DR 440 H219 cilt.7

Hammer-Purgstall, Joseph, Freiherr von
Osmanli devleti tarihi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

دولت عثمانیه تاریخی

عثمانلیلرك مبادیٔ ظهورندن قاینارجه عهدنامه‌سنه قدر

مؤلفی

حامد

LIBRARY
JUN 10 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

مترجمی

محمد عطا

DR
440
H219
c.1 v.7

یدنجی جلد

سلطان مراد ثالثك جلوسندن ابراهیم پاشانك
قانیژه‌یی فتحنه قدر

۹۸۲ — ۱۰۰۹
(۱۵۷٤ — ۱٦۰۰)

استانبول — آرتین آصادوریان وبخدوملری مطبعه‌سی
۱۳۳۲

منابع شرقیه‌یه برنظره

دولت عثمانیه تاریخنك بشنجی و آلتنجی جلدلری ایچون استفاده ایتدیکمز عالی، پچوی، حسن بك زاده، سلانیکی تاریخلری بودوره‌نك‌ده قسم عظیمی ایچون رهبر اوله‌جقدر؛ اونلردن باشقه شو اثرلره دخی مراجعت اولنمشدر :

۱ . تواریخ عمومیه

۱. فذلکهٔ تواریخ. بیوك مورخ حاجی قالفه‌نك بوکوزل اثری ۱۰۰۰ (۱۵۹۱)دن باشلایوب ۱۰۶۵ (۱۶۵٤) ده ختام بولور ؛ بنم قولکسیونمده بیوك قطعه‌ده ٥٥٤ ورقلق برجلددر. تاریخ نویس نعیما، دولت عثمانیه تاریخنی حاجی قالفه‌نك فذلکه‌سیله شویدی تاریخدن اقتطاف ایله تألیف ایلمشدر : قره‌چلبی زاده عزیز افندی تاریخی، احمد افندی، عبدالقادر افندی، عیسی زاده افندی، دفتردار ابراهیم افندی، حسین وجیهی افندی ایله منار شارحی محمد افندینك اوغلی احمد افندینك اثرلری؛ نعیما تاریخی استانبولده ۱۱٤۷ (۱۷۳٤)ده ایلك طبع اولنان تاریخدر؛ ایکی بیوك جلددر .

۲. تاریخ نعیما. استانبولده طبع اولنان برنجی جلدی ۱۰۰۰دن مراد رابعك ۱۰۵۰ (۱٦٤۰) تاریخنده وفاتنه قدر وقایعی حاویدر .

۳. وقایعنامه؛ مؤلفی، نشانجی عبدالرحمن افندی. بواثر، سلیم ثانینك سلطنتندن ۱۰۹۳ (۱٦۸۱) سنه‌سنه قدر وقایعی محتویدر ؛ قولکسیونمده بیوك قطعه‌ده ۲۵۸ ورقلق ایکی جلددر .

٤. تواریخ آل عثمان. بواثرك مؤلفی کوپریلی زاده عاقل بك اولمسی محتملدر؛ چونکه بنم قولکسیونمده‌کی نسخه‌ده اونك اسمی محرردر؛ بیوك قطعه‌ده ۱٤۵ ورقلق برجلددر. بوتاریخ، محمد ثالثك بدایت سلطنتندن باشلایوب مرادرابع سلطنتیله ختام بولور؛ حسن بك زاده تاریخنك برخلاصه‌سندن عبارتدر.

۵. شهنامهٔ سلطان مراد لشمسی پاشا؛ وسط قطعه‌ده ۸۷ ورق و(۱۱٦۰) بیتدر. بواثر رومادە باربه‌رینی کتبخانه‌سنده‌کی سلیماننامهٔ شمسیدن باشقه‌در .

۲ . تواریخ خصوصیه

مراد ثالث سلطنتی

٦. غزوات سلطان مراد ثالث؛ روزنامه صاحبی شیخ وفانك اثریدر. وسط قطعه‌ده ۱۷٤ ورقلق برجلددر.

۷. نصرتنامه. بواثرمراد ثالث زمانندە۹۸۵دن ۹۸٦یه قدر (۱۵۷۷—۱۵۷۸) برنجی کورجستان سفری وقایعنی حکایه ایدر؛ مورخ‌عالی طرفندن یازلمشدر؛ بوزمانه عائد اوراق رسمیه‌یی محتوی اوله‌رق وسط قطعه‌ده ۱۳۵ ورقلق برجلد تشکیل‌ایدر.

۸. تاریخ عثمان پاشا. ۹۸٦دن ۹۸۸ سنه‌سنه‌قدر (۱۵۷۸—۱۵۸۰) عثمان‌پاشانك کورجستان سفری وقایعنی محتویدر. بواثر اولکنك بقیه‌سیدر؛ کوچك قطعه‌ده ۷۰ ورقلق بر جلددر .

۹. سور نامهٔ همایون. محمد ثالثك مشهور سنت دوکونی تفصیلاتی حاکیدر . قولکسیونمده کوچك قطعه‌ده ۱٤ ورقلق برجلددر.

۱۰. بیان احوال چلدیر؛ چلدیرك۹۹۳ (۱۵۸٤) سنه‌سنده‌کی احوال‌سیاسیه‌سنی محتوی اولوب چاوش رحمی زاده طرفندن یازلمشدر. بوذاتك تاریخ عثمان پاشا ایله سنتلر دوکونده دائر براثرکده مؤلفی اولمسی ملحوظدر .

محمد ثالث سلطنتی

۱۱. غزوات تریاکی غازی حسن پاشا؛ وزیر اعظم ابراهیم پاشا زمانندە قانیژه‌یی مدافعه ایدن حسن پاشا وقایعنی حاویدر؛ قولکسیونمده ۳ نسخه‌در. براین کتبخانهٔ قرالیسنده دیه‌زك ال یازیلری آره‌سنده دخی ۳٤ نومروده بولنورکه وسط قطعه‌ده بر جلددر .

۱۲. مناقب تریاکی حسن پاشا؛ اولکندن دها ادیبانه یازلمش اوله‌رق‌اوندن دها زیاده تفصیلاتی جامعدر؛ قولکسیونمده وسط قطعه‌ده٥٦ ورقلق برجلددر.

۱۳. تاریخ خلیل پاشا. قپودان خلیل پاشادرکه مؤخراً وزیر اعظم اولمشدر. قولکسیونمده بیوك قطعه‌ده ۲٤۳ صحیفه‌لك برجلددر.

عثمان ثانی سلطنتی

۱٤. وقایع سلطان عثمان . سلطان عثمانك خلع وقتلی احوالنی مصوردر؛ اثر طوغی؛ کوچك قطعه‌ده ٦۱ ورقلق برجلددر .

١٥. شهنامهٔ نادری. سلطان عثمان سلطنتی وقایعنی حاوی اولوب لهستان سفرینی دخی حکایه ایدر؛ بیوك قطعه‌ده ٧٧ ورقه‌ده ١٩٤٨ بیتی حاوی برجلددر.

٣ . تراجم احوال ومنتخبات آثار

١٦. ریاض الشعراء اثر ریاضی، ف ١٠٥٤ (١٦٤٤)؛ ٣٨٤ شاعرك ترجمهٔ حالنی محتویدر؛ قولکسیونمده وسط قطعه‌ده (٣٥٤) ورقلق برجلددر.

١٧. تذکرة الشعراء اثر رضا. هجرتك ١١نجی عصرینك نصف اولنده بولنان (١٠٠٠—١٠٥٠)٢٦٦ شاعرك خلاصةً ترجمهٔ حالنی حاویدر؛ قولکسیونمده کوچك قطعه‌ده ٤٩ ورقی شامل بر جلددر. بونسخه، اوزرنده‌کی مصطفای ثانی مهرینك دلالت ایتدیکی وجه ایله اوپادشاهك کتبخانه‌سندندر .

١٨ . زبدهٔ ارباب معارف؛ زبدة‌الاشعار عنوانیله‌ده معروفدر، اثر قاف‌زاده ، ف١٠٣١ (١٦٢١) . ٥١٤ شاعرك اشعارینی حاوی اوله‌رق قولکسیونمده کوچك قطعه‌ده ١٤٠ ورقلق برجلددر .

١٩. جامع‌النظائر، اثر شاعر نظمی. عثمانلیلرك الکبیوك مجموعهٔ منتخباتیدر. غایت بیوك قطعه‌ده ٧١٨ ورقلق بر جلددر ؛ عثمانلی شعراسنك ٤٣٨٤ پارچه اشعارینی جامعدر. ایکی نسخه‌سی واردرکه بری رومانك باربه‌رینی کتبخانه‌سنده ودیکری بنم قولکسیونمده‌در. برلین کتبخانهٔ قرالیسنده دیه‌زك ال یازیلری (ن١١٧، کوچك قطعه) میانده‌کی نظائر نظمی بواثردن مستخرجدر .

٢٠. مناقب هنروران ، اثر مورخ عالی . بدایت سلطنتدن عالینك زمانینه قدر ٣٠٠ خطاطك مختصر ترجمهٔ حاللرینی حاویدر؛ قولکسیونمده کوچك قطعه‌ده ٦٩ ورقلق برجلددر .

٤ . مجموعهٔ قوانین ومنشأت

٢١. انشای عالی. غایت مهم٧٩ اوراقی‌حاویدر . قولکسیونمده کوچك قطعه‌ده ١٥٠ ورقلق برجلددر .

٢٢. منشأت عزمی‌زاده. برطاقمی صنع الله واسعد افندیلرکی مفتیلره، دیکرلری نصوح وحافظ احمد پاشالر وقپودان جغاله زاده‌کی وزرایه، برقسمی‌ده عبد الکریم وعبدالغنی افندیلرکی‌علمایه یازلمش ٦٠ قطعه محرراتی‌محتویدر؛ قولکسیونمده کوچك قطعه‌ده ٦٨ ورقلق برجلددر .

۲۳. منشأت ترکی زاده محمد افندی. اخلاقیاته متعلق بش اثری حاوی اولدیغی ایچون خمسهٔ ترکی اطلاق اولنان کتابك خاتمه‌سنده مندرجدر ؛ کتاب مذکور قولکسیونده کوچك قطعه‌ده ۳۲۸ ورقلق برجلددر .

۲٤. مکاتیب ویسی افندی . ترکینك خوابنامهٔ مشهور تاریخیسی وردوس فتحنی حاوی اثریله برلکده‌در؛ قولکسیونده وسط قطعه‌ده ۱٤۰ ورقلق برجلددر.

۲۵. قانوننامهٔ مؤذن زاده ابن‌علی. سلطان احمداول زمانینده تنظیم اولنان قوانینی حاویدر؛ مؤلف دفتر خاقانی مفتشلکنده بولنمشدر. اوچ قسمه منقسمدر: برنجیسی ایالاتك وتیمار وزعامتلرك، ایکنجیسی اردونك، اوچنجیسی سرایك قوانینی متضمندر. بنم قولکسیونده موجود اولدیغی کبی کتبخانهٔ ایمپراطوری وقراییده ۹۰ نومروده دخی بولنور .

دولت عثمانیه تاریخی

اوتوز یدنجی کتاب

قدرت عثمانیه نك مبدأ انحطاطی .— مراد ثالث سلطنتی؛ بوپادشاهك طبیعتی .— صوقوللونك نفوذینك زواله یوز طوتمسی .— وندیك، فرانسه، لهستان ، آوستریا ایله مناسبات — اوئه رسپرغ هزیمتی .— آوروپا حکومتلری ترجمانلری حقنده حقوق ملل احکامنه مغایر تعرضات .— آوستریا ایله صلح معاهده سنك تجدیدی؛ بوعهدنامه یه مناقض احوال .— بوسنه ومجارستانده یکی سنجاقلر احداثی؛ مولداویه، افلاق، ترانسلوانیا، لهستان ویرکولرینك تزییدی .— وندیکلیلر، اسپانیولر، انکلیزلر، فلورانسه لیلر، فرانسزلر، اسویچره لیلر ایله مذاکرات .— دونانما اعتمامی؛ آفریقا ساحلنده بربریه شهرلری .— قویروقلو بیلدیز طولمی .— فریدون بکك عزلی .— عرب احمد پاشانك قتلی .— مفتی حامد افندی ایله وزیر پیاله پاشانك ارتحالی؛ یهودی دون ژوزه فك ختام حیاتی .— قانتا کوزه‌ن ایله بودین والیسنك اعدامی .— صوقوللونك قتلی .

فرط سفاهته تسلیم نفس ایتمش بر پادشاهك کوستردیکی قیدسزلغه رغماً وزیر اعظم صوقوللونك کمال نفوذ فعالانه سی دولتی — قانونی سلطانك سلیمانك اعلا ایتمش اولدیغی — عظمت واقتدار درجه سنده سکز سنه مدت نصل محافظه ایده بیلمش اولدیغنی بوندن اولکی ایکی کتابده کوسترمش ایدك. اکر صوقوللونك نفوذی ارتحالنه قدر دوام ایتمش اولسه یدی دولت عثمانیه نك انحطاطی مراد ثالثك جلوسیله ابتدا ایتمیه رك بش سنه دها تأخر ایتمش اوله‌جق ایدی. سلطان سلیمانك مصالح دولته ویردیکی اتساع، سعادت مملکتجه تأمین ایتدیکی ترقیٔ دائمی اونك حیاتیله نهایت بولمادی؛ خلفنك بتون زمانده وحتی خلفنه رغماً دوام ایلدی . صوقوللو ایسه سلیم ثانی ایله ختام بولان نفوذندن صوکره ده برمدت حیاتده قالدی . واقعا مراد ثالثك جلوسنده صوقوللو صدارت عظماده ابقا اولندی؛ لکن ، یالکز قطعیاً خصمانه اولان برطاقم تمایلاته دکل، اختلاجات عصبیه ایچنده بولنان بر پادشاهك ضعفنه وقادینلرله ندیملرك خدعه لرینه ده قارشی اوغراشمسی لازم کلدی. بناءً علیه صوقوللونك نفوذی بالطبع محدود قاله رق زمام اداره لفظاً اونك النده ایسه ده فعلاً حرمك وداخل وخارجده کی سزای مأمورلرینك اللرنده ایدی. سلیمان پیغمبره عائد اولوب بوتاریخك صوك دوره سی حقنده تطبیق ایلدیکمز روایت شرقیه بورایه دخی تطابق ایده رك شوایکنجی دوره نك وقایعنی تشریح ایده جکدر: سلیمان پیغمبر تختی اوزرنده قاعدو آرسلانلرله محاط اوله‌رق ارتحال ایتمش

ایدی؛ فقط نعشی علامت سلطنت ایله مستور اولدقجه انسانلر، حیوانلر، جنلر، شیطانلر پادشاه اعظمك حیاتنده محافظه سنه مجبور بولندقلری تباعد سائقه سیله مماتی کورمه مکه مجبور اولهرق برمعتاد عرض تعظیماته کلدیلر. سلیمان پیغمبرك استنادایتمك اعتیادنده بولندیغی عصانك قورتلره طعمه اولوب ده رماد حالنده سقوطندن دولایی نعشنك ده دوشمسی اوزرینه درکه حقیقت اکلاشمش ودنیا عظیم برقاریشقلغه دوشمشدر. «صدر اعظمك اقتدار نامحدودی عصاسی» اوزرینه مستند بولنان عظمت سلیمانی ده سلیم ثانینك مدت سلطنتنجه دوام ایتدی؛ فقط مراد ثالثك جلوسنده وزیراعظمك اقتداری پریشان اولهرق صوقوللونك شو صورتله ظهوره کلن ارتحال سیاسیسی دولتك انحطاطی سرینی اورتهیه چیقاردی، وشوحال اولا سرایك، صوکره پای تختك، ولایتلرك، الك صوکره ده خرستیان حکومتلرینك نظر اطلاعنه واصل اولدی (۱).

قارء، فاتح سلطان محمدك تأسیسات سیاسیه سنی، داخل وخارج مدرسه لرینك ترتیباتی، علی الخصوص وزیرلردن، قاضی عسکرلردن، دفتدارلردن، نشانجیلردن مرکب اولان ارکان اربعهٔ دولتی تخطر ایدر؛ مورخ عالی — موافق حقیقت اولدیغی قدر مصیب برفکر انتقاد ایله — ادارهٔ عثمانیه نك بودرت استنادکاهنه قادین طبیعتنده بولنان مراد ثالث زمانندہ صدر اعظمك نفوذ وقدرتنی اغتصاب ومقاسمه ایدن درت ندیم ایله درت قادینی تقابل ایتدیرر. بو اشخاصك مراد ثالث اوزرنده بیوك تأثیرلری اولدیغندن اونلره دائر بعض تفصیلات، اوحکمدارك سلطنتی وقایعنی دها صمیمی برصورتده افهام ایده جکدر. درت ندیم: سلیم ثالث دورنده موضوع بحثمز اولان شاعر شمسی پاشا؛ قواعد معتادهٔ ترقینك نقضیله قاضیلقدن دفتدارلق وپاشالق رتبه سنه چیقاریلان اویس؛ خواجهٔ شهریاری مورخ شهیر سعدالدین؛ مجارستاندن کله قپو اغاسی خادم غضنفر اغا ایدی. سلجوق ایمپراطورلغنك تقسیمنده قره دکیز ساحللرنده حکم فرما اولان قزل احمدلی عائله سنك خاتمه سی اولان وسلسلهٔ نسبنی خلیفه عثمانك[*] سرداری خالد بن ولیده چیقاران شمسی پاشا (۲) بدیهه کویلغی، شطارت

(۱) عالی واوکا عطفاً پچوی، حسن بك زاده، صولاق زاده وزیر اعظمك نفوذینك آزالمسنه بادی اولان اسبابی تفصیل ایدرلر. صدر اعظمه عائدوظائفك تقسیمندن حادث اولان احوال غیر مناسبه یه دائر مورخ عالی طرفندن یازیلان ملاحظات بالخاصه شایان دقتدر؛ چونکه عالینك صوقوللویی ستایشه برمجبوریتی اولیوب بالعکس صوقوللونك دشمنی اولان قیزلراغاسنك محمیسی ایدی.

(۲) شمسی پاشا «وقایه» عنوانلی اثر منظومنده سلسله سنی بویله کوسترر: خالد بن ولید،

پرورلکی سایه‌سنده مظهر التفات سلیمانی اولمشیدی. سلیم ثانی‌یه آو آرقداشلغی ایتدیکی ایچون اودها زیاده سوردی؛ لکن مراد ثالثه ترکمن اویس طرفندن توصیه اولنه‌رق اونك زمانسنده اقبالی صوك درجه‌یه کلدی؛ اویس، پادشاهك هر دفعه جامعه عزیمتنده یاغدیریلان عرضحالری وبوکاغدلرله برابر ویریلن اچه‌لری طوپلامقده شمسی پاشایی استخدام ایلدی. مورخ عالی بوبابده برحکایه نقل ایدرکه کرك اوزماندن بری اداره‌نك هر شعبه‌سنی اخلال ایتمکه باشلایان رشوت تاریخی ، کرك شمسی پاشا ترجمهٔ حالی حقنده پك معنیداردر. عالی، ندیمك اوطه‌سنده ایدی؛ شمسی پاشا دائرهٔ سلطانیدن عودت ایده‌رك کدخداسنه مسرت ایله «نهایت عثمانلیلردن قزل احمدلیلرك انتقامنی آلدم؛ اکر عثمانلیلر بزم خرابمزی موجب اولدیلرسه بن‌ده اونلرك اسباب خرابنی حاضرلادم» دیدی. اختیارکدخدابرطورحزن‌ایله: «نصل؟» دیه‌صوردی. «—پادشاهی بالذات بیع عواطفه اقناع ایده‌رك. واقعا کندیسنه عرض ایلدیکم جاذبه چوق مؤثر ایدی؛ قرق بیك التون آزشی دکلدر؛ بوکوندن صوکره پادشاه بالذات نمونهٔ ارتشا اولهجق، وارتشا دولتی محو ایلیه‌جکدر». عالی احتیاطدن زیاده سربستی کوسترمه‌رك «ذات عالیکز جد پرشرفکز خالد بن ولیدك خلف لایقیسکز: تاریخك خبر ویردیکی وجه‌ایله خالد، خلیفه عثمانك حاجبنه ایکی التون سکه ویره‌رك خصمندن اول حضور خلیفه‌یه کیردی، وشوصورتله اسلامده برنجی اولهرق ارتشایی ایجاد ایلدی» دیدی. شمسی پاشا باشنی صاللایه‌رق «چوق شیلر بیلیرسك، عالی.» دیمکله اکتفا ایلدی(۱).

نورالدین، شمس‌الدین، یعقوب، علی، بایزید ولی ، اسفندیار (قسطمونیده اقامت ایتمشدی)، ابراهیم ، قزل احمد ، محمد میرزا ، احمد شمسی پاشا . شمسی پاشا ، سیکتوار سفرنده اختیار اولهرق سلطان سلیمان ایله برلکده بولندیغندن اونجی عصر اوائلنده طوغمش فرض اولنسه هجرتك قرقنجی سنه‌لرنده تولد ایتمش عد اولنه‌بیلن نورالدیندن محمد میرزایه‌قدر طقوز ذاتك —بابالرینك ارتحالی سنه‌سنده طوغمق شرطیله— طقسان التیشرسنه یاشاملری اقتضا ایدر؛ بوایسه احتمالدن بعید اولغله سلسله‌یه دوغری نظریله باقیله‌ماز (مترجم).

(۱) بوروایتك عالیدن منقول اولان اولان اصلی بودر : برکون شمسی پاشانك خلوت خاصنده ایدمکه سعادتلو پادشاهدن مفارقت ایتمش، کمال سرور ایله کلدی؛ کتخداسی قوجی کتخدایه «بوکون قزل احمدلو انتقامن آل عثماندن آلدم. آنلر بزم اوجاغمزه صوقویدقلری کبی بن‌دخی انلرك اوجاغنی سوندیره‌جك برمقدمه ترتیب‌ایتدم.» دیدی. قوچی کتخداسی منقبض اولدی، و«نه‌وجه‌ایله ؟» دیدی. «ارتشایه داداندردم: قرق بیك‌التون بربیوجك لقمه‌ایدی، یوتدردم. بوندن صوکره بونلر ارتشا آلمقدن فارغ اولمازلر، وارتشا ایله دولتلری ثبات بولماز» دیدی، وغایت فرح اظهار ایلدی. بن دخی خاطریمه کلدی، لطیفه یوزندن دیدمکه: «ابتدا،

شمسی پاشا اکثریا، عرضحالاری طوپلامقدن وارتشا صورتیله آلنان پاره‌لری آولامقدن عبارت اولان مأموریتنی تلمیح صورتیله کندیسنی «عرضحال شاهینی» تسمیه ایدردی[۱].

قابا برترکمن اولان اویس، شمسی پاشانك ضد تامی اولمق اوزره نه‌تربیه اولنمش برذکایه مالك، نه‌ده شطارت آور برصورتده مصاحبه‌یه مقتدر ایدی. تیره‌ده قاضی ایکن، آوده مغنیسا والیسی مراده تصادف بختیارلغنه مظهر اولهرق شهزاده‌نك خوشنه کیتمش ایدی. برمدت صوکره شهزاده، پدرینك موافقیتله اویسی دفتردار تعیین ایتدی، وزمام سلطنتی النه آلمق اوزره مغنیسادن استانبوله عزیمتنده برابر بولندردی. اویس بویوك لیاقتدن استفاده ایله صدر اعظمك نفوذندن اندیشناك اولمامق اوزره سلطان مراددن وعد آلمغه موفق اولدی؛ ینه بوفرصت ایله شمسی پاشایی پادشاهه زیاده ثنا والك زیاده امنیته لایق واسلافی پادشاهلرك‌ده امنیتنی قزانمش برآدم اولمق اوزره عرض ایلدی. سلطان مرادك استانبوله وصولندن آز وقت صوکره وزیر اعظم، اخیراً اوچنجی دفتردار نصب اولنان اویسك سرقت ایتدیکی مبالغ حقنده تحقیقات اجراسنی طلب ایتدی. پادشاه، برخط همایون ایله بوکا ممانعت و اویسی ایکنجی دفتردارلغه ومؤخراً لاله‌زار افندینك یرینه برنجی دفتردارلغه تعیین ایتدی. اویس، بو صفتله قاضیلکلر ووالیلکلر توجیهی ایچون پادشاهه معروضاتده بولنوردی؛ حال بوکه اوزمان بو درلو معروضات صدر اعظمه منحصر ایدی. صوقوللونك بوبابده وقوع بولان اخطاراتنی سلطان مراد رد ایلدی. مقدما احول فوق العاده‌ده اسباب مهمه‌یه مبنی صادر اولان خط همایونلر بوندن صوکره امور عادیه ایچون سبیسز اصدار اولنمق سوء استعمالی حادث اولدی. بونکله برابر اویس، شمسی پاشا قدر فساد اخلاقه مستعد اولمایوب پچوی اونی ستایش زمینده شو وقعه‌یی ایراد ایلر: «اویس، بودین والیلکنده بولندیغی صیره‌ده پچوینك (۱) باباسی، اوغللرندن محلول اولان تیمارلرك توجیهنی استدعا ایله ترویج مقصد ایچون اوچ بیك بش یوز غروش کوندرمش

دولت اسلامیه‌ده نسلدن اولمقله تفخر ایتدیکلرنی خالدبن ولید خلافت حضرت عثمانده خصمندن مقدم حضور خلیفه‌یه دخول ایچون بوابه ایکی التون ویردیکی ودولت اسلامیه‌ده ابتدا ویرلوب آلنان ارتشا یوایدوکی کلام اکا برایله ثابت وبعض تواریخده مصرحدر. سز دخی جدیکز طریقنه کیتمش، واونلرك سنت سیئه‌سنی اجرا ایتمشکز». شمسی پاشا غایت منفعل اولدی، وبرازطوروب باشنی صاللادی؛ «خوش، چوق بیلیرسك. عالی» دیدی. پچوی، ج۲، ص۳۹ مترجم).

(۱) پچوی بواشاده هنوز چوجق اولدیغنی افاده ایدیور. اویس ۱۵۷۹ دن ۱۵۸۱ ه‌قدر بودین والیلکنده بولندیغی جهتله پچوی ۱۵۷۰ سنه‌سنه دوغرو تولد ایتمش اولمق لازم کلیر.

ایدی؛ اویس بواچه‌یی کری کوندرمکله برابر اوغلارینك ضیاعنه پاره‌سنك ضیاعنی‌ده علاوه ایتمك ظالمانه بر حرکت اوله‌جغنی بیان ایله تیمارلری توجیه ایلمشدر» (۱) . مرادك‌جلوسندن برسنه مقدم‌شهزاده‌نك‌معلمی ابراهیمك وفاتی واقع‌اوله‌رق بومنصب اولکی کتابلرده بالدفعات مورخ صفتیله ذکری کچن وبوندن صوکره‌کی کتابلرده مفتی ورجال دولتك الك نفوذلیلرندن بری اولمق اوزره کورینه‌جك اولان مدرس متبحر سعدالدینه ویرلمش‌ایدی. موضوع‌بحثمز اولان‌زمانده سعدالدین، قاضی‌عسکر قاضی زاده‌یی صوقوللویه قارشی حمایه ایچون پادشاه ایله محرمیتندن ماهرانه استفاده ایلش ومفتی حامد افندینك وفاتندن صوکره‌مراتب علمیه‌نك منتهاسی‌اولان خدمت افتایی اوکا توجیه ایتدیرمش ایدی(۲). قاضی‌زاده هنوز قاضی‌عسکر ایکن یوقاری درجه‌ده کی قاضیلکلر توجیهاتنی عرض ایتمك صورتیله صدارت عظمی وظائفنك برقسمنی اغتصاب ایتمشدی(۳) . صوقوللو ایله‌قاضی‌زاده آره‌سنده‌کی منافرت شدیده فقیه سرخوش بالینك جنازه نمازنده‌یکی وسیلهٔ اشتعال بولمش ایدی. صدر اعظمك معیتی خلقی نمازك ادا اولندیغی فاتح جامعنه قاضی‌عسکر طاقمندن اول کلمش‌اولدیغندن صوقوللونك سجاده‌سنی قاضی زاده‌نك هرزمان ادای صلات ایلدیکی یره سرمشلر

(۱) مصطفی پاشانك قتلنده بدون ایاتی باش دفتردار اولان اویس پاشایه ویرلدی . بن پك کوچك ایدم؛ اما خیال‌وخواب‌کبی خاطرمده‌در: ایکی تازه تراش اوزقارداشم بردن وفات ایتدی؛ برینك زعامتی. برینك‌ده اون آلتی بیك اچه‌لك تیماری محلول اولدی. پدرم، اویس پاشایه وارر، زعامت وتیمار ایچون یالوارر، اوچ بیك بش یوز غروش جائزه ویرر؛ اویس پاشا دخی احسان ایدر . مرحومك لساندن مسموعم اولمشدر: «اوکیجه بعدالعشا قپوجیلر بلوك باشیسی عینیله ویردیکم کیسه‌لری برقاچ حریفه یوکلتمش کلدی، و«صاحب سعادت‌سزه کوندردی» دیدی. چونکه جائزه‌مز النمادی ؛ ظاهر تیمار وزعامت آخره ویرلمشدر ، دیه صباحه قدرکوزیمه اویقو کیرمدی. علی‌السحر حضورینه واردم، وایاغنه یوزسوروب یالواردم؛ «اوجاغمی سوندرمه، بنی عزل آتشنه کوندرمه» دیدم. بیوردیلرکه: «یانه اولدی؟ زعامت وتیمارن‌ویردك!»— «ظاهرسلطانم، هدیه‌مزرد اولیجق آخره ویرلمشدر» دیدم. «یوق، والله ویرکومزدن دونمه‌دك. سنك ایکی‌یکیت‌اوغلك کیده، بن‌دخی‌بوقدرمالك آلهم! بومرتبه‌سزاکی کافر ایتمز؛ انصاف ایتدم، پاره‌جغکی کوندردم» دیدی. انصاف‌اولنسون، بوعصرده بولطفی ایدر وارمی؟ حق تعالی غریق رحمت ایده، جنت ایله عوضلر ویره! تاریخ پچویدن،۱۲۸۳ استانبول تمثیلی . ج۲، ص۸ . (مترجم)

(۲) صولاق زاده،ق ۱۲۳. حسن‌بك زاده. ق۱۳۵. عطائینك قاضی زاده‌ترجمهٔ حالنده افاده‌سنه کوره صوقوللو — قاضی زاده‌نك قاضیلکلره کندی منسوبینی تکلیف ایتمسندن دولایی — اوندن قورتلمق ایچون بوتوجیهه معاونت ایلمشدر.

(۳) «وزارتده اشتراك ایتمشدر». پچوی، ق۱۳۳. حسن بك زاده .

ایدی. قاضی‌زاده‌بو رعایتسزلکدن منفعل اولهرق سجاده‌یی قالدیرتدی، وصوقوللونك آدملرینی قوغدی. اسلافی‌اولان قاضی‌عسکر ومفتیلردن دها آزعالم (۱)، فقط دها جسوراولان قاضی‌زاده مفتیلك مسندینه اوزمانه‌قدر کورلمه‌مش امتیازات ویردردی. قاضی زاده‌یه‌قدر بکلربکلری قاضی‌عسکرلره تقدم‌ایدرلردی؛ لکن قاضی‌زاده‌نك نزد پادشاهیده کی نفوذینه مبنی روم ایلی و اناطولی بکلر بکلرندن ماعدا بکلر بکلری قاضی‌عسکرلردن کری قالدیلر؛ سلطان‌احمد زمانه‌قدر بواصول‌دوام‌ایتمش، واوزمانك روم‌ایلی قاضی‌عسکری عبدالعزیزافندی قاضی‌عسکرلری روم‌ایلی واناطولی بکلربکلرینه‌ده تقدم ایتدیرمشدر. قاضی زاده‌دن اول دیوان طعامندن صوکره یالکز وزرایه‌لکن وابریق کتیریله‌رك قاضی عسکرلره انجق پیشکیر ویریلیردی ؛ قاضی زاده وزیرلره خاص اولان بو احترامی قاضی‌عسکرلره‌ده تشمیل ایلدی.

سرای‌قاپی اغاسیله‌حرمده نائل‌التفات پادشاهی اولان‌درت‌قادین‌شمسی‌وادریسدن زیاده نفوذ صاحبی ایدیلر. سلیم ثانی زمانینده اسیر اولهرق سنت ایدلمش اولان‌جعفر وغضنفر نامنده ایکی‌کنج قارداش سلیم ثانینك اوقدر امنیتینی‌قازانمشلردی‌که بونلری خادم‌ایتدیردکدن صوکره‌خاص اوطه‌ده‌حرمه ادخال‌ایلش ایدی. پارلاق وایشلنمش برفکره مالك اولان غضنفر سلیم ومراد زمانلرنده درجه‌درجه‌اوطه‌باشیلغه، اوندن صوکره‌ده اوزمان مابین مشیرلکی دیمك اولان قاپی اغالغنه قدر ارتقا ایلش ایدی. اوطه باشیلقده اوچ پادشاه زمانی یکرمی سنه وقاپی اغالغنده اوتوز سنه قالمشدر. مورخ عالی—که قاپی اغاسنك محمیسی اولدیغی ایچون شهادتی طرفدارلق شائبه‌سندن واقعا خالی دکلدر—غضنفرك بواللی سنه‌لك خدمتنده کیمسه‌یی اینجتمه‌مش‌اولدیغنی تأمین ایدر. غضنفر، علما وشعرایی عالی جنابانه حمایه ایتمشدر ؛ بونلرك بر چوغی اثرلرینی اونك نامیله تصدیر ایلشلردر. اثار ادبیه ونافعه صاحبی ارباب قلمك مدار استنادی اولان غضنفر ، عالینك افاده‌سنه کوره رجولیتدن محروم اولمقله برابر عالمده کندیسندن صوکره ثمره ویره‌جك برچوق تخم معرفت (مظهر تقدیری‌اولان اثار) نشر ایتمش واعقاب کثیره‌دن زیاده نامنی اسلافه انتقال ایتدیره‌جك اوابدترك ایلمشدر[۲]. سرای‌قادینلرندن بالخاصه دردی‌سلطان‌مراداوزرنده نفوذقازانمشلردی؛

(۱) هدایه‌یه شرح ، مفتاح تفتازانی‌یه ، صدرالشریعه‌یه، تلویحه، تجریده ، مواقفه حاشیه یازمشدر. استانبولده چوقور بستانده (قدیم موچیزیا صو خزینه‌سی) واقع خانه‌سی قربنده برجامع وبرمدرسه بنا ایتمشدر . عطائی

اولا والده‌سی نوربانو(۱) ایله وندیکك بافو عائلهٔ اصالتنه منسوب اولان برنجی زوجه‌سی صفیه . صفیه هنوز پك کنج ایکن وندیکدن — باباسنك والیلکنده بولندیغی — قورفویه عزیمتنده اثنای راهده عثمانلی قورصانلرینك النه کچمش وشهزاده مرادك حرمنه آلنمش ایدی(۲). بوشهزاده، صفیه‌یه اوقدر مغلوب اولدی که جلوسندن اول وصوکره — زیاده نسوان پرست اولمقله برابر — صفیه‌یه محبتنده ثابت قالمشدر. مرادك والده‌سیله صدراعظم صوقوللویه تزویج اولنان همشیره‌سی اسماخان کندی نفوذلرینك وندیکلی صفیه‌نك نفوذی التنده محو اوله‌جغندن قورقه‌رق ویاخود دها زیاده شهزاده تولدیله منتظم برتوارث احتمالاتی آرتیرمق ایستیه‌رك حریم سلطانی‌یه ایکی جاریه ادخالنه موفق اولنجه‌یه قدر راحت ایتمدیلر؛ بونلردن اصلی مجار ودها فتنه‌کار ودلبر (۳) اولان بری برمدت وندیکلی بی افندیسنك فکروفراشندن تبعیده موفق اولدی. لکن مؤخراً سلطان مراد بر کیجه‌ده ایکی اوچ قادین دکشدیرمك درجه‌سنه وارنجه (٤) ایلك شهزاده محمدك(٥) والده‌سی اولان صفیه‌نك تأثیری، خصوصا والده سلطان نوربانونك وفاتندن صوکره دیکرلرینك نفوذینه دائما متفوق قالمشدر. نوربانو حالت احتضارده ایکن پك چوق وقوتلی بر ال التنده بولنمغه پك محتاج اولان حرم خلقنه نظارت وظیفه‌سنی — اوله اسکی سرای خدمتندن یکی سرای خدمتنه نقل ایتدیرمش اولدیغی — جانفدایه تودیع ایتمسنی اوغلنه وصیت ایتمشیدی. جانفدا اووقتدن اعتباراً

(۱) مینیو، ص۲۲۲ سهواً: «والده‌سلطانك اسمنی تاریخ ذکر ایتمز» دیر. حال بوکه بونك اسمی تاریخده مصرحدر ؛ یالکز عالی ایله عثمانلی مورخلری دکل، موراجه دوسون دخی ذکر ایدر، ۲، ص ۵۱۲.

(۲) ساغره‌دو، ص٤۲۱. کهرلاش (Gerlache) ك ژورنالی، ص۷۱.

(۳) ساغره‌دو، « *Una schiava unghera piu scaltra e vivace che bella* » ص٤۲۱. کهرلاشه نظراً بوقیز مجاردکل، بوسنه‌لی ایدی؛ اثرینك دیکر بریرنده، ص۷۷، مولداویالی اولدیغی سویلر . بوایکی افادهٔ متناقضه‌نك ایکیسی‌ده دوغری دکلدر. بوندن باشقه کهرلاش ظن ایدرکه صوقوللونك زوجه‌سی اولان سلطان طرفندن دکل، مصطفی پاشانك حرمی طرفندن اهدا اولنمشدر؛ بوده عالیدن آلنمش برسهوذر .

(٤) ساغره‌دو، « *E principio a compiacersi in modo della varietà, che in una sola notte con una o due e sino con fre sfogava l'intemperanza* » ص ٤۲۲ .

(٥) ساغره‌دو « *La prese in odio e ripudio per sempre i di lei abbraciamenti* » دیمکله برسهود ایقاع ایدر.

حرمك باش مدیره‌سی دیمك اولان کدخدا قادینلق منصبنه چه‌رك ا کرچه فراش سلطانی‌یه کیرمدیسه‌ده تربیه ایتدیکی جاریه‌لر واسطه‌سیله پادشاه اوزرنده اوقدرنفوذ قزاندی که یالکز حرم‌دائره‌سنك ایشلرینه‌دکل،بتون ادارهٔ‌خارجیه مصالحنه‌برصورت مؤثره‌ده اشتراك ایدر اولدی(١).

سلطان مرادك قادینلره مجلوبیت ومغلوبیتی ، صدر اعظمك شاهانه دینیله‌جك برصورتده‌کی نفوذینه قارشی متوهمانه رقابتی ، صوقوللونك فرط صلاحیتنی اوزمانه قدر جاری اولان اصول اداریه مخالف اوله‌رق لیاقتسز ندیملرك تأثیراتیله تقابل ایتدیرمکدن باشقه بریولده تعدیلدن عجزی حقنده‌کی افاداتمزله شوقادین اخلاقنده‌کی پادشاهك طبیعتنی کوستره‌جك برسمك ایلك طاسلاغنی یاپدق؛ شوصورتله‌چیزمش بولندیغمز چیزکیلره بوحکمدارك اخلاقی ، اوصافی ، افعال عمومیه وخصوصیه‌سی حقنده معاصره اولان مورخلرك و سراینه مأمور بولنان سفرانك احضار ایتمش اولدقلری خطوطی علاوه ایده‌جکز . مراد ثالث بردرجه‌یه قدر تربیهٔ فکریه‌دن محروم دکل ایدی[٣]؛ اشعار متصوفانه‌یه رغبت کوسترمش، برقاچ غزل تنظیم ایتمك تجربه‌سنده بولنمش ایدی[٤]. طبعاً حلیم ایسه‌ده چابك حدتلنیر، واوزمان مرحمتسز اولوردی؛ رقص وموسیقی‌یی سوردی؛ مقلدلکدن، خوش‌سوزلردن محظوظ اولماز دکل ایدی؛ آصمه ساعتجیلکه ، رساملغه میل مخصوصی وار ایدی (٢) . عصرنده

(١) ١٥٩٤ سنه‌سی وقایعنك حکایه‌سی (رانق نام مؤلفك شو : Fürsten und Vœlker von süd Europe im XVI und XVII Jahrhundert یعنی اون التنجی و اون یدنجی عصرلرده اوروپای غربی حکمدار و ملتلری اثرنده‌در) جانفدا و کهیا قادین نامزینی قاریشدیره‌رق (قاجیاناندونا) یاپار. مؤلف، سرای جاریه‌لرینك بیوك‌مأمورلره تزویجی اووقت عادت اولدیغنی ظن ایدر ؛ حال‌بوکه دها اول جاری ایدی .

(٢) اونعاند ٣١ مارت ١٥٧٥ راپورنده دیبور که : « Es ist ein teutscher Renegat, dess Sultani Trugchsess mit Namen Mehumet von Gratz gebürtig, der zu Sigeth knabenweis gefangen, und zu lernung des erwerbs ist gehalten worden, der bei mir die tag gewesen, und mir angezeigt, wie dieser Sultan grosse Lust habe zu künstlichen Uhrwerchen die des Himmels Lauf zeigen, aber er hat die werkh gern gross und mit Gewicht, gleichwol, dass im Pildwerch und Thierwerg nit misfallen, — hat keine scheuch vor Figuren. Er sagt mir auch wie der Sultan sehr einzig und effeminatus sey, und frey sich sehr mit narren und Zwergen, wie dann bisher zu sehen, dass er dem Mehmeth Bassa das Regiment füren und er wart seiner erlustigung ab. »

شعرك تصوفه تمایلنی تشویق ایلدی؛ رقاصلرله، موزیقه جیلرله، جوجه لرله ، مسخره لرله محاط اولمسنی سور، وبونلره آوج طولوسی آلتون آتاردی(۱). بتون فقره مجموعه لرنده مندرج اولان وقعهٔ آتیه او مسخره لردن بری حقنده جریان ایتمشدر . بومسخره برکون دائرهٔ سلطانیه داخل اولهرق اوکون یوز آلتون دکل، یوز دکنك ایستدی. مراد « ایستدیککی آلیرسك » دیدی . اللی دکنك اوریلنجه مسخره باغیره رق « طوریکز، دیدی ، اوته کی یاریسی بنم دکل؛ بنی آرامغه کلن وبوکون آله جغمك یاریسنی کندیسنه وعد ایتدیرن بوستانجینکدر (۲)». فی الحقیقه بوستانجی یه ده اللی دکنك اوریلوب مسخره بوفکر غریبنه مکافاةً اوقدر آلتون آلدی. مراد، ایکندی نمازینه قدر وقتنی بودرلو ارقداشلرله ، بودرلو مشغولیتلرله کچیرمکی اعتیاد ایتمش ایدی؛ ایکندی زمانی قالقار، و « کونمزی بویله کچیردیکمزدن دولایی جناب حقه

(۱) «آوج آوج آلتون » پچوی، ق ۱٦٤ . بونکله برابر قنوالله س دییور که «More sparehanded than was for the greatness of his state». بوافاده شواثرده کی ایکی وندیك راپوریله خیلی توافق ایدر: «اوروپای جنوبی حکمدار وملتلری»، رانق، ص ٤٤؛ شوقدرکه مرادك مرحومدن برخندق یاپدیره رق بوکا سنوی ایکی بچق ملیونه قدر برمبلغ کومدردیکنه ویتاغنی بوخندقك اوزرینه فوردردیغنه دائر اولان روایته افسانه نظریله بافلمق لازم کلیر. [پچوینك، هامه رك افاده سندن، أخذ اولان پارچه سی شودر: «طبع وقادلری غایت زیرك وعارف، روح کلام وایهامنه مطلع و واقف ایدی ؛ ابیات واشعارلرنده واوضاع واطوارلرنده جانب تصوفه مائل، هرکلام دررباریلری وحدت وجود اثباتنه قائل، سلیقهٔ لطیفلری اول بحارنامتناهیده سائح وسائل اولمقله شعرای زمانه یی تتبع ایچون ارسال بیوردقلری غزللری اکثر اول وادیده ایدی. شعرای عصری دخی لطافت طبع همایونله قائللر ایدی، واکثر ایام ممالك محروسه ده بلکه عرب وعجمده اولان خوش الحان ونغمه کداز وسازنده کان ممتاز ، وشیرین کفتاران وقصه پرداز ، وارباب لعب وطرب واصحاب لهو وشغب علی طریق المناوبه داخل مجلس همایونلری اولوب هربری اظهار قدرت ومهارت ایله نزاکت وشطارتلر ایدوب اوج آوج التون احسانیله ممنون اولور کیدرلرایدی. ج۲، ص۳ مترجم].

(۲) مسخره نك بری شطارت ومهارتنی اتمام ایدوب پادشاه انعام ایده جك محله «یوق، خنکارم، بوکون التون ایسته مم؛ یوز دکنك ایسترم .» دیر. سبب سؤال بیوریلیجق « هله اللیسنی اوروك؛ اوندن صوکره سؤال بیورك .» دیر. « اورولسون » دیه فرمان ایدرلر. دکنك اللی یه چیقار، «طورك؛ براورتاغم وار، اللیسنی اوکا اورك» دیر . اورتاغی سؤال اولندقده «هرکون بنی دعوته کلن بوستانجی انعام آلوب کیدرکن « سنی بن کوتوردم ؛ نصفی بنمدر » دیوب نصفنی المدن آلیر ؛ بوکون دکنکك دخی نصفی اونك حقی اولق لازم کلیر» جوابنی ویرر. پادشاه بواطیفه دن حظ ایدوب احسانی تضعیف، بوستانجی یه اللی دکنك اورولدقدن صوکره من بعد بویله وضع ایتمه مکه تنبیه بیوررلر. پچوی، ج۲، ص٤ . (مترجم)

حمد ایده‌م» دیه‌رك حرمه کیدردی؛ حرما کلنجه‌لرنده اوقدر آزاعتدال کوستردی که خاصکیلرك (چوجق والده‌سی اولان کوزده‌لر) مقداری قرقه، چوجقلرك یوزه، جاریه‌لرك بش یوزه بالغ اولمش وجاریه فیئاتی استانبولده یوز مثلنه چیقمش ایدی. مرادك والده وهمشیره‌سی وندیکلی بافونك یرینه ایکی جاریه کوندرمك صورتیله اوغل وقرداشلرینی اوقادینك دست تسخیرندن آلمق ایستدکلری زمان — آرزولری اقتداری درجه‌سنی متجاوز اولان — پادشاهه برمدت موقته ایچون عقامت طاری اولمش ایدی (۱). والده سلطان، اوغلنك بوحالنی صفیه‌نك سحرینه حمل ایده‌رك وبرقاچ یهودی ایله برقاچ جاریه‌نك بوخصوصده صفیه‌یه معاونتلرندن شبهه‌لنمش کورینه‌رك جاریه‌لرك برطاقنی خادملر واسطه‌سیله اشکنجه‌یه آلدی، برطاقنی دکیزه آتدردی. برچوغنی ده‌ردوسه‌سوروردی؛ مؤخراً بونلردن سعادته کتیریله‌رك ندیملره وچاشنیکیرلره تزویج اولنمشدر. مراد اورته بویلو ایدی؛ صاری چهره‌لی اولوب سوزوك کوزلرینك اوزرنده قره ومقوس قاشلر کورینور، وکور وقومرال صقالی کوکسنه قدرایندی (۲). آفیونه محمول اولان صاریلغی وضعفی (۳) بوسم معتادی ترك ایله شراب ایچمکه باشلادیغی

(۱) عالی، ق۳۸۷، مرادك عقامتی حقنده ناقابل ترجمه برقاچ بیت ایراد ایدر.

(۲) حلیهٔ شریفلری: قصیردن بالارك الچاق بویلو، بیاض تنلی، الا کوزلو، ابرولری ومحاسن لطافت نمونلری قومرال، لحم وشحمده وسطالحال ایدی. یچوی، ق۳. قاشلری قره دیمکده هامهر الدائمش کورینور. (مترجم).

(۳) اونفائد ۳ کانون ثانی ۱۵۷۵ راپورنده سلطان مرادك شخصی حقنده شو تعریفی یازار: «Der Sultan ist von person nit gross, sein Leib geschwankh, gar gelb, bleich, hat einen rotfarbnen Part, nasum aquilinum, polkhete Augen, hat mer aines Schuelverwandten als kriegerischen Herrn Gebærde und Ansehen, die Bleichigkeit soll daher kommen, dass er viel Opy vormals gegessen, iez wollen etlich, damit er sich des Opy enthalte, das er doch gar mæssig pflege wein zu trinkhen; man ruembt in so grosser liberalitat das er das Geld nicht achte.» قنوله‌س مرادی جوانمرد کوسترمه‌جك یرده خسیس اوله‌رق عرض ایدر، وحقیقته مخالف اولق اوزره سرخوش یاپار: «Yet it is reported that he would offentimes himself drink plentifully of wormwoodwine» ص ۶۵۱. مه‌زه‌رد، ص۱۴۶، رنکنك تحولی حقنده شویله سویلر: «جونکه یك ضعیف ورنکی اسمرایدی؛ مع‌هذا عمرینك نهایتلرنده شیشمان اولدیغی ورنکنك حمرت پیدا ایلدیکی مرویدر.»

زمان زائل اولدی؛ آنجق حرمده‌کی سوء استعمالاتی صرعه ضربه‌لرینه اوغرامسنه سببیت ویردی (۱).

۱۵۷٤ کانون اولنك یکرمی برنده (۷ رمضان ۹۸۲) سلطان مراد یکرمی سکز یاشنده بولندیغی حالده مغنیسادن(۲) پروپونتید خطه‌سی ساحلنده واقع مدانیه‌یه واصل اولدی؛ اوراده بالتصادف نشانجی فریدونك اون سکز کورکجی چکیرکه‌سی بوله‌رق (۳) درت محرمی ایله، یعنی سلحداری، چوقه‌داری، رکابداری، معلمی ایله برلکده بوکمی‌یه راکب اولدی. یدی ساعت یولجیلقدن صوکره استانبوله واصل اولوب سلطان بایزید کوشکی قربنده ساحله چیقدی. کندیسنی دکیز طوتمش اولدیغندن بیقانمق اوزره صو ایسته‌دی ؛ طاتلی صو بولنه‌مایوب دکیز صویی استعمالنه مجبور اولدی . شوحالی مخطر اولمق اوزره مؤخراً بورایه برچشمه‌انشا اولنمشدر. حسن چاوش ایله قادرغه‌نك قلاغوزی احمد، پادشاهك وصولنی خبر ویرمك اوزره صدر اعظمك سراینه کیتدیلر. صوقوللو، فنار طوتار آدملریله برلکده، بکی افندیسنك النی اوپمك و والده‌سنك یانه کوتورمك اوزره عزیمته شتاب کوسترمدی . مرادك کیجه برنجی اوله‌رق ویردیکی امر— سلطنت نوزادینه رقیب اولمامرندن قورقدیغی— بش قارداشنك اعدامی اولدی (٤) . سحر وقتی وکلا واکابر دولت سیاه قاووق کیمش اولدقلری حالده ایاصوفیه جامعنه طوپلانه‌رق صباح نمازینك اداسندن صوکره سرایده دیوان صالونینه کیتدیلر. ساعت یدیده سیاه تزیینات ایله مزین مور اطلس

(۱) «He was much subject tho te falling sickness» قنوله‌س، ص ٦٥١.

(۲) بودیه Baudier «ترکلرك تاریخ عمومیسی رهنمای» اثرنده، پارس ۱٦۲۸، ص ٤٤۲، سهواً «پدرینك وفاتنده اماسیه‌ده ایدی» دیه یازار .

(۳) ساغره‌دو « Floridor primo Sigillator» دیه‌رك فریدونك اسمنی تحریف ایدر.

(٤) سلانیکی، عالی، پچوی، حسن بك زاده؛ اوروپالی مورخلردن ساغره‌دو، قنوله‌س، مه‌زه‌ره، بودیه، که‌رلاش ودیکرلری. وندیك ایلچیسنك راپوری سهواً مرادك درت قارداشندن بحث ایدر : «4 figlio andati al macello, costume antico di questa casa benche crudele». عثمانلی مورخلری بواعدامك، مرادك وصولی کیجه‌سی اجرا اولدیغنی صریحاً سویلرلر. بناءً علیه «Relazione di Const. e gr. Turco» اثرنده (رانك، اوروپای جنوبی حکمدارو ملتلری) مرادك قارداشلرینك اعدامنه مخالفت واجراسنی تأخیر ایتمش اولدیغنه دائر اولان روایت صرف اختراعیدر . [«سعدتلو پادشاه حضرتلری دخی لیلهٔ مزبوره‌ده (وصولی کیجه‌سی، ۷ رمضان ۹۸۲ صالی اقشامی، و ۸ رمضان چهارشنبه کیجه‌سی) بش عدد شهزاده‌نك لواء حیاتلرین سرنکون ایدوب...» سلانیکی، ص ۱۲٦. مترجم]

دولامه وباشنه سیاه قاووق کیمش اولدینی حالده تخته چیقدی ؛ برنجی اوله‌رق صدراعظم پادشاه جدیدك آیاقلرینه قپاندی (۱)؛ اوندن صوکره دیکربش‌وزیریعنی ساقیز فاتحی پیاله ، احمد ، محمود ، لفقوشه فاتحی مصطفی ، یمن و حلق‌الواد فاتحی سنان پاشالر ایله قپودان قلیچ علی پاشا ، روم‌ایلی واناطولی قاضی‌عسکرلری عبدالرحمن ومحمد افندیلر ، دفتردار جعفر ولاله‌زار ومحمد چلبی افندیلر ، نشانجی فریدون بك ، مفتی ، استانبول قاضیسی ، بتون هیئت علما ، یکی‌چری وسپاهی وجبه‌جی وبوستانجی اغالری ، نهایت مابینجیلر ، عساکر محافظه عرض تعظیمات ایلدیلر (۲) . پادشاه بو راسمه‌دن صوکره حرمه چکلدی ؛ خادم اغالری اللرینی قاووشدرمش‌اولدقلری حالده سلطان‌مرادك کندیلرینه‌خطاب‌ایتمسنه انتظار ایدرلردی. دکیز طوتمسندن صوکره اشتهاسی عودت ایتمش اولان مراد بونلره « قارنم آچ ، بیه‌جك ویریکز » دیدی . بوسوز بر قحط اشارتی اولمق اوزره تلقی اولنوب فی‌الحقیقه او سنه ایچنده قحط ظهور ایده‌رك بالتصادف سویلنن سوزلره اهمیت

(۱) کندیلری (مراد ثالث) ، لباس ماتم پوشیده ، طشره‌یه چیقنجه‌یه قدر وزرا وارکان دولت دیوانخانه‌ده توقف ایلدیلر. اوکونك (چهارشنبه ۸ رمضان) اوچنجی‌ساعتنده باب همایون اوکنده تخت قوریلوب وعظمتلو پادشاه حضرتلری اوزون یکلی، چپراستلی نیمتنه ومور اطلس دولمه (دولامه) ومشمل (باشنه سیاه قاووق کیمش اوله‌رق) چیقوب یمین ویسارنده اغالر ، چاشنیکیرلر بولندینی حالده وزرایه سلام ویره‌رك تخت همایونه جلوسلرنده ابتدا صدراعظم سلام یرینه طوروب خلیفهٔ روی زمینی تعظیم ایتدی ؛ صدراعظم ، دامننه یوز سورنجه‌یه قدر پادشاه ایاق اوزری بولنه‌رق احترام کوستردی . سلانیکیدن تلخیص ، ص ۱۲۷ . (مترجم)

(۲) سلانیکی تبریك جلوس ایدن ذواتی شو ترتیب اوزره ذکر ایلر : وزیر اعظم، وزیر ثانی پیاله پاشا ، وزیر ثالث احمد پاشا ، وزیر رابع محمود پاشا ، وزیر خامس لالا مصطفی پاشا ، وزیر سادس سنان پاشا ، صوکره روم ایلی بکلربکی سیاوش پاشا ، قپودان قلیچ علی پاشا ، روم‌ایلی قاضی عسکری عبدالرحمن واناطولی قاضی عسکری محمد افندیلر ، لالا جعفر بك ، دفتردار لاله‌عذار زاده، اناطولی دفترداری محمد چلبی، شق ثانی‌دفترداری سنبل افندی ، شهر امینی ، رئیس افندی، جبه‌جی باشی؛ بونلردن صوکره (قاضی‌عسکرلر دیوانده بولنمغله ملکیه‌مأمورلرندن معدود اولدقلری اکلاشیلیر؛ ملکیه‌یی متعاقب علماباشلایور) شیخ‌الاسلام‌حامد افندی، استانبول قاضیسی، حاضر اولان دیکرعلما ؛ (بعده معیت شاهانه وعسکری باشلایور) رکاب اغالری ، بلوك آغالری ، چاشنیکیرلر ، متفرقه‌لر ، چاوشلر ، بلوك کدخدالری ، بلوك خلقیله یکی جری آغاسی ، سکبان باشی، قول کدخداسی،(حربیه مستشاری) کاتب افندی (یکی جری کاتبی ، حربیه‌محاسبه‌جیسی)، جمله ارکانیله علی‌الترتیب خاصکیلر ، یایا باشیلر ، صولاقلر ، یکی جریلر ، قپوجیلر . ص ۱۲۷ . (مترجم)

مخصوصه‌عطف ایتمکده اولان ظنون خلقی تقویه ایتدی. بعض‌علائم غیرمساعده‌دن سوء تفأل ایدلمسی حدیث پیغمبری ایله ممنوع اولدیغی حالده خلقك اویله ظنیاتده بولنمسی (۱) عثمانلیلره یونانلیلردن ، رومالیلردن کچمشدر . جنازه نمازی پادشاه حاضر اولدیغی حالده قیلندی ؛ اندن صوکره وزیرلر سلیم ثانینك، نعشنی ایاصوفیه جامعنك غرب‌طرفنده‌کی حولیسنه کوتوردیلر (۲) . برکون‌صوکره‌ده اعدام‌اولنان بش شهزاده‌نك جنازه‌سی قالدیریله‌رق بابالرینك ایاغنه کوملدیلر [*] . سرای قرق کون ماتم طوته‌رق بومدت ظرفنده سلطان‌مراد باباسنك، قارداشلرینك روحلری ایچون قرآن اوقوتدردی ، صدقه طاغتدی .

اوچ کون صوکره (۲۵ کانون اول ، ۱۱ رمضان) پادشاه خزینه‌دن جلوس بخششی چیقاردی ؛ هربری اون‌بیك دوقه‌لق یوزاون کیسه آلتون — که جمعاً برملیون یوزبیك آلتون‌ایدر — عسکره توزیع‌اولندی؛ یالکزیکی چریلرك‌هربری اللی آلتون ، یعنی جمعاً یتمش بیك آلتون آلدیلر [٥] [*] . ایرته‌سی کون سلطان مراد وزرایه واکابر مأمورینه هدایای قیمتدار وماتم لباسی نامیله کورکلر احسان ایلدی . صدر اعظمك حصه‌سنه التی بیك آلتون ، بیاض اطلسه قاپلی بر سمور کورك ، دها آزقیمتلی قماش دیمك اولان سراسره قاپلی دیکر ایکی کورك ، احجار ثمینه ایله مزین بر قلیچ دوشدی ؛ دیکر بش وزیرك هر برینه درت بیك یتمش آلتون ، ایکی خلعت تشریف ویرلدی ؛ نشانجی ایله دفترداولر قافتانسز اوله‌رق یالکز بشریوز آلتون احسانه‌نائل اولدیلر.سرای ارکانندن برطاقمی تقاعدایدیله‌رك برطاقمی مناصب جدیده‌یه ترفیع اولندی ؛ بونلردن ایکی مابینجی سنجاق بکلکنه وبرچاشنیکیر سواری قوماندانلغنه تعیین‌ایدلدی. مراده‌جلوس خبرینی کوتورن‌حسن چاوشه چاوش باشیلق توجیهیله مکافات ایدلدی . آنجق بوآدم سرت وقابا طبیعتلی اولدیغی ایچون قاپجیلر کدخاسی [فرهاد آغا] طرفندن تربیه‌ایدلمك لازم‌کلدی. برمدت مقدم تقاعد ایدلمش اولان روم‌ایلی قاضی‌عسکرینك [قاضی‌زاده]تخصیصاتی آرتیرلدی. قضاتدن شیخ‌الحرم حسین افندی صویوللرینك وحرم شریفك‌تعمیرنده استخدام اولنمش ایدی . بودفعه مدینهٔ منوره قاضیلغنی رجا ایدوب اولا ترویج

(۱) وقتیله صدراعظملرك‌ده ایلك سوزلرندن تفأل ایدیلیردی . (مترجم)

(۲) سلطان مراد ثالثك جلوسنه شمسی پاشا « شمدی بولدی‌مرادینی دوران ۹۸۲» مصراعنی تاریخ بولمشدر . (مترجم)

اولنمادیسه‌ده شریف مکه‌نك اشعاری اوزرینه مسئولی اسعاف اولندی. پادشاه‌نشوهٔ جلوس ایله قاره قله‌دن درت یوزمحبوس وازجمله حلق‌الواد مدافع جسوری زربه ـ لونی‌یی ازاد ایلدی. ۱۵۷٤ سنه‌سنك صوك کونی (۱۷ رمضان) سلطان‌مرادایلك دفعه اولمق اوزره جمعه نمازی قیلمق اوزره ایاصوفیه‌یه کیتدی ؛ ٥ کانون ثانی (۲۲ رمضان) بتون سرای خلقیله ایوب جامعنه کیده‌رك اوراده قلیچ‌قوشاندی. ادرنه قاپیسندن آقسرایه عودت ایده‌رك صیره‌سیله سلیم‌اول ، فاتح ، شهزاده‌سلطان محمد ، بایزید، سلیمان‌اول ایله سلیم ثانینك واعدام ایتدردیکی بش‌قارداشنك تربه‌لرنده کوزیاشلری دوکوب دعا ایتدی . لیلهٔ انزال قرآنه، یعنی لیلهٔ قدره (۱) مصادف کیجه‌نك ایرته‌سی کونی [۲۷ رمضان] مواجب طاغیدلدی . یکی چری ایله‌برلکده سپاهك مواجبی‌دخی ویرلدیکندن «بوعادت دکلدر؛ سپاهه برکون صوکره‌ویریلیر» دیه کفت وکو اولدیسه‌ده « بایرام‌علوفه‌سی بویله‌ویریلیر» جوابیله‌کچدیرلدی (۲). رمضانك یکرمی‌سکزنجی کونی پادشاه قفس ارقه‌سندن دیوان‌مصالحنه‌نظارت‌ایلدی؛ اوندن صوکره وزرانك عرضلرینی استماع ایتمك اوزره عرض اوطه‌سنه کیتدی . بوصیره‌ده بر کورولتی قوپدی . منتظم سواریدن الك صوك اعتبار اولنان درت‌بلوك خلقی علوفه‌لرندن کری قالمش اقچه‌یی وجلوسلرده معتاد اولان ترفینك بقیه‌سنی ایستیورلردی (۳) . صدراعظم دوستانه یانلرینه کله‌رك واسکی سلاح ارقداشلریله قونوشیورکی خطاب ایده‌رك فاتح سلطان محمدك قانونی موجنجه، یکی‌برپادشاهك تخته جلوسنده سپاهینك یالکز ایلك ایکی بلوکی بش اقچه ترقی آله‌رق اونلردن صوکره کلن ایکی بلوك عزبلرك دردر اقچه واك صوکره کلن ایکی بلوك غربانك اوچر اقچه الدقلرینی اثبات‌ایلدی (٤) . بودلائل وخصوصا متداخلك تأدیه‌اولنمسی

(۱) پادشاه بدر کیجه‌سی آیاصوفیه‌ده نماز قیلمش ایدی . سلانیکی . (مترجم)

(۲) ویریلن «رشن» مواجبی ایدی . عسکرك معاشی دیمك اولان مواجبك برسنه‌لکی درت «قسط» ایله‌ویریلیردی. محرم ، صفر، ربیع‌الاول مواجبنه «مصر» [ایکی‌اولکی حرفلر مفتوح]:ربیع‌الاخر، جمادی‌الاولی، جمادی‌الاخره مواجبنه «رجح»؛ رجب، شعبان، رمضان مواجبنه «رشن»: شوال ذی‌القعده، ذی‌الحجه مواجبنه «لذذ»مواجبی‌تعبیراولنوردی.(مترجم)

(۳) «اغالرمز بزه علوفه‌لریمزی قصوراوزره وترفیلریمزی اکسیك ویرمك ایسترلر» دیه شکایت ایتدیلر . سلانیکی (مترجم)

(٤) صدر اعظمك ورودی اوزرینه اشاغی‌بلوکلر«بزم بخششی‌دیکر بلوکلرله برابر آلوب‌ده ترقیی ناقص اله‌مزه سبب‌نه‌در؟» دیه‌باغیرشدیلر. صدراعظم «ایکی باش بلوك بشر، دیکر

وسپاهی اغاسی ولینك اردو حسابلرنجه ایقاع ایتدیکی سوء استعمالاتك تحقیقنه دفتردارلرك مأمور ایدلمسی ناخشنودلری تسکین ایلدی (۱) . بایرام اثناسنده (۲) نشانجی فریدون بك پادشاهه بر اثر قیمتدار تقدیم ایلدی . معلومات کامله صاحبی اولان بوذات بدایت سلطنتدن بری خزینهٔ اوراق دولتده ترتیبسز اولهرق طوپلانمش اولان بتون اوراق سیاسیه‌یی وعثمانلی اردولری سفرلرینك مراحلنامه‌لرینی شایان ستایش براقدام ایله جمع ایده‌رك هربری برپادشاهك زمانینه عائداولمق اوزره‌اون بر قسمده تصنیف ایلش ایدی. بو اثر، بیك سکز یوز پارچه محرراتدن مرکب اولهرق « منشأت السلاطین » نامیله (۳) بیوك قطعه‌ده اوچ بیك ورقه‌یی حاویدر. فریدون، شو تشبثك حامیسی اولان صدر اعظم صوقوللو واسطه‌سیله کتابی عتبهٔ پادشاهی‌یه ایصال ایلدی (٤) [*]

ینه بوآی ایچنده (٦ شباط – ٢٤ شوال) مجارلی فرهاد پاشا [وزیر متقاعد] وفات ایلدی. تاریخ وزراده بوندن کوزل یازی یازان کیمسه یوقدر (٥). فرهاد، سلطان سلیمانك سوکیلی شهزاده‌سی محمدك قیزی اولان هماسلطانی تزوج ایتمش ایدی؛ اوندن بش اوغلی واوچ قیزی قالمشدر. برفرنك طبیبی فرهاد پاشانك طبیبی قوجه شجاعی وزیرك وفاتنه سبب اولمقله اتهام ایلدیکندن طبیب پادشاهی غیاث الدین (٦) برتذکرهٔ

ایکیسی دردر، صوك ایکی بلوك اوجر آلیر؛ سلطان محمد غازینك دفترلرینه باقیکز!» دیه‌عذوبت لسان ایله جواب ویردی . سلانیکیدن تلخیص ، ص ۱۳۵ (مترجم)

(۱) کوچك میراخور ولی اغا سپاهیلر اغاسی ایکن حلق الواد سفرینه مأمور اولوب‌ده کیتمه‌مش بولنانلرك علوفه‌لرینی آلمشیدی. بوبابده شکایت واقع اولدیغندن سلطان سلیم مدرسلرندن عبدالغنی مباشر تیله‌باش دفتردار لاله‌عذارزاده خانه‌سنده حسابنك تفتیشنه ابتدار اولندی (غرهٔ شوال) . سلانیکیدن تلخیص ، ص ۱۳٦ (مترجم)

(۲) برقاچ کوندن بری قار ویاغمور ارکان دولتك بربرینه کیتمسنی متکلانه دوشورمش وعرفه اولان پنجشنبه کونی پك صغوق اولمش اولدیغی حالده غرهٔ شوال کیجه‌سی فورتنه‌سا کن اولهرق قوتلی انجماد اولدیغنی ومعایده‌یه سهولتله کیدلدیکنی واوکون اوکله‌دن صوکره‌لدوس اسه‌رك فورطنه ظهور ایلدیکنی سلانیکی قید ایدر. فریدون بك منشأتی تقدیم ایتمسی ۹ شوالده‌در .

(۳) « منشأت السلاطین» ترکیی تاریخ تقدیم اولان ۹۸۲ یی کوسترر. (مترجم)

(٤) مؤخراً ینه بوعنوان آلتنده بواثرك ایکی یوز التمش یدی محرراتدن عبارت برنسخه‌سی تنظیم اولنمشدر . هرایکیسی تاریخ عثمانینك الك مهم منابعندندر .

(٥) بین الوزرا « مرحوم فرهادپاشا کبی اهل معرفت وخوش نویس کیمسه وزرانه کلمه‌مشدر» دیه نقل اولنور . سلانیکی ، ص ۱۳۸ . (مترجم)

(٦) سلیم ثانی ومرادثالثك طبیبی اولان غیاث الدین محمد . سلطان سلیمانك صوك طبیبی

همایون ایله تحقیقنه مأمور اولدی ؛ قوجه شجاع ، فرهاد پاشانك ایکی سنه‌دن‌بری طاشدن مضطرب اولدیغنی و « میتریداد » (۱) دن باشقه علاج ویرمدیکنی اثبات ایده‌رك قورتیله بیلدی [*]. صدراعظم ، کوچك میراخور ولی ایله دفتردار اویس حقلرنده دیکر درلو تحقیقات اجرا ایتدی: ولی‌حقسز آلمش اولدیغی یوزللی‌بیك اقچه‌یی اعاده ایلدی ؛ لکن وزیرلرك — سعدالدین طرفندن مختوم وشهزاده‌لکی زماننده سلطان‌مراده عائد اولان — برپاره طوربه‌سنی مأذونیتسز آچمش‌وایچنده‌کی پاره‌یی آلمش اولمقله اتهام ایلدکلری اویس ، افندیسنك حمایه‌سنه استناداً مغرورانه وقبا بر طور ایله شو جوابی ویردی : « اووقت‌ده شمدیکی کبی دفتردار بولندیغم جهتله خزینه‌یی آچوب قپامق حقنه مالك ایدم ؛ اکر براز پاره آلدم ایسه مصالح مهمه ایچون آلدم ؛ سوء استعمالم تبین ایدرسه بیك مثلنی تأدیه ایتمکه حاضرم » . صدراعظم چاوش باشی‌یی تحقیقاته دوام ایچون معاونتنی طلب‌ایتمك‌اوزره‌سعدالدینه کوندردی؛ لکن سعدالدین مرادك‌جلوسندن‌بری‌نفوذینك تدنی‌ایتمش‌اولدیغنی‌بیان‌ایله اکتفا ایتدی ؛ صوقوللونك تشبثی برنتیجه‌یه منجراولمیوب یالکز تأثیرینك‌زائل اولدیغنی اثبات ایلدی(۲). صدراعظمك اوزمانه‌قدر اردوده حائز اولدیغی حرمت‌ده

قیسونی زاده‌نك‌وفاتندن صوکره (۹۷۶ — ۱۵۶۸) بوخدمته‌تعیین اولنمشدر. علوم‌طبیه‌ده دخی متبحراولوب‌طریقت علمیه‌ده بولنان شیخ عالم‌غیاث‌الدینك اوغلی ایدی. عطائی ، تراجم احوال ، س ۲۳۷ . بنابرین ، گه‌رلاش ، سلیمانك‌صوك طبیبی ساعتجیلکدن طبیب‌اولمش بر زنجیدر، دیمکده خطاایدر ؛ فقط «طبیب کونده اوچ‌یور اچقه آلیردی»دیمسی‌دوغریدر.

(۱) مهردادطرفندن‌ایجاداولندیغی‌روایت‌اولنان‌برپادزهر. سلانیکلی بوعلاجی«متریطوس» املاسیله یازار . (مترجم)

(۲) شوالك اون‌سکزنده ، پادشاهك شهزاده‌لکی زماننده‌کی امورى‌دفترى دیوان‌همایونه کلهرك چوقه کیسه ایچنده باش دفترداره تسلیم اولندی. ایرتەسی کون دفتردار قره‌اویس دیوان همایونه احضار اولنه‌رق « اوته طرفدن (یعنی شهزاده‌نك مقر حکومتندن) کلیرکن لالا مهریله مختوم صندوقلری آچوب ایچندن بعض لوازم ایچون پاره چیقارمشسك ؛ بعض کیسه‌لره‌ده امرسز علوقه ویرمشسك » سوزلریله عتاب اولندی ؛ برمعتاد وزرا حضورینه قالیچه دوشه‌نوب خصماسیله برابر اوتوردی . قاضی عسکرلرله صدراعظم استجواب ایتدیلر. قره اویس « بن دفترداریم ؛ خزینهٔ همایون بنم معرفتمله آچیلیر ، قاپانیر . آچدم ؛ نه‌ایسه مصالح مهمه لازم اولدیغی اوزره کوردم . ضایع اولمش نسنه وارایسه بیان اولنسون ، برینه بیك ویردیم » دیه‌جواب ویروب قالقدقدن‌صوکره وزیراعظم ، کندیسنی چاوش‌باشی ایله لالایه کوندردی . لالا دیمش که : « جلوس همایون خبری کلنجه بزم وظیفه‌مزقالمادی.

مختل اولمغه یوز طوتمش ایدی؛ بونك دلیلی زیرده یازیله‌جق وقعه‌دن اکلاشیله‌جق وشو مناسبتله ، اردونك انتظامسزلغی پادشاه حقنده بیله جاری اولدیغی کوریلنجه صدراعظمك نفوذینی غائب ایتمسنه پك چوق تعجب ایدلمیه‌جکدر. مراد، بر کون قادرغه ایله بر روم میخانه‌سی اوکندن کچرکن سرخوش برقاچ یکیچری کندیسنی طانیه‌رق « صحتکه ایچیورز » دیه پنجره‌دن قدحلرینی کوستردیلر ؛ پادشاه بو قابا خطابدن منفعل اوله‌رق مسلمانلرك شراب ایچمسنی منع ایدر براراده نشرایتدی. بوامرك اعلانی اوزرینه اوچ یوزسپاهی طوپلانه‌رق صو باشی‌یی حیله ایله آره‌لرینه کتیروب فنامعامله‌یه اوغراتدیلر. صدراعظم کورولتی‌یی تسکین ایچون کلدیکی حالده اوکاده دکنك کوستریله‌رك پادشاه کبی تهدید اولندی (۱). مراد قورقه‌رق نفرلرك هردرلو انتظامسزلقدن احتراز ایتمك شرطیله شراب ایچملرینه مساعده‌یی متضمن یکی بر امر نشریله برنجی امری ابطال ایتدی ؛ مع‌هذا یکیچری اغاسی عزل‌ایله بومنصب، جربه‌محاربه‌سنده اسیرایدیلن جنویز اصیلزاده‌سی چیقاله‌نك اوغلی مهتدی جغاله‌یه ویرلدی . ایشته بو صورتله ، قوهٔ بریه وبحریه‌نك اك بیوك ایکی رتبه‌سی اولان یکیچری اغالغیله قپودان پاشالق ایکی ایتالیان مهتدینك ، یعنی جنویزچیقاله ایله قالابره‌لی اوشیالینك (قلیچ علی) الده بولونیوردی . سلیم ثانینك وفاتندن از اول اوچ‌بیك دوقه‌قیمتنده برقلیچ آلمش اولان‌قپودان پاشا — پادشاه‌مرحومك اصلی اسقلاووندن ، یاخود خرواتستاندن اولان روم ایلی بکلربکی سیاوش پاشایه وعد ایتمش اولدیغی — سلطانك صاغدیجلغنه مأمور اولدی. صاغدیجك بریوزوك‌ایله برچفت پابوشدن مرکب‌اولان هدیه‌سی الای بیك اقچه وکوکی هدیه‌سی بونك‌ایکی مثلی طوتمش ایدی .

دفترداره وسائرلرینه حکمز ساقطدر ؛ وکالت عامه‌یه مأمور اولان صدراعظم حضرتلرینك رأیلری اولمایجه برایش پایله‌ماز ، دیه تنبیه ایتدم . صندوقلرك آچلمسنه لزوم یوغیدی ؛ بوندن صوکره‌سی‌ده کندیلرینك اراده‌لرینه مفوضدر » سلانیکیدن تلخیص ، ص ۱٤۱ . هامه‌ر، لالا غضنفر اغایی معلم سعدالدین‌دیه‌رك یا کلدیغی کبی اغانك جوابنی‌ده یا کلش ترجمه‌ایتمشدر. فقط بوتحقیقاتك — قره اویسك منسوبیتنه‌مبنی — نتیجه‌سز قالدیغی صحیحدر. (مترجم)

(۱) کرلاشك ژورنالی : « *Weil er ihnen den wein verbaten, so soll die lange Huhr (so rennen sie den Bassa selber) und der Kaizer zuschen, wann sie in den Kreig zichen, wie sie bestehen werden, sie wellen zuvorderst auf sie zween zuschlagen* » عسکرك تحقیرات و آثار عصیانك جزاسز قالمسی یکیچری آغاسنك نه‌قدر اقتدارسز وصدراعظمك نه‌قدر نفوذسز اولدیغنی کوسترر .

بوقدراوزون مدت انظار یمزی مرادك سرایی داخلنه منعطف بولندردقدن صوکره ارتق دولتك وندیك، فرانسه، لهستان، ترانسیلوانیا، اوستریاحکومتلریله واوروپانك دول سائره سیله اولان مناسباتنه نقل کلام ایتمك زمانی کلمشدر. ولایات والیلرینه برمعتاد جلوس همایونی متضمن محررات (١) کوندرلدیکی صیره ده مصطفی چاوش اسکی قابیتولاسیونك (٢) اللی التی ماده اوزرینه تجدیداً یازیلان نسخه سنی وندیکه کوتورمکه مأمور اولدی. دوجده بالمقابله شوالیه ژاق سورانزو معرفتیله تبریکنامه وصلح عهدنامه سنك سناتودن تصدیقنامه سنی استانبوله کوندردی. مراد ثالث، لهستان قرالی اولدیغی حالده تختنی فرانسه تختیله مبادله ایدن هانری دانژودن ناخشنود اولدیغی وصدراعظم فرانسه مصلحتکذاری اولان آق پسقپوسیله امتزاج ایده مدیکی جهتله فرانسه سراینه ایلچی کوندرلمدی. مصلحتکذارده استانبولدن مفارقته مجبور اولدی. لهستان ایلچیسی تارا انووسکی سلطان مراده جلوسندن دولایی لهستانك تبریکاتنی عرض ایتدی؛ پادشاه، مانیاتلره یازدیغی جوابنامه ده لهستان قراللغنه اسوج قرالنی، یاخود ترانسیلوانیا وویوده سنی انتخاب ایتملرینی توصیه ایلدی؛ صدر اعظم ده لهستانك اوستریالی ماقسیمیلیه‌ن ویاخود روسیه‌لی قورقونج ژان علیهنده بولنمسی ایچون تارانووسکیه شفاهاً تشویق کوستردی. پادشاه ترانسیلوانیا وویوده سی باتورینك انتخابنده استعمال نفوذ ایتمکی آنجق آز بر وقت اول قرارلاشدرمشیدی؛ زیرا اوزون برزمان (٣) بوویوده ایله — استانبولده آدملری امه‌ریك آنتالفی والکساندر تینودی معرفتیله ترانسیلوانیا پرنسلکی ایچون مذاکراته کیریشمش اولان — اونك رقیبی به کس آره سنده متردد قالمشیدی. لکن باتوری، یالکز ماروش نهری اوزرنده واقع زنت ـ پال موقعنده کی موفقیت عسکریه سیله دکل، استانبولده ایلچیلری پیه‌ر

(١) کاتب محمدك تاریخی نهایتنده (جامع التواریخ. بنده کی نسخه ده ص ٢٩٨) صدراعظمك طلبی اوزرینه سلیمك ارتحالنه ومرادك جلوسنه دائر دیاربکر، بغداد، موصل والیلرینه خطاباً قلمه آلدیغی برمکتوب مندرجدر. انشای عالیده، ١٣ نجی پارچه، عالی طرفندن — خطبه‌نك مراد نامنه قرائتی آمر — والیاره یازیلان فرمان محرردر.

(٢) خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده سورانزونك راپوری. بو عهدنامه‌نك ١ جمادی‌الاولی تاریخلی اصلی وندیك خزینهٔ اوراقنده موجوددر. تاریخ مذکور ١٠ آغستوسه مصادف کوسترلش ایسه ده بونده سهو واردر؛ زیرا ١ جمادی‌الاولی ٨ آغستوسه دوشر.

(٣) اونغاندك قانیژه قوماندانه مکتوبی — که بووقایعی ناقابل ردبرصورتده کوسترر — کهرلاشده بولنور، ص ١٣٥. آنتالفی واونغاندك مکالمه‌لرینه ده مراجعت، کذلك.

مەغرود (۱) والکساندر کندینك مناسباتیله رقیبنه غلبه ایتمشیدی . کندی، معتاد اولان ویرکینك تزییدینی عرض ایتمکسزین، افندیسنك ترانسیلوانیا پرنسلکنده تصدیقی پادشاهدن طلب ایلدی. دولت عثمانیه بوطلبی اسعاف ایتمك شویله طورسون، بالعکس احمد چاوش (۲) واسطه‌سیله — زنت ـ پال محاربه‌سنده اسیر ایدیلوب ده حقلرنده عاصی معامله‌سی کوسترلمش اولان — بالاسسا ومیشل سرکه‌ئوسینك اوغللرینك براقلمسنی تبلیغ ایتدی . باتوری ، بوکا دائر اولان مکتوب ایله برلکده لهستان قرالغنه انتخابی خبرینی ده آلدی؛ یاغه‌لونلر عائله‌سندن پرنسس آنانك زوجی اولمسی مانیاتلرك کندیسنی انتخاب ایتملرینه باعث اولمش وشوصورتله لهستان وترانسیلوانیا حکمدارلکلرینی برلشدرمش ایدی (۳) .

سلیمك وفاتندن سکز کون مقدم ترجمان محمود ، سونه‌ك بارونلری (٤) ده‌سته‌نبه‌ك وداوید اونغاند واسطه‌لریله سکز سنه ایچون تجدید اولنمش اولان عهدنامه‌یی حاملاً سفیر صفتیله ویانه‌یه کوندرلدی (٤ کانون اول ١٥٨٤) (٥) . سلیمك ارتحالندن اون کون صوکره‌ده مرادك جلوسنی تبلیغ ایچون علی العجله کیده‌رك محموده التحاق ایتمك اوزره برچاوش کوندرلدی؛ ایمپراطور ماقسیلیمیه‌نك سفیرلری نوئل یورطیسی کونی ایکی ترجمانلرینی — سلطان سلیمك وفاتیله حکمسز قاله‌بیله‌جك اولان —

(۱) به‌تلن، ص ۲۹٤، بونی‌کروی (Grui) تسمیه ایدر. آوستریا ایاچیلری راپورلری شویله سویلیورلر : « *Advenit agense transylvanus nomine Peter Egrud,* » « *non cum tributo, sed exteaordinarius*

Quare ratione mandati nostri nulla excusatione adhibita cum » (۲) *praedicto Chausio* (احمد) *nostro praedicta mancipia ad Portam nostram* « *exelsam mittere nequaquam recuses et negligas, secus ne feceris* کور- لاشك استانبولدن ۱۷ کانون اول ۱۵۷۵ تاریخلی ژورنالی .

(۳) به‌تلن ، ج ۲ ، ص ٤۰۹ . به‌تلن‌نك براز یوقاریده برچاوش ایله کوندرلدیکنی بیان ایتدیکی مکتوب ۱ نیسان ۱۵۷۵ تاریخیله مورخ اولوب برچاوش ایله دکل ، کورلاشك افاده‌سندن اکلاشلدیغی اوزره تارانووسکی ایله ورود ایتمشدر . بومکتوبده شویله محرردر: *Sed cum Rex Suecorum habeat sororem amici nostri Sigismundi Au-* » *gusti aut hunc eligite aut aliquem vestra Regia dignitate dignum, aut* « *vero Woiwodam Transylvanensem Stephanum Battori de Somlio*

(٤) کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالیده ۵۳۷ نومروده ریمك استانبول سیاحتنه دائر ۲۷ تموز ۱۵۸٤ تاریخلی فلمنکجه بررساله‌جك واردر.

(٥) کورلاشك ژورنالی ، ص ٦۸ ، بوتاریخی کوسترر .

قاپیتولاسیونلرك تجدیداً تصدیقی طلب ایتمك اوزره دیوانه ارسال ایتدیلر؛ بو تصدیق وعداولنمقله برابر جلوس هدیه‌سنك ورودینه تعلیق اولندی. محمود پراغده وفات ایده‌رك نعشی قلایدن برتابوت ایچنده غرانه قدر نقل اولندی؛ هدایا ایسه انجق ایرته‌سی سنه تموزینك التیسنده بارون پره‌ینه‌ر واسطه‌سیله ورود ایتمشدر که کموش ساعتلردن، التون قدحلردن، طقوز بیك قه‌کو التوندن مرتب وصلحك تجدیدی قبولنی متضمن ایدی؛ بوپاره‌دن باشقه هدیهٔ فوق‌العاده اولمق اوزره صدر اعظمه طقوز بیك، وزیر ثانی‌یه ایکی بیك، دیکر وزیرلره بیکر، بودین والیسنه اوچ بیك، دولت ترجمانه بیك سکز یوز قه‌کو ندر لمشیدی؛ درجه درجه‌دها دون اولمق اوزره دیکر بکلره، اغالره‌ده اچه‌لر اهدا ایدیلیوردی. پادشاهه تقدیم اولنان هدیه‌ده قرق‌بش بیك قه‌کو ویاخود اوزمانك رایجنه کوره اوتوز بیك مجارالتونی ایدی. تصدیقنامه‌لر سفیره آنجق اوچ آی صوکره ویرلدی (۱). صوقوللونك اوزمانه قدر مصراً طلب ایتدیکی وته‌ئیس نهرینك اوته طرفنده‌کی ممالکك الکباشلیجه مدافعه نقطه‌لرندن اولمسی جهتله مجارستان مجلسنك (۲) دائما رد ایلدیکی قالو قلعه‌سی هدمی ارتق موضوع بحث اولمادی؛ لکن صریحاً ذکر اولندی که ترکلرك اوسنه ایچنده ضبط ایتمش اولدقلری که‌که، دیوه‌نی، سوموسکو، فونیود اسمنده درت قلعه اونلرك اللرنده قالمه‌جقدر (۳). ایمپراطور ماقسیملیه‌ن، مجارلرك تیت لیوی اولان نیقولا

(۱) که‌رلاش، ص ۱۳۱ : « Den 22 hat der Bassa die Bestættigung des Friedens überschikt_den 30 sind Bartolomeus und Stephan Gurtner mit der Friedensbestættigung an Sr. k. k. Majestæt abgefertigt worden » خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیسنده اونغاندك راپورنه‌ده مراجعت

(۲) اونغاندوبه‌تلن، ۲، ص ۳۲۳. که‌رلاش، ص ۱۳۹، دیورکه : « Zwei in der Nachbarschaft au denBergstædten dem ungarischen FreyherrnWalasian zustrændig, Divin und Blattenstein, Ziuni jenseits der Donau und Tunnot in Crabaten »

(۳) ۵ تشرین‌اول ۱۵۷۵ ده‌اونغاندترکلرك ده‌بلوندوار Blondvar سه‌که‌سد Segesd یاش ـ به‌ره‌نی Yàs-Bereny زه‌چه‌نی Szeesény قلعه‌لرینی بیقملری شرطیله قالو Kallò قلعه‌سنك هدم ایدیله‌جکنی صدراعظمه‌افاده ایلدی. صوقوللو نقض صلح خطاسنی بالاسایه، به‌که‌سه، بوغدانه عطف ایتدی. اونغاندك خزینهٔ ایمپراطوری وقرالیده‌کی راپورینه مراجعت. بوراپورده صوقوللونك رجب ۹۳۸ (تشرین‌اول ۱۵۷۵) تاریخلی مکتوبنه‌ده مراجعت اولنمیدر. بونده وزیراعظم، سلطان محمدك ارتحالنه دائر ایمپراطوره یازدیغی مکتوبك جوابنه جواب اولمق اوزره قالونك هدمنی صریحاً طلب ایتمکده‌در. مضمن تاریخلی برایکنجی مکتوب اوزمانه‌قدر انعقاد صلحه مانع اولان اسبابی تعداد ایلیور.

ایستوانفی‌یی بودین والیسی مصطفی پاشانك زمان‌صلح ایچنده تسخیر ایتمش اولدیغی قلعه‌لرك ردینی طلبه کوندرمشیدی. مصطفی پاشا شویله جواب ویردی : « بونلرك ضبط اولندیغی خبری استانبوله قدر کیتمشدر؛ بناءً علیه امر مخصوص پادشاهی اولمادقجه اعاده ایده‌م. به‌که‌سه ایدیلن معاونت ایله برابکی قلعه دکل، بتون ترانسیلوانیا پادشاهك التدن النمغه چالیشیلوب طوررکن نه‌حق ایله اوقلعه‌لرك ردی طلب اولونیور ؟ هیچ برزمان کورلمشمیدرکه آتماجه مجبور اولمادقجه شکارینی پنجه‌سندن براقسین؟ (۱) ». غران بکی ده اویله برفکر استیلا ایله‌ینه اوسنه التی یوز سواری ایله‌اوبوار اوکنه کیتمش ومحافظلری برقاچ ال مزراق تعاطیسنه دعوت ایلش ایدی . دره‌زه‌لی ونوویغراد قوماندانلری پوخازی قلعه‌سنی اکسزین‌الملق تشبثنده بولندقلری کبی ستولوه یسانبورغ بکی پالوتا اوزرینه اتلش ایدی (۲) ؛ قاشو جوارنده ترکلر هیلوه غاردو ، واندهك ، لانتو ، زیلاس نامنده درت کوی یاقدیلر . درت بیك اقینجی و اوچ بیك پیاده پاپا ودوتهن جوارنده قویرائینیسه قدر الریلیه‌رك دوبرا بوینجه قولپایه قدر بتون او حوالی‌یی تخریب ایتمش ودرت‌یوز اسیر الهرق عودت‌ایلش ایدیلر (کانون‌اول صوکلری). آنجق بو جولانلرك هیپسی قارنیول شجیع قوماندانی هربارت‌دو ـ نهرسپه‌رغك اوچ آی مقدم‌وقوعه کلن‌هزیمت‌مؤلمه‌سی درجه‌سنده مهم‌دکل‌ایدیلر (۳).

(۱) ایستوآنفی(قولونیا ۱۶۲۲، ص ۱۴۷) به‌تلندن (ج۲،ص۳۲۳) دهاآز تفصیلات ویریور. خزینهٔ‌اوراق‌ایمپراطوری‌وقرالیده ایمپراطورماقسیمیلیه‌نك‌اوچ‌مکتوبی‌واردر: ۵ نیسان تاریخلی برنجیسی صدراعظمك، سلطان‌سلیمك ارتحالندن‌مقدم تجدیدصلحك تبلیغنه‌دائر یازدیغی مکتوبه‌جوابدر. ۲۴ نیسان ۱۵۷۵ تاریخلی ایکنجیسی ذات‌شاهانه‌یه کوندریلن هدایانك حاملی بارون‌پره‌ینه‌ری Preyner بودین‌والیسنه توصیه‌ایدییور. اوچنجیسی بوکامشابه برمقصدله،غران پاشاسنك ایلچی اونغانده‌ترفیق ایلدیکی‌علی‌چاوش حقنده بیان‌ممنونیتی متضمن‌اولق‌اوزره‌یازلمشدر.

(۲) سلانیکی ، ص ۱۲۸ ، ۲۰ رمضان ۹۸۲ (۳ کانون ثانی ۱۵۷۵) تاریخنده ، نوویغرادبکی‌طرفندن کوندرلمش‌اون‌بش اسیرك وصولندن‌بحث‌ایدر [بونلری بودین‌سرحدندن نوویغرادبکی‌فرهادبکك «دیل‌ایچون» کوندردیکی‌مندرجدر. استانبول‌مطبوعی،۱۳۲. مترجم]

(۳) منشأت عالیده ، ۱۱ نجی ، بوسته‌بکی فرهادبك طرفندن اوهٔ‌رسپرغك (اشپه‌رغار Aschperghar) ۲۴ رمضان جمعه (۱۶ کانون ثانی ۱۵۷۵) وقوع بولان‌برمغلوبیتنه‌دائر مورخ عالیه یازدیریلان‌برمکتوب‌مندرجدر. بونده اوهٔ‌رسپه‌رغك مجروح‌اولدیغی وحیات‌ومماتی مجهول‌بولندیغی محرردر. مکتوبك حاملی زعیم مصطفی‌انظار عاطفت‌شاهانه‌یه توصیه‌اولنمشدر. متأثر اوهٔ‌رسپه‌رغك یدی آی صوکره‌کی هزیمتندن بحث اولنمامسنه کوره اوزمان عالینك فرهاد پاشا ایله برلکده بولنمادیغی اکلاشیلیر .

۲۲ ایلول ۱۵۷۵ ده بوسنه سرایی ، هووینا ، پوژه‌غا ، پاقاریز سنجاق‌بکلریله وه‌لاینی الای بکی ویهیچ قلعه‌سنی ضبط ایتمك اوزره ایکی بیك کشی ایله‌یدی طوپه بالغ اولان بتون قوتلرینی قروپا اوزرنده طوپلامش ایدیلر. عمومی قوماندان‌اولان اوثه‌رسپه‌رغ بارونی هربارت خصمك ورودندن خبر آله‌رق یرلی عسکرك (میلیس) کوچك رادونیا ایرماغی جوارنده واقع بوداتسکیده طوپلانمرینی امر ایتمشیدی ؛ لکن هربارتك قوتی عثمانلیلرك قوتنه نسبتله انجق نصف درجه‌سنده ایدی. وقوع بولان محاربه‌ده فرهاد بکك بیك کشیدن مرکب ایلك فرقه‌سی — وویقوویش قوماندەسنده بربلوك خروات هوسارندن عبارت‌اولان — هربارت‌طرفی پیشدارینی مغلوب ایده‌رك‌وویقوویشی مجروحاً اسیر ایلدی؛ پیاده‌لربوحالی کورنجه‌اورمانه‌طاغیله‌رق یالکز خروات والمان سواریلری شجیعانه محاربه ایتدیلر ؛ اوثه‌رسپه‌رغ ایله یکرمی ایکی یاشنده‌کی اوغلی وولف‌ئه‌نگه‌لهارد وقاپیتەن وه‌یکزه‌لبه‌رغ فوق‌العاده جسارتلر کوسترەرك‌واوچیده هیچ برطرفه باقمیه‌رق دشمن اوزرینه‌سوردیلر.اوثه‌رسپه‌رغك آلتنده کی‌آت برمرزاق ضربه‌سندن تلف اوله‌رق کندیسی وه‌یکزه‌لبه‌رغ ایله برابر عثمانلیلرك النه دوشدی ، وایکیسنك‌ده باشلری کسلدی . وولف ایله قریستوف پورغستالله‌روسه‌رین‌وقراستوویچ‌سرکرده‌لری اسیراولدیلر. اوثه‌رسپه‌رغك‌زوجه‌سی دفن ایدلمك اوزره قوجه‌سنك جسدینك کندیسنه ویرلمسنی فرهاد بکدن رجا ایتدی . جسد تسلیم اولندی ؛ قارنیول ایالتنك پای‌تختنده برماتم عمومی ایچنده صوك مراسم ایفا ایدلدی. فرهادبك « باش‌ده سزه ویریله‌جکدر؛ فقط‌بنم‌استانبوله دخولمده یاپیله‌جق الای‌ایچون طولدیریله‌رق اطروفهٔ مظفریت تشکیل ایتمك‌اوزره اولا درینك یوزلمسی‌لازم کلیر.» دیمش‌ایدی (۱). عهدنامه‌نك‌تصدیقندن اون‌درت کون صوکره ایمپراطورك ایلچیسی بارون اونغانده ایلك کوستریلن منظره‌فرهادك — کسیلن باشلری تشهیر ایتمکده اولان — مظفریت آلایی ایدی. الایك‌اوکنده اوزون وقرمزی بوسنه کلاهلری لابس مارتولوزلر بولونیوردی ؛ اوندن صوکره اوثه‌رسپه‌رغ ایله وه‌یکزه‌لبه‌رغك ایکی سنجاغی وبونلرك باشلری کلیوردی ؛ باشلر،

(۱) والواسور ، ٤ ، ص ٤٨٦ — ٤٩٨ ، مه‌ژیزه‌ردن نقلاً ؛ ایستوانفی ، بومحاربه‌یه دائر کیسل‌دو دوقالته‌نبرون Khisl de Kaltenbrunn طرفندن‌یازیلوب ۱۵۷۵ ده‌لاپاچیده باصیلان لاتینجه‌براثر. خیلی غریبدرکه‌عثمانلی‌مورخلری بومظفریته دائمه هیچ برشی‌یازمازلر ؛ خرستیان مورخلری‌ده دها مقدم ۷ تشرین اولده‌واقع اولان وانشای عالیده مندرج‌بوسنه بکلربکنك راپورنده موضوع بحث ایدیلن محاربه‌یی ذکر ایتمزلر .

اونلری کسن دلی پروانه و دلی رجب نامنده ایکی کشینك اللرنده ایدی . دها صوکره ده درت اوستریا تیمارلیسی، مه‌هلیوت اسمنده برخروات سرگرده‌سی، قارنیول ایالتی مدیری، تورن سنیوری، اوسقوقدن بش الای قوماندانی، ایکی ترمپته، بوغازلرنده اغیر زنجیرلرله یکرمی قدر اسیر وارایدی. پورغستالله‌ر عائلهٔ اصیله سنه‌ادعای نسبت ایدن تورن سنیوری، برونسویق موده‌سنده کنیش قوللو بر کوملك کیمش وباشنه یشیل وماوی تویلرله مزین بر شابقه چیرمش ایدی . اسیرلر داوول وزورنا صدالریله صدراعظمك نزدینه کوتوریلدرك ایرته‌سی کون حضور شاهانه‌یه چیقارلدیلر. بونلردن دردی دیوانده جلاد طرفندن سنت ایدلدی ؛ ایتپراطورك ایلچیسی ، اوئه‌رسپه‌رغ ایله وه‌یکزه‌لبه‌رغك باشلرینك کندیسنه تسلیم اولنمسی ایچون جلاده مراجعته مجبور اولدی . جلاد اولا سکسان بیك دوقه ایستدی ؛ بوپاره چوق کورلمسی اوزرینه جلاد بونلری یره آتدردی؛ صدر اعظم بوندن دولایی اونی دوکدردی. نهایت اونغاندباشلری اللی ئه‌کویه‌صاتین آله‌رق بربوسته‌جی ایله‌قارنیوله کوندردی ، واوراده چه‌رنامبه‌ل‌قصبه‌سنده‌دفن ایدلدی(۱). عجملرك دشمن‌باشلرینی کسوب‌ده طوزلامق عادت‌قدیمهٔ وحشیانه‌لری یالکز تاتار وترکلرده دکل، انسانیت ایچون موجب خجالت اولمق اوزره اسکی‌عصرلرك اک‌متمدن ملتلری‌اولان یونانلی ورومالیلرده دخی کورلمشدر .

اوستریا معاهده‌سنك تجدیدیله آچیلان صفحهٔ جدیده‌نك ایلك وقعه‌سی اولان شو مظفریت وحشیانه‌یی دول اجنبیه ترجمانلری علیهنه تعرضلر وحدود اوزرنده دائمی قاریشقلقلر تعقیب ایلدی . مقدما ترجمان ابراهیمك (لهستانلی ستروزه‌نی) القاآتی اوزرینه صدراعظم طرفندن کفه‌یه نفی وصوکره منفاسندن جلب اولنان دومینیك پاپاسی موسیاح دوتوبینك — فرانسز ترجمانی ژان باتیست اونك خانه‌سنه التجا ایتمش اولدیغی ایچون — بیوننده زنجیر دیوانه کتیرلدی، واللی دکنك اورلغه محکوم اولدی. وندیك ترجمانی دکنك ضربه‌لریله‌دیواندن قوغلمش واسمنی سویلدیکمز فرانسز ترجمانی انجق مسلمان اولمقله حیاتنی قورتاره بیلمشدر . نهایت صوقوللو ترجمانلرك وپاشالرك آدملرینك دیوانه چیقه‌بیلمك حقلرینی رفع ایتدی . بوبابده کوستریلن سبب ترجمانلرك اجنبیلره جاسوسلق ایتملری ، پاشالرك آدملری دیوانده

(۱) سکسان بیك آلتوندن اینه‌اینه‌اللی آلتونه صاتیلان باش حکایه‌سی ـ که مأخذی دها کلاشیله میور ـ اوروپالیلرك خرستیانلق تعصبیله متلذذانه‌اوقودقلری ترك علیهنده‌افسانه‌لردن اولهجقدر. (مترجم)

بولندقجه و الیلرك تعدیات ومظالمندن شکایت ایده‌جکلرك قورقملری ایدی. باویرانك پاساو شهرنده طوغمش اولان ترجمان محمدك پر اغده وفاتی اوزرینه مجار یاخود ترانسیلوانیالی، نشری تاریخنك مترجمی اختیار مرادایله علی بك، نام دیکرله فرانقفورتلی مه‌لخیورتیه‌رپوخ ترجمانلغنه تعیین ایدلمشلردی. دولتك همان بتون بیوك مأموریتلری مهتدیلرده بولونیوردی؛ ازجمله شونلر شایان تذکاردر: فی‌الاصل بوسنه‌لی اولان صدراعظم صوقوللو؛ اصلی مجار اولان وزیر ثانی پیاله؛ ایستیریالی اولوب ایمپراطورك ایلچیسنه غراچده تولد ایتدیکنی وبتون وطنداشلرینی مسلمان ایتمك اوزره اورایه کیتمك ایستدیکنی سویلیکده اولان وزیر ثالث احمد؛ قارنیولك لایباخ شهرندن وزیر رابع محمود؛ اسقلاوونیانك قانیژه قصبه‌سندن یاخود خروات اولان روم‌ایلی بکلر بکی سیاوش؛ قپودان قلیچ علی، یعنی قالابره‌لی اوشیالی؛ یکی چری اغاسی جنویز چیقاله [جغال‌اوغلو]؛ دارالسعاده اغاسی قارینتیالی وه‌لزه‌ر؛ میر آخور غراچلی محمود شاهه‌رتلهن وباکنه‌لی ژان فه‌ربه‌ر؛ متفرقه مارتهن اوسوالد؛ قارینتیالی بارون قاماهه‌ر (چاوش)؛ آری قصبه‌سندن پاپاس آدام نوزه‌ر. دولتك الك بیوك مأموریتلرینه ارتقا ایدن بومهتدیلرك همان اکثریسی المانیا ایمپراطورینك تبعه‌سندن ایدیلر؛ بونلردن اوچی، یعنی صوقوللو، پیاله، سیاوش پادشاهه صهریت پیدا ایتمش ایدیلر؛ دیکر اوچندن فرهاد پاشا شهزاده محمدك، وزیر رابع محمود پاشا شهزاده مصطفانك، وزیر ثالث احمد پاشا دیکر برشهزاده‌نك قیزلرینی، یعنی اوچی ده سلطان سلیمان قانونینك برر حفیده‌سنی تزوج ایتمش ایدیلر(۱). احمد پاشا ۱۵۷۶ سنه‌سی ایچنده قیزینی فوق‌العاده طنطنه‌لی بردوکون ایله یکی چری اغاسی جغاله‌زاده یه ویرمشیدی؛ صاغدیج سیاوش پاشانك هدیه‌سی التمش بیك دوقه دکرنده ایدی؛ یالکز دوکون نخللری بیك دوقه، کلینك البسه‌سی یوز بیك، خلقه طاغیدیلان شکرلهلر بونك ایکی مثلی طوتدی (۲). بومصرف صدر اسبق رستم پاشانك زوجه‌سی اولوب واردات یومیه‌سی کونده ایکی بیك دوقه تخمین اولنان مهرماه سلطان طرفندن تسویه اولندی. صایدیغمز مهتدیلر

(۱) بوذواتك همان جمله‌سی کوچك یاشلرنده عثمانلی النه دوشه‌رك برمکتب ادب اولان سرایده ویکی چری اوجاغنده تربیه ایدیلوب نفسلرنده مسلمانلق وعثمانلیلق تمامیله یرلشمش اولدیغنی وبنابرین بتون خدمات فاخره‌یه ارتقا وموفقیتلری عثمانلی تربیه‌سنه وعثمانلیلغه عائد بولندیغنی اونودلاملیدر. (مترجم)

(۲) بورقملرك بعضیسی یعنی سیاوش پاشانك هدیه‌سی وکلین البسه‌سی وشکرله پاره‌سی آچه اوله‌جقدر. (مترجم)

بولندقلری موقع ایجابندن اولهرق ایلك دینلرینك واسکی افندیلرینك خصم بی امانی اولمش ایدیلر (۱)؛ بناءً علیه صوك معاهدهٔ صلحیه بوسنه ظرفنده مجارستان وخرواتستان داخلنده اجرا اولنان جولانلرله اللی دفعه‌دن زیاده نقض ایدلمشیدی. ایمپراطور رودولف (۱۲ تشرین اول ۱۵۷۶) تخته چیقدقدن صوکره بوتجاوزات متعدده‌دن شکایت ایتمسیله (۲) پادشاه ایرته‌سی سنه‌کانون ثانیسنك برنده متارکه‌نك سکز سنه تمدینی قبول ایتدی . بوقبول ، اوستریا ودولت عثمانیه آره‌سنده‌کی مصالحه‌نك اوچ سنه ظرفنده اوچنجی تجدیدیدرکه برنجیسی ماقسیمیلیه‌ن ایله سلیم، ایکنجیسی ماقسیمیلیه‌ن ایله مراد، اوچنجیسی رودولف ایله مراد آره‌سنده واقع اولمشدر[٦] .

بومصالحه‌نك عقدی تاریخی اولان ۱ کانون ثانی ۱۵۷۷ دن برکون اول اونغاند وولف سیمیخك کتیردیکی هدیه‌لری پادشاهه تقدیم ایلدی (۳) ؛ ایلچینك معیتنی تشکیل ایدنلر آره‌سنده ایستیریا اصیللری غاسپار دوهر برسدورف، آندره زولنه‌ر، ژه‌ره‌می دوشورندورف ، قریستوف‌وولزوگه‌نده بولونیورلردی . بونلردن غاسپار آرشیدوق شارلك مابینجیسی ایدی. جمله‌سی پادشاهك اتکنی اوپمك شرفنه نائل اولدیلر. ایمپراطور، مراد ثالثه مکتوبنده هدیه‌لرك ارسالنده واقع اولان تأخردن دولایی اعتذار ایله بونلر ماقسیمیلیه‌نك وفاتندن اول یوله چیقارلمش ایسه‌ده دولت عثمانیه‌نك لهستان قرالی انتخابنه اجرای نفوذ ایتمسندن، ترانسیلوانیا پرنسنك القاآت بدخواهانه‌سنه فرط اعتماد کوسترمسندن ونهایت عثمانلیلرك خرواتلقده ژوزه‌ن وبوسه‌ن موقعلرینی ضبط ایتملرندن دولایی هدیه‌لرك حدوددهالیقو نلدیغنی بیلدیریوردی.

(۱) دین ووطن جدیدلرینه صداقتلری بونی ایجاب ایدردی. عثمانلی ومسلمان تربیه‌سی ایچنده بویویه‌رك مقامات رفیعه یه چیقدقدن صوکره باشقه درلوحرکت ایتملری کفران نعمت اولوردی. (مترجم)

(۲) ایمپراطور بره‌سلودن ۲۹ مایس ۱۵۷۶ تاریخیله کوندردیکی بر مکتوبده کده Gede زوجه‌نی، Szcyény هلیونابی، Hliunay ماسیم Masim، زوقول Zocol جوارنده وقوعه کتیریلن تخریباتدن ؛ دیوه‌نی Divény، که کو Kekœ ، سوموسقو Somoskœ، فونیودFonyod، بوسه‌ن Busin، زه‌زین Zezin، غورسیچ Gorsitsch؛ غراداچ Gradatz، موقعلرینك ضبطندن؛ اوستروواچ Ostrovaz قلعه‌سنك محاصره‌سندن؛ آند And قلعه‌سنك تخریبندن شکایت ایدیور .

(۳) بوندن اول یدی دفعه‌ده کوندریلن هدیه‌لرك تاریخ ارسالاری : ۱۵٦۸ده غاسپار دومینقویچ وادوارپروویزیونالی ایله ؛ ۱۵۷۰ده ریم ده‌سته‌سیله ؛ ۱۵۷۱ ده ینه‌غاسپار دومینقویچ؛ ۱۵۷۲ده بارون‌اونغاند و ادوار پروویزیونالی؛ ۱۵۷۳ده ینه‌اونغاند ؛ ۱۵۷٤ ده بروکسللی فیلیبه‌رت ؛ ۱۵۷۵ده بارون پره‌ینه‌ر واسطه‌سیله .

ینه بومکتوبنده ایمپراطور قوبان ، غران، [استورغون]فولك، سیگت، نوویغراد، سولنوق،ستولوه‌یسانبورغ بکلرینك جولانلرندن شکایت ایدیوردی. صوقوللونك یکنی کلیس بکی علی — که ژورژ تورینك وفاتندن صوکره عزل ایدلمشدر — نفوذی کوندن کونه انحطاط بولمقده اولان صدر اعظمك متهمی عزل ایتمسی تسهیل ایچون اوصتریا ایلچیسنه سیگت قوماندانی علیهنه برشکایتنامه ویردرمش ایدی . بناءً علیه حدود بکلرینه بعدما هردرلو خصومتدن توقی ایتملری ایچون امرلر کوندرلدی ؛ ژوزه‌ن وبوسنه‌نه کلنجه صدر اعظم بورالرده جامعلر بنا اولنمش اولدیغی ایچون اعاده‌لرینه مقتدراولمادیغنی بیان ایتدی (۱). اونغاند بوقلعه‌لرحقنده وزیرلر نزدنده اخطارلرده ، اصرارلرده بولندیسه‌ده فائده‌سی اولمادیغی کبی صدر اعظمی افکارینه اماله ایتمك امیدیله ترجمانی ماتیا دمل فارو واسطه‌سیله اللی بیك‌دوقه تکلیف ایلدیکی حالده بوده تأثیر ایتمدی؛ صوقوللو، قلیچ علی پاشانك اللی بیك دوقه اهدا ایتمك اوزره بتون بربریه سواحلنی کندی ایالتنه الحاق ایتدرمك ایچون وقوع بولان تکلیفنی نصل رد ایتمش ایسه بودفعه‌ده عرض اولنان رشوتی عدم قبولده اوقدر متانت کوسترمشدر . صدر اعظم، بوایکی قلعه‌نك اعاده‌سنی رد ایتمکده‌کی شدتی تخفیف ایچون اونغانده تأمین ایتدی‌که ترانسیلوانیا وویوده‌سنك زیر حکمنه‌کچمك ایستین مجارستیورلرینك تکلیفاتی‌قبول ایتمه‌سی‌ضمنده‌وویوده‌یه‌امرویرمشدر(۲). سولنوق ، گیولا ، یه‌نو بکلرینك هیچ حقلری اولمیان کویلرده ایمپراطورك ضررینه ویرکی المقده اولدقلری حقنده اونغاندك شکایتی اوزرینه اوزمانه قدر هم دولت عثمانیه‌یه، هم‌ده اوستریایه ویرکی ویرمش اولان قضالرك امور مالیه‌سنجه

(۱) طمشوار بکلربکی جعفره، فولك بکی حسنه، بوسنه بکی فرهاده، بودین والیسی مصطفایه یازیلان فرمانلره مراجعت . خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده پادشاهك وصدراعظمك ۱ جمادی‌الاولی ۹۸٤ (۲۷ تموز ۱۵۷٦) تاریخیله ایمپراطورماقسیمیلیه‌نه یازدقلری مکتوبلوك اصللری موجود اولوب بونلرده پادشاهك لهستان قرالغنه‌تعیین ایتدیکی. اتیه‌ن‌باتورینك برکونه اندیشه‌یه دوشورلمه‌سی مندرجدر . ایمپراطورك جوابی ۲٦ آغستوس ۱۵۷٦ تاریخیله‌در . پادشاهك وصدراعظمك بررمکتوبی ایمپراطورك بوجوابنده‌مندرج شکایاتی اجمالایله مجارستان حدودی قلعه‌لری محافظلرینك معاملات افراطیه‌سنی بونلرله قارشیلاشدیربور . شعبان چاوش نامهٔ پادشاهی‌یی ویانه‌یه وایمپراطورك جوابنامه‌سنی استانبوله‌ایصال ایلمشدر .

(۲) بوسنیورلرسیکه‌تك سقوطندن‌صوکره عثمانلیلرطرفنه کچمك‌ایستمش‌ومؤخراً (اونغاندك راپوری تعبیرنجه) لایق اولدیغی‌وجه‌ایله‌حبسه آتیلوب فقط اولدیرلمه‌مش اولان‌ژان‌بالاستا ایله اتیه‌ن‌هومانی، ژورژپه‌رنه‌ی ، غاسپارماغوچی ایدی .

تبدیلات ایقاع ایدلمه‌سی ایچون طرف پادشاهیدن امرلر یازلدی (۱). ایمپراطورك ایلچیسی عهدنامه‌نك تجدیدی تصدیقنامه‌سنی صدراعظمه ویردیکی زمان (۲۲ مایس ۱۵۷۷) صوقوللو، اووقت به‌کسك نه طرفده بولندیغنی صوردی. اونغاند، صدر اعظمك بونی کندندن ایی بیله جکنی سویلمسی اوزرینه صوقوللو به‌کسك ترانسیلوانیاده اولدیغنی یکیدن اوکرنمك کندیسنجه‌پك ناخوش اولدیغنی بیان ایلدی. ایلچی تصدیقنامه ایله برابر ایمپراطورك برده مکتوبنی کتیرمش ایدی که فردیناند بونده که کونك تخریبندن، ستولوه‌یسانبورغ محافظلرینك یه‌نو و زنت ـ ایوانی اراضیسنده جولانلرندن دولایی یکیدن شکایت ایلیوردی؛ پادشاه وصدراعظم، جواب یرینه قائم اولمق اوزره متوفی فولدك بکنك اوچ کوله‌سنك قاچیرلمسندن دولایی شدیداً شکایت ایله برابر درونلرنده جامع یاپلش اولدیغی ایچون زه‌زمن و بوسه‌نك اعاده‌سنه مقتدر اولمادقلرینی تکرار ایلدیلر. ایمپراطورك سولنوق، تولنا، سگدین، ئه‌ردا بکلری طرفندن وقوعه کتیریلن جولانلر حقنده‌کی شکایاتنه مقابل، صوقوللو غران بکی معیتنده‌کی مارتولوزلرك حبس ایدلمش ومؤخراً زنکده مستحکم برقلعه یاپلش اولدیغنی ایراد ایلدی، وپادشاه طرفندن یازیلان بر مکتوب ایله بوقلعه‌نك هدمی طلب اولندی. ایلچی، بومکتوبك شیوهٔ آمرانه‌سندن شکایت ایتمسی اوزرینه صدر اعظم پوسته جینك عزیمتندن اول باشقه‌سنی یتشدیره‌میه جکنی وایلچینك ترجمه‌سنده تعبیراتی تخفیف ایده‌بیله جکنی سویلدی (۲). برقاچ کون صوکره بوتحقیره، رابده‌اسیر ایدلمش اولان طقسانبش کشینك راب غالبنك آرقه‌سنده دخولیله آغیر لاشدیرلدی. صوقوللو، ایلچینك هردرلو حقوقه مغایر اولهرق اسارت آلتنه آلنمش اولان بوبدبختلرك صالیویرلمسی حقنده‌کی مطالب تحریریه‌سنه وهدیه‌ارسالنك تعطیل ایدیله‌جکی حقنده‌کی تهدیدینه هیچ اهمیت ویرمدی. ایمپراطور، مناسباتك صورت قطعیه‌ده تعطیلندن قورقه‌رق بوهدیه‌یی ۱۵۷۷ نهایتنه دوغری اونغاندك خلفی زینزاندورف[۷] واسطه‌سیله کوندرمش وسفیر جدید طرفندن برملاقات رسمیه‌ده پادشاهه تقدیم اولنمشدر (۱۹ کانون ثانی ۱۵۷۸).

حدوده وعلی الخصوص بوسنه حدودنده متارکه‌نك متمادیاً نقض ایدلدیکنه دائر

(۱) ترکلر شاباج، زانمور، بورسود، آبوج. زه‌میله‌ن ناحیه‌لرنده طقسان بش کویدن غیر منتظم برویرکی آلیورلردی.

(۲) پادشاهك مکتوبنك ایلك ترجمه‌سنده «Secondo il mio alto commanda ـ mento» دینلمشدی. اونغاندك خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده‌کی راپوری. کهرلاشك ۲۹ آغستوس ژورنالی.

اوستریانك شکایاتی تأثیرسز قالدیغندن ایستیریا، قارنتیا، قارنیوله ایالتلری وگورچ دائره‌سی والیسی آرشیدوق شارل، قوتی قوتله دفع ایتمکه عزم ایلدی. بارون ژورژدوکه‌وه‌نهوللهر، امری آلتنه اون بیك کیشی ایله بش یوز قازمه‌جی واون سکز بیوك طوپ جمع ایتمش اولدیغندن اوستریانك تدابیر جدیده‌سنی اوئه‌رسپه‌رغه‌غلبه ایتمش اولان فرهاد بکه (۱) بیلدیردی (۲۱ آغستوس ۱۵۷۸)؛ مغلوبك اوغلی اسارتله استانبولده بولندیغی حالده اوتوزبیك دوقه فدیهٔ نجات ایله قورتلمش ایدی. کهوه‌نهوللهر سولوین طریقیله ده‌رشمیرك اوکنه کیده‌رك شوصورتله حرکات عسکریه‌سنه بدء ایتدی؛ ترکلر خصملرینك تقربنده ترك موقع ایلدیلر. کهوه‌نهوللهر زه‌زه‌ن واوستروا پ قلهلرینی ده آلدی. بوسه‌ن قوماندانه تسلیم اولمسی تکلیف ایدلدیسه‌ده محافظلرك قوتنه امین اولدیغی کبی قحط و اسهال اوستریالیلره زیاده تلفات ویردردیکی جهتله تکلیف قبول ایتدیریله‌مدی. فرهادبك، اردوسنك اوتوز بیك کشی یه‌قدر چیقمسی اوزرینه زه‌زه‌ن ایله اوستروا چی استرداد ایلدی؛ کهوه‌نهوللرك یاریدن آشاغی برمقداره دوشمش اولان قوتی ضایعات ویره‌رك وهیچ برشرف قزانه‌میه‌رق چکلمکه مجبور اولدی (۲). علی‌بك قانیژه‌وموره‌نهرلری منصبنك اوست طرفنده به‌زموقعنده براستحکام انشاسنه ممانعت ایتمك ایسته‌دی ایسه‌ده موفق اوله‌مادی؛ احمد بکك ده‌چرنیکده آچدیغی محاربه‌ده توماس اردودینك شجاعتنه قارشی اولان مساعیسی ثمره‌سز قالدی. شوصورتله، اوستریا اردوسی زه‌زه‌ن واوستروا چك محافظه‌سنه مقتدر اوله‌مادیغی کبی بوایکی موقعك استردادی حقنده اوستریانك استانبولده کی تشبثاتی ده عقامته اوغرامشدر؛ ۱۵ شباط ۱۵۷۹ ده استانبوله هدایای افتخاریه‌یی کتیرمش اولان، آرشیدوق آرنستك باش قنچلاری اولرخ کونیسبرغلك طابی ده — برسنه مقدم کهوه‌نهوللهرك سلاحله تشبثی کبی — فائده‌سز اولمشدر. ایمپراطورك سفیری فرهادك جولانلری حقنده دیوانده سرد مدعیاتدن کری قالمامقده اولدیغی صیره‌ده توماس پالفی دوپالوتا دخی — هاتوان بکنك کندی اراضیسنی ضبط ایتمسندن دولایی — بودین والیسی نزدنده شکایاتده بولنمقده ایدی؛ بودین والیسی ده ترانسیلوانیایه کوندرمش اولدیغی برآدمنك توقای اهالیسی طرفندن دردست ایدلمسندن وقالمونك انشاسندن اول تحت

(۱) کهوه‌نهوللر «فردیناندك وقایعی» اثرنده فرهاد اسمنی غریب بر آهنکپرورلك ایله «برنهارد» ه تبدیل ایدر.

(۲) مورخ کهوه‌نهوللهر بوتشبثاتك موفقیتسزلکنی بی‌طرفانه یازار، وژورژك، بوخدمتك دها اهلیتلی و دها تجربه‌لی برینه احاله‌سنی طلب ایتمش ایسه‌ده اشعاری مؤثر اولامش اولدیغنی سویلر. ایسترانفی، ك ۲۵. ص ۵۵۲.

اطاعتنده بولنان کویلرك شمدی کندیسنی طانیمدقلرندن دولایی برمرخص واسطه‌سیله ویانه‌والیسنه شکایت ایلیوردی . صدر اعظم‌بتون مکتوبلرنده ایمپراطورك شکایتندن اول و یاخود اونك شکایتنه‌قارشی شکایت ایتمك اصولنی‌اختیار ایتمشیدی(۱). مع‌هذا زینزاندورفك خلفی اولان ئیچینغ سینیوری سنه نهایتنه دوغری هدیه‌یی کتیردی(۲). مجارستان وبوسنه‌ده یکی فتح اولنان یرلرك سنجاق شکلنه قوتلمسی بونلرك اعاده‌سندن نه‌قدرامیدوار اولمق لازم کله‌جکنی کوسترردی . موهاچ‌یکی قاسم بك مجارستان امور مالیه‌سی حقنده‌تحقیقات اجراسنه ، ادریس آغاده فرهاد بكك‌کچن سنه اونا نهرینك اوته طرفنده وویهیچ‌قربنده قروپا، زه‌زه‌ن، بوسه‌ن، سه‌ره‌ن، اوستروواچ، توپلیچ. وه‌رقوینجا کبی قلعه‌لرك جمله‌سندن مرکب اولهرق خرواتستان حدودنده تشکیل‌اولنان برسنجاغك بکلکنه‌مأمور اولدی ؛ بویکی سنجاغه ایکی‌یوزبیك آقچه‌تخصیص ایدلدی . دیکرطرفدن بودین‌والیسی بره‌زه‌نجه‌نك سنجاق حالنه قوتلمسی دیوان همایونه‌مصرانه یازیوردی . شو صورتله حقیقت حالده صلح موجود اولمایوب هرطرفده حیدودلق وآجیقدن آچیغه حرب وار ایدی .

اوستریانك طور خصمانه‌سنه رغماً دولت عثمانیه بوحکومته هیچ اولمازسه شکلاً وهدیه‌سنویه‌بحثنده‌اوامر کبذار وویرکی‌وبررعایاکت معامله‌سی‌یاپیوردی ؛ اوستریانك اوتوز بیك دوقه‌سی ویرکی دفترنده ترانسیلوانیانك بش بیك ، زانطه ایچون وندیك حکومتنك ویردیکی اوچ‌بیك ، راغوزه‌نك اون‌ایکی بیك، مولداویانك اون‌بش‌بیك، افلاقك‌یوزللی‌بیك‌التون‌ویرکیلری‌یانه‌یازلدی. راغوزه، مرادثالثك‌جلوسنده‌اون‌ایکی بیك‌دوقه تخمین‌اولنورپرآلتون‌وکموش‌سفره طاقمی‌تقدیم‌ایتدیکی کبی‌صوقوللویه‌ده‌بش بیك‌دوقه‌قیمتنده‌بویله‌برهدیه‌کوندرمشیدی. ذات‌شاهانه‌کبی‌صدراعظمه‌ده‌ویرکی‌ویرملك عادت‌اقتضاسندن اولدیغی‌ایچون صوقوللو بوسنه هروقتدن زیاده‌پاره‌آلدی: ایمپراطور طقوزبیك. ترانسیلوانیااوچ‌بیك، راغوزه‌بش‌بیك، افلاقیدی‌بیك، مولداویااوچ‌بیك

(۱) اوستریالیلرك بوسنه‌ده جولانلرینه وکه‌ومنهوللرك زه‌زه‌ن و اوستروواچ موقعلرینه تعرضنه دائر صوقوللونك شعبان ۹۸۷ (ایلول ۱۵۷۹) تاریخیله ایکنجی رودولفه یازدیغی مکتوبه‌مراجعت. صوقوللونك‌خلفی احمدپاشاطرفندن‌شوال (تشرین‌اول) تاریخیله محرر برایکنجی مکتوبده دخی ینه اوشکایتلر تکرار اولنمشدر . هرایکی مکتوب اوستریا خزینهٔ اوراقنده‌در .

(۲) ئیچینغ صوفیه‌دن ٦ کانون اول ۱۵۷۹ قونت نیقولا دو سالله ، ارشیدوق شارلك حدوده عسکر طوپلامش اولدیغی ایچون روم‌ایلی بکار بکنك اوطرفه کیتمش اولدیغنی یازار . اوستریا خزینهٔ اوراقنده .

دوقه کوندردیکی جهتله مجموعی مجارستان ویرکیسنه معادل اوله‌رق تقریباً اوتوز بیك دوقه‌یه باغ اولیوردی (۱) . مولداویه بکلکسنك عثمانلیلر طرفندن اشغالی‌ده صدر اعظمك ویرکیسنی آرتیردی . ایکی میخنه‌لر ، یعنی الکساندر و کوتوروم پیه‌ردن برنجیسی افلاق . ایکنجیسی مولداویه دوقه‌لغی تختنه اقعاد اولندی(۲) . الکساندرك وفاننده اون بریاشنده اولان اوغلی میخنه امارتنده اوکا خلف اولدی. الکساندر، حق حکومتی صانین آله بیلمك اوزره هدایای فوق العاده طوپلامق ایچون یکی رو برکی احداث ایتدی که گه‌لات، یعنی قواطه ویرکیسی تسمیه اولندی. مولداویاده کنج میخنه‌نك عموجه‌سی کوتوروم پیه‌ر، قازاق ایوان پودقووا طرفندن برآی مدت حکومتندن ابعاد اولندی (۲۹ تشرین اول ۱۵۷۷) ؛ اشبو ایوان اللریله بر آت نعلنی قیره‌بیلدیکی و مشهور ایوونیانك قارداشی اولمق ادعاسنده بولندیغی ایچون اویله تسمیه اولنمشدی . پیه‌ر میخنه‌نك ترکلرك معاونتیله مغلوب ایتمش اولدیغی ایوان ، لهستان قرالنك امریله له‌مبرغده اعدام اولندی؛ بنه قازاقلر طرفندن معاونت کورن واونك اثرینه امتثال ایتمك ایستین قارداشی‌ده پیه‌ره مغلوب اوله‌رق مولداویه تختنی ادعا ایتمسنك مجازاتی اولمق اوزره قازیغه اورلدی. قازاقلر واسطه‌سیله مولداویاده بودرجه‌لره قدر حس اولنمقده اولان لهستان تأثیری ترانسیلوانیاده خصوصا اتیه‌ن باتورینك دولت عثمانیه‌نك تدابیر خدعه کارانه‌سیله لهستان قرالغه‌دعوت اولنمسی اوزرینه بوامارتی قارداشی قریستوفه براقدیغی صیره‌ده برصورت حاکمه آلدی . شو آره‌لق ترانسیلوانیا ایاچیلری ویرکی کتیرمك، قومشو مملکتلر حکومتلری علیهنده شکایت ایتمك، یاخود مجار ناخشنود - لرینك خیانتنی پازارلق ایتمك اوزره استانبولده بربرینی تعقیب ایلیورلردی . ماتیاس ناکی وده‌گی یانوش ایلك اوله‌رق، اون بیکدن اون بش بیکه ابلاغ اولنان ترانسیلوانیا ویرکیسنی طوغان ایله کموش طاقمندن مرکب برهدیه علاوه‌سیله ایصال ایلدیلر. صدر اعظم، به‌کس اوزرینه احرازاولنان غلبه صیره‌سنده اسیر ایدلش اولان برقاچ کشی‌یی

(۱) اوستریا خزینهٔ اوراقنده اونغاندك راپوری. کرلاشك ژورنالی، ۳۶۹. کوه‌نهولر، وقایعنامه‌سنده طقوز بیك دوقه یرینه اون ایکی بیك قورون یازار .

(۲) « Il Sr. manda quel standardo ad uno suo figliol di 11 anni » وندیك بالیوزینك ۳ اغستوس ۱۵۷۷ راپوری ، اوستریا خزینهٔ اوراقنده آلکساندرك افلاق وویوودەلغی براتی (۱۳ جمادی‌الاولی ۹۸۵ — ۲۹ تموز ۱۵۷۷) بنم قولکسیونمده‌در؛ اشبو براتله مقداری تعیین اولنمیان بر ویرکی تأدیه اولنمق اوزره مولداویه بکلکنی یدی ملیون اقچه واردات سنویه ایله توجیه ایدیور .

برابر کتیرمه‌مش اولدقلری ایچون بونلری سوء معامله ایله قبول ایتدی، وحدوددده واقع کوروی، زاقلکی، بایون، لوغوس، قارانشه به‌ش قلعه‌لرینی ایستدی. به‌که‌سك مأموری آنتالیا طمشوار والیسنك برآدمی طرفندن زنجیره اوریله رق مؤخراً باتوری یه تسلیم اولندی. ایرته‌سی سنه هوچ قلعه‌سنك باتوری طرفندن ضبطنی محق کوسترمك اوزره آوستریا ایلچیسی وولفغانغ اوچیوویچ استانبوله کلدی؛ بوایلچی، ترویج مدعی ایچون اوقلعه‌نك، متساویا، به‌که‌س، بورنه‌میسا ایله‌ها گیمزایه انتقال ایتمسی لازم کلیرکن ایکی اولکیلرك شریك وراثتلرینی محروم ایتمکه قالقشملری اوزرینه شوحقسزلغك اوکی آلنمق لازم کلدیکنی درمیان ایدیوردی. اتیه‌ن باتورینك اولاترجمانی، صوکره کاتبی اولان قریستوف دزیه‌رسك ۱۵۷۷ ده، افندیسنك برادرینك مأموری طرفندن استانبولده تشبث اولنان مذاکراته معاونت کوسترردی. سفیرك راپورنده «وائیدك آدمی» وگه‌رلاشك ژورنالنده «یشیل پیه‌ر» دیه یاد اولنان غرونو، اهلرك معاونتیله ئه‌رلو (اگره)، قاشو، زاته‌مار. توقای قلعه‌لرینك آوستریالیلردن آلنمسی ایچون مجارمانیاتلری طرفندن واقع اولان تکلیفاتی قبول ایتدرمك ایچون اولانجه قوتنی استعمال ایتدی.

مرادثالث، وویوده اتیه‌ن باتوری یی ترانسیلوانیا دوقه‌لغی تختندن لهستان قرالغی تختنه ترفیع ایتدیکندن بری بو مملکت حکمدارینك حامیسی عنوانی آلمش ایدی. مقدما اوستریا ودولت عثمانیه آره‌سنده عقد اولنان قاپیتولاسیونلرده — داخل معاهده اولان — لهستان وندیك وفرانسه یی متعاقب قراللق اوله‌رق یاد اولنور ایدی؛ لکن صوك معاهده‌لرده ینه قراللق عنوانی محافظه اولنمقله برابر مولداویا، افلاق، ترانسیلوانیا کبی ویرکی ویرر مملکتلر صیره‌سنده تعداد اولنمشیدی. پادشاه ایمپراطوره یازدی که: «طرفمدن لهستان قراللغنه اقعاد اولنان باتوری یی راحتسز ایتمه‌ملیسك؛ لهلیلرك دیکر تبعه‌م کبی معامله کورملرینی آرزو ایدرم(۱)». دهاصوکره‌ده: «لهستان عثمانلی دولتنك حمایه‌سنده‌در. مانیاتلره، باتوری یی قرال انتخاب ایتملرینی امر ایلدم؛ بونك ایچوندرکه لهستان، قریم خانلرینه هنوز برویرکی ویرمکده‌در.(۲)» دیه یازیوردی. پادشاه طرفندن لهستان ممالکنه یازیلان و باتورینك انتخابی صورت قطعیه‌ده آمر اولان مکتوبدن باشقه (۳) صدر اعظم دخی اکر انتخابلری دیوان همایونك فکرینه توافق ایتمزسه

(۱) کرلاشك ژورنالنده، ص ۲۲۹، مرادك ماقسیملیانه جمادی الاولی ۹۸٤ (اغستوس ۱۵۷٦) مکتوبی مندرجدر.

(۲) شعبان (تشرین ثانی) تاریخیله، اوستریا خزینهٔ اوراقنده.

(۳) بو مکتوبك خزینهٔ اوراقده‌کی ترجمه‌سی « *Chorrem Cavagliere della prima*

قاپیتولاسیونلری تصدیق ایتمه مکله تهدید ایلدی. برنجیسی کبی احمد و مصطفی چاوشلر (۱) له کوندریلن ایکنجی برمکتوب نیقولا، جانکرمان، چرکسکرمان، قانه وی، یاروسلاو اسمنده کی هاتمانلرك مولداویاده کی جولانلرندن شکایت و مجرملرك تسلیمنی طلب ایتمکده ایدی (۲) باتوری، تتوجندن صوکره ۱۵۶۸ تاریخنده سیه نووسینیوری ژان سیه نیه نسکی ایله هولیچ قلعه سی محافظی رومانووی پیه رزبوروسکی معرفتیله عقد اولنان قاپیتولاسیونی لهستانه دها مساعد شرائط علاوه سیله تجدید ایتمك و تاتارلرك جولانلرینه خاتمه ویردرمك ایچون طقسان خدمه دن مرکب برمعیت ایله استانبوله ایلچی کوندرمش ایدی (۱۴ کانون اول ۱۵۷۶) (۳). سیه نیه نسکی دیوان همایون ایله یکرمی درت ماده لك برعهدنامه عقد ایتدی. بونك یدنجی ماده سی قریم خانله واوغلنه ویریلن ویرکینك تأدیه سنده دوام اولنمسنی متضمن اولمقله برابر ایکی حکومت ممالکینك محفوظیتنی وبرتعرضدن دولایی وقوع بوله بیله جك خساراتك متقابلاً تضمین ایدلمسنی تأمین ایدیوردی؛ ۱۴ نجی ماده سلستره وبیالغرود (آق کرمان) بکلرینك ودنیه سته رنهری اوزرنده کی بتون عثمانلی کمرك مفتشلرینك لهلی اسرانك حدوددن کچملرینی منع ایتملرینی حاوی ایدی؛ ۲۴ نجی ماده قبول اسلام ایتمش له اسیرلرینك مملکتلرینه عودت ایده بیلملرینی وعد ایلیوردی (۴). پادشاه، معاهدهٔ جدیده ایله برلکده واحمد چاوش واسطه سیله کوندریلن بر مکتوبده قراله معلومات ویریوردی که سلستره وآق کرمان بکلرینه، مولداویا وویوودهسنه، بودین بکلرینه دوبریجه لهستانی تاتارلرینك وزپیس اراضیسنی فوله‌ك بکلرینك جولانلرندن محافظه ایتمك اوزره امرویرلمشدر (۵). بونکله برابر شوتأمیناته رغماً، لهستان قرالی

---

et drogomanano di sua Altezza (متفرقه) *legione* » دیه امضا ایتمکده اولان ترجمان خرم — که اوروپالیلرجه اورام دیه معروفدر — طرفندن یاپلمشدر.

(۱) کهرلاشك ژورنالی. ص ۴۳۰. «*Gionse Mustafa Ciaus da Polonia*» وندیك بالیوزینك ۷ مارت ۱۵۷۶ راپوری، اوستریا خزینهٔ اوراقنده.

(۲) سلخ ذی الحجه ۹۸۵ (۹ مارت ۱۵۷۸) تاریخیله مورخ اولان بومکتوبك صورت مرتسمه سی سانقوسکینك «Collectanea, Warszawa 1824» اثرینك ایکنجی جلدی نهایتنده مندرجدر.

(۳) بوایلچیه ویریلن تعلیمات تورندن (Thorn) ۲۵ کانون اول ۱۵۷۶ تاریخیله مؤرخدر، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالی. صوك عهدنامه ۲۶ محرم ۹۷۶ (۲۱ تموز ۱۵۶۸) ده عقد اولنمشدر. کهرلاش، ص ۴۲۵. ایلچیه ویریلن تعلیماتك خلاصه سنی یازیور.

(۴) بو عهدنامه کهرلاشك ژورنالنده. ص ۲۳۲ — ۲۳۵. مندرجدر؛ قنوله سده دخی صوك ماده لرنجه بعض فرقلرله موجوددر، ۱، ص ۶۵۶.

(۵) بو مکتوب کهرلاشده درج اولنمشدر، ص ۴۳۷.

تصدیقنامه‌لرك امضاسندن اون هفته صوکره (۱) انته‌رنونس مارق سوبیه‌سکی یی — عهد-نامه‌نك تماماً اجراسنی طلب ایچون ایلچیلکله قریمه کوندریلن تارانووسکی یی تیموره اورمش اولان خانك (۲) تعرضات جدیده‌سنی دیوان همایونه تبلیغ ایتمك اوزره — استانبوله استانبوله اعزام ایلمکه مجبوریت کورلدی . اوچ آی دها صوکره ده باتورینك کاتبی قریستوف دزیه‌رسك ، تاتارلرك لهستان طوپراغنده‌کی جولانلرندن شکایت ایچون استانبوله کلدی (۳). صدراعظمك حضورندن چیقارکن ایشنك چابوق کوراسنی ، افندیسی قرانه ایکی آت هدیه ایدلمسنی ، کندیسنه رفاقت ایدن چاوشه برتیمار ویرلمسی رجا ایلدی. صوقوللوسرت برصورتله شوجوابی ویردی: « پادشاهك جوابی تماماً حاضردر ؛ سن چاوش ایله کیده بیلیرسك ؛ قرالکه نه آت هدیه ایدیله‌جکدر ، نه‌ده اشك ؛ چونکه پادشاهك الطافنه قارشی مولداویا حدودنده حیدودلق ایتمك صورتنده ، کفران نعمت کوسترمشدر. ایسترمکه قریم خانك یوزی شوساعت کمورکی قاره اولسون ؛ چونکه اوقدر کوزل برفرصتی قاچیره‌رق قرالی ده ، بتون مانیاتلری ده اسیر ایتمه‌مشدر. بتون لهستانك استیلاسی دنیه‌ستر نهرنده آلتان آتلر وباراقی قارداشلرك یاپدیغی خسارات ایچون تضمین کافی دکلدر. لغت اولسون سنك قرالکه که پادشاهه بویله شکر کذارلق کوستریور. بزه چابوق بوحیدودلری تسلیم ایتسین ، یاخود باشلرینی کوندرسین ؛ اولمادیغی حالده مطبخکزی حاضر لایك که مسافرلر کله‌جکدر . ایستدیکك تیماره کلنجه ، سنك کبی براجاغك (٤) آرزولرینی اسعاف ایتمه‌نك وکیسه‌کك آغزینی سن آچمق لازم کلیرکن سنك ایچون پاره ویرمه‌نك بوده یکی برشکلی اوله‌جقدر (٥). » پادشاهك ، انتخابی ترویج ایتمش اولدیغی قرالك ایلچیسنه صدراعظم ایشته بویله معامله ایتدی. مرادثالث باتوری یه اولان جوابنامه‌سنده دها آز شدت کوسترەرك تاتارلرك لهستانده‌کی جو-

(۱) تصدیقنامه ماریه نبرغده تشرین ثانی ۱۵۷۲ تاریخیله مورخ وکه‌رلاشك ژورنالنده مندرجدر ، ص ٤٤٣ .

(۲) بو مطالبی حاوی مکتوب ۱۵ کانون اول ۱۵۷۷ تاریخلی کهرلاشك ژورنالنده موجوددر ، ص ٤٤٢ .

(۳) قرالك وارسوویادن ۶ مارت ۱۵۷۸ مکتوبی کهرلاشك ژورنالنده مندرجدر ، ص ٥٤٨ .

(٤) « Unus malignus nebua »

(٥) سوبیه‌سکینك ترجمانك راپورنده بوخطاب تمامیله مندرجدر : *Littera Interpretis turcici ad dominum Ungnadium de negotio polonico* » کهرلاشك ژورنالی ص ٥٤٩ .

لانلرینك خطاسنی کاملاً — ایکی سنه ظرفنده بیالغرود (آق کرمان) صحرالرندن یدی یوزبیك قیون غصب ایتمش اولمقله اتهام ایلدیکی — لهلره عطف ایدیوردی ؛ مع هذا تارانووسکینك تخلیهٔ سبیلی ایچون سلیمان چاوشی قریم خانی محمد گرایه کوندردی . دزیه رسه‌ك مأمور یتندن ، سیه نیه نسکینك بر سنه اولکی سفارتی قدر موفقیتسز اولکله عودت ایلدی (۷ اغستوس ۱۵۷۷) (۱)؛ حامل اولدیغی نامهٔ پادشاهیده بو قضالرك اهالیسی نامیله یاد اولنان بر آزلوو ، کیوو ، قانوو ، چرکس ، کرمان نام حیدودلر حقنده شکایات مندرج ایدی. آنجق مولداویه امارتنی استیلا ایچون سکزبیك قزاغك باراقی قارداشلره معاونتلری اوزرینه بوشکایاتی صدر اعظم طرفندن دها مهم مطالب تعقیب ایلدی(۲). قرال جواباً ، وویوده ایوونیایی مولداویه‌یه یرلشدیرنلر حیدودلر دکل، قرال سیگیسموند وسلیم ثانی زمانلرنده پالاتین لاچکی وویزینقووسکی اولدیغنی بیلدیردی؛ شونی ده علاوه ایدیوردی که قزاقلر یوزسنه‌دن بری چوللرده جولان ایتمکده اولدقلری حالده بوندن دولایی صلح بوزلمامش اولدیغی کبی کندیسنك باشنی« الك قدرتلی ایمپراطور »ك(۳) کوکسنه استنادایتدیرمسی اوقدر کوچك برحمایه ایچون دکلدر[۸]. آدام قلوزپاروسکی انته‌رنونس صفتیله بومکتوبی استانبوله کتیردی. ایرته‌سی سنه، تاتارلرك زنجیرلرندن قورتلمش بولنان تارانووسکی ایلچی صفتیله استانبولده کورندی؛ درت سنه مقدم طلب ایتمش اولدیغی وجه ایله چاپقلز اقلینك (٤) وبدربکنك یاپدردیغی دیکر بر قلعه‌نك هدمنی ایستمکله برابر قریم خانی علیهنده یکی شکایتلرده بولندی؛ لکن برنتیجه حاصل اولمادی .

ایلچی سورانزو دولت عثمانیه ایله وندیك آره‌سنده‌کی مصالحه‌یی تجدید ایله دیوان همایونه اللی بیك دوقه تسلیم و صدر اعظمه درت بیك دوقه اعطا ایتدکدن صوکره

(۱) Partito l'Ambassador di Polonia dicendo che partiva mal so- disfatto , e che non gli era stato fatto lonore solito » بالیوزك سفارتنامه‌سی ، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری و قرالی .

(۲) «8000Casacorum cum latrone, qui se Petrum Alexandri filium» mentiretur per Niestrum transgressos in Valachiam venisse, quos a «Valacho obviam eunt fractos et latronum principem captum fuisse. صدر اعظمك مکتوبی ترجمه‌سی ، اوستریا خزینهٔ اوراقنده .

(۳) پادشاهی مراد ایدیور. (مترجم)

(٤) اونغاندك راپوری بو قلعه‌یی کاه بواسم ایله ، کاه «قبچاق» نامیله یاد ایدر. قتوللهس. ص ٦٥٥ ، سیه‌نووسینیورینی [تارانووسکی] «the great Lord Jhon of Sienna» یاپار.

وندیك و عثمانلی ممالکی حدود ینك تعیینده حاضر بولنمق اوزره دالما چیایه عودت ایلدی؛ ایرتهسی سنه مملکتك حدودی، ممالك متجاوره نك ترکلر طرفندن ضبطندن مقدم جمهورك مجارستان قرالاریله منعقد معاهدات قدیمهسی اساسلرینه توفیقاً تعیین اولندی[٩]. بونازك ایشك حسن نتیجه بولمسی ایچون سورانزو خانی بالیوز جیووانی قوره‌ر یالکز بافا خاندانندن اولان خاصکی صفیه‌سلطان طرفندن دکل، والده‌سلطان ایله اونك واسطه‌سی کیرا اسمنده‌کی یهودی قادین طرفندن صورت مخصوصه‌ده تسهیلات کوردیلر؛ مقدما سفارتله وندیکه کوندریلوب اورادہ اقامت ایتمکده اولان قیزلرینك حمایه ایدلمسندن دولایی دوجه صمیمی متشکر بونان و شو صیره‌ده هر درلو مصالح خارجیه‌یه مداخله‌ایدن یهودی طبیبی سالومون ناتان آکینازی طرفندن‌ده معاونته مظهر اولدیلر[١٠]. خیلی زماندن بری یهودیلرك — ضبط اولنان سفینه‌لرك ویاخود اسیرلرك اعاده‌سنه عائد — ایشلری پادشاهك دوجه‌یازدیغی وبعضاً استانبولده‌کی بالیوزله، بعضاً چاوشلرله کوندرمکده اولدیغی مکتوبلره موضوع بحث اولیوردی (١). فلورانسه، ترکیه ایله سلیمان قانونی زمانننده بر معاهدهٔ مخصوصه‌یه ربط ایدلمش اولان مناسباتی تجدید ایلدی؛ اینه بختیده شرفله حرب ایدن شوالیه‌دون بونجیانی جیانفیغلیازی فلورانسه ایله دولت عثمانیه آره‌سنده یکی بر قاپیتولاسیون عقد ایتدی، استانبولدن عودتنده بالیوز مورمورایی دوقك مصلحتکذاری صفتیله براقدی. طرفین عاقدین، سربستئ تجارت وسفائنی متقابلاً تعهد ایتدیلر؛ فقط سنت ـ اتیه‌ن طریقتنه منسوب اولوب اسپانیا قرالنك وپاپانك کمیلریله برلشه‌رك بحرسفید قورسانلری آره‌سنده‌طولاشمقده اولان تجارت قادرغه‌لری صورت صریحه‌ده استثنا ایدلدی. جیانفیغلیازی، شمسی پاشا (٢) ایله قپودان اولوج علینك حمایه‌سنده اولمقله برابر حضور پادشاهی‌یه‌قبولنده (٥ تموز ١٥٧٨) چاوش باشینك کندیسنه رفاقت ایتمسی شرفنه نائل اولهمادینی کبی وزرانك هیئت مجتمعه‌سی طعامنه‌ده قبول اولنمادی. پادشاهه تقدیمنه مأمور اولدیغی

(١) «Fascicoli delle scritture turchesche»ده شواوراق واردر: ١، پادشاهك ذی‌الحجه ٩٨٢ (مارت ١٥٧٥) مکتوبی؛ ٢، حسن چاوش طرفندن کتیریلن و ژیرارتینك طلبنه متعلق بولنان بر ایکنجی مکتوب؛ ٣، پادشاهك و صدر اعظمك اوسقولر طرفندن بنا اولنان قلعه‌یه متعلق یه اوسنه تاریخیله مکتوبی؛ ٤، پادشاهك و صدر اعظمك ذی‌الحجه ٩٨٧ (شباط ١٥٨٠) تاریخیله دوجه مکتوبی.

(٢) اونفاندك راپوری. کرلاشك ژورنالی شاعر شمسینك تأثیرندن ده بحث ایدر. [شمسی پاشا شاعر اولدیغندن کرلاشك دیدیکی آدم ینه شمسی پاشا اوله‌جقدر. مترجم]

هدیه‌لر ، پارلاق رنکلری وندیکلیلری بیله اعجاب ایدن ایپکلی قماشلردن مرکب ایدی (۱). صوقوللو، فلورانسه‌دن باشقه‌اسپانیا وانکلتره ایله‌ده مذاکراته‌باشلادی. فقط بونلری بیتیره‌مه‌دن ارتحال ایلدی. ۱۵ مارت ۱۵۷۷ده دون مارتن دی کونیا له‌تتا(۲) استانبوله کلەرك ایکنجی فلیپك مرخص ایلچیسی میلانلی دون ماریغلیانو ایچون یول رخصتنامه‌سی ایستدی. وادی الحلق قهرمانی زربه‌لونینك اقرباسندن اولوب اسارتده رفیقی بولنمش اولان ماریغلیانو ده سرای ایمپراطوری مأمورلرندن بروتی وراغوزه‌دن مفارقتندن بری برلکده بولنان اولونیه بکیله برابر بالذات استانبوله واصل اولدی. صوقوللو، اونغاندایله برملاقاتنده، ایکنجی فلیپ، ماریغلیانو کی استانبولی آنجق محبوساً کوره بیلمش اولان برآدمی سفارته مأمور ایتمش اولدیغی ایچون ایلچی تدارکی بحثنده سلفی شارل کندن دها فقیر کورندیکنی بیان ایتمشدر. اون برآی صوکره، یعنی ۷ شباط ۱۵۷۸ تاریخنده ماریغلیانو دیوان همایونه برصلح عهدنامه‌سی تقدیم ایتدی که کندیسی، ترجمان خرم ، یهودی طبیبی سالومون اسکینازی طرفندن ممضی ایدی؛ لکن اسپانیا پادشاهیله (ذات شاهانه فلیپه بوعنوانی ویریوردی) آنجق بش سنه‌مذاکره‌دن صوکره اوچ سنه‌لك برمتارکه عقداولندی. برجوق تشبثاته رغماً، اسپانیا بومتارکه‌یی آنجق ایکی عصر صوکره مصالحهٔ قطعیه‌یه تحویل ایده‌بیلمشدر. اووقته قدر عثمانلی دولتنه اجنبی بولنمش اولان انکلتره دخی‌ینه بوزمانه دوغری منافع سیاسیه‌یه متعلق ایلك مناسباتنی تأسیس ایلمشدر. اعتقاد وسیاستلرینك بربرینه ضد اولمسی جهتله فلیپك اویوشمازدشمنی اولان انکلتره قرالیچه‌سی ئه‌لیزابەت مادریدهیئت وکلاسنك استانبولده کی تشبثاتنك جمله‌سنه نظارت واوندن دها زیاده تواضع و موفقیتله مراد ثالثك دوستلغنی استجلابه و بریتانیا اطه‌لرینك تجارتنه مساعد شرائط قزانمغه موفق اولدی. ویلیام هاره‌بونه، ادوارالبون، ریشارستاپه‌ی نامنده اوچ انکلیز مذاکره مأمورلری حکومت عثمانیه‌دن دولت لیمانلرنده سربستئ تجارت وقرالیچه ایچون برنامهٔ پادشاهی ایستدیلر (مارت ۱۵۷۹) (۳)؛ خرستیان حکومتلریله

(۱) Li panni portati da queiFiorentini erano bellissima robba e bei» «colori in modo, che li mercanti venetiani erano rimasti confusi. وندیك مناسباتی خلاصه‌سی، تموز ۱۵۷۸.

(۲) اونغاندك و وندیك ایلچیلری راپورلرینك بوسفیره ویردکلری اسم بویله‌در .

(۳) مزه‌ره، ص ۸۰۳، دها صوکره کوندرلش اولان ایلك ئه‌لیزابەت ایلچیسنی ۱۵۷۹ده کوسترمکله خطا ایدر . قنوللەسك ، افاده‌سی علی‌العاده بك معین و تفصیلات لازمه‌یی حاوی اولدیغی حالده بوبابده اختیار سکوت ایتمسی غریبدر .

معاهده ده منافع تجارته خدمتدن زیاده کندی کیسه سنه کلی پاره ادخالی امکانی کورمکده اولان صوقوللو بونلرك آرزولرینی اسعاف ایلدی. ئه لیزابه ت، پادشاهك مکتوبنه جواب مناسب ویردی، وتاجر غابرییه ل ده زیبه نسك کوتوردیکی برایکنجی مکتوبه جواباً، انکلتره ده کی داخلی قاریشیقلقلرك زوالنی متعاقب استانبوله برسفارت کوندرمکجکنی بیلدیردی (کانون ثانی ١٥٨١) (١). فرانسه ایلچیسی بولنان ایسل پاپاسی (٢) اسپانیول مأموری ماریغلیانونك وصولندن آزوقت مقدم عزیمت ایتمشیدی. خلفی ژاق ژه رمینی ١٢ کانون اول ١٥٧٧ ده، قرق بش سنه مقدم عقد اولنمش اولان تجاری قاپیتولاسیونلری تجدیده موفق اولدی. یکی معاهده نك فرانسه یه ایصالنه بر متفرقه مأمور اولدی. یونك برنجی ماده سی فرانسه کیلری ایچون مقرر بولنان سربستی سیری فرانسه بایراغی آلتنده کلمکده اولان انکلیز، پورتکیز، قاتالان، سچلیا، راغوزه، آنقونه کیمزینه ده تشمیل ایدیوردی (٣). دیوان همایونده معاونت وحمایه ایستمکه کلنلرك جمله سی ایچون آچیق بولنمسنی تأمین ایدن عثمانلی حقوق بین المللی هیچ بر زمان مرادثالث زمانندهاولدیغی قدر صیق صیق تطبیق اولنامشدر؛ خرستیان ملتلری عثمانلیلرله مناسبتدن قزانه بیله جکلری منافع تجاریه یه انجذابلری نه قدر زیاده ایسه مصالح خارجیه یی اللرنده بولندیران وزیرلره، مهتدیلره، یهودیلره رشوت ویرمکمساعد عهدنامه لراستحصالنه امیدلری ده اوقدر چوق ایدی. اسویچره بیله، مأموری بولنان یهودی آنژه لی واسطه سیله دولت عثمانیه ایله عقد مناسباته چالشدی. صوقوللو، ترجمان دولت مصطفایی برمکتوب ایله اسویچره جمهورینك تأسیس مناسبات حقنده کی مکتوبنه جواب ویرمکه مأمور ایلدی.

اوروپادولتلرینك اشبو متعدد سفارتلری (آسیا حکمدارلرینك ایلچیلرندن بوندن صوکره کی کتابده بحث ایده جکز) دولت عثمانیه نك ایران محاربه سی اثناسنده کی مشکلاتندن دولایی روی مساعده کورمش اولدقلری کبی بر طرفدنده عثمانلیلرك

(١) پره نیه رك باش وکالت خزینهٔ اوراقنده کی راپوری، ١٥٨١.

(٢) اونغاندك ١٤ تشرین اول راپوری بو سفیرك اسمنی بیان ایتدیکی حالده فلاسان بوندن صاکندر. اونغاندیورکه: 12 dec. l'Ambassador di Francia domanda licencia: e il Bassa gli l'haveva concessa. » مناسبات خلاصه سی، وندیك، ١٥٧٧.

(٣) فلاسانك بو ماده نك ایجابی اولق اوزره: «بوفقره، اوزمانده پادشاهك لیمانلرینه آنجق فرانسز سنجاغنك قبول اولندیغنی کوستر» دیمسی کاملاً یاکلشدر؛ زیرا وندیك و راغوزه بایراقلری، حتی سلطان سلیمانك ختام سلطنتنده دوغری فلورانسه بایراقلری فرانسه سنجاقلرندن خیلی زمان مقدم اولق اوزره ترکیه لیمانلرنده تموج ایدردی.

هر سنه بحر سفیده چیقار مقده اولدقلری قوهٔ بحریه نك ایقاع ایلدیکی خوف، بو سفارتلرك کوندرلمسنی ایجاب ایتمشدر . هر بهار موسمنده، وندیك ، مالطه، سچلیا، ایتالیا، اسپانیا ساحللری — قپودان پاشانك کورك محکوملرینه دکیز جیلك اعتیادینی غائب ایتدیرمه مك وبحریه نفراتنك سوق طبیعیٔ اغتصابلرینی یغمالرله بسله مك ایچون — اللی قدر کمی ایله آق دکیز بوغازندن چیقمسندن دولایی دوچار لرزش اولورلردی. ۱۵۷۶ سنه سنده استانبولده حکم سوره‌ن وبا وقحط دخی ترسانه نك ایشلرینه کسالت ویرمدی. آنقونه وبرینده‌س ترکلرك برهجومی قورقوسیله احکام اولنورکن بونلرقوردونو قربنده قالا بره ساحللرنده پرنس به زینیانونك شاتوسنه عسکر چیقاره رق خطه‌یی اتشه وقانه ویردیلر. اسکی حکمدارلرینك طردندن بری عثمانلی ایالاتنه تحول ایتمش اولان جزائر ، تونس ، طرابلس غرب ، خزینهٔ دولتی — دیوان همایونك یالکز هدایای فوق العادهٔ سنویه طلب ایتدیکی ایچون دکل، بوایالات پاشالرینك حیدودلقلری ثمراتنی کندی منفعتنه تحویل ایتدیکی ایچون ده — زنکینلشدرمشلردر. بناءً علیه جزائر والیسی وندیك مهتدیسی حسن پاشا سلطان مرادك مراسم جلوسنده حاضر بولندیغی صیره‌ده دیوانك برمأموری جزائر خزینه‌سندن ایکی یوز بیك دوقه آلمش وبو پاره استانبوله کتیرلمشدر. طرابلس پاشاسی رمضان، فاس شریفی ادریس خاندانندن مولای عبدالملکه (۱) بر دونانما وبر اردوایله پورتکیزلرك معاونت ایتمکده اولدقلری رقیبی محمدالمستنصر علیهنه امداده مأمور اولدی. رمضان، مغرب سلطان جدیدینك ایکی یوزبیك دوقه آلتونندن مرتب هدیه‌سنی دیوان همایونه کوندردی. پورتکیز قرالی سباستیه‌ن اون بیك سواری ، آلتمش بیك پیاده، اوچ یوز آلتمش طوپ ایله محمد المستنصرك مدعیاتنی التزام ایلدی. ایکی اردو « وادی السیل »ده تقابل ایده‌رك وقایع مرابطینك بحث ایلدکلری اك شایان تخطر محاربه‌لردن برینی ایقاع ایتدیلر (۱۵۷۸) ؛ یکرمی بیك پورتکیز، مستنصر، بالذات سباستیه‌ن موقع تصادمده قالدیلر ؛ دیکر یکرمی بیکی کیلرینه بینمکه موفق اوله‌رق قرق بیکی اسیر اولدی . محاربه‌دن اول خسته بولنان مولای عبدالملك بویله برمظفریته نائل اولمسندن دولایی مرك شادی یه اوغرادی. بوصورتله وادی السیل صحراسی اوچ حکمدارك وفاتیله شهرت بولدی(۲). مستنصرك اوغلی احمد، سلطان مرادطرفندن مغرب پادشاهلغنه نصب اولنه‌رق

(۱) ایتالیان مورخلری و ازجمله ناتاله قونتی ، ج۲، بو اسمی کسوب بوزه‌رق ئه‌مونوقو Emonuco شکلنه قویمش اولدقلرندن اکر نخبة التواریخ اواسه یدی دوغریسنی کشف ایده‌میه جکدم.

(۲) «Tre Re occisi» ، ناتاله قونتی ، ۲، ق ٥٦٤ . عبدالملك مرك شادیدن وفاتی حاجی قالفه‌ده مندرجدر. تقویم التواریخ، ۹۸٦ سنه‌سی « وفات عبدالملك از زیادت سرور ».

هدیه وسفارت ارسالیله عتبهٔ سلطانی یه عرض عبودیت ایلدی . وادی السیل فلاکتی ، ینه او سنه استانبولده وایتالیاده حکم فرما اولان طاعون ، پادشاهك خاله سی مهرماه سلطان ایله محمود پاشانك زوجه سی اولان همشیره سنك (۱) ، قپودان پیاله پاشانك ، مفتی حامد افندینك ارتحاللری ، بتون بووقایع مختلفه — شرق وغرب ملتلرینك ظنون پرور لکندن دولایی — ۱۵۷۷ سنه سنده کورنمش اولان قویروقلی بیلدیزك شئامتنی مصدق عداولندی . علم هیئتی سون وتحصیلنی تشویق ایدن پادشاه ایله خواجه سعدالدین طوپخانه خارجنده بر رصدخانه انشا ایتدردیلر که بیلدیزلرك ، برنوع قویودیمك اولان شوبنادن کوندوزلری بیله تماشاسی ممکن اولمق ایچون یر آلتنده یاپلمش ایدی . قاهره نك راصد شهیری تقی الدین اوچ بیك آلتون معاش ایله بورصدخانه یه تعیین اولنه رق سلانیکلی بر یهودی هیئت شناس دخی پادشاهك بیوك شهزاده سنه علم هیئت تعلیم ایتمك اوزره جلب اولندی . ایکی هیئت شناس ایله سعدالدینك دشمنلری رصدخانه بنا ایدن دولتلرك عهد قریبده زوال بوله جغنی سلطان مراده بیان وآسیا تواریخ مختلفه سنك بوبابده عرض ایتمکده اولدیغی مثاللری ارائه ایلدیلر . پادشاهه القا اولنان قورقویه بناءً — انشاسی ایچون شمدی یه قدراون بیك آلتون صرف ایدلمش اولان — رصدخانه نك تخریبنه امر ویرلدی .

صوقوللو ایچون حاضرلانمقده اولان فورطنه یه اولا محرمی نشانجی فریدون خوتلدی . بیوك سلطان سلیمانك سیگهت پیشکاهنده ارتحالندن آز وقت مقدم برخط شریف (۲) ایله متفرقه رتبه سی ویرمش وخدمات مهمه سنه بناءً صوقوللونك نشانجیلغه چیقارمش اولدیغی بوذات ، جامع منشأت سلاطین اولان بورجل دولت — کدخداسنك بغتةً صادر اولان برحکم موجبنجه یدی قله اوکنده بوغلدیغنی کوردکدن صوکره — سنجاق بکی صفتیله بلغراده (۳) کوندرلدی . فریدونك منصبی فاتحك سکزمدرسه سندن

(۱) مهرماه ۲۵ کانون ثانی ۱۵۷۸ ده وفات ایتمشدر ؛ محمود پاشانك زوجه سی ده ۲ تشرین اول ۱۵۷۷ ده . کرلاشك ژورنالی ، ص ٤٠٢ ، ۳۹۳ ، ٤٤٨ . روضة الابرار .

(۲) ۹۷٤ صفرنده سیکه توار محاصره سنده صوقوللو ایله برابر فریدون بکك ده دشمنه شیرانه هجومی حضور سلیمانی یه عرض اولنمسی اوزرینه صدور ایدن خط شریف : «من بعد سن کندك اول اصل معرکه یه وارمیوب امور دین و دولت ونظام عدل انتظام سلطنت بابنده قائم و دائم اولهسین ، و نوردیدهم سلیم خانمی و عسکر اسلامی وسنی خدایه اصمارلادم ؛ و کاتبك فریدون ، زعامتنه ترقی ایله درکاه عالی متفرقه لرندن اولسون» ذیل عطائی ، ج ۱ ، ص ۳۳٦ ، ترجمهٔ حال فریدون . [مورخك ترجمه سی برینه اصلندن آلنمشدر .]

(۳) کرلاشك ژورنالی ، ص ۱۷۵ و ۳۷۵ . اونغاندك راپوری . اونغاندك راپوری دیورکه : «فریدون ، چوجقلرینك خواجه سنك صاچ وصقالنی کسدیرمش ، قادرغه لرده کی خرستیان اسیرلرینی

برینك رئیس المدرسینه توجیه اولندی ؛ بو توجیه بسبتون یولسز و شمدیه قدر امثالسز ایدی ؛ چونکه طریق علمی دیوان و امرای الویه مسلکندن تمامیله آیری ایدی (۱). سلطان مراد، صدراعظمنك تحکمندن ووالده‌سنك مصالح دولتجه ایقاع ایتدیکی تأثیردن بی‌زار اوله‌رق بالذات حکومت ایتمك ایستدی ؛ شمسی پاشا و قبریس فاتحی مصطفی پاشا، ایکیسی ده صوقوللونك دشمنی اولدقلری ایچون صدراعظمك نفوذینی قیرمق وپادشاهی زمام سلطنتی دردست ایتمکه تشویق ایتمك ایچون شوفرصتدن استفاده ایتدیلر . یکیچری اغاسی جغاله زاده ، عسکرلرینك شهرده حیدودلقلرینی وخانه‌لره تعرضلرینی منع ایده‌مه‌مش اولدیغی و قباحتسز یدی ارمنی‌یی یاقدیغی و اصل متهملری برکمی‌یه قویدیره‌رق مجازاتدن محافظه ایلدیکی ایچون عزل اولندی. صوقوللونك کندی حرم دائره‌سندن برجاریه ویره‌رك «پره‌جی» (۲) لکدن بربرینی متعاقب رئیس کدخدالغنه (۳)، غلطه ضابطه مأموریتنه، ردوس بکلکنه، جزائروالیلکنه، نهایت قبریس بکلربکلکنه ترفیع ایتمش اولدیغی زنجی احمدپاشانك سوء اداره‌سندن دولایی عسکری عصیان ایده‌رك کندیسنی پاره پاره ایتدیلر. صدراعظم بوخبرایله برابر محمیسنك قیلیچ ضربه‌لریله پیرتلش لباسنی آلنجه شکایت ایتمکه جسارت ایده‌میه‌رك : « الله رحمت ایتسون، کیم بیلیرنه‌قدر زحمت چکمشدر! » دیمکله اکتفا ایتدی .

مفتی حامد افندینك (٤)، وزیرپیاله‌نك (٥) وفاتیله صوقوللو نفوذینك ایکی استنادگاهنی دها غائب ایتدی . روم‌ایلی و آناطولی قاضی عسکرلرینه اونر ، استانبول ، ادرنه ، بروسه‌پای تختلری قاضیلرینه بشر ، دیگر شهرلرقاضیلرینه ایکیشر ملازم ویرلمسی اصولنك واضعی حامد افندیدر . درت جلددن مرکب اولان مجموعهٔ فتاواسی استانبولده انشا ایتدردیکی جامعدن زیاده کندیسنه شرف آوراولمشدر. تولناده برقوندره‌جینك اوغلی

تیورخانه‌سنده ایشلتمش اولدیغی ایچون عزل اولندی. علمادن برینك اوغلی اولان خواجه‌یه بابامی واسطه‌سیله عتبهٔ شاهانه‌یه عرض حال ایلدی.»

(۱) صولاق‌زاده، ق ۱۳۳، بوتوجیهی شدتله تنقیدایدر. [صولاق‌زاده، صوقوللونك محرمی اولان فریدون بکك عزلی و کتخداسنك صلبی مجرد صدراعظمه جفا مقصدیله اولدیغنی ویرینه اصلا ملحوظ دکل ایکن مدرس معلم زاده‌نك بغتةً تعیین اولندیغنی یازار . استانبول مطبوعی، ص ۵۹۸ . مترجم]

(۲) پره‌مه ایتالیانجه پراما pramaدن مأخوذدرکه برنوع صندالدر. «پره‌مه‌جی» قایقجی دیمکدر.

(۳) کمی قپودانك وکیل اموری.

(٤) ۳ شعبان ۹۸۵ (۱٦ تشرین اول ۱۵۷۷) ده وفات ایتمشدر. تراجم احوال عطائی .

(٥) ۲۰ کانون ثانی ۱۵۷۸ ده وفات ایتمشدر. کرلاشك ژورنالی .

اولوب ساقز فاتحی وسلطان سلیمانك یکی ترسانه انشاسنه مأمور ایتدیکی درت وزیردن بری اولان پیاله ترسانه محله‌سنی برجامع ایله تزیین ایلمشدر. اشبو جامع غرابت ستونلر اوزرینه مؤسس اون ایکی قبه‌سیله اوق میدانه ناظر بر وادینك منتهاسنده رفعت نمونه‌در. محراب ومنبری غایت ساده‌در؛ پنجره‌لری عادی تیمورایله دکل، دوکمه‌ایله مزین ایدی. خرستیان چاك وطوپلرینك اصاغه‌سندن حاصل اولمش تونج لوحه‌لر اوزرینه محرر لوحه‌لر خطاط شهیر قره حصارینك اثر خامه‌سیدر. پیاله‌نك بوجامعی یاپدیرركن یدی صندوق آلتون بولمش اولدیغنه دائر خلق آره‌سنده جریان ایدن روایت جزائر بحر سفیده‌ده کی جولانلری محصولی اوله‌رق صرف ایتدیکی پاره‌نك مقداری حقنده بزه برفکر ویره بیلیر. بوجولانلرك ثمراتی سلیم ثانیدن بری قپودان پاشا ایله ترکلرك «لفقوشه، پاروس، آنتی پاروس ودیکر سیقلاد آطه‌لری دوقه‌سی دون ژوزف ناسی» تسمیه ایتدکلری پورتکیز جیووانی میکز؛ سینیور آندروس (١)، نام اخرله سوماریوا (٢) آره‌سنده تقسیم ایدیلیوردی. سوماریوانك وفاتندن صوکره سلیمان چاوش اوچ سنه مدتله کندیسنه احاله‌سی ایچون خزینه‌یه اونك ویردیکندن فرق بیك آلتون دها زیاده تکلیف ایده‌رك آطه‌یی التزام ایلدی. صوقوللونك آچیقدن آچیغه خصمی اولان میکه‌زك وفاتی صدر اعظم حقنده یکی برسبب مغلوبیت اولدی. صدراعظمك، میکه‌زك میراثی ویرمش اولدیغی اوچ دفتردار سوءاستعمالات ایله اتهام اولنه‌رق حامیلرینك، فاتندن آزاول مأموریتلرندن عزل اولندیلر.

صوقوللو، لفقوشه دوقه‌سنك وفاتندن استفاده ایده‌مدیکی کبی برقاچ آی مقدم، محمیسی اولان وتعدیات ومظالمی رومللری بی‌زار ایدن میشل قانتا کوزه‌نك اعدامی کندیسی ایچون مدهش برضربه اولمشیدی. شیطان اوغلی لقبنی آلمش اولان میشل قانتا کوزه‌ن، خدعه‌لری سایه‌سنده رقیبی پاله‌ئولوغه غلبه ایده‌رك قره دکیز ساحلنده کائن اخیولی چفتلك ومملحه‌لری باش مفتشلکنی آلمشیدی؛ متره پولیدلری، پاپاسلری کیفنه کوره تبدیل ایلدی. ایمپراطورك ایلچیلری بوسبه‌ك ایله ویسه قیمتدار ال یازیلری تدارك ایتمش اولان پطریق متروفانوس، قانتا کوزه‌ن طرفندن صوقوللو نزدنده ایلچیلره بتون مصالح دولتی اخبار

(١) «Il Sr. di Andro haveva ottenuto la isola» مناسبات خلاصه‌سی، وندیك، ٤ تشرین اول ١٥٧٩.

(٢) «Il governo della isola dell'Arcipelago concesso ad un Suleiman Ciaus, che aveva offerto per tre anni 40,000 scudi di più di quel, che doveva pagar il Sommariva» کذلك، ٥ تشرین اول ١٥٧٩.

ایتمش اولمقله اتهام ایدیلهرك بو اخبار اوزرینه عزل ایدلمش ایدی؛ پطریق. قانتا کوزه‌نی دیوانه احضار ایتدیره‌رك سکزسنه پطریقلق مأموریتنی ایفا ایچون ویرمش اولدیغی اون التی بیك دوقه‌یی اعاده ایتمسنی دعوی ایلدی. آنجق احتمال که بو پاره‌نك قسم کلیسی صدر اعظمك منفعتنه استعمال اولنمش اولدیغی ایچون پطریق برشی آلهمادی. قانتا کوزه‌ن، تعدیاتندن الدیغی پاره‌لری صوقوللو ایله مقاسمه ایده‌رك یالکز پیاله واحمدپاشالره عینیات ایله الدینی ویرکیلردن ویرمکده وکندی خصماسیله صدراعظمك دشمنی اولان سنان ومصطفی پاشالره برشی ویرمه‌مکده ایدی. بناءً علیه بو ایکی پاشا قانتا کوزه‌نك زنجیره اوریله‌رق آخیولیدن یدی قلعه‌یه کتیرلمسی ایچون پادشاهدن اراده استحصالنه موفق اولهرق قانتا کوزه‌ن بو محبسدن اللی بش بیك دوقه تأدیه ایتمکله قورتیله بیلدی (۱۵۷۷). طوزالتزامی خزینه‌یه براقلدی؛ مع هذا قانتا کوزه‌ن صدراعظمك نصیحتیله کورکیلکی الده ایده بیلدی؛ بو منصبك یومی یالکز بر آلتون تخصیصاتی اولدیغی حالده صاحبی سرایه سنوی التمش بیك دوقه‌لق کورك ویرمکله مکلف اولوب وشوقدر که کتیره‌جکی اشیای تجاریه ایچون رسم اعطاسندن معفوایدی. قانتا کوزه‌ن وارداتنك آزالمش اولمسیله برابر صدر اعظمه کیتدکجه اوکنده سکز چاوش ایله یکی چریلر بولنوردی. نهایت مولداویاده‌کی قاریشقالقلرك، مولداویابکنك والده‌سنك ایکی اوغلیله حلبه کوندرلمسنك، پیه‌زوالکساندر اسمنده کی ایکی قاردا شك افلاق و مولداویه بکلکلرینه اقعادیله اخیراً یکی چریلرك اوغرادیغی مغلوبیتك سببی هپ بوآدم اولدیغنه دائر وزیر مصطفی پاشانك قریم خانی واسطه‌سیله واقع اولان اتهاماتنه قارشی صوقوللو قانتا کوزه‌نی محافظه ایده‌مدی. علی بك سلطان مرادك اصدار ایلدیکی برامر ایله اخیولی‌یه کیده‌رك قانتا کوزه‌نی سرایینك قاپوسنه آصدردی (۲۶ کانون ثانی ۱۵۷۸)(۱). بوسرایك انشاسی ایچون قانتا کوزه‌ن یکرمی بیك التون صرف ایتمشیدی؛ علی بك بوراده براوقدرده نقد بولدی. الکسودیکی آدملرك دوچار نکبت ایدلمسیله مجروح الفؤاد اولان صدر اعظمه الك مؤثر ضربه، بودین و الیلکنده بولنان یکنی مصطفی پاشانك ینه او سنه ایچنده اعدامی اولمشدر.

---

(۱) کهرلاش. ص ۳۰٤. Μέγας πραγματευτής شوه‌یکه‌رك Schweiger سیاحتنامه. سی، ص ۷۰. کروسیوسك ترك-روم اثرندن: « Per qual causa e come é stato impiccato Michael Cantacuzeno a di 3 marzo a Achilo davadti la porta di caza sna. » فوریه‌لك درج ایتدیکی اسکی برروم شرقیسنده وفاتنه آجینان زنکین میخالی نامنده روم زنکینی میثل قانتا کوزه‌ن اوله‌جقدر.

مصطفی پاشا بو مأموریته سیگه‌ت محاصره سندن اول سلیمان قانونی طرفندن تعیین اولنمش ایدی؛ شجاعتی، علوجنابی، انشا آتی، منافع عمومیه یه عائد تأسیساتی نامنی بودین ومجارستان وقایعنك ذکر ایلدیکی‌ك بیوك والیلر صیره‌سنه کچیرمشدر؛ قزاندیغی شرفه استحقاقی صلح حالنده فولهك (١) ودیکرلری کبی دشمن قلعه‌لرینی آلمقله دکل، تیمار وزعامتلری آنجق مستحقلرینه ویرمسی، ارامل وایتامی حمایه ایتمسی، سیگه‌ت، ستولوه‌یسانبورغ، بلغراد قلعه‌لرینی احکام ایلمسی، بودین قصبه‌سنی دیوار ایچنه آلمسی، قلعه ایچنده بارو تخانه، حماملر، جامعلر، مدرسه‌لر یاپدرمسیله‌در. میراخور سلطانی فرهاد (٢)، ظاهر ده، اخیراً باروت مخزننه صاعقه اصابتندن دولایی واقع اولان خساراتی تفتیش مأموریتیله بودینه کوندرلدی؛ لکن اصل مقصد عزیتی مصطفایی اعدام ایتمك ایدی. دائما یانینده بولنمق

(١) پچوی، مصطفی پاشانك ترجمهٔ حالی، ص ١٧٢. پچوی بو مناسبتله حکایه ایدر که فولهك محاصره‌سنده طاق حسن نامنده بر نفر قلعه‌یه کیرمك ایچون برچه قدر چیقمقدن باشقه یول بوله‌میوب دیواردن مرمیونلرله چیقه‌رق یکرمی کشینك انجق یرندن تحریك ایده بیله جکی درجه‌ده آغیر بر طوپی باشیله ایته‌رك آرقداشلرینه یول آچمشدر. [پچوینك مصطفی پاشا ترجمهٔ حالنده افاده‌سنك تلخیصی بودر: « صوقوللونك عموجه‌سی اوغلی ایدی. بوسنه‌ده میرلوا ایکن قروپه‌ایله دیکر بعض قلعه‌لری فتح ایتمشیدی. سلطان سلیمان سیکتواره کلیرکن ارسلان پاشانك یرینه بودینه تعیین ایلدی. عصرسلیمیده وزیراولدی. اون اوچ یبل بودینده قالدی. حال صلحده بعض قلعه‌لر آلمشدر؛ بر «صخرهٔ صما» اوزرنده کی فیلهك قلعه‌سی بونلردندر. قرق غازی بوقلعه‌نك خندق قرینده بر «لاچین» قیادن ایکی اوچ ترديانی بربرینه ربط ایده‌رك قرق آیاق برمرمیون یاپوب بر مازغال دریچه‌سندن ایچری کیرلر. شویله که: مازغالده یکرمی کشینك چکه‌میه‌جکی بر بالیمز وار ایدی. باك حسن نامنده برغازی مازغالك ایکی طرفنده کی طاش صیره‌لرینه اللرینی ربط ایده‌رك سینه‌سیله طوپی سورر. یرندن تحریك ایده‌مینجه باشنی طیایوب ایتر؛ طوپ بو قوتله یرندن اوینار. مصطفی پاشانك سخاسی حاتمده یوغیدی؛ آته بیندکجه درت بش یوزملازم سوار اولور، و بونلره اوکون ایکی اوچ کیسه انعام ایدردی. دوشن تیمار و زعامتلری مجاناً ویردکدن باشقه خرج راه، خرج برات دیه اچه احسان ایدردی. عرض حال ایدن طوللری، یتیمه‌لری قوجه‌یه ویرر، قوجه‌لرینه سبب معیشت کوسترردی. بودین وارووشنك سوری، بارو تخانه‌سی، قلعه‌یه بعض قاه‌لر علاوه‌سی، سیکتوارك، استونی بلغرادك قلل وبروج کبیره‌سی کبی آثارینه نهایت یوقدر. بودینده ایلیجه‌لری، جامعلری، مدرسه‌لری، یوللرده خانلری وعمارتلری واردر. بودین سرایلرینه و باروت مخزنلرینه صاعقه نزولی بهانه‌سیله میراخور کبیر فرهاد آغا کلوب اعدام ایتدیردی ٩٨٦. مترجم]

(٢) 10 ottobre il Bassa di buda strangolato dal Imbrahor manda-» to dal Signor, e gli era stato trovato 300,000 scudi. وندیك مناسباتی خلاصه‌سی ١٥٧٨.

معتاد اولان اللی کشی کندیسنی طالعك بو انتظار اولنمایان ضربه سنه قارشی محافظه ایده مدیلر (۱۰ تشرین اول ۱۵۷۸). سلطان مرادك التفات کرده سی اولان اویس پاشا — که یوقاریده ذکری کچمشیدی — مصطفانك وارثی اولدی(۱).

مصالح عمومیه حقنده کی اقدامی سائقه سیله دیوان کونلرنده هر صباح باب همایونده منعقد دیوانه ریاست ایتمکله قناعت ایتمیه رك اقشاملری ده بر دیوان عقد ایتمکده اولان صوقوللو، یکنك وفاتندن برسنه صوکره ینه بویله بر آقشام دیوانی عقد ایتمش اولدیغی صیره ده درویش قیافتنده بر آدم عرضحال ویره رك کی کلوب قلبنه برخنجر صاپلادی. صوقوللو کندی خنجرینی بلندن چیقاره بیلدی ایسه ده متعاقباً دوشوب ترك حیات ایلدی. صوقوللو کبی بوسنه لی اولان قاتل، تیمارلرینك تنقیصندن متشکی ایدی؛ بوجنایته مستدعیاتی اسعاف اولنمامسندن دولایی انتقام شخصی سائقه سیله جرأت ایتمش، یاخود احتمال که مصطفی پاشانك صوقوللو حقنده کی کینه آلت اولمشدر. قاتله اشکنجه ایله برسوزسویلتمك ممکن اولمایوب ایرته سی کون درت پاره ایدیله رك آتلره سورودلدی. صوقوللو اوله جکی کوندن برکون اول میراخوری حسن اغایه عثمانلی تاریخندن قوصوه محاربه سنی اوقوتمش ایدی. خداوندکارك، قاپیلو ویچك خنجریله ارتحالی فقره سنده پادشاهك روحنه فاتحه اتحاف ایده رك: «الله بکاده بویله برشهادت احسان بیورسون!» دیتمش ایدی. صوقوللو شدتلی ایدی، فنا غدار دکل ایدی. اون درت سنه لك صدارتنی — سراپندن قاچان یکرمی کوله مستثنی اولمق اوزره — مقصدسز اعدامله تلویث ایتمدی. متوفی بوسنه بکلر بکنك طبیبی اولدرمش اولان فرهادنامنده کی کوله مدار معذرت اولمق اوزره طبیبك، افندیسنی صوقوللونك امریله اولدیردیکنه ذاهب اولدیغنی سویلش ایسه ده صوقوللونك وقایع حیاتنده بواسنادی صحیح کوسترمه جك هیچ برشی یوقدر. صوقوللونك ایکی جاریه دن ایکی اوغلی وار ایدی؛ پادشاهك همشیره سی — که جثه سی کوچك وپك چرکین برقادین ایدی — کندیسیله ازدواجه رغبت کوسترمسی اوزرینه جاریه لردن افتراقه مجبور اولدی؛ اوغللرندن حلب والیلکنه تعیین اولنان برنجیسی پدرینك صاغلغنده وفات ایلدی؛ بوسنه

(۱) خزینهٔ اوراق ایمپراطوری و قرالیده محررات متعدده سی بولنان اویس پاشا کندیسنه [مجار لسانده] شو عنوانی ویرر: «*My Weiss Passa az Hatalmas Istemek io et Kariatiabil Tœrœk czyazernak fœ hel tartora Boudan ez gand my rebie Megiar Orzagnek di.*» [ترجمه سی: بز، ویس پاشا، الهك عنایتیله عثمانلی پادشاهنك بودین والیسی ومجارستان وکیلی. رفیق عطا] اویس پاشانك مهرنده سلفی مصطفی پاشانك مهرنده اولدیغی کبی بر ارسلان رسمی وار ایدی.

سنجاق بکی اولان ایکنجیسنی — صوقوللویی اوغرادیغی مصیبتدن دولایی تعزیه ایچون — پادشاه قارداشنك یرینه تعیین ایتدی (۱). حرم همایونده تربیه کورمش اولان صوقوللو مدت صدارتنده دائما اظهار ایلدیکی ذوق علوم و ادبیاتی اوراده اکتساب ایتمشدر. سلیم ثانی زماننده یازیلان آثارك اك شایان دقت اولانلری صدر اعظمك نامنه اتحاف اولنمش ، صوقوللو ممالك عثمانیه‌نك بر چوق بلده‌لرنده‌کی انشاآتیله‌ده بقا بولمشدر . بوبنالرك باشلیجه‌لری استانبولدن ادرنه‌یه کیدن یولده واقع بورغاز قصبه‌سنده وکیلیکیا بلادندن استحکاماتی تعمیر ایتمش اولدیغی پیاس جوارنده‌کی مدرسه ومکتب وعمارتلرله مکه‌ده‌کی آثار خیریه‌سی واستانبولده ایوب قصبه‌سنده‌کی تربه‌سیدر. عثمانلیلرك اك بیوك وزیر اعظمی اولوب اوچ پادشاهك زماننده اون درت سنه دولتك اك بیوك مسندنده بولنان ، سلطان مرادك انشته‌سی اولان سیگت فاتحی صوقوللو محمد پاشا شو صورتله برقاتل الیله وفات ایلدی. همان اللی سنه مقدم سرای خدمه‌لیکندن مابینجیلك [قپوجی باشیلق] ایله چیقه‌رق بربرینی متعاقب قپودان پاشا ، روم ایلی بکلربکی ، وزیر ، نهایت صدراعظم اولمشیدی . سلیمان قانونینك امنیت تامه‌سنه مظهر اولدقدن ، سلیم ثانی زماننده اقتداری حدوده مالك بولندقدن صوکره مراد ثالث زماننده نفوذینك کیتدکجه انحطاطنی کورمشدر. عثمانلی دولتنی سلیمك بتون مدت سلطنتنجه ، حتی مرادك جلوسندن بری اونك اداره سیله کچن بش سنه ظرفنده ، دهای قانونینك اعلا ایتمش اولدیغی مرتبهٔ قدرتده طوتان صوقوللونك قوتی ، صوقوللونك طور حکیمانه‌سیدر . صوقوللو ، دولتك علائم انحطاطندن هیچ برینك خارجاً کورلمسنه میدان ویرمدی. لکن حکومت ، کندیسنی مائلهٔ خرابیده توقیف ایدن دست اقتداردن محروم اولنجه هرکسك نظرنده برانحطاط سریع یولنی طوتدی .

(۱) «Il Sr. per consolar Mohammet-Bassa della perdita del figlio lo crea Bassa in Aleppo.» وندیك ایلچیسنك ۲۷ شباط ۱۵۷۲ راپوری.

اوتوز سکزنجی کتاب

ایران ایلچیسی. — شاه طهماسبك وفاتی، ایران ایله محاربه. — چیلدرجنکی. — کورجستان حکمداری وعائله‌سی. — چیلدرك، نام دیکر قاناق اوزرنده ابلیس قلعه‌سنك فتحی، بوایرماقدن عثمانلیلرك مروری. — کورجستانك تنظیمی وسفرك نهایتی. — آراس خان ایله قیطاس بکك مغلوبیتلری؛ عادل کرایك اسارتی. — قارص استحکاماتنك تکرار انشاسی. — تفلیس محاصره‌سی. — عادل کرایك قتلی. — مصطفانك عزل وفوتی. — سنان پاشانك سفر ومحل توجهی. — روان ایله دیکر قلعه‌لرك احکامی. — عثمان پاشانك طاغستان سفری. — قریمه بریکی خان تعیینی — عثمان پاشانك استانبوله عودتی.

ایلك یدی سنه‌دن صوکره برمدتجك فاصله دار اوله‌رق یدی‌سنه دها دوام ایتمش اولان ایران سفری صوقوللونك ارتحالندن ایکی سنه اول باشلامش ایدی. آرقه‌یه دوغری عطف ایده‌جکمز بر قاچ نظره، بو سفرك نصف اولی حقنده بزی تمامیله تنویر ایده‌جکدر. اولکی کتابلرده صفوی خاندانینك تأسیسندن، ایلك حکمداری شاه اسماعیلك سلطنتندن، سراینه التجا ایدن شهزاده سلطان بایزیدایله اولادینك قانلریله کندیسنی لکه‌دار ایدن شاه طهماسبك سیاست خائنانه‌سندن بحث ایتمش ایدك. شمدی سویلیه‌جکمز، طهماسبك جلوس مرادیدن بر سنه صوکره وقوعه کلن وفاتندن و خاندانك تبدلی وقعه‌سنه شکل خونین ویرن و قسماً اسباب محاربه‌یی تشکیل ایدن وحشتلردن عبارتدر.

اکر ایران تاریخی بزه بومملکتی منتظم حکومت مطلقه‌نك وحسن تنظیم کورمش اداره‌لرك مهدی اولمق اوزره کوستریور ایسه بر طرفدن ده اك حدودسز استبدادك، اك منفور جنایتلرك صحنهٔ وقوعی اولمق اوزره ارائه ایدر. شو ملاحظه، بو مملکتده حریص کوله‌لر و قدرتسز ظلمه طرفندن ایقاع اولنان قاریشقلقلرك حکایه سیله تأید ایتمش بولنه‌جقدر. بوقاریشقلقلر شمدی‌یه قدر هیچ براوروپالی مورخ طرفندن تمامیله یازلمامشدر (۱). طهماسبك وفاتنی تعقیب ایدن وقایعك حکایه‌سندن اوّل، مرادی جلوسندن دولایی تبریك، ایرانك سلیم وسلیمان ایله اولان مناسبات دوستانه‌سنی اونکله

(۱) مالقولم Malcolm، اثرینك ۱٤ نجی بابنده فارسی زبدة التواریخی مأخذ ایدینه‌رك ونخبة التواریخ وجامع التواریخ کبی ایرانیلرك مسکوت براقدیغی وقایعی یازان معاصر عثمانی تاریخلرندن استفاده ایتمیه‌رك بو وقایعی ناقص برصورتده تحریر ایتمشدر.

تجدید ایتمك، دیکر اولادینك محرومیتیله بشنجی اوغلی حیدره سلطنتك دغدغه سنه انتقالنی تأمین ایتمش اوزره بو حکمدارك کوندرمش اولدیغی بیوك سفارت حقنده بعض تفصیلات ویره جکز. ٤ مایس ١٥٧٦ تاریخنده — که سلطان مراد ثالثك جلوسندن اون التی آی صوکره در — طقوز سنه مقدم ادرنه ده سلیم ثانی ایله صلح عهدنامه سنی امضا ایدن شاه قولی خانك اوغلی بولنان ایران سفیری طوقماق خان (١) ایکی یوز اللی کشی ایله بش یوز دوه دن مرکب برمعیت ایله اسکداره ورود ایلدی. ایرته سی کون روم ایلی بکلربکی ایله چاوش باشی اکثریسی التون اکرلی آتلره راکب اولمش، باشلرینه صورغوجلو قاووقلر کیمش، کموشلو عصالرینی تحریك ایتمکده بولنمش اولان ایکی بیك بش یوز مقدارنده چاوش، متفرقه، سپاهی ایله ایلچی بی قبوله کلدیلر؛ قپودان پاشا اوتوز قادرغه ایله استقباله چیقمش وبونلرك اك بیوکنده سفیر ایله باشلیجه معیتی مأمورلری ایچون التون ایشلمه لی اورتو ایله مستور برسفره احضار ایدلمش ایدی. طوقماق خان ایلك لقمه یی آغزینه کوتوردیکی زمان قادرغه لرك بتون طوپلری بردن آتلدی، ودکیز اورته سنده منفرد برقیا اوزرنده بولنان له آندر قله سی [قیز قله سی] یه اشارته، یوز دفعه طوپ آتمقله جواب ویردی. ایلچی ساحله چیقنجه یکی چری اغاسی جیغاله زاده طرفندن قبول اولنه رق صولنده یکی چری اغاسی، صاغنده روم ایلی بکلر بکی اولدیغی حالده استانبوله کیردی؛ بو درلو احترام، شمدی یه قدر هیچ بر اسیا حکمدارینك ایلچیسنه کوسترلمدیکی کبی اوروپالی سفیرلرده بوکا مظهر اولمش دکلر ایدی. آلایك اوکنده قیمتدار غاشیه لر اورلمش طقوز آت یدکده کوتورلمکده واوزرلرنده — انسان وارسلان، قپلان و آت رسملری مرتسم البسه کیمش — یکرمی درت زنجی بونلری تعقیب ایلمکده ایدی؛ بو ایسه، جانلی مخلوق تصویری شرعاً ممنوع اولدیغی جهتله سنیلر نظرنده پك فنا کوریلوردی. اللی پیاده خدمتکار ایله قوشاقلرینه چنغراقلر آصلمش اوچ سواری سفیرك اوکنده کیدیورلردی؛ طوقماق خان، اکری التونلر ایچنده بر جنس آته سوار اولمشیدی؛ قرمزی قطیفه دن معمول قافتانك اتکلرینك کوزل ایشلمه لری آره سنده صیرمه لی یاپراقلر کورینیوردی؛ آلت لباسی هردرلو رسملرله ایشلنمش، قاووغی صیرمه لی وقیمتدار طاشلرله مرصع ایدی. ارقه سنده بولنان اوچ سایسدن بری قلیجنی، ایکنجیسی یاینی، اوچنجیسی التونلو

(١) جامع التواریخ صاحبی وصوقوللونك کاتبی محمد کاتب، ق ٣١١، ایران سفیرینك اعتمادنامه سی مندرجاتی بونی اوقومش اولانلردن روایة درج ایدر.

ومرصع اوق غلافی [تیرکش] طاشیوردی. بش کون صوکره (۱۰ مایس ۱۵۷۶)، پای تخته کیردیکی زمان — عثمانلی سرایی دارات واحتشامنی عجم سفیرینه ارائه ایتمك ایچون انتهاز فرصت مقصدیله — شکاردن عودتنی ایکی هفته تأخیر ایتمش اولان پادشاه، اون ایکی بیك کشی ایله استانبوله واصل اولدی؛ وزیرلر آت و سلاح کوستریشده بربرینه رقابت ایتدیلر. سفیر، وصولنك طقوزنجی کونی رسماً حضور شاهانه‌یه قبول اولنه‌رق سلطان مراده هدایاسنی تقدیم ایتدی که بونلرك آره‌سنده ناقابل تخمین قیمتی حاوی برقرآن [کریم] ، برشاهنامه، ایران شعراسی دیوانلرندن التمش جلد ، دردہ منقسم(۱) واورته دیرکی التون والماس قفه‌لی براغاچ کوستر وایپك طنابلرله آچیلیر برچادر، قرق قالیچه، الماس ، زمرد ، لعل، فیروزه ، اینجی ایله مالی قرق چکمجه، خراسان قلیچ تیمورلری ، چاچ یایلری ، عراق کچه‌لری ، یزد و قم ایپکلی قماشلری جالب نظر دقت اولیوردی . التی وزیرك هربری برکون سفیری اضیاف وکندیسنه هدایا اتحاف ایتدی (۲) . ۲۱ مایسده طوقماق خان پادشاهدن رخصت آلدی، وبش بیك دوقه ایله آغیر طاقم اورلمش ایکی آت احسانینه نائل اولدی .

طوقماق خانك استانبوله اقامتی اثناسنده شاه طهماسب[۱] اللی درت سنه سلطنتدن صوکره مسموماً وفات ایتدی. اختیار شاهك انجق لفظاً اداره ایتمکده اولدیغی زمام حکومت خیلی زماندن بری کورجی، چرکس، کرد، ترکمن عشیرتلری رؤسای ذی اقتداری النه کچمش ایدی. اصول وراتی تبدیل ایتمك ایچون اوستاجلو حسین بك شهزاده بهرام، وحیدرك دایییلری کورجی خانلرندن علی وزال(۳) ایله برلشمش ایدی؛ بونلر طهماسبك اوغلی حیدره براقمق ایستدیکی تاج سلطنتی قارداشی بهرامه ویرمکی قرارلشدیرمشلردی. بونك اوزرینه حیدرك والده‌سی میراث پدری اوغلنه تأمین ایتمك اوزره شاهی اورته‌دن قالدرمق تصور مظلمنی درپیش ایتمشیدی؛ قوجه‌سنی کویا قیل دُوکر برعلاج ایله حمامده تسمیم ایتدی(٤). طهماسب، قاتلی علیهنده لعنت خوان اولمقده ایکن حیدر دها اوکیجه

(۱) کرلاشك ژورنالی. ص ۱۹۲ . سلانیکی قرق وجمیل التواریخ اوتوزایکی دائره‌لی دیر. [ذیل مترجمده سلانیکیدن تفصیلات ویریلمکدر.]

(۲) سلانیکی ، ص ۱۳۱ . وزیرلرك هدایاسنی تعداد ایدر. [مترجمك تذییلاتنه] اونغاند، زاپورنده «ایلچی‌یه اوبونلر کوسترلدی ؛ دائره‌سنده ابوبکر ، عمر، عثمان شرفنه قصیده‌لر تغنی اولندی » دیه‌یازار؛ قصیده‌لر ایرانیلرك بواوچ خلیفه‌دن زیاده تعظیم ایلدکلری علی شرفنه اولدیغی ایچون ایلچی‌یی توقیردن زیاده تحقیری تضمن ایدردی .

(۳) مینادوا و قنوله‌سده : زالقان Zalchan .

(٤) «نوره‌سنه تیزاب قاتیلوب» سلانیکی، ص ۱٤٤ . یعنی طهارت بدن ایچون استعمال ایتدیکی

تخته چیقدی. لکن شاهك برچرکس حرمندن طوغمش اولان پرنسس پریجان خان (۱) — که عجم قرالیچه‌سی پاریزاتیسك [پریزاد] یالکز اسمنه دکل، اوصافنه وطبیعت حریصانه‌سنه‌ده شریك ایدی — شاهك وفاتیله حکومتك کورجی خانلری النه‌دوشمش اولدیغنی وسلطنتی اونلردن آلمق لازم کله‌جکنی دایمی چرکس پرنسلرندن شمخاله بیلدردی. شمخال، شاه جدیدی محو ایتمك ایچون درحال کرد وترکمن عشیرتلری امراسیله اتفاق ایتدی. اکر کورجی خانلری اوستاجلو عشیرتنه استناد ایدیورلرسه چرکس پرنسی ده‌افشار عشیرتنك معاونتندن امین ایدی. شمخال‌دها اوکیجه ایچنده طرفدارلرینی طوپلایه‌رق باغچه قاپیسندن سرایه کیردی. اوستاجلو اداره‌سنده اولان کورجیلرده بر طرفدن آلاقاپی (۲) دینیلن بیوك قاپیدن کیرمکه چالیشدیلرسه‌ده قاپی‌یی مسدود بولدیلر. حیدر، دشمنلری اولان چرکس وترکمنلرك سرایده بولندقلرینی اوکرەنجه قادین روبه‌سیله قاچمق ایستدی؛ لکن شمخال بوکا واقف اولەرق حیدرك یاشماغنی یوزندن آلەرق کولەلرندن برینه خنجرله قتل ایتدردی. بو صیرەده ایسه اوستاجلیلر، کورجیلر بیوك قاپی‌یی زورله آچەرق حرمه داخل اولمشلردی؛ شمخال خنجرله اولدیرلمش شهزاده‌نك باشنی کیرنلرك اوکنه آتمسیله بونلرك جسارتلری قیریلەرق قاچدیلر. علی الصباح، بری یاریم عصر ودیکری یاریم کیجه سلطنت سورمش اولان ایکی بدبخت شاهك جنازه‌سی ایکیسی بردن سرایدن چیقاریلەرق سکونتکاه ابدیلرینه کوتورلدی. طهماسب شاهك دیکر برکورجی جاریه‌دن متولد اولان ایکی شهزاده‌سی مصطفی و امام قولی‌یی داییلری اوستاجلو حسین بك حرمدن قاچیرەرق بویکنلرندن برینك شاهلغنی اعلان ایتمك اوزره اونلرله برلکده قم وکاشان طرفلرینه کیتدی. شمخال ایله طرفدارانی چرکس قانندن برشهزاده‌یی تخته چیقارمق ایچون وارقوتلرینی صرف ایتدیلر. لکن طهماسب شاهك وارث مشروعی اولمق اوزره محب ومربوط بولندقلری شهزاده حیدرك قتلندن دولایی عجملر اونلردن متنفر ایدیلر. شمخاللیلر هر نه قدر

«نوره» دینیلن ترکیبه تیزآب قاریشدیرەرق تسمیم ایتمشدر (مترجم)

(۱) میناداوا Minadoi و اونلره باقەرق بیزاری Bizari و قنوللەس بواسمی پری‌قونقونا Peri Concona یاپارلر. [نخبة‌التواریخده، ص ۱۳۰ «پریخان خانم» دیه یازیلیدر. حال بوکه «پریخان خانم» اولەماز؛ زیرا خان لفظی بی‌معنی تکرر ایدر. فقط خانك مؤنثی اولەرق «خانم» دینلدیکندن اك دوغروسی «پریجان‌خانم» اولسه کرکدر.]

(۲) «دروازهٔ دیوان دیمکله مشهوردر.» نخبة‌التواریخ، ص ۱۳۰ (مترجم)

مقصدلرینه موفق اولمشلرسه‌ده بوندن نصل استفاده ایده‌جکلرینی بیله‌مدکلری جهتله شاشیروب قاله‌رق باباسنك امریله یکرمی بش سنه‌دن بری الموت قلعه‌سنده محبوس اولان شهزاده اسماعیله مراجعتله رقیبی اولان شهزاده حیدری آنجق سلطنتك کندیسنه انتقالنی تأمین ایچون اولدرمش اولدقلرینی سویلدیلر . قدیم ایران قرالیچه‌سی رودوگونه کی آته بینمکده، سلاح قوللانمقده اکتساب مهارت ایتمش اولان پرنسس پریجان خان — که دشمنك هجومنی خبر آلمسی اوزرینه صاچلری هنوزیاری طارانمش اولەرق آته بینمش و آنجق مظفریتدن صوکره زینت اندامنی اکمال ایتمش ایدی — شهزاده‌یه تبشیر جلوس خدمتی بالذات درعهده ایلدی، قزوین وتبریز آره‌سنده واقع وقدیماً حشیشلر رئیسنه وتعبیر آخرله شیخ الجبله اقامتگاه اولان الموت (قارتال یووه‌سی) قلعه‌سنه اوچدی . ایران شاهلری ناقابل دخول اولان بوقلعه‌یی — کیخسرولرك « دار ظلامی » (١)، نام آخرله له‌ته قلعه‌سی کبی — رقبای سلطنتلرینی حبس دائمی ایچنده اضعاف ایچون استعمال ایدرلردی . شهزاده اسماعیل ، حرارت شباب ایله کاربانلر اورمش وعثمانلی حدودنده جولانلرده بولنمش اولمق بهانه‌سیله ، حقیقت حالده ایسه مذهب سنی‌یه طرفدار کورندیکی ایچون باباسی طرفندن الموته قونلمش ایدی . اسماعیل حریتی غائب ایتمسنه مقابل آلابیلدیکنه «بنك» استعمالیله تسلیت یاب اولمق ایستمشیدی؛ افیونلرك مؤثری اولان بوشیئه اوقدر آلشمش ایدی که برضررینی کورمکسزین کونده قرق یدی درهمه قدر آله بیلیردی ؛ لکن بوعصارهٔ زهر آکینك وجودنده ایقاع ایتدیکی تأثیر ، شدت طبیعیه‌سنی بر غدر وحشیانه‌یه وبر محزونیت مظلمه‌یه تحویل ایتمشیدی . اسارته بدل نائل قدرت سلطنت اولنجه قارداشلرینی و باباسنك شاهلغنده کندیسنك حبسنی توصیه ایتمش اولان اکابر دولتی اولدرمکدن باشقه برشی دوشونمدی . ایران شاهلرینك عادت قدیمه‌سنه اتباعاً قارداشلرندن سکزینی (٢) واعاظم حکومتدن اون یدیسنی سلامتنه قربان ایتدی . یالکز مادرزاد اولەرق همان بسبتون اعمی و بنابرین کندیسی ایچون مخاطره‌لی اولمغه لیاقتسز اولان برادری محمد خدابنده‌ایله اونك ایکی اوغلنی آلیقویدی ؛ بوایکی شهزاده‌دن بری — که حمزه‌در — باباسیله شیرازده یاشامقده ودیکری — که عباسدر (مؤخراً بیوك عباس) — هنوز چوجق اولمقله برابر علی قولی‌خان وصایتیله خراسان والیلکنده ایدی . هر کسدن متنفر وهر کسك منفوری اولان اسماعیل آرتق خلق ایچنه چیقمغه جسارت ایده‌میه‌رك

(١) میناوا واوندن اقتباس ایدن بزاری وقنوللەس بوبابده شرق مورخلریله تماماً متفقدرلر.
(٢) مینادوا واوندن اقتباس ایدن بزاری وقنوللەس بوبابده شرق مورخلریله تماماً متفقدرلر.
ὁ οἶκος τοῦ σκότους ، سنه ١٧ ، هراقلیوس.

زمانی سرایی ایچنده بعض محرملریله برابر آفیون سرخوشلغیله امرار ایلدی . اون سکز آیدن عبارت اولان مدت سلطنتنده دائما سرخوشلق ایله اقارب مغدورینك انتقامی قورقوسی آره سنده متموج قالدی . کندیسنی تختی اوزرنده امین کوره میه رك — سنلری ظلم ووحشتندن مصون بولندیره جق درجه ده اولمسیله برابر — قارداشی محمد خدا بنده نك اوغللرینی اورتهدن قالدرمغه قرار ویردی ؛ بناءً علیه رمضانك اون ایکنجی کونی ایدی که هرات وشیرازه بونلرك اعدامی امرلری واصل اولدی . کنج عباسك لالاسی اولوب تربیه کرده سی نامنه خراسانده حکومت ایتمکده اولان علی قولی خان ، اسماعیلك اراده سنی ملاحظهٔ دینیه سائقه سیله ختام رمضانه تعلیق ایتمشیدی . ظالمك وفاتی خبرینی وقتنده آلدی (۱۳ رمضان ۹۸۵ — ۲۴ ایلول ۱۵۷۷) ؛ شیرازه ده ، شهزاده حمزه نك اعدامی ایچون تعیین اولنان وقتدن برساعت اول یتشدی . حریت وسلطنتی کندیسنه برنجی اوله رق تبشیر ایتمش اولان پریجان ، قادین قیافتنه صوقدیغی اون بش جلاد واسطه سیله ظالمی اخناق ایده رك عجملری بوجانوردن قورتارمش ایدی [۲] .

شاه اسماعیلك وفاتندن اون ایکی کون اول آسمانده براختر دنباله دار کورنمش و بودرلو احوالی انقلابات سیاسیه یه ویاخود قوتلی برپادشاهك مماتنه اشارت عدایدن اعتقاد عامه یی تقویه ایتمش ایدی . مفتی ایله غلطه ده کی تحت الارض رصد خانه یی بنا ایتدرمش اولان هیئت شناس تقی الدین بوقویروقلو ییلدیزك اون بردفعه در دنیایه وقایع مهمه اخبارینه کلمش اولدیغنی حساب ایتدیلر ؛ اونلرك فکرینه کوره خیلیدن خیلی غیرمساوی فاصله لرله ظهور ایتمش وبربرینی متعاقب هابیلك وفاتی ، طوفانی ، نمرودك ابراهیمه ظلمی ، عاد وثمود قبیله لرینك زوالی ، موسانك ولادتی ، فرعونك مماتی ، بدر جنکی ، عثمان وعلینك شهادتی ، یزیدك سلطنتی اخبار ایلمش ایدی (۱) . نجم

(۱) ۹۸۵ رمضانی غره سنده طوغان قویروقلو ییلدیزایچون اوزمانك شعراسندن ساعی چلبی بوتاریخی یازمشدر ، سلانیکی ص ۱۴۲ :

غرهٔ ماه صیامه ناظر ایکن بر کیجه * کوردیلر بر نجم کیسودار طوغمش کائنات ؛
صاندیلر کیم بر «کل افشان» یاقدی آتشباز جرخ * روشن اولدی مشعل تابنده سیله شش جهات !
صالدی شرفه غربدن برتو ، کوروب اهل خرد * دیدیلر ملك عجم بولماز سقامتدن نجات .
سرخسر باشنده برآتش یانار کیم شرقده * کیم شراریني سویندیرمیه جیحون و فرات .
خان مرادك دولتنده آچیلوب نطع زمین * وقتیدر فرزانه لر شاهك اوینه سوره آت .
ساعیٔ داعی او دم الهام ربانی ایله * دیدی تاریخن « عجم شاهی اولا ناکاه مات »

سلانیکی تاریخنده « اوله » لفظی های رسمیه ایله مطبوع ایسه ده حساب اقتضاسنجه «اولا» اوله جقدر . غالبا مصحح تصحیح ایلمشدر . (مترجم)

کیسوداری یلانجی چیقارمامق ایچون وان والیسی خسرو پاشا باب همایونه تقدیم ایتدیکی عریضه‌لرله ملکت ایرانك قاریشقلغنی ، عشائرك اختلافنی، حکومت شاهینك ضعفنی عرض ایده‌رك پادشاهی عجمستان سفرینه تشویق ایلدی. صدراعظم صوقوللو، بودرلو تشبثاتك اکثریا قدسیتنی بیان ایدن فتوالره رغماً(۱)، ایران جنکنه آرزوکش دکل ایدی؛ نصل که یدی سنه‌مقدم قبریس جزیره‌سی علیهنه آچیلان سفره‌ده طرفداراولمامشیدی؛ لکن یمن وحلق الواد فاتحی سنان پاشا ایله وندیکلیلرك غالبی مصطفی پاشانك مظفریات آتیه‌نی مظفریات سابقه ایله تأمین ایده‌رك و هر ایکیسی باش قوماندانلغنی ارزو ایده‌رك پادشاهی بو سفر جدیده دها زیاده شدتله تشویق ایتملرینه صوقوللونك حربه طرفدار اولمامسی‌ده برسبب تشکیل ایلدی. بو ایکی وزیر حریص آره‌سنده‌بر موازنه بولمق و برینك نفوذینی دیکرینك نفوذیله حکمسز براقمق ایستین صوقوللو بغداد(بین‌النهرین) قوماندانلغنی‌مصطفی‌پاشایه وارضروم‌حدودی(ارمینیه)قوماندانلغنی سنان‌پاشایه ویردی؛ لکن ایکی رقیبه عائد سنجاقلرك تقسیمنه کلنجه عنادجی‌برارناود اولان سنان پاشا اوقدر مشکلات چیقاردی که اونك عزلیله باش قوماندانلغی مصطفی پاشایه توجیه ایتمکدن باشقه چارهٔ تسویه بولنه‌مادی(۲). مصطفی‌پاشانك امری آلتنده بش بیك یکی چری، سپاهی بلوکلری، سنجاق بکلری وسپاهیلریله برلکده دیاربکر

(۱) عالی، نصرتنامه‌سنده بوکا دائر ویرلش بش فتوی صایار.

(۲) پچوی، ج ۱ ، ص۳۹ — ۳۸ شوتلخیص اولنان تفصیلاتی‌ویرر: « صوقوللو محاربه‌نك محذورلرینی بیان ایتدی، (مواجب آرتار، تبعه ازیلیر، مصارف سفریه‌یه واردات یتشمز؛ دیار عجم مفتوح اولسه‌ده‌اهالیسی‌تحت‌اطاعتده طوتیله‌مز؛سلطان‌سلیمان‌ایران سفرلرنده نه‌لرچکمش، صلحك انعقادینه قدر نه‌قدر اوزولمشدر ! عجم سفرینی القا ایدنلر آتدن آیریلوب‌ده اوکوزه بینمینلردر) بولنده سوزلر سویلدی؛ تأثیر ایتدیره‌مدی. اوچنجی وزیر مصطفی پاشا ارضروم طرفندن، دردنجی وزیرسنان پاشا بغدادجانبندن سردار اولمق‌رأی اولندی. لکن‌ارناودسنان پاشاعسکرك‌بهادرلری‌مصطفی‌پاشایه،ایشی‌یاراماز‌لرکندیسنه‌ویرلدیکندن‌بحث‌ایله‌اختلاف‌چیقاردی. صدراعظم، برینك باشلی باشنه سردار اولمسی‌لازم‌کله‌جکنی‌عرض‌ایتدی. ایکیسنك‌ده رأیلرینك سؤال‌ایدلمسی‌اراده بیورلدی. صوقوللو اولا مصطفی پاشایی چاغیردی. مصطفی پاشا (عنایت‌الهیه‌یه مستنداً کیدرز، حدوده وصولزده اهل وقوف ایله مشاوره ایده‌رك مقتضای‌حاله کوره حرکت ایدرز) زمینده بیان افکار ایلدی . اوندن صوکره چاغیریلان سنان پاشا ایسه بالا پروازلق ایده‌رك برنجی‌سنه تبریزوشروان الکالرینی ، ایکنجی سنه همدان واصفهان طرفلرینك فتحنی تعهد ایلدی. بوجوابلرك حضور شاهانه‌یه‌عرض‌اولنمسی‌اوزرینه‌سردارلق‌مصطفی‌پاشایه ویرلدی. شوال ۹۸۵. » صوقوللونك ایران سفری حقنده‌کی رأیی‌اوزمان ایچون دوغری‌ایدی؛ چونکه‌دولتده سلطان سلیمك « اتحاد اسلام » سیاستنی اداره ایده‌جك عزم ومتانت قالمامش ایدی. (مترجم)

والیسی درویش ، ارضروم والیسی بهرام ، ذوالقدریه والیسی احمد ، حلب والیسی محمد، قره‌مان والیسی کوزلجه محمود پاشالر و بونلردن ماعدا سابق دیاربکر بکلربکی اوزدمیر عثمان پاشا و پیشداری تشکیل ایدن سوارینریله برابر قریم خانی اجتماع ایتمشیدی. مصطفی پاشا احتیاط و مهارتله حرکت ایده‌رك باش قوماندانلغه تعیینی بتون قوتلریله کندیسنه التحاق ایتملری تبلیغیله بو صایدیغمز والیلره و پاسین وشوشاد سنجاق بکلرینه یازدقدن باشقه نیتلرینی اکلامق (۱) ومعاونتلرینی قزانمق ایچون کورجستان حدودیکلرینه‌ده اون ایکی مکتوب کوندردی. بومکتوبلر مصطفی پاشانك کاتبی اولان ونصرتنامه‌سنده اشبو ایران سفرینك تاریخ خصوصیسنی یازان مورخ عالی طرفندن انشا ایدلمشدر. ایرانك شمالنده قره‌دکیز ایله بحر خزر آره‌سنده واقع شروان، طاغستان، کورجستان، چرکزستان کبی مملکتلرك اول وقت حکومتلرینی مقاسمه ایتمش اولان برچوق پرنسلره؛ شروان اسکی حکمدارینك اوغلی شاهرخ میرزایه؛ قوموقلر وقیطاقلر بکی شمخاله؛ طاغستانده بحر خزر ساحلنده طبسران والیسنه؛ روان وشروان آره‌سنده‌کی خطه‌نك حکمداری لونداوغلی الکساندره؛ باش آچیق (ایمیره‌ت) نواحیسی حاکمی لوارساب اوغلی ژورژه؛ غوریه‌ل [گوریل] حکمدارینه؛ مینغره‌لی (قولکیس) [مکریل] پرنسی دادیانه دخی بو یولده مکتوبلر یازلدی.

۳۱ مارت ۱۵۷۸ (۲۲ محرم ۹۸۶) استانبولده خبر آلندی که عثمانلی عسکری ایران حدودنده آغیر برمغلوبیته اوغرامشدر. کردستانك مرکز اداره‌سی اولان شهرزور بکلربکی محاربه‌ده دوام ایده‌مه‌مش و عسکرینی قلعه‌لره چکمکه مجبور اولمش ایدی؛ بغداد حوالیسنده حیواناتك جمله‌سنی عجملر اتلاف ایتمشلردی. بواحوال سرعسکرك تدارکاتنی تسریع ایتدی؛ لکن سلطان سلیمانك سوکیلی شهزاده‌سی سلطان محمدك قیزینك اوغلی و کندیسنك دامادی اولان محمد بکه درت یوز بیك اقچه حاصلات ایله نیکده سنجاغنی وبرکویلو عائله‌سندن قبا برآدم اولان محمیسی دیکر برمحمد بکه‌ده بك شهری سنجاغنی توجیه ایتدیرمدکجه حرکت ایتمدی. ۵ نیسانده (۲۷ محرم) مصطفی پاشا وزرا واکابر امرا ایله برلکده حضور شاهانه‌یه چیقه‌رق پادشاهك ایاغنی اوپوب رخصت آلدی؛ اوندن صوکره وزرانی ومعیتلری خلقنی حامل اولان اون درت قادرغه برالای تشکیل ایتمش اولدقلری حالده اسکداره کیتمك اوزره کمی‌یه بیندی. بری قرمزی ودیکرینك یاریسی قرمزی، یاریسی صاری اولهرق پادشاهك سرعسکره ویردیکی ایکی سنجاق قادرغه‌نك

(۱) عالیده ، ص ۳۹۴ ، شوتعبیر مندرجدر : « هربرینك نبضی طوتیلوب »

پوپه دیرکنده تموج ایدییوردی . ۲۸ نیسانده اردواسکداردن چادرلری قالدردی؛ لکن سردار جدیدك بطائتی اودرجه‌ده ایدی که اسکدارایله ازمید آره‌سنده‌کی ایکی کونلك مسافه‌یی آلمق ایچون برهفته‌کچدی. ازمیدده یکی چریلر بربیوك ضیافتدن صوکره بولی طریقیله ارضروم‌ه عزیمت مساعده‌سنی آلدیلر؛ سرعسکر، اردونك بقیه‌سیله قونیه یولندن کیده‌جك وارضروم‌ده برلشیله‌جك ایدی. مصطفی پاشا، قونیه‌ده جلال‌الدین رومینك تربه‌سنی زیارت وشاعرك اثرمشهور متصوفانه‌سی اولان مثنویدن تفأل ایلدی؛ اسکندرك کوه‌قافه سفری تصادف ایتمکله مظفریته دلیل صریح عداولندی. سیواسده اقامتی اثناسنده وان، ارضروم، حلب والیلرندن مکتوبلر الدی که وان‌والیسی عجملر اوزرینه قازانیلان برقاچ موفقیتدن ودیکرلری اوطرفلرده ظهورایدن قحطدن معلومات ویریورلردی . ینه بو صیره‌ده غوریه‌ل و مینغره‌لی چرکس بکلری — ایکنجیسی دادیان‌عنوان فرالیسنی حائزایدی — سرعسکره عرض اطاعت ایلدیلر. قوچ‌حصارده اردوبیوك برفورطنه‌یه‌طوتلدی. مصطفی پاشا، دهاجدی برمخاطره‌یی، یعنی ذوالقدریه ایالتندن البستانده‌کی شام پیاده ترکمنلرینك عصیانی دفع ایچون تدابیرمناسبه‌یی اتخاذ ایله عاصیلری نه‌صورتله تنکیل ایلدیکنه دائر پادشاهك مصاحبی شمسی‌پاشایه وخواجه سعدالدینه مکتوبلر یازدی. بولی یولی‌طوتمش اولان یکی چریلر، مملکتلری عسکریله دیاربکر، سیواس، قره‌مان، ذوالقدریه بکلری، سوارلریله اوزدمیر عثمان پاشا چرمیك صحراسنده اردویه التحاق ایتدیلر. قارص سنجاق بکی یوسفك جانبازچقورنده نائل اولدیغی برغلبه‌نك اطروفه‌سی اولان بیك‌عجم‌باشی طاغستان بکنك، قایتاق وقوموقلر رئیسی شمخالك، قره‌دکیز ساحللرنده طبسران قوماندانی غازی رشیداوغلنك، آوار والیسی طوجه‌لاویکك ، شروان شاهلری نسلندن شاهرخك، باش آچیق (ایمیرت) طرفلری بکی کورجی غره‌غوارك اطاعتنامه‌لری اردویه واصل اولدی؛ مصطفی پاشا بونلرك جمله‌سنه، اردویه التحاق ایتملرینی متضمن التفاتلی جوابلر یازدی .

وان بکلر بکی خسرو پاشا، کدخداسنی اردویه کوندره‌رك بر بکلر بکی و بر قاچ سنجاق بکی ارسالیله امداد ایدلمسنی رجا ایتدی ؛ زینل بکك کندیسنه مظاهرتی اولمامسندن و عجملرك، قلعه سنده محاصره ایلمش اولدقلری سلماس بکنه‌ده امداد ایتمه‌مسندن شکایت ایلیوردی. مصطفی پاشا، زینل بکه یازدیغی مکتوبده بویوله‌ده حرکتندن دولایی بیان تعجب ایتمکله برابر حقنده معاملهٔ عنفیه کوسترمدی. مقدما استانبولده سفارت ایتمش اولان و شمدی عثمانلی حدودنده‌کی ایران اردوسنك باش قوماندانی

بولنان طوقماق خان ، ارضروم والیسنه یازدیغی بر مکتوبده پادشاه ایله شاه آره‌سنده وقوع بولان انقطاع مخابره‌دن تجاهل ایله عثمانلیلرك جانباز چقورینه‌تعرضلری‌اسبابنی سؤال ایدیوردی. والی‌ده یازدیغی‌جوابده اوصورتله تجاهل کوسترمه‌رك اخیراً ظهوره کلن مخاصماتك هپ وزیرلره اسناد اولنمسی لازم کله‌جکنی بیلدردی . انجق طوقماق خان اوتوزبیك‌ایرانی‌ایله—اوزمان وشمدی [مورخك وقتنده] دولتك کورجستان طرفندن حدود شمالیه‌سنی تشکیل ایدن — چلدر ایالتنه استیلا و اردهان سنجاغنی تخریب ایدنجه مصطفی پاشا ، عجم خانسنه مکتوب شکلنده تحقیرات ایله مالی بر بیاننامه کوندردی‌که شویولده باشلایوردی : « سن که رافضی‌و ملحدلرك رئیسی ، معاندین وعبدهٔ شیاطینك اتیسی ، نسل دوزخی‌یه منسوب اشرانك حامیسی ، عاصی وباغیلرك ظهیری ، افعالی هپ یوز قاره‌سی ، رسوای محشر ، الخاقلق بناسنك مؤسسی وعناد ستونلرینك استادکاهی ، بی‌مغز مغفللرك سرکرده‌سی ، مخذول ومجنونلرك رهبری ، ترلالرك‌مخربی ، جهنمه مستحق وعذاب ابدی‌یه لایق‌طوقماق‌خانسك (بئس‌لمن‌اطاعه) بیلی که . . . (١) » ، مکتوبك هپ مندرجاتی بو ابتدایه موافق اولوب مصطفی پاشانك ایرانه قارشی سوق ایتمکده اولدیغی قوتلرك تعدادیله ختام بولیوردی. اردو، هر بری یدی دوه‌دن مرتب درت‌یوز قطاردوه‌نك ورودنده جرمیکدن‌چادرلرینی قالدردی؛ یکرمی التی قطاری خزینه ، یوز اللیسی مهمات ، یوز اللیسی یکی چری اشیاسی ، قصوری دیکر عسکرك اشیاسی نقلیاتنه تخصیص اولنمشیدی . مصطفی ، چرمیکدن حرکتندن‌اون درت کون صوکره اردهان قلعه‌سی دیوارلری اوکنده یرلشدی (١٨ جمادی‌الاولی — ٢٣ تموز) ؛ اوراده ایکن ، وان والیسنك‌ایران جنرالی امیرخانه چالدیغی غلبه‌نك مخبری اولمق اوزره کوندردیکی مزراق اوجلرینه صاپلانمش باشلر داول‌زورناصدالریله‌اردوکاهه‌واصل‌اولدی. ٩اغستوسده(٥جمادی‌الاخری)مصطفی پاشا اردهان اردوکاهنی براقه‌رق کورجستان‌حدودینه یوریدی؛ ایرته‌سی‌کون ابلیس قلعه‌سی (٢) دخی دینیلیر بر کوچك قلعه اولان چلدر اوکنده طوقماق خان ایله قانلی برمحاربه وقوع بولدی (٣) مظفریت عثمانلیلرده قالدی ؛ لکن خیلی ارباب شجاعتك

(١) اصلنه دسترس اولنه‌مادی.(مترجم)

(٢) بوتعبیر،نامعلوم برمورخك «تاریخ‌عثمان‌پاشا» اثرنده مندرجدر ، ق٢٢٩ . جهانناماده، ص٤٠٨—٤٠٩ ، بواسمده بر بکلك مندرج ایسه‌ده اونامده قلعه مذکور دکلدر .

(٣) چلدر محاربه‌سنی پچوی بویله یازار : « ٥جمادی‌الاخری٩٨٦ ، اردهاندن کوچیلوب

قانی بهاسنه مال اولدی که یدی کردبکی ده مقتولر آره سنده ایدی ؛ وله ، یکی قلعه ، اچقه قلعه ، چلدر درحال غالبه عرض اطاعت ایلدیلر(۱) . مصطفانك ویردیکی ضایعاتی عثمانلی مورخلرندن زیاده اعلام ایدن شی، محاربه یی متعاقب سردار طرفندن طوقاق خانه یازیلان مکتوبك طرز افاده سیدر؛ ایران قوماندانینه برچوق عنوان افتخار ویرن بومکتوبده مصطفی پاشا برملاقات خصوصیه آرزوسنی اظهارایله سلطان سلیمانك سفرنده عثمانلی سنجاغنی آلتنه کلوب ده مستغرق عنایات اولان ذوالقدریه بکنك اوغلی محمدخانی وعجم اولامه پاشایی مثال کوستره رك خدمت پادشاهی یه دخولی حالنده مظهر انواع نعمت اولهجغنی بیان ایدیوردی .

عثمانلی اردوسنی کورجستانده خطوه بخطوه تعقیب ایده جکمز جهتله بوخطه نك عسکر مرورینه مقاومت کوسترن درت بکنی طانتدرمه مزاقتضا ایدر. کرك اوروپالی،

ویله قلعه سی قربنه نزول اولندی ، وقلعه آلندی. ایرته سی کون ، ایکی طاغ آره سنده ویوکسك برتپه اوزرنده واقع یکی قلعه اطرافنه قونیلوب اوکلریه قالهدن جنك عظیم ایله تسخیر ایدلدی. مکر عجم سرداری طوقاق خان ، امام قولیخان ، قره خان اوتوزبیك کزیده ایران عسکریله کلوب چلدر قلعه سنه و بر طاغ اتکنه ارقه ویره رك قونمشلر . قرق اللی عثمانلی اورالرده طولاشیرکن بونلره تصادف ایدنجه بی محابا اوغراشه (جنکه) کیررلر . سرعسکر خبردار اولنجه چرخه جی درویش پاشایی کوندردی ، درویش پاشا کنج بر بهادر اولمغله «دشمن آزدر، چوقدر» دیمز، کندیسنی تعقیب ایده جك عسکری ده بکلمز، حاصلی قابنه صیغه مازیانندہ کی اوچ درت یوز آدمی ایله اوقدرشدتلی هجوم ایدرکه عجمك برایکی آلایی سوندورر، یوزلرینی دوندورر. لکن دشمن غیرته کلهرك برقاچ آلایی بردن هجوم ایدوب اوتوزدن زیاده نامدار آغاسنی شهید ایدرلر ، کندیسنی ده آتدن دوشوره رك باشنه چوکرلر . آدمنی تکرار هجوم ایله پاشایی آتلاندیررلر. پاشا کندی الیله اوچ ایرانلی اولدردکدن صوکره مجروحاً آتندن دوشر . سردار بو صیره ده عثمان پاشایی یتشدیرر؛ اوده فوق العاده دلاورلکلر ایدر. صوکره ارضروم بکلربکی بهرام پاشا، مویتاب زاده احمد پاشاده یتیشه رك ایکندی یه قدر عظیم جنك اولور. برطرفدن یاغمور یاغوب کوز آچدیرمدینی جهتله طوپه، توفنك الاوریله میوب هپ قلیچ جنکی ایدیلیر. نهایت وقت غروبده ایرانیلرك مغلوبیتی اکلاشلدی، و بش التی بیك باش کوندرلره دیکلدی . کملرینی سوروکلر برچوق آت و استر، قطار قطار دوه، نهایتسز خیمه وخرکاه وسائره اغتنام اولندی. ایرته سی کون دیوانده سرداره کلن باشلر صایلدقده تمام بش بیك ظهور ایتمش، بش یوزده اسیر آلنمشدر. دهاایرته سی کون اسیرلرده باش ایدلدی (یعنی باشلری کسلدی) .» درویش پاشا بو محاربه ده ارتحال ایتمشدر. صوقولویك خاندانلرندن اولوب صدراعظم صوقوللونك عموجه سنك اوغلی وپچوی ابراهیم افندینك دایسی ایدی. غایت شجیع وسخی ایدی. ال ارقه سی قدر یرده آت اویناردردی. (تلخیصاً التمشدر ج۲ ص ۴۰۰ و ۴۱) (مترجم)

(۱) اچقه قلعه آخالکلك Akhalkelek دینیلن محلدر . جهانما ، ص ۴۱۹ . مینادوا ، ص ۸۱، آرخی کلك ؛ غالباً آخالاقلا کی تسمیه ایدر.

کرك کورجی مورخلرینك (١) بوبابده اختیار ایتدکلری سکوتك تاریخده براقدیغی بوشلق — بوسفرك وقایعنی بالذات مشاهده ایدنلرك لسانندن نقل ایدن — عثمانلی وایتالیان مورخلرینك روایاتیله بردرجه یه قدر طولدیرلمش بولنمقده در. (٢) ایمیرت، قارتلی. قاخه تی اسملریله یاد اولنان اوچ ایالت باش آچوق، لوان، لوارساب اسمنده اوچ عائله نك زیر حکمنده ایدی؛ یالکز بو خاندانلر اسکی کورجی حکمدارلری نسلندن اولمق اوزره معروفدرلرکه ادعالرینه کوره بیوك قرالیچه تامارك، سایسی داوید (باغراتیون) دن اولان اوغلندن کلمکده درلر. داوید، قرالیچه یی اویقوده ومحافظلری باشقه یرده ایکن الله کچیرمشیدی. تامار، شو جرأتندن دولایی داویدی هردرلو مخاطراته القا ایده رك اولدرمك ایستدی؛ لکن داوید، هرتهلکه دن موفقیتله قورتلمش اولدیغی جهتله قرالیچه نهایت اونکله ازدواج ایلدی (٣). اخسخه، نام دیکر آخالجق قلعه سی غربنده واقع آلتون قلعه بکلری کورجی نسلندن دکل، ایران نسلندن اولوب سلسلهٔ نسبلرینی عجم پرنسی «چاپوق» ه چیقاررلردی. قدمانك ایبه ری، عجملرك کورجستان، روسلرك غروزی تسمیه ایتدکلری ژه اورژی (کورجستان) خطه سی اك کوزل قادینلرك وطنیدر؛ بناءً علیه بو مملکت، قادینلرك نفوذی اك مؤثر اولمسی لازم کلن یردر، وفی الحقیقه تاریخنك ظلمتی ایچنده یالکز جه ضیادار کورینن نقطه لر قادینلردر. عزیزه قرالیچه نینو، بیوك قسطنطین زمانینده کورجستانی خرستیان یاپمش وصاچلریله خاچ شکلنده باغلادیغی ایکی آصمه قدانیله معجزه لر کوسترمشدر. بوخاچ برچوق زمانلر واختانغ خاندانلك اشیای نفیسه سی

(١) عثمانلی مورخلری عالی وپچویدن، ایتالیان مورخلری مینادوا وسناتونك ایرانه کوندرمش اولدیغی (ناتالهقونتی، ١، ٢٧، ق ٣١١) وندیکلی کاتب وه نسانزو ده غلی آله ساندری (Vincenzo degli Alessandri) دن شارده ن Chardin، غامبا Gamba، کولده نستاد Güldenstædt، رهینه غ Reineggs، برهیته نباخ Breitenbach، قلاپروت Klaproth استفاده ایتمشلردر.

(٢) عالی، ق ٣٩٨. پچوی، ق ١٧٥. مینادوا، ٢، ١، ص ٥٣؛ و اوندن نقلاً بیزاری و قنوللهس. یدی سنه سوریه ده طبابت ایتمش، صوکره کورجستان سفری اثنا سنده استانبولده بولنمش اولان مینادوا ترکلردن کسب معارفه ایتمش اولدیغی جانبولاداوغلی حسین بکدن وبرالای بکدن و حلبده کی وندیك قونسلوسندن نقل وقایع ایلر، ٣، ١، ص ١٠١.

(٣) پچوی داویدحقنده برحکایه نقل ایدرکه عالی بونی بیلمیور کورینور. داوید باغراتیونی بر چوق مخاطره لره قویمش اولمقله قناعت کتیره مه مش اولان تامار، برکون طوکمش برکوله برطوغان براقمشیدی؛ داوید بوطوغانی، هردقیقه آیاغنك التنده بوزلر قیرلمق تهلکه سنده بولندیغی حالده آولامغه مجبوراولدی. پچوی، ق ١٧٨. عالی، ٢٩ نجی وقعه. ایکیسی ده ظن ایدرلرکه باغراتیونك مسقط رأسی وان قربنده باغارچیندر.

آره سنده قالدقدن صوکره قیمتلی بریادکاردینی اولمق اوزره ایمپراطورالکساندر طرفندن کورجستانه اعاده اولنمشدر. قرالیچه تامار، اطوار مردانه سندن دولایی — لسان ملیده قرالیچه معناسنی افاده ایده جك بر کلمهٔ مخصوصه اولمسیله برابر — مفه (قرال) عنوانیله تلقیب اولنه رق کورجستانده اون ایکنجی عصرك نهایتنه دوغری سلطنت ایتمشدر؛ سرایتك اکابریله، مملوکلریله سرکذشت عشقندن دولایی عرب مورخی ابوالفدانك فحش اسناد ایتدیکی قیزی روسودانك کوزللکی — تکلیف ازدواجی رد اولنمش اولان — خوارزم حکمداری جلال الدین شاه منکبرنینك اوچ دفعه کورجستان اوزرینه سلاحنی دعوت ایتمشدر. کورجستان، روایت قدیمه یه کوره، شعرفارسیده قادین کوزللکنك غایهٔ خیالیسی اولان «شیرین»ك وطنیدر(۱). بناءً علیه هر زمان کورجستان صحنهٔ سیاستنده قادینلرك چیقدیغی وکوزللکلرینك، یاخود قوهٔ مفکره لرینك نا قابل مقاومت نفوذیله ارکلری اداره ایتدکلری کورلیورایسه بوندن دولایی تعجب اولنمق لازم کلز. شو بیوك قرالیچه لر آره سنده کیخسرودن طول قالمش اولان آلتون قلعه حاکمه سنی ده صایمق لازم کلیرکه «دده سمید» نامنی آلمش ومینوچهر (۲) وغره غوار اسمنده ایکی پرنس تولید ایتمشدر (۳).

التون قلعه ایالتی عثمانلی طوپراغیله هم حدود اولدیغی جهتله مصطفی پاشا چلدر جنکندن بر قاچ هفته مقدم ایکی مملکت پرنسلرینك اك کنجی اولان مینوچهره بر مکتوب کوندره رك کرك کندیسنی، کرك قارداشیله والده سنی او زمانه قدر صادق قالمش اولدقلری ایران شاهی طرفنی ترك ایتمکه دعوت ایلمش ایدی. مینوچهر اطاعتنی متضمن اولان جوابنامه سنده برعهدنامه وحکومتنی مصدق بربرات ایستدی؛ مصطفی بوارزویی یالکز قسماً اسعاف ایله کندیسنه آزغور، قارداشی غره غواره اولتی سنجاغنی، والده سیله دیکر اقرباسنه برچوق تیمارلر وکویلر ویردی (٤). شاه طهماسبك قاین

(۱) شیرینك والده سی مهین بانو (بیوك قادین، بیوك خانم) ایکنجی سمیرامیس نامیله یاد اولندیغی جهتله عجم شاعرلری شیرینك والده سیله «تامار — مفه» یی ایکیسنی برطن ایتمش کورینورلر.

(۲) ناتاله قوتی مینوچهر اسمنی مانوچیاتو Manochiato یاپارك، ۳۰۰۱، ص ۳۷۵.

(۳) «منوچهر کورجستان ملکارندن کیخسروك اوغلیدر. باباسنك وفاتنده کندیسی وغورغور نامنده کی قارداشی کوچك بولندقلرندن حکومت آنالری «دده سمده» قالمش ایدی؛ حتی آلتون قلعه ملکه سی نامیله شهرت بولمشدی. ایکی چوجق بیوکلرنده بالاشتراك مملکتلرینه حکم ایتدیلر.» نخبة التواریخدن تلخیص، ص ۱۳٦ (مترجم).

(٤) منوچهر وقارداشی حضورسردارده قبول اسلام ایلمریله منوچهر مصطفی تسمیه اولنه رق

پدری اولمسندن دولایی ایران منافعنه خادم اولان تفلیس حاکمی داود خان عثمانلی اطاعتی قبوله اوقدر میال کورنمدی؛ مصطفی پاشانك کندیسنه یازدیغی مکتوبی جوابسز براقه‌رق عثمانلی اردوسنك چلدر محاربه‌سنی متعاقب تفلیس اوزرینه یوریدیکی زمان فرار یولنی طوتدی. قدیم کورجستان حکمدارلری خاندانلك دیکر ایکی شعبه‌سی پرنسلری — که بری ایمیرت بکی ژورژ باش آچوق ودیکری کاخت بکی الکساندر لواندر — ایکیسی‌ده مصطفی پاشادن تفلیس ایالتنی ایستدیلر؛ بری ارثا انتقال ایتمك اوزره اوغلی ایچون ، دیکری‌ده کندیسی ایچون ایستیوردی. مصطفی پاشا ایسه‌دها تفلیسی فتح ایتمزدن مقدم بوشهرك حکومتنی اسلامه دعوتی متضمن یازدیغی بر مکتوب ایله الکساندره وعدایتمش‌ایدی. لکن الکساندرك بابالری دینه صادق قالدیغنی کورنجه یالکز ساقونی وکروم قلعه‌لرینی ویرمدك تفلیسی سنجاق اولمق‌اوزره صولاق فرهاد پاشانك اوغلی محمد بکه توجیه ایلدی. اوچ یوز یکی چری، یکی یازلمش یوز سواری، ایکی یوز علوفه‌جی (آیلقلی سواری) ، ایکی یوزاللی محافظ ، اوچ یوز کوکللو، یوز اللی عزب ، ایکی یوز توفکجی (١) . اوچ درت یوز طوپجی ، جمعاً ایکی بیك کشی ایله یوز طوپ تفلیسك مدافعه‌سنه تخصیص اولندی (٢) . تفلیس — که اسمنی تبریز کبی « صیجاق صو منبعی » دیمك اولان « تیبله » دن آلمش و کورجیلرك روایت قدیمه سنه کوره بدلیس ایله برابر اسکندر کبیر طرفندن بنا اولنمشدر — مورخ عالی یه نظراً بودین ایله پشته‌یه پك مشابهدر . تفلیسك تسخیرینك ایلك کونی مصطفی پاشا — درونلرنده جمعه نمازی اداسی صورتیله — ایکی کلیسانی جامعه تحویل ایتدی (٣) . ٢٩ اغستوس ١٥٧٨ (٢٥ جمادی‌الاخری ٩٨٦) ده سرعسکر قاناق نهری ساحلنه واصل اولدی (٤) . بو نهر ، آرش بلده‌سنك براز یوقاریسنده وقور نهرینك کنجه

اوکا ازغور و قارداشنه مسقط رأسلری اولان اولتی سنجاغی و والده‌لرینه اوچ قریه‌ویریله‌رك سائر مملکتلری خواص همایونه ضبط اولندی. کذلك .

(١) نخبه « آتلی توفکجی » دیور . ص١٣٧. (مترجم)

(٢) تاریخ عالی ق ٣٩٩ . مینادوا ، ك ٣ ، ص ٨٣ ، تفلیس محافظه‌سنه مأمور اولانلرك عددینی‌التی‌بیکه‌چیقارر. مصطفی، استحکاماته وضع‌اولنان‌طوپلری ایکی‌یوزه‌ابلاغ ایدر. شارده‌ن.

(٣) نصرتنامه. اولیا ، جهانما، ص ٣٩٤ . شارده‌ن، ٢، ص ١٥٨ ، « تفلیسده‌هیچ‌جامع یوق ایدی» دیمکله خطا ایدیور. اونك زماننده یوق ایدی. تفلیس‌فتحنی، ١٥٧٨ ده‌واقع‌اولمش ایکن ١٥٧٦ ده کوسترمکله‌ده خطا ایدیور، وداویدی قارداشی سیمون ایله قاریشدیریور .

(٤) نخبه‌دن‌اکلاشلدیغنه کوره‌تفلیسك محافظلری‌ومهمات وذخائری اکمال اولندقدن صوکره «نهرکر»کچیلوب‌شروان طرفنه عزیمت واوچنجی‌کون «نهرقابور»کنارنده استراحت اولندی؛ او

(قوراق چای) ایله برلشدیکی محلك الت طرفنده قور نهرینه آقار . قاناقدن کچیش، اردونك تفلیسدن بورایه قدر اورمانلردن وبطاقلقلردن مرورندن متحصل یورغونلقدن زیاده متاعبی موجب اولدی. قحط اوقدر شدتلندی که آرپه نك کیله سی التی دوقه واونك اوقه سی یاریم دوقه طوتاردی . اون بیك کشی اوراق بچمك ایچون کوندرلدی ؛ لکن بونلر طوقاق ، امیر ، امام قولی خانلرك قوردیغی طوزاغه دوشه رك اکثریسی تلف اولدی. مصطفی پاشااوراجیلری تعقیب ایده رك عثمانلی اردوسیله قاناق وقور نهرلرینك تشکیل ایتدیکی شبه جزیره یه کیرمش اولان عجملری کندیسیله محاربه یه مجبور ایلدی؛ درویش پاشانی صول، بهرام پاشانی صاغ قوله قویمش، کندیسی ده مرکزك قوماندهسنی الله آلمش ایدی. اوچ بیك عجم میدان محاربه ده قالدی (٨ ایلول — ٦ رجب) [٣]. مغلوبلر شدتله تعقیب ایدلدکلری جهتله نهرك اوته طرفنده برالتجا کاه آرامق اوزره قاناق کوپریسی مدخلنده بربرینی صیقشدردیلر؛ کوپری قیریلوب ایرانیلردن برچوغی صوده بوغلدی. بومغلوبیتدن صوکره خانلر گنجه، روان، نخجوان (١) کبی کندی حکومتلری بلده لرینه چکیله رك قزوینده بولنان شاهدن کله جك اوامره منتظر اولدیلر.

دونبوللو عشیرتندن اولوب ایکی سنه مقدم پادشاهه خیانتله ایران شاهی طرفنه کچمش اولان کردبکی حاجی بك قپان بومحاربه ده الهکیریلدرك هرنه قدریاره لی ایدیسه ده اعدام اولنمشدر. عجملر اوزرینه قزانیلان محاربه نك همان عقیبنده اردویه خبر کلدی که الکساندر لوان عثمانلی سنجاق بکی صفتیله ودولت عثمانیه حسابنه اولق اوزره، قفقاسك شمال شرقنده واقع شکی قلعه سنی ضبط ایتمشدر ؛ انجق بو موفقیتلر اردوی کوپری قیرلدقدن صوکره، یاغمورلردن قابارمش اولان قاناق نهرندن مرور مخاطره سنه القای نفس ایتمکه اقناع ایده مدی. یکی چریلر میرلا ئمغه باشلادیلر، وکندیلرینه رئیس انتخاب ایلدکلری ذوالقدریه بکلر بکنك قوماندهسی آلتنده کری دونمك ایستدیلر ؛ لکن ذوالقدریه بکلر بکی کندیلرینی دائرهٔ اطاعته ادخال ایتمکه موفق اولدیغی کبی مصطفی

ولایتك حاکمی وکورجستان حکامنك اك صاحب اقتداری اولان لوندخان اوغلی الکسندر خان — که شاه طهماسبك قاینی ایدی — اردویه کلوب اطاعت ایتدی ، فی ٢٨ جمادی الاخری . بونك ایالتی بکلربکیلك اولق اوزره ارثی اوله رق کندیسنه ویرلدی. الکسندرخان، شروان سرحدی اولان « قاتق » کناریه مواصلت ایدیلنجه یه قدر اردو ایله برابر کلدی . رجبك بشنجی کونی بونهر کناریه واریله رق طغیان سببیله بر قاچ کون آرام اولندی . (ایشته بوندن صوکره بر محاربه وقوع بولمشدر. تاریخی نخبه ده معین دکل ایسه ده رجبك اونبه دوغری اوله جقدر) مترجم.

(١) مینادواده کنجه ، ره یوان ، ناسیوان .

پاشا — اسکندر کبیرك دجله‌دن کچرکن یاپدیغی کبی — ایلك اوله‌رق ایرماغه آتلدیغندن اونك اقدامی نفراتی جلب ایده‌رك پاشانك ارقه‌سی صیره کیتدیلر سه‌ده بر قاچ بیکی طالغه‌لر ایچنده قالدی (١). اوته طرفی بوله‌بیلمش اولانلره مکافات وتشویق ایچون سرعسکر بش یایا باشی‌یی چاوش نصب ایتدی ؛ یوز یکی چری‌یه سواری تیمارلری ویردی ؛ آلتمشنی صولاق، اوتوزینی قوروجی یاپدی ؛ قاناق نهرینی کچمش اولانلرك اوغللرینی‌ده عموماً عجمی اوغلانی عنوانیله یکی چری قیدایده‌رك یومی برر اقچه تخصیص ایلدی. ایران حکومتی طرفندن متروك قالان شکی شهری مصطفی پاشایه عرض اطاعت ایتدی. بو بلده‌نك عثمانلیلر طرفندن فتحنك ایلك جمعه‌سی (١٥ ایلول — ١٣ رجب)، الی سنه‌دن بری اما می اولمیان جامعده سلطان مراد نامنه خطبه اوقونه‌رق شاعر متصوف شیخ والیی (٢) — که مورخ عالینك احبابندندر — صورت مؤثره‌ده وعظ ایده‌رك بوندن دولایی مؤخراً یومی الی اقچه ایله شماخی مدرسلکنه نائل اولمشدر. قفقاس وکورجستانه قارشی مهم بر موقع مدافعه اولان آرشده شاه باغچه‌سی متین بر دیوار و بش ذراع درینلکنده بر خندق ایله احاطه اولندی ؛ قاناق کوپریسی تعمیر اولنوب بوانشا آتك رهین الاتمام اولدیغی ومملکتك قطعیاً تملك ایدلدیکی طوپ آتلسیله اعلان ایدلدی. اندن صوکره سرعسکر بردیوان مطنطن عقد ایده‌رك تسخیری اکمال ایدلمه‌مش اولان کورجستانی درت ایالته تقسیم و هربرینی بربکلربکنه توجیه ایلدی(٣). قسم کلیسی هنوز فتح ایدیلمه‌جك اولان شروان ایالتی دیار بکربکلربکی درویش پاشایه، واونك قبول ایتمه‌مسی اوزرینه یمن فاتحی اوزدمیر عثمان پاشایه سنوی ایکی ملیون اقچه ایله ویرلدی ؛ تفلیس ده‌سنوی بر ملیون ایله محمد پاشایه توجیه ایدلدی. مصطفی پاشا کاختی‌یی مالکانه صورتنده لوان اوغلنه و صخوم ایالتنی سکز یوز بیك اقچه تخصیصات ایله حیدر پاشایه تفویض ایتدی. شروان والیئ جدیدی بوخطه‌نك عشائر باقیه‌سنی تنکیل ایتمك ایچون اثنای عزیمتنده آلتمش طوپ، یوزسکسان صندوق مهمات حربیه واوچ بیك یکی چری آلدی، وبونلرك آلتی آیلقلری پیشین ویرلدی. ایران شاهنك شروانداندن حریر عشری وطوز.

(١) مینادوا ، ص ٩٤ . سکزبیك کشی اولدیغنی سویلر . ناتالی قونتی ، ص ٣٧٧ ، بش بیك دیر. عالی انجق برقاچ بیك کشی بوغلدیغنی ذکرایدر. قونتی قاناق نهرینی کینیسفو Chinisco املاسنده یازار [بزم تاریخلرده قنق . مترجم]

(٢) تذکرهٔ لطیفیده مندرج ، ص ٣٠٣ ، ایکی والیدن مؤخر .

(٣) دیه‌زك ال یازیلری (برلین کتبخانهٔ قرالیسی، ٤٥ ، ٥٧) آره‌سنده مظفر یاتنده‌دوا. ایتمسی حقنده رئیس حسن بك قلمیله مصطفی پاشایه محرر بر امر موجوددر .

پرنچ، نقطه رسمی اولهرق آلدیغی واردات ك — کدیکر می بش میلیون ایکی یوز بیك اچهیه بالغ اولوردی — تعیین اولنان مأمورین مالیه معرفتیله نام پادشاهی یه تحصیل قرار لشدیرلدی؛ شروان ایالتی اون درت، دربند ایالتی یدی سنجاغه تقسیم اولندی[٤]. مصطفی پاشا، مورخ عالی قلمیله پادشاهه یازدیغی عرضك خاتمه سنده فتح اولنان سکز شهر(١) ایله توجیه اولنان ایالاتی تعداد ایتمکده وعنایت الهیه سایه سنده دائرهٔ ممالك عثمانیه یی ایکی فتح ایله، یعنی قبریس وکورجستان تسخیریله توسیع ایتمسندن دولایی کندیسنی تبریك ایلکده در .

سرعسکر سفرك بدایتنده تأمین مظفریت ایچون هرطرفه مکتوبلر یازمقله کوستردیکی احتیاطی مظفریتندن صوکره ده اظهار ایده رك ایران ایله هم حدود قلعه لرك والیسی بولنان کیلان خانی جمشید خانه خدمت پادشاهی یه جلب ایتمك ومقدما پدری ایران شاهی خدمتنه کچمش اولان شماخی خانی شرف خانه ده عفوینی تکلیف ایتمك اوزره کاغدلر یازدی . واقع اولان استدعاسی اوزرینه ، شکی قربنده کی محاربه ده وفات ایدن شکی ایران والیسی احمد خانك اوغلنه باباسنك خدمتنی توجیه ایلدی (٢) . شروان والیسی اوزدمیر عثمان پاشایه ، عاصی نادان خلیفه نك اعدامندن صوکره اهالیسی عرض اطاعت ایدن دربند والیلکی ده علاوه اولندی . سرعسکر ، عرض عبودیته کلش اولان(٥ تشرین اول ١٥٧٨ — ٣ شعبان ٩٨٦) طاغستان یکی شمخاله تشریفات مخصوصه ایله شابوران

(١) عریضه ده ذکر اولنان بوشهرلر شونلردر : ١، آرش ، ٢ ، شماخی، ٣، قباله ؛ ٤، باکو ؛ ٥ ، شابوران ؛ ٦ ، دربند ؛ ٧ محمود آباد ؛ ٨ ، سالیان . عریضه ده بونلرك هربری شیرازه ، اصفهانه . خراسانه ، آذربایجانه رشك آور اولدیغی بیان اولنمقده در . نصرتنامه ، ق٩٦ و ١٠٤ ، (پچوی. ق ١٧٩) براتلرینك صورتلریله برابر سنجاقلرینك وبکلربنك اسملری ذکر ایدر . عریضه یی متعاقب عالی هربری سکز مصراعدن مرکب اولمق اوزره بش بندی حاوی برشعر ظفر درج ایدر. هربند بربیت ایله ختام بولورکه ترجمه سی شودر: « شاه خدابنده اوزون مدت مقاومت ایدر ایسه الله طرفندن بنده اولهرق تسلیم اولنه جقدر » . خدابنده کله سی اوزرینه جناس یاپلمشدر .

(٢) هامهر بواسمده یا کلشدر . پچوی ، ج ٢ ، ص ٤٥ و ٤٦ ، شکی فتحنی وبوتوجهی عیناً شویله یازار : « سنه ٩٨٦ ، مقدما الکسندره خان ، اطاعت ایلدوکی اوانده ، شکی فتحنه نامزد قلنوب بلوك خلقندن ایکی یوز سپاهی واسرادن میرزا علی بك ولاغوش احمد بك که — اول دیار قدیم کندو یوردلری وکندولری اول مملکتك قنان ارسلانلری وقوردلری ایدی — معاً ارسال اولنمشلر ایدی ؛ لکن یولارنده اولان نهر قنق غایت طاشقون و بولانق آقغله برقاچ کون تأخیر ایتمشلر ایدی . بعده فرصتله عبور وشکی قلعه سن محصور ایدرلر ، وبفضل الله تعالی دولت پادشاهیده فتح وتسخیر ایدرلر . ایالتی باباسنك بوخدمتی مقابله سنده لوند اوغلی ارکلا میرزایه توجیه وتعیین اولنوب قاضی ودزدار [قلعه محافظی] وسائر لوازم نه ایسه احضار اولندقدن صوکره ممالك پادشاهی یه ضم والحاق اولندی . » (مترجم)

سنجاغنی وقارداشی برهان ملك الدینه اوختی سنجاغنی احسان ایتدی . مورخ عالی شمخال ایله اوزون اوزادی کوریشه‌رك قفقاس اقوامنك وخصوصاً «ایت تیلی»[۵] دینلین لسان ایله متکلم قومك عاداتی حقنده معلومات آلمشدر ؛ اونك روایتنه کوره بونلرك لسانی کوپك خاولامه‌سنه مشابه اوله‌رق آره‌لرنده قوجه‌تعددی معتاد حالنه کیرمش اولدیغندن برقادینك قوجه‌لرندن هانکیسنه منسوب اولدیغی بیلنه‌مین چوجق برالمانی سوق طبیعی ایله هانکیسنه ویرر ایسه اونك چوجنی اولدیغنه حکم اولنمقده‌در (۱) . مصطفی پاشا تفلیسدن ارضروممه عودت ایدرکن کوریده ایمیرت (باش آچوق) حاکمنك قارداشی ژورژك وغوریل حاکم زاده‌سنك عبودیتلرینی قبول ایلدی . تفلیس والیسی محمود پاشایه الکساندر لوان ایله حسن معاشرتنی بالخاصه تنبیه و تفلیس حاکمنك قارداشی سیمون لوارسابك ایران شاهی طرفنی ترك ایتمسنه مکافاةً کوری قلعه‌سنی مالکانه اولمق اوزره تصرفنده ابقاو سنجاق بکی عنوانی اعطا ایلدی . سوران بوغازی اهالیسنك کوستردکلری آثار خیانتدن طولایی مشکلات عظیمه ایله یولنه دوام ایده‌رك کیخسروك مترو که‌سی دده سمدك اقامتکاهی اولان آزغور اوکنده چادر قوردی ؛ قادین‌ده اوغلی غره‌غوار ایله برلکده عرض عبودیته کلدی . مصطفی پاشا غره‌غوار ایله قارداشی مینو چهری(۲) استانبوله کوتوروب ده پادشاهه تقدیم ایتمك اوزره یانینده آلیقویدی ؛ والده‌لری بو مفارقت مجبوریه‌دن حس ایتدیکی الم ایچنده اوغلرینك برقضای ناکهانی یه اوغرامامری خوفیله مکدراولوردی . آزغوردن حرکت اولندیغنك بشنجی کونی اردهانه‌وارلدی . کوپری باشی دینلین محلده سابق بکشهری بکی کللی زاده محمد تفصیل سفری متضمن عریضه ایله استانبوله کوندرلدی ؛ بوشرف ، عریضه‌نك کاتبی مورخ عالینك حقی ایسه ده باب همایون ایله مخابره‌سی ایچون سرعسکره شدت لزومی اولدیغی جهتله یانندن آیریله مادی . اردوی اولتی وپاسین طریقیله دوام ایده‌رك قیشی کچیرمك اوزره ارضروممه وصول بولدی . استانبولدن ارضروممه قدر آلتمش بش وارضرومدن منتهای سفر اولان آرشه قدر عزیمت وعودت آلتمش طقوز مرحله‌در ؛ اردو شو صورتله سکز آی ظرفنده یوز اوتوزدرت(۳) دفعه چادر

(۱) نصرتنامه . ق ۱۰۷ [حضرت] پیغمبردن اول عربلر پدری مجهول اولان برچوجغك نسبنی تعیین ایچون مشابهت اطوار ومشاکلت اعضایه باقه‌رق تعیین نسب خصوصنده اهل خبره صاییلان اشخاصه [قیافله] کوتوررلردی . [مترجمك تذییلاتنه].

(۲) نصرتنامه . عالی بوایکی پرنس حقنده کی معامله‌دن بحث ایتمز . مینادوا ، ۳۰ ق ۱۶۴ ، یوبابده چوق تفصیلات ویرر .

(۳) اسکداردن شروانه وشرواندن ارضروممه قدر کیدوب کلك ایچون یوز اوتوزدرت منزل حساب

قورمشدر[٦]. بوسفرده ترکلرك ضایعاتی ایرانلیلردن زیاده اولمشدر(۱).

مصطفی پاشانك ایرانه کوندرمش اولدیغی بر جاسوس عودت ایده‌رك درت عجم اردوسنك، غائب ایتدکاری ممالکی تکرار الهکیرملك اوزره یوریمکده اولدقلری خبرینی کتیردی (٤ شوال ۹۸٦ — ٥ کانون اول ۱۵۷۸). برنجیسنك باشنده شاهك زوجه‌سیله میرزا عباسك وصایتی ایچون تنازع ایتمکده اولان اوستاجلی وتکه‌لی عشیرتلرینك، — عباسك کوچکلکی زمانینده — حکومتی کندیسنه تودیع ایتمش اولدقلری سلماس نام ایرانلی بولونیوردی؛ ایکنجیسنه عثمانلی طرفندن اوته طرفه کچن نخجوان والیسی شرف خان قوماندهایدیوردی؛ هرایکی اردوشیروان اوزرینه یوریورلردی. بغداد صولاق، حسین[۷] قوماندهسنده کی اوچنجی اردو طرفندن، ارضروم خطه‌سی ده توقاق سلطانك(۲) خراسانده طوپلادیغی دیکر اردو طرفندن تهدید اولنمقده ایدی. ایلولك طقوزنده خبر آلندی که اوچ کون سورن بر محاربه نتیجه‌سنده شروان والیسی عثمان پاشا شماخی والیٔ سابقی قوراوزرنده آراش خانه غلبه ایده‌رك اون بیك ایرانلك باشی کسیلوب براوقدری ده مجروح ویاخود اسیر اولمش؛ بالذات آراش خان ایله طبلیری، بایراقلری غالبلرك الته دوشمشدر(۳). مظفریت اوچ کون غیر معین قاله‌رق نهایت تاتار خانك قوهٔ امدادیه‌سنك ورودیله عثمانلیلر طرفنده تجلی ایتمشدر؛ بوقوهٔ امدادیه، موسقوه فاتحی دولت کرایك وفاتیله منحل اولان قریم تختنه برینه مقدم جلوس ایدن محمد کرایك برادری قاغای عادل کرای قوماندهسیله تام وقتنده یتشمش ایدی؛ عادل کرایك قارداشلری غازی کرای وسعادت کرای، اوغلی مبارك کرای، سلطان برهان الدینك اوغلی ابوبکر میرزا

اولندی. لکن ایام توقف بوندہ داخل دکلدر. نخبه، ص ۱٤۰ (مترجم)

(۱) پورسوس Porsus (ایران محاربات تاریخی، ص ۱۱٦) ترکلرك ضایعاتی یتمش بیك وایرانلیلرك یکرمی بش بیك اولهرق تعیین ایدر.

(۲) ایران قوماندانلرینه ویریلن (سلطان) عنوانی سلاطین عظام عثمانی عنوانلرندن تفریق اولنمق اوزره — بعضاً اسکی تاریخلرده اولدیغی کبی — (سلتان) یازلشدر؛ نصل که هامه‌رك فرانسزجه سنده پادشاهلرك عنوانی Sultan یازیلیرکن بوراده عجم قوماندانلرینك عنوانی Soltan صورتنده کوسترلمشدر. (مترجم)

(۳) پچوی یه نظراً آراش خان یکرمی بش بیك عجم ایله شروانه کچوب شماخی اوزرینه دوشمش؛ رمضانك ۹ نجی پازار کونی محاربه اولور؛ اوچ کون دوام ایدر؛ صالی کونی، بزمکیلرك شدتله منتظر اولدقلری تاتارلر قرق الای بیك مقدارنده یتیشیرلر؛ ۷۷٦٤ ایرانی مقتول، ۱۰۰۰۰ دن زیاده‌سی صوده مغروق اولور؛ اسیر ایدیلن آراش خان دخی عثمان پاشا حضورنده اعدام ایدیلیر؛ غنایم، بی حساب. (مترجم)

دخی . ابر ایدیلر [۸] . سرعسکر ، عثمانلی اردوسنك بو مظفریتی خبر آلنجه عثمان پاشایه واونك امری آلتنده کی امرایه مکتوبلر یازه رق (۱) بیان ممنونیت ایلدی : دیکر طرفدن باب همایونه ده بیلدیردی که سلطان سلیم اولك ایرانلیلردن ضبط ایدوب ده اون سنجاغه (۲) تقسیم ایتمش اولدیغی کردستان بکلربنی صداقتده طوتمق ایچون اوته طرفه کچمش بولنان شرف خانی ینه بو طرفه آله رق بتلیس سنجاغنی وعد توارث ایله اوکا توجیه ایلمشدر (۳) . بونکله برابر شهزاده حمزه میرزا ایله فکر مردانه یه مالك اولان والده سی — که همان بسبتون کور دینیله جك بر حالده بولنان خدابنده نك یرینه زمام حکومتی اداره ایدیوردی — آرش اوزرینه یوریدیلر ؛ بو موقعه وارمازدن اول ارضروم بکلربکی قیطاس بك ایله برمحاربه ایلدیلر که اوجنکده ترك اردوسی پریشان وقیطاس مقتول اولمشدر . شروان حصارلری ایچنده قالان اوزدمیر عثمان پاشا اوچ کون محصور اولدقدن صکره اونك امدادینه کلش اولان عادل کرای ده دشمن النه دوشدی [۹] . عثمان پاشا شروانی ترکه مجبوریت کوره رك قفقاس ممالکنك شدتلی قیشنی کچیرمك اوزره دربنده چکلدی .

سلطان مراد دولتلنك بو قسمی حدودنده طالعك شوتحول سریعی کوره رك حکومتنی ناقابل تزلزل اساسات اوزرینه تأسیس ایتمك ایستدی . خواجه سعدالدینك محسنات بیان ایله تزیین ایتدیکی برمکتوب ایله سرعسکره ، قارص قلعه سنی سریعاً آلمسی امر ایلدی (٤) ؛ مصطفی پاشا ، درحال ، واسع برپلان اوزرینه قلعه نك بناسنه ابتدار ایله فعالیت واقدام سایه سنده ایرتهسی سنه نك آغستوسنده اتمام ایتدی . یوقاری قلعه ایله آشاغی استحکام قرق بیك آرشین محیطنده ایدی (٥) . یدی بك وپاشانك هربری یدی برجدن برینك انشاسنی درعهده ایتدیلر . سرعسکر ایکی کلیسایی جامعه تحویل ومجدداً برجامع بنا ایلدی . بوجامعده حسن خرقانینك مدفون بولنمسی جهتله اوزماندن

(۱) سرعسکرك اوزدمیر پاشایه مکتوبی نصرتنامه نك ۱۱ نجی ورقنده مندرجدر . بتلیس والیلکنك توجیهنه دائر سرعسکرك استانبوله یازدیغی عریضه ده او ورقه ده در .

(۲) مصطفی پاشا عریضه سنده شواون سنجاغی ذکر ایدر : خوی ، مکو ، سلماس ، صوباشی ، چوریش ، اورمیه ، اوه جق ، بایزید ، دیادین ، چالدیران .

(۳) سرعسکرك شرف خانه مکتوبی نصرتنامه نك ۱۲٤ نجی وبراتی ۱۲۳ نجی ورقنده در . عالی یه ده مراجعت . ق ٤٠٥ .

(٤) عالی ، ق ٤٠٧ . « جاهدوا فی الله حق جهاده » ، « ولله جنود السموات والارض » . « اذا عزمت فتوکل علی الله » آیات کریمه سنی اقتباس ایله ختم کلام ایدر .

(٥) عالی ، ق ٤٠٨ . ١٥٧٨ سنه سی برنجی ایران سفرنده ختام بولان نصرتنامه ده بو انشاآت حقنده هیچ برشی یوقدر .

بری برزیارتگاه مشهور اولمشدر ، جامعك تملی آتیلیرکن اله کچن مرمردن بر لوحه بش یوز سنه‌دن مقدم پاشایان قارص مؤسس قدیمك اسمنی میدانه چیقاردی . لوحه‌ده کی کتابه‌نك ترجمه‌سی شودر : « ملك عزالدینك زمان سلطنتنده وزیری فیروزطرفندن واونك محترم زوجه‌سی کریم‌الدین قیزینك معاونتیله (۱) ». قسطنطین پورفیروژه‌نه‌نك، اسم حاضری ایله معلومی اولان قارص مؤخراً پاغرا تیدلرك [۱۰] مقرافامتی اوله‌رق تیمور طرفندن تخریب اولنمش ومراد ثالث طرفندن تکرار انشا ایدیله‌رك زمانمزه قدر بر ولایت عثمانیه‌نك مرکزی وکورجستان حدودنده دولتك مهم برموقعی قالمشدر (۲). مصطفی پاشا، ارضروم‌ده قیشلادیغی صیره‌ده تفلیس قلعه‌سی صوصز قدن وعثمانلی ازدوسیله مواصله‌سنك انقطاعندن دولایی صوك درجهٔ ضرورته کلمشیدی ؛ دیکر طرفدن عثمان قولی‌خان و سابق تفلیس حاکمی سیمون لوارساب قومانده‌سنده اون بیك کشیلك بر قوت ایله محاصره‌اولندی. قحط اودرجه‌ده‌ایدی که بوغدای وآرپه‌نك کیلوسی بیك وسکزیوز آقچه‌یه قدر چیقوب محصورلرك مقداری یدی یوزه‌قدر دوشدی . برآت یدی بیك دوقه‌یه‌وبراشك ایکی بیك دوقه‌یه صاتلدی ؛ بکلربکی فقیرانه کچنمك ایچون اللی بیك دوقه‌دن زیاده صرف ایتدی (۳). نهایت، قپودان پاشانك اوتوزقادرغه‌وقالیون ایله استانبولدن طربزونه کتیرمش اولدیغی ذخیره‌دن بو قلعه‌یه‌ده بیه‌جك یتشدیرلدیکی کبی قارصك تکرار انشاسنه کافی لوازمده کتیرلدی . صوقوللونك اوغلی حسن پاشا تفلیسی قورتارمغه مأمور اولدی؛ سرعسکرك بوبابده ویردیکی امردن ایکی کون اول باباسی « بن اویله ظن ایدیورم که تفلیسه امداد یتشدیرمك سکاحواله اولنه‌جقدر » دیه‌یازیوردی؛ حسن پاشا بومأموریتنی موفقیتله ایفا ایلدی. طاغستانده‌اوزدمیر عثمان پاشا، شمخالك قیزیله دوکونلك یاپیله‌جغی کونی تعیین ایتمشیدی ؛ لکن ازدواجندن اول . کندیسنك محوی ایچون ترتیب فساد ایدن قاین پدرینك باشنی کسدردی . شمخالك اوغلی امام قولی‌خان تفلیسك محاصره‌وتضییقیله باباسنك انتقامنی آلدی ، اوته‌طرفدن ده‌عثمانلیلر آناطولی بکلربکی جعفرپاشا وبوبابده امر آلان دیکر بکلر بکلری واسطه‌سیله روان

(۱) عالی.ق ۹ : ۰ . اولیا کتابهٔ عربیه‌یی کاملاً یازار ، ج ۲ . ق ۴۰۹ [بچوینك قیدینه کوره کتابه ۸ : ۴ تاریخیله مورخ ایدی .]

(۲) قریم محاربه‌سنده مدید بر محاصره‌دن و بر مدافعهٔ قهرمانیدن صوکره روسلرك الله کچمش ایسه‌ده پارس عهدنامه‌سیله عودت ایتمشیدی. ۱۲۹۳ محاربه‌سنده‌پك آز سورن برمحاصره ایله دوشدی: آیاستفانوس عهد نامه‌سیله الدن چیقدی . (مترجم)

(۳) یوقاریده‌کی «کیلو»نك دوغریسی «کیله» اوله‌جقدر؛ دوقه‌لرده اقچه اوتالیدر (مترجم)

جهتلرینی تخریب ایدیورلردی . اسیرایدیلن ارمنی وعجملر ایران تبعه‌سنك وارمتیلرك اسارتی جائزاولوب اولمادیغی مسئله‌سنی میدانه چیقاردیلر؛ بومسئله‌یی ایسه مفتی کمال پاشا زاده‌نك فتوالری صورت قطعیه‌ده حل ایتمشیدی [۱۱].

بوسوقیات صیره‌سنده ایران ، قادینلرك خدعه‌لری وعساکر خاصه‌تك غلیانلریله یکیدن اختلال تهلکه‌سنه معروض قالدی . سویملیلکی جسارتنه معادل اولان عادل گرای — که شروان ، محاصره سنده ایرانیلره اسیر دوشمشیدی — شاهك والده و همشیره‌سنی جذب ایتمش وهمشیرهٔ شاهی‌ایله مناسبات عاشقانه‌سی آرتق کیمسه ایچون سر اولهمیه‌جق بر حاله کلمش ایدی . رومانك پره‌توریه‌نلری [یعنی روما ایمپراطورلرینك عساکر خاصه‌سی] دیمك اولان قوروجیلر آیاقلانه‌رق حرم‌شاهینك انتقامنی آلمق ایچون بو مجرملری شاهك کوزلری اوکنده بوغدیلر (۱) . شاه بو یولده بر جرأتی جزاسز براقمادی. قوروجیلره برکیدرسمی یاپدردقدن صوکره تخصیصاتلرینی آلمق اوزره برر برر سرایندن کوندردی . بونلر کلدکجه اعدام ایدیلیوردی : بیك یوز ، یاخود دیکر مورخلرك شهادتنه کوره ایکی بیك یدی یوز قوروجی بو صورتله محو ایدلدیلر ؛ بو قتل‌عام ، شاهك محرملرندن برینك اوقدر قان دوکلمسنه دها زیاده تحمل ایده‌میه‌رك محمد میرزایه « شاهم ، ارتق یتر » دیمسنه قدر دوام ایلدی . سرایه کیرمش اولان قوروجیلرك جمله‌سی جلاده تسلیم ابدلدیکی خبری شایع اولنجه دیکرلری قچه‌رق قورتلدیلر (۲). امرپادشاهی موجبنجه قریم‌خانی محمدگرای — که برطرفدن ده

(۱) « ... کوزجی اولان قوروجیلر (یوقاریده ذکراولنان احوال عاشقانه‌دن) اشتباهه دوشرلر، حتی قناعت کسب‌ایدرلر. برکون عموم عسکری کروهی شاهك حرمنه کیره‌رك قولتغی آلتنه التجا ایدن زوجه‌سنی چکوب آلیرلر ، واولدیررلر . اوندن صوکره شاهك قیزقارداشنی اعدام ایدرلر. خان‌زاده‌نك محافظه‌سنده بولنانلری‌ده اورته‌دن قالدیره‌رق عادل کرایك اوطه‌سنه کیررلر . خان زاده اوعراشیر ، حتی یدی قوروجیی قتل ایدر . نهایت مجروح اولور . توفك ایله باشندن اوررلر . » پچویدن تلخیص ، ج ۲ ، ص ۵۹ .

(۲) « وزیراعظم مرادپاشا زماننده ایراندن براسیر کلشیدی. کورجی‌بکزاده‌لرندن اولوب کوچکلکنده خزینهٔ شاهی‌یه کیرمش، مظهرالتفات اولمش، نجه‌ییللرخزینه‌دارباشیلق‌ایتمش. یوسف اغا اسمنده اولان ومراد پاشانك ویردیکی برزعامتله رقه‌ده قالمش.بولنان بوآدم حکایه‌ایدرکه : شاه ، والده‌سنك وهمشیره‌سنك انتقامنی آلمق ایچون یرتدیر قورار. قوروجیلری یوقلمه‌بهانه‌سیله کتیرر. اصفهان سرایینك طولانی برحرم دائره‌سی وارایمش. اونك‌قپوسنده‌اوتوروب قوروجیلری برر برر یوقلار، هرکلن قوروجیدن « طونلغی (البسه تخصیصاتی نامیله الدینی معاش) نه‌قدردر ؟ نه‌یردن یولداشلق‌ایتمش (نره‌ده خدمته کیرمش) ؟ نره‌لرده تخصیصاتی ترقی ایتمشدر؟ » بورالرینی

قارداشنك انتقامنی آلمق ایستردی — ٢٦ حزیران ١٥٧٩ده ایکی بیك تاتار ایله بانجه سرایدن حرکت ایتمش وبر آی صوکره دربند حصارلری اوکنده کورنمش ایدی. عثمان پاشا کندیسنی احترام ایله قبول ایتدی، وتاتار اردوسنك پیشداری اولان آزوف بکنه سکسان بیك اچه تخصیصات ایله بحر خزر قپودان پاشاسی عنوانی ویردی. عثمان پاشا ایله خانك قوای مجتمعه‌سی شروانه قدر اولان یرلری کاملاً خراب ایتدیلر؛ لکن محمد کرای طاغستانده قیشلامغه اقناع ایده‌مدی؛ محمد کرای قارداشی غازی کرای براقه‌رق کیندی قول اردوسیله چکلدی. اونك بو حرکتی نظر پادشاهیدن سقوطنی موجب اولمش وایلریده کوریله‌جکی اوزره بالآخره صورت مدهشه‌ده غضب شاهانه‌یه اوغرامشدر. ایشته بو آره‌لق وزیر اعظم صوقوللو محمد پاشا بر قاتلك خنجریله مقتول اولمشیدی؛ اقبال و شانجه رقیبی اولان عربستان وتونس فاتحی سنان وقبریس وکورجستان فاتحی مصطفی پاشالرك محسودلری بولنان خدمت صدارت وزیر ثانی ارناود احمد پاشایه ویرلدی؛ لکن بوده صدراعظملغی التی آیدن زیاده محافظه ایده‌مدی. سنان، احمد پاشانك ضعفندن استفاده ایله شروانده‌کی محاربه‌نك اوغرادیغی نتایج سیئه‌دن ومصطفی پاشانك تعدیاتندن دولایی رفع شکایت ایده‌رك خصمنك عزلنه ومقامنه کچمکه موفق اولدی. مصطفی پاشا توقاددده، دفتردار لاله‌زار زاده احمد ایله نشانجی تاج زاده‌یی توقیف ایتمك اوزره ارضروم کیتمکده اولان باش مابینجی‌یه [قپوجیلر کدخاسنه] تصادف ایلدی؛ دفتردار ایله رفیق فلاکتی یدی قله‌یه آتیله‌رق اوزون براستنطاق ویردکدن صوکره مصطفی پاشانك ایکنجی وزیر خدمتنه تعیین اولندیغی زمان چیقه بیلدیلر (١). وزیر اعظم احمد پاشانك

برر برر صورار ، ویاره‌سنه ، نشانه باقار . بو قوروجی ایچری کیدر ، ایچریده جلادلر باشنی کسوب جسدینی قویویه آتارلر . شاه بری طرفده باشقه‌سنی استنطاق ایدر . بو صورتله بیك یدی یوز، یاخود ایکی بیك یدی یوز آدم اولدیریلنجه‌یه قدر کیمسه بونی سزمدی. نهایت شاهك یانده بولنان براهل حال «اغام، شاهم، یتر اولدی، انصاف خوشدر» دیمسیله ایش اکلاشیلوب دیکر قوروجیلر قاچدیلر. مقتوللرك آتلرینی ، لباسلرینی شاه ضبط ایتدی » پچویدن تلخیص. ج ٢ ، ص ٦٠ .

(١) ارناوود سنان پاشا خودفروش ، خودبین، عنود. پك زنکین، انتقام‌جو ایدی. لالا مصطفی پاشا ایله کندیسنك برر قولدن سردار اولمرینه صوقوللونك مانع اولوب‌ده لالانك سردار اولمسی اوزرینه ، دائما مصطفی پاشانك علیهنده بولنوردی . از جمله طوقاق خان محاربه سنده لالانك بطانه‌سنه حرکت ایتدیکنی، کندیسی بولنمش ولسه طوقاغك وجودینی اورته‌دن قالدرمش اولمه‌جغنی ادعا ایدردی. صوقوللودن براز چکینیردی ؛ اوندن صوکره دیلی بسبتون اوزادی. صدراعظم احمد پاشاده حلیم برآدم اولدیغندن اونکله معارضه ایتمدی. بو آره‌لق سنان پاشا بر

آزوقت صوکره وقوع وفاتنده مصطفی پاشا ، اون درت سنه‌دن بری تعقیب ایتمکده اولدیغی مقصده «نائل اولدم» ظننده بولندی ؛ لکن مهرهایون او زمان کورجستان اوزرینه یوریمکده بولنان سنان پاشایه کوندردیکنجه نه‌قدر یاکلش اولدیغنی آکلادی. ۷ اغستوس ۱۵۸۰ (۲۵ جمادی‌الاخری) ، براغادینونك قاتلی(۱) خسته‌لقدن، یاخود بعض معاصر مورخلرك افاده‌سنه کوره کندیسنی تسمیم ایده‌رك وفات ایلدی. صوقوللو کی بوسنه‌لی اولان مصطفی پاشا بر چوق زمانلر آچیقدن آچیغه صوقوللونك مقامنه طالب اولمش ایسه‌ده کندیسیله قارداشی بایزید آره‌سنه ایقاع ایتدیکی محاربه‌یه مکافات اولمق اوزره جلوسندن اول سلیم ثانینك وعدینی آلدیغی حالده دخی مقصدینه نائل اوله‌مامشیدی. صوقوللو برحیات اولدقجه مصطفانك نفوذی فائق ایدی ؛ لکن صوقوللونك وفاتنده احمد پاشایه مغلوب اوله‌رق احمد پاشا برموقع مهمی حائز اولمامسیله برابر اوکا ترجیح ایدلدی ؛ مصطفی پاشا، صدارته طالب اولمادیغنی وبوخدمتی پاره‌ایله صاتین آلمق ایستمدیکنی عاناً سویلمك صورتیله اظهار ایتدیکی خستدن دولایی درکه رقیبنه تفوقندن استفاده ایده‌مدی. شوقدرکه کاتبی وثناخوانی اولان عالینك‌ده تقبیح ایلدیکی خستیله برابر خزینه‌لرینی منافع عمومیه‌یی متضمن انشا آته صرف ایلمشدر. ارضروم‌ده بربیوك جامع ، ایلغونده برعمارت وبر خان ایله برابر بیوك جامع ، شامده اوچ یوز اربطه‌یه منقسم وبروسه قاپلیجه‌لری شکلنده قاپلیجه‌یی حاوی برکاربانسرای ، دمشق قربنده قبیطره نام محلده جامع وعمارت ، قدسه اوچ مرحله‌ده واقع جنین قلعه‌سنده برجامع وعمارت یاپدرمشدر. ایشته اندرون خدمتندن شهزاده‌لر لالالغنه نائل اولمش ، مصر چراکسه سلطانلرینك صوکدن بر اولکیسی قانصوغورینك مالدار وارثه‌سنی ومؤخراً کریمهٔ پادشاهی همای سلطانی تزوج ایتمش ، قبریس وکورجستانه قارشی عثمانلی اردولری سردارلغنه نصب ایدلمش، ایکنجی وزیر مسندینه قدر ارتقا ایتمش اولان مصطفی پاشانك احیا ایلدیکی آبده‌لر ، بونلردر .

خیلی پاره‌ده صرف ایتدی؛ نهایت سردار اولدی، وسلام چاوشنی اوامر مخصوصه ایله ارضروم‌ه کوندروب وان بکار بکی خسرو پاشایی کندیسنه قائمقام یاپدی. لالا پاشانك استانبوله کلمك اوزره توقاد حوالیسنه وصولنده قپوجیلر کهیاسی قورداغا کلوب ارضروم‌ده مال دفترداری اولان لاله‌زار زاده احمد چلبی ورئیس‌الکتاب مقامنده بولنان تاج زاده‌یی حبس ومامالکارینی ضبط ایلدی. اکیسی‌ده ایلغار ایله استانبوله کوندریلدرك یدی قلعه‌یه قونلدیلر سه‌ده اشبالرینه ایلیشلمدی. برقاچ کون صوکره لالا پاشا کلنجه عفو اولنه‌رق برئیس الکتاب دیکری دفتر امینی نصب اولندی. لالا پاشاده وزیر ثانی مقامنه قائم اولدی. (پچویدن تلخیص، ج ۲ ص ۶۳. مترجم)

(۱) هامه‌ر . براغادینونك قتلنی بردرلو اونوده‌مامشدر. (مترجم)

ایران اوزرینه مأمور اردونك، قوماندانلغنده لالا مصطفی پاشایه خلف اولان سنان پاشا چرمیکه وصولنده (۱) ایران داروغه لرندن (حکامندن) اولوب سفارت صفتیله کوندرلمش اولان مقصود ایله ملاقی اولدی. سنان پاشا ایلچینك کوزی اوکنده بتون قوتنی کوسترمك ایچون ایرته سی کون بر رسم کچید ترتیب ایلدی. یدی بکلربکی، یعنی اناطولی، روم ایلی، قره مان، حلب، ذوالقدریه، دیاربکر، ارضروم بکلربکلری تیمارلیلری ومحافظلریله الای کوسترد کلری کبی اون بیك یکی چری واوچ بیك منتظم سواری (سپاهی) دخی کچدیلر. مقصود، مصطفانك وفاتندن بر قاچ کون مقدم و قسماً مأموریتنده موفق اولمقسزین استانبوله واصل اولدی. سنان پاشا تومانیچ بوغازی قلعه سنك انشا آتیله مشغول ایکن باش مابینجی یمشجی حسن اغا، خدمت صدارته تعیینی خبرینی کتیردی. سنان پاشا تومانیچدن تفلیس اوزرینه توجه ایلدی [۱۲]. صفد سنجاق بکیله شام یکی چریلری اوطه باشیسی اوت تدارکی ایچون عرض خدمت ایتمش اولدقلری حالده برقاچ بیك کشی ایله (۲) — سیمون لوآرسابك خفیاً خبردار ایتمش اولدیغی — ایرانیلر الله دوشدیلر. تفلیسده سنان پاشا، اهالینك شکایاتی اوزرینه بوشهرك حکومتنی حاجی بك اوغلی احمد پاشادن آله رق لوارسابك اوغلی غره غواره توجیه ایلدی؛ غره غوار، پدرندن انتقال ایدوب ده برزمان برادرینك النه کچمش اولان ممالکی عثمانلی بکلربکی صفتیله اداره فکرینه منجذب اوله رق شاهك بایراغنی ترك ایله لوای عثمانی آلتنه التجا واهتدا ایدوب «یوسف» نامنی آلدی. ینه بوصیره ده ده سمیدك اوغلی مینوچهر، مصطفی توسیم ایله سنت ایدیله رك دین اجدادینی ترك ایتمك ایستمین غره غوار محافظ صفتیله معیتنه ویرلدی شاهك آلتمش بیك کشیلك برارده ایله ایلریله مکده اولدیغنه دائر آلنان خبر وکورجستان پرنسلرندن کاختی حاکمی الکساندر لوندك صداقتنی شبهه لی کوسترمه جك صورتده الهکچن مکتوبلر سرعسکر پاشانی رجعته اقناع ایلدی. مقدما مینوچهر نامیله چلدر حکومتنده بولنمش اولان کورجی مصطفی اون بیك کشی ایله اوت تدارکنه کوندرلمشیدی؛ طوقماق خان ایله سیمون لوارساب بغتةً اوزرینه هجوم ایتملریله، تماماً مغلوب اوله رق بش بیك

(۱) سردار، ۹۸۸ اوائللنده معتاد قدیم اوزره اسکداره مرور ومنزل بمنزل حرکتله ارضروم دن کچمرك دیاربکره قریب جرمیکه [الیوم ناحیه مرکزیدر] واردی (پچوی، ج ۱، ص ۶۴ مترجم)

(۲) مینادوا (ك ۵، ص ۱۷۰) عثمانلیلرك ضایعاتی ایکی بیك کوسترر. عالی ایسه ایکی یوزه ایندیرر. [پچوی، شاه عسکرینك ذخیره جی یه، اوتجی یه اولاشمقدن، بزم اردونك اطرافنی دولاشمقدن خالی اولدیغنی سویلرسه ده تلفاته دائر برشی یازماز. ج ۲، ص ۶۷. مترجم]

تلفات ایله اردوکا هه کلدی (۱) . سر عسکر بو مغلوبیتی اونوتدیرمق ایچون تبریز اوزرینه یورییمك امرینی ویردی؛ آنجق اردو بوکا امتثال ایتمیه رك قوماندانك اوامرینه رغماً سکسز کون چلدیر صحرا سنده قالدی ، وبومدتك ختامنده یکی بر عجم ایلچیسی کلدی. ایلك دفعه اولهرق استانبوله، محاربه دن اونکی حال اوزرینه طلب صلح ایچون کوندرلمش اولان مقصودخان شو جواب مغرورانه ایله اعاده اولنمش ایدی: «پادشاهك آتنك آیاغی باصدیغی یرلر، پادشاهه عائددر(۲) » . مقصود ایرانه عودتنده اولاحسن قبول کورمش وحتی شاه طرفندن مابینجیلکه نصب ایدلمش ایدی؛ لکن مؤخراً خصمی اولان امیرخان طرفندن حقنده اوصورتله افترا وقوع بولدی که مقصودخان عثمانلیلر طرفنه کچمکه مجبوریت کوردی . بوصیرده شاه ، سنان پاشایه. قارص قلعه سنك بر بدل مقابلنده کندیسنه ترکی شرطیله صلح تکلیف ایلدی، سنان، شوتکلیفك اولاذات شاهانه یه عرض اولنمسی لازم کله جکی جوابنی ویردی، بونك ایچون استانبوله برایلچی کوندرلمسنی بیلدیردی (۳) . سرعسکر ، وصولنده ، اردویه رسم کچید یاپدردقدن صوکره اهالی ایله ائتلاف ارزوسنده بولنه رق اردویه ویردکلری لوازم وسائره بدلندن هرنه الاجقلری وار ایسه اورته یه قویملرینی امر ایتدی؛ آنجق اوزرندن اون بش سنه کچمش اولان مطلوبات دعوالری مسموع اولمایه جق ایدی. بو حرکت عادلانه ایسه اردونك قیل وقالنی موجب اولدی؛ سرعسکرك بوصورتله دشمنله دکل، کندی عسکریله جنك ایتمکده اولدیغی سویلنلمکه باشلادی. سنان، اردویی ارضروم مشتاسنه چکدی . موسم شتانك مجبوری ومطرد مشغولیتسزلکنی آنجق بری ایرانلی، دیکری کورجی ایکی ایلچینك ورودی اخلال ایلدی. کورجی ایلچیسی، تفلیس حاکم قدیمی

(۱) مینادوا، ك ۵، ص ۱۷۴ . عالی، ق ۴۱۸، بوضایعاتی مسکوت عنه کچر. عالی، مینوچهرك سنت ایدلدیکندن بری اسمی مصطفی اولدیغنی تصریح ایدر. شوحالده مینادوا بومصطفانك — حلب حکومتنده بولندیغی صیرده کندیسنك طبیب صفتیله تداوی ایتمش اولدیغی — مصطفی زاده دن باشقه بری اولمادیغنی بیان ایتمش اولمله خطا ایدیور .

(۲) Il Signor accettera la pace quando li sia restituto tutto il paese,» «eh eha cavalcato il suo esercito. وندیك ایلچیلرینك ۱۵۸۰ تاریخلی راپورلری، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده. « Entrata pomposa del Sr. per rispetto del Ambasciador o Agente Persiano.» وندیك راپورلری.

(۳) یحوی، بو ایلچینك عصر سلیمانیده استانبوله کلن اختیار تابوت اولدیغنی سویلر. عالی اوستاجلو تسمیه ایدر. [اوستاجلو تابوت اغا اولهبیلیر ؛ فقط «تابوت» ك سفیر اسمنه یاقیشیق آلمادیغی اولجه یازلمش ایدی. مترجم]

لوآرساب نامنه، وقتیله اجدادینك متصرف اول. قلری ممالكك سنوی یوزبیك دوقه[؟] ویرکی ویرلمك واوغلی رهن صفتیله باب همایونه کوندرلمك اوزره ارثی سنجاق صورتنه تحویلنی مذاکره ایچون کلمشیدی.

سنان پاشا کورجستانده جنك ایتمکدن یورلمش اولدیغی ایچون استانبوله کلك اوزره مساعده ایستدی، وآلدی. ایرتهسی سنه، شهزاده محمدك سنت دوکونده بولنمق اوزره یولهچیقان وشایان قبول تکلیفات ایله کله جکی ظن اولنان سفیر جدید ایرانی ابراهیمك انتظاراً مخاصمانه فاصله ویرلدی؛ ابراهیم، معیتنده، سنه‌نك ایامی عددنجه اشخاص بولندیغی حالده استانبوله داخل اولدی (۱) (۲۹مارت ۱۵۸۲). لکن کورجستان استیلا ایدلمش ایسه ده هنوز اطاعت آلتنه آلنمامش ایدی؛ تفلیس ده کمال شدتله ذخائر وامداد ایستیوردی. پادشاه، موقعك محافظه‌سی حقنده صدراعظم سنان پاشانك تکلیف ایلدیکی تدابیری تصویب ایله لوازم نقلنی مصطفی پاشانك یکنی محمده احاله ایدرك دیاربکر والیسی خادم حسن ایله مصطفی (مینوچهر)ی اوك معیتنه ویردی (۲)؛ حلب ومرعش پاشالری ده محمد ایله برلشمك اوزره دوانه عزیمت امرینی آلدیلر. ۱۵۸۲ آغستوسی نهایتنده عسکر وقافله قارص واخالکلکه (۳) کیتمك اوزره ارضروم‌دن حرکت ایتدی؛ اوراده مصطفی (مینوچهر) بوکوچك اردویه التحاق ایلدی. محمدپاشا، مصطفایه برقلیچ وبرخلعت ویردی، واوزمانه قدر تعقیب اولنان تومانیچ یولنك ترکیله دها قیصه اولان آلتون قلعه، قره‌قلعه، گوری یولنك طوتلمسی حقنده‌کی تکلیفنی قبول ایتدی. تفلیسك ارتاً انتقال ایدرسنجاق حالنه قونلمسنه دائر اولان تکلیفنك رد اولنمسندن دولایی انتقام آلمق اوزره سیمون لوآرسابك طوبلامش اولدیغی برکورجی وعجم اردوسی عثمانلیلری گوری صحراسنده بکلیوردی؛ محمد، محاربه‌دن اجتنابه چالیشه‌رق قورسواحلنه دوغری قاچدی؛ بومناوره بتون قافله‌نك دشمن النه دوشمسی وعسکردن برچوجغنك ایرماقده بوغلمسنی موجب اولدی. تفلیس محافظلرینك آرتق نه بیه جکلری، نه ده پاره‌لری قالمادیغی جهتله قلعه‌یی براقمق ایسترلردی؛ محمدپاشا، زاغوم[زکم] حاکمی آلکساندرلوانك کتیره جکی مهماتی بکلمکه کندیلرینی آنحق کوجلکله اقناع ایده بیلدی (٤). محمد پاشا، رجعتی اثناسنده،

(۱) المانیا ایلچیسنك راپوری بویله دیور: «105 Gentiluomini, 65 Leibbediente, 74Kamehle fur den Bothschafter, 250Pferde und Mauller,42 Kamehle fur das Gefolge, in allen 365 Personnen und 419 Lastthiere.

(۲) قانته‌میر «مینوچهر»ی «مینه‌وژدهیر» یاپار.

(۳) مینادواده «آرشه‌لهش». [شویله تلفظ اولنه‌جقدر: آخال‌کله‌ك. مترجم]

(٤) عالی، ق ٤١٧، مینادوا. ص ١٧١، زاغوم: یاخود شاغوم اسمنی «زاکدن»ه تحویل

دشمنله مناسباتده بولندیغی حقنده شبهه لنمسندن، یاخود — مستحق اولدیغی برجزایی ویریور کی کورنمك صورتیله — اوغرادیغی مغلوبیتك مسئولیتنی اوکا عطف ایتمك ایستمسندن دولایی مینوچهر مصطفانك اعدامنه تشبث ایتدی. لکن مصطفی، محمدك تصوراتی حس ایتمش، یاخود خبر آلمش اولدیغی ایچون احتیاطلی بولنیوردی؛ دیوانده کدخدا اولجه قرارلاشدیرلدیغی وجهایله کندیسنی توقیف ایتمك ایستینجه قایجیله اونك باشنی یاردی، ودیاربکر پاشاسنك قولاغنی کسدیکی کبی محمد پاشایی ده بش یرندن اغیر صورتله یاره لادی. بو قانلی صحنه دن صوکره بتون آدملریله اردوکاهی ترك ایده رك کندیسنك نه صورتله اعدامنه قالقیشلدیغنه دائر استانبوله بر عریضه تقدیم ایلدی (۱). پادشاه، عثمانیلرك گوری اوکنده کی مغلوبیتله ی و التون قلعه وقعه سی حقنده استفسار مطالعه ایتمسی اوزرینه صدراعظم، وقورانه، کورجستان محاربه سنی اولدن بری تنسیب ایتمدیکنی، اخیراً محمدك تعیینی ده تصویب ایلدیکنی و ذات شاهانه بالذات سفره عزیمتله دیاربکر ویا حلبه وهیچ اولمازسه اماسیه یه قدر کیدوب ده عسکرك شجاعتنی کندیسنك حضوری و یاخود قربیله تشویق ایتمدکجه دها کوزل بر نتیجه امید ایدلمه سی لازم کلهجکنی بیان ایلدی. بوجواب جسورانه، پادشاهك ودها زیاده — ذات شاهانه نك استانبولدن اوزاقلاشدیرلمسی تصورنده کندیسنك دائرهٔ تأثیرندن چیقارمق نیتنی کورن — حرم ندیمه سنك خشنودسزلغنی موجب اولدی. مرادثالث، ایران ایلچیسنك استانبوله سیاحتی صدر اعظم طرفندن آنجق محاربه نك تأخیری مقصدیله ترویج اولندیغی ظننده بولندیغی ایچون بوندن حاصل اولان اغبار اردخی اوخشنودسزلغه انضمام ایتدی. سنت دوکوتندن صوکره ایران ایلچیسنك تقدیم ایتدیکی اعتماد نامه ده امید ایلدیکی تکلیفات صلحیه دن

ایدر. صدراعظم، سرعسکر سنان پاشایه محرر برمکتوب پادشاهی براین کتبخانه سنده دیه زال یازیلری قولکسیونی آراسنده ۶۹ نجی ورقه ده در.

(۱) مینادوا. ص ۱۹۶ و ۱۹۷ · سلانیکی. ص ۱۶۲، محمد بك بر طرفه آتیله رق اولومدن قورتلمش اولدیغنی ذکر ایدر. شوحالده مینادوانك، ص ۱۹۷. ظن ایتدیکی واوندن نقلاً مه زه رونك، ص ۲۲۰، وقنوللهسك. ص ۶۷۷، وساغره دونك، ص ۱۹۵ یازدیغی کبی محمدك یاره لری آغیر اولامق لازم کلیر. [سلانیکینك تلخیص افاده سی شودر: مینوچهر مصطفی پاشا ارتداد ایله سیمونك دامادی اولمشیدی. اردوده طوپلانمش اولان بکاربکلری حسن تدبیر ایده میوب مینوچهرك دردستی حقنده کی تدارکلری طویلدیغندن دیاربکر بکلربکنك قولاغنی دوشدی، ارضروم بکاربکی محمد پاشا مینوچهرك الندن «جست» خلاص اولدی، کورجیلر تفلیسه کیدن حواجی یغما ایدوب مینوچهرده اوجوز قورتلدی. بونك اوزرینه ارضروم بکاربکلکی صولاق فرهادپاشا زاده محمد پاشایه ودیاربکر بکاربکلکی قباد پاشا زاده سلیمان پاشایه توجیه اولندی.]

برشی کورمینجه صدر اعظم حقنده‌کی انفعالنی اظهار ایله اولا دیمتوقه‌یه ، صوکره معلقره‌یه نقل ایلدی (۱) . امید خلافته ظهور ایدن شو حال، پادشاهی او قدر اغضاب ایتدی که ایلچی بیله تأثیراتندن مصون قاله‌مدی؛ مراد ثالث، سفیری، بومکتوبلردن استانبوله ورودینی متعاقب معلومات ویرمه‌مش اولدیغی ایچون تعبیرات شدیده ایله توبیخ ایتمکله برابر کندیسنی توقیف ایتدیره‌رك معیتنی بکلك قادرغه‌لره کوندردی (۲) . مجارستان و یاخود خرواتستانده کائن قیزه‌لی سیاوش پاشا صدارته نصب اولندی (۵ کانون اول ۱۵۸۲ — ۲۰ ذی القعده ۹۹۰) (۳) . روم ایلی بکلر بکی فرهاد پاشایه‌ده وزارت رتبه‌سی ویریله‌رك ایران اوزرینه کیده‌جك اردو قوماندانلغنه تعیین اولندی؛ فرهاد پاشا ، التمش بیك یکی چری ، درت یوز چاوش ، اوچ یوز طوپ ، ایکی‌ملیون نقد، روان قلعه‌سنی یکیدن‌انشا ایده‌جك اون‌بیك عمله‌ایله حدوده عزیمت

(۱) میناوا ، معلقره‌یی مرمره ایله قاریشدیرر ، ص ۲۰۱ . سلانیکی، ص ۱۶۱ . [سنان پاشا کاه اسکدار باغچه‌سنده ، کاه چفتلکنده قاله‌رق آه چکرکن « استانبول ذخیره‌سنه ثقلت ویرمسین ؛ معلقره اوتلو صولو یردر ، آنده قرار ایلسین » دیه فرمان اولندی . سلانیکی . ص ۱۷۰ . مترجم]

(۲) دوکوندن صوکره پادشاه‌سنان پاشادن صلح احوالنی صوردی . صدراعظم « پادشاهمزك ایستدیکی ممالکی شاه رضاسیله ویره‌جك » جوابنی ویردی . تابوت آغادن صوکره ایلچیلکدن کلن وسنان پاشاطرفندن بلاتوقف استانبوله کوندریلوب برسنه‌دن بری پای‌تخته منتظرودوکون تماشاسیله مشغول اولان تورکمان ابراهیم‌خانه « مأموریتکی تبلیغ‌ایت » دیه‌فرمان‌اولندقده « صدر اعظمکز شاهمزدن صلح مکالمه‌سی ایچون برمعتمد آدم ایسته‌مش ایدی؛ پادشاهك صلح‌رجاسی نه‌یوزدن ایسه شاهه بیلدیرمك اوزره کوندرلدم . مأموریتم بوندن عبارتدر . مقدر اولان . بر بیلدن‌زیاده انتظار ایله سعادتلو پادشاهك‌نعم بسیارینه مستغرق‌اولماس ایمش » دیدی. پادشاه، سنان پاشادن شاهك نامه‌لرینی ایستیوب سراپا کوزدن کچیردکده بر نتیجه‌یی متضمن اولمادیغنه وایلچینك کوندرلسی سنان پاشانك ابرامندن نشأت ایلدیکنه واقف اوله‌رق سنان پاشایی همان عزل ایتدیلر . رئیس‌الکتاب منلاجق افندی‌یی‌ده « سن اسالیب کلامه واقف ایکن بونامه‌لرده برنتیجه اولمادیغنی نچون سرداره سویلدك؟»دیه صدراعظمك‌سلام چاوشی‌وبوقاچ مشاوری‌ایله برلکده طاش کیسنه کوندردیلر . » نچویدن تلخیص ، ج ۲ ، ص ۷۵ . ایشته کوریلیورکه طاش‌قادرغه‌سنه کوندریلن سفیرك‌معیتی‌دکلدر؛ هامه‌ر یاکاش‌آکلامشدر؛ نچوینك ، ص۷۶ ، افاده‌سی وجه ایله ایران ایلچیسنك توقیفی ، شاهك شروانه کوندردیکی محمد خانك بزم‌طرفدن زال محمدبکی «شاه صلح‌ایچون استانبوله‌ابراهیم‌خانی کوندردی» دیه‌اغفال‌ایله استقبالنه‌چیقاره‌رق اعدام ایتمش اولدیغنه دائر عثمان پاشا طرفندن وارد اولان تحریرات اوزرینه مؤخراً واقع اولشدر . (مترجم)

(۳) ۹۹۰ ذی‌القعده‌سنك ۲۸ نجی دوشنبه (بازارایرته‌سی) کونی دیوان‌معلاده‌قپوجیلرکدخداسی مهرشریف صدارت عظمایی کتوروب سیاوش پاشایه تسلیم ایلدی . سلانیکی ص ۱۷۰ . (مترجم)

ایلدی. فرهادك مأموریتی ناطولی بکلربکی جعفرپاشایه، اناطولی بکلربکلکی سابق ارضروم بکلربکی رضوان پاشایه ویرلدی. ارضروم، فرهادپاشازاده محمدپاشایه؛ دیاربکرده، قبادپاشا زاده سلیمان پاشایه توجیه اولندی. فرهادپاشانك کورجستانه اعزامی، مینوچهر مصطفانك ارتداد ایله لوای عثمانی آلتندن فرار ایتمسندن دولایی کسب مستعجلیت ایدیوردی.

فرهادپاشاروان شهری استحکاماتنه زیاده صرف مساعی ایلدی؛ بو بلاده ایران طرفندن والی اولان شاه قولی خان وطوقمان خان زمانلرنده پك معمور اولدیغی حالده کورجستان سفرندن بری خراب اولمش ایدی [۱۳]. تیمورك تحمیلرندن اولوب پرنج زراعت ایتمك اوزره اوطرفلرده یرلشمش اولان برتاجر بو بلاده نك ایلك تملنی آتمش واوزماندن بری ترکیه، روسیه، ایران آره سنده وقوعه کلن محاربه لرده بر اهمیت مخصوصه احراز ایلمشیدی؛ شاه اسماعیلك امری موجبنجه «روان» یاخود «اریوان» خان، ایرانك بو قطعهٔ حدودی اوزرینه براستحکام انشا وکندی نامنی اعطا ایلدی. فرهاد پاشا، طوقماق خانك سرایینی دیوار ایله صاردی؛ ایچ قلعه ده سکز، طیش قلعه ده قرق اوچ قله یاپدیره رق ایچ قلعه ده یدی یوز وطیش قلعه ده بیك یدی یوز یکرمی آلتی مازغال دلیکی آچدی. استحکامات اوزرینه اللی اوچ طوپ چیقارلدی؛ بتون انشاآت قرق بش کونده اکمال اولندی (۱). فرهادپاشاروان حکومتنی جغاله زاده یوسف پاشایه ویردی. شو مناسبتله اردو، ماضی یی تخطر ایله سلطان سلیم ثانینك آشجیسی اولان فرهادك جبه جی باشیلغنه تعیین اولنوب ده صوقوللونك یکنی اعدام ایتمك اوزره بودینه اعزامنه قدر — اوزمان یکی چری اغاسی اولان — یوسفك دائره سنه دوام ایلدیکنی ومؤخراً والده سلطانك نظر توجهنه نائل اولمسیله شمدی اسکی حامیسنه امرلر ویرمکده بولندیغنی نظر دقته الدی (۲). روان بکلربکلك سالیانه سی طقوز یوز بیك، دفتردارك یتمش اوچ بیك سکز یوز طقسان اقچه اولمق اوزره تعیین اولندی. بش یوز اللی متفرقه، بیك درت یوز غربای یمین، بیك غربای یسار،

(۱) مینادوا، ص ۲۱۹، قرق بش یرینه اون بش کون دیره. قنوللهس، ۶۸۱. [نخبة التواریخ شویله یازار: «طوقماق خانك نهر زنکی اوزره ناظر قصرینی اورتهیه آلوب اطرافنه سور چکمکه مباشرت ایتدیلر، وبالجمله ۸ قله سی، ۷۲۵ بدنی، برجامع ایله ایچ قلعه یی یاپدیلر، ۴۳ قله و ۱۷۲۶ بدن ترتیبیله طشره قلعه سنی دخی اتمام ایدوب اللی اوچ شاهانه طوپ قویدیلر. بوذکر اولنان خدمات سامیه یالکز قرق بش کون ایچنده ظهوره کلدی» ص ۱۵۰. مترجم]

(۲) عالی، ق ۴۳۲ وپچوی، ق ۱۹۳، بومناسبتله اردوده ایدیلن استهزایی درج ایدرلر. [سردار فرهادپاشاروان بکلربکلکنی وزارت ایله — سلطان سلیمانك حرمی پرورده لرندن وان بکلربکی جغاله زاده یوسف پاشایه ویردی. بو محاله هزاران کیمسه لر بولندن عبرت آلدیلر. جغاله زاده سلطان سلیمانك مقبول ومنظوری وفرهاد پاشا شهزاده سلیمك آشجیسی ایدی. پچوی، ج ۲، ص ۸۷. مترجم]

بش یوز سواری آرکبوزجی، درت یوز چرکس، بیك سپاهی اوغلانی، بش یوز لغمجی، بش یوز عزب، ایکی یوز آرابه‌جی، ایکی یوز طوپجی، جمعاً التی بیك ایکی یوز اللی کشی(۱) قلعه‌نك محافظه‌سنه تعیین وعلوفه‌لری ایچون یکرمی بش ملیون اقچه‌دن زیاده تخصیص اولندی (۲). بکلر بکسنك، دفتردارایله اغالرك مخصصاتیله آریه بهاسی یکرمی التی ملیون اقچه‌دن زیاده طوتمقده اولدیغندن علوفه ایله برابر یکونی برملیون دوقه‌ی[؟] تجاوز ایدیوردی. خطه‌نك دیکر قلعه‌لرینه(۳) محافظ قونلدی. فرهاد پاشا، برطرفدن روان بکلربکلکسنك تشکیلاتیله مشغول اولمقله برابر تفلیسه‌ده حسن پاشا قوماندهسنده بیك بش یوز کشیلك برقوهٔ محافظه ایله قرق بیك التون وذخیره کوندردی. رضوان پاشا التی بیك محارب ایله — کندیسنه کوندریلن چاوش وقپوجی‌یی اعدام ایتمش اولان مرتد مینوچهرك اقامتکاهی اولان — التون قلعه‌یه عزیمته مأمور اولدی (٤). فرهاد پاشاقیشلامق ایچون ارضروم‌ه کیتدی. ۱۵۸٤ بهاری ابتدا سنده اردو، امرپادشاهی یه

(۱) مینادوا، ص ۲۲۲، سکز بیك دیر.

(۲) محافظلرك تخصیصاتی یکرمی بش ملیون اوتوز بش بیك یتمش ایکی آقچه، امرانك یکرمی آلتی ملیون درت یوز سکز بیك طقوز یوز یتمش ایکی آقچه ایدی که مجموعی اللی برملیون درت یوز قرقه درت بیك قرق درت آقچه‌در. بورقلر، تیمار دفترداری اولق جهتیله کمال اعتماده شایان اولان عالی طرفندن ذکر اولنمشدر. [قلعهٔ روانك دزدار و بش یوز نفر مردمان حصار و ایکی یوز نفر طوپجیلری تعیین قلندی. وبالجمله طقوز کره یوز بیك آقچه سالیانه بکلربکیسنه و یوز یکرمی بیك مال دفترداریه و یتمش اوچ بیك سکز یوز آقچه واجب الرعایه بکلرك آریه لغنه معین اولدقدن صوکره یوز طقسان نفر علوفه‌لی متفرقه‌لری وقانون اوزره بکلربکی چاوشلری قید دفتر قلندی. لکن بونلره وبعض بلوکلرینه آمد کوکللوسندن ومتفرقه‌سندن بش یوز اللی آدم اخراجی ایله سعی کوسترلدی. بیك درت یوز نفر کوکللویان یمین، بیك نفر کوکللویان یسار، یینه بش یوز نفر تیرانداز سواری، درت یوز نفر چراکسه بلوکی نامنده کی زمره، خصوصا بیك نفر قول قارداشی، بش یوز نفر غربا، ایکی یوز نفر جبه‌جی مقرر اولوب غلمان دارالملك روان بش بیك آلتی یوز نفر ووظائف سنویه‌لری ایکی یوز اللی یوك واوتوز بش بیك آقچه حسابنده مقرر اولدی. نخبة التواریخ، ص ۱۵۰. مؤخراً مراد رابعك تکرار فتح ایتمش اولدیغی روان قلعه‌سنك اهمیتی و بونك دهروسلرالنه کچمسی فلاکتنك بیوکلکی بوتفصیلاتدن ده آکلاشیلیر. مترجم]

(۳) شرزه کیل قلعه‌سنك اللی محافظی وار ایدی. نالینده قرق طقوز محافظ ایله یتمش عزب؛ اقچه قلعه‌ده اللی لغمجی؛ سورمه‌لی قلعه‌ده قرق طقوز محافظ؛ بجیده ایکی یوز بش کوله، یوز تحصیل مأموری [؟] ویوز عزب که جمعاً التی یوز یتمش اوچ کشیدر؛ بونلرك تخصیصات سنویه‌سی بر ملیون سکز یوز اللی ایکی بیك اوتوز التی اقچه ایدی. عالی، ق ٤۳۲.

(٤) مینادوا، ك ٦، ص ۲۲٤. مینادوانك بوکتابده نقل ایلدیکی وقایع عثمانلی مورخلری طرفندن کاملاً مسکوت عنه کلمشدر.

توفیقاً، تومانیچ، لوری، گوری یولیله نخجوانه توجه ایلدی؛ سلطان مراد، بوشهرلرله کورجستانك باشلیجه قلعه لرینه استحکام ویرلمسی، واردات مملکتك عسکره تخصیصیله ادارهٔ مالیه نك تنظیمی ایچون اویولی تعیین ایلمشیدی [۱٤]. حسن پاشا لوری قربنده بر اشقیا فرقه سنی پریشان ایلدیکی کبی شهرك ایچنه ایکی بیك کشیلك برقوهٔ محافظه ویکرمی ایکی طوپ براقه رق محافظه آلتنه آلدی؛ تومانچی ده بیك یدی یوزذراع محیطنده برحصار ایله احکام ایتدی. رضوان پاشا، یکرمی بیك کشی ایله تفلیس محافظلرینه امداده مأمور اولمسی اوزرینه سیمون لوآرسابك مجومنه معروض اولدی؛ سیمونك قارداشی داوید عثمانیلر طرفنه کچمش ایدی. سیمون طاقمی آزلقلرندن دولایی مغلوب اولدیلر؛ سیمونده آنجق رضوان پاشا عسکرینك بریاکاشلغی سایه سنده قورتلدی: بونلرامدادلرینه کوندریلن قرهمان وذوالقدریه بکلربکلری فرقه لرینی عجم عسکری ظن ایده رك مظفریتلرینی اتمام ایده مدیلر. اردو، تومانچدن کچرکن حسن پاشا اورایه والی تعیین اولندی. بتون بو احوال صیره سنده آخالکلکده کی اردوکاهنده بی حرکت قالمش اولان فرهاد پاشا، عطالتدن ناخشنود بولنان نفراتك چیقاردقلری کورلتی یی پك کوچ تسکین ایده بیلدی؛ حتی تأمین انضباط ایچون قوشوب کلش اولان رضوان پاشایی ده آغیر صورتله تحقیر ایتدیلر. اردهاندن ارضروم ه کیدیلیرکن فرهادپاشانك حرم آرابه لری غصب اولنه رق کورجیلرمی، یوقسه یکی چریلرمی طرفلرندن آلندیغی آکلاشیلهمادی. اردونك خشنود سزلغی فرهاد پاشانك توجه پادشاهیدن سقوطنی مستلزم اولهرق محافظلرینی پاره ویاخود حیله ایله اغفال ایتمش اولان علی قولی خانك فراری ده ادبارینی تعجیل ایلدی.

فرهادپاشانك کورجستانده کی صوك ایکی سفرنده اوزدمیرعثمان پاشا کندی عسکری و عساکر جدیده ایله طاغستانه و تاتارستان چوللرینه نفوذ ایتمش ایدی. طاغستان اهالیٔ شجیعه سنی تحت اطاعته آلمق اوزره قفقاسده دربند بوغازی مدخلنده اردو قورمش ایدی که خزرلر، آلانلر، قایموقلر، قایتاقلر اوبوغازك آرقه سنده بولنیورلردی (۱) مصطفی پاشا کورجستاندن کری چاغیرلدیغی زمان طاغستانده کی اردو سردارلغنی قریم

(۱) تاریخك اك اسکی دوره لرنده دربند بوغازی غوغ و ماغوغ [یأجوج و مأجوج] تومله رینه، ناقابل تجاوز برمانع اولمشدر. بوغازی مدافعه ایدن سد عظیم روایات قدیمهٔ شرقیه ده — اسکندرنامنی برنجی اوله رق حائز اولان — عرب فاتحی اسکندره [ذوالقرنین]. ویاخود مصر فاتحی اسکندره وتاریخده ژوستینیه ن ایله بیوك توشیروانه اسناد اولنمشدر. اسلامك بر روایت قدیمه سنه کوره دربندیتمش بیك شهیدك مقبریدر؛ عالی، ق ۲ ۴۰۲، بورادہ برسورهٔ قرآنیه قرائتی دیکر بربرده تورات، زبور، انجیل ایله قرآنك کاملاً قرائتنه مرجع اولدیغنی بیان ایدر.

خانی محمد گرایه ویرلمشیدی (۱). لکن قارداشی عادل گرایك اسارتندن صوکره قریم خانی قفقاسده یکی بر محاربه یه کیریشمکدن قطعیاً امتناع ایتدی ؛ طاغستان والیسی عثمان پاشانك بالدفعات یازدیغی مکتوبلر خانی عزمندن تحویل ایده مدی. یوقاریده ذکر ایلدیکمز ایکی ایران سفیرینك ورودی مناسبتیله واقع اولان متارکه لرده قاباله (۲) سنجاق بکی زال محمودك ایران خانلرندن محمدك برخدعه سیله اولدیرلمسی اوزرینه عثمان پاشا ، متارکه نك شوصورتله نقض ایدلمش اولدیغنی دیوان همایونه عرض ایتمك وهنوز تحت اطاعته آلنمیان طاغلق محللرك تسخیری ضمننده امداد ایستمك مأموریتیله بوداق بکی استانبوله کوندرمش ایدی. عثمان پاشانك عریضه سی عجم ایلچیسی ابراهیمك حبسنی موجب اسبابدن بری اولدی. پادشاه درحال فرهادپاشایی کورجستان اردوسی سردارلغنه تعیین و دربند اوزرینه قره دکیز و قریم طریقیله قوای کلیه اعزام ایلدی . روم ایلی بکلربکی اوچ آی ظرفنده بکلری ، تیمارلیلری ، اوچ بیك یکیچری ، سپاهیلر، زعماء، صاغ و صول جناح غرباسی، خصوصا کوستندیل ، سلستره، نیکبولی بکلریله کفه یه یتشمکه مأمور اوله رق کندیسنه سکسان التی کیسه آلتون، حساب اخرله سکز ملیون التی یوزبیك اچه ویرلدی . اردونك کفه یه ورودنده او بلده نك بکلربکی جعفر پاشا سفرسردارلغنه تعیین اولنمسی اوزرینه بوداق بك ایله سلحدار کدخداسی سنانك قوماندهسنده التی یوز سلحدار ایله روم ایلی عسکری ممتازلرندن التی بیك کشیلك برقوتی استکشافه جیقاردی. جعفر پاشا اردوسی دون نهری طریقیله قارچدن طومانه آنجق ایکی هفته ده کچه رك شبه جزیره نك قلعه سی اولان ته مروقده دخی درت کون استراحت اولندی. قوباندن کچمك ایچون چرکسلره آت باشنه بش وآرابه باشنه اون ایکی آچه ویرلدی. عثمانلیلر قایموق وچرکس قبائلی طرفندن متصل ازعاج اولندقلری حالده او نهایتسز چول ایچنده یوللرینه دوام ایتدیلر (۳) ؛ چولده غایت ایزی طولو دانه سیله مترافق شدتلی برفورطنه یه طوتلریله طولودن برچوق آت تلف اولدی. کفه دن عزیمتلرینك یکرمی بشنجی کونی بش تپه یه و اوتوزنجی کونی ته ره نك ساحللرینه واردیلر ؛ اوندن

(۱) محمد کرایك طاغستان سردارلغنه مأموریتی براتی براین کتبخانهٔ قرالیسنده دیه زك الیازیلرنده ، ن٥٤٠ ، ق٦٠ ، موجوددر .

(۲) قاباله بکی . نخبه ، ص١٤٨ . (مترجم)

(۳) عالی ، اردونك چوللرده برچوق غزال سوریلرینه تصادف ایتدیکنی و بو حیوانلرك — نره ده هم جنسلرینك بوینوزینی کوررلرسه اورایه براقمق اعتیادنده اولدقلری — بوینوزلرندن تپه لر تشکل ایتمش اولدیغنی یازار .

صوکره درین اورمانلر ایچندن قارنایی یه واصل اولهرق چرکس بکلرینك سکز مختلف محلده کوپری آتمش اولدقلری تهره رك و آق صو نهرلرندن کچدیلر. نهایت ، سکسان مرحله کیدلدکدن صوکره ، جعفر پاشا دربنده ورود ایدهرك عثمان پاشا کندیسنك استقبالنه شتاب ایلدی (۱٤ تشرین ثانی ۱۵۸۲) . عسکر بر هفته دها چادر آلتنده قالدی ؛ لکن موسم شتایی سازلرله مستور اخشاب کلبهلر ایچنده کچیردیلر (۱) . بوغدایك فیاتی او قدر یوکسلمش ایدیکی اوقه‌سی یوز اچهیه‌قدر صاتیلیر، آرپه‌ده دها اوجوز آلنه‌مازدی. انسانلر، آتلر پرنج ایله تعیش ایتدیلر.

موسم ربیعك ایلك کونلری حلولنده کنجه حاکم ایرانیسی امام قولی خان اوچ بیك قوروجی ، درت خان، اوتوز سولتان ، دیکر عسکرکه جمعاً اللی بیك کشیلك برقوت ایله یوله چیقدی. رستم خان وضانسکی بك قومانده سیله التی بیك نفردن مرکب اولان پیشداری شابوران قربنده نیاز آباد نام موقعده سلسترہ سنجاق بکی یعقوب بکه هجوم ایلدی . عثمانلیلر مغلوب و رجعته مجبور اولهرق میدان جنکده بر چوق مقتول براقدیلرکه سنجاق بکی ایله الای بکی ، یعنی زعما و تیمارلیلر رئیسی ده بونلرك

(۱) کفه‌دن تیمورقپویه‌قدراولان بومسافه عسکریه‌پك مهم سوقیاتدندر. نخبة التواریخ. ص ۱۵۱، بونی شویله یازار: «کفه بکلر بکیسی جعفر پاشا وسائر دلیران کشور کشا کفه‌دن که کوچدیلر. دردنجی کونده کرج بوغازینه نزول ایتدیلر . وازاق جانبندن کلوب قره دکیزه اقان ویکرمی میل مقداری عرضی اولان نهری قادرغه‌لر وآت کیلری ایله اول محلدن کوچ ایله اون بش کونده کچدیلر؛ بعده دردنجی منزلده طمان اطه‌سنده واقع تمرك قلعه‌سنه واروب درت کون استراحتدن صوکره کوچوب بشنجی کونده قوبان نام نهر روانه واردیلر. چرکس طائفه‌سی صالدروزوب آت باشنه بشر اچهه وعربه‌یه اون ایکیشر اچهه آلوب لشکر اسلامی کچوردیلر. بعده دردنجی منزلده کرکی نام محله، آندن « هیهات » صحراسنه وارلدی. دره‌سز، تپه‌سز بر یر و بیابان کورندی — که کیاهی ابریشمه بکزر، اهولری ایسه سوری سوری کزر — یکرمی کون اول صحراده صو کناریله کیتدیلر ، اخر آندن دخی آیریلوب بش کون برکه و دریاچه صولرین ایچه‌رك بش دپه نام محله یتدیلر . آندن دخی کوچوب بشنجی منزلده ترك نام صویك قربنه قوندیلر . بو صویك کنارنده اورمانلر وارکه اغاجلری اوچ فلکه‌سر چکمش . بعدما قیر نام محله وارلدقده چراکسه بکلری کلوب ترك صویی وآق صو اوستنه سکز یردن حصرلرقوردیلر؛ اوچ کونده اول معبردن کچدیلر. عقبنجه شمخال ولایتنه واریلوب تیمور قپویه طوغری عزیمت قلندی. باجمله عسکر اسلام کفه‌دن سکسانجی کونده تیمور قپویه واردیلر . شروان لشکری ایله عثمان پاشا آنلره قارشی جیقوب وافرشادمانلقلر ایلدیلر. برهفته مقداری هرکس چادرلی چادرنده کچندی؛ بعده قیشلاق تدارکی کوریلوب قدرتی اولان اولر یاپدی. نجه‌سی مشکر نام ناحیه‌یه و بعضلری قوبا ناحیه‌سنده حوالیه واروب یرلشدی؛ کیمی سازلقلر ایچنده چادرلرین قوروب قیشلادیلر. ونجه‌لرکرك روباه‌مثال سوراخلره کیروب (این نیز بکذرد) دیوبربرینی ستایشلرایلدیلر.» (مترجم)

آره‌سنده ایدی (٢ ربیع الاخر ٩٩١ — ٢٥ نیسان ١٥٨٣) . ٢٩ نیسانده[٦ ربیع الاخر] عثمان پاشا، عجملر اوزرینه یورومك اوزره اردوسیله دربندن چیقدی ؛ بربرینی متعاقب اوچ کون ظرفنده شهر قارشیسنده‌کی صحراده عسکرینه رسم کچید یاپدیروب درت کون صوکره صامور نهری کنارلرینه واصل اولدی، ونهردن کوچ کچه بیلدی. ایرته‌سی اقشام بش تپه(١) ایلری قره‌قوللری عجملرك تقربنی خبر ویردیلر. دها ایرته‌سی کونك صباحی ایکی اردو صف حرب قوردیلر. عثمان پاشا، آغیرلغنی آرقه‌سنی محافظه ایدن نهر ساحللرینه براقدی ؛ مرکز قوماندانلغنی کندیسی آله‌رق صاغ قولی سیواس بکلر بکی چرسباوس حیدر پاشایه وصول قولی کفه بکلر بکی جعفر پاشایه ویردی. امام‌قولی خان ایران اردوسنك مرکزنده بولنه‌رق صاغ جناحی رستم خان وصول جناحی عثمانلی طرفندن فراریتمش اولان برهان‌الدین قوماندەسنده‌ایدی. عثمان‌پاشا، اوتوز سنه‌دن بری صادق جنك آرقداشی اولان وکیشنه‌مسی کندیسنجه محقق اشارت ظفر عداولنان یاغیز آتنه بینمش ایدی . عجملر ، عثمانلیلر بتون کون اوروشدیلر ؛ کیجه‌نك حلولی‌ده بوقانلی ملحمه‌یه فاصله‌ویرمدی: بربرینی بوغازلامق ایچون هرایکی جانبدن مشعله‌لریاقلدی که ایشته بوندن دولایی او جنك « مشعله صاواشی » (٢) نامیله توسیم اولندی . ایرته‌سی صباح حربه فیصل ویرلدی؛ لکن ظفر هنوز برطرفده تقرر ایتمه‌مش ایدی . شوقدرکه ایرانیلر عثمانلیلرك اطرافی قوشادوب هرطرفدن محصور برحاله بولندیردقلرندن ومواقع رفیعه ایله نهره حاکم اولدقلرندن کندیلرینی مظفریتلرندن امین صایارلردی . ایرته‌سی کون، عثمانلیلرایران صفوفی آره‌سندن کذاراتمك اوزره شدتله هجوم‌ایلدیلر؛ رجعته‌باشلایان جعفرپاشا فرقه‌سنده انتظامسزلق کورنمکه باشلامش‌ایکن کوستندیل آلای بکیله‌روم ایلی‌عسکرینك شجاعتی نتیجهٔ محاربه‌یی تقریر ایتدی. ایرانیلرك هزیمتی تعمم ایده‌رك نه‌قیرباج، نه‌مهمیز فراریلری غالبلرك سیوفندن قورتاره‌مادی. عثمانلیلر اوچ بیك اسیر آلدیلر، واطروفهٔ ظفر اولمق‌اوزره یدی بیك بش یوز باشدن براهرام یاپدیلر. عثمان پاشابوموفقیت عظیمه‌دن صوکره شابوران‌بلده‌سنه عزیمتله برهفته اوبلده‌نك دیوارلری اوکنده قالدی ؛ اورادن چوراق یولیله شماخی‌یه کیتدی (٦ حزیران — ١٥ جمادی الاولی) (٣)؛ عسکرینه قرق بش کون ظرفنده بو صوك موقعك قلعه‌سنی تکرار بنا

(١) نخبه‌ده ص ١٥٢، «باش تپه» (مترجم)
(٢) نخبه . ص ١٥٢ . (مترجم)
(٣) نخبه ، ص ١٥٣ ، ١٢ جمادی‌الاولی . (مترجم)

ایتدردکدن صوکره قربنده کی نفط قویولرندن طولانی شایان دقت اولان باکوده اردو قورمغه کیتدی. اوزدمیر اوغلو عثمان، سفری بویله شانلی برصورتده اکمال وقفقاس جهتلرنده حدوددولتك آسایشنی تأمین ایلدکدن صوکره جعفرپاشانی طاغستان والیلکی قائممقاملغنه نصب ایله عودته مبادرت ایلدی. بایرامك ختامنده اردو ایچه صونامنده کی کوچك ایرماغی کذارایله شمخال اراضیسندن کچه رك ایکی مرحله دن صوکره قویون صوبی، یاخود آق صو دینیلن نهره ودها ایکی کون صوکره «قانلی» نامی دخی ویریلن «سونج» نهرینه(۱) واصل اولدی. روسلر استانبولدن کوندریلن اچقه قافله سنی دردست ایتمك آرزو-سیله سونج نهرینك اوته طرفنده کی جسیم اورمانلر ایچنده پوصوقورمش ایدیلر؛ عثمانلی اردوسنك برثلثی نهردن کچنجه روسلر کمال شدتله هجوم کوستریلر؛ اکرچه عثمان پاشانهردن کچه بیلدیسه ده اوچ کون دشمن کندیسنی تعجیزایده رك خیلی تلفات ویردردی. اوزدمیر، ته ره‌ك نهرینی مشکلات عظیمه ایله کچدکدن صوکره بش تپه ده اردو قوردی. روسلر بتون چولده بولدقلرینی اوصورتله یاقمش ایدیلرکه آتلرایچون هیچ اوت بولنه مادی؛ ایکی کون ده اردو صوسز قالدی. عثمان پاشا بوراده، شماخی بکی اولوب اچقه قافله‌سنك نقلنه مأمور بولنان اسکی کدخداسنه تصادف ایلدی. متداخل مخصصاتك تأدیه سی، بیه جك آزلغی وخصوصا کونده سکزیوزدن بیکه قدر حیوان تلفی موجب اولان اوتسزلق فلاکتلرینه قارشی عسکره تسلیت بخش اولدی. عثمان پاشا قوبان ساحللرینه وصولنده نهری طوکمش بولدی؛ لکن جسیم اورمانلر، اردویه برودته مقابله ایتمك وسائطی تهیئه ایلدی؛ نهایت ته مروق، طامار، کرج یولی کندیسنی موفقیتله کفه یه ایصال ایلدی.

عثمان پاشانك قریمده یکی سفرینی تعقیب ایتمزدن اول مراد ثالث زمانندن بری یوخطه ده حکومت ایدن خانلری طانمق لازمدر. اوچ دفعه روسیه ایچریلرینه عسکر کوتورمش (۲)، موسقوه یی یاقمش، وولغا ودون نهرلرینی بر قنال ایله برلشدرمکه چالشمش اولان دولت کرای سلطان مرادك اوچنجی سنهٔ سلطنتنده ارتحال ایتمش و بانجه سرایده مخصوصاً انشا اولنان بر تربه یه دفن اولنمشیدی. دولت کرایك اون سکز اوغلندن اك بیوکی اولان سمیز محمد کرای بابا سنك یرینه کچه رك قاردا شی

(۱) نخبه ده قانلو سونج صوبی، ص ۱۵٤. (مترجم)

(۲) برنجی دفعه ۱۵۵۳ ده که اول وقت روسلرك متفق اولان شیر مرد طرفندن محصور ایدلمشیدی، ایکنجی دفعه ۱۵۶۸ ده، یعنی دون نهرینك وولغا نهریله برلشدیرلمسی تصوری صیره سنده، اوچنجی دفعه موسقوه اوکنده، ۱۵۷۱. جنابی، ص ۱۲٤. نخبه وسبع السیار، دولت کرایك وفاتی ۹۸۵ (۱۵۷۷) ده کوسترولر، لکن «کرسونه س تاریخی» ۱۵۷۱ سنه سنده کوسترر.

عادل گرایی قالغای ، یعنی وزیر وولی‌عهد سلطنت تعیین ایلدی. عادل گرایك ایرانده وفاتندن صوکره خان ، مقام حکومته موصل اولان قالغایلغی کنج قارداشی سعادت گرایه ویرمك املنده بولندیسه ده قانون جنکیزی محمد گرایك نظر اتخابنه برادرلرینك الك بیوکی اولان آلپ گرایی ارائه ایلدیکندن قالغای منصبی اوکا ویرلدی . بونکله برابر محمد گرای سعادت گرایه الندن کلدیکی قدر لطف ایتمك ایستدیکندن نورالدینلك ، یعنی ایکنجی ولی‌عهدلك منصبنی احداث ولیمان وطوزله‌لر وارداتندن تخصیصات تعیین ایلدی. سعادت گرایك مخلصی اولان «نورالدین»دن مأخوذ اولان بو منصب ، اوزماندن بری قریمده دوام ایدوب کیتمشدر (۱) . محمد گرایك کندی کندینه یاپدیغی بو ایجاد ، باب همایونك تصویبنه مظهر اوله‌جق برماهیتده بولنمادیغی کبی ایرانیلر اوزرینه سفرنده دربند والیسی عثمان پاشایه معاونت ایتمه‌مك ایچون اورته‌یه قویدیغی نهایتسز بهانه‌لردخی استانبولده ناخشنودی بی‌مستلزم اولمش ایدی. محمد گرای عرض صداقت ایچون پای تخته بربرینی متعاقب سفیرلر اعزام و یم رسمی برصورتده ایکی یوز اللی بیك آت وعد ایتمش اولدیغی حالده طاغستانه برآدم کوندرمدی. ایشته بونك اوزرینه — کندیسنه امداد ایدلمه‌مسندن دولایی بالدفعات استانبوله شکایت ایتمش بولنان — عثمان پاشا دربندن کفه‌یه عزیمتله عاصی خانی خلع ایتمك اوزره طرف پادشاهیدن امر آلدی. عثمانلی جنرالی قریمه وصولنده محمد گرایك خلعنی اعلان ایتدی که تاتار عاداتی ایجابجه قالغای منصبنده بولنان آلپ گرای اوکا خلف اولمق لازم کلیوردی. لکن محمد گرای بوقراره اطاعت ایتمنده بولنمیوردی. قرق بیك سواری ایله کفه خطه‌سنی تالان ایدرك عثمان پاشایی ده محاصره آلتنه آلدی؛ عثمان پاشا آچیق صحرا ده مقابله ایده‌جك قدر قوته مالك اولمادیغندن باب همایوندن امداد سریع ایستدی . بونك ایچون عقد اولنان بردیوانده قلیچ علینك قوهٔ امدادیه واوتوزقادرغه ایله اون کونه قدر کفه‌یه کیتمسنه قرار ویرلدی. محمد درایك یرینه ده یکرمی بش یاشنده اولوب قونیه‌ده اوزمانه قدر درکاه نشین اولان و آرزوی حکومتی مولوی درویشی (۲) قیافتی آلتنده کیزله‌مکده بولنان قارداشی اسلام گرای نصب اولندی. اسلام گرای برادری درویش گرای ایله برابر دیوان همایونه چیقه‌رق

(۱) السبع السیار .

(۲) اسلام گرایك قونیه‌ده بولندیغی صیره‌ده اورادن کچمش اولان مینادوا بونك تقوای ظاهریسنه الدانه‌رق ، كك ۶ ، ص ۲۵۷ ، شویله یازمشدر : « Con una esteriore inno-cente pareva ch'egli senza alcuna vana speranza altro non cercasse che a prepararsi una lodevole e buona morte.

طرف شاهانه‌دن بکلر بکلکی علامتی اولمق اوزره برقیلیچ ، برآت ، آلتون کتابه‌لی بر قرمزی سنجاق احسان اولندی. نیسانك یکرمی دردنده وزیرلر خان جدیدی وبرابر کیتمکه مأمور اولان قپودان پاشایی عثمانیلرجه امیرالبحر تسمیه اولنان خیرالدینك مزارینه قدر تشییع ایتدیلر؛ اوراده برووداع ضیافتندن صوکره اسلام گرای نصف لیلده قریمه متوجهاً کمی‌یه راکب اولدی. خلقده‌پك طبیعی اولان آرزوی تحول محمد گرایه‌بتون طرفدارلرینی غائب ایتدیرمش ایدی؛ تاتارلرك یکی خانی کورمکه تشوقلری او مرتبه‌ده ایدی که اسلامی کتیرن دونانما ساحله یاقلاشدیغی زمان خانك طیشاری چیقمسنه انتظار ایتمیه‌رك یکی افندیلرینه عرض عبودیت ایچون آتلرینی دکیزه سوردیلر؛ محمد گرای اوغلارندن ایکیسی وآنجق التمش سواریدن عبارت معیتی ایله قاچدی. آلپ گرای تعقیبنه چیقه‌رق یتیشوب ایکی اوغلیله برابر اولذردی. آلپ گرای ایله سعادت گرای قالغای ونورالدین منصبلرنده ابقا اولندیلر. خان سابقك اعدامیله خانم‌بولان بوقریم وقعه‌سی کورجستان عثمانلی اردوسی سرعسکری فرهاد پاشایه‌طرف شاهانه‌دن برمظفریت عظیمه اومق اوزره بیلدیرلدی .

عثمان پاشا استانبوله عودتنده جانب سلطانیدن پك چوق التفات وعنایته مظهر اولدی . واقعاکیدن چیقدیغی زمان وزرانك هیئت مجموعه‌سی طرفندن استقبال اولنمادی (بو اکرام صدراعظملره منحصردر)؛ لکن یکی چری آغاسی ایله رکاب همایون ضابطان وامراسی قارشی چیقدیلر؛ وردینی تعقیب ایدن صالی کونی (۲ رجب سنه ۹۹۲ — ۱۰ تموز ۱۵۸٤) ذات شاهانه‌نك یالی کوشکنده واقع اولان صورت قبولیله سفرندن ومظفریتدن دولایی مکافات واسعه کوردی . سلطان مراد ثالث عثمان پاشانك کیردیکنی کورنجه سرایینك عادات ومراسمنی اخلال ایدرمك : « خوش کلدك ، عثمان، اوتور » دیدی. عثمان یری وپادشاهك اتکنی اوپه‌رك خطاب شاهانه‌یه منتظر قالدی . پادشاه تکرار: « اوتور ، عثمان » دیدی . عثمان اوتوردی ، صوکره‌ینه قالقدی . امر سلطانی یرینی بولمق ایچون بوقعود وقیامی اوچ دفعه تکرار ایتدکدن صوکره سلطان مراد دردنجی دفعه اولمق اوزره اوتورمسنی وجنکلرینی نقل ایتمسنی امر ایلدی . عثمان پاشا ارزوی شاهانه‌یه امتثال وسفر اخیرینك حکایه‌سنه ابتدا ایلدی ؛ آرس خانك هزیمتنه کلدیکی زمان پادشاه سردارك سوزینی کسه‌رك : « کوزل حرکت ایتمشسك ، عثمان ! » دیدی ومرصع بر ایکنه ایله صاریغنه صوقولمش اولان سرغوچی چیقاره‌رق کندی الیله عثمانك باشنه طاقدی. پاشا حکایه‌سنه دوام ایتدی : حمزه میرزا اوزرینه قازاندیغی غلبه‌یی تقریر ایتدیکی زمان

پادشاه‌ینه سوزینی کسه‌رك: «اونلرك ثمره‌لرینی طوپلایه‌جقسك» دیدی و مرصع خنجرینی کندی بلندن چیقاروب عثمانك بلنه صوقدی . سلطان مراد ، امام قولی خانك گنجه قربنده‌کی هزیمتنی دیکله‌دکدن صوکره برنجیسندن‌دها اعلی اولمق اوزره صاریغنده بولنان دیگر برسرغوجی چیقاروب اوزدمیر اوغلنك باشنه قویدی. نهایت عثمان پاشا قریم خانك حاصره‌سنه اوچ درت بیك کیشی ایله مدافعه ایتمش اولدیغنی وخانك قتلنی حکایه ایله ختم کلام ایدنجه پادشاه اللرینی کوکه قالدیره‌رق : « ایکی جهانده یوزك آق اولسون، الله سندن راضی اولسون ! هرنره‌یه کیدر ایسه‌ك مظفریت رفیقك اولسون ، جنتده نامداشك خلیفه عثمان بن عفان ایله برکوشکده وبرسفره‌ده برابر بولون! بودنیاده اوزون مدت شرف واقتدار ایله یاشا!» دیدی. براشارت پادشاهی اوزرینه قاپوآغاسی — بوکوردیکی الطاف پادشاهیدن دولایی حال حیرتده قالمش اولان — عثمان پاشانی کوشکك خارجنه کوتوره‌رك کوملکنه قدر البسه‌سنی چیقاردی والبسهٔ پادشاهیدن کیدیره‌رك کمرینه احسان بیوریلان خنجر قیمتداری ویکی صاریغنه مرصع ایکنه‌لی سرغوجلری صوقدی. پاشا شوصورتله مزین اوله‌رق مستغرق اولدیغی الطاف شاهانه‌دن دولایی تشکرایچون تکرار حضور شاهانه‌یه کیردی . درت ساعت سورمش اولان بومکالمه‌دن صوکره مراد ثالث حرمه کیرنجه قیزلر آغاسنه دیدی که : « آرتق عثمانك افیونه مبتلا اولمدیغنه شبهه‌م قالمادی . چونکه اویله برابتلاسی اولسه درت ساعت یورولمقسزین قونوشمقده دوام ایده‌مزدی». عثمان پاشانك الکبیوك خدمت دولته تعیینه اوزمانه‌قدر مانع اولان، بوشبهه ایدی. عثمان آفیون ایله‌مست اولمزدی؛ لکن شراب ایچردی. نصل که پاشانك کوله‌لرندن اولوب مؤخراً بودین وستولوه‌یسنبورغ (استونی بلغراد) پاشالرینك خزینه‌دارلغنده بولنان ومورخ پچوی‌یه اسکی افندیسنك بزم شبانه‌لرینی نقل ایدن کوچك مصطفانك(۱) شهادت بی طرفانه سندن بویله آکلاشیلیر . عثمان دلی قانلیلره ، خواننده لره محاط اولدیغی حالده طقوزاون قدح ایچردی ؛ بعده مست اولنجه بریاصتیق ایستیه‌رك باشنی قویوب ایکی ساعت قدر اویوردی؛ بوصورتله دفع مستی ایده‌رك صوکره آبدست آلیر، وکوزلرندن اشك ندامت دوکه‌رك دعا ایدردی . ملاقات شاهانه‌یه نائل اولدقدن اوچ هفته صوکره (۲۰ رجب ۹۹۲ — ۲۸ تموز ۱۵۸٤) عثمان مهر دولته نائل اولدی. مهر پادشاهی اعتیادقدیم موجنجه سراینه کوتورلمیوب صدارته تعیینه‌دها زیاده رونق

(۱) مصطفی ، بودینده اعدام اولنان فرهادپاشانك ندیمی بولندقدن صوکره خزینه‌دارصفتیله — ستولوه‌یسنبورغ اوکنده وفات ایدن — حسن پاشانك خدمتنه کیرمش ایدی .

ویرمك ایچون قاپوجیلر کدخداسی معرفتیله دیوانده کندیسه تودیع اولنمش واوراده وزراطرفندن اوپمه مراسمی اجرا ایدلمشدر(۱). سرعسکر فرهادپاشا کورجستاندن چاغیریلهرق سلطان مرادثالثك فتحنی تصور ایتمش اولدیغی آذربایجان خطهسنك پای تختی اولان تبریزسفری اردوسنك سرعسکرلکی عنوانی ده صدراعظملغه علاوةً عثمانپاشایه توجیه اولندی .

(۱) عالی ق ۱۳۱، پچوی ق۱۹۶ . حامیسی اولان مصطفی پاشانك وفاتندن بری خدمتسز قالان مورخ عالی عثمان پاشا طرفندن ارضروم دفتردارلغنه تعیین اولنمشدر .

اوتوز طقوزنجی کتاب

پادشاهك نوبت بنوبت وزیرلره ، سلطانلره ، شیخلره ، امامللره ، خواجه‌یه ، مفتی یه مسخر اولمسی . — آوستریا ، فرانسه ، اسپانیا ، پورتکیز ، انکلتره ، وندیك ، لهستان ، روسیه ، ترانسیلوانیا ، بغداد ، افلاق ، قریم خانی ، اوزبك خانی ، فاس سلطانی ایله مناسبات . — سنت دوکونی . — ولی‌عهد سلطنت مغنیسایه کیدر ؛ ابراهیم پاشا مصره حرکت ایدر . — درزیلرله جنك . — ابراهیمك استانبوله مظفرانه کیریشی ودوکونی . — آوستریا ایله تجدید مصالحه ؛ بوصلحك شهسوارو تورزو طرفلرندن نقضی . — لهستان وروسیه سفرلری . — بغداد وافلاق اصول اداره سنده تبدلات . — فرانسه ، انکلتره ، وندیك ، اسپانیا ، طوسقانه ، کورجستان ، اوزبکلر ایله مناسبات . — پاپانك آسیا خرستیان جماعتلرینه ایلچیسی . — عربستان وقریم وقایعی .

آسیا محاربه‌سنك ، یعنی کچن کتابك موضوعنی تشکیل ایدن کورجستان سفریله بوندن صوکره نقل ایده‌جکمز ایران سفرینك نصف اولی آره‌سنده دولتك سیاست داخلیه وخارجیه‌سنجه مهم خیلی وقایع تحدث ایلمشدر ؛ خطوط متوازیه اوزرنده انکشاف ایتمش وبربرینه تأثیرات متقابله‌سی کورولمش اولان وقایعی بربرندن آیرمامق ایچون جمله‌سنی بوراده ذکر ایده‌جکز . بناءً علیه میدان محاربه‌یی ترك ایله صوقوللونك وفاتندن ایران ایله عقد صلحه قدر اون سنه ظرفنده تحدث ایدن احوالك حکایه‌سنه ابتدا ایلیه‌جکز .

اولا ، مراد ثالثك معنویتی اوزرنده حاکم اولهرق ادارهٔ دولتی آره‌لرنده تقسیم ایدن وزیر و سلطانلردن بحث ایده‌لم . صدر اعظم احمد پاشایه — مقدما کوردیکمز وجه ایله — آرناود سنان پاشا خلف اولمشیدی ؛ لکن سنان خدعه‌لری سایه‌سنده آلدیغی بومنصبی طرز حرکتنده کی قابالق ایله غائب ایتدی . بوزمانده ، عثمان پاشانك ده سلسله ترقی ایجابنجه صدارته حقی وارایدی ؛ لکن دشمنلری عثمان پاشا اصلاً خرستیان اولمادیغندن یعنی باب همایون خدمتنه کیرمك ایچون دین ووطنی ترك ایتمش بولنمادیغندن صداقتنه تمامیله امنیت اولنه‌میه‌جغنی ، سرایده تربیه کورمش اولمادیغنی ، سریع الانفعال وحدید المزاج اولدیغنی ، شرابه وافیونه مبتلا بولندیغنی اورته‌یه قویدقلری جهتله اوندن صرف نظر اولندی . عثمان پاشانك ایکی رقیبی وار ایدی : برنجیسی ، مراد ثالثك یکی ندیمی ابراهیم ایدی که میراخور خدمتنه ارتقا ایتدکدن صوکره حرم همایوندن چیقه‌رق یکی چری آغاسی ، وزیر ، موخر آ سلطان مراده داماد اولمش وسلطان سلیمانك صدر اعظمی اولان نامداشی کبی منحصراً توجه پادشاهی اوزرینه تأسیس اقبال ایتمك ایستمش ایدی ؛

ایکنجیسی سیاوش ایدی که دها ثابت برزمین ، یعنی حرمك حمایه‌سی اوزرینه وضع مبنای آمال ایتمش ایدی. ۱۵۸۲ مارتنك یدیسنده ابراهیم طنطنهٔ عظیمه ایله روم ایلی بکلر بکلکنه تعیین اولنمش وبرمعتاد قرمزی سنجاق یرینه — بیاض وماوی رنکاری علامت مخصوصه اتخاذ ایدن اولکی ابراهیمه تقلیداً — یاریسی یشیل و یاریسی بیاض بر سنجاق ویرلمش ایدی . مراد ثالث ، ابراهیمی سناندن و سیاوشدن زیاده سوردی ؛ لکن زوجه‌سی اولان همشیرهٔ پادشاهی ایله والده سلطانك تأثیرلریله سیاوش پاشا صدر اعظم اولدی . ولیعهد محمدك والده‌سی خاصکی سلطان ، سیاوش پاشانك شهزاده‌یی ووالده‌سنی اتهام وتخت سلطنته کندی اوغللرینی ایصال ایتمك نیتنده بولندیغنی پادشاهه القا ایدردی ؛ آنجق والده سلطان برحیات بولندقجه سیاوش علیهنه برشی یاپه‌مادی. تفلیسدن عودت ایدن سپاهی وسلحدارلرك سنان پاشانك تعدیاتنه وتیمار وزعامتلری حقسز صورتده تقسیم ایتدیکنه دائر اولان شکایتلری ؛ حضورنده سربست ادارهٔ کلام ایتدیکی ایچون اخیراً برچاوشی اعدام ایدن ولیعهدك توجه شاهانه‌دن سقوطی ؛ سنان پاشانك اسناداتنه مقابل مدافعهٔ نفس ایده‌بیلمش اولان خواجه‌نك پاشایه عداوتی ؛ قریم خانلنك سفره چیقمسنی تسهیل ایچون سنان پاشانك افاداتی اوزرینه خانه اقراض اونان ایکی یوزقرق بیك اقچه‌نك احتمال ضیاعی ؛ حاصلی بوأحوالك جمله‌سی سیاوشی رقیبنك تأثیر تهدیدکاریسنه قارشی محافظه‌ایلدی . خان وعدنده ثبات ایتمدیکندن پادشاه ایکی یوز قرق بیك آقچه‌یی سنان پاشادن ایستدی . سنان پاشا بوپاره‌یی ویرمك ایستمز ، یاخود ویرهمز ایدی . والده سلطانك حیاتنده پاره‌نك اعطاسی تأخیر ایدلدی ؛ لکن ۲۹ تشرین ثانی ۱۵۸۵ (۱) تاریخنده اونك وقوع ارتحالندن صوکره پاشابورجی تأدیه ایتدی ؛ والده سلطان دوسانطریا (قانلی باسور) دن وفات ایتمش اولدقلرینی برابر سلطان مراد ولیعهدك و والده‌سنك اونی تسمیم ایتمش اولدقلری ظننده بولندی . سیاوش پاشانك اوچ همشیرهٔ پادشاهی طرفندن واقع اولان القا آت اوزرینه اون بش آی مقدم عزلنده صدراعظملرك تقاعد معاشلری اوچ یوز بیك آقچه‌یه بالغ اولوردی که اوزمانك رایجنه کوره اوچ بیك قورون (آلتون) دیمکدر (۲) .

(۱) وندیك ایلچیسنك راپوری . (اسمی نوربانو ایدی ۱ موراجه «وسونه مراجعت، ۲، ص۵۱۲) ، قنوله‌سك، ۱، ص۶۸۲ دیدیکی کبی «هاماقادونا» دکل. سلانیکی، والده‌نك وفاتی ۵ کانون اول ۱۵۸۴ کوسترر . [والده سلطان ۹۹۱ ذی‌القعده‌سنك ۲۲ نجی چهارشنبه کونی یکی قپو سمتنده « باغچهٔ سرای » ده وفات ایده‌رك پادشاه حاضر اولدیغی حالده فاتحه نمازی قیلنوب ایاصوفیه‌ده سلیم ثانی تربه‌سنه دفن اولندی . سلانیکی ص ۱۸۴ . مترجم]

(۲) سکنك تغییر عیاری جهتیله سلطان سلیمان زمانه نسبتله برثلث فضله دیمکدر .

والده‌نك وفاتی اوزرینه خاصکی سلطان ایله حرم‌سرانینك ایکی مدیره‌سنده‌کی نفوذ رقیبسز قالدی . حرمك بیوك کدخداسی مراد ثالث سلطنتی ابتداسنده کندیسندن بحث ایتدیکمز جانفدا قادین(۱)، ایکی مدیره‌دخی راضیه ویهودی کیرایدی. راضیه، استقباله دائر ویردیکی خبرلرله سلطان مرادی دها شهزاده‌لکی زمانینده تسخیر ایتمش و سرایك باغچوانی اولان شجاع نامنده برمحمیسنی شیخلکه چیقارمش ایدی؛ یهودی قاریسی‌ده سرایه تزیینانه متعلق اشیا تدارك ایدردی (۲). اووقت، تأثیرات مخصوصه‌لریله زوجلرینی ، محمیلرینی دولتك اك بیوك منصبلرینه چیقارمش و بومقاملرنده محافظه یه و هیچ اولمازسه عزللری زمانینده حیات ومالللرینی قورتارمغه موفق اولمش پرنسسلر (پادشاهك و محمد ثالثك زوجه‌لری بالطبع داخل حساب اولمامق اوزره) سلیم ثانینك قیزی ومراد ثالثك همشیره‌سی اولوب صوقوللو، پیاله‌ایله صدراعظم سیاوشك زوجه‌سی بولنان اوچ سلطان وبونلردن صوکره بیوك سلیمانك قیزی ، رستم پاشانك متروکه‌سی ووزیراعظم احمد پاشانك قاین والده‌سی اولان اختیار مهرماه سلطاندر. مهرماه سلطاندن طوغان ایکی حفیدهٔ سلیمانینك هرایکیسی‌ده جنوه‌لی مهتدی جغاله‌قپودان پاشانك داخل دائرهٔ ازدواجی اولمشدر؛ جغاله، اولا بیوکنی تزوج ایلمش واونك وفاتی اوزرینه کوچکنی آلمش ایدی . صوقوللو ایله پیاله‌دن طول قالان سلطانلر یاشلرینه رغماً حریص اقبال اولدقلری جهتله ایکنجی دفعه ازدواج ایتمدکجه راحت ایده‌مدیلر. زوجنك کچرایکن بیونی اوقشامش اولدیغی ایچون جاریه‌لرندن برینی کندی الیله خنجرله‌مش اولان پیاله‌نك متروکه‌سی اوچنجی وزیر محمد پاشایه واردی ؛ صوقوللودن طول قالان اسما سلطان — که کوچك پاپیلی، جرکین فقط فعال برقوهٔ مفکره‌یه مالك ایدی — عثمان پاشا ایله ازدواج ایتمك آرزوسنده بولندیغی حالده بوکا موفق اولهمامسی اوزرینه قلایلی قوزعلی پاشا ایله ازدواج ایتمشدر؛ علی پاشا بودین بکلربکلیکنده اویس پاشانك خافی اولوب جنکك انواعنده شجیع وماهرایسه‌ده پادشاهك خاله‌سی اولان برسلطانی المق ایچون زوجه‌سنی، چوجقلرینی ترك ایتمش اولدیغی جهتله هرکس نظرنده حرمتدن ساقط اولمشدر . بچوینك افاده‌سنه کوره بوقادین بودین قیالرینی رقته کتیره‌جك قدر کوز

(۱) عالی، ق ۳۸۸ . «وندیك مناسبات خارجیه‌سی خلاصه‌سی» دیورکه : «La Chogia Cadun che ha il governo di tutto il Seraglio delle donne favoritissima del G. Signore egoverna la Sultana madre»

(۲) کرلاش، ص ۲۶۶، یومی ایکی بیك دوقه وارد تی اولدیغی سویلیور . [دوقه دکل، آقچه اوله‌جقدر.]

یاشی دوکمش وبددعاسی علی پاشانك اقتصار حیاتی موجب اولەرق برسنه صوکرەوفات ایتمسیلەبودین قربنده برتپەیه دفن ایدلمشدر(١) .

صوقوللو محمد پاشانك خانی اولان احمدپاشانك — کەصدراعظملق منصبنه یالکز قدم و خدمتیله دکل ، زوجەسی مهرماه سلطانك تأثیری سایەسنده ارتقا ایتمشدر — جغالەنك تزوج ایتدیکی ایکی قیزندن باشقه براوچنجیسی دهااولوب بونی غایت زنکین اولان حسن پاشایه ویرمش ایدی (٢). رستم پاشا ایله عایشه سلطانك (٣) قیزی اولان بریکنی‌ده فریدون بکه ویرمشدر ؛ فریدون بك نشانجی بولندیغی حالده توجهدن سقوطی وزرینه سنجاق بکلکیله سمندرەیه، صوکره کوستندیله کوندرلمش وبوازدواج اوزرینه اولکی اعتبار ومقامنی بولمشدر. نشانجیلقده خلفی اولان حمزه بك ایسه فریدون بکك یرینه کوستندیله مأمور اولدیغی حالده منصبسز قالمغی ترجیح ایتمشدر. والدەلرینك سایەسنده صوقوللونك اوغلی وزیر وپیالەنك اوغلی کلیس سنجاق بکی (٤) اولمشدر. صوقوللونك دامادی جعفرپاشاالتمش یاشنده اولدیغی حالده اناطولی بکلربکلکنه، صوکره روم‌ایلی بکلربکلکنه ترفیع ایدلمشدر . حرم سرای سلطانی نسوانك تأثیریله وقوعه کلن بوتبدلات اداری اثناسنده سلطان مراد جاریەلریله، خصوصا والده وهمشیره‌سنك ویرمش اولدیغی ایکیسیله ایکنەلرك یاپدیغی دوکوملرك مانع ویا موجب اولدقلری تأثیرات

(١) قلایلی قوزعلی پاشا غایت سلاحشور ووقور برآدم ایدی. صوقوللونك زوجەسی اسماسلطان کندیسیله ازدواج آرزوسنده بولنەرق خط شریف وارداولمسیله بعدالطلاق زوجەسندن وعائله سندن افتراقنده قادینك فریاد وفغانی بدونك طاغنی ، طاشنی اغلاتدیغی لسان خلقده مشهوردر. مطلقەسنك بددعاسی سلطانك عمرینی افنا ایدوب علی پاشا تکرار بدونه طالب اولدی و اوراده وفات ایلدی. مزاری بودین واروشنده برتپه اوزرندەدر، پچوی، ج ٢ ، ص٢٨. (مترجم)

(٢) « Assan bassa richissimo piglia per moglie la figlia del primo Vezir e spende fin a 100,000 Zecchini per haver il governo d'Egitto. » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی. ١٥٨٩، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقراليده.

(٣) سلانیکی، ق١١٥؛ پچوی، ق١٧٢ . بونلرك افاده‌سیله سفیرك راپوری متفق المألدر. تراجم احوال رؤسا مؤلفی رسمی احمد افندینك — عطائینك تراجم احوال علماسندن نقلاً — فریدونك زوجەسی، صوقوللودن طول قالان اسما سلطان اولدیغی ظن ایتمسی خطادر. فریدون، ازدواجندن برسنه صوکره ٩٩١ صفرینك یکرمی برنده (١٠ مارت ١٥٨٣) عایشه سلطان سرایندە وفات ایتمشدر. [مترجمك تذییلاتنه]

(٤) « La Sultana fo moglie di Piale ora di Mohammedbassa terzo Vezir, ha ottenuto dal Sgr. il sangiaco di Clissa per il secundo suo figlio con Piale. » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی.

سحریه‌نك تدقیقنه حصر اشتغال ایدردی. التی ترك ویهودی قادینی پادشاهه اقتدار سزلق وصرعه کتیره جك صورتده بویو یاپمش اولمق تهمتیله دکیزه آتدیلر (۱۵۸۳). مراد کوندزلری اسکدارده کی یکی سرایك باغچه سنده وقت کچیرمك معتاد نده ایدی: آقشاملری فیشك آتدیره رق اکلنیر، و اکثریا شهزاده سی محمدی اکلندرمك ایچون قره دکیز استحکاملرندن ایکی اوچ یوز دفعه طوپ آتدیررایدی؛ چونکه چوجق بوندرلوا کلنجه یی پك سوردی. پادشاهك انشا آته زیاده مراقی واردی؛ یوقاریده سویلدیکمز وجهایله ایران اوزرینه سوق اولنان اردو سر عسکرینه قارص، آرش، شماخی موقعلرنده قلعه‌لر یاپلمسنی امر ایتدی؛ ادرنه ده، قبریسده مغنیساده جامعلر، مکتبلر، عمارتلر یاپدردی. سلطنتنك ایلك سنه سی مکده برطغیان میاهدن واقع اولان خسارات، امری موجبنجه درت سنه ظرفنده تعمیر اولندی. کعبهٔ مقدسه یی استقبالاً بودرلوا حوالدن محافظه ضمننده، فضله کله جك صولری احاطه یه مخصوص مخزنك عمقنی تزییدایچون احمدك اداره سی آلتنده یوز اون بیك آلتون صرف اولندی؛ حریم کعبه وحتی حجر اسود یکرمی درت ساعت صوآلتنده قالمش ایدی.

پادشاهك افکارینی و بنابرین ادارهٔ دولتی اشغال ایدن شو سویلدیکمز سکز قادیندن دردی سرایك خارجنده، دردی داخلنده ایدی: خارجده کیلر پادشاهك اوچ قیز قارداشیله سلطان سلیمانك قیزی اولان اختیار خاله سی، داخلده کیلر والده سلطان، خاصکی سلطان، کدخدا قادین، وکیل خرج راضیه ایدی(۱). بو قادینلرك پادشاه اوزرنده کی تأثیرینه — صدر اعظمك نفوذی ایچون دها آزمضر اولمامق اوزره — علمادن بش مدیر روحانینك(۲) تأثیری متوازن کلیردی که بونلرده خواجهٔ سلطانی، مفتی، سرای امامی، امام قاضی زاده، سرای واعظی شیخ شجاع ایدی. علمیله مشهور اولان خواجه سعدالدین سیاست داخلیه وخارجیه یی النه آلدی. سرای واعظی شجاع — که مغنیساده عادی برباغچوان ایکن ندیمه راضیه‌نك همتیله کاهن ومنجم صفتیله پادشاهك توجهنی قازانمش وآندن صوکره زمان جلوسنی خبرویرمك حقنده کی التفاتی آرتیرمش ایدی — باغچه لرده برمعیشت سفیهانه ایله وقت کچیرر، شوندن بوندن عرضحال وپاره

(۱) عالی. ق ۳۹۰، دردنجی حادثه. جمله‌سنك اسملرینی ذکر ایدر. موراجه دوسون سلطان محمدك والده‌سنه صفیه Szaffiyé آدینی ویرر.

(۲) اسلامده مدیر ومأمور روحانی یوقدر؛ هامه‌رك بویله سویلمسی خرستیانجه برظندر. (مترجم)

آلیردی(۱). سرای امامی کردی زاده عبدالرحمان البسه تزیناتی، مفتی قاضی زاده اخلاق حسنه‌نك ترکی علیهنده وعظ ویررلردی؛ هرایکیسی خرستیانلر علیهنده غیرت صاحبی ایدیلر. سرای امامی خرستیانلرك، ارمنیلرك، یهودیلرك ایپکدن وصاری کتاندن، ماوی یاخود رنکارنك سرپوشلرندن و مسلمانلرك بیوك صاریقلرندن پك متنفر اولدیغندن بونلری اوامر مخصوصه ایله منع ایتدردی (۲). برکون مایمونلره یهودیلرك کیدیکی کبی قرمزی تاقیه کیدیره‌رك مفتی عزیز افندینك افاده‌سنه کوره بونلری یهودیلر منزله‌سنه تنزیل ایتمك ایستمشدر. یهودیلر، خرستیانلر، ارمنیلر مدت مدیده کولونیج، بچمسز، غیرمتناسب برسرپوش طاشیدقدن صوکره فرق اللی بیك آلتون تأدیه‌سیله اسکی کسوه‌لرینی استعماله باشلامشلردر. ضابطه‌نك سرپوشلره متعلق اخطاراتنه مخالف حرکت ایدوب ده حقلرنده صادر اولان حکملری خرستیانلر کبی پاره ایله صاتین آلمیان مسلمانلر شیخ شجاعدن فناسوزلرایشیدیر، فنامعاملهلر کوررلردی؛ حتی راصد تقی الدینك صاریغنك بیوك اولمسندن دولایی شیخ حدتلی حدتلی تقریعاتده بولنمش، مؤذن باشینك صاریغنی ده کندی الیله باشندن چیقارمشدر. مایمونلر بیله بوآدمك بد بینلکندن قورتیله مادیلر: برحدتلی زمانده بوحیوانلردن چارشیده تصادف ایتدیکی برقاچنی اولدرتدی. عدالت فقرا پرستانه نامنه اجرا اولنان شو حرکتك ایرتهسی کونی، دیوانده سرای امامیله اتلاف اولنان مایمونلرك صاحبی اولان ایکی کشی بی محاکمه ایتمك کبی شایان تأسف اولدیغی قدر کولونیج برحال کررلدی. ایکی شاکیدن عن اصل عرب اولان بری صدر اعظم سیاوش پاشایه متصل: «وزیر، اللهدن قورق» دیه — قولاقلرینی پاتلاده‌جق قدر — باغیردیغی جهتله صدراعظم بونك النده قورتمق ایچون کندی کیسه‌سندن اللی آلتون ویردی؛ مع مافیه برطرفدن ده کاتب وچاوشلر مایمونلره اعلان خصومت ایدن امام علیهنه سویامکده ایدیلر. شجاع ایله مفتی، سوءمشرب صاحبی قادینلرك عموماً بوغازخارجنه نفی ایدللری حقنده پادشاهدن امر آلمغه موفق اولدیلر؛ بونکله‌ده قناعت ایتمیوب تام

(۱) عطائی، تراجم احوال علما، ق ۲۱٤، عالینك شجاعه خصم اولدیغنی سویلر. موراجه دوسون، ۱، ص ۲۹۳، شجاعك اوائل احوالنی تفصیلاتیله نقل ایدر.

(۲) «Proibito ai Christiani e Giudei di portar pani di sede e di lane fine e turbani.» وندیك ایلچیسنك ۱۷ مارت ۱۵۸۰ راپوری. روضة الابرار، ق ۳۱۲. حاجی قالفه، تقویم التواریخ ۹۸۸ (۱۵۸۰). [طائفهٔ یهود، نارنجی مکوردستارلرایله کندولره خیلی وقع واعتبار ویروب طرف نهارده. خصوصا اعین اصحاب اعذارده مبتلای دخان ومغلوب زنان اولان بی توالرك وسخناك عمامه‌لریله التباس مقرر اولمغین امام میمونکش اهتامیله قرمزی چوقه طاقیه یه تحویل اولندی. روضة الابرار. ص ٤٦٢. مترجم]

معناسیله بر انکیزیسیون تشکیل ایده‌رك بو درلو قادینلری سوقاق سوقاق تحری ایله حقلرنده ضابطه‌نك قرارینه کوره معامله اولنمق اوزره بر قاضی وبرامیر حضورینه کوتوردیلر (۱۵ حزیران ۱۵۷۷). ترکلرده پك منتشر اولان خلاف طبیعت برشنیعه حقنده دخی پك شدتلی برامر نشر اولندی (۱) نهایت مفتی وخواجه ایله قاضی عسکرلرك تشویقاتی اوزرینه سلطان مراد استانبولك بتون کلیسالرینی جامعه تحویل ایتمکه قرار ویردی. تصورینك اجراسنه بونلرك برندن باشلادی، وسبب اولمق اوزره سلطان محمد ثانی زمانینده بوکلیسالرایچون احسان اولنان امتیازات شهرلرك خالی وسکنه یه محتاج اولدیغی برزمانده ویرلمش اولوب شمدی ایسه مسلمانلر تکثیر ایتمش اولدیغندن اسباب امتیازك حکمی قالمدیغی کبی امتیازك ده لغوی لازم کله‌جکی اورته‌یه قونلدی. لکن خرستیان جماعتلرینك فدا ابتدکلری پاره‌لرله اوروپا حکومتلری سفراسنك مراجعتلری سایه‌سنده بوتصورك اکمالندن واز کچلدی.

شهزاده‌سی محمدك سنت دوکونی شمدی‌یه قدر کورلمش بر طنطنه ایله بتون شرق و غرب حکمدارلرینك و هیچ اولمازسه ایلچیلرینك حضورنده یاپمق ایچون سلطان مرادك خفیاً بسلدیکی فکر ایله ایران سفرلری و هر قاپیتولاسیون عقد اولندقجه خزینهٔ شاهانه یه ورود ایدن پاره‌لر ترك دیپلوماسیسنك اجنبی حکومتلری حقنده استعمال ایلدیکی طرز وحشیانه‌یی بردرجه‌یه قدر تعدیل ایتدی. آسیا واوروپا حکمدارلریله آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی رودولف دوکونده بالذات بولنمق اوزره برسنه اول دعوت ایدلدیلر (۲). لکن بوحکمدارلرك سفراسنی، روایات شرقیه‌نك [حضرت] ابراهیمه ایصال ایتمکده اولدقلری شو راسمه ایچون احضاراولنان آت میدانینه سوق ایتمزدن اول باب همایونك او زمانده‌کی مناسبات خارجیه‌سنی بیان ایتمك اقتضا ایدر: عثمانلیلرك مناسبات دیپلوماتیقیه سنده برنجی موقعی طوتان حکومتلر: اوروپاده وندیك، اوستریا، روسیه، لهستان، خراجکذار اولان ترانسیلوانیا، بوغدان،

(۱) « Fece publicare in tutto il suo impero un salutifero e lodevo-lissimo décreto, che sotto gravissime pene nessuno nel avenire e con femine o con maschi la sodomia usasse. essendo quasi peculiare quel vitio della natione turchesca. » ماتالی قوتی ك ۲۵ ، ق ۲۳۳ .

(۲) ایمپراطور بودعوته جوابنامه‌سنده شویله دیورایدی: «Benevole gratulamur—ad tempus constitutum iis, quæ nostrarum vicissim erunt partium, non deerimus.» پراغ، ۱۰ ایلول ۱۸۵۱ .

افلاق، راغوزه؛ آسیاده ایران، کورجستان ایله اوزبك ممالکی؛ آفریقاده جزائر، طرابلس، فاس، مراکش ایدی.

بوحکومتلردن آوستریا و ایران اکثریا اك زیاده نظر دقتمزی دعوت ایدرلر؛ چونکه دائما تهدید ایدیجی، یاخود تهدید اولنمش حالنده بولندقلری جهتله بریسیله مصالحه، مطلقا دیکریله محاربه‌یی موجب اولوردی. صوقوللونك وفاتنده یکی صدر اعظم احمد پاشا — سلفنه قرابتلری اولان — حدود امراسنی همان کاملاً دکشدرمش، خصوصا صولنوق، لیپا، بوسنه، هرسك، گیولا بکلرینی تبدیل ایلمش ایدی؛ ایمپراطورك ایلچیسی سینزه‌ندورف (۱) اخیراً سنجاق حالنه قونیلان برزنجه‌نك اشغالنه مانع اولمق اوزره چالشدی ایسه‌ده موفق اوله‌مادقدن باشقه بودین بکلربکی اوچ یوز اللی طقوز مجار کویله ویرکی طرح ایتمك تکلیفنده بولندی. بواسباب اختلافه لاحقه اولمق اوزره هاتوان و سامبوك وقعه‌لری ظهور ایلدی. بوایکی موقعده مجارلر مقدما وقوع بولمش اولان جولان وخسارلردن دولایی ترکلردن انتقام آلمش ایدیلر. ایمپراطور عسکری طرفندن هاتوان جوارنده ۳ نیسان ۱۵۸۰ تاریخنده واقع اولان برتجاوزدن صوکره صولنوق سنجاق بکی شهسوار بك ده اوسنه تموزینك اون یدیسنده مجارلر طرفندن نادود-وار صحراسنده مغلوب ایدیله‌رك برابر بولنان عسکردن اوچ یوزی مقتول ودرت یوزی اسیر اولدیغی کبی کندیسی ده یاره‌لاندی. بودین بکلربکینك کدخداسی علی وویوده اسیرلر آره‌سنده بولنه‌رق اون بربیك آلتون فدیه‌ئنجات اعطاسنه مجبور اولدی. قبریس وکورجستان فاتحی مصطفی پاشا عثمانلیلرك سامبوك جوارنده کی جولانلرندن شکایت ایتمکده اولان سفیر پره‌ینه‌ره قبریسك فتحی اثناسنده براغادینونك باشنه کلن حالی تخطر ایتمسی لازم کله‌جکنی سویلدی. ترجمان بوتهدیدی ترجمه ایدرکن وزیر چاوشنه دونه‌رك: «بو ایاچی هنوز یدی قله‌یی کورمه‌مش صانیرم.» دیدی. حبس واشکنجه بوسکسانلك جلادك صوك دلیللری ایدی. بالتازار باتیانی، ژورژ زیرینی، فرانسوا ناداسدی — که ترکلر ایچون مدهش اوچ اسم صاحبلریدر[*] — بتون پوژه‌غا خطه‌سنی خراب ایتدیلر. اولامه پاشانك اوغلی اولان پوژه‌غا سنجاق بکی اسکندر بك ایکی اوچ بیك کشی ایله بونلرك مقابله‌سنه چیقدی؛ لکن جنکه طوتوشمازدن اول اوغللرینی — احتمالات

(۱) سینزه‌ندورف راپورنده ترکلرك اخیراً یکی انشا اولنان فنیژه، وه‌چووار، قارستور، ویوتوار قلعه‌لری حقنده هیچ بروجه‌ایله مسئله‌چیقارمیوب یالکز خرواتستان حدودنده قورانا ایله اوچیچقا آره‌سنده (احتمال که ده‌بروواچ) انشا اولنان برقلعه‌دن بحث ایتدکلرینی یازار.

حربدن مصون بولندیرمق ایچون — بر محرمیله کوندردی . خیلی مدت منازع فیه قالان مظفریت اسکندرك علیهنده ظهور ایدنرك کندیسی ده برمزراق یاره سیله مقتول اولدی ؛ قائم‌مقامی اولان قلندر، سپاهی آغاسی عثمان، آتینا قلعه‌سی قوماندانی حسین ایله درت یوز اوتوز کشی، یکرمی بایراق، تره‌میته‌لر، داود للرایله برابر دشمن النه دوشدی. ایکی یوز قرق طقوز باش کسلدی، اسکندرك اوزرنده کی اشیا غصب ایدلدیسه ده نعشی برکنیسه صاریله‌رق میدان حربده براقلدی. بو وقعه استانبولده هاتوان جولانندن زیاده قیل وقالی موجب اولدی. پادشاه، صلحك شو صورتله ایکی دفعه نقض ایدلمسندن دولانی ایمپراطوره بر مکتوب خصوصی ایله شکایت ایلدیکی کبی غضنفر چاوش بودین بکلر بکنك مطالبنی مجارستان حدود قوماندانی ارشیدوق ارنسته تبلیغ ایتمکه مأمور اولدی؛ ایمپراطور عثمانلیلرك شکایاتنه اتهامات ایله مقابله ایتدی[۱]. یرینه بارون دوپره‌ینه رتعیین اولنمش اولان ایلچی بارون دوسینزه‌ندورف(۱) — سنان پاشانك وزیر اعظم صفتیله کندیسنه ویرلمسی لازم کله‌جکی ظننده بولندیغی پاره‌یی تأدیه ایتمه‌مسندن دولایی — استانبولدن چیقارکن سلفی کبی سکز دکل، آنجق درت آت هدیه‌سی کوتوره بیلدی. شرابدار علی بوایلچی یه ترفیق اولنه‌رق سنت دوکونی ایچون یازیلان دعوتنامه‌یی ایمپراطوره اعطا واپیولی اوزرنده کائن هونت ایالتی پالاتینی ئه‌تیه‌ن نیاری دوبه‌ده‌ی ایله برلکده استانبوله عودت ایلدی. ئه‌تیه‌ن نیاری بر طاقم هدیه‌لر کتیره‌رك وصولنك ایرته‌سی کونی (۱۵ مایس ۱۵۸۱) پادشاهه تقدیم ایلدی. دیکر طرفدن، معاهدات صلحیه‌یه مغایر اوله‌رق هرایکی حکومتك انشا ایتدیرمش اولدقلری استحکامات حقنده بودین پاشا سیله ارشیدوق ارنست آره‌سنده برمخابره وقوع بولمقده ایدی (۲) . صدراعظم ایله ایلچی آره‌سنده کی

(۱) سینزه‌ندورف ۷ ایلول ۱۵۸۰ تاریخلی راپورنده سلطان مراد حقنده شویله سویلر :
Der Sultan aber allermassen zeitlicher Ere und Gelts gierig, zornig,» beweglich, liederlich; das Regiment bei den Eunuchen und Weibern, alle Aemter den Meisbietenten verkauft. Siawus der Kaimakan von weniger Autoritet. Sinan der Feldherr gegen Persien und Oberster Wesir hochtrabend, unbedechtig, martialisch, dem Christenthum huechst gram, wird nach persischer Waffen suspension nicht feiern den Sultan wider die Christen zu bewegen. Galli wœlten nil allein wie Poloni et Veneti Confederati, sondern Fratres seyn. Hispani haben ein guet stuckh der Christenheit in ire vermeinte tregua einverleibt. England hat auch seinen Verstand mit des Pforten das es endlich auf die privat communitates und Fursten als Florenz und gar an die schweizerischen Gauen nahe rucken wolle.»

(۲) علی پاشا. ۲۲ تموز ۱۵۸۱ تاریخله ایمپراطوره یازدیغی مکتوبده اپیولی قربنده کی قلعه‌نك

هذا کراتك واسطه‌لری ترجمان علی و عن‌اصل مجار اولوب نشرینك مترجمی اولان اختیارمراد ایدی. سنان پاشا بومذا کره‌لرده معتاد اولان سرتلکنی وغرورینی محافظه ایتدی؛ برملاقاتده ایاچی نیاری‌یه دیدی که: « ایمپراطور رودلفك صحتی مختل اولدیغی دوغریمیدر؟ نیچون مجارلر کندی ملتلرندن حکمدار انتخاب ایتمدیلر؟ آلمانلر مجارآتلرینه بکزرلر؛ لکن مجارلر قوتلی آیغیدرلر. سن مجارلری افساد ایده‌بیلیرسك؛ فقط انتخاب ایتدکاری حکمداری مقامنده تأییدایتمك اوزره بن مجارستانه عزیمتده تأخرایتمیه جکم». هونت پالاتینی سکوت ایتدیسه‌ده بارون پره‌ینه‌ر ، جواباً ، ایمپراطورك عافیتی برکمال اولوب مجارلرك، حکمدار مشروعلری اولمق اوزره ، بدناً و روحاً کندیسنه صادق بولندقلرینی بیان ایتدی. پره‌ینه‌ر صدراعظمه اوچ‌بیك دوقه‌دن زیاده هدیه اعطاسنده مخالفت کوسترديکندن سنان پاشا ایلچی یی دیرکه باغلاده جغنی وبوندن برحیات قورتله جغنی بیان ایله تهدیدایلدی . مأموریتیله مناسبتی اولمایان مساعده‌لره نائل اولمق ایچون پره‌ینه‌ردن زیاده مماشات کوسترمش اولان نیاری ایسه بوحرکتنك نتیجه‌سی اولەرق بالاستحقاق دوچار خجالت اولمقدن ومعاشنی غائب ایتمکدن باشقه برشی قزانه‌مادی .

شهزاده محمدك سنت دوکونندن برسنه اول، فرانسه، ایلچی ژاق ژه‌رمینی واسطه‌سیله قاپیتولاسیونی تجدیدایتدی . ترجمان دولت علی‌بك، سنت دوکونی ایچون بردعوتنامه ایله برابر ، عهدنامه‌نك ترکجه‌نسخه‌سنی فرانسه سرایینه ایصاله مأمور اولدی. مع‌هذا صدراعظم سنان پاشا ایله ایلچی آره‌سنده بعض مشکلات تحدثی تأخرایتمدی ؛ بوامتزاجسز لغك ایلك سببی ، ژه‌رمینینك صدراعظم احمدپاشانك حیاتنده — فرانسز سفیرلرینك صدر اعظمدن باشقه‌سنی زیارت ایتمه‌مك معتادلری اولمسنه بناءً — سنان پاشایه کلمه‌مسنك پاشانك خاطرنده‌یر ایتمسندن متحدث اولدیغی تخمین اولنور . غلطه‌ده سن ـ فرانسوا کلیسا سیله سنت ـ آن و سن ـ سباستیه‌ن کلیسالرینك قاپانمسی و بونلرك جامعه تحویلی تصوری بادیٔ منازعه اولدی . خرستیان کلیسالرینك سدینی تعقیب ایدن پازار کونی ایلچی — معیته‌سکسان فرانسز آله‌رق کلیسا پیشکاهنه کیدوب قاپی‌یی چالمش وبالذات « آنتولیته پورتاس اینفه‌ری» (۱) دعاسنی اوقویوب اورادن آنجق اوکله‌وقتی — ترکلرك استهزاسیله تعقیب اولنمقده اولدیغی حالده — مفارقت ایلمشدر . مع هذا — یوقاریده

تجارتی حمایه ایچون انشا اولندیغنی بیان ایدر؛ لکن ایمپراطورك وه‌ره‌به‌لیده برقلعه یاپمسنه مساعده اولنه‌میه‌جغی واویوارو قالو استحکاماتنه مساحه کوسترلسی بوشهرلرك اراضیٔ ایمپراطوری اوزرنده بولنمسندن نشأت ایلدیکی مکتوبك جملهٔ مندرجاتندندر .

(۱) قاپی اورلدیغی زمان اوقونور بر دعا اولدیغی آکلاشیلیور . (مترجم)

ذکر اولندیغی اوزره — برقاچ کیسه آلتونك فدا ایدلمسی کلیسالرك جامعه تحویلی تصورینك اجراسنه مانع اولمشدر . بنه اوسنه ظرفنده دولت عثمانیه ، اسپانیا مرخصی ماریغلیانو ایله برسنه‌لك برمتارکه امضا ایتمشدر که بومتارکه سنین اتیه ده دخی بنه اوقدر مدت ایچون بربرینی متعاقب تجدید اولندی (۱). اسپانیا ایله منعقد اولان شو معاهده‌لره رغماً ، پادشاه برپورتکیز ایلچیسنی حضورینه قبول ایتدی . بوسفیر ، بدبخت قرال سباستیه‌نك ولدمادر بخطاسی قراتو باش دعاجیسی دون آنتونیو طرفندن — عموجه‌سی قرال ـ فاردینال ایله ایکنجی فیلیپ علیهنه امداد ایستمك اوزره — صدراعظم وسلطانلر ایچون هدایا ایله کوندرلمش ایدی . پورتکیز ایلچیسنه ، ایران سفرینك الجا آتنه واسپانیا ایله یالکز برسنه ایچون عقد اولنان عهدنامه‌نك انقضای مدتی قریب اولمسنه کوره جواب ویرلدی (۱۵۸۱) ، و اکر آنتوان برسنه‌دها مقاومت ایده بیلیرسه بومدتك ختامنده اعانهٔ مقتضیه یه مطلقا نائل اوله جغی افاده اولندی . دولت عثمانیه ایله انکلتره آره‌سنده اووقته قدر هیچ برمناسبت دوستانه جریان ایتمه‌مش وبالطبع هیچ برعهدنامه عقد اولنمامش ایدی [۲] . یالکز برقاچ مکتوب تعاطی ایدلمشیدی . انکلتره قرالیچه‌سی الیزابت طرفندن انکلتره‌نك برنجی سفیری اولمق اوزره کوندریلن ویلیام هاره‌بونه استانبوله آنجق سنت دوکونك ایرتسی سنه واصل اولمشدر (۲). هاره‌بونه‌نك اعتماد نامه‌سی پادشاهه مراسم معتاده ایله تقدیم اولندی . الیزابت کندیسنه : «قواعد یسوعی تغلیط ایدن بت پرستلره قارشی دین حقیقینك معلوب اولماز حامیٔ قدرت پروری» عنوانی ویریوردی . الیزابت ، شوافاده‌سیله ، غیرمبهم برصورتده ، خرستیان جمعیتندن آیریلیور ، واونلرك علیهنه — بتون خرستیانلری بت پرست عد ایدن — مسلمانلرله برلشمك آرزوسنده بولندیغنی بیان ایتمش اولیوردی (۳). انکلتره ایلچیسی ، مناسبات واقعه سنده — لهستان قرالنك انتخابی مسئله سنده دخی اعمال نفوذ ایله آوستریایی

(۱) ناپولی خدیوی ۱۹ تشرین ثانی ۱۵۸۱ تاریخیله صدراعظم سنان پاشایه یازدیغی برمکتوبده دیرکه : « Juan Marigliano ambachadore y el Illmo Achmet basa scrivio la carta que V. E. vera al dicho S. Ahmet conformandolo que se havea capitulado de questo anno non saliesso armata d'una parte cantra otra — y no presantar le que dei parte Rey mi Sennor se ha complido lo capitulado tan puntualmente.»

(۲) بوایلچی استانبوله ۲۹ مارت ۱۵۸۳ ده واصل اولمشدر . پرینرك راپوری .

(۳) قرالیچه‌نك مکتوبی ۱۵ کانون اول ۱۵۸۲ ؛ انکلیز سفیرلرینه فرانسز ایلچیلرینك امتیازاتی تأمین ایدن جوابنامهٔ پادشاهی ۱۸ مایس ۱۵۸۳ تاریخیله در .

خارجه براقدیره رق فرانسه لهنده اتخاذ قرار ایتدیرمش اولان — خواجهٔ سلطانی مورخ دانش پرور سعدالدین طرفندن معاونت مؤثره کوردی .

بافانك (صفیه سلطانك) مرادثالث نزدنده برقرار اولان تأثیری اونك همان بتون مدت حیاتجه دولت عثمانیه ایله وندیك آره سنده مناسبات دوستانه دوام ایتمسنه باعث اولدی. بایبوزپول قانتاره نونك استانبوله وصولندن آز صوکره سنت دوکونده حاضر بولنمق اوزره وندیکدن کوندریلن فوق العاده ایلچی سورانزونك استانبوله صورت مطنطنه ده دخولی واقع اولدی ؛ پادشاهك ، ترجمان علی واسطه سیله بردعوتنامه ارسال ایتمش اولدیغی دوج یاشندن بحث ایله اعتذار ایتمشیدی ؛ فقط سلطان مرادك — دوکونك احتشامنه مدار اولمق اوزره — برمکتوب خصوصی (۱) ایله ایستدیکی بیك اوقه یوك ثماشی کوندرمه مکه جرأت ایده مه مشیدی. باب همایون ایله — لهستان تاجنی الك زیاده عثمانلیلرك مداخله سی سایه سنده قازانمش اولان — اتیه ن باتوری آره سنده کی مناسبات دخی دوستانه ایدی . باتوری ، روسلره تمایل ایتدیکی حقنده برشبهه حاصل اولمسی اوزرینه ، وزیر اعظم احمد پاشایه قریستوف دزیه ره سه‌ك واسطه سیله ۱۲ شباط ۱۵۸۰ تاریخنده اعطا اولنان برمکتوب ایله کندیسنی مدافعه ایتمشیدی ؛ بومکتوبده ، روسیه نك کوندردیکی مأمورلرك تشبثاتنه رغماً ، هیچ برزمان منافع پادشاهی خلافنه حرکت ایتمه جکنی بیان ایدیوردی ؛ بناءً علیه ، سلطان مراد ، لهستان قرالنك لیتوانیاده قازانمش اولدیغی موفقیات متمادیه دن ممنون اوله رق مؤخراً ، باتورینك پاپه سقووی محاصره ایتمکده اولدیغی صیره ده ، دولت عثمانیه ایله اتحادینی جناب حقك دائما محافظه ایتمسی تمنیسنی تبلیغ ایتمك اوزره برایلچی کوندرمش واواتفاقی بتون دنیا برآره یه کلسه بوزه میه جغنی بیان ایلمشدر. آنجق بو امتزاج ظاهری لهستانلیلرك ، قریم خانلرك اورایه التجا ایدن ایکی برادری حقنده — خانك مراجعت وطلبنه رغماً — کوسترد کلری حمایه دن دولایی آزوقت ایچنده بوزلدی . صدارت عظماده احمد پاشانك خلفی اولان حدید ووحشی سنان پاشا بوبابده لهستان سفیریله (۲) برملاقاتنده شو سوزلری سویلدی : « صوقوللویه لعنت که اتیه نه لهستان تاجنی احسان ایتمشدر ! بز قریم خانله یازدق که کیتسین ، قارداشلرینی آراسین ، وقلیجنك قوتیله فدیهٔ نجاتسز آلسین ؛ بزم اردومزده بوتشبثك اجراسی ایچون اوکا

(۱) پادشاهك دوجه مکتوبی ۲۹ شوال ۹۸۹ (۲۶ تشرین ثانی ۱۵۸۱) تاریخلیه در . خزینهٔ اوراق ایمپراطوری .

(۲) بوایلچینك ترانسیلوانیا مناسبتیله کندیسندن بحث ایده جکمز توماس درویووسکی اولماسی لازم کلیر .

یاردیم ایده جکدر » . ینه بوسنان پاشا ایراندن عودتنك ایرته سی کونی آوستریا ایلچیسیله اودرجه ده برحدت ایله قونوشوب ویرکی تأدیه اولنمازسه همان ویانه اوزرینه یورویه جکنی، کندیسی اللی سنجاقلق یرفتح ایتمش اولدیغنی، عجم سفرندن هنوز برکون اول عودت ایتمش ایسه ده استانبوله صیقلمغه باشلادیغنی، عجمستاندن اللی سنجاق آلدیغنی کبی بجارستاندن ده یکرمی سنجاق فتح ایده جکنی بیان ایتمشیدی. باتوری یه ایکی تاتار شهزاده سنك اعاده سنی آمر [۳] ولهلرك بوغدان وافلاقده جولانلرندن دولایی بعض توبیخاتی متضمن برمکتوب پادشاهی کوندرلدی؛ باتوری. کرك ایکی تاتار شهزاده سنك قبولندن ولهلیلرك تجاوزاتندن، کرك تاتارخانلرینه ویرلمسی لازم کلن ویرکینك اوزمانه قدر تأدیه ایدلمه سندن دولایی ممکن اولدیغی قدر عرض معذرت ایلدی [٤]. ایکی پرنس تسلیم اولندی (۱)؟ لکن بالمقابله سربست براقیله جغی وعد اولنان مارخازی محبسدن چیقارلمادی . شوصیرده ده روسیه (۲) ودولت عثمانیه نك متقابلاً بررسفیر کوندرملری چارك — روسیه القاآتنه مبنی ایران محاربه سنه اشتراکدن مجانبت کوسترن — قریملیلرله اولان مناسبتلرندن متحدث کبی کورینیور (۳) .

ترانسیلوانیاوویوده سی قریستوف باتوری امر پادشاهی موجبنجه یانقول پودقووایی (٤) بوغداندن چیقاردقدن وبوایالتك والیلکنی پیه رمیخنه یه اعاده ایلدکدن آزوقت صوکره ترك حیات ایتمشدی (٥). بوغدانده کی بوتبدل — باب هایونك حلبه نفی اولنان پیه رلك یرینه تعیین ایتمش اولدیغی — صاقسون یانقوللك عزلی واونك یکنی سیگیسموند باتورینك ویرکی آرتیرلمقسزین ترانسیلوانیاتختنده تصدیقی مذاکره ایتمك اوزره استانبوله کوندریلن

---

(۱) « Il re di Polonia manda al Signore li due fratelli del Tartaro fugati in quel regno . » وندیك راپوری .

(۲) روسیه ایلچیسی فیلیپووسکی استانبوله قرق کشی ایله کلدی ؛ معلم صفتیله معیتنده بولنان سلوستووسکی مؤخراً انترتونس صفتیله استانبوله تکرار کلمشدر.

(۳) « L'ambassadore Moscovita finalmente gionto voce che ha mandò S. Amu- rath un Chiausso al Moscovita pregando lasciare che i Tatari in quella guerra contra Persiani andassero a servirlo-in vece di risposta non solamente il Chiausso ma quaranta Schiavi o tiandio venuti in co- mpagnia del Chiausso fece imprigionar un grand rebelle » وندیك ایلچیسنك ۱۸ حزیران ۱۵۸۰ راپوری ؛ تاتالی قوتی ، ك ۳۲ ، ص ٤٤٠ .

(٤) به تلن، ك ٦، ص ٤٣٤، یانقول ـ پودقووا ایله صاقسون یانقولی قاریشدیرر. انکل، افلاق تاریخی ، ص ۲۲۷ ـ ۲۳۰ بونلری صریحاً تفریق ایدر .

(٥) ۲۷ مایس ۱۵۸۱.

لهستان قرالی اتیه‌نك ایلچیسی توماس درویووسکی وساطتیله اجرا ایدلمش ایدی . سیگیسموند، پول مارخازی نامنده‌کی سرسری‌یی کندیسنه قورقونج بر رقیب بولدی؛ نصیب طالع آرار برعسکر اولان مارخازی — ترانسیلوانیانك اك اصیل عائله‌لرندن برینه منسوب بولنان — زوجه‌سیله منازعه‌سنه مبنی دعوایی رؤیت ایدن حکام طرفندن محکوم اولهرق ترکلره التجا ایتمشیدی . صدراعظم سنان پاشا ، مارخازینك کوزل وعدلرینه منجذب اولهرق ترانسیلوانیا حکومتی اوکا توجیه ایتمك مساعد کورندی ، وسیگیسموندك رقیبی طرفندن واقع اولان تشبثات حقنده بسط شکایت ایچون کلن لهستان ایلچیسنی قبول ایتدیکی کون مارخازی‌یی ده قبول ایتدی . سنان پاشانك دیکر مذاکره‌لرده کوستردیکی قبالق بو مناسبتله ده میدانه چیقدی . لهستان ایلچیسی : « ترانسیلوانیالیلر مارخازی‌یی قرال کورمکدن ایسه ئولمکی ترجیح ایدرلر » دیوردی . سنان پاشاحدتله باغیره‌رق شو جوابی ویردی : « ئوله بیلیرلر؛ حتی بز اونلری ئولدرمکه حاضرز ؛ ترانسیلوانیالیلر لهستان قرالنه استناد ایدیورلر؛ لکن کندیلرینه قرالك نه معاونت کوسترهبیله جکنی زمان احتیاجده کوره جکلردر » . سنانك عزلندن صوکره مارخازی خدعه‌لرینك مکافات محققه‌سنی یدی قله حبسخانه‌سنده بولدی ، واورادن قره‌دکیز ساحلنده‌کی قله‌یه(۱) نقل اولندی ؛ لکن قبول اسلام ایلدیکندن لیبا سنجاق بکلکیله حریتنی دردست ایده‌رك اورادہ وطننه بربلا کسلدی(۲) . بوغداندہ صاقسون یانقول ، ویوودہ کوتوروم پیه‌ری — لهستان قرالی اتیه‌ن باتوری طرفندن مقامنه اعاده ایدیلنجه‌یه‌قدر — مملکتدن طرد ایتمش اولدیغی کبی افلاقده دخی وویوده پتراسقونك اوغلو پیه‌ر چرچب ایکی سنه‌دن بری میخنه‌دن غصب ایتدیکی تختی اشغال ایدییوردی . چرچب ، نائل تاج اولمازدن اول ، اوچ سنه فرانسز سفیرینك خانه‌سنده قاله‌رق السنه تحصیلیله اشتغال ایتمشیدی؛ لکن مطالبنده سفیرك نائل تصحبی اولمقله برابر ، خزینهٔ همایونه سکسان بیك آلتون تعهد وبونك ربعنی پیشین تأدیه ایتمه‌مش اولسه‌یدی پرنسلکه نائل اولهمیه‌جق ایدی . میخنه ، رقیبنك قصور پاره‌نی بولهمیه‌جغی اعتماد تامیله ترك تخت ایتدی ، وامیدی بیهوده اولمایوب تکرار پرنسلکه کچدی . ایران محاربه‌سی مناسبتیله عجم سفیرلری مقصوددن ،

(۱) آناطولی حصاری اولهجقدر . (مترجم)

(۲) به‌تلن ، ك ٦ ، ص ٤٤٢ . ایلچیلرك راپورلری مارخازی‌یه — مؤخراً سنجاق بکی اولان — هوسه‌ین بره‌یی Houséin (حسین بك؟) ایله جزاهورسقالی اندراشی‌نی آرقداش کوستررلر .

علیدن، ابراهیمدن بحث ایتمش ایدك (١). استانبوله تاتار (٢) وكورجی ایلچیلری (٣) ده كلمش وسنت دوكونده قریب اوزبك پادشاهی ایله فاس ومراكش سلطانی طرفندن برر سفیر ورود ایتدیكی كورلمشدر .

سنت دوكونك ١٥٨٢ ده اجراسی قرارلشدیرلمش و برسنه دن زیاده برمدت اول تدارکاته باشلانلمش ایدی؛ دوكونك زمانی آسیا، اوروپا، آفریقا حكمدارلرینه بیلدیرلدی؛ دولتك بتون والیلرینه ده دعوتنامه لرله چاوشلر كوندرلدی؛ ایشلری اجابته مانع اولانلر برچوق هدایا تقدیمیله عرض معذرت ایتدیلر [٥] . مطبخ عامره امینی قره بالی بك سور همایون امانتنه وسابق نشانجی حمزه بك نظارتنه مأمور اولهرق حمزه بكه مصارف لازمه یه صرف ایتمك اوزره خزینهٔ دولتدن یاریم ملیون آقچه ویرلدی . آت میدانی — كه سلطان سلیمانك، همشیره سیله ابراهیمك ازدواج واوغللرینك سنت دوكونلرینی یاپدیغی محلدر — اعصار سالفه نك اك پارلاق طنطنه لرینی رونقسز براقه جق برموقع دارات واحتشام اولدی. پاپیلان تدارکات عظیمه ایله متناسب برنتیجه حاصل اولهرق مراد ثالث شهزاده سی سلطان محمدك شرفنه اجرا ایتدیكی بودوكون، دولت عثمانیه تاریخنده كرك عظمتی ، كرك مدتی اعتباریله مثالسز قالمشدر . درت یوز آدیم طولی، یوز آدیم عرضی اولان آت میدانی دوكونك و تماشاكرانك احتیاجاتنه كوره تنظیم اولندی : شمدی [مورخ زمانده] تیمارخانه نك بولندیغی یوقاری طرفده تخته لرله یوز آدیملق برمربع پاپیلهرق مطبخه تخصیص ایدلدی. پادشاه وولی عهدایله سلطانلرایچون ابراهیم پاشا سرایینك حولیسنده كوشكلر، اوستی اورتیلی قرارگاهلر یاپلمشیدی. سرایك الت طرفنده وینه اوحذاده بربنا وارایدی كه آلتی قدم ارتفاعنده اولان تملی طاشدن وبونك اوزرنده بولنان اوچ قات اخشابدن یاپلمش ایدی: برنجی قات دول اجنبیه ایلچیلرینه، ایكنجیسی

(١) طوقماق خان سفارتی مراد ثالثك جلوسنه مصادف ١٥٧٤ سنه سنده وقوع بولمشیدی . پره ینه رك راپورنده « موسوخالی » لقبی ویریلن مقصود ١٥٧٨ ده ، علی ١٥٨١ تشرین اولنده ، ابراهیم ١٥٨٢ ده كلمشدر. پره ینه رك راپوری ، «خلاصهٔ مناسبات سیاسیه» ١٥٨٢، وندیك مطبوعی .

(٢) « La mbassadore del re dei Tatari era gionto con commissione d'offrir 150,000 cavalli al Sr. » نیسان ١٥٨٢ ، «خلاصهٔ مناسبات سیاسیه» ، وندیك.

(٣) « ٢٤ كانون ثانی ١٥٧٧ ، بركورجی سفیری ال اوپمشدر . » خلاصهٔ مناسبات . « ٢٥ تموز ١٥٧٩، كورجستان حكمداری سفیری — كه كدخدابكك قارداشی اولق اوزره بیلنمشدر — آت میدانده سنت دوكونده بولنمشدر». كرلاشك ژورنالی ، ص ٢٤٤ . شهوه یكرك سیاحتی، ص ٢٨٢ . اونفاندك راپوری، .

اندرون و بیرون (ایچری و دیشاری) اغالرینه ، اوچنجیسی بکلربکلرینه ، وزرایه تخصیص قلندی(۱). بوبنایه علاوةً اون ایکی قدم طولنده ویدی قدم ارتفاعنده برغاله‌ری علاوه اولنه‌رق بوده قپودان پاشا وامرای بحریه ایچون ترتیب ایدلدی(۲). ابراهیم پاشا سرایینك قارشیسنده، مقدما وزیراعظم احمد پاشا سرایینك بولندیغی ومؤخراً سلطان احمد جامعنك انشا اولندیغی محله‌سرای همایون موسیقه‌سی ودوکون نخللری بولنوردی. دها اشاغیده و ینه اوطرفده عجم ایلچیسی ایچون بر تماشاکاه یاپیله‌رق طوانمه برقاچ یوز مومللی براویزه تعلیق اولنمشیدی؛ عجم ایلچیسنك قربنده فرانسز ایلچیسنك تماشاکاهی بولنیوردی . فرانسز سفیری اوستریا ایلچیسنه تقدم ایتدیرلمسنی طلب ایدوب بوکا موافقت اولنماسی اوزرینه «پك ـ خرستیان» اولان قرالك ایلچیسی ایچون صنم پرستلرك آیینده(۳) بولنمق مناسب اوله‌میه جغی بهانه‌سیله دوکونده کورنمدی. اونك تماشاکاهی تاتار وله ایلچیلری طرفندن اشغال اولندی. اوندن صوکره قپودان پاشانك قرارکاهی کلیوردی ؛ بونك قارشیسنده شربت و دیکر مشروبات مفرحه استحضاری ایچون بربیوك چادر قورلمشیدی . میدانك اورته‌سنه ایکی دیرك دیکیله‌رك برینه قرمزی بویا اورلمش، اوته کنه زیتون یاغی سورلمش ایدی. بوایکنجی دیرکك تپه‌سنه، اوزرینه بیکلرجه فنارلر معلق بربیوك چنبر قونلمش اولوب اشبو چنبر آت میدانی تنویر ایچون کیجه‌لری ایندیریلیردی. روم ایلی بکلربکی ابراهیم پاشا «دوکونجی باشی» عنوانیله دوکون موقعنك

(۱) ابراهیم پاشا سرایی تجدید صورتنده تعمیر ایله آت میدانینه آچیلان قپونك یرینه براعلی کوشك یاپلدی ، وسرایك کوشه‌سندن بوکا بر قپو آچلدی . مهترخانه‌ده ارکان واعیان دولت ایچون طولابی طبقات اوزره طقسان بش ذراع بردیوانخانه انشا اولنه‌رق زمین قاتی خرستیان ایلچیلرینه تخصیص، تاتارخانك قارداشلرینه ده قارشی طرفده له سفیرلریله اتورمق ایچون تماشاکاه تعیین ایدلدی. صباح اقشام خان زاده‌لره وله ایلچیسنه ایکیشر سفره ، عجم ایلچیسنه اوچ سفره خاص واوچ سفره خرجی یمك چکیلیردی (خاص یمك ۱۵ درلو ، خرجی ۹) . میدانك اطرافنده ارباب صفا کوزل نشیمنلر ، آرسلان خانه‌سمتنده کوشکلر وتخته‌بندلر (صال) یاپدردیلر. سلانیکیدن تلخیص ، ص ۱۶۶ . (مترجم)

(۲) قپودان قلیچ علی پاشا ، فورسه (کورك) دولکرلرینه کوشکك نهایتنده وصباحدن اقشامه قدر برکون ظرفنده مجدداً بر اوطه یاپدورب دوکونك ختامنده مسلمان جوجقلری تعلم قرآن ایتمك اوزره وقف ایتدی . سلانیکیدن تلخیص . ۱۶۷ .

(۳) پك ـ خرستیان Très - Chrétien اوروپاحکمدارلرندن بعضلرینك عنوان افتخاری ایدی. «صنم پرست Idolâtre» کلمه‌سیله مسلمان ترکلر قصد ایدیلیور. حال بوکه بونك اسلامه هیچ برمناسبتی یوقدر. اسلام، هادم اصنامدر . (مترجم)

ضابطه‌امورینه‌مأموراولمش، صوقوللونك دامادی اولان اناطولی بکلربکی جعفرپاشایه «شربتجی‌باشی» لق ویرلمش، قپودان قلیچ علی پاشا «معمارباشی» عنوانیله ابنیه‌انشا آتنه نظارت ایتمکه ویکی چری آغاسی فرهاد اغا محافظلرك نظارتنه تعیین ایدلمش ایدی. مشیندن قاباالبسه کیمش بش یوز کیشی بیونلرنده هوا ایله مالی قیربه‌لر اولدیغی حالده میدانی دولاشیرق و انتظامی بوزمجق صورتده حرکت ایدنلرك اوزرینه قیربه‌لری بوشالدرلردی. بو آدملرك — اوزرینه‌اوتدن معمول پالان‌اورلمش براشکه راکب‌اولان — باشلری شو مأموریت مهمه‌سنه علاوةً خلقه صویتاریلق ایتمك وظیفه‌سیله مکلف ایدی.

حزیرانك برنده ذات‌شاهانه دبدبهٔ عظیمه ایله‌سرای همایوندن آت میدانندهٔ ابراهیم پاشانك‌سراینه کیتدی. آلایك‌نهایتنده‌صیرمه‌لی البسه کیمش‌چاوش ومتفرقه‌لرله سرای اغالری‌وعسکر بولنیوردی. اوندن صوکره سنت نخللری کلیوردی که یکرمی ذراع ودهازیاده طولی‌اولان درت دانه‌سنك اطرافنده سکسان یکی چری وار ایدی. دها صوکره التون ایشلمه‌لی وقرمزی رنکده البسه وایکی سیاه سرغوجلی برقاوق کیمش اولان ولی عهد کلیوردی؛ صاغ قولاغنه غایت آغر بهالی بریاقوت تعلیق ایدلمشدی؛ بلنده احجار ثمینه ایله مزین برقلیچ والنده — باشی الماس کبی تراش‌وآلتون ایله‌تزیین ایدلمش — بلوردن‌معمول برچلیك‌طوپوزوارایدی. شهزاده، دوکون‌موقعنه‌وصولنده باباسنك الني اوپدی؛ بوصیره‌ده سنت نخللری سرایك قارشیسنه رکز ایدلمش، موسیقه طربفزا هوالر چالمقده بولنمش ایدی. اوچ کون صوکره سلطانلر — برشکرله‌کار-بانیله‌برابر — آت‌میدانه‌کلدیلر. مجارستان وبوسنه حدودی اسیرلرندن اون اونایکی اسیر بونلری تعقیب ایدیوردی. بواسیرلر، اجرا ایده‌جکلری زور اویونلریله خلقی تنشیط‌ایده‌جك ایدیلر. قلیجلرله بربرلرینی اوردیلر؛ مزراقلرله بربرینی‌دلدیلر؛ حتی بری‌کندی وجودینه برتیمورحربه صاپلادی؛ باشقه‌لری‌ده قوللرینه اوقلرصاپلامش. برطاقمی آرقه‌لرینه آت نعللری چاقمش‌ایدی؛ وجودلرندن صوکبی قان آقارطوررردی. پادشاه، بونلرك‌جسارتلرینه‌مکافاةً هربرینك حالنه کوره پاره احسان‌ایلدی ایچلرندن اك ایلری کلنی‌درت‌بیك اقچه‌لك برتیمار آلدی. فقط بدبخت اسیرلردن ایکیسی آچیلان جریحه‌لردن‌متأثراً ترك حیات ایلمریله‌انسانلغه‌یاقشمیان بومنظره دوکونك بقیهٔ ایامنده منع اولندی. شکرمصنوعاتی ایچنده طقوزفیل، اون یدی آرسلان، اون‌طقوزپارس، یکرمی ایکی آت، یکرمی بردوه، درت زرافه، طقوزمالکهٔ بحر، یکرمی‌بش‌طوغان، اون برلکلك، سکزطورنه، سکزاوردك، دهابرچوق‌اشیا کوریلیوردی؛ شکرمله‌لر

طقوز حیوانه تحمیل ایدلمش وبوحیوانلردن سکزینه قرمزی ویدیسنه صیرمه‌لی شام قماشندن غاشیه‌اورلمش ایدی. شکرله توزیعاتی صیره‌سنده زنجی ودیکر جانبازلریاغلی دیرکلر، آت میداننده کی دیکیلی طاش وعمود اوزرنده اجرا ایتدکلری اویونلرله خلقی اکلندیردیلر. شکر مصنوعاتی متعاقب بیوك نخلر کلیوردی که بونلر ایلك کلن نخللردن بك بیوك اولوب هربری یکرمی اوتوز ذراع طولنده واون یدی قسمه منقسم ایدی؛ مختلف رنکلی یدی بال مومی طوپندن متر کب، وجمله‌سی هرمی الشکل اوله‌رق اك کوچکنك قاعده‌سی درت بش ذراع محیطنده ایدی . اوزرلرینه قوش ، حیوان ، میوه ، آینه ، هردرلو اشیای سائره رسملری آصیلمش اولان بونخللر قوهٔ رجلیه و برکت تناسلیه تمثالی ایدی (۱) . بونخللری شهرك هرطرفنده طولاشدیره‌بیلمك ایچون سوقاقلری کنیشلتمك، خانه‌لرك برطاقمی کسمك، برطاقمی بیقمق لازم کلش ایدی. ایرته‌سی کون وزیرلر هدیه‌لرینی پای تخته تقدیم ایتمك اوزره حضور همایونه قبول اولندیلر . وزیر اعظم سنان پاشا ، پادشاهه مکلف اکرلر اورلمش بش آت، شهزاده‌یه محتشم لباسلر، التونلر ایچنده وایکیلی غاشیه‌لر اورلمش اوچ آت تقدیم ایلدی؛ جمله‌سنك قیمتی قرق بیك آلتون تخمین ایدیلیوردی . ایکنجی وزیر سیاوش پاشا یکرمی بیك آلتون قیمتنده سکز آت وصیرمه‌لی قماشلر ویردی . اوچنجی وزیر خادم مسیح پاشا ایکیسی مکمل اکرلنمش درت آت ایله اوتوز بیك آلتون قیمتنده یوزالتی قات البسه تقدیم ایلدی . پادشاهك بربرلکندن وزارته ترفیع اولندینی ایچون« جراح » لقبیله یاد اولنان محمد پاشا اون بش بیك آلتون قیمتنده آتلر، لباسلر، کوله‌لر، کموش اویونجاقلر کتیردی. داخلیه ناظری دیمك اولان صدر اعظم کدخداسی عثمان بك اون بیك آلتون دکرنده کموش اوانی، کورجی وچرکس کوله‌لری اعطا ایتدی. دوکونك بوکونلریله بوندن صوکره‌کی ایامدن هربرنده یوزدن زیاده روم ، آرناود ، دیکر خرستیانلر مسلمان اولدیلر ؛ سرایه کوتوریلوب سنت ایدلمك ایچون باشنی آچه‌رق بر پارماغنی هوایه قالدرمق کفایت ایدردی (۲) . دوکون اثناسنده‌هراقشام میدانده بیك طبق پلاوایله هرطبق ایچون برا کمك وبوینوزلریله، آیاقلریله برابر بتون بتون پیشیرلمش(۳) اون آلتیدن

(۱) هامهر اچه غریب برمعنی ویرمشدر ! (مترجم)

(۲) یعنی، اوزمان غیرمسلملره مخصوص اولان سرپوشی چیقاروب شهادت پارماقلرینی قالدیررلردی. (مترجم)

(۳) بزم مملکتنده هیچ بروقت اوکوزی بوینوزلریله، آیاقلریله یمزلر؛ حتی انساع معده خصوصنده

یکرمی یه قدراوکوز اورته یه قونیلیردی؛ خلق بواطمعه اوزرینه اویله شتاب کوسترر-
لردی که میدان، لمحهٔ بصر ایچنده میرلمش طبقلر، هر طرفه طاغلمش پلاولرله طولاردی.
ترسانه ده بولنان اسیرلردن ایکی یوز کشی میدانی تمیزله مکه، اللی سقا صولامغه مأمور
ایدی. غروب شمسده یوز عدد بیوك فانوس ایله اوجه سویلدیکمز برچوق قندیلی
حاوی بیوك دیرك اشعال اولنور؛ یالکز آت میدانی دکل، بتون شهری کوندوز کبی
آیدینلاده جق فیشك وماهتابلر یاقیلیردی. حزیرانك آلتیسنده غایت تحف وقباصورتده
گه ینمش التی یوز سقا قیربه لریله اسواق شهری دور ایتدیلر. کیجه برمجار استحکامی
اوزرینه هجوم تقلیدی یاپلدی؛ محاربلر مزراق یرینه دکنك، مغفر یرینه کوچك یاصتیق
طاشیورلردی. ۷ حزیرانده اوستریا ایلچیسی بارون پره ینه ر اون ایکی چاوش ایله دوکونه
دعوت اولندی؛ عجم ایلچیسی ایله لهستان ایلچیسی فیلیپووسکی ایکی کون مقدم کندیلرینه
تخصیص اولنان موقعی اشغال ایتمش ایدیلر. فیلیپووسکی اوجه اوقدر مصرانه ایستنیلن
قریم خانلنك ایکی قارداشنی صدراعظمه تقدیم ایلدی؛ ایکی دوغ کوپکیله التی یوك سمور
کورك کتیرمش ایدی که بونلرك ایچنده قرقدری بولنمقده وهریوکی بیك آلتون تخمین
ایدلمکده ایدی. ترانسیلوانیا ایلچیسی لادیسلاس سالانچی چفته دیپلی یدی کموش
قوپه، ینه کموشدن صناعتکارانه ایشلنمش یدی تپسی، ایکی لکن، ایکیسی آلتونلو
درت آویزه اهدا ایلدی. راغوزه لیلرك، مولداویا واولاخیه وویوده لرینك تقدمه لری
کموش قوپه لردن، قیمتدار منسوجاتدن، آصمه ساعتلردن مرکب ایدی؛ قریم خانی ده
اون یوك سمور، اون یوك دیکر کورك، بش یوك زرداوا، بش یوك قادینلرك کیه جکی
قاقم، بش آیی بالینی دیشی، یکرمی خرستیان دلی قانلیسی کوندرمش ایدی. فاس ومراکش
سلطانلرینك ایلچیلری صدف صندوقچه ایچنده ذی قیمت بر تسبیح، صیرمه لی ایکی
سجاده، میوه وآغاج رسملری منقوش درت ایپك سجاده، آلتونلو ومرصع براکر،
مرصع برایکنه ایله مزین وبالقجیل قوشنك سیاه تویلرندن معمول برسرغوچ، ایکیلی
والماسلی اوزنکیلر، برچوق ایپکلی قماش طوپلری، درت طوپ صیرمه لی قماش. آلتون
اوزرینه قوندیرلمش ایکیلر، ویرکی اولق اوزره درت بیك قرونه آلتونی کتیردیلر.
کیجه صنایع ناریه آره سنده خلقك اوزرینه — قویروقلرینه مشعله لر، فیشکلر

مدنیتمزك هیچ بر درجه سنده اوروپالیلره تقدم ایتمه مشدر. بونك اصلی، کتیریلن دانه لرك، صیغیرلرك، اوکوزلرك باشلری و آیاقلری ده — بالطبع تمیزلندکدن صوکره — پیشیریلیردی دیمك اوله جقدر. (مترجم)

باغلانمش — آییلر، کوپکلر، تلکیلر (۱) براقیلهرق بونو دیده اویونجیلرك اهالی یه موجب اولدیغی خوف عظیم بیوکلر ایچون اکلنجه اولدی. بو اثناده شاعرلر شهزاده نك سنت دوکونی ایچون تنظیم ایتمش اولدقلری اشعاری صدر اعظمك حضورنده انشاد ایلدیلر. آفریقا زنجیلرینه مخصوص اویونلر، یهودی مضحکه لری بوکونك اکلنجه لرینی کیجه یاریسنه قدر تمدید ایلدی. حزیرانك سکزنده ذات شاهانه یکی چری ضابطانینه ضیافت ویردی؛ هر بری یتمش ایکی کشیلك متعدد سفره لر ترتیب اولنمشیدی. صدر اعظم ویکی چری اغاسی یمکده بولنه رق جبه جیلر خدمت ایلدیلر. پادشاهك صولاقلری، پیکلری، تیراندازلری، بالطه جیلری اوق آتمق مهارتنده بربریله رقابت ایده رك مزراق ایله زره ومغفر دلمك ممارسه لری یاپدیلر. آوستریا ایلچیسی دوکونده حاضر بولنمق اوزره بتون معیتی موجودیله کندیسی ایچون تهیئه اولنان موقعه کلدی. ۹ حزیرانده علما، مفتی، قاضی عسکرلر، قاضیلر، نائبلر، مدرسلر، خواجه لر، شیخلر، امامله ترتیب اولنان یتمش سفره لك ضیافته دعوت اولندیلر. یاقینده ادرنه سرایندن چراغ ایدیله رك سپاهی یازلمش برچوق خدمهٔ خاصه سلطان مراد ثالثك الی اوپمك ایچون کلدیلر. ذات شاهانه یه مخصوص موقعك قارشیسنده ایکی قله یاپلمشیدی: قرمزی وصاری علملرله مزین اولان بیوك قله برمسلمان قله سنی تمثیل ایدیوردی؛ اوزرنده قرمزی وماوی صلیب رسملری اولان ایکنجیسی بالطبع خرستیان قله سی ایدی. هر ایکی طرفدن شدتلی برطوپ آتشی اجرا اولندقدن صوکره برنجینك خندقنده اخذموقع ایتمش اولان عسکر طوپلریله ایکنجینك دیوارلری اوزرینه هجوم ایتدیلر. ایکنجی قله نك درت دیواری بیقلدیغنی متعاقب، ایاچیلری حاضر بولنان خرستیان حکومتلرینه اینجه برتلمیح اولمق اوزره، درت طوموز چیقدینی کورلدی؛ بومعرفتلی اکلنجه نك قیمتنی آرتیرمق ایچون ایمپراطورایلچیسنك سرایندن کتیرلمش اولان بربشنجی طوموزك اوچ آرسلانه پاره لاتدیرلمسی اقتضا ایده جکی دوشونلدی. دیکر محللرده یهودیلر، زنجیلر «ماته زینا» دینلن قبا رقصلرله قدیم پیروس زمانندن قالمه اولمق اوزره «موره سقا» دینلن رقصلری اجرا ایلدیلر. تموزك اونبده ایمپراطورك ایلچیسی ذات شاهانه یه جمله سی قرق بیك دوقه قیمتنده اوچ کردانلق ایله دیکربش پارچه الماس، غایت کوزل ایکی مدالیوندن مرتب هدایاسنی تقدیم ایتمك ایستدی؛ آنجق وندیك ایلچیسنك کندیسنه تقدم ایتدیرلمش اولدیغنی وسکز بیك دوقه قیمتنده کی مجوهرات والبسه سنی اوکون عرض ایده جکنی اوکرنمیله

(۱) بوشکللرده مصنوعات ملتهبه. (مترجم)

هدایاسنی دوکوندن صوکره یه تأخیر ایده رك اوزمان حضور پادشاهی یه قبول ایدلدی. حزیرانك اون بری — که سپاهیلره مکلف برضیافت شاهانه ویرلدیکی کوندر — مختلف اصنافك مدبدب آلای کوستریشلری باشلادی ؛ بونلریکدیگرمی برکون ظرفنده بربرینی متعاقب حضور شاهانه دن کچه رك معتاد اولان الفاظ تبریکیه ایله پادشاهك هروجه ایله نائل مسعودیت اولمسی تمنیاتنی ایفا وهرصنف کندی صنعتنك برنمونه سنی تقدیم ایلدی ؛ سلطان مراد دخی بالمقابله هربرینه یکی کسلمش برقاچ آوچ سکه اعطا ایتدردی (۱). مختلف اصناف ، آلایش خصوصنده بربریله رقابت ایلدیلر . هربری برطریقته منسوب اولان هیئت اخوان درویشان پادشاهه عرض تبریك ایلدکلری زمان معلم سلطانی بردعا اوقویه رق بوراسمه یه ده بیکلرجه دفعه لر تکرار ایدیلن «آمین» صدالریله ختام ویرلدی.

قادینلر ایچون آیاق قابی وباش کسوه سی یاپان اصناف برنجی اولهرق آلای کوستر- مشیدی. احتمال که شوترتیب سلطانلر ایچون براثر احترام اولمق اوزره اختیار ایدلدی. بو ایکی اصناف برچوق رنکده صیرمه لی وقلابدانلی قماشلردن معمول بایراق وبالدا که نلر (۲) آچمش ایدیلر ؛ سلطان مراده ، صیرمه ایشلمه لی مشیندن معمول بربیوك آیاق قابی ایچنده کل یناقلی وصیرمه البسه لی برکنیز شاگرد تقدیم ایتدیلر. بونلرك یانده قره کوزجیلر ، قوقه جیلر ، آلمان واسپانیول عسکری قیافتنه کیرمش یهودیلر وارایدی . کیجه اوروپا- لیلرجه فیشاغورك اختراعی اولمق اوزره معروف ومسلمانلرجه مهرسلیمانی نامیله موسوم اولان شکلده برچوق قندیللردن ترکیب اولنان براونك اشعال ایدلدی ، حزیرانك اون ایکیسنده پاموق ایپلکی بوکیجیلری پاموقدن مصنوع آرسلانلر ودکیزجانوارلری وطوپوزلر کتیردیلر . اون اوچده خفافلرله سراجلره برضیافت چکلدی ؛ خفافلر موقع همایون پیشکاهنده اللرنده بایراقلرله مستور عنقود هرمیلر اولدیغی حالده مرور ایلدیلر ؛ بوصالقیملردن برینك اوزرنده ده خاتم سلیمانی منقوش ایدی . ذات شاهانه یه مشیندن بربیوك قوندره وصاری پابوجلر تقدیم ایلدیلر . سراجلر التی تکرلکله کیدر سیار بردارالصناعه کوتوریورلردی که بونك درونده متعدداشخاص سراجلغه متعلق هردرلو ایشلر یاپیورلردی . قفتانجیلر قرمزی وصاری بر بایراق آلتنده کچدیلر. ایپك

(۱) سلطان مراد، اصنافك تقدیم ایلدکلری نمونهٔ صنعتلرینه مقابل . کندیسنه مخصوص اولان ضرب سکه صنعت شاهانه سندن نمونه اولمق اوزره چل پاره طاغیدیوردی . (مترجم)

(۲) بغدادك قرون وسطاده اسمی «بالداق» اولدیغندن بواسم اوندن کلیر. [بالدا کهن = بغداد قماشندن معمول سایبان وعلی الاطلاق سایبان . »

قماشجیلری دداویله جه الای کوستردیلر. حریردن معمول البسه کیمش یوزدلی قانلیدن مرکب بر قافله‌نك اورته‌سنده وبر آرابه‌نك ایچنده بولنان برکنج — اوسته‌سنك باشنی بو صنعت ایچون قوللانیلان مرمرکبی استعمال ایده رك — قماش قاتلایوردی. کیجه قپودان قلیچ علی پاشا برهوایی فیشك آتدردی که ارائه ایلدیکی یانار کمی، قله، قلعه، فیل رسملرینك کوزللکی وتنوعی اولکی کیجه‌لرده آتیلانلرك جمله‌سنه تفوق ایلدی. بوکون دخی حقه‌بازلر، جانبازلر اولکی کونلرکبی خلقی اکلندرمك ایچون کندیلرینه دوشن حصه یی ایفا ایلدیلر. ۱۴ حزیراندە سپاهیلر یاریش یاپدیلر. صوقوللودن طول قالان سلطانك طقوز یوز قدر خرستیان کوله لری پیروس رقصلری آره سنده آیا یورکینك اژدر ایله غوغاسنی تمثیل ایتدیلر؛ ایکی قادرغه آت میداننده — دکیزده ایتشلر کبی — بربرینه رامپه‌ایده‌رك ضبط اولنان کمی — آرقه‌سنده کی بایراق توزلر ایچنده سورونمکده اولدیغی حالده — مظفرانه چکیلوب کوتورلدی. صوقوللوزوجه‌سی سلطانك مؤذنلری برملعبهٔ مخصوصه یاپدیلر. زیللرك، ربابلرك، کمانلرك اهنکی آره‌سنده برایتالیان جلادی کوپیدونی [رومالیلرك عشق الٰهی] تمثیل ایدر برچوجغك یانه کلدی، اولا تملق ایله، صوکره زور ایله یاقه‌لامق ایستدی؛ لکن دیان معبدینك پریسی، یعنی امازون کبی الندە حربه بولنان برکنج قیز متعرض جرأتکاری منع ایله چوجغی قورتاردی. حزیرانك اون بشنده صیرمه وقلاپدان تاجیلری ایله شکرجیلر پادشاهه عرض عبودیت ایتمکه کلدیلر. سپاهی وسلحدار بلوکلری بربرینك اوزرینه هجوم ایتدکدن صوکره آیریلوب بردیرکك اوزرینه قوتمش التوندن معمول برالمایه‌اوق ایله نشان تعلیمی یاپدیلر؛ بونلردن برطاقمی التون قاقمه‌لی روم سلاحلریله مسلح اولدقلری حالده بینیجیلك ممارسه‌لری کوستردیلر. ۱۶ حزیراندە مختلف طریقتلر درویشانی حضور شاهانه‌یه کلدیلر. اثنای راهده بعضلری وجده کله‌رك بولندقلری یرده «الله!» و «هو!» صدالریله دونرلر [سماع ایدرلر]، وبونده حیرت وخشیت ویره‌جك درجه‌ده سرعت کوسترلردی. برطاقمی اغزلرینه اتشده قیپ قرمزی حاله کتیرلمش تیمورلر آلیرلردی؛ برطاقمی ده بچاق یوتار، یاخود بوکامائل شیلر یاپارلردی؛ اوصورتده که شوغریب قافله‌نك کچدیکی سوقاقلره ناظر پنجره‌لرده اوتورمش قادینلر بودهشت آور منظره‌لری کوردکجه خوف ویاخود رقت اظهارندن کندیلرینی منع ایده‌مزلردی. بردرویش ییلانلرله طولو بر فیچینك ایچنه — کمال سکونت کوسترەرك — کیردی؛ بردیکری کوکسنه انجق سکز کشینك قالدیره‌بیله‌جکی ثقلتده برطاش قویدیره‌رق بونی کوکسی اوزرنده پارچه‌پارچه

ایتدی؛ براوچنجیسی یره صاپلانمش بیچاقلرك، قلیچ تیورلرینك اوزرندن حیاتنی تهلکه یه قویه رق آتلادی. کیجه برروم پاپاسنك اختراع کرده سی اولمق اوزره اورمان وسرو اغاجلری دیکلمش برباغچه ارائه ایدرصنایع ناریه اجرا اولندی. ۱۷ حزیراندهابریشم وایپلك بوکنلر ، قیطان اعمال ایدنلر — عجب الشکل تاقیه لر ، کلاهلر ایله — آت میدانته کلدیلر. صنعتلرینه مقتضی هردرلوادوات کندیلرینی تعقیب ایتمکده اولان بورکیلر، شربتجیلر کیدرکن بورك یاپار، خلقه درلو رنکلرده شربت طاغیدیرلر ایدی؛ چوقلهلر پادشاهه الکانجه منسوجاتلرینی، دباغلر اوزری صیرمه لی مشیندن معمول سفره اورتولری و مشیندن دیکمسز اوله رق یاپمش صوماقلر (۱) تقدیم ایلدیلر . ۱۸ حزیرانده روم ایلی بکلربکی دوکونجی باشی صفتیله بیوك برضیافته دعوت اولندی. یمشجیلر، ایپلکجیلر، پشتمالجیلر واونلری متعاقب — صیرمه اوروبه لی اوچ یوز کنج ایله برابر — قیومجیلر حضور شاهانه ده آلای کوسترديلر. ۱۹ ده غاشیه کاران وشمعه کاران عرض وجود و لطافتلریله مشهور اولان اثار صناعیه لرندن تقدیم ایلدیلر. قپودان پاشا ایله دونانمه قپودانلرینك ضیافتنه تخصیص اولنان ۳۰ حزیرانده چوملکجیلرله خالیجیلر الای کوستردی؛ بونلری متعاقب صیره صیره قرمزی، صاری، ماوی، بیاض رنکلرده دردر کوشه لی اشکالی حاوی بایراقلریله بك اوغلو وغلطه رومللری کچدی. ایکیشر ایکیشر کیتمکده اولان یوزروم، چبوقلی قرمزی چاکت تلبس ایتمش؛ باشلرینه فریجیا کلاهی، ایاقلرینه چینغراق طاقمش؛ اللرینه یالین سلاح تیورلری آلمش ایدیلر. بر روم دوکونی آیری برآلای تشکیل ایدیوردی: اوتوز روم دلی قانلیسی صیرمه لی اوروبه، انجی وقیمتدار طاشلرله مزین قطیفه بار اطهلر کهیمش ایدیلر ؛ دیکر اوتوزی ده قیز قیافتنه کیرمش اولدقلری حالده — آلتنده کلین ایله کوکه ی بولنان — برسایبانك اوکندن کیدیور، ارقه دن ده ینه قیز قیافتنده برچوق دلی قانلیلر کلیور ایدی. اوچنجه ذکر ایتدیکمز یوز روم اسکندریه نك قدیم شهوت انکیز رقصلرینه باشلادیلرکه مارس پاپاسلرینك عادات عیاشانه سنی تمثیل ایدردی ؛ کلین ـ کوکه ی الای «رومائیقا» دینیلن رقص ادیبانه یی اجرا ایتدی که بونك بر برینه کرفت اشکالی بیکلرجه زاویه لی کریدعاقولنی تصویر ایدردی. متعاقباً جبه جیلر ، یعنی سلاح پاپانلر وسلاح تطهیر ایدنلر کلدیلر ؛ بونلردن یوز کشی یالدیزلی اسکی زرهلر تلبس ایتمش ایدیلر. مجلدلر، رنکلی کاغدجیلر کاغدن بایراقلریله، رنکارنك کاغد اوروبه لی یوز اوتوز کنج ایله اونلری تعقیب ایلدیلر ؛ بونلرك برسیار

(۱) صوماق، صو ایچه جك قاب دیمکدر. (مترجم)

دکانی وارایدی که الت قاتنده برچوجق کاغداحضار ایدیور، اوست قاتنده اوچ چوجق قرآن [کریم] اوقیوردی. یورغانجیلر صیرمه‌لی البسه گیمش، صیرمه‌لی یتاقلر ایچنده اوزرلرینه صیرمه‌لی یورغان آلمش یوزکنج کوتوریورلردی. آینه‌جیلرك، جام اوزرینه رسم یاپانلرك برابر بولندردقلری یوزاللی دلی قانلینك البسه‌سی اینه پارچه‌لریله مستور اولدیغندن حضارك اوزرینه کونشك شعاع آتشینی عکس ایتدرمکده ایدیلر. یکرمی برکون امتداد ایدن بو راسمه طراقجیلرله ختام بولدی؛ دها یوکسك صنایع امحابنك آلایلری ده بوندن صوکره اون یدی کون سوردی.

تموزك یدیسنده شهزاده سلطان محمدی آت میدانی سرایننده وزیرجراح پاشا سنت ایتدی. جراح طرفندن آلنان کوچك دری پارچه‌سی برآلتون تپسی ایچنده سلطان محمدك والده‌سی خاصکی سلطانه وقانلی استره سلطان مرادك والده‌سی سلطانه کوندردلدی؛ آلتون و کموش باره توزیعی و بیك آلتون اوکدول ایله برآت یاریشی اجراسی (۱) بوکونك رونقنی تزیید ایلدی. جراح محمد پاشا عملیه‌سی ایچون سکنز بیك دوقه قدر عطیه آلمقله مکافات کوردی (۲). تموزك سکزنده دوکونك غرائبی آره‌سنده، تأنیس ایدلش برزرافه وبرفیل جلب نظردقت ایلدی. سنتدن اون ایکی کون صوکره یکی چری وسپاهیلر آره‌سنده برقاچ سرخوش ایله برآلفته یوزندن کورولتی چیقدی. معیتنده کی یکی چریلرك قوتیله سپاهیلردن بعضلرینی تأدیب ایتمك ایستمش وایچلرندن برینی اولدرمش اولان صو باشی، سپاهیلر طرفندن سوء معامله کوره‌رك اللری ایاقلری باغلی اولدیغی حالده آت میدانینده وحضور پادشاهیده سوروکلندی. یکی چریلر، سپاهیلر بربرلرینی شتوم وتحقیراته غرق ایتدیلر؛ صدر اعظم، یکی چری اغاسی، روم ایلی بکلربکی منازعه‌ی کوجلکله باصدردیلر (۳). پادشاهك مضایقهٔ خزینه‌یی بهانه ایده‌رك سنت دوکونلرنده

(۱) قطع اولنه‌جق مسافه چتالجه کویندن ادرنه قاپیسنه قدر ایدی.

(۲) «بش یوز سکهٔ شریف وزر صافی، لکن معابریق و اوتوز عدد اقشهٔ سراسر متنوعه ویرلدی»، سلانیکی. ص ۱۶۷. پادشاه اون بیك التون، والده‌سلطان دخی اوچ بیك التون، بر چوق اثواب ویردی. بچویدن تلخیص، ج ۲، ص ۲۲. (مترجم)

(۳) بلوك خلقندن بر قاچ دلی قانلی اوطه‌لرده مجلس عشرت وسفاهت قورارلر. شهر صو باشیسی تکری بیلمز احمد چاوش یکی چری وعسس طاقیله اوطه‌لری باصار. فتنه چیقار. احمد چاوش اولدیریلور. یکی چری اغاسی فرهاد دفع فتنه‌یه کلدیکی صره‌ده غوغا بویور، ایکی سپاهی قتل ایدیلیر. مهترخانه اوزرنده کی قصرندن تماشا ایدن صدراعظم سنان پاشا فرهاد پاشایه: «بره قره کوپك، نه‌یه کلدك؟ ایکی قانه سبب اولدك» دیر، وپادشاهه عرض کیفیت ایده‌رك یرینه میر علم فرنك یوسف پاشا تعیین اولنور. سنان و فرهاد پاشالرك بربرینه عداوتلری بوندن باشلار. بچویدن تلخیص. ص ۷۳. (مترجم)

معتاد اولان عطیه‌یی ویرمه‌مسی یکی چریلرك انفعالنی آرتیریوردی. یکی چریلر بو مضایقه سوزینه اینانمدیلر؛ چونکه عطیه توزیعنه مساعده ایتمه‌مسندن برقاچ کون مقدم سفیهانه مصرفلر ایتمشیدی. یالکز، دوکون اثناسنده آت میدانی بکلمه موقعلرینی اشغال ایدن یکی چریلر آدم‌باشنه برکیسه‌اقچه آلوب ضابطلرینه‌ده خلعتلر احسان اولندی. کورولتینك ایرته‌سی کونی — که ۱۹ تموزدر — سلطانلر قپالی تخت‌روانلرله آت میدانی سراینده‌ن سرای همایونه عودت‌ایدوب ایرته‌سی کون‌ده سرای خدمه‌سی نقل ایتدیلر. ۲۰ تموزده خنکار، چاوشلره کچید رسمی یاپدیروب عمومی آلقیشلر آره‌سنده بونلره رخصت ویردی. ایرته‌سی کون بوراسمه اسایش وانتظامی محافظه ایتمك ومیدانی صولامق‌ایله مکلف بولنمش اولان سقالرحقنده اجرا اولندی. ذات‌شاهانه سرای همایوندن چیقدیغنك اللی ایکنجی کونی (۲۲ تموز)، علی‌الصباح شهزاده‌سیله برابر سراینه کلدی. بوکلیش طنطنه‌دن آزاده ایدی؛ زیرا راسمهٔ معتاده‌نك — آره‌لرنده‌کی امتزاجسزلق هنوز باصدیرلمش اولان — سپاهی ویکی چری آره‌سنده سبب نزاع اولمسندن قورقلدی. بر شهزاده‌نك طوغدقدن ایکی کون صوکره وفاتیله بریانغین — بوندن اولکیلرك رونقنی بوزمش اولدیغی کبی بوندن صوکره کیلره‌ده قابل قیاس اولمیان — شودوکونك صوکنده صفاسنی بوزدیلر(۱). بویانغین، سپاهی ویکی چریلر آره‌سنده وقوع بولمش وبتون دولتی اشغال تهلکه‌سنی کوسترمش اولان اوته‌کی حریق معنویه برعلامت سیئه صایلدی. اشبودوکون حقنده براز تفصیلات ویریشمز برقاچ سنه‌لرسلطان مرادك بتون افکار ومکالماتی بوکا منحصر اولمسندن و اوروپا حکومتلرینك اوزمانلر هنوز قورقمقده بولندیغی دولتك احوالنه وخصوصا البسه‌جه نه‌درلو تکلفات وتزیینات اختیار اولندیغنه واکابر دائره‌لرنده برچوق دلی قانلینك رفاهیت وثروت ایچنده بسلنلمسی شرف عدایدلدیکنه، خلقك نه‌دن خوشلانوب نه ایله اکلندیکنه، ارباب حرف وصنایعك راسمهٔ کذارنده کوسترديکمز وجه ایله صنایعك اصناف اصولیله نه‌یولده تقسیم ایدلدیکنه دائر تاریخی تنویر ایده‌جك معلومات ویرمسندن دولایيدر [٦].

ینه بوسنه‌ایچنده سرای ایکی کوشك انشاسیله تزیین اولندی: ذات‌شاهانه بونلرك برنجیسنی حدائق خاصه ایچنده وبش کره طقوز کون ایچنده یاپدردی. زیرا فیثاغوریلرجه بش عددی مقبول اولدیغی کبی تاتاز طقوز صایسنی قوتلو صایارلر. سنان پاشاده

(۱) عالی وسلانیکینك افاده‌سنه کوره دوکون اللی بش کون دوام ایدر. [سلانیکی دوکونی پك خوش بولماز. پادشاه سلف، دوکونلرده بالذات عقد مجلس ایده‌رك قرآن کریم تفسیر وعلمایه

دکیز کنارنده ایکنجی کوشکی یاپدی که برچوق زمانلر سنان پاشا کوشکی نامیله مشهور اولمشدر.
ولی‌عهد — شریعت ابراهیمیه موجبنجه — حدبلوغ اولان اون التنجی سنه‌سنه واصل اولدیغندن کندیسنه بر حرم دائره‌سی ، محافظلر ، خدمه تعیین اولندیغی کبی سلطان مرادك جلوسندن اول بولندیغی مغنیسا سنجاغی‌ده ویرلدی . کنج شهزاده ، نشان حکومت اولمق اوزره صدراعظمك النده علم و طبل آلمق صورتیله توجیه رسمینك اجراسندن صوکره معیت خاصه‌سنی تشکیل ایدن ایکی بیك سواری وپیاده ایله مغنیسایه عزیمت ایلدی (۲۸ کانون اول ۱۵۸۳ — ۲۳ ذی الحجه ۹۹۱) . پادشاه ، اوغلنه نوالی بی خواجه تعیین ایلدی که بو مأموریتده اسلافی اولان جعفر ، حیدر ، عزمی کبی بودخی آثاریله معروف دکلدر[۷]؛ صدراعظم سیاوش ، حین وداعده شهزاده‌یه پادشاهلره لازم اولان فضائل حقنده عاقلانه نصیحتلر ویردی ؛ لکن صدراعظمك اخطارات حسنه‌سی پك آز تأثیرایده‌رك کنج شهزاده اجرای نفوذ حکومته — حتی مغنیسایه وارمادن — سرایننك باش مأموریله مابینجیسنك بیونلرینی اوردرمقله باشلادی . شهزاده ، عزیمتندن مقدم باباسنه برجاریه تقدیم ایتمشیدی : مراد ، اوغلنك هدیه‌سنی نه درجه‌لرده تقدیر ایتدیکنی بیلدیرمك ایچون بوجاریه‌یی همان حامل براقدی ؛ اوندن برقیزی اولدی . استانبولده پادشاهك ومغنیساده ولی‌عهدك حرملری بوصیره‌ده وجله‌سی برزمانده ارکك چوجق طوغوردیلر : محمدك اوغلی سلیم(۱) ، مرادك اوغللری سلیمان وجهانکیر(۲) تسمیه اولندی . مرادك شهزاده‌لرقدومیله حاصل اولان سروری برمدتجك صوکره همشیره‌سی اسمانك وفاتیله مختل اولدی . صوقوللودن صوکره بودین بکلربکی علی پاشایه وارمش اولان اسماسلطان وضع حمل ایدرکن وفات ایتدی(۵ اغستوس — ۸ شعبان) . اللی کون صوکره‌ده چوجق وفات ایده‌رك ایوبده صوقوللونك یانه دفن اولندی (۳) . وزیرعلی پاشا بودینه

مباحثه ایتدیررکن بو دفعه او درلو احوال مشهود اولمادیغنی ؛ خواجه سعدالدین ، مفتی مملول زاده ، بوستان‌زاده ، چیوی زاده ، ملا عوض ، شیخ افندی‌یر غوغاسنه دوشدکلرندن سورده صفای خاطر بولنمادیغنی درج ایدر . ص ۱۶۸ . مترجم]

(۱) « A Mahometo figlio del Sultano un figlio nasciuto, che ebbe il nome Selim; allegrezze fatte. » ، شباط ۱۵۸۳ .

(۲) «Due figlio maschi nati al Sr. Souleïman et Gihanquir»

(۳) ۹۹۳ رجبی اواخرنده اسکی سرایده کوچك شهزاده سلیمان ، برقاچ کون صوکرده اونکله برلکده دنیایه کلن شهزاده جهانکیر وایکی یاشندن زیاده‌جه برسلطان (قیز) وفات ایتدی . شعبانك سکزنده اسما خان بر چوجق طوغورمشیدی ؛ شعبانك اونده ارتحال ایلدی . بونلرك جله‌سی ایاصوفیه‌ده سلیم ثانی تربه‌سنه دفن اولندیلر . اسما سلطانك طوغوردیغی محمود نامنده کی

اعاده سنی استرحام ایتدی ؛ چوق کچمکسزین وفات ایدوب (۱) منصبی سنان پاشایه ویرلدی . ایشته علی پاشانك برنجی حرمنك بدد ماسی بوصورتله یرینی بولمشیدی .

صدر جدید عثمان پاشا، پادشاهك امنیت و توجهنی اخیراً مصر والیلکنه تعیین اولنان ابراهیم وروم ایلی بکلربکی محمد پاشالرله مقاسمه ایتمش ایدی. محمد پاشا برخط شریف موجبنجه پادشاهك دائرهٔ داخلیه سنه کیرمك امتیازینه مظهر اولمشیدی که بو امتیاز شمسی پاشانك وفاتندن بری کیمسه یه ویرلمه مشدر (۲). مرادك جلوسندن بری مصر، خادم مسیح پاشا اداره سنده ایدی ؛ مسیحك ظلمی اودرجه ده ایدی که آلتی سنه ظرفنده جلادالنده بیکدن زیاده آدم اولدرمشدر [۸] . مسیحه، امثالی نادر برمرتکب اولان خزینه دار حسن پاشا خائف اولدی . حسن پاشانك اسباب تخریبنی ثروت عظیمه سنده آرامليدر، قاهره ترسانه سنی جامعه تحویل ایتمك تصور نده بولنمسندن دولایی حادث اولان شکایتلرده دکل ؛ بوشکایتلر آنجق عزلنه بهانه اولمشدر. حسن پاشا، استانبوله چاغیریلدیغی بوستانجی باشی معرفتیله یدی قله حبسخانه سنه قونلدی که اوکون صدراعظم بتون وزرا ایله برلکده والده سلطان جامعنك تملنی وضع ایدیوردی (۳) . سلطان مرادك منظور التفاتی اولان ابراهیم پاشا ، ایکی اولکی والینك آچدیغی یاره لرمرهم اورمغه مأمور اولدی، نامداش قدیمی اولان ندیم سلیمانی کبی مصرك تنظیمنه تعیین اولندیغندن اوده — اونك کبی — دولتك اك بیوك مسندینه واصل اولمق امیدنده ایدی . قاهره یه وصولنده پاره وقیمتدار طاشلر تدارکندن باشقه برشی دوشونمیه رك حسن پاشانك کیزلی خزینه لرینی آرامغه باشلادی ، وبولمغه موفق اولدی. لکن جبل مقطمده وبحر احمر ساحلنده کی زمرد تپه لری قویولرنده بولندیغی ظن اولنان خزینه لری بولمقده اوقدر نائل موفقیت اولمادی.

چوجق — قرداشلری ایوبده صوقوللونك یانینده اولدیغی ایچون — اورایه کوملدی، سلانیکی، ص ۱۹۱ . (مترجم)

(۱) بچوی یه نظراً ، ق ۱۷۲ ، علی پاشانك وفاتی زوجه سنك وجوجغنك وفاتندن برقاچ آی صوکره وقوع بولمشدر.

(۲) سلانیکی شمسی پاشانك وفاتنی ۹۸۸ (۱۵۸۰) ده کوسترر [روم ایلی بکلربکی محمد پاشا اواخر شوالده ظهور ایدن برخط همایون موجبنجه شمسی پاشا کبی شکارده پادشاهك رکابنده بولمغه وباشلی باشنه عرضه کیرمکه مأذون اولدی ، (سلانیکی، ص ۱۸۵) ؛ دائرهٔ داخلیه یه کیرمك مأذونیتی بوندن عبارتدر. مترجم]

(۳) سهیلی ، ق ۵۷ . عمارتی ، برده خسته خانه سی اولان بوجامعك انشاسی ۹۹۱ (۱۵۸۳) سنه سنده در . مینادوانك روایتنه کوره حسن پاشایه حلبه وصوانده قرق قیوجی ترفیق اولنه رق بونلر استانبوله قدر برابر کلمشلردر .

اون سکزآی بودرلو تحریات ایله وقت کچیردکدن صوکره پادشاهدن، سوریه طریقیله استانبوله کلمك و کچرکن درزی عاصیلری بکی معن اوغلنی تأدیب ایلمك اوزره امر آلدی. ادارهٔ حکومتی دفتردار سنانه تودیع ایتدی؛ لکن عزیمتندن اول، درت یوزبیك آلتوندن عبارت سنوی ویرکی یی آلتی یور بیکه ابلاغ ایلدی. آندن صوکره — صیدا (صیدون) دن عکا (پتوله مائیس) یه قدر اولان محالمرك صاحبی کسلمش اولان معن اوغلنی اطاعت ایتدیره جك — یکرمی بیك کشی ایله سوریه یه متوجهاً یوله چیقدی(۱).

شمدیکی آدلری خلیفهٔ فاطمی حاکم بامرالله ه منسوب برشیخك اسمندن مأخوذ بولنان درزیلر «مارد» یاخود «مارداثیت» دینیان و طاغلرده ساکن اولان اسکی وجنکاور بر قومك اعقابندندرلرکه اولا بحر خزرك شمالنده کی ممالکده بولندقلری حالده مؤخراً روم ایمپراطورلری طرفندن سوریه یه وبین النهرینه نقل اولنمشلردر [۹]. مقدما دخی بوتاریخده ذکری کچدیکی وجه ایله بوخلقك اسمی بین النهرینده ماردین قدیماً «مارد» قلعه سنده یاشامشدر. ماردلرك اعقابی کبر، شمسی، نصیری، یزیدی کبی فرق مختلفه یه منقسم اولدقلری حالده هنوز جبل جودینك مرتفع موقعلرنده اقامتله آتشه، کونشه، آیه. قادینك اعضای تناسلیه سنه، شیطانه طابارلر [۱۰]. لبنان وماردین ماردلری — که فکر ظنون پروریلری الك معناسز افسانه لری سهولتله قبول ایدر — اون ایکنجی عصردن بری مستبدلرك الك غریبی اولان خلیفه حاکم بامرالله ی، بر آله متمثل اولمق اوزره طانیرلر؛ بوندن آز سزاوار تعجب اولیان برجوق عقیده لری واردرکه هنوز قسماً سترهٔ خفا ایله مستوردر (۲). درزیلر ایکی قبیله یه یعنی تمانیلره ابن معنیلره آیریلیرلر. برنجی طائفه امیر شهاب عائله سی اداره سنده اولوب امیر شهابك اعقابی(۳) لبنانده واقع دیرالقمرده مقیمدرلر؛ ایکنجی طائفك منسوب اولدیغی ابن معن خاندانی یسه بولندیغمز زمانده الك قوتلی ایدی(٤). یمانیه وقیسیه دن، یعنی یمانیلر ایله اونلرك

(۱) میناروا — که بالذات حاضر بولنان ونديك قونسلوس ترجمانندن قیمتدار وثائق آلمشدر — بوسفرك وقایعنی محت تامه ایله بیان ایدر. منابع عثمانیه ایسه بوبابده غیر کافیدر.

(۲) درزیلرحقنده کی الکایی وثائق موسیو سیلوه ستر دوساسینك اونلرك کتاب مقدسلرندن اخذ وپارس انجمن دانشنه ویردیکی برمخطره ده تفصیل ایلدیکی وثیقه لردر. «جریدهٔ آسیاتیه» ده دها یکی وثائق نشر اولنمشدر.

(۳) لبنان پرنسی میر شهابی اون طقوزنجی عصرك بدایتنده سیر سیدنه ی سمیتك «تیفر» نامنده کی حرب کمیسیله سوریه صولرنده دولاشدیغی صیره ده کورمك فرصتنه نائل اولدم.

(٤) جبل لبنانك بو خاندانلرله اداره سی هامه رك زمانندەدر. منازعات قومیه، یاریم عصر اول جبل لبنانك ادارهٔ داخلیه جه مختار برمتصرفلق حالنه کیرمسنی موجب اولمشدر. (مترجم)

خصملرندن عبارت اولمق اوزره قدیماً معروف اولان تقسیم دینی وسیاسی — که ایکنجی عصر میلادی ابتداسنده سوریه عرب عشیرتلرینی بربرینه قارشی تسلح یتشیدی — او وقت لبنان وبریة الشام سلطنتنی آره لرنده تقسیم ایتمکده اولان بش درزی پرنسنك ده معاداتی موجب اولیوردی . درزیلرك الکوتلیسی اولان صیدا ، صور ، عکا حاکمی معن اوغلی ایله صیدانك شمالنده کوچك بر قضایه مالك اولان شرف الدین «یمن» فرقه سندن اولوب « قزللی » تسمیه اولنوردی . قیسیه فرقه سندن اولوب « آقلی »(۱) تسمیه اولنان دیکر اوچی : بیروت وطرابلس آره سنده کی خطه حاکمی وکسرواندہ مقیم ابن معن ؛ دائرهٔ حکومتی لبنانك مائهٔ شرقیه سندن قوئیلوسیری صحراسنه قدر امتداد ایدن ابن فراق ؛ لبنان وآنتی لبنان آره سنده کی کوزل وادیده حکم سورن واقامتکاه عادیسی بعلبك اولان علی بن قرفوس [خرفوش] ایدی . قبائل عاصیه نك خصملری وترکلرك متفق اولان بواوچ بك آلتی بیك کشی ایله ابراهیم پاشایی قدسده استقبال وعرض معاونت ایلدیلر .

دمشق صحراسنده ایدی که وندیك قونسلوسی — ترجمانی راغوزه لی بونی ایله برلکده — ابراهیم پاشایی تبریکه کلدی . عثمانلی حنرالی ایکی عاصی بکی ، یعنی شرف الدین ایله معن اوغلنی نزدینه دعوت ایلدی : برنجیسی اجابت ایده رك حریتنی غائب ایتمك مکافاتنی کوردی ؛ ایکنجیسی ، شام والیسی مصطفی پاشانك دعوتنه مبنی جبلدن چیقمش اولان بیوك باباسنك غدارانه اعدام ایدلمش اولمسندن بری عثمانلیلرك دعوتنه اجابت ایتمه مك اوزره یمنلی بولندیغندن بحث ایله اعتذار ایلدی . ابراهیم پاشا معن اوغلنه تابع محللره القای تیغ وآتش ایده رك سکسان کویی رماده تبدیل ایلدی . لکن بر درزی فرقه سی شام اووه سنده قالمش اولان اویس پاشا ایله اوغلنك اوزرینه اکسزین هجوم ایده رك ایچلرندن بش یوز کشی اولدرمشلردی . ابراهیم پاشا ، سکسان کون — معنك اقامتکاهندن اوزاق اولمایان — عنتره تپه لرنده قالدی ؛ معن اوغلنه حلب والیسی علی پاشا ایله منصورك آدملرندن غمیضه یی کوندردی که بونلر عاصی یی اطاعت ایتمکه وممکن اولمادیغی حالده پاره و سلاح ویرمکه اقناع ایده جکلردی . معن ، کندیسنی قورتارمق امیدیله علی پاشایه اوچیوز یکرمی توفنك ، عنتره نك الکوزل ایپکلرندن یکرمی طوربه ایپك ، اللی بیك آلتون ویردی . عاصینك والده سی ده بالذات عثمانلی اردوسنه عزیمتله اوغلنك سویلدیکمز سببدن دولایی کله مدیکی اعتذارینی تکرار ایتدی ؛ ابراهیم پاشا ایکی اورتو

(۱) جهانما ، ص ۵۸٤ ، «آقلی» دیور . «درزی امیر کبیری فاقاردینو [فخرالدین] تاریخی» مترجمی جهانمایه مخالف اولهرق معن فرقه سنی آقلی و بو پرنسك خصملرینی قزللی تسمیه ایدر .

آله‌رق برینی معنك آناسنك اوزرینه آتدی ، اوته کنی‌ده کندی اوزرینه قویدی ؛ شو صورتله ماضینك‌ده بویله‌جه مستور قالدیغنی اکلاتمق ایستیوردی .

معن، اردوکاهه کیلکدن اجتنابنده اصرار ایلدیکندن غیضه ایکنجی دفعه اوله‌رق عاصینك یانه کیدوب اللی بیك آلتون ، درت یوز سکسان توفك ، یوز اون کچی ، یوز اللی آت ، یوزاللی مانده ، بیك اوکوز ، ایکی یوز قویون دها قوپاردی؛ ابراهیم پاشا بوهدایای مجبوری ایله قناعت ایتمه‌رك غیضه‌یی یه معنه کوندروب التون قاقه‌لی ایکی خنجر، اون کموش قوشاق، اون یوك آلتون و ایپك آلمغه موفق اولدی. ابراهیم، درزی بکنك خزینه‌لرینی بوشاتدقدن صوکره — ایتدیکی یمینه مغایر اوله‌رق — مملکتنك اقسام متباقیه‌سنی تالان ایلدی؛ معنك اقامتکاهی اولان عنتره واون‌طقوزکوی آتشلر ایچنده محو اولدی. اوچ‌یوز کشی ایله برصارپ طاغه التجا ایتمش اولان عنتره «مقدم»ی، یعنی قوماندانی ابراهیمك وعدلرینه منجذب اوله‌رق صیغندیغی یری ترك ایتدی؛ حال بوکه اوراده اوزرینه کلنلرك بتون مساعیسنی نتیجه‌سز براقه‌بیلیردی . یانندهکی اوچ یوز جسور آدم ، قورشون و قلیچ ایله اعدام اولندی ؛ « مقدم » ك دیری دیری دریسی یوزلدی؛ اشکنجه‌ایچنده ایکن خائن ابراهیم پاشایی لعنت‌وتحقیره بوغاردی (۱). لبنانده بووقایع جریان‌ایدرکن عثمانلی دونانماسنك صیدایه چیقاردیغی درت بیك کشی بتون ساحلی یغما و اوچ بیك کشی‌یی اسیر ایتدیلر . ابراهیم شامه عودتله اون‌ایکی کون اوراده قامت و لبنان امارتنی عرض اطاعت ایدن امرانك اك قوتلیسی اولان ابن‌خرفوشه توجیه‌ایلدی. بیروتده طرابلس وبیروت مقاطعاتی‌ملتزمی ابن منصوری جلب ایله بدل التزام اوله‌رق خزینهٔ دولته سنوی یوزالتمش بیك آلتون ویرمسنی تکلیف ایلدی . ابن منصور وقت‌کچیرمکه چالشدی؛ لکن موفق اوله‌مادی؛ اوندن حیله‌کار اولان ابراهیم، معن اوغلی اوزرینه اجرا ایده‌جکی برحرکتده کندیسنه رهبرلك ایتمك ایچون برکیجه یاریسی معیتنه آز برمقدار آدم آله‌رق خانه‌سنه کلمسنی تنبیه ایتدی . ابن منصور بوفرصتدن استفاده ایله بیروتدن چیقوب ابراهیمك الندن قورتیله‌جغنی امیدایدیوردی؛ انجق تصورینی اجرا ایتمزدن اول — شرف‌الدین حقنده یاپلدیغی کبی — زنجیره اوریله‌رق ابراهیمك استانبوله دخول مظفرانه‌سنده تشهیر اولنمق اوزره شرف‌الدین ایله برلکده برقادرغه‌یه قونلدی .

(۱) « Tagliatemi, disse, il membro , et postolo primo nella natura alla moglie dell' infame Ibraim, a lui poi ponetelo alla bocca, che cosi sara contento e satio della carne mia.» میناوا . ص ۲۹۰ .

ابراهیم پاشا کندیسندن برآی اول پای تخته درت یوز کسلمش باش کوندرمشیدی؛ فقط بونلرك کاملاً درزی باشی اولمایوب ده شومقدارك — دشمنك ضایعاتنی چوغالتمق، کندی ضایعاتنی آزالتمق ایچون — عثمانلی اردوسنده ترك حیات ایدن عسکرلرك باشلریله اکمال ایدلمش اولمسی ملحوظدر. ابراهیم قپودان قلیچ علی پاشانك طرابلسه کوتورمش اولدیغی یکرمی بش قادرغه ایله صوك بهار تساوئ لیل ونهارینه دوغری، استانبوله واصل اولدی. وصولنك ایرتهسی کونی، ابراهیمك پادشاهه کتیردیکی اشیا بتون سرای خلقنك کوزی اوکنه قونلدی که اوزمانه قدر کورلمش اولان هدایای منکسف براقیوردی؛ سلطان سلیمانه، مصردن عودتنده ابراهیم پاشانك وعربستان سفرلرندن سنان ومحمود پاشالرك کتیردکلری خزینه لرده بو دفعه ورود ایدن هدایایه نسبت قبول ایتمزدی. الك قیمتدار اولان شی، آلتوندن معمول ومرصع برتخت ایدی؛ بونك یاکز آلتونی سکسان بیك دوقه قیمتنده اولوب درویش بك نامنده مصرلی بر صناعتکار وقیومجی متفرقه ابراهیم بك طرفلرندن ایشلنلمش ایدی؛ پادشاهلرك حالا ایلك یوم جلوسلرنده اوتوردقلری تخت بودر. مصر بکلربنك هدیه لری یوز یتمش اوچ بیك اوچیوزدوقه ایدی (۱). ابراهیم پاشا کندی نامنه شونلری اهدا ایدیوردی: جلدی مرصع ایکی قرآن؛ قیمتلی صورتده ایشلنلمش بر «باب کعبه» پرده سی؛ غایت کوزل ایشلنلمش مرصع اوچ قلیچ؛ اوچ ایران خنجری واوچ ایران بچاغی؛ اوچ عدد مرصع سپرلی مغفر؛ برتزیینات طاقمی که یتمش طقوز پارچه سی آلتوندن معمول؛ یکرمی طقوز پارچه متحول رنکلی قطیفه؛ یکرمی طقوز پارچه بررنکلی قطیفه؛ طقوز پارچه صیرمه لی ثماش؛ یوز طقوز پارچه فرانسز ساتنی ویوز طقوز پارچه ممالك سائره ساتنی؛ بیك عدد قاووق اعمالنه مخصوص موصلین؛ ایکی یوك اعلی ویوز بش یوك عادی حریر؛ یوز بیاض دلی قانلی؛ اون یدی زنجی خادم؛ اون حبشی ویدی بیاض؛ آلتمش یدی عرب آتی که بونلردن ایلك طقوز ینك اکرلری وسلاحلقلری آلتون ایله مزین، اورتولری قرمزی، غاشیه لری اینجی ایشلمه لی ودیکرلری ایسه سلاحلقلری کموشلو، اورتو و غاشیه لری ساتن و شام ثماشندن ایدی؛ قرمزی اورتوکیدیرلمش برکوچك فیل ایله برزرافه ویکرمی بش یوك درزی توفنکی. بوهدیه لرك مجموعی ایکی ملیون آلتون تخمین ایدلمشیدی (۲). سلطان مراد، قیزی عایشه سلطانی

(۱) بوهدیه لر — مترجمك تذییلاتنده مندرج دفتردن اکلاشیلدیغی اوزره — مصر بکلری نامنه دکلدر، ابراهیم پاشانك طوپلادیغی شیلردندر. (مترجم)

(۲) بو هدیه لرك بعض تفصیلاتی مترجمك تذییلاتنده کوریلور.

ابراهیمه تزویج ایتمکی قرارلاشدرمش ایدی ؛ دوکونی ایرته‌سی سنه (۱۵۶۸) مایسنك یکرمیسنه تعیین ایلدی . سلطانلرك نکاحی بوز بیك آلتون اوزرینه قیلمق معتاد ایکن یودفعه مساعدهٔ مخصوصه اوزرینه اوچ یوزبیکه چیقارلدی(۱). مع هذا زفاف طقوز حزیرانه قدر تأخیر اولندی. قپودان قلیج علی پاشا صاغدیج تعیین اولنه رق بوصفتله کلینه اللی بیك آلتون قیمتنده هدیه ویردی (۲) . عقد کونی (۳) قلیج علی پاشا ایله روم ایلی بکلر بکی محمد پاشایه خلعتلر ویرلدی ؛ دفترلردن آکلاشلدیغی اوزره اکابر دولته دخی اوچ بیك خلعت توزیع اولنمشدر . متعاقباً درت کون بتون امرا وباشلرنده مفتیٔ جدید چیوی زاده بولندیغی حالده هپ علما مکلف برضیافته دعوت اولندی . ۲۹ مایس، داماد، آت میدانندهکی سرایندہ (سلطان سلیمانك صدراعظمی ابراهیم پاشانك اقامتکاهی) صدراعظمه، رفقاسی اولان وزیرلره، بکلربکلرینه، قپودان پاشایه ضیافت چکدی (٤) . بعده قرآن کریم تلاوت اولندی. اوکون اوکله‌دن صکره وزیرلر — صدراعظم پیشوا اولدیغی حالده — کلینی آلمق اوزره اسکی سرایه کیتدیلر ؛ سلطانلره مخصوص قرمزی اطلسدن برجینلك ایچنده ابراهیمك سراینه کتیردیلر . آلایك اوکنده اون ایکیشر ذراع طولنده واحجار ثمینه ایله مزین ایکی نخل وارایدی؛ صدراعظم برکوزل آت اوزرنده سلطانی تعقیب ایدیوردی. سلطان سلیمان ، قیزی مهرماه سلطانی رستم پاشایه وحفیده‌سی همایی فرهاد پاشایه تزویج ایلدیکی زمان صدراعظم بولنان خادم سلیمان ورستم پاشالر اسکی سرایدن سلطانك یکی اقامتکاهنه — اللرنده عصا — کلینك اوکندن کیتمش ایدیلر؛ آنجق ینه سلطان سلیمان ، اوچ حفیده‌سنی صوقوللویه ، پیاله‌یه، یکی چری آغاسی حسنه ویردیکی زمان صدراعظم علی پاشا غایت ششمان ونفریس ایله معلول اولمسندن دولایی یوآلایده آت ایله بولنمق مساعده‌سنه مظهر اولدی . سیاوش پاشا ، کرك کندیسی، کرك اسلافی ایچون بومثالدن استفاده ایلدی .

(۱) خواجهٔ جهان سعدی افندی اذن همایون ایله اوچ یوز بیك آلتون ایله عقد نکاح ایلدیلر؛ بو زمانه قدر سلطانلرك مهری یوز بیك التوندن زیاده اولمادیغنی ینه خواجه سعدالدین سویلدی. سلانیکیدن تلخیص، ص ۲۰۶. (مترجم)

(۲) صاغدیج قلیج علی پاشانك ویردیکی دوواق وجینلك اللی بیك التون تخمین اولندی. کذلك . (مترجم)

(۳) غرهٔ جمادی لاخری ۹۷۴ . (مترجم)

(٤) عالی، ص ٤٤٠ . بو دوکونك لهوانقلوده تفصیلاتی واردر. [مترجك تذییلاتنده دخی بعض ایضاحات ویریلهجکدر]

ابراهیم پاشانك سوریه سفری اثناسنده دولت عثمانیه و ایران آره سنده حرب یکیدن اشتعال ایتمشیدی. ایشته دولت عثمانیه نك اوزمان اوستریا ایله اولان معاهده یی سکز سنه ایچون تمدید ایلکده کوستردیکی سهولتی بوکا اسناد ایتمیدر. ایمپراطورك مرخصی پره ینه ر، آتدن دوشمك صورتیله وفاتی وقوعندن برقاچ آی مقدم عهدنامه نك اساسلرینی قرارلاشدردی (١). ایکی طرفك دبره چین (٢)، کرمند، اونودایله اشاغی ایستیریاده کی جولانلرندن وخصوصیله بودین بکلر بکی اویس پاشا ایله مقدما میراخور لقی خدمتنده بولنان یکی چری اغاسی فرهاد و ترانسیلوانیا لی مهتدی مارخازینك طاغ شهرلرنده وقوکلن اکسزین ضبط تشبثلرندن دولایی مقاولات جدیده یه لزوم کورنمشیدی. سیاوش پاشا، هرعهدنامه دکشدکجه وزیراعظمه ویرلمسی معتاد اولان التی بیك آلتونی کندیسی ایچون اونبیکه چیقاردی؛ بوکا وسنت دوکونی مناسبتیله اوستریادن کوندریلن قیمتلی هدیه لره مقابل ویرکونك تأدیه اولنمامش اولان برسنه لکنی ایستمکدن وازکچدیکی کبی ایمپراطور اسپانیانك تمایلات صلح جویانه سنی تأمین ایتدیکی حالده اوحکومتی ده صلحه ادخال ایتمکه موافقت کوستردی (٣). بونکله برابر ایرته سی سنه نوویغراد، صولنوق، فوله ك، زه چه نی بکلرینك جولانلرندن، وه سپریمده بوشهرك والیسی پول ایستوانفی ایله اخیراً سنجاق بکلکیله قوپانه کلمش اولان خادم علی آره سنده وقوع بولان مصادمه دن، ترکلرك قارنیوله ایالتنه کچملرندن دولایی صلح نقض ایدلدی. قوپان بکی، بوقلعه نك بشلی اغاسی حاجی اغا، بولوندوار قوماندانی حسن چاوش ایله برچوق ممتاز سپاهیلر اسیر ایدلدی؛ عثمانلیلردن آلنان یکرمی طقوزباش ویش بایراق ویانه والیسی آرشیدوق ارنسته کوندرلدی. غراچ والیسی آرشیدوق شارله ده (٤) — فرهادپاشانك طقوز بیك کشی ایله قارنیوله ده کی جولاننده — قونت تورنك سلوین یاقیننده فرهاد پاشا

(١) پره ینه ر ١٩ اغستوس ١٥٨٤ تاریخنده ترك حیات ایدوب غلطه ده سن ـ فرانسوا کلیساسنده آلبردوویسك یانه دفن اولنمشدر. سفارت کاتبی دوفتور په زه نك راپوری، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری.

(٢) مراد ثالثك ایکنجی ردولفه ربیع الاخر ٩٨٩ (مایس ١٦٨١) تاریخیله مورخ واوستریا لیلرك صولنوق سنجاغنده دبره چین اراضیسنده جولانلرندن شکایتی متضمن برمکتوبی خزینهٔ اوراق ایمپراطوریده در.

(٣) پره ینه رك راپورینه مراجعت. بونده، بودین بکلربکی علی پاشانك صوقوللونك متروکه سی سلطانك طالب اولدیغی وروم ایلی بکلر بکلکنه ترفیع اولنه جغی ده مندرجدر.

(٤) ایمپراطور رودولف ترکیه مصالحنده ودولت عثمانیه یه کوندریله جك سفرانك انتخابنده دائما قارداشلری ارنست و شارلك رأینه مراجعت ایتمشدر.

فرقه‌سندن آلدیغی قرق اسیر ویدی بایراق هدیه ایدلدی. ایمپراطور دهاجدی مخاصمه‌لره میدان ویرمه‌مك ایچون لیختانشتاین ونیقولسبورغ سینیوری هانری‌یی استانبوله اعزام ایتدی (۲۶ تشرین اول ۱۵۸٤)؛ سفیرك معیتنده آلتمش آلتی کشی بولنیوردی که هانرینك قارداشی هارتمان، شارل وکوییوم دیتریشتاین، اولریخ دو شتارهمبرغ، سیگیسموند دو پولهایم، برنار دو له‌مباغ، هه‌کتور ده‌لچ، بر «وقایع ترکیه» مؤلفی ژان له‌وه‌نقلو دامه‌لبوئه‌رن، بزه سفارتك سیاحتی مصور براثر براقمش اولان مه‌لخیور به‌سولت(۱) بونلرك آره‌لرنده ایدی. صدراعظم عثمان‌پاشا ایرانه کیتمزدن اول بارون لیختانشتاینی اسکدارده رسماً قبول ایده‌رك ایمپراطورك شکایت ایلدیکی نه‌ئوغراد، غران، زه‌چه‌نی، سیگه‌ت بکلرینك عزلنی وعد ایتدی. صدراعظمك عزیمتندن صوکره قائمقام صدارت مسیح پاشا، سفیره ویریلن وعدی انجاز ایتمیه‌رك حتی قوپان بکنك براقلمسنی طلب ایتمك اوزره ویانه‌یه برچاوش کوندرمك ایستدی؛ لکن خسته‌لانمش اولان ایلچی‌یه وکالت ایدن ایچینغ، دیوان همایونه هدیهٔ معتاده‌یی تقدیم ایده‌رك بوکا مانع اولدی. مسیح پاشا، ویرکی تأدیه اولندیغی جهتله اوستریا دولتی تعهداتنی تماماً اجرا ایتدکجه صلحك محافظه اولنه‌جغنی ایمپراطوره یازدی، و بارون لیختانشتاینك خسته لغنی ده بیلدیردی (۲).

ایلچی، قارداشی هارتمانك کندیسندن اول ئولدیکنی کوردی. غلطه پاپاسلری، پروتستان اولدیغی ایچون دفنته موافقت ایتمد کلر ندن [۱۱] بارون قارداشنی تحنیط ایتدیردکدن صوکره کلیولی‌یه عزیمت ایتدی؛ کندیسی‌ده اورادهٔ ئولدی، برخرستیان کلیساسنه کوملدی. ایمپراطور رودولف، بارون لیختانشتاینك صحتنه دائر توصیه‌یی متضمن اوله‌رق پادشاهه مکتوب یازمشیدی (۱٦ نیسان ۱۵۸۵). صدراعظم سیاوش پاشا قوپان بکنك براقلمسی ایچون ایمپراطوره قانبورچاوش معرفتیله برمکتوب کوندردی؛ بودین والیٔ جدیدینك، تور پنایرنده ایقاع اولنان یغمادن شکایته مأمور ایکی آدمی چاوشه رفاقت ایدیورلردی. قانبورك ویانه‌یه وصولنده آرشیدوق ارنست، ایمپراطورك صیق صیق اقامتکاه دکشدردیکی جهتله اونی بولمق مشکل اولدیغندن حامل اولدیغی مکتوبی کندیسنه ویرمسنی سویلدی؛ تورتعرضاتنه کلنجه اوکاده شوجوابی ویردی که اکرچه

(۱) له‌وه‌نقلوده «لیختانشتاین ونیقولسبورغ سینیوری هانرینك ۱۵۸٤ ده‌استانبول سیاحتی» اثر مه‌لخیور به‌سولت.

(۲) مسیح پاشانك مکتوبی ۳۰ ذی‌القعده ۹۹۲ (۳ کانون اول ۱۵۸٤) ایله مورخدر.

بو وقایع ایمپراطورك آرزوسی خلافنه واونك خبری اولمقسزین وقوعه کلمش ایسه‌ده لکن سنه فولهك بکی طرفندن طوپجیناده ایقاع اولنان خساراته مقابلهٔ بالمثل اولمقدن باشقه برشی دکلدر. صدراعظم عثمان پاشانك وفاتندن صوکره بارون اونغاند دوسوننغ(۱) پادشاهه وصدر جدید مسیح پاشایه ایمپراطوردن مکتوبلر کتیردی. بونلرده ترکلرك وخصوصا بوسنه ولایتندن لیقا بکی ادریسك یکی جولانلرندن شکایت ایدیلیوردی. آلتی آی صوکره کرونبوهه‌ل بارونی ژان فره‌دریق هوفمان و آرشیدوق شارلك ندیمی شتره‌خارد هدیهٔ سنویه ایله استانبوله کلدیلر. ذات شاهانه وصدراعظم، غرانده‌طونه اوزرینه قوریلان کوپری ایله فولهك، زه‌چه‌نی، سیگه‌ت بکلرینك و بوسنه بکلر بکی شهسوارك تعرضاتی حقنده کی اشعاراتی تقدیر ایتدکلرینی؛ شهسوارك مأموریتندن عزل ایدلدیکنی(۲)؛ بونکله برابر، اوستریالیلر توری یغما. قوستانیچه یه اکسزین تخطی ایتمش واونا اوزرینه کوپری قورمش اولدقلری جهتله تجاوزلرك متقابل اولدیغنی، جواباً، ایمپراطوره یازدیلر. ۱۵۸۶ صوك بهارنده سیگه‌ت سنجاق بکی حسن طونه وموره‌لرینك تشکیل ایلدیکی شبه‌جزیره‌یی چاقاتورن جوارینه قدر تالان ایتدی. اوستریالیلر، خرواتستانده کائن ایوانیخ موقعنده ترکلری برهزیمته دوچار و معروف بر عائله‌دن ایکی قارداشی اسیر ایده‌رك بوتعرضلرك انتقامنی آلدیلر (۳). نوئل یورطیسی کونی آرشیدوق ارنسته مظفریت اطروفه‌لری، یعنی زه‌چه‌نی بکنك باشیله درت بایراق تقدیم اولندی.

ایرته‌سی سنه، صلحك اوپ اورته‌سنده قوپانك ضبطی وترکلرك بوندن دولایی بودین جوارنده اخذ ناری حادث اولدی. ناداشدی ۱۵۸۷ شباطنه دوغری قوپان موقعنی اکسزین ضبط ویغما ایتدی، وقسماً یاقدقدن صوکره آلتی یوز اسیر ایله چکلدی. مقدما بودین والیسی مصطفی پاشانك نشانجیسی بولنان قوپان بکی رجب بك‌ده اسیرلر ایچنده ایدی. بالفینك بودین اووه‌سنده کی جولانی باشقه نتیجه ویردی؛ ضابطلردن ماتیاس هوسار الك اوکیجه فرار ایلدیکندن عسکرك کلیتلی قسمی وینکرمی بایراق ترکلرك النه

(۱) اونغاندك استانبولدن محرر راپوری، خزینهٔ اوراق ایمپراطوریده ساغره‌دو، ص ۴۵۷، بوایلچی یه «اونغاند سوقوق» آدینی وبره‌رك التی آی صوکره کوندریلن ایلچی ایله قاریشدیرر.

(۲) پادشاهك وصدر اعظمك مکتوبلری ۱۲ صفر ۹۹۳ (۲۲ کانون ثانی ۱۵۸۵) تاریخیله مورخدرلر.

(۳) بو ایکی قارداشك کیملر اولدیغی حقنده معلومات قطعیه یوقدر؛ لکن قنوللهسك ظن ابتدیکی کبی صوقوللونك اوغللری دکل ایدیلر؛ شیمه‌ك ده بوایکی قارداشدن برینك، سلطان مرادك انشته‌سی علی اولدیغنی ظن ایتمسی خطادر؛ زیرا مرادك همشیره‌لرندن هیچ برینك علی نامنده زوجی یوقدر.

دوشدی؛ التی یوز اسیر علامت ظفر اولمق اوزره بودینه کوتورلدی. قادینلر بونلره: «کوپکلر، بودین سزك خائنجه سنه اکسزین هجوم ایتدیکمکز قوپان دکلدر» دیه باغیرشدیلر. بودین والیسی سنان ده، ایمپراطور طرفندن کندیسنه کوندرلمش اولان دالماچیالی یورقوویچه دها کوزل برقبول کوسترمدی، «کوپکلر، ناداشدی یی نچون جزالاندرمدیکز؟ سنه لك هدیه لر نچون کوندرلدی؟» دیه باغیردی، واوصره ده یورقوویچك آدمندن، افندیسنك قلیجی وتبری [ـسلاح کبی قوللانیلان بالطه] آلنه رق پارچه پارچه ایدلدی.

اسیرلر استانبولده ابراهیم پاشایه علائم مظفریت اولدی؛ قاچیانه ر، روغاندورف، توری هزیمتلری مناسبتله یاپیلان مظفریت آلایلرندن دها وحشیانه (۱)، دها پارلاق آلای کوسترلدی؛ ولی عهدك سنت وابراهیم پاشانك ازدواج دوکونلرنده کندن زیاده غلبه لك اولدی. اوکده موزیقه ایله دشمندن آلنان اون سکز بایراق، قرق داوول، درت ترمپته، — جمله سی برزنجیره کچیرلدکلری وهر بری سلاح آرقداشلرندن دردینك، بشنك باشلرینی حامل اولدقلری حالده — یوزیکرمی اسیر وارایدی. هر اون صفده بر بیوك نخل ظفر، یعنی باشلرله مزین بر بیوك صیریق کلیوردی. نخللرك مجموعنده بو قورقونج اطروفه لردن یدی یوز عددبولنیوردی. زرینی، ناداشدی، باتیانی سیکفت بکی شهسواردن — به چ ومهاچ پاشالرینی قانیژداووه سنده کلیاً مغلوب ایتمك صورتیله — بو مظفریتك انتقامنی آلمقده تأخر ایتمدیلر. ایکی بیکه قریب ترك موقع حربده قالدی، یاخود بطاقلقده تلف اولدی؛ اکرلریله برابر بیك یوز ات واون طقوز بایراق غالبلرك النه دوشدی؛ آوستریالیلر بوندن باشقه بیك بش یوز یکرمی اوچ اسیر آلدیلرکه اخیراً رجبك یرینه قوپان بکلکنه تعیین اولنان حسن؛ اینه بختی محاربه سنده مقتول اولان قپودان علی پاشانك اوغلی اولوب به چه بکی بولنان محمود؛ شهسوارك یکنی خلیل بونلرك آره سنده ایدی. شهسوارده، آنی اوریله رق وقافتانندهکی مزین قپلان پوستنی قانلی آیاقلرینی صارمق اوزره یرتمغه مجبور اوله رق کچلمز یوللردن کوچ قورتیله بیلدی. استانبوله وصولنده، شو هزیمتدن طولایی بردها استخدام اولنمق امیدینی غائب ایتدی؛ مجارلرك قلیجلرندن مشکلات ایله قورتاردیغی خزینه لرینی ویرمك صورتیله برحیات قالهبیلمش ایسه ده زهر ایچه رك ثولمکی اختیار ایلدی (۲)؛ اجدادی ده مملوك سلطانلری، یاخود عثمانلی پادشاهلری الندہ بویله خاتمهٔ فجیعه یه اوغرامشلر ایدی.

(۱) واقعاً زبرده کوریله جك اطروفه لرانسانیته موافق دکلسه ده آرشیدوق ارنستك آزیوقاریده سویلدیکی کبی «مقابله بالمثل» دن عبارت ایدی. (مترجم)

(۲) ایستوانفی. ص ۱۸۰. مجارلرك شاسوار (Saswar) تسمیه ایتدکلری شهسوار، تعرضاتنه

ایلچی ئه یچینغك عزیمتندن صوکره دوقتور په زه ن هدیهٔ شرفیه یی حاملاً استانبوله کیتمش ایدی [۱۲]. صدراعظم ، په زه ن ایله ایلك ملاقاتنده ایمپراطورك کندی تبعه سنی پادشاه کبی یچون جزایه دوچار ایتمدیکنی صوردی . په زه ن امر سلطانی اوزرینه قپانمش اولان غلطه کلیسانك آچلمسی و ماقسیمیلیه نك لهستان تختی اوزرنده کی حقنك تصدیق اولنمسی ضمننده مذاکراته کیریشدی ایسه ده برنتیجه یه نائل اوله مادی . اعتمادنامه سنه جواباً ئه یچینغه ویریلن نامهٔ همایونده (۱) بوکلیسانك سدی فرانسز ایاچیسنك مطالب مفرطه سنه حمل ایدلمشیدی ؛ صدراعظم ده ، په زه نه جواباً فرانسه قرالی سفیرینك حرکت بی شعورانه سی دوام ایتدکجه کلیسانك قپالی قاله جغنی سویلدی . په زه نك لهستانه دائر اولان مطالبنه کلنجه پادشاه و صدراعظم ، ایمپراطوره ، حکمدارلغی اسوچ قرالنك اوغلنه وعد ایدلمش بولنان اوملکتك امورینه هیچ بروجه ایله مداخله ایتمه مسی لازم کله جکنی یازدیلر (۲). صوك مصادمه ده ایمپراطور عسکرینك اله کچیردیکی اسیرلرك براقلمسی سفیر ایله قرار لاشدیرلدی . قوپان بکنك فدیهٔ نجاتی یکرمی بدی بیك طاله ر ایله اوچ آت ، اون ایکی اسیر ، اوچ شام قلیچی ، برچادر و برقاچ سرغوچ ؛ فونفکیرهه ن [په چه] بکنك فدیه سی ده قرق بیك طاله ر ، اوچ اسیر ، ایکی چادر ، اوچ آت ، برقاچ طوغان و اوچ طوپ موصلین اولق اوزره تعیین اولندی . لکن بوایشك بیتیرلمسندن وشارل ته توئه ر دو ته تانو و معرفتیله معتاد ویرکینك تأدیه سندن هنوز برای کچمش ایدی که مجارلر یکیدن نقص صلح ایتدیلر . ویرکیلرینی تأدیه دن امتناع ایدن اهالی یی تأدیب ایچون سیقشویه کوندریلن ستولوه یسانبورغ سنجاق بکی قره علی بك (۳) زاغیالاوته ئیس صولری آره سنده کی اووه ده میشل سره نی وسیگیسموند راقوزی طرفلرندن کلیاً مغلوب ایدیله رك معیتندن ایکی بیکی مقتول ، اوچ یوز یتمش آلتیسی اسیر اولدی ؛ درت یوز سکسان ایکی آت ایله بتون بایراقلری و طوپلری ده آلندی (۱۱ تشرین اول ۱۵۸۸). مجارلیلرك بو موفقیتی بر آی صوکره غوسیچك دوشمسی موجب

سبب اولق اوزره . سیکه تده سلطان سلیمان ایچون دیکیلن قبر طاشنك زرینی طرفندن محوی وبرزنجه وسه کست قصبه لرینك ینه اونك طرفندن ضبطی آرزو اولندیغنی ادعا ایتمشدر . په زه نك ایلول ۱۵۸۷ راپوریله یورقوویچك راپوری ، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری ، سلانیکی ، ص ۲۱۳ .

(۱) بو مکتوب ۱۵ رمضان ۹۹۵ (۱۹ آغستوس ۱۵۸۷) تاریخیله مؤرخدر . خزینهٔ اوراق ایمپراطوری .

(۲) بومکتوبلر سلخ رمضان ۹۹۵ (۳ ایلول ۱۵۸۷) و ۳۰ ذی القعده ۹۹۵ (۱ تشرین ثانی) تاریخیله مورخدر . کذلك

(۳) ایستوآنفی بوراده سهواً فرهاد پاشایی ذکر ایدر ؛ فرهاد پاشا ایسه استانبولدن بودینه انجق ۱۵۸۸ ده کیتمشدر .

اولدی (۹ تشرین ثانی). کنج تورزونك مصالحه یه رغماً تعرضی — اگرچه اوقدر مهم نتیجه ویرمه مش ایسه ده — دها خائنانه ودها جالب نفرت برصورتده در . تورزو، یانده برقاچ آرقداشی اولدیغی حالده ، طونه نك اوته طرفنده کی [بزه نسبتله بوطرف] مجار عسکری قوماندانی پالفینك موافقتیله بودین والیسندن ، مساوی برمقداردہ ترکلرله مبارزه ایتمسنه مساعده کوسترمسنی طلب ایلدی؛ بودعوت قبول اولندی؛ لکن اومبارزه دن صوکره — ممش آغانك غران حوالیسنده بر غلبه سندن دولایی اخذ انتقام املنده بولنان — تورزو، عودت ایتمکده اولان ترکلرك اوزرینه خیانتکارانه تعرض ایده رك یاریسنی پاره پاره ایتدی، وبتون آتلرینی آلدی (۱۴ مارت ۱۵۸۹) . آرشیدق ارنست وداوید اونغاند، واقعا، بیان معذرت ایچون یورقویچی یکی بودین والیسی فرهادپاشایه کوندردیلر ؛ مجارلر مجرملری استنطاق ایچون برمجلس حرب ده قوردیلر ؛ لکن بتون بوقاریشقلقلرك بادیسی اولان ومجلسده حاکم صفتیله داخل بولنان پالفی کندیسیله برابر تورزونك ده معصومیتنه قرار ویردردی. فرهادپاشا یورقوویچه مساعده ویردیکی زمان هدیه لر دخی اعطا ایتمش اولمقله برابر بوخیانتی جزاسز براقمیه جغنه یمین ایتدی؛ آنجق ایلریده نقل ایده جکمز خاتمهٔ خجیعه سی یمینی یرینه کتیرمسنه مانع اولمشدر .

بوزمانده دولت عثمانیه ایله، آوستریادن صوکره، الکزیاده مناسبتی اولان حکومت، لهستان ایدی . اوله طلب اولنوب ده اعاده اولنمامش بولنان ایکی تاتار پرنسیله سنت دوکونینه کلمش اولان لهستان ایلچیسی فیلیپووسکی — ذات شاهانه نك شو صورتله ممنونیتی جلب ایدلمش اولمسنه مقابل — مارخازی یی قورتاره بیله جکنی امید ایتمش ایدی؛ لکن مقصودی حاصل اولمادن عودته مجبور اولدی. مارخازی ایسه ۵ تموز ۱۵۸۲ ده، — اتیه نك آرزوسنه بسبتون مخالف اولمق اوزره — محبسدن چیقارلمش، وسنجاق بکلکیله آق کرمانه کوندرلمش ایدی . ۱۵۸۳ سنه سی ایچنده احمد چاوش قرال اتیه ن باتوری یه برمکتوب کوتوردی ؛ بونده ذات شاهانه — بیك ایکی یوز پیاده ، آلتی یوز آتلی، قرقی آلتون طولو یوز آرابه ایله لهستانه التجا ایدن — بوغدان وویوده سی یانقولك بوندن صوکره حمایه سنی منع ایدیوردی . اتیه ن ، پادشاهك مکتوبنه قچاماقلی برجواب یازوب مارتن لوبومیرسکی ایله کوندردی . پادشاه، فرمان شکلنده یازلمش بر ایکنجی مکتوب ایله حسن چاوشی لهستانه اعزام ایلدی. اتیه ن ، جواباً ، ساقسون یانقولی لهستانده قلمق، یاخود باب هایونه اطاعت ایتمك خصوصنده مختار براقمقده اولدیغنی؛ قاز اقلرك تعرضاتنی منع ایچون الندن کلنی یاپه جغنی؛ روسلر اوزرینه وقوع بولان صولك

اوچ سفرنده قریم خانلك هیچ یاردیم ایتمه مش اولدیغنی ؛ اوستریا ایله متارکه نك تجدیدینی کندیسی هیچ بر وجه ایله غیر مناسب کورمدیکنی بیلدردی. قرال اتیه نك میراخوری ژان پودلادووسکی عرب آنی مبایعه سی مأموریتیله استانبولده لوبومیرسکینك یانده بولنیوردی. پودلادووسکی پای تختدن عزیمتنده ، پادشاهك امر مخصوصی اوزرینه ، ادرنه قریبنده براورمانده بتون معیتیله برابر قتل اولنه رق کوتوردیکی کوزل آتلر اصطبل عامره یه آلندی . ایشته سلطان مراد ، قازاقلرك بوغدانده جولانلرندن وتهیین یغماسندن بو صورت غدارانه ایله اخذ ثار ایلدی ؛ مع هذا ایرته سی سنه (۱۵۸٤) بو تعرضدن دولایی اتیه نه حسن چاوش واسطه سیله بیان اعتذار ایلدی؛ حسن چاوش ، باشقه افعال سیئه دن دولایی مستحق اعدام اولمش برقاچ سفیل جانی یی کتیروب پودلادووسکی ایله ارقاداشلرینك قاتلی اولمق اوزره قرالك دست انتقامنه تسلیم ، وبالمقابله ، قازاقلرك بندرده کی جولانلری ایچون تونس سلوتووسکی طرفندن وعد اولنان ترضیه یی طلب ایتدی. قرال ، قازاقلرك آلدیغی اشیایی اعاده ایتمکله برابر بونلردن اوتوز اوچنك قامه نیه کده و سووروسکینك قاراقوویاده باشلرینی کسدردی؛ ایشته لهستان قرالی بودرجه لره قدر تنزل ایتمشیدی (۱) . اتیه نك وفاتندن صوکره مصطفی چاوش ، قازاقلرك دائماتکرر ایدن تعرضلرندن شکایت ایتمك واکریکی قرال انتخابی دولت عثمانیه نك آرزوسنه موافق اولماز ، یعنی مانیاتلر اسوچ حکمدارینی انتخاب ایتمزلر ایسه برترك استیلاسی وقوع بوله جغنی بیان ایله تهدید ایلمك اوزره تکرار لهستانه کیتدی . اتیه نك وفاتنی اخباره مأمور اولان ایلچی چیه رزه ك طقوز آرابه واللی کشی ایله استانبوله کلدی (۲٦ مایس ۱۵۸۷) ؛ صدراعظمك قبول رسمیسنه ماتم البسه سیله وهدیه سز کیتدی ؛ بونك ایچون کندیسنه الك کوچك ایلچیلره ویرلدیکی قدر تعیینات ویرلدی (۲) . چیه رزه ك ، لهستانك

(۱) قنوللهس ، ص۵۸۸ . پره ینه رك راپوری . ایلچیلرك راپوری استانبوله یکی برلهستان ایلچیسنك ورودینی قید ایدیورلر ؛ لکن اسمنی سویلمیورلر : « ۲ کانون ثانیده برلهستان ایلچیسی کلدی ». بهتلن ، ترانسیلوانیا تاریخی ۱،٦،۱۰ ، ص ۵۱٦ . [لهستانه کوندریلن جانیلرك — هایمه رك افاده سنه رغماً — حقیقةً ایلچینك قاتلی اولمسی احتمالی نظر مطالعه یه آلنیرسه لهستان قرالنك دولت عثمانیه ایله خوش کچنمکی تقدیر ایله حسن مقابله ده بولندینی آکلاشیلیر. اعصار سابقه نك بربیوك یاکلشلغی دولت عثمانیه ایله لهستانك — اتحاد منافی کوزه آلهرق — هروقت اتفاق ایتمه مش اولدیغی بوحال لهستانك زوالنی ایجاب ایتمشدر. (مترجم)

(۲) درت قیون ، آلتی طاووق ، سکسان آچهلك اکمك ، درت اوچلی شراب ، ایچینغك راپوری ، خزینهٔ اوراق .

ترانسیلوانیا، بوغدان، افلاق وویوده لرندن هیچ برینی انتخاب ایتمیه جکنی مانیاتلر نامنه بیان ایلدیکندن صدر اعظم، انفعالنی کتم ایتمك ایچون، لهستان اکابری متوفی قرالك اقرباسندن، یاخود مملکت اصیلزادکانندن برینی انتخاب ایده بیله جکلرینی؛ فقط بوحالده اول امرده دولتك موافقتنی طلب ایتملری لازم کلوب بوجهت اوبودیله جق اولورسه پادشاهك غضبنی وقلیجنی دعوت ایتمش اولهجقلرینی جواباً بیان ایلدی (۱). چیه‌رزه کك مأموریتی اوزرینه جواباً مانیاتلره یازیلان نامهٔ شاهانه امرای دولته محرر فرمانلرك نهایتنده یازلدیغی وجه ایله «کرکدرکه(۲)» تعبیریله ابتدا ایدن عبارهٔ آمرانه ایله ختام بولیوردی. وزیرلر لهستان تختی طالبلرینك مطالبنی تدقیق ایتمك اوزره دیوان قوردیلر. ترانسیلوانیا بیوك پرنسی مداخلهٔ واقعه لریله قرال تعیین اولنه بیلدیکی حالده صدراعظمه قرق بیك، اوتهکی وزیرلره اونبیك آلتون ویرمکی تعهد ایتمش ایدی(۳). فلورانسه غران دوقه سی، یهودی پاپو واسطه سیله، بوتاجی برملیونه صاتون آلمغه طالب اولمشیدی(۱۸ تشرین اول)؛ آنجق اسوچ پرنسی سیگیسموند بتون رقیبلرینه غلبه ایتدی؛ کاتبی ژان زامواسکی بی دانچیغدن استانبوله کوندره رك کندیسنك انتخاب وتعیننی اخبار ایله برابر دولت عثمانیه ایله اسلافی آره سنده موجود مناسبات دوستانه نك بقاسنی، معاهده لرك تجدیدینی، لهستان حدودینه رعایت اولنمسی ایچون قریم خانه امر ویرلمسنی طلب ایلدی؛ پادشاه بو مطالبی کاملاً اسعاف ایتدی. تتوجندن صوکره، سیگیسموند، کاتبی زامواسکی بی تکرار اخبار جلوسه مأمور ایتدی. تتوجده حاضر بولنان طورغود چاوشه پادشاه وصدراعظم ایچون مکتوبلر ویرمکله برابر چاوش هرنه قدر دیواندن یالکز مانیاتلره امر کتیرمش ایسه ده اوکاده قیمتدار شیلر هدیه ایلدی(٤). سیگیسموند، غران

(۱) Si autem nobis invitis ex amicis aut inimicis nostris Vienna aut Germania, aut Anglia, aut Hispania, aut Gallia, aut Moscovia nostram sperantes amicitiam et licentiam Regem elegeritis, ex his, qui violatores fœderis sunt, eritis; tandem peticulum considerate, erit inutile pax et fœdus.» پادشاهك مکتوبی ۱۵ رجب تاریخیله مورخدر.

(۲) Oportet ut; quam ob causam legatum Vestrum ad Portam non misistis? sine dubio non ob aliam causam, quam ratione electionis regis, si autem aliam ob causam, nihil a nobis estimatur.» پادشاهك اعتمادنامه جوابی.

(۳) ایستوان دیهك، ترانسیلوانیا پرنسنك شه‌ی وناژی یانوسدن یازدیغی ایکی وسیگیسموند ایله ماقسیملیه نك کندیسنه رقابتلرندن باحث اولهرق ته ککه دن یازدیغی دیکر ایکی مکتوب ایله استانبوله کلمشدر. ایچینکك راپوری.

(٤) اوچنجی سیگیسموندك مراد ثالثه قراقووبادن مکتوبی، ۱۳ مایس ۱۵۸۸: «Prae-

دوق ماقسیمیلیه‌نك مغلوب واسیر ایدیله‌رك (۲۶ حزیران ۱۵۸۸) قراسنوستاوده توقیف ایدلمش اولدیغنی وهمشیره‌سنی ماقسیمیلیه‌نه تزویج ایتتده بولندیغنی ده انترنونس زاموا سکی ومولداویاوویوده‌سی واسطه‌لریله پادشاهه بیلدردی. ذات شاهانه اوچنجی دفعه اوله‌رق مصطفی چاوشی لهستانه اعزام ایتدی. چاوشه ویریلن مکتوبلرده پرنسسك ترانسیلوانیا پرنسنه تزویجی اولجه سیگیسموند طرفندن وعد ایدلمش اولدیغندن باشقه‌سنه ویریله‌میه‌جکی ودوت عثمانیه طرفندن محقرانه معامله کورن ایمپراطورك هیچ بر زمان لهستانه دوست اوله‌مایه‌جغی اشعار و قریم خانلری ویرکوسندن تأخر ایدن اچه‌نك تأدیه‌سی وقازاقلرك ضبط ایدلمسی امریله ختم کلام ایدیلیوردی (حزیران ۱۵۸۸).

سنت دوکونده هیچ بر روس ایلچیسی حاضر بولنمامش ایدی. لکن آندن صوکره، ایکنجی واوچنجی سنه‌لرده چار فه‌دور ایوانوویچ طرفندن مکتوبلر وقیمتدار سمور کورك هدیه‌لریله ایکی مرخص کلدی. بو ایلچیلرك برنجیسی پادشاهه برقبول محرمانه‌ده (۲۴ مارت ۱۵۸۴) روسجه برمکتوب تقدیم ایتدی که بونده چار، سلطان مراده، ایران شاهنك عثمانلیلر علیهنه طلب ایلدیکی امدادی ویرمکدن امتناع ایتدیکنی بیلدیرمیوردی؛ هرسنه روسیه‌دن کوندریلن اچه‌لرك نصل صرف اولندیغنی آکلامق ایچون قدسه‌عزیمت ایتمسنه‌ده مساعده ایستیوردی. ایرته‌سی سنه (۱۵۸۵)، پادشاهك سرایته انتساب ایتمك ایستین برارمنی (۱) استانبوله یکی بر روس سفارتی کوندرلمسنه باعث اولدی.

بوغدان ایله افلاق، حدودلرینی تاتارلره قارشی مدافعه ایچون یکرمی بیك کشی طوپلامشلردی. افلاقدن لهستانه قاچمش اولان پیه‌رچه‌رچه‌ل، درت یوزبیك التون آشیره‌رق تختنی میخنه‌یه براقدی؛ پادشاه سلفنك بورجنی اوده‌مك شرطیله امارتی میخنه‌یه ویردی. کوتوروم پیه‌ر، یانقول ساقسونك طردندن صوکره اوچنجی دفعه اولمق اوزره بوغدان

mittendum existimavimus hung legatum generosum Joanem Zamoisky aulicum et Secretarium Nostrum, qui de adventu ac nomine legati nostri majoris Serenitati Vestrae nuntiel.» ایچینغك راپورینك علاوه‌سی. مولداویه وویوده‌سی پیه‌ر طرفندن کوندریلن مکتوب ایچینغك حزیران ۱۵۸۸ تاریخلی راپورنده مندرجدر.

(۱) ایچینغك راپوری. وندیك ایلچیسنك ۲۹ نیسان ۱۵۸۵ راپورنده «سربست برتجارت وایی بردوستلق تأمین ایتمك آرزوسنی متضمن صدر اعظمه وپادشاهه مکتوب واعتمادنامه تقدیم ایتمك اوزره برروسیه ایلچیسی استانبوله ورود» ایلدیکی محرردر. قارامسین بوایکی سفارتدن بحث ایتمز. صوك روسیه سفیرینك مذاکراتی استانبول [روم] یطریقی موسقوه‌یه کوتورمك مقصدینه مبتنی اولدیغی آشکاردر. یطریق فی الحقیقه چارك پای تختنه کیتمش وروس ایمپراطورینی ۱۵۸۹ ده تقدیس ایلمشدر.

دوقه‌لغی مقامنه چیقدی . پادشاه ، قازاقلرك تخریب ایتدیکی بندر قلعه‌سی دیوارلرینی تعمیر ایلمسندن دولایی ، پیه‌ره صیرمه‌لی برقافتان ایله بش بیك التون قیمتنده مرصع برقلیچ احسان ایلدی . اوچ سنه صوکره ، ۱۵۸۷ ده ، روم ایلی بکلر بکی ، هوسه‌ی پالانغه‌سنك انشاسنده کوسترد کلری اقدامه بناءً قریم خانینك امارتلره تجاوزدن اجتناب ایده‌جکنی ایکی پرنسه بیلدردی ؛ هر برینه آلتون ایله مزین برقلیچ کوندره‌رك مع هذا بونلره مقابل ایکیسندن ده اوتر بیك دوقه ایستدی .

بنه اوسنه ظرفنده (۱۵۸۷) پاپا دردنجی سیکست ، اعاشه‌لری تمنیسیله بوغدانه ژه‌زویت پاپاسلری کوندردی ؛ بونلر ساقسون ومجار کویلرینه طاغیدلدی (۱) .

بوغدان بکی پیه‌ر ، صدراعظمه آلتمش بیك وپادشاهه ایکی یوز بیك آلتون تقدیم ایده‌رك یدی یاشنده بولنان اوغلنی استیخلاف ایتمك حقنی تأمین ایلدی . پادشاه ، استقبالاً مأموریتنه علامت اوله‌رق پیه‌رك اوغلنه میرعلم واسطه‌سیله علم وطبل (۲) کوندردی (۱۵۸۹) .

فرانسز ایلچیسی ژه‌رمینی ، مقدماً افلاق بکلکنه تعیین ایتدرمش اولدیغی پیه‌رچه‌رچه‌ل لهنده مداخله یتدیسه‌ده فائده ویرمدی ؛ ایاچی ، قپودان قلیچ علی پاشانك کفه‌دن عودتنده (۱۵۸۵) ، فرانسه‌یی تهدیدایدن ایکنجی فیلیپ دونانماسی علیهنده برعثمانلی دونانماسنك معاونتنی طلب ایتدیکی زمان دخی موفق اوله‌مامشیدی ؛ مه‌دیجی حکمداری قاترینه بوبابده خاصکی سلطانه (وندیکلی بافا) [صفیه سلطان] کندی الیازیسیله برمکتوب یازمش وخاصکی سلطان ، محرمی وحرمك کیلارجیسی کیرازه نامنده کی یهودیه واسطه‌سیله بوندن وندیك بالیوزینه معلومات ویرمش ایدی (۳) . فرانسز ایلچیسی ذات شاهانه یه تقدیم ایتدیکی برمخطره ده کندی ملتی حقنده مساعدات جدیده طلب ایتمسی اوزرینه پادشاه ، بونك کنارینه

(۱) بهزه‌نك تشرین اول ۱۵۸۸ راپوری . بهزه‌ن بوتفصیلاتی انکلتره ولهستان ایلچیلری هاربونه ایله زاموسکی یه رفاقت ایدن چاوشدن نقل ایدر . [پاپاسلر ، فقرالقلرندن دولایی اعاشه اولنمق اوزره دکل ، اورالرخلقنی افساد وعثمانلیلر علیهنه تحریك ایچون کوندرلمش اولدقلری آشکاردر . بوجهت چاوشك افاده‌سنه معطوف ایسه چاوش ایشتدیکنه الدانمشدر . مترجم]

(۲) بهزه‌نك ۱۵۸۹ تشرین ثانی راپوری . شوتوجیهدن بحث ایتمك بالخاصه شونك ایچون لازمدرکه انکلك تاریخنده بوکا دائر برسوز یوقدر . بهزه‌نك راپوری پیه‌رك حکومتی ۱۵۹۱ ه قدر تمدید ایدر . بنه بهزه‌نه نظراً سابق افلاق وویوده‌سی پتراسقو ایکیسندن برینك امارتی دردست ایتمك اوزره افلاق وبوغدان ووبوددلرینك عزلی ایچون . التجا کاهی اولان وندیکدن باب دولته مراجعت ایتمشدر .

(۳) Che la Sultana meglie del Signor, gli haveva mondata per » la Chirazza Hebrea una lettera, che gl'haveva scritto la Sra. regina madre del re di Francia insieme colla traduzion in turco pregandolo

کندی ایله: «شمدی یه قدر سزه ایتدیکمز عنایتلر، سزك طرفکزدن ده بالمقابله انسانیت ومروت کوسترلمسنی ایجاب ایدر» مألنده(۱) برجواب یازمشدر. ژه رمینینك خلفی لانسقوم برپازار کونی غلطه کلیسالرندن برنده ایمپراطورك ایلچیسنه تخصیص اولنان موقع شرفی جبراً ضبط ایتمسی اوزرینه یوقاریده کوردیکمز وجه ایله بوکلیسانك سدینه سبب اولمشیدی. صدراعظم، بوحرکت متجاوزانه دن دولایی لانسقومه عتاب ایتمسی اوزرینه ایلچی، جواباً، اکر سافی سنت دوکونده اوستریا ایلچیسی پره ینه ردن کری قالمش اولسه متبوعی اولان قرالك کندیسنی اعدام ایله مجازات ایتمش بولنه جغنی افاده ایتدی. اوچنجی هانریتك وفاتندن صوکره، لانسقوم، باب دولتك ناوار قرالنی فرانسه قرالی اولمق اوزره طانیدیغندن شکایت ایلدی؛ لکن، بو خصوصده انکلتره نك و دیکر حکومتلرك کوسترد کلری مثاله امتثالدن باشقه برشی یاپلادیغی جوابی ویرلدی. انکلتره نك ایلك ایلچیسی پادشاهه بش بیك آلتون قیمتنده برساعت، التون یالدیزلی اوچ کوش شمعدان، ایکی قوپه، طقوز انکلیز دوغ کوپکی، وزیرلره تولدن و اینجه ثماشدن هدیه لر تقدیم ایتمشیدی؛ انکلتره نك اسپانیا ایله محاربه سنه دولت عثمانیه یی ده تشریك ایتمك ایستدی؛ لکن پادشاه، طلب اولنان امدادی ویرمك بحثنده ایران محاربه سنی بهانه ایده رك کچشدردی. سلطان مراد، هاربونه یه تسلیم اولنان اعتمادنامه جوابنده شمدی اسپانیولر طرفندن آلنوب ده ایلریده عثمانلیلرك النه دوشه بیله جك اولان بتون انکلیز تبعه سنی قورتارمغی تعهد ایلدیکی کبی — شمدی ویاخود صوکره انکلتره ده بولنه بیله جك — ترك اسیرلرینك ده سربست براقلمسنی قرالیچه دن طلب ایلدی. هاربونه نك خلفی ادوار بورتون، اسپانیولرك هند دکیزلرنده کی تاجر کمیلرینه قارشی اوطرفلرده دولاشمق اوزره بردونانما کوندرلمسی ودون انتونیونك پورتکیز تختنه اقعادنده معاونت کوسترلمسی طلبنی تکرار ایتدی. ذات شاهانه ایلچی یی التفاته غرق ایتمکله اکتفا ودونانماسی بحر احمرده کورنمش وجدی اندیشه لری موجب اولمش اولان اسپانیا حکومتنه انکلتره طرفندن اعلان حرب اولنمسی ایچون ایلچی یه هرصورتله تشویقات ایفا ایلدی.

a veder se la traduzione era fedelmente cavata.» وندیك مناسبات خارجیه سی خلاصه سی، ۲ حزیران ۱۵۸٤.

(۱) «سزه ایتدیکمز عنایت سزدن قبول اولنان انسانیت ومروته لایقدر». [هامه رك نقل ایلدیکی بوعباره متنده کی ترجمه یه موافق دکلدر: آنجق «قبول اولنان» یرینه «امید اولنان» ویاخود شیوهٔ قدیمك مساعده سنه کوره «مأمول اولنان» کلمه لری اوله جغی خاطره کلیر؛ اوحالده سهو ترجمه ده دکل، نقله اولور. مترجم]

ایران محاربه‌سیله صفیه سلطانك حمایه‌سی، طرابلس والیسی رمضانك قادرغه‌سنك جمهوردونانماسی قوماندانی نه‌موطرفندن ضبط ایدلمسنك ایجاب ایده‌جکی نتایج وخیمه‌دن وندیکی محاظه ایتدی. رمضان، یکی چریلرك برعصیانندن متحول اولمسی اوزرینه زوجه‌سی سکزیوزبیك دوقه ایله درت یوزخرستیان کوله‌یه وقرق کنج قیزه بالغ اولان ثروت متروکه‌سیله استانبوله متوجهاً یوله چیقمش ایدی. کمیسی زانطه‌ده توقف ایده‌رك اوراده حرمت ابرازوهدیه‌لر اعطا اولندیغی حالده تکرار یوله چیقدی؛ لکن، نه‌مو، مؤخراً وندیکلیلرك ادعا ایتدیکی کبی، طائفه‌نك ایقاع ایلدیکی برایکی یغمادن دولایی انتقام آلمق قصدیله، یاخود حرص ثروت وسفاهت سائقه‌سیله، کفالونیه آچیقلرنده قادرغه‌یه تعرض کوستردی. کمینك ایکی یوزللی ترك نفری مقتول اولدی؛ رمضانك اوغلی، اناسنك کوکسی اوزرنده تلف ایدلدی؛ قرق قیز، تعرض شنیعدن صوکره نه‌لری کسیله‌رك دکیزه آتلدی؛ یونلردن الك کوزلی نه‌مونك کنج قارداشندن عرضنه دوقونلمامسنی استرحام ایتدی؛ لکن نه بو استرحامك، نه ده قیزك خرستیان اولدیغنه و هنوز کوچك ایکن جزیره‌نك تسخیرنده قبریسدن آلندیغنه دائر یمینك هیچ برتأثیری اولمادی؛ کنج وندیکلینك آرزوسنی هیچ برشی منع ایده‌میه‌رك مغدورهٔ وحشتی اولان قیزی، عصمتی محو ایتدکدن صوکره، دکیزه القا ایتدی بومظالم وحشیانه‌نك استانبولده موجب اولدیغی نفرت عمومیه بالیوزك حیاتنی تهلکه‌یه دوشوردی؛ بافانك حمایتی اولماسه‌یدی ایلچی ایچون یدی قله‌نك قاپیلری آچلمش ایدی. حسن چاوش، شو وقایع اخیره‌دن دولایی ترضیه ایستمك اوزره تهدید آمیز برمکتوب ایله وندیکه کوندرلدی. سناتو، برفلاکتلی محاربه باشلایه‌جغی قورقوسیله دولت عثمانیه‌نك مطالبنه موافقت کوستردی. پیه‌ر نه‌مونك باشی کسلدی، رمضانك زوجه‌سنك قادرغه‌سی وبتون ثروتی پروزه قاضیسنه تسلیم ایدلدی، سربست براقلمش اولان درت یوز خرستیان کوله‌نك یرینه دیکرلری قونلدی(۱). وندیکلیلر، مؤخراً اوسقوفلرك بوسنه اهالیسندن آلدقلری مغصوباتی ده بوصورتله اعاده‌یه مجبور اولدیلر. سلطان مراد، ۱۵۸۵ حزیرانده وندیك دوجنه خصوصی برمکتوب یازه‌رق جمهورك

(۱) قنوله‌س، ص ۶۸۹. له‌وه‌نقلو، « وقایع ترکیه ». « وندیك وقایعی» وه ترکیه محرراتی مجموعه‌لری، اثرلرنده بوایشه ویادشاهك وندیك بالیوزینه اخطاراتنه دائر برچوق وثائق واردر:
La serenissima Sultana lo advertisce esser stata lettera scritta al suo» Marito, che cred sia dal Capitano del mare, nella quale gli vien detto «che la savorra della galera di Tripoli presa era tutta di lastro d'oro.
٤ مایس ١٥٨٤.

برقادرغه‌سی زانطه صولرنده براسپانیا قادرغه‌سنه هجوم ایله اوتوزطقوزمسلمان اسیرینی قورتارمش اولمسندن دولایی تشکر ایلدی. همان‌ینه اوصیره‌لرده یازدیغی باشقه برمکتوبده دخی وندیك تبعه‌سنك حدود عثمانیه‌ده جولانلرندن کوریلن ضایعاتك تضمینی وصوك عهدنامه‌ده قرارلاشدیرلدیغی وجه ایله سقاردونامه‌لرینك تکرار آچلمسنی ایستدی. حرمك کیلارجیسی یهودیه کیرازه‌یه وندیکده برپیانقو ایجادی حقنده ویریلن امتیاز ضمنیه مقابل سناتو، قبریسده وندیك تجارتنه مهم منافع تأمین ایدر یدی فرمانه‌نائل اولدی. دولت عثمانیه‌ایله اسپانیا آره‌سنده برسنه‌ایچون عقد اولنان متارکه (۱۵۸۱) موده‌ن بلده‌سندن — اورایه چکلمش اولان — ماریغلیانونك اداره ایتدیکی مذاکرات سایه‌سنده اوچ سنه ایچون تمدید اولنمشیدی. شو اوچ سنه‌نك ختامنده، بش بیك دوقه اعطاسیله خواجهٔ سلطانی مورخ سعدالدینی قازانمش اولان انکلیز ایلچیسنك خدعه‌لری اسپانیا ایله یکی برمتارکه عقدینی برمدت کری براقدی؛ لکن ایکی سنه ایچون اولمق اوزره طرفین آره‌سنده ۱۵۸۷ سنه‌سی امضا اولندی. طوسقانه دوقه‌سی اسکی معاهده‌نك تجدیدینی طلب ایتمسیله بونك ایچون برسفارت کوندرمسی ودونانماسنك پاپانك قوای بحریه‌سنه التحاق ایتمیه‌جکنی وعد ایتمسی تبلیغ اولندی. ینه اوصیره‌لرده کورجستان یطریقی مأمورلرینك(۱)، اولجه‌ذکری‌کچن ایران سفیرلرینك. اعتقادلریله اراضیلرینك موقعی کندیلرینی عثمانلیلرك عجملر علیهنه متفق طبیعیسی یاپان اوزبکلرك مرخصلری استانبوله کلدی. سلطان سلیمان زمانینده استانبول ایله سمرقند، عثمانلی پادشاهیله بوراق خان آره‌سنده‌کی مناسباتی عصر سلیمانی وقایعی یازارکن بیان ایتمش ایدك. بوراق خانك، نام دیکرله برهان شاهك یرینه پیرمحمد شیخ کچدی (۳ اغستوس ۱۵۸۷)؛ پیرمحمدك حفیدی عبدالله، جالس تخت اولمسی اوزرینه (۲) مراد ثالثه اخبار جلوسه وطرفینك

(۱) « Arivò in Constantinopoli il Patriarca dei Georgiani con pro-metter l'amicitia di questi paesi a Sua Maestà, il quale insimie col Alvaro Mendes era stato a baciar la man al Signore. » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی، ۱۵۸۶. Dan Alvaro Mendes creditore di 12,000 scudi del Re di Francia sopra l'annello di Rucellai venduto al G. sr. » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی، ۲۳ کانون اول ۱۵۸۳. آلوارو بر سرسری اولمالیدر، نصل که ینه او راپورده ایلچینك افادهٔ آتیه‌سندن آکلاشیلیر: « Quel Spagnol Figheroa era andato a farsi Turco, haveva detto al Bassa il negozio del padre Possevino dicendo che per mezzo suo s'era conclusa lega fra il Re di polonia e il Moscovita. » ۱۵۸۳.

(۲) اوزبك خانك مراد ثالثه ۱۳ اغستوس ۱۵۸۷ تاریخلی مکتوبی پهزه‌نك راپورنده مندرجدر.

قوای مجتمعه سیله ایران اوزرینه هجوم ایتمه‌نك تام زمانی اولدیغنه دائر برمکتوب کوندر-دی (۱). عبدالله طرفندن ایکی سنه صوکره دولت عثمانیه‌نك ایران حقنده‌کی تمایلات خصمانه‌سنك نیات صلح جویانه‌یه تحول ایتدیکی بر زمانده کوندرلمش اولان ایکنجی بر سفارت برنجیسی کبی مساعد جوابه مظهر اولمقدن بعید قالدی .

بوراده ، یطرسك کرسیسنه رونق بخش اولان پاپالرك الك بیوکلرندن برینك ، یعنی یشنجی سیکیستك ارمنیلر ، ملکیلر ، یعقوبیلر ، کلدانیلر کبی آسیاده منتشر خرستیان جماعتلرینه کوندرمش اولدیغی برسفارتی قیدایتمه‌مز لازم کلیر (۲) ؛ اونك مقصدی ، پاپالق نفوذینی بودرت کلیسا اوزرینه تأسیس ایتمك ومکن ایسه بونلری قتولیك مذهبنه ربط ایلك ایدی ؛ بومأموریت مهمه ، سیدون (صیدا) پسقوپوسنه تودیع ایدلدیسه ده امید اولنان نتیجه یی ویرمدی . ارمنی کلیسا سی ایکی پطریقه مربوط ایدی که بونلرك بری بیوك ارمنستانده اچیازین ، دیکری کوچك ارمنستانده سیس (۳) بلده سنده اقامت ایدردی ؛ دومینیك پاپاسلرندن بارتولومه‌نك روما ایچون قازانمش اولدیغی قتولیکلر نخجوان قطعه سندن اون ایکی قضاده اقامت ایدرلردی . پاپانك وکیلی ، ارمنی کلیسالرینك فلورانسه مجلس رهابینی مقرراتنه توفیقاً روما کلیسا سیله برلشمسی ایچون اوزون مدت سیس پطریقیله مذاکره ایتدی ؛ پطریق ، قتولیك مذهبی اعتقادنامه سنی امضا ایتدی ، واکر خصمی اولان بر پاپاسك اسناداتنه قارشی کندیسنی مدافعه ایتمك اوزره استانبوله کیتمك مجبوریتنده بولنمسه یدی شبهه‌سز که وعظ کرسیسنده دخی بونی اعلان ایده‌جك ایدی . ارمنی معتزله‌سی [رومایه تابع اولمیانلر] یسوعده آنجق برطبیعت ، براراده ، برحرکت طانیرلر ، وایلك اوچ مجلس رهابیندن باشقه‌سنی طانیمازلر . تغنی اولنان الهینك « اوچ دفعه مقدس » سوزلرینه « که بزم ایچون چارمیخه کریلمش » عباره سنی ده علاوه ایدرلر ؛ شرابی — فقط صو قاریشدر-

(۱) Difficolta avuta dal uomo del Osbek Tartaro di baciare la » mano del Signore ed havere il banchetto, superata per conciglio del G. Bassa. » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی ، ۲٤ مارت ۱۵۸۹ .

(۲) پاپا ممالك عثمانیه خرستیانلرینی افساد ایتمك ایستیوردی . (مترجم)

(۳) Le famiglie che sono sotto questo Patriarcha dell, Armenia » maggiore passano 260,000, oltre i cherici li maestri e predicatori Tiene sotto la sua abbedienza 24 pre- : « کوچك ارمنستان پطریقلکی Mortabit. lati et altri 12 vescovi, i più vicini tocca l'eletione del Patriarcha; fa- « صیدا miglie 20,000 nelli castelli dell Soriae e Cilicia , 20 monasteri. پسقوپوسنك مأموریتنه دائر اثردن ، ۱۹ نیسان ۱۵۸۷ .

مقسزین — تقدیس ایلرلر (۱). جحیم تطهیره اینانمازلر؛ یسوعك ولادتی یورطیسنی ٦ کانون ثانیده اجرا ایدرلر اوکون کلیسایه — بوینوزلرینه چلنك و مومله قوتلش بوزاغی ویوغا کوتورمك ماء مقدس سرپدکدن صوکره — ارمنی کلیساسی پاپاسلرندن نارسسك «مکاتیب راعیانه» سنده کی منعی خلافنه اولمق اوزره — میترا مذهبنده کی قربان مراسمنی کاملاً اجرا ایده رك حیوانلری اولدیررلر (۱۳). پاپا وکیلنك، شام قربنده براووه ده ساکن اولوب ملکی، تعبیر اخر ایله روم مذهبنده بولنان خرستیانلرك پطریقنه روما کلیساسیله فلورانسه مذهب روحانیسنی وتقویم جدیدی قبول ایتدیرمك اوزره واقع اولان مساعیسی ده یهوده اولدی؛ حتی پطریق، مذهبداشلرنجه روما کلیساسنك وفلورانسه مجلس رهابینك اسملری بیله مجهول اولدینی جوابنی ویرهرك قتولیك عقائدینك ویکی تقویمك قبولی استانبول واسکندریه ده کی ایکی بیوك پطریق طرفندن قرارلاشدیرلمق لازم کله جکی افاده سیله مباحثه یه ختام ویردی (۲). اوچ سنه مقدم کندیسنه ایکی یسوعی [جزویت] کوندرلمش اولان یعقوبیه پطریقی فرات اوزرنده غارغه قربنده وحلبه اون ودیاربکره اون اوچ کونلك مسافه ده واقع ماربیتای مناسترنده اقامت ایدیوردی. بین النهرین یعقوبیلری — که تقریباً اللی بیك عائله دن مرکب وبعضلری حلب ودیاربکرده تجارت عظیمه ایله مألوف درلر — ایلك کلیسالری اولمق اوزره جزره مناسترنده کی ماردین کلیسا سنی طانیرلر. پاپانك وکیلی اورایه قدر کیرمه دیکی حالده طرابلس، حما، شام، قدس، حلب، اورفه، ماربیتای نام دیکر ماراربیساده کی یعقوبی کلیسالرینی زیارت ایله اکتفا ایتدی؛ لکن باشلیجه لری یسوعك طبیعت اقنومیه سنی (۳) انکاردن، دردنجی خالکدونیه مجلس رهابینه اطاعت امتناعندن، پاپالیونك تصدیق قدسیتنه موافقت کوسترمکدن، دیوسقوروس، سه وه روس، ماقاریوس، ژاق اسمنده کی معتزلیلری مقدس طانیمقدن عبارت اولان اعتقادات معتزلانه لرندن برینی ابطاله موفق اوله مادی. دیاربکر وسعرد طرفلرنده

(۱) Aggiungono nèl trizagio: qui crucifixus est pro nobis; conse-
« crano il vino puro senza aqua.

(۲) Ragguaglio delli due Patriarchi di Greci in Soria et Palesti-
« na detti Melchiti dal Vescovo di Sidonia a Sisto V.

(۳) Dicono non esser in Christo l'unione hipostastica, una natura
resultante da due non personate, benche soggiungono senza mistione ni confusione, ni alterazione, dicono esser una sustanzia risultante da due, una essentia da due, una volunta da due, et una operazione da due, aggiungono nel trisagio: qui crucifixus est pro nobis, «non applicandolo alla santissima trinita.

بولنان وپاپا اوچنجی ژول زمانده رومامذهبنی قبول ایتمش اولان خرستیانلر روماده کلدانی، آثوری، یاخود شرقی کلیسا نامیله یاد اولنوردی. موصل قربنده عزیزهرمس مناسترنده بولنان نستوری پطریقی، پاپاوکیلی، یعقوبیه پطریقی کبی استقبالنه دعوت ایلدی؛ لکن پطریق بوکا موافقت ایده جك اولورسه ترکلر طرفندن دوچار تعقیب اوله جغنی بهانه سیله اجابت کوسترمدی. اکرچه روما، اسیاده کی خرستیان جماعتلری ایچون اوچ پطریق تعیین ایتمش وبابلیه ده کی آثور، یعنی موصل کلیسالری امور قضائیه سنی بونلره ویرمش ایسه ده رقیبلری اولان معتزلی پطریقلرك اهالی اوزرنده نفوذ عظیملری اولمسندن دولایی بو پطریقلرك کلیسالرینی تسلم ایده مه مشلردی. نستوریلر، طبیعت انسانیه نك یسوعده کاملی(۱) انکار ایدرلر، عزیزه مریمی اللهك آناسی اولمق اوزره طانیمازلر، برنجی افهس مجلس رهابینی واوندن صوکره کیلرینی تصدیق ایتمزلر، پاپاسلره اعتراف کناه ایلزلر، قتولیك کلیساسنك محرم صایدیغی درجه ده کی اقربالریله پطریقك مساعده سی اولمقسزین ازدواج ایدرلر؛ برده اونلرده کلیسا ریاستی منصبی انتخابه تابع اولمایوب برعائله ده ارثاً دوام ایدوب کیدر. صیدا پسقوپوسنك معتزلی ارمنیلری، ملکیلری، یعقوبیلری، نستوریلری روما عقائدینه جذب ایتمك امرنده کی مساعیسی واقعابی ثمره قالدی؛ لکن کرك اونلرك، کرك ارمنستان، سوریه، کلدانیه قتولیکلرینك صورت قبولی جالب شکایتی اوله جق صورتده دکل ایدی؛ ایلك صایبلان درت طائفه معتزله کلیسالری قتولیك عقائدینی تصدیقدن ویکی تقویمی قبولدن استنکاف کوسترمش ایسه لرده بتون خرستیان کلیسالری آناسنك اظهار ایلدیکی آثار تعلقدن، ونشردین ایچون برمدرسه وروماده برمطبعهٔ شرقیه تأسیس اولنه جغنه دائر وکیلك ویردیکی خبردن برمسرت صحیحه حس ایتمکدن ده کری قالمادیلر(۲).

ایران سفری حکایه سنه تکرار باشلامه دن، نقل ایتدیکمز سفارتلر صیره سنده ظهور ایدن دکیز وقایعنه برکوز آتهلم؛ آفریقا ساحللریله دولت عثمانیه نك ایکی شبه

(۱) Credonno che la natura humana in Christo non sia perfetta» senza la persona humana, e percio dicono in Christo esser due persone, benche non negano che Christo dal principio della sua conce- «zione sia perfetto Dio e perfetto uomo.

(۲) Non chiamano la B. Verg. Madre di Dio, perche significarebbe» che fosse madre di tutte le 3 persone, ma dicono che sia madre di Dio Verbo e figlio. Quando si udisse in Levante la elettione che si fa in Roma dello collegio e stampe in tutte le lingue oriantali, tutti li uomi- «ni da bene si sono rallegrati.

جزیره‌سی — که عربستان وقریمدر — کذلك نظر دقتمزی دعوت ایلر. الحاصل تاریخلردن بری کیمجیلکه پك مساعده‌سز صایبلان قره‌دکیز، ۱۵۸۲ سنه‌سنده‌قپودان قلیچ علی پاشا قوماندہ سیله قریمه کیتمك اوزره استانبول بوغازندن چیقان عثمانلی دونانماسنی اوغراتدیغی خسار ایله، شهرتنی یکیدن تأیید ایلدی؛ ایکی سنه‌صوکره یکی قضالر ظهوره کلدی (۱). بوایکنجی قضالرك وقوعی سنه‌سنده ایدی که سلطان مراد استانبولده بربیوك باستارده(۲)یعنی آمیرال کمیسی انشاایتدردی. بوکمی، جسامتجه، سلیمان وسلیم عصرلرنده پای تخت ترسانه‌لرندن چیقان ایکی کمی ایله رقابت ایلیوردی. استانبول ترسانه‌سنك شو محصول جدیدی نه‌وقت دکیزه ایندیریله‌جکی منجملر طرفندن تعیین اولندی؛ کمینك تنزیلنده پادشاه، وزیرلر، اغالر حاضر بولندقلری کبی حافظلر قران[کریم]اوقویه‌رق مشایخ طرفندن دعالر ایدلمش وموزیقه شطارت بخش هوالر چالوب اهالی طرفندن آلقیشلر یاپلمشدر. ۱۵۸٦ سنه سنده قلیچ علی پاشا یکی سرایده ذات شاهانه ایچون کندی مصرفیله حمام یاپدردی. بوحمام ایله پاشانك نامنی حائز اولان ایکی جامع خاطره‌سنی تأیید ایلمشدر. باشتارده‌نك ایندیرلمسی، حمامك اکمالی ایله حاصل اولان محظوظیت شاهانه‌یه عثمانلی امیرالی سنان پاشانك بحر احمرده درت پورتکیز قادرغه‌سنی ضبط ایتمسی خبری انضمام ایلدی. انجق بونك برنوع قارشیلغی اولمق اوزره آز صوکره خبر آلندی که مالطه طریقیله فلورانسه دوقه لغندن طقوز قادرغه «اورله» ساحللرینه طائفه‌لرینی چیقاره‌رق بتون مملکتی خراب ایتمشلردر. ۲۷ حزیران ۱۵۸۷ ده قلیچ علی پاشا فجئة وفات ایده‌رك التون وقیمتلی طاشلرله مالی جسیم بر خزینه ونقد اوله‌رق التمش بیك دوقه براقدی؛ بش یوز بیك دوقه تخمین اولنان ثروتی کاملاً خزینهٔ دولته آلندی. هر نه قدر طقسان یاشنه وارمش ایسه‌ده حرم ذوقنه دویه‌مامش ایدی؛ بر جاریه‌نك آغوشنده جان ویردی. خزینه‌سی، سماحتلری، معاصرلرینك انتقادات شدیده‌سندن خاطره‌سنی قورتاره‌مامش، حتی منصبنه لایق صورتده بر رسم تدفین یاپیله‌مامشدر. قلیچ علی‌یه و اسلافنه تخصیص اولنمش اولان غلطه، کلیبولی، لمنی و دیکر جزیره‌لر

(۱) Uluc Ali avuto grandissima fortuna nel passegiar pel mar» ونديك ايايچيسنك «nero nel quale si perdono tre galere e più de 30 vascelli. Conferma la rotta delle galie» . ۱۵۸٤ تاریخلی راوری، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری . «nel mar negro al numero di cinque» ونديك مناسباتی خلاصه‌سی، ٥ اغستوس ۱۵۸٦.

(۲) بزم اسکی تاریخلرده «بشتر ده» املاسنده کوریلور، و«باشتارده» اوقونور . (مترجم)

وارداتی خزینهٔ دولته عودت ایلدی. سلطان مرادك ندیم ودامادی ابراهیم پاشا قپودان پاشالغه تعیین اولندیسه ده بومقامده برسنه دن زیاده قالمادی؛ قبریس والیسی جعفر پاشا، مخصصاتی ایکی یوز بیك اقچه یه تنزیل اولندیغی ایچون بومأموریتی قبول ایتمدی (۱)؛ بناءً علیه قپودان پاشالق جزائر والیسی بولنان وندیکلی حسن پاشایه ویرلدی. حسن پاشا مأموریتنه باشلار باشلاماز، قیز قارداشنه اقامتگاه اولمق اوزره، دوجدن وندیکك «پروکوراتی» دینیلن موقعنده برخانه ایستدی (۲). مرادك جلوسنده میلانلی برمهتدی، حسنك خزینهٔ لرینی محصول تعدیات اولمق اوزره صدراعظمه خبر ویرمشیدی؛ صوقوللو، حسنك برقسم ثروتی اوله رق ایکی یوزبیك دوقه ضبط ایدوب اگرچه بوثروت جسیمه نك منبعی تمیز اوله مایه جغنی تخمین ایتمش ایسه ده جزائر بکلر بکلکندن عزل ایتمه مشیدی. اون سنه صوکره (۱۵۸٦) قلیج علی ینه بوحسن پاشا حقنده اویولده برتدبیر اتخاذ ایلدی. قلیج علی، حسن پاشانك منظوری اولان برکنج کوله یی آلوب خادم یاپه رق کونده یوز اقچه ایله برحرب کمیسنه قپودان تعیین ایتمشیدی؛ حسن، قپودان پاشانك بوحرکتندن بالدفعات او قدر آجی شکایت ایلدی که پادشاه قلیج علی یی عزل ایتمك ایستدی. قلیج علی، کندیسنی تهدید ایدن فورطنه یی کچیرمه نك چاره سی برپاره یاغموری یاغدرمق اوله جغنی آکلادی؛ کنج کوله یی انه کچیرمکدن مقصدی، حسن پاشانك یکی طوپلادیغی خزینه لرك یرینی اوکرنمکدن باشقه برشی اولمادیغنی، تشبثی نتیجهٔ کامله یه اقتران ایتدیکنی، جزائر والیسنك ثمرهٔ تعدیاتی برحمام کایختنده مستور اولدیغنه کسب وقوف ایلدیکنی پادشاهه عرض ایتدی. دفتردار ابراهیم، بونك اوزرینه جزائره کوندریله رك تعیین اولنان محلده یوز اوتوز بیك دوقه بولدی. مؤخراً قپودان پاشالغه نصب اولنان حسن پاشا، بووانیا وسیراکوس [سرقسطه] آره سنده واقع اوغوسته شهرینه بش قادرغه ایله برکیجه هجومی یاپدقدقدن صوکره ۲۰ ایلول ۱۵۸۸ ده استانبوله واصل اولدی؛ پادشاهك النی اوپمك اوزره قبولنده اوچ یوزبیك دوقه قیمتنده هدیه لر، اوتوز کنج کوله، قرقدن زیاده جاریه تقدیم ایلدی.

یمنده — سلیم ثانی سلطنتنك عربستان محاربه لرینی یازارکن بالدفعات کندیسندن بحث ایتمك فرصتنه مالك اولدیغمز — زیدیه رئیسی مطهر، حین وفاتنده حکومتنی

(۱) « Giafferbassa di Cipro non ha voluto accettar l'offerta del Capitanato del mar per 200,000 zecchini. » وندیك مناسباتی، ۲۸ اغستوس ۱۵۸۸.

(۲) « Cap. dei mar prega che sia data a sua sorella uua casa di quelle delle Procuratie. » وندیك مناسباتی، ۹ کانون اول ۱۵۸۹.

اوغلنه براقمشدی؛ بوده برمدت صوکره یکنی علی یحیایی استخلاف ایده‌رك اختیار عزلت ایتدی. سکزسنه‌دن بری سکون ایله امرار ایام ایتمکده‌اولدیغی حالده یمن والیسی حسن پاشا، دعاسنی آلمق اوزره پادشاهك بالذات کورمك ایستدیکی جهتله استانبوله چاغیردیغنی بیان ایلدی. شیخ تقوا کزین آلداندی؛ استانبوله وصولنده یدی قله محبسنه آتلدی (۳حزیران ۱۵۸۷). یمن والیسی بوصیره‌ده علی یحیایی‌ده دردست ایده‌رك مطهر عائله‌سندن دیکر درت کشی ایله برابر قاهره‌یه واورادن استانبوله کوندردی. ایشته عثمانلی — سیاستی دائماً سرکش اولان عربستان [یمن] اهالیسی اوزرنده کی نفوذلرندن بحق اندیشناك اولدیغی — زیدیه رؤساسندن بو صورتله قورتلمشدر؛ لکن بوشدت، نتایج مأموله‌نی استحصال ایتمك شویله‌طورسون، یمنك آسایشنی محو ایتدی (۱). زیدیلر یمنك کوبکنده اعلان استقلال ایتدیلر، وحالا اوراده امام نامیله اجرای حکومت ایتمکده‌درلر. عثمانلی مورخلری بیله زیدیلرك اختلالده موفق اولیشلرینی شیخ مطهر حقنده کوستریلن غدرك جزای محقی عد ایدرلر. وزراسنك بویله برحقسزلق ایقاع ایتملرینه موافقتده مرادثالثك کوستردیکی ضعف، ینه اوسنه، روایح قدسیت ایچنده ارتحال ایدن قاضی عسکر عوض افندینك (۲) قبرینی زیارتله دلیل جدیدینی ارائه ایلدیکی تمایلات دینداراته ایله بر تضاد غریب تشکیل ایدر.

قریم کرایلری عثمانلی سیاستنه یمنك مطهرلری قدر آلدانمادیلر. اسلام کرایك عثمان پاشا طرفندن خانلغه نصبنی متعاقب استانبوله خبر آلندی که محمد کرای — سلفنك نوغای چوللرنده وفاتنی متعاقب — اون بیك نوغای ایله باغچه سرایه هجوم وعثمانلیلرك اقعاد ایتدکلری خانی فراره مجبور ایلمش وخان محاربه‌ده مجروح اولهرق غالبنك الندن کوچ قورتلمشدر. صدراعظم وسرعسکر عثمان پاشا، موسمك مساعده‌سزلکنه باقمیه‌رق محمد کرایك اوزرینه بالذات یورومك ایسته‌دی؛ قلیچ علی، عثمانلی بحریه‌سی جدول وقایعنده بروقعهٔ ناشنیده اولمق اوزره، تشرین اولده قره دکیزه چیقمغه امر آلدی. اردونك کزیده‌سی اولمق اوزره اون بیك یکیچری، آلتی بیك منتظم سواری، بیك چاوش،

(۱) عالی، اوتوزدردنجی وقعه، ق ٤٤٩، دیورکه: «اول مظلومه جوروبیداد قیلنه‌لی امور دولت عثمانیه چندان منتظم اولمادی؛ یمن ولایتی خود بالکلیه اختلاله یوز طوتدی.»

(۲) سلانیکی. عوض افندی ۱ ذی‌الحجه ۹۹٤ (۱٤ تشرین اول ۱۵۸٦) ده وفات ایتمشدر؛ بیضاوینك تفسیرینه، هدایه‌یه، مفتاحه، تلویحه. مواقفه تعلیقات ودیکر بعض آثار براقمشدر؛ اکری قپو خارجنده بنا ایتدیکی جامعده مدفوندر. عطاینك تراجم احوالی.

صدراعظم ایله برابر قریمه کیتمکه مأمور اولدی . عثمان پاشا ، قپودان پاشانك باشتارده سنه چیقدیغی وقت صیرمه لی نسیجه یه صارلمش برخط همایون کله رك سلام طوپلری آتلدی ؛ پادشاه ، بوخط همایونده سرعسکره بیلدیریوردی که روم ایلی بکلربکی علی پاشایه وزارت منصبی ویرمش ، یکی چری آغاسی محمدی روم ایلی بکلربکلکنه ، باش امیر اخور خلیلی یکی چری آغالغنه تعیین ایتمش ، وزیرمسیح پاشا قائم مقام صدارت صفتیله استانبول اداره سنه مأمور اولمش ایدی . بوصیره ده نشانجی محمدك کاتبی بولنان مورخ سلانیکی ، عثمان پاشایه طغرای همایون ایله موشح اولوب صدراعظمك ایستدیکی کبی طولدیرلمق اوزره آچیق براقلمش بش بیك کاغد کتیردی . رئیس الکتاب حمزه افندی بوسفرده صدراعظمه رفاقت ایدیوردی . مورخ حسن بك زاده نك پدری حسن بك ، حمزه افندی یه وکالته مأمور اولدی . دونانما ایله اردو سینوب وقسطمونیده قشلامغه کیتدیلر . مع هذا ، باغچه سرایدن کفه یه قاچمغه مجبور اولان اسلام گرای ، قارداشی قالغای آلپ گرایك معاونتیله غاصب سعادت گرای ایله نوغایلری کفه قربنده آندال صحراسنده مغلوب ایتمشیدی ؛ بوموفقیت ، آرتق عثمانلی اردوسنك امدادینی لزومسز براقمشیدی ؛ بناءً علیه ، بهار ابتداسنده ، عثمان پاشا ایرانه توجیه حرکت ایلدی . اسلام گرای ، برنجی دفعه اوله رق خطبه ده کندی اسمندن اول نام سلطانی یی ذکر ایتدیرمشدر . ۱۵۸۸ نیسانینده — صورت عمومیه ده ظن اولندیغنه کوره مسموماً — وفات ایده رك آق کرمان جامع کبیرینه دفن اولندی . خانلق . قالغای آلپ گرایك (۱) حقی اولدیغی حالده — ایران سفرنده سمیز محمد گرایك معیتنده ایکن اسیر دوشوب یدی سنه ایرانده قالدقدن صوکره ارضروم ده عثمانلی اردوسنه واوراده استانبوله کلمش اولان — غازی گرایه توجیه ایدلدی . غازی گرای ، قارداشی فتح گرایی قالغای ، عادل گرایك اوغلی بخت گرایی نورالدین نصب ایلدی ؛ لکن برمدت صکره یکی براختلال ، آلپ گرایی خانلغه ، اسلام گرایك اوغلی مبارك گرایی قالغایلغه کتیردی . پادشاه ، بوفترته نهایت ویرمك ایچون ایکی گرایی استانبوله چاغیردی : مبارك گرای . غازی گرای طرفندن چرکسلره التجایه مجبور اولنجه یه قدر اوامر شاهانه یه مخالفت کوسترمدی ؛ آلپ گرای ایسه فرمان پادشاهی یه امتثال ایده رك یوز آلتمش کشی ایله استانبوله کلوب بقیهٔ حیاتنی ادرنه قربنده کی یانبولی قصبه سنده سکون ایله امرار ایتدی .

(۱) پهزن ، راپورنده « هالب ـ گرای » تسمیه ایدر .

قرقنجی کتاب

تبریز سفری — ایرانده قاریشقلقلر. — بغداد خطه‌سنده محاصره‌لر، فتحلر. — دولت عثمانیه و ایران آره‌سنده صلح. — بربرینی متعاقب صدر اعظملر و مفتیلر تبدیلاتی. — عسکر آره‌سنده بیوك انتظامسزلقلر. — سکه تغشیشی: عسکك دیوانه‌مجومی. — استانبولده وبا. — آناطولیده بر جدول نشاسی. — اون برنجی عصر هجری ابتداسنده سیاهیلرك عصیانی. — وویوده‌لر نصبی. — کیلان شاهی. — دولت عثمانیه‌نك ایران ایله مناسباتی. اوزبکلر، فاس، انکلتره، لهستان، ترانسیلوانیا، روسیه، وندیك، اوستریا. — اوسقوقلر. — بوسنه وقایعی. — اوستریا ایله حرب اشتعالی. — وسپره‌یم و پالوتانك فتحی. — غران وهاتوان محاصره‌لری. — رابك وپاساوك اعاده‌سی. — ترانسیلوانیانك. بوغدانك. اغلاقك خیانتلری. — لوای سعادتك مجارستان حدودینه ارسالی. — خلیل پاشانك دوکونی. — جیغاله‌نك اقبالی. — مراد ثالثك وفاتی. — زمانینك ابنیهٔ مشهوره‌سی، شعرا وفقهاسی. — طریقتلر. رئیس افندی. — ولایات دولتك اتساعات وتقسیماتی.

شمدی، بوندن اولکی کتابده فاصله ویردیکمز ایران سفرینك حکایه‌سنه رجعت ایده‌جکز. قریده، سکونك تقریرینی متعاقب عثمان پاشا، ایکی یوز بیك کشی‌یه‌بالغ اولان اردوسندن — قریباً خط وقوعی قورقوسیله — قرق بیکنی تنقیح ایتدی؛ اوندن‌صوکره قسطمونیدن ارضرومه حرکت‌ایلدی. ایران حدوذنده‌کی قوای‌عثمانیه قوماندانی فرهاد پاشایی‌دعوتله استانبوله عزیمت‌ایتمك‌اوزره توقادده کندیسنه رخصت ویردی. ارضرومده عسکر، بیه‌جك آزلغندن شکایته‌باشلادقلری کبی چالدیران اووه‌سنده قیل‌وقال آرتدی. وان‌والیسی‌وزیر جیغاله زاده، التی‌بیك ممتازعسکرله‌چالدیرانده اردویه التحاق ایتمش‌ایدی؛ سرعسکر، اردویه کیدرسمی یاپدردقدن صوکره‌طریق عزیمتی تبدیل‌ایله نخجوان یولنی‌براقوب تبریز اوزرینه یوریدی. مرند وخوی آرقه‌سنده‌براقمش اولان عثمانلی‌پیشدارلری‌صوفیانده‌شجیع‌ایران پرنسی‌حمزه میرزانك‌هجوم ناگهانیسنه طوتلدی؛ یدی بیك مقتول ویردی. عثمان پاشا، بومغلوبیتك انتقامنی آلمق ایچون‌جیغاله زاده ایله دیار بکر بکلر بکی‌محمد پاشایی‌اون بیك کشی‌ایله تفریق‌ایتدی؛ لکن بو یکی قول اردوده حمزه میرزا طرفندن مغلوب ایدیله‌رك اولکی اردو درجه‌سنده ضایعاته اوغرادی؛ بونکله برابر ایران شاهزاده‌سی پای تخته دوغری رجعت ایلدیکندن جیغاله زاده‌ایله محمدپاشا تبریز اوکنده‌شنب غازانه، یعنی‌مغول ایمپراطوری غازانك تربه‌سی قربنه قدر کیده‌رك اورادہ چادر قوردیلر(۲۶ رمضان ۹۹۳ — ۲۱

ایلول ۱۵۸۵). شهرك علی قولی خان قوماندهسنده برقاچ بیك کشیدن باشقه مدافعی یوق ایدی؛ جونکه ترکمنلرك رئیسی امیر خانك وفاتندن صوکره بوعشیرتلر، خصم علنیلری اولان علی قولی خانك امری التنده خدمتدن استنکاف ایتمش ایدیلر. تبریز قوماندانلنك، جیغاله زاده اردو کاهنه قدر کلمك صورتیله اجر ایتدیکی بر هجوم، عثمانلیلردن اوچ بیك ضایعاته سبب اولدی؛ مرعش پاشاسی ده مقتوللر آرهسنده ایدی علی قولی خان ایسه کیجه اثناسنده رجعتله شهری عثمانلیلره براقمش اولدی. صدراعظم، تبریزی قتل ویغمادن محافظه ایتمك ایستدی؛ لکن برقاچ ترك حامده عجملر طرفندن اولدیرلدیکندن عسکرك سوز آکلاماز طاقمی بونی پك چوق آرادقلری برباهانه اتخاذ ایدهرك هردرلو تعدیاتی اجرا ایتدیلر. آذربایجان پای تخت بی بختنده اوچ کون کیجه قان آقدی.

تبریز، بطلمیوسك «غابریس» دیه ضبط ایتمش اولدیغی شهر اولدیغی آکلاشیلیر؛ منابع شرقیه بونك هارون الرشیدك زوجهسی زبیده طرفندن بنا اولندیغنی روایت ایدرلر. انشاسندن التمش طقوز سنه صوکره بر حرکت ارض ایله خراب اولهرق خلیفه متوکل طرفندن تکرار اعمار اولنمشدر. مغول ایمپراطوری غازان خان مبانیٔ عمومیه ایله تزیین، التی بیك ذراع محیطنده بردیوارایله احاطه ایدهرك قاپیلرندن یاریم ساعت مسافهلك برمحلده دخی کندیسنه محتشم برتربه یاپدردی. بوحکمدارك ایکی صدراعظمی اولان رشیدالدین ایله تاج الدین علی شاهدن برنجیسی تبریز خارجنده ولیان محلهسنی وایکنجیسی حالا نامیله یادا اولنان ومحیط داخلیسی ایکی یوز اللی ذراع اتساعنده بولنان بیوك جامعی بنا ایتدی؛ تبریزك بازار ومیدانی، ایرانك اك کوزل بازار ومیدانی اولمق اوزره معروفدر(۱). سهند تپهسندن اورمیه کولنه قدر امتداد ایدن تبریز اووهسی لطافتدن دولابی، یالکز شرقك درت روضهٔ خاکدانیسنه، یعنی سغد، شعب بوان، دمشق ایله ابلهیه [*] دکل، سکز بهشت علویه تشبیه اولنمش، وبنابرین «سکز جنت» تسمیه اولنمشدر. تبریز اووهسی اعلی جنسلردن مبذولاً ارمود، الماء، قایصی، اوزوم یتشدیرر؛ محصولات صناعیهسی پاموق وایپلك ثماشلریدرکه بونلردن کساب دریائی دینیلن ودرت رنکلی اولان نوع، اسکی عجملرك «چهار رنك» لری اولهجقدر (۲). ایرانك دیکر بلدهلری ائمهنك واولیانك مقبری اولمقله مشهور ایسه تبریز دخی ایران شعراسندن اك معروفلرینك مسقط رأسی، یاخود محل ارتحالیدر؛ تبریزك طوغدقلرینی کوردیکی، یاخود

(۱) «شاردهن» و «دوپره» نك اثری، ۲. ص ۲۴۰.

(۲) σαρόγγες

نعشلرینه آرامگاه اولدیغی ذوات آره‌سنده شونلر جالب نظر دقتدر: انوری، خاقانی، فاریابی، سعدی ایله معاصر خواجه همانی، مهر و مشتری نامنده وافسانه وادیسنده کی نظمك صاحبی محمد عصار؛ اعاظم متصوفه‌دن اوچ ذات که بیوك مولانا جلال‌الدینك استاد روحانیسی شمس‌الدین تبریزی، شاعر ربابی قاسم الانوار، اوروپاده شمدیه قدر انحق اسمی معلوم اولان «کلش راز» شعر متصوفانه‌سنك صاحبی محمود شبستری (۱). صدراعظم تبریزه مالك اولنجه استحکام ویرمکی دوشوندی؛ اوتوز بش کون ظرفنده اون ایکی بیك یدی یوز ذراع استداره‌سنده بر دیوار چویردی. عثمان پاشا، خسته اولمقله برابر، فتحی تعقیب ایدن ایلك جمعه کونی تبریز جامعنده نماز قیلدی، و قانونی سلطان سلیمانك فتحی زمانندن، یعنی اللی سنه‌دن بری ایلك دفعه اولمق اوزره منبرده یالکز علیهك دکل، سلفلری اولان اوچ خلیفه‌نك‌ده اسملری یاد اولندی. ۲ شوال ۹۹۳ (۲۷ ایلول ۱۵۸۵) ده شاهزادهٔ ایرانی حمزه، یکرمی بیك کشی ایله جیغاله زاده‌نك شنب غازانده‌کی اردوکاهنه هجوم ایله یکرمی بیك تخمین اولنور تلفات ویردردی (۲). دیاربکر والیسی محمد پاشا مقتول آره‌سنده، قره‌مان والیسی اولوب آتیله برابر قویوبه دوشمش اولدیغی ایچون اوزماندن بری «قویوجی» لقبی ویریلن مراد پاشا اسیرلر آره‌سنده ایدی. بوجنکك نتیجهٔ مؤلمه‌سندن صوکره (۱ ذی‌الحجهٔ ۹۹۳ — ۲۵ تشرین اول ۱۵۸۵) صدراعظم دیاربکر بکلربکلیکنه خادم جعفر پاشانی تعیین ایتمشدر که بو جعفر پاشا سوریه‌ده طرابلس حکومتنده بولنورکن ابراهیم پاشا معیتنده درزی سفرینه کیتمکدن امتناع کوسترمشیدی. صدراعظم، کندیسنه بودین والیلکنی واوچ توغلو پاشا رتبه‌سنی [وزارت] وعد ایلدی. عثمان پاشا ارضروم‌دن حرکتندن سکسان بش کون صوکره — اوراده، اردویه وعد ایتمش اولدیغی وجه ایله رجعته ابتدار ایتمك اوزره — اردوکاهنی شنب غازانه نقل ایتدی. شو وقایع ضبره‌سنده قورقونج ایران شاهزاده‌سی حمزه، اوچنجی دفعه اولمق اوزره، یکرمی بیك سواری ایله کورندی. صدر اعظم خسته اولدیغی واياقده کوج ایله طوره بیلمکده بولندیغی حالده محاربه‌یه کیریشدی؛

(۱) تولوق Tholuck بوشعردن خیلی پارچه‌لری ترجمه ایتمشدر؛ لکن مؤلفی محمود کاسمنی وتبریز قربنده شبستر نامنده برقریه اولان مسقط رأسنی بیلمیور.

(۲) مینادوا، ص ۳۱۹. عالی، یجوی، سلانیکی، حسن بك‌زاده برپاشانك مقتول وبرینك اسیر اولدقلرینی فی‌الواقع اعتراف ایدرلر؛ لکن مقتولین واسرانك مقدارینی اوقدر چوق کوسترمزلر. بوندن باشقه عثمانلی مورخلرینك همان جمله‌سی بو محاربه ایله متعاقباً وقوعه کلن جنکی قاریشدیررلر.

بو جنکده یکرمی بیك ترك مقتول اوله‌رق عثمان‌پاشاده محاربه‌نك صوکنده تسلیم روح ایلدی (۲۹ تشرین‌اول ۱۵۸۵). عثمانلیلرك حمزه میرزا ایله اولان درت محاربه‌لرینك دردی‌ده ایرانیلرك غلبه‌سیله ختام بولمشیدی ؛ جیغاله زاده‌نك باش قوماندان صفتیله وعثمان پاشانك وصیتی موجبنجه بشنجی دفعه کیریشدیکی محاربه‌ده ایرانیلر ایلك دفعه اولمق اوزره طالعك مساعده‌سزلکنه‌اوغرایوب اوچ بیك کشیلری بربطاقلقده‌باتدی، قالدی . جیغاله‌نك بوکا دائر تحریراتی استانبوله وارنجه‌عثمانلی عسکرینك تشهیر مظفریتی ایچون شنلکلر امر اولندی. عثمان پاشانك وفاتی اوزرینه جیغاله‌اوغلنك محمد بك واسطه‌سیله استانبوله کوندرمش اولدیغی مهر همایون، طقسان یاشنده وهمان‌همان عته حالنده‌بولنان مسیح‌پاشایه‌ویرلدی. عثمان‌پاشا، پادشاهه‌یازدیغی صوك عریضه‌ده‌مهرك جیغاله‌یه‌ویرلمسنی بالخاصه‌توصیه ایتمشدی ؛ لکن باشلرنده خواجهٔ سلطانی مورخ‌سعدالدین بولنان فرقهٔ معارضه بوتوجیهه‌مخالفت ایتمك ایستیه‌رك فرهادپاشایی نامزداولمق اوزره عرض ایلدی؛ هرطرفدن بربرینه‌مخالف بیك درلو خدعه‌لر چویرلدی؛ نهایت ضعیف پادشاه جیغاله‌یی می، یوقسه فرهاد پاشایی می تعیین ایتمك مناسب اوله‌جغی حقنده ارکان دیوانك جمله‌سنك رأیلرینی صوردی. انقسام ارا ایله پادشاهك قرارسزلغی ایکی رقیبك هرایکیسنه برر خط همایون کوندرلمسنی ایجاب ایتدی ؛ شوصورتله ایکیسی‌ده ایرانده‌کی قوای عثمانیه‌نك باش قوماندانلغنه تعیین اولنمش بولندی . فرهاد پاشا ۲۱ مایس ۱۵۸۶ ده بش بیك یکی چری، سپاهی وسلحدار بلوکلری، بیك طوپجی، بیك جبه‌جی، بیك طوپ آرابه‌جیسی ایله ارضروم‌ه متوجهاً حرکت ایتدی . تبریز محافظه‌سنده براقلمش اولان جعفرپاشا ایسه‌طوقماق‌خان‌وعلی خان قوماندهسنده‌کی ایران‌عسکری طرفندن محاصره اولنمشیدی ؛ فرهاد، وان، روان تفلیس قلعه‌لرینك پك مضایقه‌لی برحالده بولندقلری ایچون ارضروم‌دن صوکره یولنده دوامه جسارت ایده‌مدی . تبریز ، ایکی آی محاصره‌یه مقاومت ایتدی؛ بومدت ایچنده عثمانلیلرله ایرانیلر آراسنده قرق سکز جنك اولدی ؛ عجملر قلعه‌یه‌اون‌سکز دفعه‌تعرض ایتدیلر واوچ‌دفعه هجوم عمومی‌یاپدیلر(۱). حمزه‌میرزادخی حرکتسز طورمادی؛ سلماس وروان پاشالرینی مغلوب وسلماس شهرینی‌یغما ایلدی. ینه‌بوصیره‌ده کورجستان حاکمی سیمون، تفلیس محاصره‌سنی تضییق ایدیوردی. مع‌هذا

(۱) عالی . ق ۴۰ . بچوی وسلانیکی بومحاصره‌نك شایان دقت وقایعندن اولق اوزره یوز یکرمی‌لیره‌لك کوله‌آثاربرطوپك ضبط اولنمسنی ومؤخراً اکری محاصره‌سنده دخی کندینی کوسترن دلی فائقك متعدد اثار شجاعتنی نقل ایدرلر . (تذییلات مترجمه)

سر عسکر. ایران اردوسنده کی ترکمن بکلریله محاربه سنك ده تأثیری سایه سنده تبریز و تفلیسی محاصره دن قورتارمغه موفق اولدی (۱). حمزه میرزاده ترکمنلرك عثمانلیلر طرفنه میلانی نتیجه سی اوله رق مقتول دوشدی .

بربرینی تعقیب ایدن بوقدر مغلوبیتلردن صوکره نتیجه نك عثمانلیلر طرفنده قالمسنی ایضاح ایده جك شی انجق برقاچ مدعیٔ سلطنت آره سنده منقسم اولان ایرانك داخلی قاریشقلقلری واوزبکلرله محاربه نك بوکا انضمام ایتمسیدر . کردلرله منازعه لری مقدما نقل ایتمش اولدیغمز وجه ایله ایران حکمدارلرینی تختلری اوزرنده تترتمش اولان ترکمن عشائر مستقله سی تبریز سفرینك دوام ایتدیکی مدتجه خدا بنده نك عسکرینی حال مغلوبیتده بولندردیلر. ترکمنلر، عجملره نه رئیسلری امیر خانك اعدامنی عفو ایده بیلیرلردی، نه ده اونك خلفی اوله رق علی قولی خانك انتخابنی؛ بونك ایچوندرکه ایران اردوسنه شجیع عشیرتلری خلقیله معاونتدن استنکاف ایتدیلر . شاه ، صوك درجه یه کله رك بونلرك باشلیجه رئیسلری اولان محمد خان ایله خلیفه سولتانی عسکرلریله کندیسنه التحاق ایتمك اوزره دعوت ایلدی ؛ بونلر کندیلرینه قومانده ایتمك اوزره شاهك اوچنجی اوغلی طهماسبی ایستدیلر؛ شاهك دیکر ایکی اوغلی اولان شجیع حمزه میرزانی ودهایاقینلرده خراسان والیسی نصب اولنان کنج عباسی محروم ایدوب ده ایران تختنه طهماسبی چیقارمق امیدنده ایدیلر. محمد خان وخلیفه سولتان اون بیك کشی ایله شاهك اردوکاهنه کیتدیلر؛ شاه ده مطلبلرینه موافقت کوسترمدی. بونك اوزرینه شاهزاده کندیلرینه تسلیم ایدیلنجه تبریزه کیده جك یرده قزوینه دوغرو حرکت ایلدیلر (۲) حمزه، ترکمنلرك تشبثی نه قدر وخیم اوله جغنی تقدیر ایده رك اون ایکی بیك کشی ایله تعقیب ایتدی؛ کندیلرینه غلبه وباشلری محمد خان ایله خلیفه سولتانی اعدام ایده رك قارداشی ده «قصر نسیان» ه (قهقهه قلعه سی) کوندروب اوراده اولدرتدی. بش بیك ترکمن بغداده قاچوب عثمانلی اردوسی خدمتنه کیردیلر ؛ دیکرلرینی حمزه اطاعته مجبور ایتدی . محاربهٔ موسمنك مرورنده حمزه میرزا عسکرینی قزوینده قیشلاتدی؛ برضیافتی متعاقب اویومش بولندیغی برکون حودی(۳) نامنده کی دلداده سی طرفندن قتل اولندی؛ جودی، شاملی عشیرتی رئیسی

(۱) «دستورالعمل»، ن۱۰۹، جیغاله نك ترکمنلره برمکتوبنی درج ایدرکه ایرانلیلرك خیانتله محو ایتمش اولدقلری امیرخاندن دولایی اخذ ثاره تشویق متضمندر .

(۲) میناداوا . ك ۹، ص ۳٤۱. تاریخ ابوالوفا. مالقولم ایران تاریخی خلاصه سی اثرنده بووقعهٔ مهمه مسکوت عنه کچلمشدر. شارده ن، بونی سویلرسه ده دها اسکی برزمانه عطف ایدر. میناداوا ، نخبة التواریخ ، زبدة التواریخ حمزه بی شاه دکل ، شاهزاده کوسترمکده متفقدرلر.

(۳) جودی ؛ مالقولم دیدیکی کبی هوده Hoodee دکل .

اسماخان طرفندن بوجنایته تحریك ایدلمشیدی. مورخلرك افاداتنده کی اختلاف (۱)، حمزه‌نك قتلی اسماخانك صنعی اثر یمیدر؛ وبری قارداشنك، دیکری اوغلنك محوندن متأثر اولان عباس میرزا ایله شاهك بونده مدخلری یوقیدر، بوراسی تعیینه مساعده ایتمیور. عباس، ارضاویاخود اجبار صورتیله باباسنك موافقتی (۲) آله رق هنوز اوحیاتده ایکن ایران تختنه چیقدی (حزیران ۱۵۸۷ — رجب ۹۹۵)؛ برسنه صوکره اوستاجلی، شاملی، روملی، ذوالقدریه عشائر عاصیه سی رؤساسنك قانلرینی دوکمك صورتیله حکومتنی تثبیت ایلدی. حمزه‌نك اعدامنی متعاقب، شاه خدابنده دولت عثمانیه یه صلح تکلیفنده بولنمش وحمزه‌نك اوغلی حیدر میرزایی تمایلات صلحیه سنه تأمینات اوله رق استانبوله کوندرمك ایستمش ایدی. خدابنده بو آرزوسیله عباسك قورقه بیله جکی یکانه رقیبنی اوزاق بولندرمق، یاخود دها شبیه حقیقت اولمق اوزره کنج میرزایی عموجه‌سنك تعرضنه قارشی محافظه ایتمك نیتنده بولنمش ایدی. خدابنده‌نك اشعاراتی اوزرینه عقد اولنان متارکه‌یی متعاقب یکی مخاصمات وقوع بولدی؛ چونکه ایرانلیلر عثمانلیلرك ایستدکلری کنجه ایله قره باغك ترکنه موافقت ایتمه مشلردی (۳).

فرهاد پاشا، تبریز محاصره سنی بوزدقدن ایکی آی صوکره تبریزدن بغداده کیدن یول اوزرنده اولوب نامداشی دیاربکر والیسی فرهادك فائده‌سز هجوم ایتمش بولندیغی خان کهردان نامنده کی قلعه‌یی ضبط ایتدی. لکن بغداده قریب طورنه چایری موقعنده اون بش عجم سولتانی قوماندانسنده اون بش بیك کشی ایله ایتمکه مجبور اولدیغی محاربه دها مهم اولدی. سولتانلر فرهاده بر قادین خوتوزی، برمغفر، برپای، اوقلر، بر طوپوزایله طورنه صید ایده جك آغلر کوندره رك: «اکر بزمله جنك ایتمك ایستمزسه‌ك

(۱) نخبة التواریخه نظراً بوقتل اسماخانك تحریکیله وقوع بولمشدر. «تاریخ عمومی» حمزه‌نك قارداشی اسماعیلك (عباس اوله جقدر، چونکه حمزه‌نك اسماعیل نامنده برادری یوقدر) حسابنه کچیرر. زبدة التواریخ شهه‌یی عباسك اوزرینه دوشورر. حمزه‌یی، خرستیانلره کوسترديکی محبته مبنی متعصبلرك اعدام ایتدکلرینه دائر عباس طرفندن پورتکیز میسیونری غووووالی Govova آنتونیویه واقع اولان افاده‌ایسه نخبه‌نك روایتی قیمتدن دوشوره جك برماهیتده دکلدر.

(۲) نخبة التواریخ «حسن رضاسیله» دیور. بهزه‌نك راپوری عکسنی سویلر.

(۳) بهزه‌نك حزیران ۱۵۸۷ راپوری ایران شاهنك کوندردیکی ایلچی‌یی موسی خان تسمیه ایدر. بهزه‌ن، سلانیکی ایله تماماً متفق اولق اوزره حمزه‌نك وفاتی ۱۵۸۷ مایسنده، یاخود حزیرانی ابتداسنده وقوع بولوب مالقولك دیدیکی کبی ۱۵۸۰ حزیرانده اولمادیغنه اصلا شبهه ایتمز. بهزه‌نك ۲۰ حزیران راپوری خدابنده‌نك عباس میرزا طرفندن نفی ایدلسی تاریخ صحیحنی ده کوسترر.

بوفادین خوتوزینی باشکه کچیر. والآ، بوطوغولغه‌یی، بویایی، بواوقلری، بو طوپوزی، بو آمی‌الده‌بزی، طورنه‌لرکی اولایوب اولایه‌میه‌جغکی آکله! (۱)» دیه یازمشلردی. فرهاد پاشا سولتانلرك کوندردکلری آدملری التفات ایله قبول ایتدی، وکیدرلرکن بیك آلتون اهدا ایلدی؛ فقط افندیلرینه تبلیغ ایدلمك اوزره تهدید آمیز برجواب‌ده ویردی که مآل تمثیل کارانه‌سی یا اطاعت، یا محاربه تکلیفنی تضمن ایدیوردی. فرهاد پاشا، درحال طوپلانیلان التی بیك کرد ایله قوت آله‌رق سولتانلره آکسترین هجوم ایتدی. جنك پك شدتلی اولدی، واوچ کون اوچ کیجه سوردی؛ عجملر مغلوب اوله‌رق کوزل دلی قانلیلردن، کوزل چرکس قیزلرندن برغنیمت عظیمه غالبلرك النه دوشدی. فرهاد، بوکنج کوله‌لردن اون بشنی پادشاهه کوندروب مکافات اوله‌رق برتلطیفنامه، مرصع برقلیچ، ایکی قافتان آلدی. آرتق، جیغاله‌زاده‌نك تبریز محاصره‌سندن اول وصوکره‌کی فتوحندن بحث ایتمه‌من قالیر. خوزستان بلادندن دیسفول(۲) قضاسی ابتدا‌سی نامعلوم برزماندن بری ساداتدن برعائله‌نك مالکانه ارثیسی ایدی. دیسفولك صوك صاحبی اولان سید علینك وفاتندن صوکره حکومت قارداشی سید الیاسه‌کچمك لازم کلیرکن اوندن‌دها کوچك اولان سید سونبور طرفندن غصب ایدلمش ایدی؛ سید الیاس جیغاله زاده‌دن استمداد ایلدی؛ جیغاله زاده سیدك اوغلنی رهن اوله‌رق آلدقدن صوکره بتون قوتیله معاونت ایده‌رك دیسفول، درتنك، پیلور، نوار قلعه‌لرینی، نهاوند شهریله بوبلده‌نك قربنده واقع سرخ بیدی ضبط ایلدی. لورستان والیسی شاه ویردی خان وهمدان والیسی شاه مود قورقماز خان (۳) همدانك ضبطندن دولایی کندیلرینی مخاطره‌ده کوره‌رك بتون قوتلریله جیغاله زاده اوزرینه یوریدیلر؛ فقط ایکیسی‌ده یوزولدیلر. قورقماز خان اسیر دوشوب سکز سواری ایله قورتیله‌بیلمش اولان شاه ویردی خان بر آز صوکره عثمانلی اردوکاهنه کله‌رك اطاعت کوسترردی. بو قوهٔ عسکریه‌نك عودتنده جیغاله زاده والی بولندیغی بغداد حکومتنده اصلاحات مهمه اجرا ایلدی؛ لحسادن‌چول اورته‌سی کیدن یولك مخاطرات ومشکلاتی استانبوله اشعار ایله بعدما هرسنه شام وبغداددن ایکیسی بر زمانده برر قافلهٔ حجاج جیقارلمسنی

(۱) جعفر پاشایه بر دسته طورنه تلاری. بر طوپوز، تیر وکمان و بر تفنگ کوندردیلر؛ اکر ار ایسه‌ك بونلری طاقینوب مقابله‌مزه کلسین، اکر کلمزسه‌ك بو تفنگی باشکه طاقوب بر بوجاقده چیقریق اکیره‌سن دیه یازدیلر. پچوی، ۲. ۱۱٤ (مترجم)

(۲) پچویده دسپول، ص ۱۱۱. (مترجم)

(۳) پچویده (تورقماس) خان.

وهرایکی ولایت والیسنك امیرالحاج تعیین ایدلسنی بیلدردی. بوندن باشقه نجف، یعنی مشهد ایله قبر حسینك بولندیغی کربلا صوسزلقدن دولایی کاملاً متروك اولدیغندن بورالره فرات صوینی کتیرمك اوزره برجدول انشاسنی تکلیف ایتدی. فائدهٔ عظیمه‌یی متضمن اولان بو تصورات واقعا اجراسزقالمش ایسه‌ده وندیکلی مهتدینك لیاقت اداریسنه ومساعده کارلغنه دلیلدر؛ جیغاله‌زاده هرنه‌قدر سنی ایسه‌ده شیعی دینلین ایران معتزله‌سنك مکه‌یی و اماملری علی و حسینك مقابرینی زیارت ایتلرینی تسهیله چالشمسیله سنیلرك تعصبندن حصه‌دار اولمادیغنی کوسترمشدر(۱) [۱].

۹۹۶ (۱۵۸۸) بهارنده سردار فرهاد پاشا وشروان والیسی جعفر پاشا قوتلرینی برلشدیروب قره‌باغ خطهٔ بدیعه‌سی اوزرینه سوق ایده‌رك پای تخت اولان گنجه‌یی ضبط ایتدیلر؛ گنجه، خسرو وشیرین، لیلا و مجنون، خمسه، بهرام گور، اسکندر نامه منظومه‌لرینك ناظمی نظامی ایله بحق افتخار ایده‌بیلیر. فرهاد وجعفر، عسکرلرینه گنجه‌اطرافنده التی بیك ذراع استداره‌سنده بردیوار بنا ایتدردیلر؛ انشا آته باشلاندقدن هنوز قرق کون گچمش ایدی که یکی یاپیلان استحکاماتك بالاسندن آتیلان سلام طوپلری بواثر جسیمك ختامنی اعلان ایلدیلر (۹ تشرین اول — ۱۸ ذی‌القعده)؛ ایرانلیلر زمانمنده اکثریسی خراب اولان جامعلرده تعمیر اولندی. پاشالر، عودتلرنده شهره اوچ بیك محافظ براقدیلر. گنجه وقره‌باغك ضبطی — شاهك خراسانده اوزبك خانی عبدالله ایله مشغول جدال اولمسندن دولایی — عثمانیلرایچون مشکلات عظیمه‌یه باعث اولمامشیدی. اوزبك خانی، برقاچ آی محاصره‌دن صوکره هراته استیلا ایده‌رك شیعه مذهبنده بولنان اهالیی کاملاً اعدام ایتمشیدی. ایرتهسی سنه خراسانه کوندردیکی عبدالمؤمن خان نام اوغلی مشهدی ضبط ایدوب هیچ برایرانلیی قلیجدن عفو ایتمدی. عبدالله خانده نیشابور، سبزوار، اسفرائین، ماخولات، تون، خیاباد، طبس، هزار شهرلرنده شیعیلری قتل عام ایلدی. غربده عثمانیلرك هجومندن زیاده شرقده اوزبکلرك تعرضندن صیقلمش اولان عباس شاه، دولت عثمانیه ایله عقد صلحه لزوم کوردی. بومقصده

(۱) واقعا ایرانلیلر، عثمانیلرله خصوصی اساس مسلك بیلدکلری کبی بوطرف دخی اونلره خصمانه معامله ایتمشدر: فقط بوحال سنیلکدن دکل. سیاستدن نشأت ایلمشدر. ایکی دولتك ائتلافی وجوبنی تقدیر ایدن نادر شاهك ده مؤخراً قافلهٔ حجاج وامیرالحاج مسئله‌سنی صورت اخراده میدانه قویدیغی محلنده ان‌شاءالله کوریلور. هامه‌رك سنیلرجه ده زیاده محترم اولان امام علی وامام حسین ایچون شیعیلره نسبتله «امامامری» دیمسی یا کاش اولدیغنی ایضاحه بیله حاجت یوقدر (مترجم)

مبنی ، خدا بنده‌نك عثمانلی اردوكاهنه كوندرمكی تكليف ايلديكی حمزه ميرزا اوغلی حيدر ميرزا استانبوله متوجهاً حركت ايلدی . ميرزانك معيتنده ايلچی صفتيله درت خان (۱) كه برنجيلری چاوشلی مهدی قولی خاندر — و بيكدن زياده ايرانلی بولندينی كبی قافله‌ده بيك بش يوز آت ، اوچ يوز التمش يوك باركيری وار ايدی . سپاهی كاتبلكندن برسنه مقدم عزل ايدلمش اولان مورخ سلانيكلی ايران شاهزاده‌سنه مهماندارتعيين اولندی ؛ اجنبيلر حقنده هردرلو وظائف مسافرپروری بی ايفادن عبارت اولان مهماندارلق خدمتی شرقده الك اسكی زمانلردن بری جاريدر : حتی دارانك سرايته كلن مسافرلر حقنده بووظيفه‌نك « اوماره‌س » طرفندن ايفا اولنديغنی كور- يورز(۲). ميرزانك استانبوله وصولنده پك چوق خلق شاهزاده‌نی كورمكه چيقديلر ؛ خصوصاهرصنفدن برچوق نسوان كورلدی كه يا على العاده برمراق سائقه‌سيله ، ياخود برملاقات عاشقانه‌ده بولنمق اوزره پك چوق زماندربكلدكلری بويله برفرصتدن استفاده آرزوسيله كلمشلردی . بش يوزدن زياده قادين بايزيد حامنده كيجه‌لديلر . بر چوق ارككلر ، سبيسز اولمامق اوزره ، قادينلرك شومسارعت غريبه‌سندن شبهه‌يه دوشه‌رك زوجه‌لرينی تطليق ايتديلرسه‌ده صوكره همان جمله‌سی باريشديلر پرتوپاشا سرايی ميرزا ايله معيتنك قبولنه تخصيص اولنمش ايدی . پادشاه ، تعينات يوميه اولەرق يوز قيون ، يوز شكرلی چورك ، يوز موم ، بو نسبتده اشيای سائره تخصيص ايتدی ؛ وزيرلر ، حيدر ميرزايه ويردكلری ضيافتده طنطنه كوسترمك ايچون بربريله رقابت ايتدكلری كبی شاعرلرده ايران سفارتنك مأموريت آشتی جويانه‌سنی تشهير ايچون هردرلومدايحی توكتمكده قصور ايتمديلر . اوزون مذاكره‌لردن صوكره عقدصلح اولندی (۲۱ مارت ۱۵۹۰ — نوروز ۹۹۸). بوعهدنامه تبريزايله آذربايجانك تبريزه مربوط قسمنی ، شروانی ، كورجستانی ، لورستانی ، شهرزوری عثمانليلره ويردی . ارضروم بكلربكی ايله متفرقه حسين — يالكز تعداد ايلديكمز ممالكك تركندن دولانی دكل ، سنيلرله شيعيلر آره‌سنده باعث اختلاف اولان اموردينيه حقنده ايرانيلری عقائد جديده ايله مكلف قيلمسندن دولانی‌ده غايت مهم بولنان — معاهدهٔ منعقده‌يی شاه عباسه ايصاله مأمور اولديلر . انجق بوشرط يالكز برمعاملهٔ رسميه اولمق وپادشاهی وجداناً مستريح ايتمك ايچون ،

(۱) بوسفيرلر بشدر : اسملری شودر : اردبيل حاكمی مهدی قولی خان ، شاهم قولی خليفه ، مهدی قولی سولتان ، على جان ، طبيب ابو طالب . مراد ثالث شاه عباسه مكتوبی ، فريدون ، ج ۲ ، ص ۱۵۷ — ۱۶۰ (مترجم)

(۲) «Τῶν ξένων ἡγεμὼν Ὁμάρης» آريانی ، اسفار اسكندر . ك ۱ ، ۱۶ .

یاخود سؤ خرآیکی برمحاربه یه بهانه تولید ایلك ایچون یازلمشیدی. شوماده حکمنه مراعات ایدلمسی شیعیلری عقائدسنیه دائره سنه آلق دیمکدر؛ بو ایسه روم ولاتین کلیسالرینی برلشدرمکدن دها کوچدر (۱). بوعهدنامه ده صلحك، اصحاب کزین وائمهٔ مجتهدین حقلرنده سب وشتم اولنماسی، وعائشة الصدیقه حقنده قذف ایدلمه سی شرطیله، اعاده اولندیغی بیان واصحاب کرام ایله حلیلهٔ پیغمبری حقنده بعض احادیث [شریفه] اتیان قلنمش وبوصورتك حقدما شاه طهماسب طرفندن دخی مع القسم قبول ایدلدیکی درج ایدلمشدر (۲). سلطان سلیم سلطنتنده ایران محاربه سی اشتعال ایتدیکنی یازارکن سنی وشیعیلرك هم دینی، هم سیاسی اولان اختلافندن صورت کافیه ده بحث ایتمشیدك (۳).

ایران سفری اثناسنده والیلر، دفتردارلر، حاکملر، کاتبلر (٤) آره سنده خیلی تبدلات وقوعه کلمشدر؛ بونلری تفصیلدن قطع نظرله یالکز مهم اولان صدر اعظم و مفتی تبدیلاتی قید ایده جکز. عثمان پاشایه خلف اولان طقسانلق مسیح پاشا نصبندن آلتی آی صوکره عزل ایدیلهرك صدارت ایکنجی دفعه اولهرق سیاوش پاشایه ویرلدی؛ اوده یکی جریلرك ایلریده یازه جغمز برعصیانندن دولایی سنان پاشایه ترك موقع ایتمکه مجبور اولدی. سنان پاشاء حرمك قادینلری وخادملری نزدنده کی از یقه لری وپادشاهه تقدیم ایلدیکی یوزبیك آلتون سایه سنده معلقره منفاسنی شام والیلکنه تحویل ایتدرمشیدی؛ اورادن، خدمت صدارت ایله انفکاك ایلدی (نیسان ۱۵۸۹ — جمادی الاخری ۹۹۷). ایلك دفعه اولمق اوزره بر صدر اعظم، یعنی عثمان پاشا طرفندن زیارت ایدلمك شرفنه نائل اولان وکذلك ایلك اولهرق قاضی عسکرلره و خواجهٔ

(۱) روم وقتولیك کلیسالرینك اعتقاداتنده کی مخالفت اساس نصرانیته عائددر؛ اکثریتله منقرض وشمدی بقایاسی اولسه ده پك نادر اولان غلات شیعه خارج اولمق اوزره سنی وشیعیلر آره سنده کی اختلاف بوکا بکزه مز. (مترجم)

(۲) بوعهدنامه، سلطان مرادثالثك برمکتوبی صورتنده اولهرق منشأت فریدونده مندرجدر. مترجمك تذییلاتنده بوراده موضوع بحث اولان فقره لری و ذکر اولنان احادیث شریفه یی عیناً کوریله جکدر. (مترجم)

(۳) هامه راول وقت صورت کافیه ده بحث ایتمش اولمسیله برابر بودفعه اسباب اختلافه دائر بوقطعه ده تقریباً برصحیفه طوتهجق افادات درج ایدر. لکن بوافادات تاریخ اسلامه کلیاً مغایر اولدیغی کبی نصوص قرانیه یی انکار ایدن عقائد زائغه اربابی مستثنی اولمق اوزره مذهب شیعه یه دخی مخالفدر. بناءً علیه بونلرك تنقیدسز نقلنی قلم مترجم تجویز ایتمدیکی مثللو تنقیدی تفصیلات اعطاسنه محتاج واساس مسئله «دولت عثمانیه تاریخی» موضوعندن خارج اولدیغندن طی ایدلمسی اولی کورنمشدر. (مترجم)

(٤) مورخ سلانیکی ده بربرینی متعاقب سلحدار وسپاهیلر کاتبلکنه، و روزنامه جیلکنه، آناطولی محاسبه جیلکنه، متفرقه لغه تعیین اولنمشیدی.

سلطانی یه تقدم ایدن مفتی چیوی زاده‌نك یرینه شیخی تعیین اولنه‌رق اونك یرینه‌ده ترکی وعربی اشعار صاحبی بوستان زاده تعیین اولندی. بوستان زاده‌نك زمانده سنه‌نك یدی لیلهٔ مقدسه‌سی اولان رغائب، مولد، معراج، تنزیل قرآن [قدر]، ایکی بایرام، برات کیجه‌لری برنجی دفعه اوله‌رق بتون جامعلرده قندیل یاقلمشدر(۱). مکه‌شریفی ابونمی کعبه اورتیسنك تجدیدی لزومنی بیلدیرمش، واطلس، قطنی وبوغاسیدن قیمتدار قماشلر، سوقوطورا و قومار عودندن اون قنطار، وهند شکرلهلریله مالی التمش بش قوانوس هدیه کوندرمش ایدی(۲)؛ درت سنه‌صوکره‌ده، اسلامك مقدس بلده‌لرینك حامیسی اولان ذات شاهانه‌نك الی اوپمك اوزره بالذات استانبوله کلدی. قره‌باغ والیٔ سابقی گنجه‌لی زیاداوغلی، وقتیله اجدادینك مالك بولنمش اولدقلری ممالکك برارثی سنجاق حالنه افراغنی باب دولتدن استدعا ایتمك اوزره کلمش اولدیغی حالده یدی قله محبسنه آتلدی. ینه بوصیره‌لرده، ایران سفری اثناسنده عثمانلیلر حقنده هیچ بر اثر دوستی کوسترمه‌مش اولان گیلان شاهی احمد، کندیسنك گیلان شاهلغنی تصدیق ایتدرمك اوزره استانبوله برایلچی کوندردی. فقط شاه احمدك ایلچیسی دیوانده حسن قبول کوره‌مدی؛ چونکه سفیرك اسعاف مطلبی ایران ایله انقطاع مخابره‌یی مستلزم کورلدی. فی الحقیقه متعاقباً ایراندن ایکی ایلچی کله‌رك احمدك گیلان حکمدارلغی حقنده کی دعوا سی اصلا قبول اولنه‌میه‌جغنه دائر شاهدن مکتوبلر کتیردیلر. بوایلچیلردن اول وصلحك انعقادینی متعاقب قره احمد سولتان عباس شاه طرفندن نهاوندك اعاده‌سنی، حدودك تحدیدینی، حیدر میرزایه برباشقه مدیر امور تعیینی خصوصلرینی تکلیف ایتمك اوزره استانبوله کلمشیدی؛ ایلچیه حسن قبول کوسترلدی؛ لکن نهاوند مسئله‌سنك آچلمسنه مساعده اولنمادیغی

(۱) ۹۹٦ ربیع الاولنده پادشاهدن تذکرهٔ شریف کلوب ولادت پیغمبری، رغائب. برات کیجه‌لری مناره‌لرده قندیل یاقلمسنك اعتیاد ایدلمسی فرمان اولندی. (سلانیکیدن تلخیص، ج ۱، ص ۲۳۸). شوحالده. دیکر درت کیجه‌ده قندیل یاقلمسی ذاتاً معتاد اولغله قندیل یانان کیجه‌لرك اوزمان یدی‌یه چیقدینی آکلاشیلیر. (مترجم)

(۲) ۹۹۵ رمضانی اوائلنده مکه شریفی ابونمیدن کسوهٔ بیت مکرمك اینی و طیشی تجدید اولنمسی لازم کلدیکی حقنده مکتوبلر کلدی. هندوستند قماشلرینك اعلالرندن بیك قطعه رنکارنك اطلس وکمخا وقطنی وبوغاسی(هامه‌رده Bogazin) ، سائرمنقش ورنکین نفیسلرندن ودستارقسمنك الیشر ذراع اعلالرندن بیك عدد. عود غاجنك ماوردی وقاریسندن او چبوك — که اون قنطاردر — ، هند و سند میوه‌لری ومربالر ومشروبات ایله مالی اولوب هربرینی برآدمك کوچ قالدیره‌بیله‌جکی التمش بش قطعه فغفوری قوانوس، هربرینی متعدد آدم کوتورر سکری مربا ایله طولو درت قطعه فغفوری کوپ دیوان عالی‌یه ایصال اولندی. سلانیکیدن، ص ۲۲۷ . (مترجم)

کبی شاه عباسك ، ینه مخاصمانه باشلامق اوزره عثمانلیلرك النده کندی علیهنه برسلاح اولان یکتندن قورتلق آرزوسنده بولندیغندن شبهه ایدلدیکی ایچون میرزایه باشقه مدیر امور تعیننه موافقت کوسترلمدی . تدبیر احتیاطی اولمق و اشتعال جنکی شدتله ارزو ایدن سیمون لوندك تشبثاتنه قارشی گورجستانی محفوظ بولندرمق ایچون سلطان مراد تومانیس ، لوری ، گوری ، اخسخه قلعه لرینك تعمیرینی امر ایتدی ؛ دونانما وزرانك ، امرای بحریه نك مصرفلریله تعمیر و تزیید اولندی . سلیم اول زمانده صدراعظم ده شوصورتله یدی قادرغه و بر قپودان پاشا کمیسی یاپدرمش و وزیرلر ، بکلربکلری ، بکلر مأموریتلرینك درجهٔ اهمیتنه کوره دونانمانك تجهیزینه معاونت ایتمش ایدی . صداعظم سنان پاشا ، بوندن باشقه بوغاز ایچی ساحلنده سرایك اخور قپوسی قریبنده محتشم بر کوشك انشا ایده رك بوکا کندی اسمنی ویردی (۱) . ۱۵۹۱ حزیرانك یکرمیسنده (۲۷ شعبان) سلطان مراد ، قیمتدار قماشلرله مستور بر یولدن سنان پاشا کوشکنه عزیمت ایتدی ؛ شاهانه بر طعام ، پادشاهه منتظر ایدی ؛ طعامك نهایتنده معمار ، صدر اعظم کدخداسی ، شهر امینی ، و خراب اولان سلطان بایزید کوشکنی کندی مصرفیله تعمیر ایدن قپودان پاشانك آدملری خلعت تشریف ایله تلطیف اولندیلر . عثمانلی تاریخنك اك مهم عهودندن اولمق اوزره ایران ایله معاهده نك منعقد اولدیغی سنه ، بورایه قدر خلاصةً یازدیغمز وقایعدن دها آغیر احوال ظهور ایلمشدر ؛ فی الحقیقه ، اوسنه ایچنده درکه یکی چری عصیانلرینك ، تملی قازمقده اولدیغی دولتك ضعفنی ستر ایتمکده اولان پرده ایلك دفعه اولمق اوزره دوشمش و حکومت عثمانیه نك ستوطنی موجب اوله جق اولان یارهلرك درینلکنی اکلامق ممکن اولمشدر . لکن بو دلیل انحطاطی اعداد ایدن اسباب اون سنه اولندن ، یعنی صوقوللونك وفاتندن باشلار .

صدر اعظمك نفوذی مراد ثالثك جلوسندن بری نه قدر محدود بر دائره ایچنده قالمش اولدیغنی مقدما ایضاح ایتمش ایدك . لکن ، صوقوللونك — نفوذینك ازالسنه رغماً — مخصصاتی حال سابقنده بولندیغندن مقامك رونق خارجیسنی صدارت عظماده کندیسنه سلف ویاخود خلف اولان ذواتك جمله سندن زیاده بر احتشام ایله محافظه ایده بیلمش ایدی . واردات سنویه سی برملیون آلتونه بالغ اوردی (۲) . آنجق اونك

(۱) سنان پاشا کوشکی ۱۸۲۷ ده هدم اولنمشدر : اونك یرینه سلطان محمود ثانینك کوشکی بنا ایدلمشدر .

(۲) پچوی ، درت یوزبیك غروش دیبور : اوزمان یوزیکرمی آچه یه کچن غروش ایکی بچق دوغه واللی آچه بردوقه وقرق آچه بر (ئه کو) قیمتنده ایدی .

وفاتندن صوکره صدراعظم تخصیصاتندن برقاچ یوزبیك دوقه تنزیل ایله یکی چریلرك معاشاتنه، یاخود تیمارلراحداثنه تخصیص اولندی(۱). صوك پادشاهلرزمانندهابوالسعود اوتوز سنه مفتی و صوقوللو اون بش سنه صدراعظم بولندیغی حالده اون سنه‌دن بری مفتی درت‌دفعه، صدراعظم یدی‌دفعه تبدل ایتمشیدی. قاضی‌عسکرلرك مأموریتلرنده دخی امنیت قالمامشیدی ؛ بونلر ایسه مقدملری اون اون‌بش سنه او مقامده بولنور، و اوندن صوکره کونده یوزاللی اقچه ایله تقاعد ایدیلیر ایدی. صدر اعظمك نفوذی دوشدکجه — هروقت پادشاهك حضورینه کیرمك امتیازینه مالك اولان وکافهٔ مصالح دولته مداخله‌ایدن — ندیملرك، محرملرك، مابینجیلرك وسرایه مأمورعلمانك تأثیراتی آرتارایدی . پاشالره مخصص واردات «ارپه‌لق» نامیله اشبوعلمایه و «پاشماقلق» نامیله سلطانلره تخصیص اولنوردی . بنابرین وکلای دولتك و بیوك مأمورلرك قاپیلرنده اسکیسی کبی پاره‌ایله آلنمش کوله‌لر دکل، خدمت عسکریه‌یه مخصوص اقچه‌دن اجرت ویریلیر خدمه بولنوردی. تیمار وزعامتلر چنکانه‌لره ویرلدی؛ سرایه یهودیلر کیروب چیقمغه باشلادی . بتون مملکتی استیلا ایدن ارتشا ایله برابر ظلم و تعدیات‌ده انتشار ایتدی . عادتا بر اصول تضییق تشکل ایلدی ؛ دفتردارلر ، والیلر اموال عمومیه یی یغما ایدرلردی ؛ بونلری دویورمق ایچون خلق محبسلره ، اشکنجه‌لره قونیلوردی. ادارهٔ مالیه واسطهٔ تضییقات اولمق‌اوزره «تفتیش» نامی‌التنده برنوع انکیزیسیون ایجاد ایتمشدرکه بوندن تاریخده بالدفعات بحث اولنور. دامادپادشاهی وزیرابراهیم‌پاشا، مصر وسوریه‌یه‌سفرنده‌بیوك‌مقیاسده‌بریغمامثالی کوسترمشیدی؛ بوایکی مملکتی اهل‌صلیبدن، مملوکلردن زیاده‌صویدی. سوریه سفرینی یازدیغمز صیره‌ده درزی امیری منصوردن واونك محرمی اولوب ابراهیم‌پاشانك خزینه‌سنی دولدرمق ایچون واسطه اتخاذاتدیکی غمیضه‌دن بحث ایتمش ایدك. منصور بیروت وطرابلس آره‌سنده‌کی اراضینك متصرفی ایدی ؛ غمیضه ایسه سنوی بش یوز بیك دوقه ویرمك اوزره اوطرفلرده دولته‌عائد وارداتك ملتزملکنی‌اله کچیرمشیدی؛ بش سنه صوکره ابراهیم پاشانك بوایکی‌شریك شقاوتی خدمتلرینه مکافات اولمق اوزره طرابلس بکلربکی طرفندن اعدام اولندی. ینه اوزمانه دوغری‌یکی‌قدس سنجاق بکی سوریه‌پسقپوسنی قازیغه اورمق وکلیساسنی

(۱) «Stati tolti 100,000 zecchini della paga del G. Vezir Mehmet bassa per dar pagha alli Genizari.» وندیك مناسبات خارجیه‌سی خلاصه‌سی، ۲۳ تشرین ثانی ۱۵۷۹ .

جامعه تحویل ایتمکله ایفای خدمته باشلادی (۱). بدبخت پسقپوس مدهش اشکنجه‌لر ایچنده جان ویرر کن سنجاق بکی شهرك درت مناستری دعاجیلرندن اونبیك دوقه ایستیه‌رك برمدت قلیله ایچنده هرهانکیسی بوپاره‌یی کتیرمیه‌جك اولورسه جمله‌سنی عینی جزایه دوچار ایده‌جکنی بیلدردی؛ «ته‌را-سانتا» یعنی ارض مقدس قتولیك مناستری التی بیك دوقه‌طوپلایه‌بیلدی، دیکراوچی‌ده آنجق اوقدر بوله‌بیلدیلر. بوبابده‌استانبولده‌کی دول اجنبیه سفیرلری، خصوصا فرانسه و وندیك ایلچیلری طرفندن واقع اولان شکایتلر اوزرینه‌شام والیسنه‌اجرای تحقیقات ایتمسی امر اولندی. والی قدسه‌برقوجی باشی کوندردی؛ لکن دعاجیلر، سنجاق بکنك کینندن قورتلق ایچون قاچمش اولدقلرندن تعقیبات دهاایلری کوتوریله‌مدی. استانبولده پطریقخانه کایساسی، محمد ثانی طرفندن ویریلان تأمینات خلافنه، جامعه تحویل اولندی [۲].

هرکون هردرلو حقسزلق، افعال ظالمیه، تعدیات کوریلیوردی؛ هرطرفده یکی چریلرده، بلوکلرده، تیمار و زعامتلر اداره‌سنده انتظامسزلق ظهور ایدیوردی. قانون اقتضاسنجه تیمار وزعامتلر سپاهی اولادندن باشقه‌سنه‌ویرلمه‌مك وهرمحلولده‌بونك مدعیسی برموجب نظام ایکی زعیم و اون تیمارلی شهادتیله اثبات وراثت ایتمك لازم کلیردی. تیمار اصحابنك ترقیسی موقع حربده کوسترمه جکلری خدمته کوره تعیین ایدلمشیدی؛ دشمندن باش ویاخوددیل کتیرن(۲). تیمارینك حاصلات مقیده‌سنه کوره‌اون اقچه‌ده براقچه آلیردی. اون‌بش باش ویاخوددیل دهابیوك برتیماره، یاخود زعامته‌حق ویرردی. آنجق وقایعیله‌اشتغال ایلدیکمز زمانلرده سپاهی تیمارلری حرم دیلسزلرینه، چنکانه‌لره، هر صنفك انتریغه‌جیلرینه ترك اولندی. صدر اعظم اوزدمیر عثمان پاشا خارجدن‌سپاهی زاده اولمایان کیمسه‌لره، کاتبلره، چاوشلره، قوناق مأمورلرینه‌اوچر بیك اقچه ایرادلی زعامتلر توجیه ایلدی. حرم قادینلرینك کندی آدملرینه ویردر-دکلری زعامتلره «سپته‌دوشمش» تعبیر اولنور، وبعض ندیملر بونك یکرمی‌اوتوزینه یردن‌مالك بولنوردی. زعامت توجیهاتی بکلربکلربنك اللرنده‌بولندقچه برحقسزلقدن

(۱) Questo Febraro passato havessimo un Sangiaco il quale entra-to nell' officio pochi giorni dopo fece impalar il Vescova della chiesa soriana.» ۱۵ اغستوس ۱۵۸۷ تاریخلی راپور، مخابرات ترکیه، ج ٤.

(۲) دیل کتیرمکدن مقصد اسیر کتیرمکدرکه بوتاریخك دیکر برجلدنده‌دخی اخطار اولندیغی اوزره کندیسندن بالاستجواب دشمنه‌دائر معلومات آلینیر. محاربه‌لرحقنده «دیل‌قورتلادی» تعبیری واردرکه خبر ویره‌جك برکیمسه دخی خلاص اولمادی دیمکدر. (مترجم)

شکایت ایده‌جك اولانلر استانبوله مراجعت ایده بیلیرلردی ؛ لکن شمدی بالذات صدراعظم زعامت توجیه ایلدیکی جهتله بر مرجع شکایت قالمامشیدی. بناءً علیه روم ایلینك اون ایکی بیك تیمار وزعامتلرندن سلاحی مکمل قرق بیك آتلی چیقاران سپاهی اوجاغی شمدی یدی سکز بیکدن زیاده چیقاره مازدی. محاربه زمانینده ذات شاهانه نك ولوای سعادتك محافظه‌سنه مأمور بلوك خلقی، یعنی منتظم سواری صنفی تشکیل ایدن اون بلوكده انتظامسز لقده سپاهیلردن اشاغی قالمازدی . ۹۹۲ (۱۵۴۶) تاریخنه قدر بلوکلرده شدتلی برانتظام جریان ایتمش، وبونلرو تیمارلی سپاهیلرایله یکی چریلر آره‌سنده برمساوات عاقلانه محافظه ایدلمش ایدی؛ تیمارلی سپاهیلرده انتظامسزلق نمایان اولنجه بلوك خلقنك ویکی چریلرك تفوقی اسایش عمومی ایچون مخاطره‌لی اولدی. تیمارو زعامت اصولنه ایلك ضربه‌یی اورمش اولان صدراعظم عثمان پاشا، بلوك خلقندن کونده طقوز اچه ایله مقید بولنانلرك، یرلرینی کندی اوغلاری اولمق اوزره بیلدردکلری یبانجی آدملره ایکی اوچ بیك غروش مقابلنده صاتملرینه مساعده ایتمکله بلوکلرك نظامنی ده اخلال ایلدی. تیمارو زعامت ملازملرینك، یعنی نامزدلرینك مقدارینی دخی آرتیردی؛ اودرجه‌یه قدرکه برمحلول ایچون اکثریسی دیلنجی وسرسری کروهندن اولمق اوزره اون رقیب بولنوردی . ینه اوزمانه دوغری یکی چری صفلری یبانجیلره کشاد ایدلدی . سنت دوکونلرنده صوطاشیدقلرینی وخلقی اوزرلرینه صوآتمقله تهدید ایده‌رك محافظهٔ اسایش ایتدکلرینی کوردیکمز سقالر(۱) یکی چری اورتهلرینه یازلدی. یکی چری اغاسی فرهاد اغا بوکا موافقتدن ایسه استعفا ایتمکی ترجیح ایتدی ؛ خلفی میرعلم یوسف ایسه‌هر صنفدن طوپلانمش بو آدملری نامزد اولمق اوزره قیده موافقت کوسترمدی . مراد ثالثك جلوسنه قدر بلوکلر هر یدی سنه‌ده برکره تجدید ایدیلیردی؛ بلوکلرده منحل اولان موقعلرك زیاده حسن خدمت کوسترمش یکی چریلره، جبه‌جیلره، طوپجیلره ویریلیردی . یکی چریلر هرسنه دلی قانلیلردن طوپلانیر، ویومعامله قانون اقتضاسنجه

(۱) شیخ‌الاسلامزك تراجم احوالنی حاوی ۱۲۸۰ سنه‌سندن صوکره طبع اولنان روضة المشایخك ۶۲ نجی صحیفه‌سنده ۱۰۸۱ سنه‌سنده وفات ایدن شیخ‌الاسلام عبدالرحمان افندینك ترجمهٔ حالی حاشیه‌سنده بوذاتك پدری اولوب ۱۰۵۵ ده وفات ایدن طلوجی قوجه حسام افندی، سلطان سلیمانك آت میدانندهٔ ترتیب ایلدیکی سورختانده سیرجیلری دفع ایچون طلوم تعبیر اولنان برنوع ضرربسز آلت ایجاد ایلدیکندن آرزوسی وجه ایله ملازم وبالاخره مدرس اولهرق طلوجی لقبنك اواختراعدن قالدیغی مقیددر. شوقدرکه یالکز طلوجینك تاریخ وفاتی ده کوسترکه بوسوزسلطان سلیمان عصرینك دکل، مراد ثالث عصرینك سنت دوکونی اولهجقدر . (مترجم)

یالکز بوسنه‌ده ، یونانستانده. ارمنستانده اجرا اولنمق لازم کلیردی . بلوکلر آنجق استانبول، ادرنه، بروسه محافظه‌سنده بولنور، یکی‌چریلر ایسه پای تخت قیشله‌لرندن باشقه هیچ‌یرده طوره‌مازدی یکی‌چری صفوفنه خارجدن آدملرك، حتی خرستیانلرك(۱) قبولی بواوجاغك انتظامنی بوزدی؛ یکی‌چریلرك سرکشلکلری اودرجه‌یه واردی که یکی‌چری اغاسی پادشاه طرفندن تعیین اولنمق اوزره سلیم اول طرفندن وضع اولنان اصول‌حکیمانه الغا اولنه‌رق اغالرینی کندیلرینك انتخاب ایتمسنه مساعده اولندی،وشو مساعده کندیلرینی خشنود ایتمکه کفایت ایده‌جك ظن اولندی (۲) .

بتون بو انتظامسزلقلره رغماً ظن‌اولنه‌بیلیرکه ۹۹۲(۱۵۸٤) سنه‌سنده باشلایان و اندن صوکره دائما زیاده لشن « تغشیش سکه » قاعده سزلکی اولماسه‌یدی اردوده عصیان ظهور ایتمیه‌جك ایدی . شو معامله‌دن دولایدرکه او وقته قدر قبول اولنان رایج ایجانجه بش یوز اقچه‌لکدن زیاده سکه کسیله‌میه‌جك اولان براوقه کموش بیك اقچه ودها زیاده برفئ اعتباری آله‌رق کموشك درهمی ایکی‌اقچه‌یرینه اون واون‌ایکی اقچه‌طوتار اولدی. مسکوکات یهودیلرك النده‌ایدی؛ بونلرك‌ایسه میکذ وقتندن بری استانبولده نفوذلری آرتدقچه آرتمش ایدی . التی سنه صوکره ضربخانه ملازمی ، عالینك افاده‌سنه‌کوره‌دفتردار محمود «بربادام‌اغاجی یاپرانی‌قدرانجه وبرشبنم قطره‌سی قدرخفیف» برسکه‌کتیره‌رك مواجب تأدیه‌سی ایچون بویله‌سکه قبول‌ایدرسه کندیسنه ایکی‌یوزبیك اقچه‌تقدیم ایده‌جکنی سویلدی. دفتردار تکلیفی‌ده، هدیه‌یی‌ده رد ایلدی. یهودی ایسه سلطان مرادك هر شیئه قادر مصاحبی اولوب پادشاه نزدنده کی اقبالی طوغانجیلقدن باشلامش اولدیغی ایچون طوغانجی تسمیه اولنان روم‌ایلی بکلربکی محمد پاشایه مراجعت ایتدی ؛ محمد پاشا ، تقدیم اولنان پاره‌یی آله‌رق او سکه‌نك مواجب ایچون‌مشکلاتسز جه‌قبول‌ایدلمسنی دفتردارهامر ایلدی. اشبوقرارشایع اولنجه‌بلوکلرده، یکی‌چریلرده کیزلی کیزلی موجود اولان خشنودسزلق میدانه چیقه‌رق محمد پاشانك دشمنی اولان سنان و ابراهیم پاشالرك تحریکاتی‌ده آتش‌عصیانی شدتلندردی. دولت

(۱) یکی‌چریلکك اصول‌قدیمه‌سی‌موجبنجه‌بونلرخرستیان‌اولادندن‌دوشیرمه صورتیله‌آلندینی. وفقط « عجمی اوغلان » قیشله‌لرنده برمدت تعلیم ایدلدکدن صوکره یکی‌چری قیشله‌لرینه قونلدینی معلوم اولوب شوعباره‌یه نظراً مؤخراً یتشمش وتعلیم و چوجقلغنده اسلام تربیه‌سی کورمه‌مش خرستیانلردن آلنمغه باشلادینی اکلاشیلیر . (مترجم)

(۲) موراجه دوسون ، لوحهٔ دولت عثمانیه ، ج ۷ ، ص ۳۱٤ و ۸۲۸ . ۱۵۹۱ سنه‌سندن بری بکتاشی درویشلری ۹۹ نجی یکی‌چری جماعتنه قید اولنوردی .

عثمانیه‌نك تأسیسندن بری ایلك دفعه اولمق اوزره یکی جریلر — وزرانك دیوان اوطه‌سنده مجتمع بولندقلری برزمانده — پادشاهك سرایني محاصره ایده‌رك بکلربکی ایله دفتردارك باشلرینی ایستدیلر. خنکار وقت قزائمغه چالیشه‌رق یکی جریلرك اوکنه برچوق پاره دوکدی ایسه‌ده هیچ برفائده‌سی اولمادی؛ عسکر، بکلربکیله دفتردارك باشلرینی کسلمدکجه ایچلرندن مواجب الحق اولانی اولدرمکه یمین ایده‌رك: «بکلربکنی بزه تسلیم ایدیکز، یوقسه پادشاهه قدر کندیمزه یول آچه‌جغز.» دیه باغیرشدیلر. سلطان خدمه‌نك، یکجیلرك، بوستانجیلرك، بالطه‌جیلرك، قاپیجیلرك سلاحلانمرینی امر ایتدی؛ دیوان ایسه نه‌تدبیر اتخاذ اولنه جغنه دائر پادشاهه تقدیم اولنه‌جق عریضه‌یی مذاکره ایده‌رك عریضه‌جی عسکر بوستان‌زاده طرفندن قلمه آلندی. سلطان مراد، بوکا جواباً عسکرك استحصال خشنودیسنی آمر بر خط همایون یازدی. قپوجیلر کدخداسی بکلربکی محمد پاشایه پادشاهك اراده‌سنی تبلیغ ایله بلندن خنجرینی آلدی. محمد پاشا دیواندن چیقه‌رق درحال جلاده تسلیم اولنوب باشی کسلدی؛ دفتردار هر نه‌قدر معصوم ایسه‌ده اوده بوحاله اوغرادی (۳ نیسان ۱۵۸۹ — ۱۷ جمادی الاولی ۹۹۷). پادشاه، بوعصیانك قسماً — مصاحبنك دشمنلری اولان — وزیرلر طرفندن ایقاع ایدلدیکندن شبهه‌سی اولمادیغی جهتله اونلری ده جلاده تسلیم ایتمدیکنه نادم اولمش، وه‌اوصیره‌ده، اقتضا ایتدیکی وجه ایله شدت کوسترمکده قصور ایتدم» دیمشدر. سلطان مراد وزیراعظم سیاوش پاشایی، وزیرثانی بولنان دامادیتی، وزیرثالث جراح محمدپاشایی عزل ایتدی؛ برنجینك مقامی، شام والیلکندن بویاقینده اسکداره کلمش اولان سنان پاشایه، ایکنجی وزیرلك نشانجی محمد پاشایه، روم ایلی بکلربکلکی یوسف پاشایه ویرلدی. بکلربکنك لزوم اعدامنی متضمن اولان عریضه‌نك کاتبی بوستان‌زاده مفتی مقامنه چیقارلدی؛ دیکر قاضی عسکرك رتبه‌سی ترفیع اولندی. یکی جریلر طرفندن بالدفعات ایقاع ایدیلن یانغینلر بووحشی قوتك خشنودسزلغی هنوز سکون بولمادیغنی کوسترمکدن پادشاه یکی جری اغاسی حضر اغانك یرینه میرعلم محمود اغایی واونك یرینه ساعتجی حسنی تعیین ایلدی. شوصورتله، عثمان غازینك سلطان علاءالدیندن علم وتوغ ایله قره‌جه حصاربکلکنی آلدیغندن اوچ یوزسنه‌صوکره — اولکی پادشاهلر زماننده دخی بالدفعات عصیان ایتمش بولنان — یکی جریلر برنجی دفعه اولمق اوزره سرایده مجتمع دیوانه قارشی مسلح برنمایش یاپمشلردر؛ بو وقعه، دولت ایچون زیاده موجب فلاکت اولمق اوزره پادشاهلرك و وزیرلرك انحطاط قوتنه ویکی جریلرك غلبه‌سنه مبدأ در. عساکر عاصیه‌نك دیوانه بومجومی وبکلربکیله

دفتدارك اعدامی «سدلر» کونندن برییل صوکره واوچنجی هانرینك اعدامی سنه‌سی وقوعه کلمشدر . دیمك اولیورکه بوزمان جیحون نهرندن سن ساحللرینه قدرطغیان واعدام صورت مستولیه‌ده حکم ایدیوردی .

بوندن صوکره‌کی اوچ سنه‌ظرفنده ممالك عثمانیه‌نك هرطرفنده قاریشقلقلرظهوره کلمشدر. شاه طهماسبك اوغلی اسماعیل اولمق اوزره میدانه چیقان برسرسری کیفیده ادعای حکومته قیام ایله سنجاق بکنه غلبه ایتدی؛ فقط ارضروم والیسی طرفندن مغلوب اولەرق طوتیلوب اعدام اولندی (اغستوس ۱۵۸۹ — شوال ۹۹۷). سنوی ویرکیسی سکز یوز بیك دوقه‌دن التی یوز بیکه تنزیل ایدلمش اولان مصرده عساکر محلیه والی اویس پاشا علیهنه عصیان ایتدیلر؛ مصر قاضیسنك مداخله‌سی بونلری کوجلکله تسکین ایده‌بیلدی؛ اویس پاشانك بووقعه‌ده صورت حرکتنه مکافاةً وزارت، یعنی اوچ توغلو پاشالق ویرلدی (کانون اول ۱۵۸۹ — صفر ۹۹۸). باشقه متعدد وقعه‌لر، دولتك اوزمان انتظامسزلغك نه درجه سنه واردیغنی ارائه ایلر . مهدی نامنده بر مغربی دنیانك نهایتنده ورودینه انتظار اولنان بواسمده‌کی اون ایکنجی امام اولدیغی دعواسیله ظهور ایدوب وقتیله رمل دوکه‌رك خلقه استقبالله رینی کشف ایلدیکی بایزید جامعی حولیسنده قازیغه اورلدی. اپوستول حسن اسمنده‌کی آغالرینك شدتلی برانتظام سایه‌سنده دائرهٔ اطاعتده طوتەجغنی امید ایتدیکی یکیچریلر، ضابطلرندن برینك پنجره‌لرینی قیردیلر، وپادشاهك میراخوری محمد، آغالغه کتیرلدکجه سکون بولمدیلر (تشرین اول ۱۵۹۰ — ذی‌الحجه ۹۹۸). دیوان کتبه‌سندن ساخته امرلر تنظیم ایتمك اوزره طغرای همایونی تقلیده جرأت ایدن التی کشی آصلدی (۱) .

اوستریاخاندانك دشمن علنیسی اولان بودین والی سابقی سنان پاشا برکون خانه‌سنده مقتول بولندی ؛ بوجنایتك فاعلی اولدقلری مظنون اولان ایکی کوله قاچمش ایدیلر؛ قرق کون شدتلی، فقط بیهوده تحریلردن صوکره جسدلری شهرك دیوارلری آلتنده بولنەرق بویکی قتلك ده بیوك طرفلرك تأثیراتیله وقوعه کلدیکی شبهه‌لری حاصل اولدی. آنجق دها مهم حادثه‌لر، دولتك شرق وغرب حدودنده، یعنی بودین وتبریز قلعه‌لرنده

(۱) شرق سفرلرینه کوندریلن سیاض طغرالر خائن کاتبلر الله کچدیکی کبی بونلر کاغدك اوزرنده کی یازیلر سیلینوب یرینه باشقه یازی یازلق اوزره بر مرکب اختراع ایتمش ایدیلر . دیواندن ومالیه‌دن «آج دوران» وشمسی احمد ینیلن ایکی کاتب آصلدی، آلتیسنك برراللری کسلدی. یدیسی کورکه‌قونلدی، برقاچی دیواندن چیقارلدی، اواسط ذی‌الحجه ۹۹۸. سلانیکیدن تلخیص ، ص ۲۷۱ و ۲۷۲ .(مترجم)

وقوع بولان قاریشقلقلردر. پشته و بودین محافظلری (۱) التی آیدن بری مواجب ویرلمیوب تداخل ایتمسندن دولایی عصیان ایده‌رك والی‌فرهاد پاشایی اولدیردیلر؛ دفتر‌داری ده اولدرمك ایستدکلری حالده کوجلکله قورتیله بیلدی. طمشوار پاشاسی بودین والیلکنه تعیین اولندی؛ قاریشقلقدن دولایی تحقیقات اجراسنه کوندریلن برمتفرقه ایله برچاوش مجرملردن اوتوز بش کشی‌یی (۲) امثالنه عبرت اولمق اوزره آصدیروب برقاچ آغایی ده عزل ایتدیلر. ایرته‌سی سنه، صدراعظم سنان‌پاشانك اوغلی بودین والیلکنه کتیرلدی. تبریزده جعفر پاشا، عصیانی برصورت مدهشه‌ده عاصیلرك قانیله باصدردی. جعفرپاشانك عسکری استانبولده ضرب اولنان مغشوش سکه ایله مواجب قبول ایتمیوب خزینه‌یی واغالردن برینی وزیریاپه‌رق حکومتی اله کچیرمش ایدیلر. دفتردار، بووقایع حقنده استانبوله اونلرك آغزلرندن چیقدیغی کبی بر عریضه یازمغه مجبور اولدی. جعفرپاشا ایکی آی کیمسه ایله کوروشمیه‌رك موقوف قالدی؛ اوندن صوکره تصورینك اجراسی ایچون او جواردہ کی کرد بکلرینك معاونتندن امین اولنجه، بتون تبریز محافظلرینی اره‌ده باریشقلق حصولنی اعلان ایتمك اوزره ترتیب ایتدیکی ضیافته دعوت ایتدی؛ پاشا، آرتق کچمش شیلرك اونودلمسی لازم کله‌جکنی سویلیوردی. لکن موقع ملاقاته کیتمه‌دن اول عسکره خبر کوندردی که کندیلرینك سلاحلری تسلیم واللی رهن ازسال اولنماد قجه مدافعه‌سز برحالده آره‌لرینه کیتمکه جرأت ایده‌میه‌جکدر. عسکر، جعفر پاشانك آرزوسنه متابعت ایتدکدن صوکره پوصوده‌صاقلانمش اولان کردلر بغتةً بونلرك اوزرینه هجوم ایله ایچلرندن بیك سکز یوز کشی‌یی اتلاف ایلدیلر (مایس ۱۵۹۲ — شعبان ۱۰۰۰). استانبولده قضاءً، یاخود قصداً ظهور ایدن بر یانغین یکی چریلرك عصیانینه سبب اولدی. بونلر حریق چیقان محله‌یه امداد ایلدکدن صوکره کدخداجانفدا قادینك قارداشی دیار بکر والیسی ابراهیم پاشانك خانه‌سنه کیده‌رك ارضروم والیسی ایکن بریکی چری‌یی دایاق ایله اولدرمش اولدیغنی ادعا ایله انتقام آلمغه قالقشدیلر(۳)؛

(۱) بونلر «بشلی» دینیلن برلی عسکری ایدی. سلانیکی، ص ۲۷۸. (مترجم)

(۲) سلانیکینك روایتنه کوره بونلردن تبدیل دین ایله اوستریایه التجا ایدنلر دخی اورادہ اعدام اولنمشلردر. (مترجم)

(۳) یانغین. رمضان‌اواخرینه دوغری خلق‌تراویحده ایکن طوپخانه جوارنده وقوع بولمشدی. یکی‌جریلرواومادن یانغین سوندی. دیوانه نامیله ملقب اولان‌ابراهیم‌پاشا شهزاده جامعی‌جوارنده «پری پیکر اولری» دیمکله مشهور خانه‌لرده‌اوتورردی؛ یکی‌جریلراوکیجه کروه‌ایله‌النده بالطه وناچاق خانه‌سنه مسلط اولدیلر. سلانیکی، ص ۲۹۳. (مترجم)

ابراهیم پاشانك ذات شاهانه ایچون کتیرمش اولدیغی خزینه وهدیه‌لری یغما ایله خانه‌سنی یاقدیلر، اوندن صوکره ده اعدامنی طلب ایتدیلر . سلطان مراد، بووالیی یدی قله محبسنه آتمغه مجبور اولدی؛ لکن شو مجبوریتندن دولایی صدراعظم سنان پاشایی عزل ویرینه فرهاد پاشایی نصب ایلدی (۲ اغستوس ۱۵۹۱). سکز آی صوکره، کوروانی چیقاره جقلری زمان معتادلری اولدیغی وجه ایله یکی چریلرك چوربا ایچمه‌لری و بر قاچ یانغین ایقاع ایتملری اوچنجی برعصیانلرینی اعلان ایلدی. پادشاه، اغالرینی تبدیل وصدراعظمی عزل ونفی ایتمك صورتیله قاریشقلغك توسع ایتمه‌سنه چالیشه‌رق یکی چری آغالغنه میراخوری آنقونه‌لی ایتالیان مهتدیسی خلیلی(۱) و صدارت عظمایه اوچنجی دفعه اولمق اوزره سیاوش پاشایی تعیین ایلدی (۲۳ مارت ۱۵۹۲ — ۹ جمادی‌الاخری ۱۰۰۰) (۲) . شو صورتله ، درت سنه ایچنده یکی چریلرك اوچ دفعه عصیانی‌اوچ دفعه صدراعظم تبدیلنی موجب اولدی .

کبارعلما آره‌سنده ظهور ایدن براختلافدن دولایی مفتی‌ده صدراعظمك تبدیلنی متعاقب عزل‌اولندی. عثمانلیلرك الك بیوك شاعر ربایسی اولوب اوزمان اناطولی قاضی عسکری بولنان باقی — بوستان زاده‌نك اناطولی قاضی عسکرلکنه برادرینی تعیین ایتمك اوزره کندی حقنده شکایت ایلدیکنه مطلع اولمسندن دولایی — کندی دیوانده مفتی بوستان زاده‌ایله استانبول قاضیسی اولان قارداشی علیهنده برقاچ سوزسویلمشیدی. بوسوزلر بوستان زاده‌یه اسماع اولنمسیله اوده سائقهٔ حدت‌ایله اکر باقی مسندنده قالیرسه کندیسی استعفا ایده‌جکنی سویلدی. بواحوالی باقی صدر اعظمه وخواجهٔ سلطانی‌یه، اونلرده پادشاهه عرض ایلدکلرندن مفتینك عزلی وقوعه کلوب [*] یرینه زکریا

(۱) سلانیکینك (ص ۳۱۲) روایتنه کوره یکی چریلرك شوکا بوکا لقب قویملری معتادلری اولدیغی جهتله خلیل آغانك قبریس فتحنده اله کچمسندن وروم‌ایکن اسمی‌واسیل‌اولمسندن‌دولایی بوکاده «واسیل آغا» دیه لقب‌قویمشلر، وروم‌جه‌اولق اوزره «واسیل آیوبه» دیرلرایمش. (مترجم)

(۲) فرهاد پاشا صباحلین دیوان همایونه کلیرکن یکی‌چریلر اوزرینه هجوم ایتمشلر ؛ اوصیره‌ده یکی‌چری آغاسی محمد آغانك عزلیله سلحدار خلیلك یکی‌چری آغالغنه تعیینه اراده صادراولمش. فرهاد پاشا محمد اغایی اناطولی بکلربکلکنه تعیین ایتدرمش ایسه‌ده محمد اغا ، یکی چری اغالغنی غائب ایتدیکنه انفعال‌ایله عسکرك یارین‌بالاتفاق حرکت ایده‌جکنه دائرکلام وحشت انکیز[یعنی خلعه دائر سوز] عرض ایلدیکندن درعقب فرهاد پاشاعزل ایدلمشدر . مهر، معلقره‌ده سنان پاشایه کوندریله‌جك ظن‌اولنورکن اوکیجه برقاریشقلق‌چیقه‌جق‌قورقوسیله ایکندی وقتی سیاوش پاشایه‌ویرلدی. سلانیکی بووقعه‌نك تاریخنی ۲۱ جمادی‌الاخری کوسترر که‌دوغروسی بواوله‌جقدر. ص ۳۱۰ و ۳۱۱ . (مترجم)

افندی تعین قلندی (١٠مایس١٥٩٢). باقی روم ایلی قاضی عسکر لکنه ترفیع و بوستان زاده‌نك قارداشی عزل اولندی؛ لکن اوچ آی صوکره باقی تقاعد ایدلمش و زکریا افندی دخی بر سنه صوکره پادشاهك النی اوپرکن ایچقیریقدن وفات ایتمکله بوستان زاده ایکنجی دفعه شیخ‌الاسلام اولمشدر (تموز ١٥٩٣) (١). پادشاه، زکریا افندی زماننده کبار علمایه البسهٔ صیفیه توزیعنی اصول اتخاذ ایتمش و بوستان زاده وقتنده دخی اوزمانه قدر مفتیلره آرپه‌لق نامیله ویریلن واردات غیرمعینه وظیفه نامیله منتظم معاشه تحویل اولنمشدر. مفتی زکریا افندینك فجئة وفاتی — بوسنه واولکی سنه استانبولده حکم‌فرما اولان طاعوندن صوکره — موجب تعجب اوله‌مازدی. طاعوندن دولایی خلق ترسانه آرقه‌سنده‌کی اوق میداننده وبوغاز ایچنك اوته‌کی طرفنده واقع علم‌طاغنده دعایه‌چیقه‌رق شو آفتك رفعنی خدای متعالدن استرحام ایتدیلر (١٠ایلول ١٥٩٢ — ٣ذی‌الحجه ١٠٠٠)(٢)؛ پادشاه دکیزدن بوغازایچی قصرلرینه کیتدی؛ استانبولده دکانلر قپاندی. ایکی سنه اولده، وندیکلی قپودان حسن پاشا — که قره‌دکیزی صبانجه کولندن باشلایه‌جق برجدول ایله ازمید کورفزینه ایصال ایتمك کبی کوزل برتصورده بولنمشیدی — زکریا کبی فجئةً وفات ایلمشدر؛ پلین، بیتینی خطه‌سنی اداره ایدرکن ترایانه بویله برتکلیفده بولنمش وبو مسئله قره‌دکیزدن استانبوله کراسته وسائره نقلی مصارفنی تهوین مقصدیله سلطان سلیمان زماننده دخی موضوع بحث اوله‌رق تصویب ایدلمش ایدی. واقعاً، دها قانونی زماننده صبانجه‌دن ازمید کورفزینه قدر اولان مسافه دن یکرمی بیك ذراع، دولت عثمانیه‌نك الك بیوك معماری اولوب استانبولده سلیمانیه وادرنه‌ده سلیمیه‌یی انشا ایتمش اولان سنان و روم اولمسی محتمل بولنان اوسته غورز نیقوله (٣) طرفندن تسویه اولنمشیدی؛ لکن اوآرالق پادشاهك نظردقتی محاربه‌لره انحصارایتمسیله عملیات تعطیل ایدلدی. سنان پاشانك تکلیفی اوزرینه ازمیده اوتوزبیك عمله کوندرلدی (١١مارت ١٥٩١ — ١٥ جمادی‌الاولی ٩٩٩). عملیاته نظارت وظیفه‌سی صوقوللونك اوغلی حسن پاشایه احاله قلندی. بالذات صدراعظم‌ده، قپودان پاشا واناطولی قاضی‌عسکری

(١) «زکریا افندی، علامهٔ عصر، شارح هدایه ومفتاح ومحشیٔ صدرالشریعه اولان دولتلیدر؛ دست بوس خلعت بهارایچون سرای سلطانیه واردقده اول آنده فواق مرضیله وفات ایتدی، ١٠٠٠» نعیما، ج ١، ص١١٢. (مترجم)

(٢) سلانیکیه نظراً بو تاریخ اواسط ذی الحجه اوله‌جقدر (مترجم).

(٣) بو استاد، سلانیکیده، ص ٥، کرز نیقوله اسمیله کچمشدر؛ روم اوله‌جغنده شبهه یوقدر. (مترجم)

رفاقتنده اولدینی حالده، باشتارده ایله ازمیده کیدوب اوچ کون اراضینك تسویه‌سنه نظارت ایلدی . لکن بو تشبثك خلافکیرانی او درلو ایشلرك خلقه مضر اوله‌جغنی سویلیه‌رك اجراسنه مانع اولدیلر(١) . سلطان مراد، بو القاآت اوزرینه: « جدوللر آچقدن ایسه کیلر یاپمالیدر ؛ استانبوله کراسته نقلی، شمدی‌یه قدرنصل اولمش‌ایسه ینه اویله اولور » دیدی. بو مطالعات اقتصادیه‌یه قارشی وکلا: « پادشاهلرك سوزی ، سوزك پادشاهلریدر(٢) » دیمکدن باشقه برجواب بوله‌مادیلر .

١٥٩٢ تساوئ لیل ونهاریله هجرتك اون برنجی‌عصری باشلادی؛ بتون فکرلر بیوك وقعه‌لره منتظر ایدی ، چونکه افکار شرقیه‌یه نظراً هرعصرك وعلی الخصوص هر عشرهٔ اعصارك ابتداسی — دهای ذی قدرتی زمانینه حاکم — بر بیوك آدمك ظهوریله جالب‌دقت اولور. بوانتظار، بیوك شاه‌عباسك جلوسیله ایرانده یرینی‌بولمش کبی ایسه‌ده اون برنجی‌عصرك نصف اولی کندیسی‌ایچون برزمان حرب واختلالدن باشقه برشی‌اولمایان دولت‌عثمانیه‌ده بسبتون‌بهوده قالمشدر. الکزیاده مظهراحترام‌اولان ایکی عثمانلی مورخی —که بری حاجی قالفه ، دیکری نعیمادر — مجرد یکی برسلسلهٔ اعصارك باشلامسندن‌دولایی تاریخلرینه اون‌برنجی‌عصرك ایلك‌سنه‌سندن ابتدا ایده‌رك بونقطهٔ عزیمتك اختیاری ایچون اثرلرینی بربیوك وقعه‌دن یاخود یکی برعصر تاریخی آچه‌جق بربیوك زماندن اعتبار ایتدرمك کبی برلزوم سردی زحمتنه کیریشمزلر.اون برنجی عصرك ایلك سنه‌سنده صدر اعظم سیاوش پاشانك عزلیله یرینه سنان پاشانك نصبنی موجب اولان طغیان، بوندن اولکی اوچ عصیاندن بسبتون باشقه بر صورت کوسترمشدر. بودفعه یکی‌چریلردکل،سپاهیلرعصیان‌ایتدی؛ یکی‌چریلرایسه سپاهیلری تنکیل ایده‌رك اسایشك اعاده‌سنه معاونت ایتدیلر . اون برنجی عصر هجرینك ایلك سنه‌سی‌اولسه اولسه‌صنوف مختلفهٔ عسکریه‌یه سرایت‌ایدن اختلالاته‌مبدأ اولدینی‌ایچون دورهٔ جدیده آچمش عد اولنه‌بیلیر ؛ دیکر طرفدن مراد ثانیدن بری یوز اللی سنه ظرفنده،یعنی محمدثانی، بایزیدثانی، سلیم‌اوّل حتی‌سلیمان سلطنتلرنده نادراً وقوعه کلن انتظامسزلقلرله‌عرض وجودایدن بوفکرعصیان، یکی‌چریلری دهاجدی ودهاصیق قیاملره‌سوق ایتمش وشوحال سپاهی صفلرینه‌ده سرایت ایتمشدر. برمواجب تأدیه‌سی

(١) وندیك ایلچیسنك ١ نیسان ١٥٩١ راپوری : « Opposizion fatta al primo Vezir nel taglio di Nicomedia da Ferrat dal Capitan del mar. »

(٢) « کلام‌الملوك، ملوك الکلام.

کونی (۲۷ کانون ثانی ۱۵۹۳ — ۲۳ ربیع الاخر ۱۰۰۱) یکی چریلر تخصیصاتنك مجموعی و سپاهیلر تخصیصاتنك یالکز بر قسمی ویرلدیکندن شو تفریق ورجحان بر کورولتی یی مستلزم اولدی : سپاهیلر دیوانه هجوم ایدرك دفتردار امیر پاشانك باشنی ایستدیلر. پادشاه، منازعه یی تسکین ایچون درحال ایچ خزینه دن یوز یوك اقچه ویردی؛ سپاهیلر پاره یی آلمایوب مطلوبلرنده اصرار کوسترديلر. چاوش باشی ایله تپوجیلر کد. خداسی او چ درت دفعه کیدوب «علوفه کزی آلیکز؛ دفتردارك باشنی نه یاپه جقسکز؟» دیدکجه طاش یاغدردیلر. قاضی عسکرلر چیقوب «ایشته علوفه لریکز ویرلدی. دفتردار آل رسولدر ؛ خلاف شرع نصل اولدیره بیلیرسکز؟ » دیدیلر، دیکلنمدی. نصیحتی متضمن ظهور ایدن خط همایونی قاضی عسکرلر عسکره اوقودیلر سه ده اصغا اولنمادی. وزیرلر قارشیلرینه چیقدیلر ؛ اونلری ده طاشلادیلر . سلیمانیه و ایاصوفیه واعظلری صوفیلریله دعوت اولندی؛ بونلر وزیرلرك اوکنده اسکمله اوزرینه اوتوروب ماجرایی اکلادقدن صوکره ایکی دفعه سپاهیلره نصیحت ایتدیلر سه ده بونك دخی فائده سی اولمادی. یکرمی قدر سادات کلوب « آل رسول کناهسز قتل اولنورمی؟» دیه فریاد ایتدیلر؛ اونلره ده طاش آتلدی ؛ بر ایکیسی یاره لاندی. بالآخره دفتردار، مجوزه سنی چیقاروب باشنه یشیل صاریق صاره رق اورته یه آتلق ایستدی ایسه ده چاوشلر و دیوان خلقی فریاد ایده رك دوندردیلر. دفترداری سومین بویالی محمد پاشا صدر اعظمه خطاباً: «دولتلی! بو آدمی دهانه قدر صیانت ایده جکسکز؟ کچنده محمد پاشایی وزیر ایکن ویردیکز؛ بو بر دفتردار در ، ویروب فتنه یی دفع ایدك » دیه جك اولدیسه ده قاضی عسکر بوستان زاده یوکسك سس ایله : «بو دیوان یزید دیوانیمیدر که آل رسولك باشی بوراده پامال اولسون؟» دیه رك صوصدردی . او آره لق یکی چری اغاسی خط همایون ایله دیوانه چاغیرلدی؛ عموماً یایا باشیلر ، یکی چری چاوشلری نفرات ایله چارشیلری دولاشدیلر . سرای سیرجی ایله طولمشیدی . ایکندی یه قدر نزاع اوزادی ؛ نهایت تپوجیلر ایلریده کی سیرجیلری ، شکایتجیلری سوروب اورکودرکن «بره اورك!» سسی ایشیدیلوب پادشاه طرفندن امر صادر اولدی ظنیله دیوان اصحابی، مطبخ خدامی اودونلرله، باغچه پارمقلقلریله، مطبخ الاتیله سپاهیلره هجوم ایتدیلر ؛ او آره لق سرای مطبخنه اودون کتیرمش اولان آرابه لر یولی قپامش اولدقلرندن قارغشه لقده او چ یوز اللی یدی کشی ترك حیات ایلدی . بونلر دفن اولنمایوب لاشه لری دکیزه آتلدی . نهایت یکی چری اغاسی کلدی، طیشاریده کی سیرجیلری طاغتدی؛ یول آچلدی، دیوان اصحابی عودت ایلدیلر.

پادشاه، عاصیلرك خذلاتنه ممنون اولهرق سیاوش پاشایه خلعت ویردی. مع هذا سلطان مراد، یکی قاریشقلقلرك اوکنی آلمق ایچون سپاهیلرك علوفه‌سنی ویردیره‌رك اوچ دفترداری عزل ایتدی؛ ایکی کون صوکره‌ده صدر اعظم سیاوش پاشایی عزل ایله یرینه — معلقره منفاسندن دعوت اولنان — سنان پاشایی تعیین ایلدی. او صیره‌ده دیوانك دیکر آلتی وزیری شوصورتله ترتیب اولندی: صدارتدن معزول فرهاد پاشا، مراد ثالثك دامادی ابراهیم پاشا، قپودان پاشالقده حسن پاشایه خلف اولان جیغاله زاده سنان پاشا، جراح محمد پاشا، بویالی محمد پاشا، خضر پاشا، (۱). دیوانه ایلك تعرضلری نفوذلرینی آرتیرمش اولان یکی چریلر بوغدان بکلکی تختنه برایستدکلرینی چیقاردیلر؛ آرون اسمنده بربوغدانلی — که سایسلکدن بوبارا ولمشیدی — کوستردیکی سماحتلرله بوعسکرك توجهنی قازانمش وشو صورتله بك اولمش ایدی (مایس ۱۵۹۲ — شعبان ۱۰۰۰). لکن آرون، ویرکی یی تمامیله اوده مدیکندن مأموریتندن برسنه کچمکسزین قپوجی باشی محمد معرفتیله عزل اولنه‌رق استانبوله کتیرلدی. یکی چریلر محمیلری حقنده بویله معامله ایدلمسنی تقبیح ایده‌رك وویوده‌نك بوقدر آزبروقتده عزلی حقلی اولمادیغنی بیان ایتدیلر؛ بونلرك حرکت تهدید کارانه‌سی دیوانی قورقوتدیغی جهتله آرون ینه بوغدان بکلکنه کوندرلدی. لکن برمدت صوکره ووبوده، بورجلرینه ویرمك اوزره اوچ ملیون ایله استانبوله کلوب غلطه‌ده کیزلندی؛ یکی چریلر بونك منزویانه عمر کچیرمسنی کندیلرینه قارشی برخطاسی بولندیغنه عطف ایده‌رك بوشبهٔ عادیه اوزرینه خانه‌سنه هجوم ایله کتیردیکی پاره یی یغما ایتدیلر. عثمانلیلرك دلی تلقیب ایتدکلری پیه‌ر — که خزینهٔ پادشاهی یه دها زیاده پاره کوندرمك بهانه سیله بوغدانی اختلاله ویرمشیدی — استانبولده بالق پازارنده اصلدی.

افلاقده میخه، قبول اسلام ایله نیکبولی سنجاق بکلکنه تعیین اولندیغی وخلفی رادو (۲) خلع ایدلدیکی جهتله الکساندر وویوده لغه نصب ومیرعلم قورداغامعرفتیله مقامنه اقعاد اولندی. الکساندرك معیتیله مملکته کلن یکی چریلر وترك ملتزملری هردرلو تعدیاتی اجرا ایله قادینلره تعرض ایتدیلر، ویکی چری قیدایتمك اوزره دلی قانلیلری طوپلادیلر.

(۱) برصحیفه یوقاریده کی «برکورولتی بی مستلزم اولدی» فقره‌سندن بورایه قدر برلری هامه‌ر نعیادن ترجمه ایتدیکی جهتله بزم ترجمه‌زده اصلنه‌ده مراجعت اولنمشدر. (مترجم)

(۲) «Rado stato demesso come uomo di poco giudizio» وندیك مناسباتی خلاصه‌سی، مارت ۱۵۹۱.

ینه او صیره ده شاه عباسك یکنی حیدر میرزانك اوغلی استا نبولده سنت(۱) ایدیلهرك بر ایران ایلچیسی حاضر بولندی ؛ پادشاهه عرض عبودیت ایتمك اوزره شروان والیسی وساطتیله نائل رخصت اولان گیلان خانی احمد خی بو آره لق استانبوله واصل اولدی . علوم شرقیه نك هر شعبه سنه واقف اولان احمد خان حسن قبوله مظهر اولهرق مورخ سلانیکی کندیسنه مهماندار ویرلدی . اوزبك خانی طرفندن ممالکتدن طرد اولندیغی جهتله پادشاه، استدعاسی اوزرینه کربلاده اقامتنه مساعده ویومی ایکی یوز سکسان بش اقچه وسنوی بش یوز کیله بوغدای و آرپه تعیین ایلدی . آنجق احمد خان مؤخراً بغداددن خفیاً شروانه عزیمت ایتمك ایستدیکندن گنجه والیسی کندیسنی محبسه آتدی .

هجرتك اون برنجی عصرینك ایلك سنه سی، عثمانلی علماسندن یدی ذاتك وفاتی ومجارستان محاربه سنك اشتغالی ایله ده اشارتلنمشدر . بو مؤلفلردن دردی ترجمه لری، شرحلری ، لغتلری ایله عثمانلی . عجم ، عرب ادبیاتنك تعاطیسنی تسهیل ایده رك بو اوچ لسانه بیوك خدمت ایتمشلردر : سودی وشمعی ایرانك اك بیوك شاعر ربابی واخلاقی و تصوفیسی اولان حافظی ، سعدی بی ، جلال الدین رومی بی ترجمه ایلمشلردر (۲) ؛ وان قولی (قول، کوله معناسنه در) جوهرینك عربی لغتنی ترجمه ایتمشدر (۳). محمد ثانی عصرنده مشهور اولان ملا خسروك اعقابندن خسرو زاده دخی قطب الدین مکینك یمن تاریخی ترجمه وغلطات نامیله براثر ترتیب ایلمشدر. اشبو غلطات ، کلماتك اصللرینه باقلمیه رق صورت تلفظلرینه کوره یازلمق کبی خطالری ارائه ایتمکده اولوب اسمی اولان « غلطات » کلمه سی galimatias غالیماتیا شکلنده متعدد اوروپا لسانلرینه گچمشدر. بشنجیسی ، قالی زاده عبدالرحیم ، یکنی قالی زاده حسنك تذکرة الشعرا سنده کرامی مخلصیله ذکر ایدلمشدر . آلتنجی ویدنجیسی، منشی مخلصی حائز اولان وتفسیری وحریرینك اثر مشهورینه شرحی بولنان آیدینلی محمد وخلفای اربعه نك مناقبنه دائر

(۱) سنت ایدیلن « شهزادهٔ عجم میرزا حیدر » ك کندیسیدر . بو مناسبتله محمد پاشا سرایی دینیلن محله بیوك ضیافت ویرلدی ، نعیما . ج ۱ ، ص ۸ . (مترجم)

(۲) سودی ، حضرت مولانایی و سعدی بی شرح ایلمشدر ؛ کافیه و شافیه یه ده ترجمه لری واردر. بوسنه لیدر. شمعی مثنوی بی، دیوان حافظی، گلستان وبستانی ترکچه شرح ایتمشدر.(مترجم)

(۳) وان قولینك ترجمه ایتدیکی « صحاح جوهری » در . آثار علمیه سندن درر حاشیه سی و ترجیح بینات نامنده کتابلری و سیاسیاته دائر رساله لری واردر . امام غزالینك فارسی کیمیای سعادتنی ده ترجمه ایلمشدر. (مترجم)

بر اثر و برمولد نبوی ایله «هشت بهشت» و دیکر آثار تصوفیه صاحبی بولنان سیواسلی شمسیدر (۱).

یکی چریلرك متمادیاً تجدد ایدن فکر اختلالنه فاصله وسپاهیلرله منازعه‌لرینه خاتمه ویرمك ایچون کندیلرینی عاجلاً حدوددە بر محاربه ایله اشغال ایتمك لازم کلیوردی. بوکونه قدر دولت عثمانیه تاریخی یازمش اولان اوروپالی مورخلر بوخصوص ایچون دیوان همایونده سکز فکر مختلف اورتەیه قونلدیغنی وسکز وزیرك (اصل بوکه وزیرلر یدی ایدی) هر بری ایران، فاس، مالطه، اسپانیا، وندیك، ناپولی، لهستان، مجارستان ممالکندن برنده حرب ایدلمسنی التزام ایلدیکنی یازارلر. آنجق دولت عثمانیه‌نك صوك درت سنه ظرفنده و آسیا و آوروپا حکومتلریله محاربانك اشتعالی صیره‌سنده‌کی مناسبات خارجیه سنه دائر ویردیکمز خلاصه اوروپا تاریخ نویسلرینك زعمنه کوره دیوانده وقوع بولمش اولان مذاکرات و اوزون اوزادی یه ایراد ایدیلن نطقلر حقنده نه حکم ویرمك لازم کله جکنده شبهه براقماز. عثمانلیلرك کندی محفوظیتلری ایچون آرزولری خلافتەاولمق اوزره، اوزبکلرك ایران ایله محاربه‌لرنده مساعدهٔ طالعه مظهر اولدقلرندن و مرادك متفق گیلان خانی امارتندن طرد و استانبوله التجایه مجبور ایتدکلرندن بری دیوانده منفعت سیاسیه منفعت دینیه یه غالب اولمغه باشلامش ایدی؛ اوزبك خانینك ایرانی تحت حکمنه آلوب ده دولت عثمانیه ایچون مخاطره‌لی بر قومشو اولمسی قورقوسی ایران شاهیله محاربه ایتمك فکرینی تبعید ایتدکدن باشقه اوزبکلره قارشی معاونت ایستمکه کلمش اولان سفیری حقنده حسن قبول کوسترلمسنی استلزام ایتدی (۲) عثمانلیلرك مظاهر تیله نائل تخت اولان ودولت عثمانیه‌نك صادق اوامر کذاری اولمقده دوام ایدن فاس حکمداریله دخی بر محاربه مسئله‌سی اورتەیه قونیله مازدی. ادوار بورتون معرفتیله صوك

(۱) محمد، آیدین اق حصارندندر. شمسیٔ سیواسینك آثارندن: «عبرت نما، مناقب خلفاء اربعه، کلشن آباد، مولود نبی، هشت بهشت، منازل، مرآت الاخلاق، نقدالخاطر». (مترجم)

(۲) Il Sgr. di Gilan fu tenuto in prigione dall' avo del presente Re per anni 22, e a preghier di suoi parenti lo liberò dandogli la figliola per moglie con la restitution del suo paese, havendo una sola figliola. Il Signor non persistera nella protezione del Principe di Gilan, della quale non e fatta menzione nella capitulazione — vale più il rispetto di stato, di quello di religione. Il Persiano intesa la unione del Principe ci Gilan con Obsek Tataro era andato senza aspettar risposta della

«وندیك خلاصه‌سی، ۲ ایلول ۱۵۹۱». سلانیکی «کذلك، ٤ مایس ۱۵۹۲.

تجارت عهدنامه‌سنك عقدندن بری ده مرادثالثك انکلتره ایله مناسباتی دها آزدوستانه دکل ایدی. کلیتلی پاره لرله انکلیز منافعی ایچون قازانمش اولان مورخ سعدالدینك موافقتی (۱) و الیزابه‌تك قتولیکلری بت پرست، و پره‌سبیته‌ریه‌نلرله (۲) هوغنوتلری (۳) بر نوع مسلمان(٤) عدایتمك صورتیله ترکلرك افکارینه پك موافق کلن مخابرات متوالیهٔ ساسیه‌سی ده بونتیجه‌لرك استحصالنده خیلی تأثیر ایلمشدر. بونکله برابر انکلیز ایلچیسنك ناوار قرالی اهنده و اسپانیا علیهنده بر عثمانلی دونانماسی ارسالی حقنده‌کی طلبی هیچ برموفقیته نائل اولمادی (٥). فرانسز ایلچیسی لانسقوم دردنجی هانرینك جلوسنده مارسیلیا اهالیسنه قارشی برفرمان پادشاهی آله‌بیلمش ایدی که بونده اکر مارسیلیالیلر فرانسه‌طرفنی ترك‌ایدوب ده اسپانیاطرفنی التزام ایده‌جك‌اولورلرسه کندیلریله محاربه آچیله‌جغی بیان ایدیلیوردی. دردنجی هانری، جلوسنی دولت‌عثمانیه‌یه انکلیز سفیری معرفتیله تبلیغ ایتمش و لانسقومك « هیئت متفقه » یه خادم اولدیغنی بیان ایله اونك اعاده‌سنی بیلدیره‌رك یرینه موسیو دوبره‌وی کوندرمش ایدی. سفیر جدیدك وصولنده پادشاه، اوزمانه‌قدر مسدود بولنان غلطه‌کلیساسنی آچدردی؛ لانسقوم اسپانیاجاسوسی اولمقله اتهام ایدیلەرك غلطه‌ده حبس اولندی؛ صوکره براقیلەرق مالطه‌یه کوندرلدی(٦).

risoluzione di quanto haveva trattato il suo Capigibaschi a quella porta L'ambassador di » کذلك، ۱۳ حزیران « impatronandosi del suo stato. Persia licentiato colla promessa che il suo Re sara assistito contra Doppo l'arrivo del Am- » کذلك، ۱۰ اغستوس ۱۵۹۸ . « Osbeck Tataro. bassador di Persia si e publicato che il Principe di Gilan sia mancato di vita, cosi per li molti anni come per il travaglio perso per il cattivo esito della sua negoziazione. » کذلك، ۱۳ تموز ۱۵۹۳ .

(۱) « انکلتره ایلچیسی خواجه‌ایله زیاده مخادنت پیدا ایتمشدر؛ باشقه بریله مناسبتده بولنماز » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی، ۳۱ اغستوس ۱۵۹۲ .

(۲) اسقوچیا پروتستان کلیساسنه تابع اولانلر (مترجم)

(۳) فرانسه‌ده پروتستانلره ویریلن لقب تحقیر . (مترجم)

(٤) سنان پاشا ایلچی پەزه‌نه دیور ایدی که: « انکلیزلرك مسلمان اولمری ایچون پارمقلرینی قالدیروب «اشهد» دیملرندن باشقه برشیئه لزوم یوقدر ». ئه‌چینفك‌راپوری، ۱۵۸۸ . بورتون باب‌همایونه مخطره‌سنده ذات‌شاهانه یدی سنه‌دن بری هرسنه الیزابه‌ته برمکتوب یازه‌رق ایکنجی فلیپه قارشی معاونت وعدایتمش ایسه‌ده شمدی‌یه‌قدر مکتوبلردن باشقه برشی کورلمدیکنی یازار.

(٥) وندیك مناسباتی خلاصه‌سی ، ۲ تشرین ثانی ۱۵۹۱ .

(٦) « Lancome vien spedito e dato in mani del ambassador d'Ing- hilterra con la restitution delle maggior parte della roba » ۱ مایس ۱۵۹۲ .

دولت عثمانیه‌نك ، سیگیسموندك جلوسندن بری لهستان علیهنه متعدد شکایتلری وارایدی؛ زاموا سکی قوماندهسنده بولنان لهستان اردوسی طرفندن اسیر ایدلمش اولان آرشیدوق ماقسیمیلیه‌ن سربست براقلمشیدی؛ اوندن باشقه لهلر قریم تاتارلرینی جدی برمغلوبیته دوچار ایتمش ایدیلر . لهستان انتره‌نونسی آندره فوده‌ره ، یاقینده برسفیر کله‌جکنی بیان ایله دیوانی موقتاً تسکین ایلدی . واقعا ، برآی صوکره ، ۱۲ نیسان ۱۵۸۹، پول اوخانسکی نامنده برایلچی ظهور ایتدی که یوز سکسان سنه‌دن بری ایکی دولت آره‌سنده موجود مصالحه‌نك تجدیدی طلبنه مأمور ایدی(۱). سفیرك اعتمادنامه‌سنده قرال ، پادشاهه سلطان سلیمان ایله برنجی سیگیسموند وسلطان سلیم ثانی ایله ایکنجی سیگیسموندہ واتیه‌ن باتوری ایله مراد ثالث آره‌سنده جاری اولان مصافاتی اخطار ایدیوردی. دیکر طرفدن اوخانسکی ، لهستانك دولت عثمانیه‌یه ویرکی ویرمکه‌نه اقتداری ، نه‌ده ارزوسی اولمادیغنی بیان ایتدی. بوافاده صدراعظمی صوك درجه‌ده منفعل ایده‌رك سفیر حقنده اوقدراغیر معامله‌لری موجب اولدی که آز برمدت صوکره استانبولده وفاتی وقوعه کلدی. پادشاه قازاقلرك بیالغرودن ، تهزه‌ن ، اودی طرفلرینه تعرضلرندن شکایت ایتمك اوزره قراله اوزون برمکتوب یازدی . میرزا حیدرك پارلاق برسفارت هیئتی ایله برلکده استانبوله کله‌رك ایران ایله معاهده عقد ایدلمش وطقوز سنجاق ایله برچوق خزینه‌لر قازانلمش اولدیغنی ده اوصیره‌ده بیلدردی؛ ایکی ملیون اقچه ، حساب اخرله ایکی یوزبیك دوقه قیمتنده سمور کورکدن عبارت اولمق اوزره برویرکی طلبنی تکرار ایدیوردی؛ بوکاموافقت اولنمادیغی صورتده بتون لهستانی تخریب ایتمك اوزره عثمانلی اردولرینك تاتار اردوسیله برلشه جکنی وروم ایلی بکلر بکنك بوندن طولایی حدود اوزرنده قیشلامق اوزره امر آلدیغنی ده علاوه ایلیوردی ؛ مع هذا قراله نه‌قرار ویره‌جکنی دوشونمك اوزره ایکی آی مهلت ویریوردی. لکن انکلتره سفیرینك ومولداویه‌ووویوده‌سی بوغدانك

Lancome ha ottenuto di far il suo viaggio in liberta col giuramento» che ha prestato a Nevarristi di appresentarsi in termine di mesi 6 a Navarra, e restato col Brevi il figlio suo maggior.» ۲۵ مارت ۱۵۹۳ . وندیك ایلچیسنك راپوری.

(۱) بوحسابه کوره ترکلرك ۱۴۹۲ ده لهستانه وقوعه کلن بیوك استیلالری مملکتی دوچار تزلزل ایتمش عد اولنمادیغی کبی ایکی دولت آره‌سنده ایلك معاهده ۱۴۱۰ سنه‌سنده امضا ایدلمش اولق لازم کلیر . لکن تاریخ ، یاغه‌للون Yagellon زمان حکومتنده ۱۴۸۹ سنه‌سی عقد اولنان معاهده‌دن اول بر عهدنامه بیلمیور . قرومه‌ر ، ك ۲۹ .

وساطتیله (۱) صدراعظم ایچون اون ایکی بیك غروش وبش یوز سمور کورك و آیریجه یوزبالیه سمور ویوزقات لباس ویرلمك شرطیله مصالحه اولندی (۱۵ مایس ۱۵۹۰). لهستان ایلچیسی زاموایسکی تصدیقنامه لرك مبادله سنه مأمور اولدی [۳]. لهستان قرالنی تختنه نائل اولمق ایچون پادشاهه یوزبیك وصدراعظمه اللی بیك دوقه تکلیف ایتمش بولنان ترانسیلوانیا بیوك پرنسی، سیگیسموندك جلوسیله آمالنك بیهوده قالدیغنی کورمشیدی؛ بوطرفدن امید توسعی قالمایجه طوسقانه غیران دوقه سنك قیزینی آلمق صورتیله خاندانك تأیید اقتدارینه چالشدی ؛ فقط دولت عثمانیه بوتصورك اجراسنه مانع اولدی (۱۳ تشرین اول ۱۵۹۲).

ایراندن عودت ایدرکن، روسیه نك آله جغی ایبك بالیه لری مقابلنده طوپ ومهمات ویرمه جکنه دائر کورجستان بکلربکلریله بر عهدنامه عقد ایتمش اولان بر روسیه مأموری اوصیرده استانبوله ورود ایتدی. ذات شاهانه یه سمور کورکلر، بیاض طوغانلر، صو آیغیری دیشلری تقدیم ایده رك جامعه تحویل اولنان کلیسایه بدل دین خرستیانی آیینك اجراسی ایچون یکی برکلیسا تخصیصی وروسلرك تاتارلره ویردکلری ویرکیدن صرف نظر ایدلمسی ایستدی. ایرته سی سنه نك بهارنده (۱۵۹۳) فه دور ایوانویچ یکی بر سفیر کوندردی ؛ بو ایلچی ایکی حکومتك قازاقلرله تاتارلرك تجاوزلرینه متقابلاً میدان ویرمه مه لری حقنده بر عهد نامه عقدینه دائر اولان مأموریتنده موفق اولدی.

اوسقوقلرك ممالك عثمانیه ده کی حیدودلقلری برآره لق وندیك ایله عثمانلیلر آره سنده حرب تهلکه سنی کوسترمدی ؛ لکن هر وسیله دوشدکجه وطنلرینك منفعتنه خدمت ایدن وندیك مهتدیسی حسن ایله بافا [صفیه] سلطان حدود عثمانیه یه وقوعه کلن تعرضدن دولایی پادشاهك حس ایتمکده اولدیغی خشنودسزلغی اوستریا ایمپراطوری اوزرینه تحویله موفق اولدیلر. «اوسقوق» کلمه سی دالماچ لسانینده «قاچغین» معناسنی تضمن ایدر. ترکلرك خروآتسنانه، دالماچیایه، آرناودلغه استیلالری بو مملکتلرك اهالیسندن برچوغنی کیرلمسی امکانسز صایلهجق یرلرده ملجأ آرامغه مجبور ایتمشیدی. سالونا خرابه لری قربنده کی کلیس قلعه سنی اشغال ایدن پیه رغروسیش، اون آلتنجی عصرك بدایتنده بوفراریلردن بر چوغنی قبول ایتدی. بونلرك عثمانلی اراضیسی اوزرنده متمادیاً یاپدقلری جولانلر

(۱) « Confirmazione della pace con Poloni ricercata da un Nonzio » و « loro e traltata per il Bogdano » (وندیك خلاصه سی، ۱۳ حزیران ۱۵۹۱) و « Partita del amb. di polania, manda la copia delli capitoli conclusi. » ۳۱ تشرین اول ۱۵۹۱.

عثمانلی عسکری سوقی مستلزم اولدی . کلیسدن چیقارلمری اوزرینه کوآرنورو کورفزی نهایتنده واقع سه‌نیا لیمانه دخالت ایتدیلر . سه‌نیایه قاره طرفندن کیرلمسی طاغلر واورمانلر منع ایتدیکی کبی دکیز طرفندن‌ده خفیف صنداللردن باشقه برشی کیرمسنه برچوق طاشلقلر مانعدر . بوموقعده یرلشمش اولان اوسقوقلریاشامق ایچون نه‌زراعت ، نه‌ده‌بالقچیلق ایده‌بیلیرلردی . خرسزلغی ، حیدودلغی اعتیادایتمش اولدقلرندن ترکلرك اراضیسنده یغماجیلغه دوام ایدرلردی ؛ لکن دکیزك یاقین بولنمسی کندیلرینی باشقه بر عنصر اوزرنده تجربهٔ طالعه سوق ایتدیکی کبی دائما فورطنه‌لی وپك چوق کیرینتیلی چیقینتیلی برساحل‌دخی تعقیبدن محافظه ایدیوردی . احتیاج کندیلرینی قاره حیدودی یاپمشیدی ؛ دکیز کنارنده یرلشمش اولمری‌ده دکیزحیدودی اولمالرینی ایجاب ایتدی . بونلرك مسلح صنداللری ترکلرك کمیلرینی بولدقجه مسلط اولدقلری واسکله ولیمانلرده‌کی سفینه‌لرینی ضبطه قدر جرأت ایلدکلری جهتله الك زیاده عثمانلیلری اضرار ایدیورلردی . ایمپراطور ، اوسقوقلری علناً محافظه ایده‌رك اونلر کبی حدودك بتون سرسریلرندن طوپلانمش بولنان مارتولوزلره معادل طوتیوردی . تاتارلرله قازاقلر لهستان وروسیه‌حدودنده ، آقینجیلرله‌هه‌یدوکلر مجارستان حدودنده حیدودلق امتیازینه مالك اولدقلری کبی اوسقوقلرله‌مارتولوزلرده‌المانچیاووندیك حدودنده بوامتیازه صاحب ایدیلر (۱) . وندیك حکومتی دولت عثمانیه ایله معاهده‌لرنده وندیکه تابع مملکتلرده عثمانلی تجارتنك مصونیتنی تأمین ایتمش اولدیغندن دیوان همایون وندیکلیلره تعهدلرینك محافظه‌سنی ، عکسی حالده آدریاتیق دکیزینه بردونما کوندره‌جکنی اخطارایلدی (۲) .

(۱) بو کلمه‌لر هپ ترکجه‌دندر : هه‌یدوك ، حیدوددندر ؛ قوزاق ، اوسقوق و اقینجی ایله مترادفدر ، یالکز مارتولوز کلمه‌سی مجارجه‌دن آلنمش کورینور ؛ پوقویل «آرماتولی» کلمه‌سندن اشتقاق ایتدیریور . [هه‌یدوك ، حیدوددن آلنمش اوله‌بیلیرسه‌ده حیدودهانکی لساندن اولدیغی مجهولدر . هله مقدما «حیادید» صورتنده جمی یابیلان بو کلمه‌نك عربجه اولمادیغی بی‌اشتباهدر . قازاق ، قاچاق ، آقینجی بزم کلمه‌لریمزدر . اوسقوقك دالماچ لساندن اولدیغی یوقاریده کچدی . مترجم]

(۲) خزینهٔ اوراق ایمپراطوریده «ترك محرراتی» مجموعه‌سنده ۱ صفر ۹۹۹ (۲۷ تشرین ثانی ۱۵۹۰) تاریخیله اوسقوقلر حقنده شکایاتی متضمن اوله‌رق ایمپراطورروسدولف ایله دوجه پادشاهك وصدراعظمك ایکیشر مکتوبی واردر . پادشاهك دوجه محرر ایلول ۱۵۸۹ تاریخلی دیکر برمکتوبنده اوسقوقلر طرفندن ضبط اولنمش متعدد کمیلر طلب ایدیلیور . بنه اومجموعه‌ده سه‌به‌نیقوحدودینك تعیینی وطرابلس شام سنجاق بکی قاسمك وندیکلیلردن ضبط ایتدیکی اشیانك اعاده‌سی وبوسنه والیسی درویش پاشا طرفندن اوسقوقلر علیهنه درمیان اولنان شکایات حقنده بر فرمان واردر ؛ ذات شاهانه‌نك دیکر متعدد مکتوبلری‌ده موجوددر .

جمهورك بوتدبیردن دها بیوك برقورقوسی اولمادیغی جهتله اوسقوقلرك وندیك بایراغنه تعرضاتنی اورتهیه قویوب‌ده بوخصوصده برائت ذمتنی اثبات ایده‌بیلمسنی برموفقیت صایدی . بر برینی متعاقب استانبوله کوندریلن وندیك بالیوزی مورو ، زانی ، لیومانی (۱) مصالحه‌یی محافظه ایچون هیچ بر شیده اهمال کوسترمه‌مك اوزره امر آلدیلر ؛ بوخصوصده قپودان پاشا ایله بافا سلطان طرفندن مؤثر معاونتلر کوردیلر . دیکر طرفدن جمهور بونخرب اشقیایی ممالکندن دفع ایتمسنی ایمپراطوردن طلب ایده‌رك حتی اوستریانك اوسقوقلر علیهنده شدت کوسترمسنی استحصال ایچون روما سرایی توسیط ایلدی . واقعا بونلرك اوزرینه متعدد سوقیات وقوعه کلدی ؛ لکن حاصل اولان نتیجه‌لر عثمانلیلرك خشنودسزلغنی تزیید ایتمکدن باشقه بر شیئه یارامدیغندن بو اشقیا ایمپراطورك وجمهورك اراضیسی ایچنده بیله ترکلر طرفندن تعقیب اولندیلر . بونکله برابر اوسقوقلر مجارستان وخرواتلق حدودندن وترکیه ایله ایتالیایه‌هم حدود مملکتلردن برچوق ارباب شرتی متصل طوپلایورلردی . آزوقت ایچنده سه‌نیاء قومشو مملکتلرك بتون سرسریلرینه التجاکاه اولمشیدی . آنجق حکومت عثمانیه نهایت اوسقوقلره قارشی اونوعدن بریرلی عسکر ترتیب ایلدیکندن اوسقوقلر قاره‌ده کی تعرضلرینی همان بسبتون تعطیله وصنعتلرینی دکیز حیدودلغنه حصر ایتمکه مجبور اولدیلر . بوندن دولایی وندیك سناتوسی‌ده اوطرفلرده متمادیاً صیغلرده کزه بیله جك چکدیری وصندالل بولندرمغه وتجارت کمیلرینی حرب سفینه‌لریله محافظه ایتدرمکه قرارویردی . آرتق اغتصاب مشکل ومخاطره‌لی بر شکل آلدیغندن اوسقوقلر جای تخریب اولمق اوزره اووقته قدر پك چوق صاتاشمدقلری دالماچیا آطه‌لرینی انتخاب ایتدیلر : وه‌غلیاء آرابو ، پاغوجزیره‌لری خسار زده اولدی ؛ کویلرپاقلدی ؛ کویلیلر شهرلره التجا ایتدی . وندیکلیلر بالدفعات سه‌نیایه تعرض ایتمکی تصور ایلدیلر ؛ لکن ترکلر — موقعاً مهم اولان بویری بردها ترك ایتمك نیت خفیه‌سیله — شوتشبثلرنده دائما وندیکلیلره عرض معاونت ایلدکلرندن وندیکلیلر ، بومخاطره‌لی یاردیمی رد ایتملریله حیدودلق دوام ایلدی .

بوسنه والیسی حسن پاشاء نه‌جمهورك نه‌ده ایمپراطورك منع ایده‌مدکلری ، یاخود منع ایتمك ایستمدکلری بودائمی یغمالردن بیقه‌رق اوسقوق طاقمنی یالکز کندی حکومتنك

(۱) لیومانی ، اسپانیانك دولت عثمانیه ایله مصالحه‌سی مذاکره‌لرنده تعلیماتی خارجنه چیقمش اولدیغی ایچون جمهورك امریله محبوس صفتیله کرید اطه‌سنه کوندرلدی ؛ ناوار قرالیله انکلیز ایلچیسنك مذاکراتنی افشا ایتمش اولمقله‌ده متهم ایدی . اوستریا ایلچیسنك راپورینه مراجعت .

قوتیله محوایتمکه قرار ویردی. بش بیك کشی ایله خرواتلغه کچه‌رك نه دکز حیدود-لرینی، نه‌ده اوستریالیلری تفریق ایتمکسزین کروز وسوآنیش آره‌سنده‌کی اراضی‌یی کاملاً تخریب وتوماس اردودینك عائله‌سندن موروث موسلووینا قلعه‌سنی ترکلرك الندن آلمقده اولدیغی بر صیره‌ده سیسه‌کی محاصره ایلدی. ترکلر، غران طرفلرینه واقع اولان دیکر برجولانلرنده دخی اوطرفك بتون حیواناتنی محافظلرك کوزی اوکنده آلوب کوتوردیلر (اغستوس ۱۵۹۱). اوستریا طرفندن تأدیه اولنه‌جق اوتوزبیك دوقه سنه‌لك ویرکی ۱۵۸۹ ده ژان دومولاردوره‌ینه‌ك وایرته‌سی سنه‌شوارزه‌نوسینیوری وآرشیدوق ارنستك ساقیسی ستره‌ینس‌ده هرانره‌یشتاین معرفتیله ایصال اولنمشیدی. ینه اوسنه — مدت مدیده ایمپراطوروپادشاه آره‌سنده مخابره‌یه سبب اولان — اوچ اسیر بك سربست براقلمشیدی؛ ایمپراطور ترجمان اوژه‌رك‌ده قوییورلمسی استانبوله یازمشیدی. پادشاه، بر چاوش واسطه‌سیله ایمپراطوره کوندردیکی مکتوبده بوسنه وخرواتلق حدودنده بر طاقم وقایع حدوث ایتمش اولمقله برابر صلحك بقاسنی آرزو ایتدیکنی وبوغازنو باقیبانیا مبارزۀ منفرده‌لریله صلحی اخلال ایتمسندن دولایی فریدون بکك عزل ایدلدیکنی ده بیلدیریوردی. ایمپراطور، باب‌همایونك بو تمایلات مساعده‌سندن انتهاز فرصتله پەزەنی صلحی دها سکزسنه ایچون تجدیده مأمور ایلدی. بوعهدنامه‌ده (۱ صفر ۹۹۹ — ۲۹ تشرین ثانی ۱۵۹۰) اوتوز بیك دوقه سنوی ویرکیدن باشقه اولمق اوزره ایرته‌سی سنه بو خصوصه مأمور ایدیله‌جك هیأت سفارت واسطه‌سیله برکموش سفره طاقمی هدیه‌سی کتیرلمسی قرارلشدیرلدی. مع هذا، پادشاه، سه‌نیا اوسقوقلرینك حیدودلقلرندن دولایی ایمپراطوره شدتله شکایتدن خالی قالمادیغی کبی اوچ سنه‌مقدم بالاتون کولی کنارلرنده یاپیلان قلعه‌نك‌ده هدمنی ایستدی. اوته‌طرفدن ایمپراطور عثمانلیلرك اوستریا ایالتلرنده صیق صیق جولانلرندن شکایت ایده‌رك فوق-العاده برسفارت کوندرلمسنك کری براقلمسنی بوکا اسناد ایلدی. بونکله برابر صدر اعظم سنان پاشانك(۱) وبودین بکلربکنك تعجیل آمیز مکتوبلری اوزرینه سفارتی برآی صوکره اعزام ایلدی (۲). سرای ایمپراطوری مشاوری بوهمیالی فره‌دریق

(۱) بونلردن جمادی‌الاخری ۱۰۰۱ (مارت ۱۵۹۳) تاریخلی متعدد مکتوبلر ایمپراطورلق قنچلاریه‌سنده‌در. برنده سنان پاشا هدیه‌لرك کوندرلمسنی آسرانه اشعار و عکسی حالده حرب اولەجغنی اخطار ایدیور. ایتالیانجه‌یه مترجم دیکر برنده زرینی، باتیانی، ناداسدی حقلرنده شکایت ایلیور. بودین وبوسنه والیلری محمد وحسن پاشالرك دیکرایکی مکتوبی ۱۵۹۳ کانون ثانیسی وتموزی تاریخلرینی حاویدر.

(۲) ۱۹ اغستوس ۱۵۹۱ تاریخلی مکتوبنده ایمپراطور، حسن پاشانك استیلاسندن شکایت

هرکه ویچ، معیتنده اللی کشی ایله استانبوله کیتدی؛ فره دریقك قارداشی، بارون تورن، بارون مالووه‌ز، سفارت کاتبی هان، ترجمان مالك، اجزاجی سه یه‌ل، خدمهٔ خاصه‌دن مترویچه‌لی وراتیسلاو بونلرك آره‌سنده ایدی. سه یه‌ل ایله وراتیسلاو، سفارتك سر-کذشتی ودوچار اولدیغی حل‌مؤلمی یازمشلردر(۱). هرکه ویچ ذات شاهانه‌یه اوتوز بیك دوقه ویرکدن باشقه تجدید صلح ایچون تعیین اولنان وکموشدن معمول کاسه‌لر، قوپه‌لر، شکرسپتلری، تپسیلر، صراحیلر ایله مصنع صورتده ایشلنلمش التی آصمه ساعتدن مرتب بولنان هدایای تقدیم ایلدی. بوساعتلرك اوچ دانه سنده هر چالدقجه بر طاقم صورتلر نمایان اولوردی؛ برنجیسنده بربریله جنکلشیرسواریلر، ایکنجیسنده برترك طرفندن تعقیب و دردست اولنور بر قورت، اوچنجیسنده کوزلرینی، آغزینی، قولاقلرینی اویناديرر برترك وار ایدی. سفیر، ارناود فرهاد پاشایه، وزیرجراح محمد، سیاوش، ابراهیم پاشالره، قپودان پاشایه جنویز مهتدیسی جغاله‌یه‌ده هدیه‌لر ویردی؛ قوپه‌لردن، کاسه‌لردن، بلور صراحیلردن، کوزل ایشلنلمش اوللری المانیاده رودولف زمانی صنایعك حال ترقیسنی کوسترن آصمه ساعتلردن باشقه صدر اعظمه اوچ بیك ئه کو، دیکر وزیرلره بیکر ئه کو ویرلدی. سنان پاشا او یاقینلرده صدر اعظملقدن معزول اولدیغی جهتله سفارت کندیسنی اك صوکره زیارت ایتمشدر؛ بوحال ایسه پاشانك اوسترپا حقنده اوتەدن بری بالدفعات اثارنی اظهار ایلدیکی کبنی آرتیردی. پەزەندن بیك ئه کو هدیه ایستیوب آنه مامش اولدیغی ایچون اوکا خصومت ایتمش ایدی؛ بناءً علیه ایکنجی دفعه صدارته تعیین ایدیلنجه دیوان هیئتی حضورنده قابا برطرزده توجیه خطاب ایده‌رك حدتله: «ویرکینك تأدیه‌سنده نیچون بوقدرتأخر کوسترییلیور؟» دیدی. پەزەن، بونك سببنی بیلمدیکنی وویانه‌یه یازه‌جغنی سویلمسی

ایدیور: « Quæ sane res dubios nos et animo suspensos reddidit, ut neque Oratorem nostrum progredi, neque munus honorarium ulterius quam. Comaram usque perferri pateremur Significatur interea nobis eundem Bassam magno cum exercitu confinia nostra ingressum, Minzanth castellum oppugnasse atque incendisse. Zyzeck alteram arcem majoribus machinis bellicis adoi tum fuisse, tandem etiam Cumaram minorem in Canisiensi ditione vi maxima expugnasse erudeliterque et plane hostiliter per illas partes grassari.»

(۱) بارون وراتیسلاوك «سفارت ایمپراطورینك استانبوله سیاحتی» اثری لپسیقه‌ده ۱۶۸۷ وفره‌دریق سه یه‌ملك «سفارت ایمپراطورینك باب عثمانیه سیاحتی» اثری ۱۷۱۱ ده کەرلیجده باصلمشدر.

اوزرینه سنان پاشا ینه اوشدتله دوام ایلدی: « عادی بریازیجی‌یی (پەزەنی قصدایدر) ایلچی یاپمق اقتدارینی‌ویانه قرالنه کیم ویرمشدر؟» پەزەن « پادشاه برطوموز چوبانی وزیریاپدیغی کبی ایتپراطوردە بریازیجی‌یی سفیریاپه‌بیلیر» جوابیله مقابله ایتدی کەسنان پاشانك چوجقلغندە ارناودلقدە طوموز چوبانی بولندیغنی تلمیح ایدردی (۱). سنان پاشابوجوابدن منفعل اولمادی، حضارە قارشی تبسم ایدەرك «کافر بنم ویردیکم پارەیی اوجنسدن اچمه ایله اودەدی» سوزلرینی سویلدی .

صوك عهدنامەدە مقاوله‌اولنان هدایای معتادە وفوق العادەنك هەرکەویچ طرفندن هنوز تقدیم اولندیغی برصیرەدە بوسنه‌والیسی حسن پاشا، خارستوویچ وغورانی ضبط ایتمك، پەترینا وقوپلا ایرماقلری منصبندە پەترینا پالانغەسنی یاپمق، دردنجی بەلادن بری اوچ‌یوز اللی سنەدر مجارستان حدودینك اك مهم موانعندن اولان بیهاچی تسخیر ایلك صورتلریله یکیدن صلحی نقض ایتدی (نیسان ۱۵۹۲). میقاچی سیسه کدەکوزل برمدافعەدە بولندیسەدە بواثر شجاعتی وحشیانه حرکتلریله لکەدار ایلدی: حسن پاشادن مکتوب کتیرنلری حصارك اوزرندن طونه‌یه آتدردی، وتسلیم اولەجق کبی کورینوب قلعه‌ایچنه آلدیغی سپاهیلری باروت فیچیلرینه باغلادەرق فیچیلرەاتش ویردردی (۱۹ اغستوس). حسن پاشا بونك انتقامنی آلەجغنه یمین ایدەرك صوك بهارك ختامندن اول یمینی‌یرینه کتیردی: کندیسنی محاربه‌یه دعوت ایتمش اولان ناداسدی‌یی مغلوب ایدەرك (۲) بیك اسیر، اون ایکی طوپ، یدی بایراق آلدی. اوچ یوزاسیر مظفرانه استانبولدە اوسترپا سفیرینك اقامتگاهی اوکنه کتیرلدی؛ الایك اوکندەوحشیانه صدالرچیقارر موزیقه‌جیلر، اوندن صوکره دشمندن آلنمش سلاحلر، غنیمتلرله طولو آرابەلر بولونیوردی؛ نهایت ارکك، چوجق، قادین قارمه قاریشیق بیچارەاسیرلری عادی برحیوان سوریسی کبی دکنکلرله تعقیب ایدیورلردی (۱۹ تشرین اول ۱۵۹۲) (۳) . ترکلرك هرکون تجدد وهمان دائما مظفریتەاقتران ایدن خصومتلری خرستیانلق عالمنی اوقدر تلاشەدوشوردی که

(۱) E Sinan ambitioso,inconstante,contumelioso,infiato,imprudente,impudente, superbo, e nella pratica senza nessuna sorte di maniera civile , e anco chiamato da Turchi matto aventuroso. « اوروپای جنوبی حکمدار واهالیسی » عنوانلی اثرده رانقدن نقلاً فلوریانینك افادەسی .

(۲) مجارستان مورخلری بوبوزغونلق حقندە اختیارسکوت ایدرلر، لکن هرەکویجك راپورلرندە ووراتیسلاوك « سفارت ایمپراطوریەنك سیاحتی» اثرندە. ص ۲۳۲ ، مندرجدر .

(۳) اوزمانلر بوحالرە متمدن اوروپالیلر اورنك کوسترلردی . (مترجم)

ایکنجی رودولف روماو مجارستان دولت مقدسه سنده «ترکلر چاکی» عادتی احداث ایلدی: کلیسالرك ناقوسلری صباح، اوکله، آقشام اهل ایمانی [خرستیانلری قصدایدر]. قورقونج دشمنلرینه غلبه ایچون اللهدن استعطاف ایتمك اوزره عبادتخانه یه دعوت ایدردی. اوچ آی صوکره ۱۵۹۳ کانون ثانیسنده درکه اولجه نقل ایتدیکمز ایکی وقعه، یعنی سپاهیلرك عصیانی وسنان پاشانك ینه صدارت عظمایه نصبی حدوث ایلشدر. تونس ویمن فاتحی اولان سکسانلك سنان، مجارستانده محاربه ایتمکدن باشقه برشی دوشونمزدی؛ پادشاهی نقض صلحه اقناع ایچون هر درلو وسائطی استعمال ایتدی؛ بوسنه ومجارستانك ناخشنودمانیاتلرندن مخاصمه قاپیسنك آچلمسی حقنده برعرض حال عمومی کتیرتدی[٤]. تعلیمات خفیه‌سی سفارت معیتنده بولنان بر مهتدی طرفندن صدر اعظمه خبر ویرلمش اولان اوستریا ایلچیسی، حسن پاشانك سیسه‌ك قربنده اوغرادیغی مغلوبیتك خبر التمسنی متعاقب محبسه آتلدی. آرتق بوندن صوکره سنان پاشا خنکارك محاربه‌دن نفرتنه غلبه ایده‌رك ایکنجی رودولف ایله جنك قرارلشدیرلدی. تیللی لقبیله آکیلان حسن پاشا، سیاوش پاشانك صدارتی اثناسنده اوستریا علیهنده‌کی تشبثاتنده روم ایلی بکلربکی حسن پاشانك معاونتنه استناد ایتمشیدی؛ لکن سنان پاشا زمام حکومتی النه آلنجه روم ایلی بکلر بکلکنه کندی اوغلی محمد پاشایی نصب ایتدی. ذاتاً بوسنه والیسی حسن پاشا حقنده‌ده خصومت خفیه‌سی وار ایدی؛ چونکه ایکنجی دفعه صدارته کلدیکی زمان حسن پاشا استانبولده‌کی قوناغنی موقتاً کندیسنه ویرمش ایکن انفصالنده کری آلمش ایدی. یکی روم ایلی بکلر بکی، بوسنه والیسنی آنجق کندی قوتنه براقدی. ۱۵ حزیران ۱۵۹۳ ده حسن پاشا یکرمی بش اوتوز بیك (۱) عسکرله قولپانك صاغ ساحلنه چادر قوردی؛ کیجه، ایزووورنیق بکی مینك پیاده‌لریله نهری کچه‌رك ۱۹ حزیرانده بلهزگیوراق نامنده‌کی پاپاسك شجیعانه مدافعه ایتمکده اولدیغی سیسه‌کی محاصره ایتدی. ئه‌ردودی، اوئه‌رسپرغ، فلمنك محاربه‌لرنده تجربه ایدلمش بر جنرال اولان ئه‌گه‌نبرغ، رهدرهن، پارادهیزه‌ر قلعه‌نك امدادینه قوشوشوب قولپا واودرا نهرلری منصبنك تشکیل ایتدیکی زاویه‌ده حسن پاشا ایله جنکه کیریشدیلر (۲۰ حزیران). ایکی نهرك کنارلرینه رجعت ایتدیریلن ترکلر کوپریلر اوزرینه هجوم ایتملریله بونلر ثقلته طیانه‌میوب قیرلدی؛ عثمانلی اردوسندن اون سکز بیك کشی یا موقع محاربه‌ده، یاخود طالغه‌لر آره‌سنده قالدی.

(۱) نعما عثمانلی اردوسی قوتنی اون بیك ودشمن قوتنی قرق بیك کوسترر. ایستوآنفی ایسه ترکلره اوتوز بیك، مجارلره سکز بیك کشی ویرر.

حسن پاشا، ایزووورنیق بکی غازی ممی. احمد پاشا ایله سلطان سلیمانك کریمه‌سی مهرماه سلطانك قیزینك اوغلی اولدیغی ایچون سلطان‌زاده[٥] تسمیه اولنان کلیس بکی مصطفی، مهر ماه سلطان ایله رستم پاشانك بر کریمه‌لرینك اوغلی محمد تلف اولانلردن ایدی. ترکاردن آنان طوپلردن اوچی آلتمش لیبره چاپنده ایدی؛ اوزرنده ماقسیمیلیه‌نك آرمه‌سی اولان برنجی طوپ ایستیر یاحدودی قوماندانی بون طرفندن ضایع ایدلمشیدی؛ ایکنجیسی ماتیاس قوروینوس زمانینك پسقپوسی اردودینك آرمه‌سنی کوستریوردی؛ اوچنجیسی برنجی فردیناندك آرمه‌سنی حاوی قاچیانه‌ر طوپی اولوب صوقوللو، زرینینك باشنی یونك اوزرنده کسدیرمش ایدی. انسانجه، طوپجه بوقدر مهم ضایعات ایله، متعدد بکلرك وایکی سلطان زاده‌نك وفاتیله جالب دقت اولان سنه عثمانلی تاریخنده «بوزغون سنه‌سی» آدینی آلمشدر.

مع هذا، ایمپراطورك ساقیسی بارون پوپه‌ل دولوبقوویچ ۱۵۹۲ و ۱۵۹۳ سنه‌لری هدیه‌لریله پراغدن عزیمتله قومورنه وارمشیدی؛ سنان پاشا، کله‌جك اولان التمش بیك دوقه‌یی آلوب ده بونکله عسکرك علوفه‌سنی آرتیرمق اوزره حرب اعلانی پارەنك وصولنه تأخیر ایتمك ایستدی. استانبوله حسن پاشانك بوزغونلغی خبری کلنجه خلق پاشانك وسلطان زاده‌لرك ضیاعندن دولایی صدای بلند ایله انتقام ایستدیلر؛ اوغلك غیبوبتیله متألم اولان احمد پاشا زوجه‌سی ورستم پاشا کریمه‌سی، پادشاهی حربه تشویق ایلدی؛ سفارت ایمپراطوریه‌نك بتون اعضاسی حبسخانه‌یه آتلدی؛ بووقایعدن وقتنده خبر آلان پوپه‌ل ارتق محافظهٔ صلح ایچون امید قالمادیغنی کوره‌رك کری دوندی. صدراعظم سنان پاشا اردونك باش قوماندانلغنه تعیین اولنوب[٦] فرهاد پاشایی استانبوله قائم مقام براقه‌رق محاربستانه عزیمت ایلدی. درویشلر رقص ایده‌رك (۱) «هو» صدالری چیقاره‌رق اردویه رفاقت ایدیورلردی؛ بعضیلری کاغدن معمول طوپ، طوپوزو دیکرسلاحلری حامل ایدیلر؛ برطاقمی بربرینه ارتباط ایله بر زنجیر تشکیل ایتمش وآیی قیافتنه صوقلمش ایدی (۲). ایمپراطورك ایلچیسی عسکرك آرقه‌سندن کوتورلدی. سفیرك خانه‌سی خلقی اولا کورکه‌قوتلمش، صوکره بوغازایچنده کی مدهش قاره‌تله یه نقل ایدلمش ایدی. استانبولدن اون ایکی بیك یکی چری، کدخدالری قوماندەسنده حرکت ایلدیلر؛ لواء شریف محافظه‌سنه مأمور التی بلوکدن دردی اردو ایله کیدوب ایکیسی پای تخته قالدی. اوزونجه اووه‌یه

(۱) مولویلرك سماعی دیمك اولسه کرك. (مترجم)

(۲) ارتله‌رینه واوکارینه پوست آلمش دیمك اوله‌جقدر. (مترجم)

وارلدقده سنان پاشا اهالینك استدعاسی اوزرینه ایکی جفته خان، بر جامع وعمارت، جفته حمام و دکانلر یاپلق ایچون کندی کیسه سندن اوتوز بیك غروش ویردی. مهم اولان اوزونجه اووه دربندنده دخی ایکی کوی تأسیس ایده رك یاغودینا قضاسنه تابع باتچین بوغازنده برپالانغه و بر خان یاپمسنی امر ایتدی. اردو بلغراددە اون کون قالدی؛ هرهکویچ اوغرادیغی معاملهٔ سیئه دن دولایی بوراده زنجیرلرایچنده ترك حیات ایتدی (٤ ایلول ۱۵۹۳ — ۷ ذی الحجه ۱۰۰۱). سنان، افندیلرینك وفاتی ایچون هرهکویچك اوشاقلرینی مسئول طوتمقدن چکنمیه رك بوندن دولایی ایمپراطوره حساب ویرملری لازم کله جکنی بی حجابانه سویلدی، وکندیلرینی بودینه کوندردی. ۲۷ ایلول (۱ محرم ۱۰۰۲) اردوئه سه‌ك کوپروسنی کچدی؛ دشمنك راب آلتنده موقع طوتدیغنه دائر آلنان خبر اوزرینه سنان پاشا وه‌سپریم وپالوتا اوزرینه یوریدی؛ روم ایلی بکلربکی محمد پاشایه ده بودیندن سکز بیوك طوپك ستولوایسه نبورغ اوکنه کتیرلمسنی امر ایلدی. ایکی کون ستولوایسه نبورغ اووه سنده اردویه کچید رسمی یاپدرمق وعلوفه طاغتمقله بوقت کچیرلدی (۱). سنان پاشا بوسنه بکلربکنی اوراده براقه رق وه‌سپریمی محاصره یه کیتدی، بوقلعه‌نك محافظلری سربست چکلمك شرطیله اوچ کون صوکره تسلیم اولدیلر (۱۳ تشرین اول ۱۵۹۳ — ۲۸ محرم)؛ سکز کون صوکره ده کوچك پالوتا قلعه‌سی تسلیم اولەرق محافظلری مقاولهٔ واقعه خلافنه اعدام اولندی. یاقوه تپه‌سی قربنده کی اردوکاهنده اکسزین برمجومه اوغرامش اولان سپاهیلر اغاسی خرمك انهزام و وفاتی اوزرینه (۱۶ تشرین اول — ۱ صفر) (۲) سنان پاشا بودینه کیده رك یکی چریلری اوراده قیشلاتدی؛ یکی چری کدخداسی، زاغارجی، طورناجی بودین قلعه‌سی محافظه‌سنده؛ جبه‌جی، طوبجی، آرابه‌جی طاقمی پشته ده قالدی؛ دیگر یکی چریلر سکدینه کیتدی، عزیز دیمتریوس یورطیسنه مصادف اولوب معتاده کوره قاره ده، ده کیزده عثمانلی محاربه لرینك ختامی زمانی اولان قاسمدن اون کون صوکره عسکر بوقدر یورغونلقدن فتور کتیره رك سویلنمکه باشلادیلر، وسرعسکرك چادرینك ایپلرینی کسوب بلغراده دونمکه مجبور ایلدیلر. سنان پاشا، بلغرادده محاربه‌نك حسن نتیجه بولدیغنه دائر برکاغدایله رضوان اغایی استانبوله کوندردی.

(۱) نعیما ده، ج ۱ ص ۸٤، ۱۲۸۳ تمثیلی، ئه‌سه‌ك = اوسك، راب = یانق؛ وه‌سپریم = بسپرم؛ پالوتا = بولاته؛ ستولو ایسه‌نبورغ = اوستونی بلغراد املاسنده کوریلور. (مترجم)

(۲) خرم بلوك خلقندن جم کثیر ایله یاقوه طاغنه کیتمش ایدی. دشمن قریب ایدی. کیجه اوراده کچیرلدی. صباحلین دشمن بزم عسکر نمازده ایکن هجوم ایدوب اغایی سجاده سنده شهید ایتدیلر. نعیما، ج ۱، ص ۸٦ (مترجم)

مخاصمه‌نك كشادنده ترانسيلوانيا عسكريله عثمانلی اردوسنه التحاق ايتمك لازم كلن سيگيسموند باتوری صدر اعظمك حدتی آنجق هديه‌لرله كچيره بيلدی؛ سنان پاشا كله‌جك بهارده آچيله‌جق اولان سفر ايچون حاضر بولنمسنی ده امر ايلدی.

سنان پاشا بلغراددده قيشلامق اوزره پرلشديكی صيره‌ده قومورنده ناداسدی، پانی، زرينی، هارده‌ك قوماندەلری آلتنده برآلمان اردوسی طوپلاندی؛ ستولوايسه‌نبورغ اوزرينه يوريدی. تشرين ثانينك اوچنده ايمپراطور عسكريله ستولوايسه‌نبورغك مدافعه‌سنه شتاب ايتمش اولان بودين و اليسی حسن پاشا آره‌سنده برجنك وقوعه‌كلدی؛ عثمانليلر ميدان محاربه‌ده التی بيك كشی وقرق درت طوپ براقديلر؛ برمبارزه منفرده‌ده يان تاپولجانی طرفندن جريحه‌دار ايديلن حسن پاشا(۱) آنجق آتنك قوتيله قورتيله بيلدی(۲). ايمپراطورليلر عادتلری اولديغی اوزره بودفعه‌دخی مظفريتلرندن استفاده ايتمكی بيله مديلر؛ غرانی محاصره ايتمش اولسه‌لر دوشه‌جكی محقق ايكن بونی يا پمادیلر. ايستيريا عمومی قوماندانی قريستوف توفه‌نباخ تركلرك قيشين محاربه‌دن نفرت ايتملرندن استفاده ايدرك كندی قوتنی بالفينك قوتيله برلشديروب تشرين ثانی ايچنده زابادنا ودیوين قلعه‌لرينی آلدی؛ وبالاسانك يابديغی فوله‌كوكه كو قلعه‌لرينی بيقدی؛ فورغاچ عائله‌سنه عائد هولوكو ايله سوموسكو، ده‌وانی، بوياق، زه‌چه‌نی دره‌گه‌لی، هاياسكو آلمان اردوسنه تسليم اولديلر[۷].

(۱) اوزمان بر ديكر حسن پاشا طمشوار واليسی ايدی. بوحسن پاشا متعدد مكتوبلرنده اتيه‌ن باتوری‌يه — عرض اطاعت ايده‌جك اولورسه — كنديسنه قاشوخديولكنی (Prorex) آله‌جغنی وعد ايله اناطولی وروم ايلی بكلربكلريله تاتار خانك ومولداويه‌وافلاق بكلربنك كنديسنی قاشويه كوتورمك اوزره امر آلدقلرينی بيان ايديوردی.

(۲) سردار بلغراده كيتدكده دشمن اردوسنه باش اولان چاسار قارداشی هرسك ماتياش [ارشيدوق ماتياس] زرين اوغلی وديكر بكلربله استونی بلغراده يورييوب بيوك محاربه ايتديلر. برجوق دشمن مقتول اولەرق طوپلر آلندی. خصم اردوسی براز رجعت ايتدكده حسن پاشا بدون وپشته واطراف عسكرينی آله‌رق كلدی. دشمن قات قات صفلر دوزدی. « سورش » دينيلان برنوع عسكر — كه‌اتی وكنديسی كوك تيوره مستغرق، جسيم آتلری بربرينه زنجيرايله مربوط ايدی — هجوم ايدنجه حسن پاشا « بره غازيلر، غيرت وقتيدر » ديه كوردی. دشمن يكين (آغير) كلكله سوز ديكلميوب بودينه قاچديلر. حسن پاشا كندی آدملريله دشمن اورته‌سنه دوشدی؛ خيلی دشمن اولدردی؛ لكن اوته‌طرفدن پاشايه بردن قليچ اوشوردیلر؛ زره‌ايچنده اولمسيله كار ايتمدی ايسه‌ده مجروح اولەرق آتندن آيرلدی. حصار اغاسی احمد اغا، آت يتشديروب قورتاردی. پياده‌لر اقشامه قدر جنك ايده‌رك شهيد اولديلر، ديكر عسكر بدون وپشته اطرافنه يايلديلر. حسن پاشا مجروحاً بدونه كلوب بلغراده عرض حال واستمداد ايتدی (نعيما، ج ۱، ص ۸۷، تلخيصا. (مترجم)

توفه نباخك موفقیاتنده دوام ایله نه ئوغرادی آلمسی قولای ایدی(۱)؛ لکن بو موقع انجق کانون اوله آرشیدوق ماتیاس طرفندن ضبط ایدلدی. صدراعظم، ممکن اولان مدافعه یی کوستر مین برقاچ قلعه قوماندانی دیکرلرینه عبرت اولمق اوزره حبس ایتدردی؛ نه ئوغراد قوماندانی قره قریه لی محمد بك یکی چریلر طرفندن خفیا(۲) صلب اولندی. ٤ مایس ۱۵۹٤ ده آرشیدوق ماتیاس بتون قوتیله غرانی محاصره ایتدی؛ آنجق یکرمی کون محاصره دن و التی دفعه هجومدن صوکره صدر اعظم سنان پاشانك اوکندن کری چکلمکه مجبور اولدی (۱ حزیران ۱۵۹٤). ایمپراطور اردوسی طونه یی کچه رك راب قریبنده چادر قوردی؛ آرشیدوق ماقسیمیلیه ن ده برطرفدن غراستوویچ، غوراه، په ترینا، سیسه ك قلعه لرینی ضبط ایلدی؛ لکن ماقسیمیلیه نك عزیمتنده ایلك اوچ موقعی ترکلر استرداد ایلدیلر. بو محاربه یی اورته یه چیقاردیغنه بالدفعات پشیمان اولمش اولان سنان پاشا قیش ایچنده استانبولدن استمداد ایلدی. ایشته بودفعه، ایلك اولمق اوزره یکی چری اغاسنك سفرده صدر اعظم معیتنه مأمور اولدیغنی کورلدی؛ شمدی یه قدر یکی چری اغالری — کرك بالذات باش قوماندانلغی الته آلسین، کرك، استانبولده قالسین — پادشاهك یانندن آیرلمازلردی. ذات شاهانه نك، وپای تختك محافظه سی یکی چری اغاسنك برنجی قائم مقامی دیمك اولان سکبان باشی یه تودیع ایدلدی. جبه جی باشی بیك کشی ایله اغایه رفاقته و قریم خان صدر اعظمه یکیدن امداد ویرمکه مأمور اولدی. ایلك بهار نهایتلرینه دوغری اوروپا و آسیا عسکری سیرمی صحراسنده طوپلاندیلر. صدراعظمك اوغلی محمدپاشا طوپجی قوماندانی؛ بودین والیسی حسن پاشا چرخه جی، یعنی آوجی قوماندانی؛ بوسنه والیسی قره غوجی، یعنی بیشدار قوماندانی نصب اولندی. آناطولی بکلربکی ساطورجی محمد پاشا صاغ قوله، دیکر بکلربکلری صول قوله تعیین ایدلدی؛ دمدارلق مرعش والیسنه ویرلدی. بتون وظائف بوصورتله توزیع اولندقدن صوکره اردوتاتا (دوتیس) اوزرینه یوریه رك آرشیدوق ماتیاس حاضر اولدیغنی حالده کرك اوراسنی،

(۱) *Newe Victoria und Zeytung, etc. aus dem Christichen Feldla-ger bey Petrinia de 6 und7 hernach de10 und 12August. dieses 1594 Jars awisirt nnd zusammengesezt.—Brevis rerum inter Turcas et Christianos per Hungariam et Croatiam a mense septembri anni 1593 gestarum relatio.*

(۲) کرك نعیاده، کرك فذلکه ده «یکی چریلردن خفیة صلب اولندی» دیه مندرجدر؛ هامه رك متنده کی کبی اکلامغه حق یوق دکلسه ده غالبا مقصد «یکی چریلردن کیزلی اولهرق آصلدی» دیمك اوله جقدر. (مترجم)

کرك سن ـ مارتونی آلدی. سنان پاشا، یکی چری اغاسی استرغون فاتح شاهین محمد اوغلو محمدی — خدمات برکزیده‌سنه رغماً — عزل ایتمکه بهانه بولدی؛ اونك منصبنی یشیجی حسنه ویردی.

قرق بیك کشی (۱) ایله راب (۲) اوزرینه یورومکده اولان قریم خانی غازی گرایك وصولی ایشیدیلنجه توفه‌نباخ ماروشی کچوب قاشویه چکلدی. صدر اعظم بکلربکلرینی، بلوك اغالرینی، متفرقه‌لری، چاوشلری خانك استقبالنه کوندردی؛ غازی گرای صدر اعظمك چادرینه کیرنجه سنان پاشا التوندن برلکن وابریق، قیمتدار اکر اورلمش بر آت، برمرصع قلیچ، برمرصع طوپوز، بش بیك دوقه هدیه ایتدی (۳) [۸]. ایرته‌سی کون عثمانلیلر جبراً طونه‌یی کچوب راب نهریله بواسمده کی قلعه آره‌سنده واسطهٔ مواصله اولان کوپری‌یی بیقدیلر. قلعه‌نك محاصره‌سی یکرمی کون سوردی؛ بوصیره‌ده بودین والیسی صوقوللو زاده حسن پاشا ایله روم ایلی بکلربکی سنان پاشا زاده محمد پاشا بجایش ایدلدیلر. قونت هارده‌ك، صدراعظمك انتظارینه مغایر اولهرق، محافظلرك سلاحلریله اشیالریله چکیلوب کیتملری شرطیله قلعه‌یی تسلیم ایتدی؛ بر چوق طوپ، بر چوق بیه‌جك ومهمات غالبلرك النه کچدی (٤) [۹]. صدر اعظم قومورنه عزیمت ایتمزدن مقدم، عثمان پاشایی راب سنجاق بکلکنه تعیین ایده‌رك کونده طقوزاچه ویرلمك اوزره اوچ سنه ایچون عسکر یازلمش ایکی بیك کشی، اوچ بیك یکی چری ایله اوچ یوز

(۱) نعیما. مجارستان مورخلری سکسان بیك دیورلر.

(۲) رابك «یانیق» تسمیه اولنمسی سببنی کاتب چلبی بویله ایضاح ایدر: سلطان سلیمان یغ حصارینه (ویانه‌یه) کیدرکن اهالیسی کلوب متابعت ایتمه‌مشلردی. آلارغه طوپی آتیله‌رق امر پادشاهی ایله واروشی یاقلمغله یانق دینلدی؛ اوزمانده کوچك پلتغه ایدی، صوکره کمال استحکام اوزره بنا ایتمشلردر. (الارغه طوپی اتلمقدن مقصد، نفوسجه ضایعات اولمامق ایچون اخطار ایتمکدر) (مترجم)

(۳) خان ذی‌القعده‌نك اونبده اردویه کلوب صدراعظم ایله آت اوزرنده مصافحه ایتدیلر، ویان یانه اوتوردیلر. بعد الطعام برمرصع آلتون لکن وابریق کلوب ال یقانلدقدن صوکره خانك سلحدارینه ویرلدی، برمرصع شمشیر ورخت زرین وغداره ودبوس ایله بر مکمل اسب مزین هدیه اولنه‌رق خان بوآته سوار اولدی. میریدن بش بیك آلتون تشریف‌قدوم اعطا اولندی، بتون بکلربکلری، وجوه عسکر، اغالر خانك اوکنه دوشوب بارکاهنه ایصال ایتدیلر. نعیما، ص ۹٦. (مترجم)

(٤) نعیما، قونت هارده‌کی ایمپراطورك دامادی اولمق اوزره ذکر ایدر؛ رابدن چیقان محافظلرك عددینی ایکی بیك اولمق اوزره تعیین ایدوب اوچ طوپك رهن اولدیغی بیانیله اعاده‌سی طلب اولنمش ایسه‌ده شریعته مغایر اولدیغی افاده اولنه‌رق ویرلمدیکنی یازار. [نعیاده بومقدار ایکی بیك دکل، اون بیکدر. مترجم]

افواه ناریه وبیك جبه جی براقدی. پاپا قلعه سی سلاح پاتلاتمقسزین صوقوللو زاده حسن پاشا ایله تاتارلره تسلیم اولمشیدی. قومورن، حصارلرینك متانتی، محافظلرینك شجاعتی ایله صدراعظمك هجوملرینه مقاومت ایلدیکندن سنان پاشا موسمك ده گچدیکنی کوره رك چکلمکه مجبور اولدی؛ قریم تاتارلرینك عودتندن صوکره سنان پاشا روم ایلی عسکرینه بودین، اوستونی بلغراد ایله بلغرادی مشتا تعیین ایله ایدوب سیواس، دیار بکر، رقه، حلب، شام، عسکرینك کله جك بهاره قدر کندی یرلرینه گیتملرینه مساعده کوستردی. رضوان اغا، بوسفرك وقایعی متضمن عریضه یی پادشاهه تقدیم ایتمك اوزره ینه استانبوله کوندرلدی؛ عودتنده برخط همایون ایله برلکده صدراعظمی واردو امراسنی مساعی واقعه لرندن دولایی تلطیف ایچون قلیچلر، سرغوچلر گتیردی. سنان پاشا، سلطان سلیمان زمانندن بری مثالی کوریلمش بر اردونك قوماندانی وقریم خانی ده امداد جی اولمقله برابر — کندیلرینه آغیر کلن بیوندوروغی چیقارمق ایچون اوچی ده برر طرفدن اللرندن کلدیکی قدر چالشمقده اولان — ترانسیلوانیا [اردل]، مولداویا [بغدان]، ولاخیه [افلاق] پرنسلری طرفندن کندیسنی تهدید آلتنده کوردی. بو پرنسلر ایمپراطور ایله تعرضی وتدافعی براتفاق عقد ایتمشلر ایدی؛ واقعا مقصدلرینه قان دوکمکسزین نائل اولهمادیلر؛ چونکه بواوچ امارتك هربرنده عثمانلیلره طرفدار بر فرقه وار ایدی. سیگیسموند باتوری دولت عثمانیه ایله می، یوقسه آوستریا ایله می اتفاق ایده جکنده دائما متردد قاله رق ژورژ راواسدی ویان بولدوغ واسطه سیله استانبولده مذاکراته گیریشمك صورتیله وقت قازانمغه چالشدی، ترانسیلوانیانك معاونتی غائب ایده جکندن قورقمقده بولنان سنان پاشاده، مهتدی محمد (غره غوار وه ره سمارتی) ایله قبل الاهتدا پول مارخازی آدیله کور دیکمز لیپا سنجاق بکنی سیگیسموند باتوری یه کوندردی. سه نیه ی، سیگیسموند باتوری طرفندن مأموراً ورود ایتمسی اوزرینه صدر اعظم، دولت عثمانیه نك قوتی مصور برلوحه یاپه رق وکندیسی تونس، عربستان، ایران، آفریقا، گرجستان طرفلرینی فتح ایتمش اولدیغنی اخطارایله کله جك قیش ده پراغ وویانه اوکلرنده اردوقوره جغنی سویلیه رك سه نیه یی قورقوتمق ایستدی. بونکله برابر باتورینك خیاتی احتمالی هر کون زیاده لشدیکندن مصطفی چاوش پادشاه، صدر اعظم، طمشوار بکلربکی طرفلرندن ترانسیلوانیا بکنه و ترانسیلوانیا مجلسنه خطاباً یازلمش مکتوبلر کوتوردی؛ باتوری بودفعه ده باب همایونه عرض صداقت ایتدی؛ لکن متعاقباً، پاپانك وایمپراطورك ایلچیلری پاپاس آمالته وداوید اونغاند ایله جزویت آلفونس

قاره لینك اقتاعی اوزرینه ترکلرله قطع رابطه ایده جکنه یمین ایده رك استانبولده مأمورلری اولان قریستوف تورما واتیه‌ن اوواری یی کری چاغیردی. بونلر برنامهٔ همایون کتیردیلر که مألنده عقد اولنه جق ائتلاف ایچون پرنسك صدراعظمه وطمشوار پاشاسنه مراجعت ایتمسی لازم کله جکی و طمشوار بکلر بکنك ترانسیلوانیایی هیچ بر وجه ایله دوچار تلاش ایتمه مك ایچون امر آلدیغی بیان ایدیلیوردی . سیگیسموند ، بر قرار ویرمك ایچون ایمپراطور طرفندن صیقشدیرلدیغندن ترکلرله برلشلمك می ، یوقسه قطع علاقه ایدلمك می لازم کله جکنی تعیین ایتمك اوزره تورداده بردیه‌ت [ملت مجلسی] عقد ایتدی ؛ دولت عثمانیه یه مساعد رأی ویرن الکساندر کندی مجلسك اکثریتی کندی طرفنه چکدی. سیگیسموند، بوراده مقصدینه واصل اولهمامسی اوزرینه قلوزه نبورغده یکی بر دیه‌ت طوپلایه‌رق کندیسی‌ده عسکر یله برلکده اورایه کیتدی . اتیه‌ن یه‌سیقانك نصیحتی موجبنجه الکساندر و غابریه‌ل کندی ایله بان ایفوی قلوزه نبورغ پازارنده آصدیره‌رق باشلیجه طرفدارلرینی‌ده توقیف ایتدردی. بالتازار باتوری ایله وولفقانغ قوواچوچی ساموسی ـ اویوارده ؛ فرانسوا کندی ایله‌یان بورنه میسایی گیولاده اولدردیلر. قاردینال آندره باتوری ، قارداشی بالتازارك اعدامندن دولایی پاپایه وایمپراطوره شدتله شکایت ایلدیکندن سیگیسموند، ۱۵۹۵ سنه‌سی دیه‌تنده قاردینالك تبعیدینه قرار ویردردی. آرتق اوستریا وترانسیلوانیا آره‌سنده بر عهدنامه‌یه مانع قالمادیغندن بوایکی حکومت مولداویه و افلاقه‌ده شامل اولمق اوزره ۲۸ کانون ثانی تاریخیله ترکلر علیهنه تعرضی وتدافعی وشروط آتیه‌یی حاوی براتفاق عقد ایتدیلر: ترانسیلوانیاحکومتی مجارستانك حق سلطنتی آلتنده اولهرق سیگیسموندك ارکك اولادینه خط عمودی اوزرینه انتقال ایده‌جك ایدی؛ سیگیسموندارکك وارثی اولمیه‌رق وفات ایدرسه ترانسیلوانیامجارستان قرالی ایکنجی رودولفه وجانشینلرینه عودت ایلیه‌جك ایدی؛ ترانسیلوانیاملت مجلسی او شرطی قبول ایله بوکا توفیق حرکت ایده‌جکنه ،ایمپراطور دخی مملکتك حریتلرینی محافظه ایلیه‌جکنه آند ایچه‌جکلردی ؛ سیگیسموند «ترانسیلوانیانك پك شانلی پرنسی» عنوانی، توازون دور نشانی، اوستریا آرشیدوقی شارلك قیزینی آله‌جق ایدی؛ بوندن باشقه ایمپراطور، اکر عثمانلی اردوسی ترانسیلوانیاده مظفر اولورسه سیگیسموندەوبتون طرفکیرانه اوستریا مملکتنده ملجأ کوسترەجك ایدی .

مولداویه‌ده وویوده آرون، یاشی یاقان قازاقلر طرفندن تضییق اولهرق ویرینه فرهاد پاشانك خادم کزیده‌سی کنیج بوغدانك تعیینی حقنده دیوان همایونجه ویریلن قرار دن

منفعل اولهرق عثمانلی حکومتنه عصیان ایلدی . بوغدانی مقامنه یرلشدرمك اوزره برقاچ بیك کشی ایله کلمش اولان سابق مرعش والیسی مصطفی پاشا یرکوکیده طونه‌نی کچه‌جکی صیره‌ده آرون طرفندن اوزرینه هجوم ومعیتی اتلاف ایدلدی . افلاق وویوده‌سی میخال ایسه دها سریع ، دها ظالمانه برقرار اتخاذ ایتدی کما کرچه کندیسنه — واقعا حقسز اولهرق — غیور عنوانی ویرلمش ایسه‌ده اصل استحقاقی «خائن» و «وحشی» در . میخال ، مولداویه وترانسیلوانیا مبعوثلریله تعرضی وتدافعی برعهدنامه عقد ایتدکدن سکز کون صوکره بتون عثمانلی الاجقلیرینی بکرشده برخانه‌طوپلایه‌رق بونلری بوغازلاتمق صورتیله قطع حساب ایتدی ؛ بوصورتله درت بیك ترك خائنانه تلف ایدلمشدر . بکرش قتل عمومیسنك برنمونه‌سی‌ده یرکوکیده یاپلدی . میخال ، نائب علی جان حضورنده داینلریله اویوشه‌جغنی بیان ایده‌رك اونلری اغفال وصوکره بغتةً جمله‌سنی اعدام ایتمشدر (۱) .

۱۵۹٤ تشرین ثانیسنك نهایتنه دوغری [حضرت] پیغمبره منسوب اولمق اوزره معروف اولان ومصر فتحندن بری اورادن مأخوذ آثارك الك قیمتدارلرندن اولهرق شامده محفوظ بولنان لوای سعادت بودفعه سوریه‌یکی چریلری معرفتیله استانبوله کتیرلدی : استانبولدن‌ده بیك یکی چری محافظه‌سنده مجارستان حدودنده کی اردویه کوندرلدی . عسکر بوسنجاغی کورمکله تشوق ایده‌رك اثنای جهاددده آچیلوب یوقاری قالدیرلمسنی ایستدیلر . لکن یکی چری اغاسنك عزیمتندن دولایی عسکرك قوهٔ معنویه‌سنه کلن خلل زائل اولمادی ؛ آغا ، اسلافندن هیچ برینك قیش زمانی پادشاهدن اوزاق کچیرمه‌مش اولدیغنی بهانه ایدینه‌رك استانبوله عودت ایتدی . اردونك خشونت وسزلنی وعدم انتظامدن تحدث ایدن قورقولر پادشاهك خسته‌لغی روایتیله‌ده زیاده‌لشدی . مرادثالثك ارتحالندن بحث ایتمزدن اول مجارستان سفری اثناسنده پای تخت وولایاتده ظهور ایدن باشلیجه وقایعی خلاصه ایتمه‌مز لازم کلیر . کندیلرینه تعدیات اسناد اولنان والیلر آره‌سنده شروان بکلر بکی خادم حسن ایله کدخدا قادینك قارداشی اولان دیاربکر بکلربکی جالب دقت اولور . خادم حسن ، وزراتله استانبوله جاغیرلدقدن صوکره اداره ایتمش اولدیغی محللر اهالیسنك شکایاتیله عزل اولندی ؛ لکن تحقیقات ، مجرمیتنی اثباته کفایت ایتمدیکندن حکومتنه اعاده قلندی ؛ دیاربکر بکلربکی ، هدایا قوتیله وهمشیره‌سنك نفوذی اعانه‌سیله

(۱) بووقعه‌ده درت بیك کشی دکل ، افلاقده بولنان مسلمانلرك عمومی قتل عام ایدلمشدر . هامه‌ر بك تفصیلات ویرمك ایستمیور . وقعه‌نك تفصیلاتی ذیل مترجمده علی جان افندینك سرکذشتی اولهرق کوریلور . (مترجم)

آنجق — دشمن شخصیسی اولان — سنان پاشانك صدارتنه قدر کندیسنی محافظه ایده بیلدی؛ سنان پاشانك اصراری اوزرینه بوغاز ایچنده قاره قلهیه آتیلوب اورادن برنوع عاطفت اولمق اوزره یدی قلهیه نقل ایدلدی. برقاچ دفتردار ومطبخ عامره مأمورلرندن برقاچی ده دیاربکر بکلربکنك حاشیه تشریك اولندیلر. خزینه، عسکرك متداخل مواجبنی ویره مدیکندن سنان پاشا اعاده سنی کندی ثروتیله تأمین ایده رك، پادشاهدن پیش مایون اچه اودونج ایستدی. ذات شاهانه برملیون اچه ویردی؛ لکن بوپاره خزینه نك بورجلرینه یتشمدیکندن یکی چریلربتون الاجقلری ویرلمزسه مجارستان اوزرینه یورومکده دوام ایتمه جکلرینی سویلدیلر. بوقدر اغیر برمضایقه اوزرینه خنکار بلغراده، مصر ویرکیسنك برسنه لکنه معادل اوله رق التی یوز بیك دوقه کوندردی؛ عثمانلی اردولرینك مظفریتی ایچون ترسانه آرقه سنده اوق میدانده دخی دعا ایدلمسنی امر ایلدی؛ وزیرلر، شیخلر، علما، اکابر دیوان بوراسمه ده حاضر بولندیلر. اوزبك ایلچیسنك ورودی وآنقونه لی مهتدی پاکینك (خلیل) برکریمهٔ پادشاهی ایله ازدواج دوکونی (۶ کانون اول ۱۵۹۳ — ۱۲ ربیع الاول ۱۰۰۲) بردرجه یه قدر ارائهٔ احتشامه وسیله اولمش وسلطان مراد سلطنتنك بوصوك سنه لرینه براز رونق ویرمشدر. تام برهفته دیوانك وحکومتك ایشلری تعطیل اولندی. مولد پیغمبری کونی نکاح اسکی سرایده سلطان طرفندن دارالسعاده اغاسنك، کوکی طرفندن وزیر محمد پاشانك وکالتلریله خواجهٔ سلطانی سعدالدین افندی طرفندن عقد ایدلمشدر؛ کابین، اوچ یوز بیك دوقه ایدی. اوچ کون، اوچ یوز قطار حیوان قرق خادم اغاسنك نظارتیله دامادك سرایینه جهاز نقلنده استخدام اولنمشدر. برعادت قدیمه موجنجه خلیل، حرم مستخدمینه یوزسکسان بیك اچه توزیعنه مجبور اولدی؛ اکربو پاره طاغیدلماسه کیمسه جهاز نقلنه معاونت ایتمزدی. علمایه وکبار مأمورین دولته اوچ کون مکلف ضیافتلر وحین عزیمتلرنده فیل، ارسلان، آت، دوه، کهیك وسائره شکلنده شکرلمه لر ویرلدی. پرنسس، مرصع طاقملی برآته بیندیرلدی؛ باشنك اوزرنده خادملر قرمزی اطلسدن برسایبان طوتارلردی. اوکدن اوچ یوز نخل کیدردی. بوصورتله (۵ کانون ثانی ۱۵۹۴ — ۱۲ ربیع الاخر) دامادك سرایینه کیدلدی. برآی صوکره اوزبك خانك ایلچیسی ورود ایله متبوعنك خوارزم حکمداری حاجم خانه غلبه سنی باب همایونه عرض ایلدی. هدیه اوله رق پادشاهه ایکی مصحف، برخمسهٔ نظامی، برشاهنامه، سمور وقاقم کورکلر، خراسان قوزی دریلری کتیرمشیدی. بنه بوصیره ده دیاربکر والیسی ابراهیم، دیوانه برطاقم هدایا کوندردی؛ شوصورتله، حقنده واقع اولان اسناداتدن

قورتیله جغنی امید ایدیوردی. بو هدیه‌لر اوچ مصحف ایله مرصع بر قلیچ وخنجر ، التوندن طقوز صراحی ، طقوز صحن . طقوز کاسه ، بر چوق قطیفه و صیر مه‌لی قماش ، قرمزی رنکده یوز ومختلف رنکلرده التمش دستار ، اون آلتی عرب آتی ایدی ؛ جمله‌سنك عددی بیك یوزه بالغ اولمقده ومحمود وسلیمان پاشالرك سلطان سلیمان زمانی عربستاندن کتیردکلری ومرادك دامادی ابراهیمك مصر وسوریه عودتنده قاین پدرینه تقدیم ایلدیکی هدایا ایله رقابت ایدیورلردی . قپودان جغاله زاده‌نك هرسنه پادشاهه عرضنی اعتیاد ایتدیکی هدیه‌لر بوقدر محتشم دکل ایسه‌ده بحر سفیده جولانلری اثناسنده اسپانیا، فلورانسه، مالطه، راغوزه کیلرندن آلنمش غنیمتلردن اولدیغی یجون غرور ملی‌یی دها زیاده اوقشاردی (۱) . جغاله زاده‌نك، پادشاهمصهریتندن دولایی حائز اولدیغی نفوذ واقبال ، ناپولیدن کندیسنی کورمکه کلمش اولان قارداشی ایچون مولداویه پرنسلکنی ، صوکره ناقسوس دوقه‌لغنی ایستمسنه مساعد اولدی (۲)؛ حتی قاین والده‌سنك یاردیمیله دولتك الك بیوك مسندینه بیله کوز آتمغه جسارت ایتدی(۳).

سلطان مراد ،اوزبك ایلچیسنی قبولندن بر آی صوکره ارتحال ایتدی(۱۶ کانون ثانی ۱۵۹۵)(٤)؛ برحس قبل الوقوع وفاتنی کندیسنه خبر ویرمش واحتمال که ظنون اوهام پروریسنی تزیید ایلشدر. محرم رازی ومیراخوری اولوب سرایدن چیقیشنده دیاربکر والیلکنه تعیین اولنمش وبراز وقت بمقدم معیت شاهانه‌ده‌کی خدمت قدیمه‌سنه کلمش اولان

(۱) Cap. del. mar ha tardato a bacciar la man al Signor per met-» ter insieme i denari cavalli e mercanzie delle navi prese da lui ragusee, «che venivano da Soria sotto pretesto che non erano di nazione amica. وندیك خلاصه‌سی ۱۶ کانون ثانی ۱۵۹٤ . سلانیکی.

(۲) Il Sr. Carlo Cicala(جغال اوغلنك قارداشی) ha domandato il Vaivo-» dato di Bogdania overo il ducato di Nixia , del primo ha avuto la re- «pulsa per esser questa utilità come regale della Porta. وندیك خلاصه‌سی، ۳ کانون ثانی ۱۵۹۳ .

(۳) Il Cicala aspirò ancora lui al posto del primo Veziro fonda- to nel poter ch' ha la sua suocera dal Signor ; e leggiero , mutabile , «solito a mangiar due volte il giorno , vituperato d'oppio . ۳ نیسان ۱۵۹۲ . مهتدینك والدینی استانبوله کلوب یرلشدیلر . Omer aga Eunuco Zara-» tino uno delli giovani del Seraglio fatto andar a Constantinopoli la «madre e sorella . ۲۵ اغستوس ۱۵۹۱.

(٤) پازار ، ٦ جمادی الاولی ۱۰۰۳ پچوی ، ج ۲ ، ص ۱٦۲ . نعیما ، ص ۱۰٦ « جمادی الاولانك بشنجی پازار ایرتسی کیجه‌سنی کوستردی .. (مترجم).

ساعتجی حسن بررؤیا کوردی : بورؤیانك اشخاصی کندیسی، سلطان سلیمان، شیخ اشتیبی (۱)، سلطان مراد ایدی. ساعتجی رؤیاسنی یازوب افندیسنه ویردی، افندیسی ده اوچ کون صوکره معده سنده آغری حس ایده رك بونی قریباً اوله جکنه علامت قطعیه صایدی. مراد ، سلطان سلیمانك رؤیاده حسنه سویلش اولدیغی وجه ایله دردی سیاه، سکزی بنکلی، قرقی بیاض اولمق اوزره اللی ایکی قیون (۲) قربان ایتمسنی میراخورینه امر ایتدی. پادشاه ، برحال حیرته اوغرامش اولدیغی حالده، سنان پاشا طرفندن دکیز کنارنده یاپلمش اولان کوشکه عزیمت ایتدی که بوغازایچنده طولویلمکن کیدن کمیلری اوراده تماشا ایده بیلیردی. خنکارك معتادی، چالغیجیلری ایسته دکلری هوایی چالمغه براقمق ایدی؛ بودفعه — خلاف اعتیادی اوله رق — دهاایلك نغمه لری حزن ویره جك بر شرقی ایستدی. اوصیره ده ایکی مصر قادرغه سی کلوب لیمانی طوپ ایله سلاملادیلر؛ کوشکك جاملری کورولتی ایله قیریلوب دوشدی؛ «اولی بتون دونانمك طوپلری جاملری قیره ماز ایکن شمدی بوقادرغه لرك طوپ سسیله دوشیورلر. کوریورم که بنم قصر حیاتم خراب اولمشدر» دیدی؛ کوزیاشلری یاناقلرندن صقالندن آقوب کیدییوردی (۳). طبعاً ضعیف ووهام اولمقله برابر غدار وظالم اولمایان بویادشاه ایرته سی کیجه ختم حیات ایتدی. سلطان مراد ثالث، قانونك هر پادشاهه جلوسنده تحمیل ایلدیکی قارداش قاتللکندن وبویوپ عقله اتهام اولنان برقاچ جاریه نك اعدامندن باشقه وزیر و والی اولدرمك کبی نظر تاریخده لکه

(۱) موراجه دوسونه مراجعت ، ج ۱ ، ص ۳۹۹ وعالی .

(۲) عالی به نظراً درت سیاه قیون مرادك اوغلی اولوب جمع ثروت ایتمش اولان درت شهزاده ایدی ؛ سکز بنکلیسی ، ثروتلرینی صرف ایتمش اولان دیکر سکز شهزاده ایدی ؛ قرق بیاض قیون ده حرمك قرق جاریه سی ایدی .

(۳) ابتداء انکسار مزاجلرنده سنان پاشا قصرینه کیتمش ایدیلر . خوانندهلر داخل مجلس اولدقده «فلان مربع یاخود فلان نقش صورت اوقونسون» دیملری نادر اولوردی. بودفعه ایسه درعقب «بیمارم. ای اجل، بوکیجه بکلدیانم آل اوقونسون» بیوردیلر. اوانشاده اسکندریه کیلرندن ایکی قادرغه کلدی ومقابله قصر همایونده عادت اوزره شنلك طوپلری آتدی. بوقدر عظیم دونانمالر اورایه کلدکجه بیوك طوپلرینی آتارلردی : کوشکك برجانبنده زلزله اثاری مشاهده اولنمازدی. بوکره اوتوردقلری پنجره نك جمله جاملری دوکلدی ، حتی برنیچه سی اوتوردقلری مقعد اوزرینه دوشدی . دفعهٔ ثانیه ده طوپلر اتیلنجه قصره بر زلزله ویردی که هرکسه خوف وخشیت عارض اولدی. اکثر پنجره لرك جاملری دوشوب توزی کوشکك ایچنی طولدردی؛ «بوکافر یوقسه یقیلیرمی؟» دیدیلر ؛ اوندن صوکره برمدت دوشندیلر، و «بزم بوکوشکه صوك کلیشمزدر ! » سوزلرینی سویلدیلر. کوزلری یاش ایله طولدی، ویوزینه قطرلری دوکلدی. پك محزون ومکدر اولدیلر. یجوبدن تلخیص . (مترجم)

صایبله جق حالده بولنمامشدر؛ بونلری، جلاده تسلیم ایتمك اوزره عزل ایدن اسلافنك اعتیادینه مخالف اولهرق یالکز موقعلرندن اسقاط و محبسه القا ایلردی. بو صورتله، یکرمی سنه سورن مدت حکومتنده اون بر دفعه صدر اعظم، یدی دفعه مفتی دکشدردی؛ افکارنده کی شوقرار سزلق حرم نسوانك کندی اوزرنده کی نفوذینك نتیجهٔ ضروریه سی ایدی. مراد ثالث یالکز و ندیکلی بافایه (صفیه) مسحور اولدیغندن دیکر هیچ بر جاریه یی فراشنه آلمازدی؛ لکن پادشاهك والده سیله همشیره سی و ندیکلی یه رقیبه چیقارمقدن کری قالمادیلر؛ اووقتدن اعتباراً بو حکمدار قادینلر اولان میل طبیعیسنه اوقدر شدت تسلیمیت کوسترردی که اللی یاشنده ایکن یوزایکی دفعه بابا اولمشیدی. مراد بر طرفدن ده ذوقه، تطیر و تشأمه، تصوفه، شعره مائل اولوب اطرافنده رماللر، منجملر، شیخلر، شاعرلر بولنوردی. کندیسی بر قاچ غزل تنظیم ایده رك مرادی مخلصیله میدانه چیقاردیغی کبی عثمانلی پادشاهلری ایچنده یکانه اولمق اوزره ریاضته دائر فتوحات صیام اسمیله بر کتاب یازمشدر. زمان سلطنتنده پایبلان استحکاماتی، دارالصفالری ذکر ایتمش ایدك؛ هنوز ولی عهد ایکن مغنیساده بر جامع و بر مدرسه یاپدرمش، و جلوسندن صوکره بر عمارت ایله برخسته خانه علاوه ایلمشدر. حرم مکنك سقفنی مرمرستونلرله تقویه و میزاب ارحمه ایله حطیمی تعمیر ایتدردی؛ سلطان سلیمانك سوت قارداشی یحیی افندینك استانبول جوارینك اك کوزل نزهتکاهلرندن اولان بشکطاشده کی تربه سنه بر قبه بنا ایلمشدر. سلطان مراد، کندیسی شاعر اولمغله شاعرلره و خصوصا اوج پادشاهه محرم اولان و مع هذا بوندن دولایی نظمنه بر لطافت کلمش اولمایان شمسی یه بذل التفات ایلردی. شمسینك عثمانلی مراده قدر تحریر و سلطان مراد نامیله تصدیر ایتدیکی تاریخ منظومك هیچ بر مزیت شاعرانه سی یوقدر؛ شهنامه جیلکده سلطان سلیمان فتوحاتنك ناظمی ایرانی فتح الله عارفه خلف اولان و بو مأموریتی صفتیله سنوی درت یوز بیك اقچه (۱)، یعنی سکز بیك دوقه تخصیصات آلان لقمانك شهنامه سی ده شمسینك تاریخیله هم عیاردر. لقمان، بو مأموریتده بولندیغی یکرمی سنه ظرفنده یالکز فنا بر وقایعنامهٔ منظوم ایله عثمانلی پادشاهلرینك بر «شمائلنامه» سنی تنظیم ایلمشدر. شهنامه جیلکده لقمان، قاضی تعلیقینك اوغلی اولان و طاش کوپریلی زاده نك تراجم احوال علمایی ترجمه سندن دولایی شعرندن زیاده کسب شهرت ایدن مجدی خلف اولمشدر. نامی اسمنده اوچ شاعر

(۱) عالی، لقمان کبی عادی بر شاعری شهنامه جی تعیین ایتدیکی ایچون صوقوللویی شدتله تقبیح ایدر.

کندیلرندن صوکره موجب شرف براثر براقمادقلری کبی نکاری نامنده کی رسامك رسملری ده اوته کیلرك اشعارندن قیمتداردکل ایدی. سلطان سلیمانك علویت درجه سنی تقدیر ایلدیکی الك بیوك شاعر ربابئ عثمانی باقیدن (مراد ثالث زمانینه قدر بر حیات ایدی — صوکره امری و آذری یی ذکر ایتمك لازم کلیر. رفعتی — سائر برچوق شعرا کبی) پك شاعرانه اولان «یوسف وزلیخا» و«لیلا ومجنون» موضوعلرینی استعمال ایتمشدر. ایکی علوی وایکی و الهینك آثارندن آنجق برقاچ بیت قاله بیلمشدر؛ لکن بونمونه لربقیه سی ایچون جالب تأسف اولماز. قنالی زاده حسن التی یوزدن زیاده شاعرك ترجمهٔ حالنی یازمشدر که عائله محبتی قنالی لقبنده اون ایکی اقربا سنی بومیانده ذکر ایتمکه کندیسنی مجبور ایلمشدر؛ نصل که وقتیله لطیفی ده برچوق معاصرلرینه دهای شاعرانه بخش ایتمشیدی. قاف زاده برچوق شاعرلرك آثارندن برمجموعه یاپمش، وفقط بونلرك تراجم احوالنی یازمامشدر. نظمی ده «جامع النظائر» عنوانیله ایکی یوزیتمش شاعرك اوچ بیك غزلی طوپلامش و بوغزللری قافیه لری اعتباریله ترتیب ایلمشدر. الك بیوك واك قیمتدار مجموعهٔ انتخاب اشعار عثمانی ایشته بودر. ریاض جنت عنوانینده برمنظومه صاحبی اولان مصطفی جنانی غرائب امثال نامیله برمجموعهٔ لطائف وجوده کتیرمشدر که سلطان مراد بونی اوقومقدن پك محظوظ اولوردی. سلطان مرادك عصری عثمانلیلردن حسن خطك الك یوکسك درجه یه واصل اولدیغی زماندر. یازیلری شمدی پك یوکسك برقیمت بولمقده اولان خطاط شهیر ایرانی حسین تبریزی مرادك جلوسی سنه سنده وفات ایتمشدر؛ بوذات برچوق شاگردلر یتشدیروب آنلردن برطاقمی ترکیه یه کلمشدر. کوزل بریازی، اوزمان — تیمور وقتنده اولدیغی کبی — یوکسك درجه ده برتربیه نك تکملهٔ واجبه سی صایلیردی. مرادثالثه کوندریلن سفیر ابراهیم — استانبولده یاشایوب استانبولده وفات ایتمش اولان — عبدالله قریمی، امیر محمد، مولانا، باباشاه اصفهانی، قطب الدین یزدی کبی مشهور خطاط ایدی. اولجه فقها صیره سنده مفتیلرایله راصدتقی الدینی وطبیب غیاث الدینی ذکر ایتمش ایدك. اوچ دفعه نشانجیلق منصبنه ونهایت وزارته ارتقا ایدن بویالی محمد پاشا شعر سویلدیکی کبی فقهایی پك زیاده سوردی؛ حتی بش قیزینی بونلردن الك مشهور بش ذاته ویرمشدر. فاضل افندی، منحصراً علومه وقف وجود ایده بیلمك ایچون منصب فتوایی قبول ایتمه مشدر؛ مصرده بولدیغی بعض اثار قیمتداری استانبولده نشر ایتمشدر. عبدالقادر وملاحسین کبی طاش کوپرولو زاده نك تراجم احوالنی تذییل ایدن بالی زاده بریمن تاریخی براقمشدر. جنابی برکوزل تاریخ عمومی یازمشدر که اوروپاده آنجق اسمی ایشیدلمشدر. مورخ

رمضانك اوغلی ، صاری گرز ، عوض ، کفه‌لی محمود ، پرویز افندی ، عبدالعزیز ، لغات نویس سنان فقهه دائر اثرلر براقمشلردر .

سلطان مراد زمانندهدین ایچون برکشیدن باشقه کیمسه اعدام اولنمامشدر ؛ جلوسندن آزوقت صوکره [جناب] یسوعك [حضرت] محمده رجحانی ادعایدن حمزه ، ملحد اولمق اوزره آت میدانندهپاره پاره ایدلمشدر ؛ لکن ، آت میداننده بوحکمك اجراسی موجب اختلال اولور قورقوسیله محبسدن چیقار چیقماز بیونی اورلمشدر (۱) . اوروپادولتلری ایلچیلری یوقاریده کوردیکمز وجه ایله بعض ارباب تعصبك خرستیان کلیسالرینی وحتی قدسدهکی قمامه کلیساسنی جامعه تحویل ایتمك حقندهکی فکرلرینه مانع اولهبیلمشلردر (۲). مراد زمانی اوچ یکی درویش طریقتنك ظهورینی کورمشدر : جلوتی ، عشاق ، شمسی طریقتلری که مؤسسلری اولان جلوتی بروسهده ، عشاق استانبولده ، شمس الدین سیواسی مدینهده انفاس قدسیه‌لرینی اتمام ایلمشلردر ؛ هر ریاضتی اجرا ایدن برحکمدارك وقتنده بواوچ طریقتك ایجادی سلیمان قانونی زماننده کشفی ، یکیت باشی ، ام سنانی طریقتلرینك ظهورندن آز موجب تعجب اولمق لازم کلیر . خارجیه ناظری دیمك اولان رئیس افندی منصبی بوعصرده پك بیوك براهمیت آلمشدر ؛ بو عنوان سلیمان قانونیدن اول موجود اولمایوب دیوانك امور تحریریه ناظرینه « امین احکام » تعبیر اولنوردی ؛ لکن سلطان سلیمان بو وظیفهنك صاحبنه « رئیس الکتاب » عنوانی ویرمشدر . سلیمان وسلیم زمانلرنده رئیس افندیلر نشانجیدن ، یعنی طغرای سلطانیی وضعه مأمور اولان ذاتدن صوکره ایکنجی درجهده کلیردی ؛ لکن مراد زماننده فریدونك ، اوغلی زادهنك ، لام علی چلبینك اقتدارلری سایه سنده

(۱) Animadversum in Theologum scheich Hamza Bosniensem, qui quondam Pertafbassæ dispensator fuerat, Jesum maximi faciebat Decretum quod in Hippodromo lapidaretur, sed quia timebatur tumultus in egressu carceris ei gula amputata fuit. Janitzarus ad pedes ejus se projiciens gulam sibi abscidit, corpus crematum, tertia die post duo ejus assecle unus inuncatus alter trucidatus. » اوتهانك ۱۵۷۰ سنه‌سی راوری .

(۲) Proposto che la chiesa del S. Sepolcro sia cangiata in Mos- chea. La chiesadi Stanco liberata, per la consegnazione di 30 schiavi Turchi liberati, che costana ai Peroti colle spese 230 zecchini uno. » وندیك خلاصه‌سی ، ۱ حزیران ۱۵۹۱ . « « الچی بیك طقوزیوز دوقه » کذلك ، « نیسان ۱۵۹۲

نشانجیلغه معادل اولمشدر . سلطان مراد ثالث زمانی آسیاده عثمانلی حدودی وسعت بولمش و گورجستان ، دربند ، شروان ، قره باغ ، اذربایجاندن بر قسمی وزیر اعظم سنان ، عثمان ، فرهاد پاشالر همتیله فتح ایدلمش اولدیغی کبی شو مظفریتلرله تسخیر ومغیتلرنده برتوغلو سنجاق بکلری بولنان وزیرلره ، یعنی اوچ توغلو پاشالره و بکلر بکلرینه یعنی ایکی توغلو پاشالره تقسیم اولنان . لایات عثمانیه‌نك دها منتظم برصورتده تشکیلی ده بو پادشاه زمانینك موفقیاتندندر (۱). مرادك وفاتنده دولت قرق ولایت ایله درت ویرکی ویرر مملکتی حاوی ایدی. بو قرق ولایتدن سکزی اوروپاده، دردی آفریقاده، یکرمی سکزی آسیاده ایدی. اوروپاده کیلر: مجارستان، طمشوار، بوسنه، سمندره، روم ایلی، کفه، قبریس، جزائر بحرسفید (موره، اینه بختی دخی بوکا تابع ایدی). آفریقاده کیلر: مصر، جزائر، تونس ، طرابلس. آسیاده کیلرده بونلردر : اناطولی، قرمان ، مرعش ، آطنه ، قبریس ، حلب ، صیدا ، شام ، طرابلس شام ، سیواس یاخود روم ، طربزون، چلدیر ، گورجستان ، طاغستان ، شروان ، قارص ، وان، ارضروم، شهرزور یاخود کردستان، بصره، بغداد ، رقه، موصل، دیاربکر، جده، صنعا ، زبید ، شریفك قرارکاهی اولان مکه . دولت عثمانیه حمایه‌سنده بولنان درت ویرکی ویرر مملکت: ترانسیلوانیا، مولداویه، افلاقیه، رغوزه (۲). بناءً علیه، دولت، اوروپاده بتون یونانستان ایله ایللیریا، موزی، ماکدونیا، پانونی، تراکیا، داچیا، (۳) یعنی قدیم پیروس، پهرسه، رهسقوپوزیس، دهسه بال ایله تریبالیه‌نلرك وبلغارلرك (٤) قرالقلرینی؛ آفریقاده بطلمیوسلرك حکمران اولدقلری ممالك ایله قارطاجه ونومیدی (٥) اراضیسنی؛

(۱) موراجه دوسون ، ج ۷ ، ص ۲۷۷ ، شوسوزلری یازمقده خطا ایدیور : « (مراد) عادی لوا قوماندانلرینی (سنجاق بکی) میر میرانلغه (بکلر بکی) ، تعبیر آخرله ایکی توغلو پاشالغه ترفیع ایلدی ». سنجاق بکلرینك یالکز بر، ووالی بکلر بکلرینك ایکی توغلری وارایدی: والیلر وزیراولدقلری حالده اوچ توغ آلیرلردی .

(۲) بزم تاریخلرده : اردل ، بغدان ، افلاق ، دوبره وندیك . اراضیٔ واسعه‌سی اولان و حکومات متجاوره‌دن ویرکی آلان قریم خانلغی ده اجزای ممالك عثمانیه‌دن ایدی، هامه‌سینی اونوتمش اولمالیدر. (مترجم)

(۳) « La Grece, l'Illyrie , la Mœsie, la Macédoine, la Pannonie, la Thrace, la Dacie. »

(٤) « Pyrrhus, Persée , Rhescuporis, Décébale ; les Tri balliens et les Bulgares. »

(٥) « Carthage, Numidie »

آسیاده میتریداد، [مهرداد]، آنتیوکوس. آتاله، پروسیاس، هرودیاله تیغرانك(۱) قرالقلرینی، بونلردن دها آز معروف اولان قپادوقیا، کیلیا. قوماژن، ایبه‌ری، سیتی حکمدارلرینك ممالکنی وپارت دولتنك برقسمنی احتوا ایدیوردی. خلاصه، اطلسدن قفقاسه وحبش حدودندن طونه ساحلنه قدر امتداد ایدن یکرمی ولایته منقسم یکرمی حکمدارلق ممالکتلر.

(۱) « Mithridate, Antiochus, Attale, Prusias, Hérode, Tigranes. »

قرق برنجی کتاب

محمد ثالث جلوسی؛ اون طقوز قارداشنك افناسی . — صدر اعظم سنان پاشانك عزلی؛ استانبولده سپاهیلرك عصیانی. — ابراهیم وسنانك انتریغه لری . — فرهاد پاشانك قتلی. — افلاق ومجارستانه عسکر سوقی . — غرانك ضبطی . — سنان پاشانك تکرار نصبی ، عزلی ، ینه نصبی؛ وفاتی. — والده سلطان وخواجهٔ سلطانی سعدالدین. — ئهرلو (اکره) نك تسخیری. — کره ستهش (خاچ اووه) محاربه سی . — صدراعظم جغاله زاده نك موجب فلاکت تدبیرلری. — سلطان محمدك استانبوله دخولی. — ایران واوروپا ایلچیلری. — رابك پالنی طرفندن ضبطی؛ غروسواردهین وبودینك ضیاعی. — حافظ پاشانك بوزغونلغی. — ساطورجینك اعدامی. — ابراهیمك طبیعتی. — ایمپراطور اردوسنك پاپا وقانیژه یی آلمسی. — اوروپا دولتلریله مناسبات دوستانه. — والده سلطان ووزیرلر. — عصیانلر. — یهودیه کیرانك قتلی. — سعدالدینك باقینك، عالینك وفاتی .

بر حکمدار ارتحالنك خلقه آنجق خلفنك جلوسیله اعلان اولنمسی ایستین فکر سیاسی یه اتباعاً سلطان محمد اولدن بری جاری اولان لایتغیر اعتیاده توفیقاً (ایمپراطوریچه لیوی واغریپین دخی اوغوست ایله قلودك خاتمهٔ سلطنتلرنده بو اعتیاده رعایت ایتمشلردر)، سلطان مراد ثالثك وفاتی، سلطان محمد ثالثك وصولنه قدر استانبولده بتون عالم اچون برسر اولمق اوزره قالمشدر . شو احتیاطه صوك دفعه اولمق اوزره لزوم کوریلیوردی؛ زیرا محمد ثالث ، بر ولایت اداره سی ایچون پای تخت خارجنه چیقاریلان شهزاده لرك صوکنجیسیدر . محمد ثالثك بتون اخلافی — مقدمهٔ سلطنت اولمق اوزره دولتك بر ایالتنده والیلك ایتمکسیزین — شهزاده لره تخصیص اولنان قفسدن دوغریدن دوغری یه جدلرینك تختنه کچمشلردر . محمدك والده سی وندیکلی بافا — که والده سلطان صفتیله تأثیری زیاده لشه جك ایدی — مرادك وفاتنی وزیرلردن بیله صاقلایوب تختك انحلالنی خبر ویرمك اوزره بوستانجی باشی یی اوغلنه کوندردی (۱). بوستانجی باشی مغنیسایه،

(۱) سلطان مرادك ارتحالندن مقدم بر ایکی هفته وزیر و قاضی عسکرلرك عرضه کیروب ایش کورملری تأخر ایتمش ایدی . ارتحال اوزرینه باب السعاده اغاسی کیمسه یی مطلع ایتمیوب بوستانجی باشی فرهاد اغایی صوکتیرتمك بهانه سیله دعوت وبوسری کشف ایدوب مغنیساده بولنان اکبر شهزادکان سلطان محمده کوندردی . ایکی کون صوکره وزیر ابراهیم پاشا ایشی آکلایوب صوفی عثمان نامنده کی اغاسنی بوستانجی باشینك آرقه سندن کوندردی . اوندن صوکره فرهاد پاشا طویه رق امنیت حاصل ایتمك اوزره صوك دیوانده ایکی جمعت تلخیص وارسال ایلدی ، و بونلر چیقدیغی زمان اوزرلرنده کی خط همایونك تقلید اولدیغنی اکلایه رق پادشاهك ارتحال ایتدیکنه هیچ

عزیمتنك دردنجی کونی واردی؛ محمدده پك عجله کوستر مکسزین والده سنك مکتوبنی آلدیغنك سکزنجی کونی استانبوله واصل اولدی (۱۸ کانون ثانی ۱۵۹۵ — ۲۷ جمادی الاولی ۱۰۰۳) (۱). سلطان محمد، بایزید کوشکنه چیقنجه سرایك طوپلری و دلالر پادشاه جدیدك جلوسنی اعلان ایتدیلر. صدر اعظم، مفتی، وزیرلر، قاضی عسکرلر، اردو و سرای اغالری، سلحدار، باش مابینجی [قاپیجیلر کدخداسی]، حکومت مکتوبلرینك ایصالنه مأمور ضابطلر (یعنی چاوشلر)، مابینجیلر (قاپیجیلر)، چاشنیکیرلر، متفرقه‌لر، سقالر، مهترلر سلطان محمد ثالثك، النی، اتکنی اوپه‌رك، تختی اوکنده یوزلرینی یرلره سوره‌رك عرض عبودیت ایتدیلر. سلطان مرادك جنازه‌سی معتاد اولان طنطنه ایله قالدیرلدی، درت بیوك مأمور، یعنی قاپی اغاسی، سرای اغاسی، خزینه‌دارباشی، کیلارجی باشی طرفندن کوتوریله‌رك ایا صوفیه حریمنده پدری سلطان سلیم ثانینك تربه‌سی اتصالنده بر تربهٔ مخصوصه‌یه دفن اولندی.

جنازه نمازی قائم‌مقام فرهاد پاشانك موافقتی اوزرینه خواجهٔ سلطانی سعدالدین افندی طرفندن قیلنه‌جق ایدی؛ مفتی، سعدالدین افندیدن اول کلوب محمد ثالثك حضوریله نمازی قیلدردی؛ سعدالدین تکرار ایتمك ایستدی؛ لکن مفتی، پادشاهك نمازی ادا ایتمش اولدیغندن بحث ایله مخالفت کوسترمدی. بوخصوصده فرهاد پاشانك سعدالدین افندی حقنده کوسترمدیکی تمایل مفتینك قلبنده کین براقمشدر(۲). مرادك یوز ایکی چوجغندن یکرمی یدی قیز، یکرمی اوغلان بابالرندن صوکره یه قالمشلردی؛ محمد ثالث، قارداش

شبهه‌سی قالمادی. اوکون بلاعرض برقاچ سنجاق توجیه ایلدی؛ تعزیه وتهنیه‌نامه ایله براغاسنی شهزاده‌یه کوندردی. ایرتهسی کون زندانلردن برقاچ واجب‌الازاله چیقاروب اعدام ایتدیره‌رك خلقی قورقوتدی. نعیمادن، ج ۱ ص ۱۰۷. (مترجم)

(۱) نعیمایه نظراً سلطان محمد ثالث ۱۶ جمادی‌الاخری ۱۰۰۳ جمعه کونی صلاوقتی استانبوله کلمش. والده‌سیله کوریشدکدن صوکره جامعدن چیقیلنجه یه‌قدر اربعین ختام بولمشدر. برموجب تقویم، ۱۰۰۳ جمادی‌الاولاسنك اون‌التیسی جمعه‌یه تصادف ایدر. بوتاریخك تقویم جدید (طرز جدید) میلادی‌یه کوره مقابلی ۲۷ کانون ثانی ۱۵۹۵ در.

(۲) «خواجه سعدالدین افندی (اخر خدمتمدر، جنازهٔ پادشاهه اداء نماز ایده‌یم) دیو استجازه و التماس ایتدکده وزیر فرهاد پاشا عرض ایدوب اذن همایون صدور ایلدی: لکن سعدالدین افندی چیقنجه (چیقنجه یه قدر) مفتی بوستان‌زاده افندی امامته شروع ایدوب تکبیر ایتمش بولنمغین ناچار اقتدا ایدوب اتمامندن صوکره خواجه افندی دلکیر اولوب (ولی‌میت بکا اذن ویرمش ایدی، اعادهٔ صلات لازمدر) دیدکده مفتی افندی جواب ویروب (پادشاه جهانك بالذات اقتدا ایتملری اذندر؛ نماز تمام اولدی؛ اعاده لازم دکلدر) دیو منع ایتدی.» نعیما، ص ۱۰۷ و ۱۰۸. (مترجم)

قتلی قانونی صادقانه محافظه ایده‌رك اون طقوز قارداشنی اعدام ایتدردی؛ بونلریکرمی درت ساعت فاصله ایله بابالرینی تعقیب ایلدیلر . عثمانلی اصول قانونیه‌سنك شهید وحشتی اولان برطاقم عسزلردن دردینك سنلری خیلی ایلریله‌مش ایدی؛ معلملری نوعی طرفندن — فلاکتلی بیون باغنه دکل ، تخته نامزد ایتمشلر کبی — کمال اعتنا ایله تربیه اولنمش ایدیلر . مقاومت مأیوسانه‌لری ، قاتللری حقنده‌کی تلعینلری درین برمجهولیت ایچنده مستور قالمق ایچون شهزاده‌لرك اعدامی دیلسزلره حواله اولندی . شهزاده‌لردن الك زیاده امید ویرن سلطان مصطفی ایدی که ادبیات واشعار ایله اشتغال ایلدیکندن پدرینك ارتحالی خبرینی آنجه کندیسنك ده نه حاله اوغرایه‌جغنی حس ایده‌رك بو حاله موافق بر شعر سویلمشیدی . سلطان محمدك باغ اولان ایکی قارداشندن حامل یدی جاریه‌دکیزه آتلدی . شهزاده‌لرك رسمی قاووق وسرغوجلرله مزین اون طقوز تابوتی — که هر بری درت بالطه‌جی طرفندن کوتورلمکده ووزیرلرله سرای اکابر مأمورینی طرفندن تشییع اولنمقده ایدی — بابالرینك یانینه قونلدی . مرادك یکرمی یدی قیزی ، حرمك بتون جاریه‌لریله کدخداقادینلری ، خاصکی سلطان ، کدخدا جانفدا ، جوجه‌لر ، دیلسزلر — که سلطنت سابقه‌ده تأثیرلری اوقدر مضر اولمشیدی یکی سرایدن اسکی سرایه نقل اولندیلر . محمدك سوت ننه‌سنك قارداشی اولوب مغنیسادن پادشاه جدید ایله برلکده کلمش اولان لالا محمد وزارته ترفیع اولندی ؛ خواجهٔ سلطانی نوالی مقدماوفات ایتمش اولدیغندن خواجه سعدالدین سلطان مرادزماننده اشغال ایلدیکی مأموریتی محافظه ایلدی . آنجق همشیره‌سی جانفدانك تأثیریله یدی قله‌ده حیاتنی محافظه ایده‌بیلمش اولان ابراهیم پاشانك اعدامی تأخر ایتمدی . محمد ، جلوسندن اوچ کون صوکره ، بوکبی احواله معتاد اولدیغی اوزره عسکره هربری اون بیك دوقه‌لق یوزاوتوزالتی کیسه توزیع ایتدردی ؛ فقط بوپاره ، اردونك سکونتنی صاتین آلمق ایچون صرفی لازم کلن مبلغ جسیمك آنجق برقسمی ایدی ؛ یالکز یکی چریلرآلتی یوز التمش بیك دوقه احسان آلدیلر[۱] .

پادشاه ، جلوسندن سکز کون صوکره بتون بیوك مأمورین ملکیه واردو رؤساسی رفاقتنده اولدیغی حالده جمعه نمازی قیلمق اوزره جامعه عزیمت ایلدی . ایکی سنه‌دن بری جمعه آلایی اولمامش ایدی ؛ چونکه حرمك دیلسزلری ، قادینلری — عسکر طرفندن تحقیر اولنور قورقوسیله — مرادی دائما خلقك قارشیسنه چیقمقدن منع ایتمشلر ایدی . ٤ شباط ۱۵۹۵ (۲٤ جمادی‌الاولی ۱۰۰۳) ، هریکی حکمدارجلوسنك ایجاب ایلدیکی ترقیات مختلفه وقوعه کلدی . ادرنه واستانبول سرایلرینك بیك ایکی یوز

کنج خدمه‌سی خدمت عسکریه وملکیه‌ده مختلف مأموریتلره تعیین ایدلدیلر . محمد، قاضی عسکرلری ، دفتردارلری دکشدردکدن، قپودان جغاله‌زاده‌نك یرینه خلیلی نصب ایتدکدن ، یکی چری اغاسی یمشجی حسنی عزل ایلدکدن صوکره سمرقند و بخارا پادشاهی عبدالله خانه، ایران شاهی عباسه، کورجستان پرنسلری لوند و الکساندره ، مینغره‌لی وقولشید بکلری اولان آچیق باش ایله دادیانه، انکلتره ، فرانسه، لهستان قرالارینه، وندیك وراغوزه دوجلرینه، دولتك فرق والیسنه جلوسنی بیلدردی. مرادك وفاتندن آز اول شاه عباس، قزوین خانی کریم خانی یکنی میرزا حیدرك صحتندن معلومات آلمق اوزره سفارتله استانبوله کوندرمش ایدی ؛ کنج میرزا حین جلوسده پادشاهك الچی اوپه‌مدیکندن کریم خان ومعلمیله برابر بوشرفه نائل اولدی . ۱۱ شباطده عادت قدیمه موجبنجه وزیرلره ، قاضی عسکرلره ، نشانجیلره ، دفتردارلره قیشلق کورکلر ویرلدی ؛ ۱۶ ده یعنی مرادك وفاتندن آنجق بر آی صوکره شهریار جدیدك مهری صدر اعظم وسرعسکر سنان پاشایه دکل ، اونك رقیبی فرهاد پاشایه ارسال اولنه رق افلاق عاصی پرنسی علیهنه یورویه‌جك اردونك سرعسکرلیکنی آلمق اوزره حرکت ایتمسی امر اولندی . سنان ، اوچ یوز بیك اقچه ایله معلقره‌ده تقاعد ایدلدی کهاولجه‌ده ایکی دفعه متقاعداً اورایه کیتمش، و اورادن صدارته کلمش ایدی(۱)؛ روم ایلی بکلربکی اولدیغی حالده، بودین محافظه‌سنه تعیین ایدلمش اولان اوغلی محمد [۲] بومقامی صوقوللونك اوغلی حسن پاشایه براقمغه مجبور اولدی . سنان پاشا ، مجارستان سفری حقنده بعض معلومات لازمه ویرمك بهانه‌سیله اردونك استانبولدن کیدرکن ایلك مرحله‌سی اولان حاقه‌لی پیکاره قدر یاقینلاشدی؛ تیزلر اغاسی مجارغضنفر اغایه کلیشنك اسبانی بیلدیره‌رك استانبوله کیرمکه رخصت ایستدی؛ جواب اولمق اوزره، مصالح دولت حقنده پادشاهه عرض معلومات ایتمك منحصراً صدر اعظمه عائد اولدیغی جهتله معلقره یه عودت

(۱) ساغره‌دونك، ص ۴۹۷ ، لالانك وفاتندن صوکره صدارت عظمانك ایکی آی آچیق قالدیغنی یازمسی خطادر . [علاوهٔ مترجم : اثنای جلوسده قائممقام صدر اولان فرهادپاشا حسب المأموریه ذات شاهانه‌یه تقرب ایله الفا آنده بولندیغندن صدارت کندیسنه توجیه ومهر همایون اعطا اولندی. اسکی مهری آلمق اوزره سنان پاشایه آدم کوندرلدی ؛ کندیسی معلقره‌یه سورلدی. پچوی‌دن تلخیص، ج ۲. ص ۱۰۵ . فرهادپاشا بالفراد قیشلاغندن جان آتوب کلیرکن مهر صدارت ایچون کوندریلن آدم مصادف اولهرق مهری آلدی ، ومعلقره‌به سورکون اولدیغنی تبلیغ اولندی. بالفراده ساطورجی محمد پاشا قائممقام، دفتردار حاجی ابراهیم افندی خزینه و دفترخانه ناظری اولمشیدی . دفترلری مهرلیوب قلعه‌یه قوبدیلر . نعیمادن، ج ۱. ص ۱۱۷ .]

ایتمسی امری ویرلدی فرهاد پاشا وزیر ابراهیم، جراح محمد، خلیل، حسن پاشالری، مفتی بوستان زاده‌ینی، قاضی عسکر عبدالباقی وابوالسعودزاده‌ینی، نشانجی حمزه پاشایی، درت دفترداری، یکی چری وبلوکلر اغالرینی، رکاب همایون ارکانی دیوانده طوپلایه‌رق اردویی بودین اوزرینه‌می، یوقسه افلاق اوزرینه‌می حرکت ایتدرمك لازم‌کله‌جکنی موقع مذاکره‌یه قویدی؛ نتیجهٔ مذاکره‌اولهرق عثمانلی اردولرینك اوغرادیغی یکی یرمغلوبیتدن دولایی انتقام آلمق ایچون افلاق اوزرینه یورومسی قرارلاشدیرلدی(۱) برقاچ کون صوکره (۲۲ نیسان — ۱۲ شعبان) فرهاد آت ایله سرای همایوندن کندی سرایینه کیدرکن، خاصکی سلطان حمامی جوارنده — کندیلرینه وعداولنان سپاهی منصبی ویرلمه‌مش اولان — بیك سپاهی اوغلانی (۲) ایله جلوس بخششندن حصه‌دار ایدلمین مارتولوزلریول اوزرنده طوپلانمش ایدیلر (۳). پاشانك تقربنده بونلر آلاجقلری اولان اقچه‌نك تأدیه‌سنی باغیره‌رق ایستدیلر. صدر اعظم: «حدوده کیدیکز؛ پاره کزاوراده ویریله‌جکدر» دیدی. بوجواب، قیل وقالی چوغالتمدن باشقه برشیئه یارامادی. بونك اوزرینه فرهاد پاشا: «اولوالامره اطاعت ایتمین کافر، قاریلری بوش اولدیغنی بیلمز میسکز؟» دیه باغیردی. طغیان ایدن عسکر طاقمی صدراعظمك کندیلرینی تحقیر ایتمسندن شکایت ایلمك واونك علیهنه فتوی ایستمك اوزره مفتی‌یه کیتدیلر. مفتی: «قارداشلر، صدراعظم‌نه سویلمش اولورسه‌اولسون، سزبونکله کافر اولمازسکز، قاریلریکزده بوش دکلدر؛ مستریح اولیکز.» جوابنی ویردی. عسکر، مفتینك بوسوزندن پك ممنون اولمادقلری حالده طاغیلوب مفتی افندینك پاره سزفتوی ویرمدیکنی باغیره‌باغیره سویلیه‌رك بلوکلر خلقینی‌ده عصیان ایتدرمك ایچون چالشمغه باشلادیلر. ارتهسی کون عسکرك علوفه‌سنی وسپاهیلرك ترقیسنی ویرمك اوزره خزینه‌دن آلتون وکموش اوله‌رق قرق بیك دوقه چیقارلدی. مورخ سلانیکی روزنامه‌جی صفتیله کیسه‌لری سرای میدانینه

(۱) افلاق اشقیاسی میخال ایله برابر اوسنه طونه‌یی بوزاوزرندن کچوب روسجنی واوطرفك قصبه وکویلرینی تخریب ایله قادینلری، جوجقلری اسیر آلمش وارککلرك زنکینلرینی زنجیره اوروب دیکرلرینی اولدرمش اولدقلری رکاب همایونه عرض اولنمسی اوزرینه فرهاد پاشا عسکره سپهسالار نصب اولنوب اول بهارده اوجانبه کیتمکه مأمور اولدی. پچویدن تلخیص، ص ۱۶۵. (مترجم)

(۲) ادای خدمتدن صوکره بلوکه ملحق اولق اوزره کنجه محافظه‌سنده اوچ سنه قالمش اولان اون بیك قدر قول اوغلاری. نعیما، ص ۱۱۰. (مترجم)

(۳) عالی، ق ۴۷۰. نعیما، فذلکه، پچوی، حسن بك زاده یالکز تبریزدن کلمش سپاهی اوغلانلرندن بحث ایدر. سلانیکی رابك ضبطندن صوکره استانبوله کلمش یدی یوز اللی مارتولوزده داخل اولدیغنی یازار.

بیغدیر دی ؛ لکن سپاهیلر پاره آلمقدن امتناع ایله فرهاد پاشانك كندیلری حقنده وزوجه‌لری ایچون سویلش اولدیغی سوزلری بر درلو عفو ایتمدكلرندن اونك باشنی ایستمكده اصرار كوسترديلر. قاضی عسكرلر، مفتی بونلری تسكینه چالشدیسه ده فائده‌سی اولمادی؛ مفتی‌یی تحقیر ایده‌رك وزیرلری طاشه طوتدیلر؛ وزیر لالا محمد پاشا الندن، قپودان خلیل پاشا قولاغندن، وزیر جراح محمد پاشا كوكسندن یاره‌لاندی. لكن یكی چری اغاسنك آرتق صبری توكنه‌رك یكی چریلره سپاهیلری دكنك ایله دفع ایتملری امرینی ویردی ؛ سرای بوستانجیلری ده سلاحلانه‌رق باغیلری طاغتمغه قوشدیلر ؛ وزیرلر امنیتله خانه‌لرینه عودت ایده‌بیلدیلر . ایرته‌سی كون یكی چریلره یوزبیك اقچه توزیع واغالرندن اون كشی‌یه خلعت احسان اولندی. سنان پاشا ایله اتفاق ایده‌رك بوعصیانی تحریك ایتمش اولدقلری ظن اولنان وزیر جغاله وسیاوش پاشالردن برنجیسی قره حصاره، ایكنجیسی قونیه‌یه سورلدی . ایرته‌سی كون، عسكر طرفندن هیچ بر انتظامسزلق وقوع بولمقسزین وقتی كلش علوفه‌لر ویرلدی .

بوعصیان و افلاق پرنسی میشلك طونه نهری كنارنده‌كی وقایع حربیه‌سی صدر اعظمك عزیمتنی تعجیل ایتدی ؛ فرهاد پاشا بر معتاد ادرنه قایسندن ، فقط طنطنهٔ عظیمه كوسترمكسزین چیقدی. تركلرك یركوكیده وبكرشده خائنانه قتل عام ایدلدكلرندن (كانون اول ۱۵۹٤) برآی مرورنده، میشل اردوسنك باش قوماندانی اولان مجار آلبر كیرالی روسچق ونیكبولی‌یه مساوی بر مسافه‌ده بولنان فلوق شهرینی یاقه‌رق ابرائیل قلعه‌سنی‌ده — اولجه خارجی محله‌لرینی احراقدن صوكره — ۱ كانون ثانی ۱۵۹۵ ده یاقمش ایدی. چاوش محمد ومصطفی ، اهالینك سربست چكلمسنه مساعده اولنمق شرطیله كیرالی‌یه تسلیم اولدیلر؛ لكن بونلر قلعه‌دن چیقنجه افلاقلر اوزرلرینه آتیله‌رق برطاقمنی اعدام ، برطاقمنك‌ده اشیاسنی یغما ایتمكه باشلادیلر. قره محمد چاوش كیرالی‌یه خطاباً : « یالانجیلر ، ویردیككز سوز نره‌ده قالدی ؟ » دیه باغیردی ؛ كیرالی بوتعییبه مستحق اولمادیغنی وبونظامسزلقلر كندیسنك دخلی اولمقسزین ایقاع ایدلدیكنی كوسترمك ایچون بر قاچ افلاقی اعدام ایتدردی (٦ كانون ثانی ۱۵۹۵) . التی كون صوكره مجارلرله افلاقلر سلستره طرفلرینی غارت و سلستره‌یی احراق ایلدیلر ؛ لكن سلستره سنجاق بكی مصطفی بونلری فراره مجبور ایتدی ، وایچلرندن درت بیكنی اولدیره‌رك یوقاریده اولدیرلدیكنی یازدیغمز مرعش بكلر بكی مصطفی پاشانك انتقامنی آلدی . صدراعظم فرهاد پاشا ۲۷ نیسان (۱۷ شعبان) ده استانبولدن چیقه‌رق داود پاشاده‌اردوقوردی ؛

اوراده کیجه وقتی عسکر، چادرینك اوکنده کی توغلردن برینی یرندن چیقاروب اوجنده کی التون طوپی قیردیلر ؛ شوحال ، بوسفر ایچون هر کسجه برعلامت شئامت صایلمشدر. ذات شاهانه‌نك انشته‌سی وزیر ابراهیم پاشا — که یکی چری اغاسیله برابر پای تختی محافظه ایتمك اوزره صدارت قائم مقامی تعیین اولنمشیدی — صدر اعظمه طرفدار کورینورسه‌ده حقیقت حالده سنان پاشانك منافعنه خادم ایدی؛ بناءً علیه، پادشاهه اردونك فرهاد پاشایی سومدکلرینی واونك قوماندهسیله محاربه‌ده غیرت کوسترمیه جکلرینی عرض ایده‌رك عساکر موجوده‌نك آرتیرلمسنه عائد هردرلو تدابیره ممانعت ایتمکه چالشدی. مفتی بوستان زاده، قاضی عسکر باقی افندی، وزیر جراح محمد پاشا ، جغاله زاده‌مهپ ابراهیم پاشا کبی لسان قوللاندیلر. اردو یولنده دوام ایده‌رك آز وقت ایچنده ادرنه‌یه واردی ، واوراده اون کون قالدی . ادرنه‌ده اردویه التحاق ایدن درت یوز طوپجی متقاعدی بوشهرده غایت بیوك برچادر صاتین آلمشلردی ؛ اونلردن اول یکی چریلر بونی پارارلق ایتمش اولدقلری جهتله ایکی عسکر آره‌سنده ینه منازعه ظهور ایده‌رك یکی چریلر طوپجیلره هجوم ایله‌فنامعامله کوستردیلر (۱٤ مایس — ٥ رمضان). طوپجیلر، حقلرنده ایقاع اولنان افعالدن دولایی صدر اعظمه شکایت ایتدیلرسه‌ده بر فائده‌سی اولمایوب بالعکس اردودن تبعید ایدلدیلر. اوزمانه قدرویرکوویررمملکت اولمق اوزره اداره اولنان مولداویه وافلاقیه ایلك دفعه اولمق اوزره ولایت عثمانیه حالته قونیله‌رق برنجیسی شروان والیسی جعفر پاشایه وایکنجیسی ساطورجی محمد پاشایه توجیه‌ویکی شهر بکی محمد بك دفتردار اولمق اوزره ساطورجینك معیتنه تعیین ایدلدی. وزیراعظم، استانبولدن عزیمتندن یدی هفته صوکره (۸ تموز ۱٥۹٥ — ۱ ذی‌القعده ۱۰۰۳) روسجق دیوارلری اوکنه واردی ؛ روم ایلی بکلر بکی حسن پاشاده میشل [میخال] ایله محاربه‌سنده آلمش اولدیغی بش یوز اسیری اطروفهٔ مظفریت اولمق اوزره کتیره‌رك روسجغه کیردی . پاشا طونه اوزرینه کوپری قورلمسنی امرایتدی؛ کندیسی ده سکز ستون اوزرینه قوردرمش اولدیغی برچادردن انشاآته نظارت ایده‌رك کوپری برقاچ کون ظرفنده ختام بولدی . ابراهیم پاشا ایله سنانك دیکر طرفدارلری ایسه انتریغه‌لرینی اوقدر مهارتله اداره ایتمشلردی که قاپیجیلر کدخداسی احمد اغا فرهادپاشایی اعدام ایتمك اوزره اردویه کوندرلدی (۷ تموز ۱٥۹٥ — ۲۹ شوال ۱۰۰۳). پای تختده صادق وفعال جاسوسلری بولنان فرهاد پاشاء احمداغانك وصولندن برقاچ کون اول استانبولده کندی حقنده نه‌خدعه‌لر ترتیب اولندیغنی خبر آلمش اولدیغندن مهرهایونی ساطورجی

محمد پاشایه تودیع ایده‌رك اشیاسی و کندیسنه صداقتلی اولان اوچ بیك سواری ایله استانبول یولنی طوتدی . دردنجی دفعه اوله‌رق صدارته کچن سنان پاشا اوتوز بیك اقچه‌ویرمك صورتیله مفتی بوستان‌زاده‌دن برفتوا آلمش ایدی که عسکر حقنده‌وزوجه‌لری ایچون سویلدیکی سوزلردن دولایی فرهادی محکوم ایدیوردی . عسکرك، سنانه‌رقیب اولان فرهاد حقنده‌کی عداوتنه پك موافق اولان بوفتوی مسئله‌سی سنان‌پاشایه محبت عسکریه‌یی حلب ایتمسنه آز یاردیم ایتمدی . یکی صدر اعظم، اردوکاهه کیتمك اوزره شام یکی چریلریله بولده‌بو ندیمی حالده فرهادپاشایه تصادف ایتدی، و «باشی بنم، خزینه‌لری سزك » دیه‌رك فرهادك خصمی اولان عسکره هجوم ایتملرینی امر ایلدی . فرهاد پاشا، دشمنك تعقیباتندن قورتلق اوزره اشیاسنی براقدی؛ برتپه‌نك اوزرنده بونلرك یغما ایدلدیکنی کوردکدن صوکره استرانجه طاغلرینه کیروب نهایت استانبول جوارنده لیتروزده‌کی چفتلکنه کلدی؛ والده سلطانك قوتیله، ثروتی فدا ایتمکله باشنی قورتاردی؛ برعنایت اولمق اوزره چفتلکنه چکیلوب اوتورمسنی متضمن برخط همایون آلدی . خط همایون یهودی سلومون اسکینازینك توسطیله آلنمش، وسالومون ذات شاهانه‌یه مرصع برخنجر تقدیم ایتمشدر . فرهاد پاشا، سلطان محمدك سوزینه اعتماداً لیتروزده اختیار اقامتله احباسنك زیارتلرینی قبول ایتمکه باشلادی؛ لکن برکون بوستانجی باشی کله‌رك کندیسنی دردست ایله یدی‌قله حبسخانه‌سنه آتدی . دامادپادشاهی وزیرابراهیم پاشانك اوطجی زاده‌یه یازدردیغی برعرض تذکره‌سی اوزرینه زوالی فرهادك اعدامنه دائر برخط همایون صادراولدی؛ باش‌سلحدار، بوخط همایونی حاملاً یدی قله‌یه کیده‌رك صدر سابقی بوغدردی . نعشی ، ایوب جامعی قربنده انشا ایتدرمش اولدیغی مزاره قونلدی . ایشته ، مراد ثالثك امیر اخوری ایکن بافانك (صفیه سلطان) تأثیریله ایران اردوسی قوماندانلغنه نائل اوله‌رق میرزا حیدری استانبوله کتیرمش، وایکی دفعه دولتك الك بیوك مقامنه چیقمش اولان فرهاد پاشانك خدمات واقعه‌سنك مکافاتی بوندن عبارت اولدی . والده سلطان ، بودفعه‌ده محمیسنی قورتارمغه چالشدی ایسه‌ده موفق اوله‌مادی . جغاله زاده، مجارستان اردوسنه کیتمك ایچون پادشاهدن آلدیغی امر اوزرینه فرهادك آتلرینی صاتین آلمق ایستمش ، لکن والده سلطان، کندیسندن انتقام آله‌جغنی بیان ایله جغاله زاده‌یی منع ایلمش ایدی . جغاله زاده، پادشاهه ، والده‌سنك — کندی امرینه مخالف اولان — امرینی کوسترمه‌رك فرهادك فلا کتنی تعجیل ایلدی .

فرهادك اعدامندن اون کون صوکره سنان لواء سعادت ایله استانبولدن چیقدی

(۱۷ اغستوس ۱۵۹۵ — ۱۱ ذی‌الحجه)؛ چالی‌قوات بوغازی، شمنی، هزارغراد، پرکوکی (جورجوه) طریقیله یولنه دوام ایلدی. طوپ مهماتیله مالی‌یدی قادرغه قره‌دکیزدن طونه‌یه کیره‌رك روسچغه قدر چیقمش ایدی. عسکر، سنان پاشانك طونه اوزرینه قورلمسنی امر ایتدیکی کوپری‌یی اتمام ایدنجه (۲۳ اغستوس — ۱۷ ذی‌الحجه) بکرشه توجه اولندی. بوشهره درت میل مسافه‌ده اغاجلر و بطاقلقلر ایله مستور اولان قالوگه‌ران یوغازنده افلاق اردوسی قارشیسنده بولندیلر. صدراعظم، یکی چریلری برمیشه اورمانی اوزرینه یرلشدیره‌رك برتپه‌یه‌ده اون طوپدن مرکب بربطاریه قویدی؛ کندیسی قالو-گه‌ران کوپریسی جوارنده بربطاقلقده موقع آلدی. درت پاشا، یعنی ساطورجی محمد، حیدر، حسین، مصطفی پاشالر کوپری‌یی کچوب صباحدن آقشامه قدر دشمنله غوغا ایتدیلر؛ دشمندن اون ایکی طوپ آلدقدن صوکره بربطاقلغه دوشه‌رك ساطورجیدن باشقه جمله‌سی وراده تلف اولدیلر. سنان پاشاده بربطاقلغه دوشمش اولدیغی حالده شجیع یرنفرك غیرتیله قورتلشدرکه بونفر اومناسبتله بطاقجی حسن تسمیه اولنمش و مؤخراً صدراعظم مرادپاشا معیتنده خدمت ایلمشدر. کیجه اثناسنده افلاقلی براسیر یکی چریلرك یاروت مهماتندن برقسمنی برهوا ایلدی: عسکر دشمن هجوم ایتمش اولدیغنی ظن ایده‌رك قارمه قاریشیق قاچدیلر. بونکله برابر میشل بکرش و ترغو ویشته اوزرینه واوراده ترانسیلوانیا حدودینه چکلمش ایدی. بوخبر اوزرینه صدراعظم، عسکری طوپلایه‌رق بکرشه دوغری یوریدی، وبوشهری آلدی؛ برصورت مطنطنه‌ده کلیسالری جامعه تحویل ایلدی. برمجلس حربده ترغو ویشته استحکاماتنك تزییدینه قرارویردردی. وویوده آلکساندرك بکرشه‌کی سرایی اون ایکی کون ظرفنده قلعه‌یه تحویل اولنه‌رق افلاق والیسی ساطورجی محمدپاشا قوماندەسنده بیك یکی‌چری وبیك قول اوغلی محافظ براقلدی؛ برآی ظرفنده بکرش و ترغو ویشته اطرافنده اخشابدن براستحکام بنا ایدلدی. ۵ تشرین اول ۱۵۹۶ (۱۲ صفر) تاریخنده میشل ترغو ویشته اوکنده کورینه‌رك اوچ کون محاصره ایله بوموقعی الله کچیردی. علی پاشا وقوچی‌بك قوماندەسنده مدافعهٔ موقعه مأمور اولان اوچ بیك بش یوز کشی اسیر ایدیلدرك قازیغه اورلدی، ورئیسلری پك حرارتلی اولمیان برآتشده (۱) قیزاردلدی؛ قلعه احراق اولندی. سنان پاشا بکرشه چکیلوب اون درت کون اقامت ایتدی، واخشاب استحکامی یاقدقدن صوکره بکرشی ترك ایلدی. اردو بیوك برقاریشقلق ایچنده کوکی‌یه رجعت ایلدی؛ طوپلر آرابه‌ایله نقل

(۱) اشکنجه‌یی تمدید ایچون. (مترجم)

اولندی. وقتسز یاپیلان برتدبیرمالی ده اردوده حکم سورن انتظامسزلغی آغیرلشدردی. یاز آقینلرنده عسکر برچوق آرابه، برقاچ بیك قویون، برقاچ یوز اسیر آلمش و بونلر ایچون پنجك، یعنی اسیر رسمیله خزینه یه عائد دیکر رسوم ویرلمه مش ایدی. برکوکی کوپریسی باشنه مفتش و کاتبلر قونیله رق بونلر کوپریدن کچمك ایستینلردن خمس طلب ایلدیلر. بو مسئله اردونك ایلك صفلرینی طوردردینی صیره ده میشل، سنان پاشانك آرقه ده کی قوتنه هجوم ایله اسیر وحیوانات آلدی؛ بونك اوزرینه وزیراعظم خمس غنائمك تحصیلنی تعطیل ایله کیجه کوپری یی کچدی. ایرته سی کون آقینجیلر هنوز کوپری یی کچه مه مش ایدیلر؛ چونکه کوپرینك اوزرینه عسکرك طوپلری و اشیاسی یغلمش، موارده یی تعطیل ایتمش ایدی. میشل ایسه طوپ ایله کوپری یی بیقه رق عثمانلیلرك هیأت مجتمعه سی اوزرینه اتش ایتمکه باشلادی. بونلر طوپلرله اشیایی دشمن النه کچمه مك ایچون طونه یه اتدیلر. افلاقلیلر، طونه یی مرور دن منع ایلدکلری عسکری وره رق اقینجیلرك قسم ممتازینی محو ایلدیلر؛ آقینجیلر میشلك بوراده اورمش اولدیغی ضربه دن بر دها کندیلرینی طوپلایه مامشلردر. میشل اوچ کون برکوکنی طوپه طوتهرق وموقعه هجوم ایده رك اوراسنی احراق ومحافظلرینی قتل عام ایلدی (٢٧ تشرین اول ١٥٩٥). عثمانلی اردولرینك اوغرادیغی مصائبه رغماً دیوان همایون، قریم خان زاده لرندن بزینه افلاق بکلکی ویریلیرسه میشل (میخال) وویوده یی طوتوب تسلیم ایده جکنه دائر قریم خانی غازی کرای خان طرفندن واقع اولان تکلیفی قبول ایلدی. (١)

سنان پاشانك لوای سعادت ایله استانبولدن حرکتی کونی، مجارستانده کی ایمپراطور اردولرینك باش قوماندانی پرنس مانسفه لدك غرانی (اوستورغون) محاصره سنك یدنجی کونی ایدی. آلمانیانك، مجارستانك، بوهمیانك، ایتالیانك، بلچیقانك اك معروف اصیلزاده لری مانسفه لدك قوماندهسی آلتنده ایدی؛ آلمانلرك ایچنده بارون آدولف دوشوارزنبغ وهرمان دوروسوورم جالب دقت اولدیغی کبی مجارلرده نیقولا پالفی وفرانسوا ناداسدی؛ بوهمیالیلرده ترهسقا وکینسکدی؛ ایتالیانلرده ژان دومه دیچی، ونسان دوغونزاغ، دوق دومانتووارایدی. بواسملره قونت دوهوشستاتهنك اعقابندن بلچیقالی هاریقورایله مانسفه لدك یکنی ده علاوه ایده لم. غرانك محاصره سی برآیدن بری

(١) نعیما. سلانیکی یه نظراً. غازی کرای لهستان قرالنك سوزی اوزرینه مولداویه یی اوچ ملیون اچه ویرکی مقابلنده برارمنی ایچون ایستمش. احتمال که بو، ژه ره می موکیلادرکه زاموا سکی طرفندن اقعاد اولنمشدر. انکه لك مولداویه تاریخنه مراجعت. ص ٢٤١.

امتداد ایتمکده اولدیغی حالده — دشمنك مساعیسی بودین شهرینه متوجه اولورظنیله مدت مدیده اورادہ قالمش اولان — سنان پاشا زاده محمد پاشا، اردوسیله مانسفه لدك اردو- کاهی اوکنده کورندی؛ مجارستانك اك اهمیتلی والیلری اولان بودین بکلربکی صوفی سنان پاشا؛ طمشوار بکلربکی میخالیجلی احمد پاشا؛ سیکهت بکلربکی تریاکی حسن پاشا؛ راب (یانیق) بکی عثمان پاشا ایله اخیراً اعدام اولنان دیار بکر بکلربکی ابراهیم پاشانك قارداشی اولوب حلب بکلربکی بولنان چرکس محمود پاشاسنان پاشا زاده نك امری التنده ایدی. ایکی اردوستراز ابه رغ وژورژانفه لد آره سنده محاربه یه طوتوشدیلر (۱۵۹۵ اغستوس ٤) . ستراز ابه رغدن رجعت ایتدیرلمش و معیتندن نصوح اغا نامنده بر شجیعی غائب ایتمش اولان عثمان پاشا درت بیك کشیلك قوتیله تپه دلن قر بنده محو اولدی ؛ بتون اردوکاه — که ایچنده قیمتلی قماشلردن بیك بش یوز چادر، اوتوز طقوز قالانبورنه، یکرمی یدی سنجاق بولونیوردی — غالبلرك الله دوشدی. سیکهت بکلربکی تریاکی حسن پاشا، سلطان سلیمانك شانلی اطروفهٔ فتوحاتی اولان بیوك وارادین طوپلرینی بودینه کوچلکله کوندرہ بیلدی. محمد ثالث لالالغنده بولندیغی ایچون «لالا» لقبیله آکیلان محمد پاشانك اقربا سندن قره علی بك مدافعه یی تمدید اسبابی حقنده سنان پاشا ایله مذاکره ایتمك اوزره اوستورغون قلعه سندن چیقدی؛ بیك بش یوز سواری قلعه یه عودته شتاب کوستردیلر ؛ بولی سنجاق بکی شمسی پاشا زاده واناطولی بکلربکی محمد پاشا بونلرك آره سنده ایدی . قره علی بك اوندن صوکره فرانسوا ناداسدی ونیقولا پالفی یی مذاکره یه دعوت ایلدی که بونلرك هرایکیسی مجارستان حدودنده ترکلر ایچون موجب دهشت ایدی [۳] ؛ قره علی بك قلعه یی تسلیم ایتمکدن ایسه برهوا ایتمکی ترجیح ایلیه جکنی بیان ایله دشمن عسکرینك چکلمسنی تکلیف ایتدی . اوته کیلر ایسه علی یکك تسلیم اولمسنی طلب ایتدیلر؛ فقط قبول ایتدیره مدیلر. مذاکراتك نتیجه سز قالمسی اوزرینه محاصره یه یکی بر شدتله باشلاندی . لکن شهر اوستریالیلر طرفندن تسخیر اولنوب ده قلعه درونده بر ایچیم صو بر قاچ دوقه یه صاتیله جق د رجه ده صوسزلق چکلمکه باشلاینجه ، اوستورغون شجیع بکی قره علی بك خندقلر اوزرنده مقتول اولدقدن اونك یرینه کچن اناطولی بکلربکی محمد پاشا، سنان پاشا زاده دن استمداد ایتدیکی حالده یرفائده سی اولمایجه ، قوبان بکی عبدالله بك اسیر ایدیلدرك مهاجملری محافظه وترك طوپلرینی اسکات ایتمك ایچون شهرك استحکاماتی اوزرینه قونیلنجه، ناداسدی وپالفی ایله مذاکره یه باشلاندی؛ اوزرینه کونده بیك بش یوز، بیك سکز یوز کوله آیلان قلعه — ترکلرك

قادینلریله، چوجقلریله ، اثر الریله جیقوب ایمپراطورك کیلری ایچنده ویشغراده نقل اولنمقلری شرطیله — تسلیم اولدی. قادینلری، چوجقلری ایله برلکده بش یوز ارکك، مجروحلر، خسته لرشرائط منعقده موجبنجه کمی یه بیندیرلدیلر. ترکلر، مدت استیلالرنده انتیقه لره، حتی شهرك تابلولرینه حرمت کوسترمشلردی؛ اونلرك الطوقندرمقسزین محافظه ایتدکلری قلعه غالبك قبا باربارلغندن قورتیله مادی. اناطولی بکلر بکی واوستورغون محافظی محمد پاشا ، خرستیان جنرالرینك کندیسیله مذاکره ایتمك اوزره واقع اولان تکلیفلرینی رد ایتمش ، کندی یرینه قزل احمدلی شمسی پاشازاده یی کوندرمش ایدی. وبشغرادك ده دشمن الله دوشمسی کجیکمدی ؛ بو نتیجه ایسه بر طرفدن مه دیچی ، آلدوبراندینی، غونزاغ، گیزلیه ری قوماندهلریله وقوعه کلن ماهرانه هجوملر، بر طرفدن ده سابق بودین یکی جری اغاسی عثمان اغانك هم افندیسنی هم ده دینی ترك ایله کوسترديکی خیانت سایه سنده استحصال اولنمش ایدی (۸ ایلول ۱۵۹۵). عثمان، محصورلرك باروت مخزنلرینك یرینی ایمپراطور اردوسی رؤساسنه خبر ویرمشیدی؛ اونك تعریفاتی، اوزرینه متاتی یرنده برقاچ کشی باروت مخزنلرینه هجوم ایله عثمانلیلرك مهماتنی آلدیلر. اوستورغون وویشغرادك سقوطی خبری اوزرینه، خرستیان دینی ترك ایتمزدن اول غره غرار بورزی نامیله معروف اولان سنجاق بکی محمد بك وایچه ن قلعه سنی یاقدی ؛ بالنی شهر وقلعه یی یانغیندن قورتاروب ده دست استیلاسنه آلمق ایچون قوشدی. خرواتستان حدودنده کی کلیس قلعه سی لانقوویچ طرفندن ضبط اولنه رق برمدت صوکره ینه عثمانلیلره کچمشدر؛ بابوچایی زرینی و اردودی ضبط ایتدیلر ؛ په ترینایی خادم احمد پاشا تسخیر ایلدی . خرواتستان حدودی باش قوماندانی سیگیسموند دوهر به رشتاین قوستانیچه یی محاصره ایتدی ؛ مجارلر سولنوقی ، ترکلر لیپا (لیپوه) یی تسخیر ایتمکه چالشدیلرسه ده موفق اوله مادیلر .

بوکوریلن بوزغونلقلردن دولایی استانبوله هرکون یکی شکایتلر کلمکده، مجارستان وافلاق حدودنده کی عثمانلی قوماندانلری طرفندن امداد طلب اولنمقده ایدی؛ ابراهیل، وارنه، کیلیا، ایساقچی، اسماعیل، سلستره، یرکوکی، روسچق، بکرش، اق کرمان، جان کرمان، تاتارخان، اوستورغون قلعه لرینك سقوطی خبرلری بربرینی تعقیب ایلدی . بوقدر مغلوبیت اوزرینه حرم اذواقنی ترك ایده بیلمش اولان محمد ثالث مفتی یی چاغیردی ؛ مفتی افندی بو دعوتی فرصت بیله رك حدودك احوال مؤلمه سنه دائر علی چلبینك نظم ایتمش اولدیغی برشعری پادشاهه ویردی (ایلول ۱۵۹۵ — محرم ۱۰۰۴). سرایتك

الك ایچریلرنده بیله ملتك مصائب فریاد وشکایاتیله تعقیب ایدلمکده اولان پادشاه ترسانه ارقه‌سنده‌کی اوق میدانده بیوك مصیبتلر زماننده معتاد اولان عمومی دعانك ایفاسنی امر ایلدی. بو دعایه یالکز مسلمانلر قبول ایدیلوب اوچ کون کوز یاشلری آقیدیله‌رق هونکور هونکور اغلانیر، ندامت کوستریلیر، ریاضت اولنور. دعایی ایاصوفیه‌واعظی شیخ محیی الدین اوقومش؛ وزرا، علما، شیخلر، بتون سرای ارکانی اهالیٔ بلده حاضر بولنمشدر. سکز کون صوکره اناطولیده، استانبولده برحرکت ارض وقوعه کلدی؛ هرطرفدن برچوق کویلرك یقلدیغی خبرلری پای تخته توارد ایلکه‌باشلادی. اورغانلی، سارت (سارد‌وس)، سیداحمدلی، کمك قصبه‌لری، بوستانجی، حمزه چاوش، عزیزلی، یاپیلی کویلری سراپا خراب اولمش ایدی. پارچینلیده بر یاریلوب بر بیوك یاریق آچلمش وایچندن برصو فوران‌ایتمش ایدی؛ صویك درونده نامعلوم نوعدن کوزسز بالقلر وار ایدی. مغنیسا یولنده فودوس (هرماس) کوپریسی قربنده برمنبع ظهور ایتدی که صویی سیم سیاه ایدی.

صدراعظم سنان پاشا، استانبولده وصولنده --- افلاقه‌کی هزیمتندن واوستوره‌غونك دشمن النه دوشمسی اوغلنك قورقاقلغنه حمل ایدلمسندن دولایی — نظر توجهدن ساقط اولدیغی جهتله عزل ایدیله‌رك منفیاً معلقره‌یه کوندرلدی. مهر همایون، محمد ثالثك لالاسی محمد پاشایه ویرلدی (۱۴ تشرین ثانی ۱۵۹۵ — ۱۶ ربیع الاول ۱۰۰۴). محمد پاشا صاروخان زعیملرندن بر ینك اوغلیدر؛ کنجلکنده، چاوش اوله‌رق مؤخراً کاتب صفتیله مکهٔ مکرمه اوقافی اداره‌سنه کیرمش؛ مراد ثالث زماننده شهزاده محمدك سوت ننه‌سی اولان زوجه سنك سایه سنده بر بر ینی متعاقب دفتدارلق، ولی عهده لالالق خدمتلرینه نائل اولمش، حلوس محمد خانیده وزارته ارتقا ایتمش ایدی. دولت عثمانیه‌ده بو کونه‌قدر تعداد اولنان ایکی یوز صدراعظم ایچنده هیچ بری اداره‌نك الك دون درجه‌ده‌کی خدمتندن الیبیوك منصبه بونك قدر آز برزمان ایچنده واصل اولامشدر: اون ایکی سنه ایچنده چاوشلقدن صدراعظم اولمشیدی؛ لکن شوبیوك مقامه کلیشندن اوچ کون صوکره وفات ایتدی. محمد پاشانك ارتحالی، مهر همایونك معزول سنان پاشایه ویرلمسی ایچون براشارت اسمانی اولق اوزره تلقی ایدلدی. یاشی سکسانی تجاوز ایتمش اولان سنان پاشا، بشنجی دفعه اولق اوزره صدارته تعیین اولندی. سنان عثمانلیلرك ماریوسیدر [*]؛ مشهور رومالی‌یه یالکز مظفریتلری، جسارتی، فکر متشبثانه‌سی، شدت طبعی ایله دکل، مقدراتیله‌ده مشابهتی واردر. ماریوس رومالیلرده

یدی دفعه قونسولوس اولمش ایسه شمدی یه قدر ترکلرده بش دفعه صدراعظم اولان سنان پاشا صدارته کچینجه پادشاهك انشه سی وزیر ابراهیم پاشانك دشمن علنیسی اولدی ؛ فرهاد پاشا علیهنده سنان پاشایه معاونت ایتمش اولان ابراهیم پاشا الك صوك دفعه کی تبدیلده سنانك اختیارلغنی ، اهایتسز لکنی ایلری سوره رك صدارتدن تبعیدینه چالشمش ایدی . سرتلکی جهتله خرستیان دولتلری سفیرلری حقنده برچوق دفعه معاملهٔ سیئه سی کورلمش اولان سنان پاشا نه دیوانده ، حتی نه ده حضور شاهانه ده ابراهیم پاشایه کینی اظهار ایتمکدن هیچ چکنمدی . بر کون دیوان منعقد ایکن : « قائم مقاملغکزده هر طرفه اهلیتسز قوماندانلر کوندردیکز . بو صورتله شو حربك مصائبنه سز سبب اولدیکز » دیمشدر . ینه بر کون ابراهیم پاشا ایله حضور شاهانه ده بولنه رق : « بکا اختیار ، دوشکون دیمشلر . ابراهیم ده بویله ظن ایدیورسه سرای میدانه کلسین ، کوروشه لم ، مزراق اوروشه لم . » دیمش ، وابراهیم پاشانی کمرندن طوتوب دائرهٔ سلطانی خارجنه چیقارمشدر . سنان پاشا ، پادشاهك بالذات سفره چیقمسنی و جدی سلطان سلیمانك مثالنه امتثال ایتمسنی تشویق ایده بیله جك درجه ده جسارت و نفوذ بولمشدر . اکر پادشاه باشلرنده بولنمازسه کیتمك ایستمدکلرینی بیان ایدن یکی جریلرك کفت و کوسی (۲) ، بوبابده صدر اعظم ایله متفق الکلام اولهرق اردونك ده ، دولتك ده سلامتی پادشاهك میدان حربده حضورینه منوط اولدیغنی پك دوغری اولهرق دوشونمکله بولنان خواجه سعدالدینك تشویقاتی ، حدود قوماندانلرینك بویولده برچوق معروضاتی ، آیاصوفیه شیخنك اسکی سرای جامعنده مسلمانلرك دشمن دینی علیهنه تشویقی متضمن ایرادایلدیکی موعظه ده دست اعدایه دوشن جوامع وقلاعی برلسان مؤثر ایله تصویر ایده رك صحیحاً مسلمان اولانلرك بونلری استخلاص مکلفیتنده بولندقلرینی بیان ایتمسی ده سلطان محمد ثالثه باعث غایان حمیت اولمشدر . پادشاهك سفری بالذات کشاد ایتمکه قرار ویرمش اولدیغی بتون ممالك دولت وخصوصاحدود والیلرینه بیلدیرلدی ؛ برطرفدن ده تدارکات حربیه کمال فعالیتله ایلری کوتورلدی . وزیر جراح محمد پاشا ذخیره جمع ایتمك اوزره اللی بیك دوقه ایله بلغرادہ کوندرلدی ؛ مصارف سفریه نك یکونی التی یوز بیك دوقه یه بالغ اولیوردی . بلغراددہ ذخیره نظارتنه مأمور بولنان قره مان بکلر بکی

(۱) مورخك زمانته قدر ؛ صوکره دها زیاده بولنانلر اولمشدر . ۱۳۳۲ ده وفات ایدن سعید پاشا . دفعه اعتباریله الکزیاده صدارت ایدندر . (مترجم)

(۲) سلانیکی . وندیك ایلچیسنك راپوری : « یکی جریلر پادشاهسز سفره کیتمیه جکارینی بیان ایله یمك یمکدن امتناع کوستردیلر . » ایلول ۱۵۹۵ .

ایله شق ثانی دفترداری کوپریلر انشا آتنه، دونانما تعمیراتنه، مهمات احضارینه مأمور اولدی . نشانجی حمزه پاشا مهمات مفتش عمومیلکنه، باش امیراخور طرناقجی حسن آت ویوك حیوانی طوپلامغه تعیین ایدلدی .

۱۵۹۵ — ۱۵۹۶ قیشی هپ تدارکات ایله کچدی. بهار ابتداسنده ایدی که سنان پاشا یکی مظفریتلره نائل اولوب ده حلق الوادك ، یمنك ، گورجستانك فتحیله مظهر اولدیغی شانی ثه‌رلونك (اکری، اکره) تسخیریله تتویجایتمك امیدنده ایکن فجئةً وفات ایلدی . صدراعظمك وفاتی یکی آیك ایلك چهارشنبه‌سنه (۳نیسان ۱۵۹۶ — ٤شعبان ۱۰۰٤) مصادفدر که عثمانلیلرك ظنون پرورلکی اوکونی هفته‌نك الك اوغورسز کونی اولدرق تلقی ایدر(۱) . بوسرت ارناود — که بش دفعه صدارته کچمشدر — یالکز خرستیانلر ایچون دکل ، بتون مدنیت ایچون بر کین وحشیانه‌یه صاحب اولوب علما وشعرانك باشلرینه برآفت ایدی . مورخ عالی — که سنانك کندی آثاری حقنده‌کی حکم جاهلانه‌سندن وبر طاقم جهلایی کندیسنه ترجیح ایتمسندن مشتکیدر — تاریخنده بوصدر اعظم حقنده شعرانك سویلدیکی هجویه‌لری طوپلامشدر: بوشاعرلر، پاشانك پارمق‌قاپی قربنده وبعض شعرا مقابری جوارنده یاپدرمش اولدیغی تربه‌یی وسیلهٔ هجو طوتدرق اویله‌برآدمك قومشولغی ارباب سخن ایچون آرزو اولنه‌جق برشی اولمادیغنی وسنان‌پاشانك وفاتی کونی — مشئوم برسس چیقاران قارغه‌یه مماثل روحنك مظلم بربلوط ایچنده طیرانی اتناسنده — پارمق قاپیده ظهور ایدن یانغینك برحفرهٔ دوزخیه بکزه‌ین قبر وزیردن فوران ایتمش اولدیغنی بیان ایدرلر [٤]. سنانك ترك ایتمش اولدیغی ثروت جسیمه، فکر یغماکرانه‌سنی وزمانمنك اسرافی ارائه ایدر. میراثی تشکیل ایدن اشیانك

(۱) بوکونه نحس مستمر تعبیراولنور. حاجی قالفه، تقویم‌التواریخ، ۱۰۰٤ سنه‌سی. [حاجی قالفه ، تقویم‌التواریخ . ص۱۷۷ . سنان پاشانك دفعهٔ خامسهٔ صدارتنه « فی یوم نحس مستمر» ترکیبنك تاریخ دوشورلدیکنی بیان ایدر: بونی هامه‌ر یاکاش آکلامشدر . چهارشنبه مسئله‌سنه کلنجه واقعا بزده چهارشنبه‌یه (وخصوصیله آیك ایلك دکل. صوك چهارشنبه‌سنه) برتوجهسزلك واردر. لکن اوروپا لسانلرنده مستعمل اولان کون اسملری نظرتدقیقه آلنوب ده «Samedi» ساتورن کونی ، «Dimanche» کونش کونی، «Lundi» قمر کونی، «Mardi» مریخ کونی ، «Mercredi» عطارد کونی، «Jeudi» مشتری کونی، «Vendredi» زهره کونی دیمك اولدیغی ومریخ ایله عطارددك کرهٔ ارضه یاقین اولمالرندن وبنابرین مدارلرینك بالنسبه غیر واسع بولنمسندن طولایی خوش کورلمدکلری دوشونیلنجه بوظنون پرورلکك غربدن انتقال ایلدیکنده شبهه قالماز. یوکبی اوهامی الك زیاده شرع اسلام منع بیورمشدر . مترجم]

دفتری شودر : یکرمی صندوقچه زبرجد (۱)، اون بش اینجی تسبیح، اوتوز روزه الماسی، یکرمی مثقال التون طوزی، یکرمی ابریق، برشطرنج طاقمی، الماس ایله مزین مشیندن یدی سفره اورتوسی، اون التی سپر، اون التی اگر، اوتوز درت اوزنکی، کوزل طاشلرله مزین اوتوز ایکی قالقان، یوز قرق مغفر، یوز یکرمی کمر، کذلك احجار ثمینه ایله مرصع اون التی بیلهزیك، صحنلر، التی یوز سمور کورك، التی یوز واشاق کورك، اوتوز سیاه دلکی کورکی، صیرمهلی وایپکلی بیك یتمش بش پارچه قماش، طقوز یوز دیکر کورك، آلتمش براوچلك اینجی، ایکی الماس کردانلق، مرصع ایکی غاشیه، اینجی ایشلنمش اوتوز اگر، آلتی یوز بیك دوقه آلتونی. ایکی ملیون طقوز یوز بیك اچقه. سنان پاشانك ثروتی نه‌قدر امکانسز کورینورسه کورنسون، رستم وتصوح پاشارك براقدقلری خزینه‌لره دائر شایان وثوق مورخلر طرفندن قیداولنان دفترلره نظراً موجب تعجب اولامق لازم کلیر: سنانك فعالیتی ویمن وگورجستان فتوحاتیله مجارستان و افلاق سفرلرینك اعداد وسائل ایلدیکی یغمالر نظر مطالعه‌یه آلینیر ایسه بودرجه‌لرده عظیم بر ثروت طوپلامش اولمسی اینانمیه‌جق بر شی کورنمز.

ذات شاهانه‌نك ودامادی صدرجدید ابراهیم پاشانك عزیمتی جلهٔ وقایع مهمه‌سندن اولان ینه بوسنه ظرفنده — محمد ثالثك جلوسی برچاشنیگیر واسطه‌سیله کندیسنه تبلیغ ایدلمش بولنان — وندیك سناتوسی یکی پادشاهه عرض تبریکات ایتمك وقاپیتولاسیونلری تجدید ایتمك اوزره دونادویی ایلچیلکله استانبوله کوندردی[۵]. شاه‌عباس، یازدیغمز وجه ایله ایلچیسی ذوالفقاری جلوسندن دولایی محمد ثالثی تبریکدواوزبك شاهی مؤمن خانه(۲) غلبه‌سنی تبلیغه مأمور ایتمشیدی. سلطان محمد، پادشاهك مکتوبنه اکری فتحی حقنده معلومات برنامه ایله جواب ویردی. ذوالفقار واونك کبی تبریك جلوسه کلمش اولان بروس ایلچیسی — گورجستان بکلری سیمون‌لوندایله الکساندرك آردلرینی بولمق ایچون — ایکیسی ده گورجستانه کیده‌جکلرایدی؛ لکن روسیه‌لیلرله گورجیلرك دولت عثمانیه‌علیهنه اتفاقلرندن قورقدیغی ایچون بونلرا استانبولده الیقونلدیلر (۳). دادیان،

(۱) زبرجد Chrysolithe در. دیه‌زك دیدیکی کبی Topaze | قبریس طاشی | دکل.

(۲) اوزمان عبدالمؤمن خراسانی تخت استیلایه آلمش اولدیغی جهتله عبدالمؤمنك مقام حکومته آنجق ۱۵۹۸ ده کلمش اولدیغنه دائر سانقووسکی طرفندن ترجمه اولنان الیازسنده بریاکلشلق اولدیغی آشکاردر.

(۳) Gli ambassadori di Persia e di Moscovia non erano lasciati » partir per il paese di Giorgiani sottoposto ad Alexandro e Simone;

تعبیر آخرله قوخیدا پرنسی طرفندن کوندریلن بر ایلچی اون یدی کنج چرکس کوله سیله طوغان هدیه کتیرمش ایدی. استانبولده کی انکلیز ایلچیسی مولداویه وترانسیلوانیا وویوده لری علیهنه دولت عثمانیه ولهستان آره سنده براتفاق عقد ایتمك اوزره قرالیچه الیزابت طرفندن مأمور بولندیغنه دائر بر روایت نشر ایتدی. حکومتك روحی دائما، محمد ثالث زمانینده خاصکی سلطان صفتیله حکومت ایدن، شمدی والده سلطان صفتیله حکومت ایتمکده بولنان وندیکلی بافا ایدی؛ اوغلنی اردو قوماندانلغنی درعهده ایتمکدن صرف نظر ایتدرمك ایچون الندن کلنی یاپمش ایدی؛ بوده پادشاهك تصادفات حربیه یه معروض قالمسنه والده لك محبتی قائل اولمادیغی ایچون دکل، کندیسنك بر لکده بولنه میه جغی بر سفرده تأثیرینك آزالمسندن قورقدیغی ایچون. اوغلنك تباعدینی منع ایده مینجه تخلف آمالدن منبعث بر انفعال ایچنده، کندیسنی بابالرینك دینینه باغلایان هر درلو روابطی اونوده رق خرستیانلر حقنده بر قتل عام تکلیف ایتدی (۱). بوقانلی تصور بتون متعصبلر طرفندن تنسیب اولنمش واسپانیولارك پاتراسی تخریب ایتدکلری خبری النمسی اوزرینه خلقك هیجانی آرتمش ایسه ده خرستیانلرك قتل عامی استانبولده بولنان غیر متأهل رومارك اوچ کون ظرفنده اخراجندن عبارت قالدی (۲). سلطان محمد، جلوسنده والده سنه یومی اوچ بیك اقچه واردات تخصیص ایتمش ایدی؛ هر سنه نك یاز وقیشی ابتدالرنده هدیه اوله رق ویردیکی اوچ یوز التمش بیك اقچه ده باشقه ایدی. برمدت صوکره «پاشماق (ترلك) پاره سی» نامیله برملیون آقچه دها ضم ایتدی. سلطان محمدك والده سی حقنده کی انعامنه، دامادی ابراهیم پاشا طرفندن دخی امثال اولندی: ابراهیم پاشا وقت وقت بافانك جاریه لرینی بوغاز ایچنده یکی حصارده (مقدما نشانجی فریدونك متصرف اولدیغی محل) باغچه سنده اضیاف ایله هرضیافت ایچون اتی بیك دوقه صرف ایدردی. محمد ثالث، جلوسنی متعاقب، پدرینك مالیه خزینه سنه ودفتدارلقلرله درت

voce, si era conchiusa lega fra quel Principe (Moscovita) il Persiano « e la Georgia contra il Turcho.

La regina madre si dispera, che il figlio deve partir, e fa » (۱) ogni cosa per sturbarlo, proponendo anco il Vespero Siciliano contra « li Christiani. حزیران ۱۵۹۵ .

Ordina il Signor che tutti li Greci, che non hanno moglie, » (۲) debbono partir di Costantinopoli nel termine di 3 Giorni. Chiaus arri- « vato con l'avviso del sacco dato dai Spagnoli a Patrasio. تشرین اول ۱۵۹۵ .

امانته (جزیه اماتی، آرپه اماتی، مطبخ عامره اماتی، ترسانه اماتی) بورجی اولان مبالغ حقنده تفتیشات اجراسنی امر ایتمش ایدی . بومختلف دیونك تأدیه‌سی ایچون اللی ملیون اقچه تخصیص ایلدی (۱) . سرایك باش مدیری لالا محمد — که مؤخراً ، یالکز اوچ کون ایچون ، صدر اعظم اولمشدر — بواقچه‌نك ایکی مثلنی ، یعنی ایکی ملیون دوقه دها ویردی ؛ بواسرافات ، برتحقیقاتی مستلزم اوله‌رق باش دفتردار ایله قپودان جغاله زاده یوکامأمور اولدیلر . دفتردارلر له عثمانلی پادشاهلرینك اوقافی اداره‌لری حقنده دخی بویولده تحقیقات اجراسی قرارلاشدیریلوب بوتحقیقات ده وزیرلره حواله اولنه‌رق هروزیر، محمد ثالث اسلافندن برینك اوقافی مفتشلکنه تعیین ایدلمش بولندی . پادشاهك شدتی تدابیر مالیه‌یه منحصر قالمادی؛ احکام شرعیه‌یه تمامیله اعتنا اولنمسی حقنده اتخاذ ایتدیکی تدابیرده دخی نمایان اولدی : شریعت اسلامیه‌نك امر ایلدیکی وظائفی ایفا ایتمدکلری ادعا اولنان برقاچ قادین بوغلدی، شرابك منعی متضمن برامر نشر ایدلدی، بتون میخانه‌لر تخریب اولندی .

صدر اعظم ابراهیم پاشا مجارستانه سوق اولنه‌جق اردونك سرعسکر لکنه مأمور اولدی ؛ خواجه سعدالدین بوسفرده پادشاهه رفاقت ایده‌رك دولت عثمانیه‌نك اوروپا دولتلریله مناسباتنده منفعت بخش اولدیغی کبی بولندیغی مجالس مشورت حربیه‌ده دخی فائده‌سی کورلمشدر . ابراهیم پاشانك صدارتندن اوچ کون صوکره سعدالدین اوغلیله برابر تبریك مأموریته کیتدیکی زمان مفتی بوستان‌زاده‌یی اوراده بوله‌رق دولت عثمانیه اوامر گذارلغنی قبول ایده‌جکنی متضمن میخال‌اوویوده‌طرفندن کوندریلن مکتوبلر حقنده مباحثه‌یه کیریشمش ایدی . رئیس الکتاب ایمش کبی مکتوبلری قرائت ایدن سعد الدین افندی ، اوغللرینی رهن کوندرمك شرطیله اوویوده‌نك تکلیفاتنك قبولی رأینده بولندی ؛ بوستان زاده ، اوویوده‌نك عصیانندن صوکره دولت عثمانیه‌ایله صلح اولق تکلیفی قبول اولنه‌میه‌جغنی التزام ایتدی؛ بوندن صوکرده‌همان چیقدی، کیتدی . خواجه مفتینك بومعامله‌سندن دولایی کمال حیرت ایچنده قالدیسه‌ده خصمنك چکلمسندن استفاده ایده‌رك میخال ایله بویارلره یازلق اوزره رئیس افندی‌یه برجواب املا ایلدی .

محمد ثالث استانبولدن ۲۱ حزیران ۱۵۹۶ (۲۴ شوال ۱۰۰۴) ده حرکت ایلدی (۲) .

(۱) « Inquisizione contra il Lala per l'esborso fatto da lui di due millioni d'oro nel pagar i debiti del padre del Signor, e il Defterdaro principale con intelligenza del Cigala ha avuto questo carico. » وندیك ایلچیلری راپوری، ایلول ۱۵۹۵ .

(۲) سلانیکی‌یه نظراً . ص ۶۹۳ . سلطان محمد خزینه‌دن بش یوزللی دوه‌یوکی التون وکموش

الك اوكده خمبره جيلر ، پياده توفكجيلر ، آتلى مزراقليلر ، چاوشلر ، يكى چريلر وار ايدى . اوندن صوكره سايسلر يدكده اون آت كوتوريورلردى كه بونلرك گملرى ، اگرلرى ، ديزكينلرى مرصع اولديغى كبى اوزرلرنده قالقانلر بولونيوردى . متعاقباً ، اسب سوار اولدقلرى حالده پاشالر ، پادشاهك شكار طاقمى تشكيل ايدن يوزيكى چرى كليوردى . بويكى چريلر ايكيشر ايكيشر يورومكده ، صيرمه لى وقلابدانلى البسه لابس اولدقلرى حالده هر برى ايپلرله باغلى ايكى آو كوپكى چكوب كوتورمكده ايديلر ؛ دهاصوكره صولاقلر كليورلردى . خمدثالث بونلرك اورتهسنده ايدى . بياض قطيفه دن براوست لباسى كيمش ايدى ؛ قاووغى برچوق الماسلرله ، ايكى سرغوچ ايله مزين ايدى . اردونك ادرنه ده بولندينى اثناده سعدالدين — كه هر صباح اوكون نه پيله جغنى قرارلاشديرمق اوزره وزيرلردن اول پادشاهك يانينه كيدردى — هنوز يكرمى ياشنده بولنان اوغلى اسعد افندى (۱) ايچون استانبول قاضيلغنى آلدى (۲) . لكن سعدالدينك اقبالى هرنه قدر اوج كالنده ايسه ده والده سلطانك نفوذينه غلبه ايدهمدى . والده سلطان قاضئ معزول عبدالحليم افندى يى منصبنده ابقا ايتديرهرك اسعدافندى يى استانبولده قائم مقام اولهرق قالان حسن پاشا طرفندن باباسنك يانينه اعاده ايتدردى (۳) . سعدالدينك حاميسى اولان صدر اعظم ابراهيم پاشا اسعد افندى حقنده روا كوريلان تحقيردن شكايت ايلديسه ده برفائدهسى اولمادى ؛ پادشاه بر فرمان اصدار ايتدى كه بونده « مهد علياى سلطنت ، صدف در

آلهرق استانبولده والده سلطانك نظارتى آلتنده درت يوز يوك ، يعنى بريوك قرق بيك دوقه تخمين اولنديغنه كوره اون التى مليون دوقه و يوز يوك غروش ، يعنى هريوك اون بيك غروش تخمين اولنديغنه نظراً بر مليون غروش ، ويكى ضرب اولنمش اللى يوك غروش براقمشيدى كه مجموعى بيك مليون اچه تخمين اولنور اون بيك يوكدن زيادهدر .

(۱) بوراده برقاچ سنهلك بر سهو واردر : اسعد افنديnك ۹۷۸ محرمنك اونجى پنجشنبه كيجهسى دنيايه كلديكى شيخ الاسلاملرك تراجم احوالنى متضمن « روضة المشايخ » ده مثبد اولديغندن ملا افندى ۱۰۰٤ سنهسنده يكرمى بش ياشنده ايدى ؛ مع هذا سليمان قانونينك اصول علميه سى بوزولمش اولديغندن سعدالدين افندى زاده مراتب علميه نك برقسمنى رحم مادرده ، حتى عالم ارواحده قطع ايتمشدر . (مترجم)

(۲) ادرنه يه مواصلت اولندقده ، مخدوم ثانى اسعد افندى ادرنه قاضيسى بولنمله باباسنه تعظيماً استانبول قضاسى احسان بيورلدى ؛ موكب همايون فلبه يه توجه ايدنجه اسعد افندى استانبوله كيتدى . نعيمادن ، ج ۱ ، ص ۱٤٤ . (مترجم)

(۳) قائم مقام خادم حسن پاشا قاضئ سابق عبدالحليم افندى طرفنده بولنديغندن والده سلطان حضرتلرندن شفاعت ايستدى ؛ استانبول ، اسعد افنديnك سلفنده ابقا اولندى ؛ اسعد افندى يى استانبوله قويمبوب كرى دوندردىلر . نعيما . ص ۱٤٤ .

خلافت، والده سلطانك اراده سیله هرنه یاپلمش ایسه اونی تصدیق ایده رك سعدالدین افندی زاده یه، اقعاد اولنه مادینی منصبه معادل برخدمت ویریله جکی بیان ایدیلیوردی. بونك اوزرینه صدر اعظم، اسعد افندی یه قاضی عسکرلك توجیه ایلدی. لکن اوغلی حقنده ابذال اولنان اثر احترام، کندیسنك صیتمه یه طوتلمسنه مانع اولمامش، وبوندن آنجق سفرك ختامنده قورتیله بیلمشدر. پادشاه درت کون فلبه ده قاضیٔ بلده نك مریج کنارنده انشا اولنمش اولان کوشکنده اقامت ایده رك مسافر پرور لکنه مکافاةً قاضی یی قید حیات ایله منصبنده ابقا ایلدی. باتوچینایه وصول شاهانه ده صدراعظم متوفی سنان پاشانك اوغلی محمد پاشا ال اوپمك راسمه سنه قبول اولندی؛ لکن بلغراد ده محمد پاشا ایله دفتردار کچ دهان علی چاوش اوستورغونك تسلیمندن مسئول طوتیله رق زندانه قونلدی، وبتون مالاری مصادره اولندی. علی چاوش حقنده اعدام قراری صادر اولمش بولندیغی حالده عفو ایدیله رك اردوده دفتردارلق خدمتنده ابقا، سنان پاشا زاده نك ده وزارتی اعاده قلندی؛ لکن سنان زاده نك مصادره دن دولایی الندہ مالی اولمادیغندن بلغراد محافظه سنده قالدی. سلانقامه ن جوارنده پادشاه قومورنك می، یوقسه ئه رلوك (اکره) می تسخیریله ایشه باشلامق لازم کله جکنی تعیین ایتمك ایچون برمجلس حرب عقد ایتدی؛ جغاله قومورن اوزرینه یوروملك رأینده بولندی ایسه ده دیکر وزیرلر اکره اوزرینه یوروملسنی ترجیح ایتدیلر. تیتهل وپته رواردین آره سنده طونه کنارینه مواصلت ایدلدکده پادشاه دوبه لر اوزرینه کوپری آتدردی؛ نهردن کچلدکدن بش کون صوکره سکدین صحراسنه اردو قورلدی (١). روم ایلی بکلر بکی صوقوللو زاده حسن پاشا — جمله سی التون وچلیك ایچنه مستغرق اولان — قاپیسی خلقندن مرکب طنطنه لی برمعیت ایله بوراده اردوی همایونه التحاق ایتمش، وهاتوانك محاصره اولندیغی خبری بوراده آلنمشدر. وزیر جغاله زاده هاتوانه امداده مأمور اولدی؛ لکن اونك عزیمتندن اول قلعه یه دشمن استیلا ومحافظلرینی قتل عام ایلمشدر. بوامداد خصوصنده لزومی قدر فعالیت کوسترمه مش اولان جغاله زاده هرکسك تعجبنی موجب اولمق اوزره اقبالدن ساقط اولمادیغی حالده سنهٔ جدیده نك ایلك ربیی مواجبنك صورت تأدیه سندن دولایی یکی چریلر آره سنده

(١) نعیما، ص ٧٨. پچوی، ق ٣٣٠. فندلکه، ق ٤١. حسن بك زاده، ق ٧٠. نخبة التواریخ ومؤخراً قپودان وصدر اعظم اولان خلیل پاشا. بوذات میراخور سلطانی صفتیله اکره محاربه سنده دخی بولنمشدر. بونی دامادپادشاهی اولان واکره نك فتحی سنه سی سفائن تجاریه نك تأمین مواردانی ضمننده استانبول لیمانندن یوز اون قادرغه ایله جیقمش بولنان خلیل پاشا ایله قاریشدرمامالیدر. حاجی قالفه. تقویم التواریخ. ص ٥٢٢ و اسفارالبحار، ص ٤٦.

تحدث ایدن قیل وقال اوزرینه دفتردار ابراهیمك یرینه کج دهان علی تعیین ایدلدی (۱۸ محرم ۱۰۰۵ — ۱۱ ایلول ۱۵۹۶). بو کفت وکولر جدی قاریشقلقلره منقلب اولمامق ایچون پادشاه یکی چریلره هر سفرك ابتدالرنده معتاد اولدیغی وجهایله بیکر اقچه بخشش ویردی. صوقوللوحسن پاشاسگدینده طوپلری — سولنوقه کیتمك اوزره — تهئیس نهری اوزرنده کمیلره قویدی؛ سولنوقدن قیزاقلرله اکره اوزرینه چکدردی. مهماتك بر قسمی قاطیر ارقه‌سنده کوتورلدی؛ بر قسمی نفراته توزیع اولنوب اونلر محل مقصوده وصوللرنده تسلیم ایلدیلر. اردوء سولنوقدن حرکتندن اوچ کون صوکره کوزل ئه‌رلو (اکره) صحراسی اوزرینه چادرقوردی (۲۱ ایلول — ۲۲ محرم).

عمرك «کندکدن اول وعدکوندر (۱)» کلامنه امتثالاً سلطان محمد اکره محافظلرینه یازدیغی بر مکتوبده کندیلرینی قبول اسلامه دعوت ایتمکده و قلعه‌یی تسلیم ایتمك ایستدکلری حالده سر بست چکیلوب کیتملرینه مساعده ایده‌جکنی «بندیکم آت، قوشاندیغم قلیچ ایچون» تعبیریله تأمین ایلمکده ایدی؛ بوتعبیر ایسه شمدی یه‌قدر هیچ برزمان استعمال اولنمامش ایدی (۲). بومذاکرات نتیجه‌پذیر اولمادیغندن پادشاه آتشه باشلانلمسنی امر ایلدی؛ یدی کون صوکره دشمن عسکری شهری احراق وترك ایله قلعه‌یه چکلدیلر. ویلهلم دوتره‌چقانك تشویقات ومقاومتنه رغماً «والون» لر قلعه‌یی تسلیم ایلدیلر. ضابطلر رهن اولهرق عثمانلی اردوسنه کوندریلهرك قره‌مان بکلربکی محمد پاشانك چادری کندیلرینه اقامتکاه کوسترلدی. پادشاهك یمینه مخالف اولهرق محافظلردن درت بیك بش یوز کشی‌یی — هاتوان قتل عامنه مقابل — یکی چریلر قلیجدن کچیردیلر. والونلرهاتوانده‌اله کچیردکلری ترکلرك دریلرینی صویه‌رق اعضالرینی پارچه‌پارچه ایتمشلردی؛ یاپدقلری معاملهٔ وحشیانه‌یه اونلرده اوغرادیلر: اعضالری کسلدی؛ دیری دیری دریلری صویلدی. عثمانلی مورخلری، اکره‌لیلرك ترکلره تسلیم اولدقلری حالده باشنه‌اك بیوك فلاکت کله‌جکنی خبرویرمکده‌اولان برشرقی نقراتنك حکمی ظهورایتمش اولدیغنی سویلرلر (۳). دفتردارك چادرنده اعدامدن قورتیلمش اولان اون ضابطدن برقاچی

(۱) «قدم النذر بين يديك»، کندك کیتمزدن مقدم تخویف ایت. (مترجم)

(۲) نعیمایه نظراً، ص ۱۴۹، مکتوبك مألی بودر: «اکری ایچنده‌کی بکلر وسائراهالی، بیلیکزکه نیتم اکری فتحیدر؛ اولا، سزی اسلامه دعوت ایدرز. مسلمان اولمازسه‌کز قلعه‌یی براقوب مملکتکزه کیدیکز. هرایکیسنی یاپمیوب محاربه ایده‌جك اولورسه‌کز الله و رسول الله حقی ایچون سزی قتل عام ایدرم.» (مترجم)

(۳) بچوی. نعیما بونقراتی یازار: «یوقدر سزکله ویره‌مز، اکره‌لی، کیدی اکره‌لی!»

قبول اسلام ایلدیلر؛ قوغرانی، بهچه‌نیه‌ی فدیهٔ نجات ویرمك كندیلرینی صاتین آلدیلر؛ دیكر برطاقمی، یعنی بارچی، كینسكی، ترهچقا، تورم بلغارددده نه‌بواس قلعه‌سنه حبس ایدیلوب اورادن قاچمغه موفق اولدیلر. اكره قلعه‌سی قوماندانی بول نیاری، یكی چری اغاسنك محافظه‌سنه ویرلدی. اكره‌نی ترك ایتمزدن اول پادشاه بو موقعك اشغالنی اناطولی بكلر بكی محمد پاشایه حواله ایده‌رك یكی چری اغاسی ولی اغانی روم ایلی بكلر بكلكنه ویكی چری اغالغنی میراخور طرناجی حسنه توجیه ایتدی (١). دیلسزلر اغاسی استانبوله مكاتیب ایله سعد الدینك اكری فتحنی متضمن تنظیم ایلدیكی قصیدهٔ مطنطنه‌یی (٢) ایصاله مأمور اولدی. قلعه‌نك تسلیمندن اون كون صوكره «كره‌سته‌ش (٣)» دینیلن صحراده عثمانلی اردوسیله ارشیدوق ماقسیمیلیه‌ن واكره‌نك امدادینه وقتی كچه‌كدن صوكره قوشمش اولان ترانسیلوانیا پرنسی سیگیسموند اردولری آره‌سنده اوچ محاربه‌وقوعه كلدی. ٢٧ تشرین اول ١٥٩٦، خادم جعفر پاشا، قوای فائقه‌یه‌قهرمانجه مدافعه‌دن صوكره بیك یكی چری، یوز سپاهی، قرق اوچ طوپ ضایعات ایله چكلمكه مجبور اولدی (٤). بو مغلوبیتك خطاسی قسماً روم ایلی بكلر بكنه عطف اولندیغندن او

[هامه‌ر «كیدی» كلمه‌سنی بووجه ایله كاف فارسینك كسره‌سیله یازدیغی حالده «كدی» معناسنی ویرمشدركه غرائب سهویاتندندر. بوبحثی نعیماده پچویدن آلمش اوله‌جقدر. پچوینك بوكا داثر افاده‌سنك تلخیصی شودر: «اكره‌دن چیقانلری یكی چریلر قیردیلر؛ ضابطلرك منفی ذائده‌ویرمدی. سرحدلرده قدیمدن بری سویلنن بروارساغی — كه بندی (یوقدر سزكله ویره‌مز، اكره‌لی، كیدی اكره‌لی!» ده ایرلانیردی — ایشیدنلر «اسكی غازیلرك سوزی تحقیقه‌یتدی» دیدیلر.» لكن بونقراتك مؤداسی هامه‌رك تفسیری كبی اولیوب اكره‌لیلرك سوزلرنده دورمازآدملر اولدقلری ایچون «ویره» لری قبول اولنمایه‌جغندن عبارت اولدینی آشكاردر. (مترجم)

(١) اكره محافظه‌سی اناطولی بكلربكلكی عهده‌سنده قالق اوزره محمد پاشایه توجیه اولنوب روم ایلی بكلر بكی صوقوللو زاده حسن پاشایه وزارت خاصلری، یعنی رتبهٔ وزارتنه كوره ایراد ویره‌جك یرلر تعیین اولنمش؛ روم ایلی ایالتی ولی اغایه، اونك منصبی طرناجی‌یه ویرلمشدر. پچوی، ص ١٩٥. (مترجم)

(٢) هامه‌رك قصیدهٔ مطنطنه دیدیكی منشأت فریدونك ایكنجی جلدنده ایلك وثیقه اولق اوزره مندرج اكری قلعه‌سی فتحنامه‌سیدركه ایام محاصره وفتحی تعیین ایدن بعض مندرجاتی تذییلات مترجمه علاوه ایدیله‌جكدر. (مترجم)

(٣) خاچ اووه‌سی معناسنده مجارجه بركله‌در. بو محاربه بزم تاریخلرده «خاچ اووه محاربه‌سی» تعبیریله كوریلور. (مترجم)

(٤) تركاره نظراً دشمن اردوسی اوچ یوز بیك كشی ایله یوزطوپدن، ویانه، اسپانیا قرالریله پاپانك، فلورانسه بیوك دوقه‌سنك، ترانسیلوانیا بیوك پرنسنك، یدی منتخبك عساكریدن مرتب ایدی. نعیما، ص ٨٠. سلانیكی، ص ٦٣٤. نعیما طوپلرك واشیانك ضایعاتی بیان ایدرسه ده اموالك مقدارینی آنجق اوتوز كوستر.

منصب وزیر صوقوللو حسن پاشایه ویرلدی. پادشاه، رجعت جهتنه تمایل ایتمکده اولدیغی حالده برمجلس حرب عقد ایدرك بوندە خواجه سعدالدین افندی رجعت ایدلمه‌سی وایمپراطور اردوسنه آچیق محاربه هجوم اولنمسی لزومنی مظفرانه اثبات ایله « برعثمانلی پادشاهنك سیبسز دشمندن یوز چویردیکی ایشیدلمش شی دکلدر » دیدی . بعضلری حرکات حربیه‌نك اداره‌سی صوقوللو حسن پاشایه ویرلمك رأیندە بولنملریله سعدالدین شویله جواب ویردی : « بو ایش ، پاشالرك استخدام اولنه‌جغی اموردن دکلدر ؛ بو درلو احوالده پادشاهك حضوری مطلقا لازمدر . » رئیس افندی، دشمنك احوالنی استکشاف ایتمك واسیر طوتوب کتیرمك اوزره تاتار خانی فتح گرای خانه، درحال، برمکتوب یازمغه مأمور اولدی. سعدالدین اکره محافظی محمدپاشایه برتذکره کوندردی که بوندە شویله یازیلیوردی : « هرنه قدر اناطولی عسکری اکره محافظه‌سنه تعیین اولنمش ایسه‌ده وقوعه کله‌جك محاربه‌ده صاغ قولی تشکیل ایتمك لازم‌کلیر (۱) ». دلاللر ایرته‌سی کون جهاد وقوع بوله‌جغی اعلان ایتدیلر؛ ایرته‌سی صباح محمد پاشا پادشاه ایله برلکده شهردن چیقدی . ینه اوکون اوکله‌دن صوکره سلطان محمد صدراعظمه شو مألده برتذکره کوندردی : « بنم لالام ، سنی بوراده سردار براقه‌رق بنم استانبوله کیتمه‌مده نه‌محذور واردر ؟ » صدر اعظم رئیس افندی‌یه همان برجواب سویلیوب یازدردی؛ بوندە پادشاهی نیتندن واز کچیرمکه اقناعه چالیشیوردی ؛ پادشاه ایکیسنی‌ده حضورینه چاغیردی . ابراهیم پاشا ، بویله برنیتك عواقب محتمله‌سندن قورقمقده بولندیغی حالده حضور شاهانه‌یه قبوله انتظاراً چادرك اوك طرفنده آق آغالر آغاسی غضنفر اغا ایله قونوشمقده ایکن فتح گرای طرفندن کوندرلمش التمش اوچ اسیرك ورودایتدیکی کورلدی؛ ارشیدوق ایله ترانسیلوانیا پرنسلك قوای مجتمعه‌سی حقنده آرزواولنان معلومات آلندقدن صوکره قتل ایدلدیلر .

۲۴ تشرین اول ۱۵۶۶، صوقوللو حسن، سنان، اخیراً اعدام اولنان صدراعظمك اوغلی فرهادپاشالر، صدراعظم کدخداسی کره‌سته‌ش صحراسنی قطع ایدن بطاقلغك کچیدلرینی ضبط ایتمك اوزره شوارزه‌نبه‌رغ وتوفه‌نباخ ایله محاربه ایتدیلر. هرایکی طرفدن مقتول اولان بر قاچ یوز کشی ایچنده دیتمار دوکونیسبه‌رغ، باویرالی فرونسبه‌رغ کبی ممتاز ضابطلر واردر . ۲۶ تشرین اول [۶] ، ایکی اردو قارشی قارشی بولونیوردی. پادشاه

(۱) نعما «اصول قدیمه موجبنجه» دیور ؛ لکن بواصول اوروپاطرفلرنده کی محاربه‌لرده اناطولی عسکرینك صول جناحده بولنمسی ایجاب ایدر .

لوای سعادت ایله عسکرك اورتهسنده ایدی؛ ارقهسنده التی بلوك خلق، صاغنده وزیرلر، صولنده روم ایلی واناطولی قاضی عسکرلریله — مجلس مشورتده اولدیغی قدر فعلیاتجه ده مفید اولان — سعدالدین بولونیورلردی؛ اردونك جبههسنده برمعتاد زنجیرلرله بربرینه مربوط اولان طوپلر مدهش برخط مدافعه تشکیل ایدیوردی؛ آرقهطرفده اشیا بولنه رق محافظهسی متفرقهلره تودیع ایدلمش ایدی. صاغ جناح اناطولی، قره مان، حلب، مرعش بکلر بکلری؛ صول جناح روم ایلی وطمشوار بکلربکلری قوماندهسنده ایدی. دیاربکر بکلربکی وزیر جغاله زادهنك نظارتی آلتنده پیشداری سوق ایلیوردی. بربطاقاغنك کچیدیرینه قریب برکلیسایکی چریلر طرفندن ضبط ایله ایچنه برقاچ طوپ قونلدی. اوکلهیه دوغری مجارلر و آلمانلر، اردوده پادشاهك بولندیغی جهته تعرض ایله قارغشه لق ویردیلر. پادشاه مخاطرهنك تقربنده اشیانك آرقهسنده متفرقه آغاسی یونس بکك چادرینه چکلدی(۱). محاربه مجارلر و آلمانلر طرفندن قازانلمش، یوزطقوز طوپ اللرینه دوشمش، آرتق اوکونك جنکی بیتدی صاییله جق درجهیه کلمش ایکن نفراتك حرصی بو شرفلی نتیجهیی (۲) برباد ایلدی. آرشیدوق یغمایی منع ایتمش ایسهده فائدهسی اولمادی؛ عسکر ماقسیمیلیهنك امرلرینه رغماً بونلر پادشاهك چادرلری اوستنه آتلدیلر؛ خدمه، آشجیلر، سقالر، دوه جیلر، بتون سرای خدمهسی — دیکر سلاحلری اولمادیغی ایچون — دکنك، کفچه، بالطه، بچاق، شیش، قازیق ایله مدافعه ایتدیلر. بو مخاطرهیی اثناسنده — کهقران [کریم]ك بیانی وجه ایله یورکلر بوغازلره چیقمشدر (۳) — خواجه سعدالدین پادشاهه حکیمانه نصیحت ویره رك « نصرت صبر ایلهدر؛ قولایلق کوجلکی تعقیب ایدر » (٤) دیدی. محمد ثالث، عثمانلی پادشاهلری خزینهسنك قیمتدار یادکاری اولان خرقهٔ پیغمبریی اوزرینه آلهرق لوای سعادت یانندهٔ ثبات ایله طوردی. مجارلر والمانلر یغمادن باشقه برشی دوشونمدکلری وعثمانلی صندوقلری اوزرینه خاچلی بایراقلردیکهرك صندوقلرك اطرافنده مظفرانه رقص ایتمکده بولندقلری حالده (٥)، جغاله بوقاریشقاقدن استفاده

(۱) نعیما، حسن بك زاده، پچوی. سلطان محمد، نهایستوانفینك دیدیکی کبی سولنوقه، نهده ژانسونك ظن ایتدیکی کبی اکره یه قاچمش دکلدر.

(۲) هامهرك نقطهٔ نظرینه کوره.

(۳) « بلغت القلوب الحناجر ».

(٤) «النصر مع الصبر والفرج مع الکرب وان مع العسر یسرا» حدیث شریف. مألی: «نصرت صبر ایله، کنیشلك طارلق ایله برابردر؛ شبههسزکه قولایلق کوجلك ایله برلکده بولنور.» (مترجم)

(٥) نعیما وفندلکده حاجی قالفه بو محاربهیی بسبتون باشقه صورتله نقل ایدرلر. حاجی قالفه یه نظراً کهرهسته ش محاربهسی ایکی کون سورمشدر؛ نعمایه کوره مجارلرك غلبهسی اوکلهدن صوکره، هزیمتلری ینه او کونك اقشامی وقوعه کلمشدر. [تذییلات مترجمه]

ایده‌رك کیزلنمش اولدیغی پوصودن پیشدار سواریلریله چیقوب دشمنك ارقه‌سندن کمال شدتله هجوم ایلدی. عسکرلرینه، محاربه‌لر قازاندیران صولت و حرارتی القا ایده‌رك جنکی اعاده ایله یکرمی دقیقه‌دن آز برزمان ایچنده — عثمانلی اردوسنك صاغ جناحنی بوزمش اولان — یکرمی بیك سواری‌یی بطاقلقلره صوقه‌رق محو ایلدی؛ خرستیان اردوسنه دهشتلی بر قورقو مستولی اوله‌رق بر آن ایچنده هزیمت عمومی اولدی؛ بطاقلقلر ایچنده، یاخود هر طرفدن فراریلری تعقیب ایدن تاتارلرك قلیجلری آلتنده اللی بیك کشیدن زیاده تلف اولدی. آلتون اوله‌رق اون بیك دوقه و المان طوپلرینك اك کوزللرندن طقسان‌بش قطعه‌سی غالبلرك النه دوشدی. عثمانلی مورخلرینك مهاج و چالدیران مظفریتلرینه قیاس ایتدکلری بو ظفر فروزان — شجاعت و بلاغتیله پادشاهی میدان حربده آلیقویمش اولان — سعدالدینك همتیله قازانلمشدر[۷]. اوکونك شرفی ایکنجی درجه‌ده جغاله‌زاده‌یه عائدایدی که آقشام اوتاغ همایونه کیردیکی زمان محمد ثالث طرفندن صدراعظم صفتیله نائل التفات اولمشدر. پاشانك بومظهریتی، محبلری اولان سعدالدین افندی ایله غضنفر اغانك اصرارلرینه مبتنی ایدی. بوصیره‌ده صدر اعظم ابراهیم پاشافراریلرك تعقیبیله مشغول ایدی؛ ایرته‌سی صباح، اوتاغ همایونده کچن احوالدن بی‌خبر، صدارته عائد وظائفی معتاد وجه‌ایله ایفا ایتدی؛ مهر همایون ده استرداد اولنمامش ایدی. سعدالدین، بوندن دولایی — بوبابده تمامیله خواجه‌نك رأیندە بولنان — قاپی اغاسی غضنفر اغایه بیان تعجبدن کندینی آله مادی؛ لکن پادشاهك ابراهیم پاشایی ترجیح ایتمکده اولمسندن دولایی هیچ بری ذات شاهانه‌یه بیان فکره جسارت ایده‌مدی. بونلرك مکالمه‌لرنده حاضر بولنان میراخور احمداغا صیره‌سی دوشرسه پادشاهه کندیسی سویلیه‌جکنی افاده ایتدی. غضنفر اغا: «برمناسب زمانده، فتح ایتدیکمز اردوکاهی کزمك ایچون هانکی آته بینمك ایستدیکنی صور!» دیدی. میرآخور قبا برآدم اولدیغندن غضنفرك تعریفی وجه‌ایله سویلکدن قورقمادی؛ سلطان محمد، دونکی مظفریتی وبونك کیمك همتیله قازانلمش اولدیغنی اخطار ایدن بو سوزك مؤدای خفیسنی آکلایه‌رق براز دوشوندکدن صوکره: «قاپیجیلر کدخداسی مهری آلوب سنانه (جغاله زاده‌یه) کوتورسون» دیدی. قاپیجیلر کدخداسی سلطان محمدك امرینی ایفا ایتمك اوزره کیدرکن اردویه عودت ایتمکده اولان (۱) صدر اعظمه

(۱) ابراهیم پاشا دشمنك ترك ایتدیکی مواقعی معاینه‌دن عودت ایدیوری. (مترجم)

تصادف و عزلی تبلیغ ایله چادر ینه قدر کوتورمش و سنان پاشایه و یرمك اوزره اوراده مهر همایونی کندیسندن آلمشدر (۱).

جغاله زاده صدارته کچنجه نامعقول، شدتلی، مضر برطاقم تدبیرلر اجرا ایتدی. مأموریتنك ایلك اوچ کونده اردویه کچید رسمی یاپدردی؛ تیمار و زعامت صاحبلرندن، علوفه لی عسکردن اوتوز بیك کشی حاضر بولنمدیغندن بونلرك مخصصاتنی قطع ایله کندیلرینه قاچاق نامنی ویره رك وجزای نقدیه، یاخود اعدامه محکوم ایده رك بتون ممالك دولتده کندیلرینی اوصفتله تعقیب ایلدی. ایچلرندن برطاقمنك همان باشلرینی کسدردی که پادشاهك محاربه اثناسنده چادرینه کیتمش اولدیغی متفرقه یونس اغاده بونلرك ایچنده ایدی. متفرقه جاهی وحلب والیسی سهراب کبی برطاقملرینك ده قادین اوروبه سیله اردوده دولاشدیرلمسنی امر ایتدی. ظن ایدردی که شو تدبیرلر، اوغرادیغی خلل آز دها صوك محاربه یی غائب ایتدیره جك اولیان انتظام عسکری یی اعاده ایتسین؛ لکن نتیجه سی املنه موافق ظهور ایتمدی؛ جغاله نك نابهنگام شدتی دولتی اوحاله کتیردی که محوینه رمق قالدی. حقلرنده شدت فوق العاده کوستریلن آدملر اناطولی یه کچدیلر؛ برقاچ سنه صوکره عصیان بایراغی قالدردیلر؛ محارستانده خرستیانلرك اوکندن قاچان برطاقم کیمسه لر مسلمان قارداشلرینه مأیوسانه مدافعه ایتدیلر. عواقبی دها آز شایان تأسف اولمیان برتدبیرده قریم خانینك عزلیدر. جغاله، خانی اکراه یه بالذات کلمش وایستدیکی قدر تاتار ترفیق ایتمکسزین یالکز قارداشی فتح کرایی کوندرمش اولمقله اتهام ایدیوردی.

(۱) هامهر غضنفر اغایه توریه لی برسوز سویلتمش ایسه ده حقیقت تاریخیه بویله دکلدر. مهرصدارتك ابراهیم پاشادن آلنه رق سنان پاشایه ویرلسی، بوبابده سعدالدین افندی ایله غضنفر آغانك، احمد آغانك، ذات شاهانه نك مکالمه لری حقنده — هامهرك ونعیمانك ده مأخذلری اونق لازم کلن — پچوینك افاده سی تلخیصاً شودر: خواجه افندی علی السحر پادشاهك اوتاغنه کلدی: مهر صدارتك هنوز ابراهیم پاشادن آلنامسنك سببنی صوردی. غضنفر آغا: «غالبا سعادتلو پادشاه او فرمانله نادم اولمشدر. اکلنور [یعنی تردد ایدیور، طوریور]» دیه جواب ویرنجه خواجه: «یابر آدمی بوقدر عسکر ایچنده بدنام ایتمکه احتیاج نه ایدی؟ ایشته هردرلو فتنه وفساد بویله تلونلردن جیقار» دیدی. غضنفر آغا: «بن بونی پادشاهه عرض ایتمکدن احتراز ایدرم» دینجه بیوك میراخور احمد آغا: «افندی لسانندن سویلمکده نه خطا وار؟ شمدی بن طابورسیری ایچون هانکی آنه بینه جکلرینی سؤال ایده جکم. امر ایدرسه کز بن سویلرم» دیمکه جرأت ایدر. اوندن صوکره ایچری کیروب: «خواجه افندی دیشاریده در؛ لکن «مهر صدارت هنوز ابراهیم پاشاده اولدیغندن عسکر ده برقیل وقال احتمالی واردر» دیور» سوزلرینی پادشاهه سویلر؛ «قاپیجیلر کدخداسی واروب ابراهیم پاشادن آلسین، وکوتوروب سنان پاشایه ویرسین» دیه فرمان همایون صادر اولور. پچوی. ج ۲، ص ۲۰۵. (مترجم)

فتح گرای، خان نصب ایدیله رك عادل گرای دخی نورالدینلکده برادری بخت گرایه خلف اولدی ؛ بو توجیهات ، قریمده همان بر عصیان حدوثنی استلزام ایلدی (۱) . سلطان محمد سولنوق، سگدین، پته روارده ین، بلغراد طریقیله استانبوله عودت ایتدی. خرمنلی یه وصولنده هنوز آرابه ایچنده ایکن والده سلطانك اعتماد ایلدیکی دیلسز سلیمان اغا واسطه سیله برمکتوب آلدی که بونده صفیه سلطان ، مظفریت واقعه سندن دولایی اوغلنی تبریك وجغاله نك صدارتی تقبیح ایدیوردی. پادشاه آرابه دن اینر اینمز، مهرهمایونی جغاله دن آلوب ابراهیمه اعاده ایتمسنی چاوش باشی کتابجی عمره امر ایتدی . سعدالدین ایله غضنفرك ابراهیمی عزل ایتدرمك، ایچون جرأتندن استفاده ایتدکلری باش امیر آخور احمد عزل وجغاله زاده اناطولیده آق شهره نفی اولندی . بلغراد محافظی صوقوللو زاده حسن پاشاده مجرد ابراهیمك عزلی زمانی حاضر بولنمش اولدیغی ایچون مأموریتنی غائب ایده رك یرینه ساطورجی محمد پاشا نصب ایدلدی ؛ بوصوك سفرك روحی اولان سعدالدین بوندن صوکره امور سیاسیه یه ، حتی علما توجیهاتنه قاریشمامق ایچون امر آلدی. کذره ستهش ظفرنامه سنی جغاله نك مدایحیله املا ایدن نشانجی لام علی چلبینك یرینه رئیس مراد افندی کچدی ؛ اونك یرینه ده طمطراق افاده سیله مشهور اولان اوجی زاده (۲) تعیین قلندی [۸] . ابراهیم ، سعدالدین حقنده علاوهٔ حقارت اولمق اوزره اوغلنی اناطولی قاضی عسکر لکندن چیقاره رق بو منصبه خواجه نك دشمن علنیسی اولان سابق مکه قاضیسی قوش یحیایی کتیردی. قوش یحیی ایله روم ایلی قاضی عسکری داماد افندی وشاعر اعظم باقی رقیبلری سعدالدینی پای تختدن تبعید ایتدرمك اوزره توحید مساعی ایلدیلر ؛ بو بابده رئیس جدید اوجی زاده قلمیله پادشاهه بر عریضه یازدیلر ؛ برطرفدن ده صدر اعظم، اوم آلده تذکره لرله والده سلطانك وحرم اغالرینك معاونتی استحصاله چالیشیوردی ؛ لکن خواجه، علیهنده ترتیب اولنان خدعه لردن وقتیله خبر آلهرق بونلری بوزمغه موفق اولدی. سعدالدینك دوستلری، اوقدر عالم واوقدر فاضل برذاتی کوجندرمك مناسب اولمایه جغنی اخطار ایله (۳) سعد الدین افندینك بعدما امور دولته وترقیات

(۱) نعیما، ص ۹۰ . ایتالیانسکینك الیازیلرنده « السبع السیار، ق ۷۶ . غازی کرایك جلوسنده قالغای آلپ کرای ادرنه یه ونورالدین مبارك کرای چرکزستانه قاچمش اولدقلرندن فتح کرای قالغای، بخت کرای نورالدین موقعنی اشغال ایتمشیدی .

(۲) اوجی زاده محمد شامی افندی باشقه، باباسی اولان رئیس اوجی زاده باشقه در. محمد شامی افندی غایت معتبر بر انشا وبر حدیث اربعین شرحی براقمشدر ؛ بش دفعه نشانجی اولدقدن صوکره ۱۰۳۹ (۱۶۲۹) ده وفات ایلدی . رسمی افندینك « سفینة الرؤسا » اثرینه مراجعت .

(۳) سعدالدین ۹۴۳ (۱۵۳۶) ده تولد ایلدیکندن او زمان آلتمش یاشنده ایدی.

علمایه مداخله ایتمه‌مسی حقنده صادر اولان اراده‌نك تحویل ایدلمه‌مسنه [یعنی بونکله اکتفا ایدیله‌رك تبعیدینه مساعده اولنمامسنه] نائل اولدیلر؛ شو صورتله امور دولت و ترقیات طریق علمیه صدراعظم ایله مفتی‌یه‌منحصر قالدی.

سلطان محمدك وصولی خبری آلنمسی اوزرینه والده‌سلطان، دیکر حرم‌سلطانلریله برلکده داود پاشا سرایینه کیدرك اوغلنه منتظر اولدی . قائم مقام پاشا ، بغداد وتبریز والیلری اولوب اوصیره‌ده استانبولده بولنان خضر ومحمود پاشالرله برلکده پادشاهك الی اوپمك اوزره چکمجه‌یه قدر کیتدی؛ چکمجه قدیم «آتیراس»،یاخود ره‌کیوم در . پادشاه کیجه‌یی داود پاشاده کچیرمدرك ایرته‌سی کون استانبوله داخل اولدی(۱). وزراء علما — اوکلرنده قائم مقام پاشا ومفتی بولندیغی حالده — داود پاشا صحرا سنده صف اوزرینه دیزیله‌رك پادشاهی تبریك ایله الای تشکیل ایلدیلر . سلطان محمدك چکه‌جکی سوقاقلرك جمله‌سنه قیمتدار قماشلر، رنکارنك چوقه‌لرسرلمش ایدی ؛ یهودی و فرنك تاجرلر یرلره سردکاری ، دیوارلره میخلادقلری قماشلرك نفاستیله عثمانلیلره غلبه ایتدیلر (۲). جوامع واوقاف سائره اداره‌لرینك یوللره وضع ایتدکلری بخوردانلر کوزل قوقولر نشر ایدیوردی . سلاطین بناسی اولان بیوك جامع متولیلری اوچر اوکوز، اونر قیون، دیکر جامع متولیلری بر بر اوکوز، بشر قیون قربان ایتدیلر. اماملر ، شیخلر ، مؤذنلر، درویشلر هرطرفده صدای اشواق اظهارایدیورلردی. بوراسمه‌ده اصناف مختلفه‌ایکی بیکدن و ترسانه‌عمله‌سی درت بیکدن زیاده ایدی. ایران ایلچیسی بولنان اردبیل خانی ذوالفقار، بتون مغیتیله، فاتح جامعی جوارنده‌کی سرایینك اوکنده بولونیوردی . اوزبك تاتارلری اصولی اوزره اکرلنمش یدی آت یدکده طوتیلیوردی ؛ بونلر راحت طوزمقدن بی‌قرارلق کوسترەرك کمیلرینی کمیرمکده وکموش طاقملرندن‌سس چیقارتمقده‌ایدیلر . قائم مقامك توغلری آره‌سنده، ضمان قدسیٔ غالبیت اولان لوای پیغمبری لامعه فشان اولیوردی. پادشاهك یکی سرایه وصولنده عثمانلی شعرای ربابیسنك الکبیوکی اولان باقی،عودت متیمنه‌سندن دولایی تنظیم ایتمش اولدیغی قصیده‌یی تقدیم ایلدی. یدی کون عمومی شنلکلر عثمانلی اردوسنك مظفریتی تشهیر ایلدیلر . جلوسندن دولایی سلطان محمدی تبریك وایران شاهنك اوزبك خانله مظفریتنی تبلیغ ایچون ایکی هفته مقدم (۲۹تشرین ثانی۱۵۹۶) کلمش اولان (۳) عجم

(۱) یعنی، پادشاهك استانبوله وصولی ٦ جمادی الاولی ۱۰۰۵ کوسترر. (مترجم)
(۲) اوزمانك ره‌قلاعجیلغی بویله اولور ایمش . (مترجم)
(۳) ۲۲ تشرین ثانی: «ایران ایلچیسی معیتنده برچوق ارباب نجابت اولدیغی حالده احترامکارانه

ایلچیسی، ایپکلی وچیزکیلی برقاشدن معمول والماسلرله، قوش تویلریله مزین اولوب اسکی عجم حکمدارلرینك ایام رسمیه‌ده‌کی سرپوشلرینه مشابه بولنان غایت طار برقاووق ایله اسلافندن آیریلیوردی. برخدمه‌ی ایکنده بویله برقاووق کوتوریوردی. سلطان محمدك وصولندن ازبرزمان صوکره صدراعظمك نزدینه قبول اولنه‌رق ابراهیم پاشا: «شاه‌عباس ده جدی شاه طهماسب کبی علومه محبمیدر؟» دیه صوردی. سفیرك «اوت» جوابنی ویرمسی اوزرینه صدراعظم «باشلیجه هانکی علم ایله مشغولدر؟» سؤالنی ایراد ایلدی. ذوالفقار: «فقه ایله» جوابنی ویردی. صدراعظم بونك اوزرینه: «فی الحقیقه دولتلرك اك صاغلام تملی عدالتدر» دیدی. ایران سرایی، ایلچی و معیتی انتخابنجه، مملکتك مدنیتی حقنده اجانبه یوکسك برفکره مالك آدملر کوندرلمسنی توصیه ایدن عزت نفس ملی قاعده‌سیله استشاره ایتمش ایدی. بوسیاست اقتضاسنجه ذوالفقارك محافظلری بیله صناعات وعلومدن بسبتون بی‌خبر دکل ایدیلر؛ قره‌مانلی عشیرتندن برترکمن اولان ایلچی ایسه اغیر باشلی وسکوته مائل ایدی. ذوالفقار، معیتندن الی کشی ایله وزیرلردن صوکره پادشاهك حضورینه قبول اولندی؛ اعتمادنامه‌سنی یدی وزیردن الکنهایتده بولنان ذاته، اوده اوست طرفنده کنه ویره‌رك (۱) اعتماد نامه شوصورتله الدن اله وزیراعظمه کادی که اوده تختك یانندهٔ آیاق اوزری طوریوردی. ایلچی پادشاهك لباسنك کناریني اوپدی، وذات شاهانه‌یه خطاباً تبریك ومدحی متضمن برقاچ سوز سویلدی؛ پادشاه برشی سویلیوب یالکز قبولی متضمن اشارتلر یاپدی. سلطان محمد، شاهه جوابنامه سنده حیدر میرزانك وفاتندن دولایی تأسفنی اشعاروکه رده‌سته‌ش محاربه‌سنك شانلی نتیجه‌سنی واکردنك فتحنی اخبار ایلدی.

کذلك تبریك جلوس ایله برابر التون وکموش اوانی تقدیم ایتمك اوزره فاس سلطانی استانبوله فوق العاده ایلچی کوندرمشیدی. ودنیه رویه خلاف اولان وندیك بالیوزی قاپه‌للوده صوك سفرك نتیجهٔ ظفرندن دولایی استانبوله جمهور طرفندن هدیه‌لر، تبریکلر کتیردی. قاپه‌للو حضور شاهانه‌یه قبول ایدلدیکی زمان اسکی برعادت موجبنجه وزیر وقضی عسکرلر بالیوزه احتراماً آیاغه قالقدیلر؛ یالکز، سعدالدینك خصمی اولان قاضی عسکر یحیی افندی قیام ایتمدی. سلانیکینك روایته کوره ترجماندن مستغنی اوله‌حق قدر ترکجه بیلن فرانسز ایلچیسی (۱) که ره‌ستش محاربه‌سندن دولایی پادشاهی تبریك ایله هدایا تقدیم

استقبال اولنه‌رق استانبوله واصل اولدی.» وندیك مناسباتی خلاصه‌سی. ۱۵۹۶.

(۱) ۱. وزیراعظم ابراهیم. ۲، جراح محمد؛ ۳. قپودان خلیل پاشا. ٤، قائممقام [سابق] حسن پاشا. ٥. تبریزوالیسی وزیر محمود پاشا. ٦، بغداد والیسی وزیر خضر پاشا. ۷، بلغراد محافظی ساطورجی محمد پاشا.

(۱) سلانیکی بوایلچی‌یی کیاسکیل Kiasskil تسمیه ایدر؛ شوحالده ساواری اولانسوره‌دن

واسپانیولره قارشی اندلس عربلرینه امداد ایچون عثمانلی دونانماسنك فرانسه دونانماسیله برلشمسنی تکلیف ایلدی (اواسط کانون اول ۱۵۹۶). شریف مکه، کعبهٔ مکرمه وروضهٔ منوره پوشیده‌لرینی ارسال ایده‌رك خلفانك وسایر حکمدارانك جلوسلرنده کندیلرینه بواشیای مقدسه‌دن اهدا ایلمك حقنده اسلافنك التزام ایتمش اولدقلری اصول قدیمه‌یی تجدید ایلدی. وزرا وعلماء اشیای مقدسه‌یی حامل دوه‌یی قارشیلامغه چیقه‌رق ایوب جامعندن سرای همایونه کتیردیلر؛ اوراده مراسم مخصوصه ایله صدراعظم طرفندن تسلم اولندی. داوول وترامپته صدالریله مظفرانه شهره داخل اولان مقدس پوشیده‌لری کورنجه امیر ودرویشلرده حاصل اولان شوق وهیجان سیرجیلره اوقدر تأثیر ایتدی که برچوق یهودی وخرستیانلر پارماقلرینی هوایه قالدیره‌رق قبول اسلام ایلدیلر. مقدما مصر دفترداری وشمدی والیسی بولنان شریف محمد پاشا، عادات قدیمه‌یه محبتی سائقه‌سیله، مقدس پوشیده‌لرك کوندرلمسنی اخطار ایتمشیدی. بنه او زمان، امرا وشرفانك نشانهٔ سیادت اولمق اوزره سرپوشلرینك اوزرنده طاشیدقلری علامت مخصوصه‌یه مقابل یشیل رنکده برقاووق احداث ایدلمشدر. اشبو یشیل رنك زمانمزده دخی ساداته مخصوصدر. محمد پاشانك ماضی یه محبتی، کندیسنی، عسکره ویریلان علوفه‌یی اسکی مقدارینه ارجاع آرزوسنده بولنمغه سوق ایلدی؛ وقتنده اولمایان بوتدبیر برعصیان چیقاردی؛ پاشانك حیاتنی غائب ایتمسنه رمق قالدی. عصیانك اوکی، ذات شاهانه‌نك عسکره بروجه معتاد اعطای مخصصات اولنمسنی آمر اراده‌سنك ابرازیله آلنه بیلدی؛ لکن قریمده، جغاله‌نك فتح گرایی خانلغه تعیین وابراهیم پاشانك غازی گرایی ابقا ایتمسیله حدوث ایدن محاربهٔ داخلیه قولایجه اطفا ایدیلمدی. ابراهیم پاشا صدارته چکرکمزباش متفرقه‌یی ایکی خط همایون ایله قریمه کوندردی که بوخطلرك بری خانلغك فتح گرایه و دیکری غازی گرایه توجیهنی متضمن ایدی؛ بو مأمور، اهالی کیمی ایسترایسه اونی خانلغه اقعاد ایتمکه مأمور ایدی؛ حال بوکه مأمورك غازی گرای ایله مناسبت قدیمه‌سی اولدیغندن اونك خانلغنه دائر اولان خطی اعلان ایلدی؛ خلق ایکی فرقه‌یه آیرلدی: بری، جغاله طرفندن تسلیم اولنان براته استناد ایدن فتح گرای فرقه‌سی؛ دیکری ابقائی متضمن خط همایونه استناد ایدن غازی گرای فرقه‌سی. قریم قاضیسی عبدالرحمن افندی غازی گرایك ابقاسنی متضمن خط همایونك تاریخی فتح گرایك براتی تاریخندن مؤخر اولدیغندن بونك اوته کنی فسخ

باشقه بری اولمالیدر [لاوالهنك دولت عثمانیه تاریخنه نظراً ص اشبو ترکجه بیان فرانسزایلچیسی موسیو دوبرهو de Breves اولهجقدر . مترجم]

ایتمسی طبیعی اولدیغی جهتله یالکز خطی معتبر کوردی؛ کفه مفتیسی ملازاقی خط ایله یرلیکده برات ویاخود فرمان اولمامسنه بناءً خط همایونك صحتنده بیان اشتباه ایده رك پادشاهك طغرای رسمیسنه اعتماد اولنوب یالکز یازیسنه اعتبار ایدیلهمیه جکنی سویلدی. بو حکم اوزرینه، فتح گرای، طرفدارلرینك قسم کلیسنی غائب ایده رك غازی گرایه عرض اطاعتله صادق قالهجغنه یمین ایتمك اوزره خان جدیده کیتدی. برادرینك سرایندن چیقارکن برچوق تاتارمیرزالری اوزرینه هجوم ایتدیلر؛ بونلردن بری باشنه برطوپوز اوره رق یره یاتیروب دیکرلری قلیچ ایله اتمام حیات ایتدردیلر. غازی گرایك وحشیلکی بونکله قالمادی؛ جنکیز قانونی موجبنجه حکومته قارشی جنایت ایدنلرك بتون عائلهلری خلقی الك صوکوارنجهیه قدر مجازات کورمك لازم کلدیکندن فتح گرایك ده مهده کی چوجقلری بیله اتلاف اولندی. صدر اعظم جغالهنك تدبیرندن چیقان نتیجه ایشته بودر. استانبولدن کوندریلن متفرقه — کهخندان اغادر — محاربهٔ داخلیهنك فتح گرایك واولادلرینك قانیله باصدیرلمش اولدیغی خبرینی کتیردی(۱).

۱۵۹۷ سفری اثنا سنده مجارستان نه بیوك اردولر طرفندن استیلا، نهده بیوك مصادمهلر کوردی. پادشاه، اردونك قوماندانلغنی وزیرلرلك کنجی اولان ساطیرجی یه ویردی؛ ساطیرجینك ثروت شخصیهسی اولمادیغندن مصارف سفریه نامیله اون بیك دوقه آلدی. آلتی بیك یکیچری یه قوماندہ ایتمکده اولان کدخدا علی اغا ایله اردو دفتردارلغنه تعیین قلنان اکمکجیزاده احمد، ساطیرجینك معیتنه مأمور اولمش واکمکجی زاده یه یوزملیون اقچه اعطا قلنمش ایدی. ۹ حزیران ۱۵۹۷ (۲۳ شوال ۱۰۰۵)، ساطیرجی استانبولدن چیقدی. صدر اعظم ومفتی ایلك مرحله یه قدر تشییع ایلدیلر. اوچ آی صوکره ساطیرجینك اردوسی سیرمی صحراسنه قوندی؛ اناطولی بکلر بکی بلغراددہ ساطیرجی یه التحاق ایتمش اولدیغی کبی بوسنه والیسی حافظ احمد پاشا سیرمی صحراسنده براشدی؛ قورتارانده (۲) بودین والیسی میخالیجلی احمد وروم ایلی بکلر بکی ولی پاشالر التحاق ایلدیلر. ۲۴ ایلول (۱۲ صفر) ده ایدی که آرشیدوق ماقسیمیلیه نك پاپایه

(۱) فتح گرای غایت کوزل برتازه بهادر، پادشاهلغه لایق یکیت ایکن سنان پاشانك نامناسب همتی ایله یاردن آتیلوب اولاد واعقابی ایله محو اولدی؛ غازی گرای خانلقده مستقل اولدی؛ جرکس ولایتی اورته سنده فرمان ایله بناسنه باشلادینی قلعه یی بوصیره ده اتمام ایلدی. خندان اغا، شادکام، استانبوله کلهرك عرض کیفیت ایلدی. پادشاه، پك بی حضور اولدیسه ده مصلحت وقته بناءً کتم ایلدی. نعیمادن تلخیص. ج ۱، ص ۱۷۷. (مترجم)

(۲) نعیماده جان قورتاران. مترجم.

استیلا سی ، سیگیسموند دوهر برشتاینك استقلاروئیاده سلاتینایی یاقمسی ، رابك [یانیق قلعه] قانلی بر محاصره ده بر قاچ بیك کشی غائب ایتمسی ، توتیك (۲) هجوم ایله آلتمسی اوزرینه سرعسکر عطاللدن فعالیته چیقه بیلدی. بتون قوتیله حرکت ایده رك توتیسی استرداد وصوکره وایچه نه توجه ایتدی (۱۰ تشرین اول — ۲۸ صفر). ساطیرجی ، ترانسیلوانیا پرنسنك طمشواری محافظه ایتدیکنی یولده خبر آلهرق هنوز اردویه التحاق ایتمه مش اولان سیواس ، رقه ، آطنه بکلربکلرینك طمشوار امدادینه شتاب ایتملرینی امر ایتدی. تشرین ثانینك برنده (۲۱ ربیع الاول) وایچه ن حصاری اوکنه کلدی ؛ لکن قولونیچ ، ناداسدی ، پالفی طرفندن هجوم اولنه رق اوچ بیك ضایعات ایله رجعت ایتدی. یکی چریلرك جرطغیانی سرداری دشمنله متارکه مذاکره سنه مجبور ایلدی ؛ دیاربکر والیسی مرادپاشا ، قاضی زاده علی پاشا ، بودین قاضیسی هابیل افندی وایچه ن قارشیسنده کی آطه ده ایمپراطورك مأمورلریله مذاکره ایتدیلر سه ده نتیجه سز قالدی . آناطولی عسکری مملکتلرینه عودت ایتدیلر ؛ منتظم سواریه [سپاهیلره] فونفکیرهه ن ، اسهك ، باچ ، زومبور مشتا تعیین اولندی. بوسفر اثناسنده ساطیرجی چاناداپاشه آراد ناگی — لاق قلعه لرینی ؛ ترانسیلوانیا پرنسی سیگیسموند فهل — لاق ، مارتون ایله ماروش نهری اوزرنده واقع سوس — که زهك قلعه لرینی ضبط ایتمشدیلر ؛ اتیه ن یوسیقا طمشواری محاصره ایتدیسه ده آله مادی . ساطیرجی ، سفرك موفقیتسزلکنی اردویه التحاقی بر مکتوب ایله کندیسنه اخطار اولنمش ایکن مملکتندن چیقمامش اولان قریم خانك بولنمایشنه عطف ایتدی . ساطیرجینك بویولده سرد معذرت ایدیشی — غازی گرایی نصب ایتمك ایچون فتیح گرایك بتون عائله سی خلقیله اعدامنه سبب اولمسی ابراهیم پاشایه بردرلو عفو ایده مه مکده اولان — پادشاهك انفعالنی آرتیردی . سلطان محمد بر یکی صدر اعظم انتخابی ایچون مفتی بوستان زاده ایله استشاره ایتدی ؛ مفتی اولا ابراهیم پاشایی التزام ایتدیسه ده پادشاهك اونی مطلقا عزل ایتمك نیتنده بولندیغنی کوره رك صدارتك حسب الاصول وزیر جراح محمد پاشایه توجه ایده جکنی سویلدی . ذات شاهانه : « واقعا اویله در ؛ فقط رأیی ، اهلیتی یوقدر » دیه رك یرینه خادم حسن پاشایی تعیین ایلدی. حسن پاشا ، مصرده کی تعدیاتندن دولایی یدی قله زندانه آتلمش وآنجق پاره قوتیله والده سلطانك توجهی قازانه رق چیقه بیلمش ایدی (۳ تشرین ثانی ۱۵۹۷ — ۲۳ ربیع الاول ۱۰۰۶) (۱) . پادشاهك ، وزرادن اك دون مرتبه ده بولنان حسن پاشایی بتون

(۱) بزم تاریخلرده تاتاکه هامه ر یوقاریده دوتیس املاسنده دخی یازمشیدی . (مترجم)
(۲) پادشاه مقدما خان ماده سی ایچون ابراهیم پاشایه مغبر ایدی : بودفعه ساطورجی یه عسکر

رفیقلرینه ترجیح ایتمسی اهلیتندن زیاده والده سلطانه تقدیم ایلدیکی مبلغ کلی ایله ویردیکی وعدلردن نشأت ایلشدر. لکن مناصبی الچوق ویرنه صاتارکن مبالغ حاصلهنك والده سلطانه عائد اولدیغنی بیان ایتمك خفتنده بولنمسی ، حقنده باعث فلاکت اولدی ؛ قاپی اغاسی غضنفر اغانك محوینه قیام ایله پادشاهه اعدا منی عرض ایتمك خصوصنده ده احتیاطسز بولندی. سلطان محمد حسنك تکلیفنی ردایله برابر والده سنه تبلیغ ایتدی؛ اوده غضنفره خبر ویردی . غضنفر، انتقام آلمق ایچون، حسن پاشانك والده سلطانی ادارهٔ حکومتده حکم فرما اولان ارتشانك منبعی اولدیغی اوزره کوستردیکنی وارتکاباتیله هرکسی ناخشنود براقدیغنی ذات شاهانه یه عرض ایلدی؛ یکی چری اغاسی طرنا قچی بی ده اخبارانه شاهد طوتدی. خادم حسن پاشا ایسه بوستان زاده نك وفاتنده — ذات شاهانه، خواجه سی سعدالدینی نصب ایتمك آرزوسنده بولندیغی حالده — مفتیلکه ایکی قاضی عسکردن ، یعنی شاعر باقی ایله قره چلبی زاده (بواسمده کی مورخك پدری) دن برینك تعیینی تکلیف ایتمك خطاسنده بولنمش ایدی . صدر اعظمك ، حسن امتزاج ایده مدیکی سعد الدینك مفتی نصب اولنمسنه مخالفت ایچون تقدیم ایلدیکی اوچ عرضه پادشاهك خشنودسزلغنی تزیید ایتمکدن باشقه نتیجه ویرمیوب (۱) خواجه نك مأموریتنه مانع

کلدیکی ضمیمه ووالده سلطان طرفنه ابراهیم پاشانك بذل اموال ایله تدبیری تمه اولدی. برکون بعدالعصر شیخ الاسلام بوستان زاده دعوت اولندی. پادشاه ، آغاز کلام ایله : «صدارت عظمایی باشقه سنه توجیه ایتمك ایسترم ؛ کیم مناسبدر ؟ » دیدکده مفتی : « ابراهیم پاشاقولکزك موجب عزل جرمی وارمیدر ؟ » دیه صوردی . ذات شاهانه : « جرمنه نهایت یوقدر ؛ از جمله غازی کرای خانی ابقاله آیاق باصوب فتح کرای کبی بروجودك اقناسنه سبب اولدینی جرم عظیم دکلیدر؟» بیوردیلر . مفتی : « جراح محمد پاشا وزیر ثانیدر ؛ یول اونك دکلیدر ؟ » دیدی ؛ پادشاه : « اویله در ؛ اما تدبیر وتصرفی یوقدر » بیوروب خادم حسن پاشایی ترجیح واستانبول محافظه سنده حسن تدبیرینی تصریح ایلدی . مفتی افندی خنکارك میلنی اکلامسی اوزرینه خادم حسن پاشایی پك چوق ثنا ایتدی . ۲۳ ربیع الاولده مهر ابراهیم پاشادن آلنوب حسن پاشایه ویرلدی. ابراهیم پاشا اسکدارده صله جق قربنده کی باغچه سنده اقامت ایتدی. حسن پاشا ، والده سلطانه هرهفته مبالغ عظیمه وهدایای وافره خدمت ایتمك شرطیله صدارته نائل اولمشیدی . نعیما دن ، ج ۱ ، ص ۱۸۵ . (مترجم)

(۱) حسن پاشا ، مناصب طالبلرینه « سزدن آلدیغم پاره دن کیمه ویریرم ، بیلیرمیسکز ؟ » دیدیکندن اول «علیة الثانی» السنهٔ ناسه دوشوردیکندن باشقه برجمعه کونی ایاصوفیه ده سجاده اوزرنده بولنان پادشاهه تقرب ایدرك بعض مقاصد اسنادیله غضنفر اغانك قتلنی استیذان ایتدی. بو سوز ، والده سلطاندن غضنفره انتقال ایتمیله غضنفر « حسن پاشا اشکاره رشوت آلوب بنی والده سلطان قسطه کسمشدر، دیور ؛ مقصدی اشقیای عوامی اوزریکمز ه واوشوروب سزی پادشاهدن

اوله مادی (۱). یکی مفتی ، غضنفر ، یکی چری اغاسی صدراعظمك عزلی ایچون اتفاق ایتدیلر ؛ حسنك ، ارتکابات واقعه سنی نام عصمتلریله ستر ایتمکده کوسترديکی جرأتی والده سلطانه عرض ایده رك صدراعظم حقنده مراعدام اصدارینه موفق اولدیلر . والده سلطانك اسکداره کی جامعنك بتون وزیرلرك حضوریله ایلك طاشی آتلدیغی کون — که ۸ نیسان ۱۵۹۸ در — بوستانجی باشی وزیراعظمه عزلنی تبلیغ وکندیسنی یدی قله زندانه ایصال ایلدی ؛ حسن پاشا التی کون صوکره اعدام ایله انشا ایتدردیکی مدرسه یه دفن ایدلمشدر (۲). یکی چری اغاسی خزینه نامنه اولمق اوزره حسنك سرایی وبتون ثروتی مهر آلتنه آلدی ؛ لکن صدر مقتولك خزینه داری بوله بیلدیکنی آله رق قاچمش اولدیغندن او مولدینی قدر شی اله کچمدی . ابراهیم پاشانك اوچنجی دفعه اوله رق امید ایلدیکی مهر همایون ، سعدالدینك تأثیریله وزیر ثانی جراح محمد پاشایه ویرلدی ، وکندیسنه : «اکر وظیفه کی یاپمازسه ك پارچه پارچه ایدیلیرسك ، روز محشرده بدنام اولورسك» مألنده بر خط همایون کوندرلدی .

شوارزه نبه رغایه پالنی ۱۵۹۸ سفرینی رابك (یانیق) تسخیریله آچدیلر . بوشهرك ذخائری فونفکیرهه ندن کلیردی ؛ هرسنه اورادن ایکی اوچ یوز اوکوز آرابه سی ارزاق کوندرلردی . بو قافله لر اکثریتله دشمن النه دوشدیکندن فونفکیرهه ن طرفلرندن ایکی اوچ بیك چفت اوکوز ضایع اولمش و خرستیان قادینلری آرابه چکمکه مجبور

آیرمق وکندیسی مستقل اولقدر ؛ بونك ایچون اول امرده بنم قائمی دوکمك ایستیورکه بونی پادشاهه سویلیه جك کیمسه بولنماسین » دیدی ، و طرناجی حسن اغانی اشهاد ایلدی . پادشاه ، عندالتحقیق ، حسن پاشانك ارباب مناصبه والده سلطان اسمنی ویردیکنی آکلادی ... حسن پاشا ، منصب افتایی شاعر باقی افندی ایله قره چلبی زاده یه عرض ایتدی ؛ ذات شاهانه خواجه سعدالدینه توجیهنی فرمان ایتمش ایکن پاشا مناسب کورمیوب اوچ دفعه تلخیص کوندردی . تکرار سعدالدین ایچون ارادهٔ سنیه صدور ایدنجه ، اونك حقنده «ناسزا کلمات» یازدی ؛ لکن پادشاه خواجه یی تعیین ایلدی ؛ سعدالدین ، عم معلم سلطانی ، عم مفتی اولغله حائز ریاستین اولدی . نعیمادن تلخیص ، ج ۱ ، ص ۱۷۸ . (مترجم)

(۱) « Il Cogia inimicissimo di Asan creato Mufti, credesi che egli sia stato principal instrumento della oppressione di Asan. » وندیك مناسباتی خلاصه سی ، حسن بك زاده ، ق ۸۳ .

(۲) فذلکه . نعیما . ص ۹۸ . پچوی ، ق ۲۳۷ . « Asanbassa deposto improvisamente e condotto in prigione alle 7 torri, cousa la tiranica sua natura, e aver celato al Signor li avisi d'Ongheria . » وندیك مناسباتی خلاصه سی . نیسان ۱۵۹۸ .

قالمش ایدی . قلعه ده کی یکی چریلر ضابطنك مألوف سفاهت اولمسندن دولایی عسکرك انتظامنه خلل کلدیکندن یانیق محافظلرینی تشکیل ایدن ایکی بیك جبه جی، ایکی بیك یکی چری دوشیرمه سندن اکثریسی فونفکیرهه نده، قوپانیده، اوستونی بلغارادده تأهل ایتمش ایدی؛ بنابرین قلعه یك چوق وقتلر مدافعسز قالیردی. شوارزه نبه رغ ایله پالنی بویله بر صیره دوشه جکنی حساب ایده رك ترکجه یی پك کوزل سویلر هوسار سواریلر یله برلکده کیجه لین قلعه یه یاقلاشه رق «ذخیره آرابه لری کلدی» دیه خبر ویردیلر؛ یکی چری قره غول افرادندن سرخوش بولنمیان برنفردن عبارت ایدی؛ اوکاده کندیلرینك پك یاقیندن تعقیب ایتمکده اولان خرستیانلرك النده کوجلکله قورتیله بیلدکلرینی و همان قاپینك آچلمسنی سویلدیلر. بومحاوره اثناسنده قاپی التنه قونمش اولان برفیشك قاپیی برهوا ایده رك آلمانلرله محاربره کنیش برکدیك آچدیغندن بونلر ایچری کیرمکه شتاب کوسترديلر. آغیزدن آغیزه انتقال ایده رك زمانمزه قدر محافظه اولنوب کلن برروایته کوره قلعه نك اوزرنده بولنان تیمورخروس اوزمان اوتمش و «صوقاپیسی» دینیلن قاپینك یانده کی چاکلر کندی کندیلرینه چالنمغه باشلامشدر (۲۹ مارت ۱۵۹۸). یانیق قلعه پاشاسی، ایکی الندہ برر قلیچ، پاره پاره ایدیلنجه یه قدر شجیعانه مقاومت ایتدی؛ نهایت باشی برمزراغك اوجنه کچیریله رك محاربرجی اوزرینه قونلدی. هه لینبه رغ برجنده کی باروت مخزنلرینه التجا ایتمش اولان اوچ یوز ترك برج اوزرنده بولنان او مقدارده دشمن ایله برابر کندیلرینی برهوا ایتدیلر. یکی چری اغاسی بسبتون سرخوش برحالده طوتیله رق اوزرنده یکرمی بش بیك دوقه بولنمش اولدیغندن پالنی، اغانك باشنی کسدیرمه دن اول ، قسطنطینیه فاتحنك غران دوق نوتاراسه دیدیکی کبی : « نیچون بوپاره یی قلعه نك مدافعه سنه صرف ایتمدك ؟ » دیمش اولدیغی روایت اولنور. محافظلردن درت بش کشی قورتیلوب بودینه قاچمغه موفق اولدی. قلعه پاشاسی — بلغارادده کی مشتاسنده سکون پرورانه اقامت ایتمکده اولان — ساطیرجی یه، دشمنك استیلاسنی بیلدردی. سرعسکر، آنجق ۱۸ حزیران ۱۵۹۸ (۱۴ ذی القعده ۱۰۰۶) تاریخنده ایدی که استانبولدن امداد آلدقدن صوکره بلغارددن چیقدی؛ چالیق برونك آلت طرفنده طونه اوزرینه اون سکز کونده برکوپری یاپدیروب اوندن صوکره پانجوه صحراسنه اردوقوردی؛ صوقوللو محمد پاشا اوقا فندن اولان به چکره کده قرق بش کون قریم خانك ورودینه منتظر اولدی. غازی کرای نهایت اغستوس صوکنده (۲۷ محرم ۱۰۰۷) عثمانلی اردوکاهنه کلهرك احترامات عظیمه ایله قبول ایدلدی . لپیا، لوغوش ، شه به ش یولی می ، یوقسه غروس

واردهٔین یولی می(۱)طوتیله جغنی تعیین ایچون مذاکره اولنه‌رق ایکنجی طریق اختیار اولندی. ماروش (۲) اوزرنده‌کی چاناد قلعه‌سی برقاچ طوپ آتلدقدن صوکره تسلیم اولهرق محافظلردن یوزاللی کشینك سردارك چادری اوکنده باشلری کسلدی؛ اردو، متعاقباً ماروشی کچه‌رك تشرین اول (۲۹ صفر) ابتداسنده غروس واردهٔینی محاصره ایتدی. قلعه یدی کون ترکلرك لغملرینه، هجوملرینه مقاومت ایلدی؛ توتیس، پاپا، وه‌سپریم ایمپراطور عسکرینك الته دوشدیکی، حافظ احمد پاشانك نیکبولیده میخال وویوده‌نك بغتةً هجومنه اوغرایوب مغلوب اولدیغی، بودینك محاصره‌ده وپك بیوك مخاطره‌ده بولندیغی خبری اوزرینه سرعسکر عزیمت امری ویره‌رك سولنوقه توجه ایتدی. صوك بهار یاغمورلریله قابارمش اولان ایرماقلر، کوپری انشاآتنه مأمور طمشوارپاشاسنك اهالی اردونك ایلریلمسنه بیك درلو موانع القا ایلدی(۳). ایرماقلر صاللرله کچلمکه، طوپلر صو مجرالرنده بیله سوروکلنوب ایپلرله چکلمکه مجبوریت کورلدی؛ برقاچ یوز کشی بطاقلقلرده تلف اولدی. دیاربکر والیسی قوجه مرادپاشا، حلب والیسی محمودپاشا، نفراته نمونهٔ امتثال وموجب شوق اولمق ایچون بالذات طوپ آرابه‌لرینه کیردیلر. شوصورتله، واراتدن کیولا[کوله] یه علی العاده اوچ کونده قطع اولنان یول انواع مشکلات ایله اون ایکی مرحله‌ده آلندی. اردو برکون سولنوقده قالدی؛ خط اودرجه‌ده ایدی که براکمك بردوقه‌یه صاتیلیردی. تهٔیس اوزرنده هیچ برذخیره کمیسی کورنمدیکندن یکی چریلر طغیان ایله سردارك چادرینك ایپلرینی کسدیلر، کندیسنی ده دکنکلرله دوکدیلر؛ ضابطلری مداخله ایتمه‌مش اولسه‌یدی پارچه پارچه ایده‌جکلردی: دفتردارا کمکجی‌زاده‌نك ده چادری یغما اولندی. بوعصیان، سرداری، بودین یولنك ترکیله سکدین یولنك طوتلمسنه مجبور قیلدی: تاتارخانه زومبوروسکدینی قیشلاق تعیین ایتدکدن صوکره کندیسی، خیلی خسته اولمقله برابر، بلغراده قدر یولنه دوام ایلدی.

(۱) بزم تاریخلرده لیپوه، لوغوش، شبش، وارات (غروس واردهٔین یرینه) (مترجم)

(۲) بزم تاریخلرده موروش، چناد. (مترجم)

(۳) حسن بك زاده، ق ۸۶. نعیما، ص ۱۰۴. بوسفرده پولنمش اولان پچوی بو بطاقلقلرده کی قدر مشقتی هیچ بر یرده کورمدیکنی یازار. سیکه‌تده مدفون علی دده وساطیرجینك خودبینلکی حقنده شایان دقت معلومات ویرر. پچوی برکون علی دده ایله هم عنان کیدرکن ساطیرجینك پچون هیچ بر تشبثده موفق اولهمادیغنی صورار؛ علی دده «بوآدمده خودبینلك، خودفروشلق، خودرأیلك، خود پسندلك مجتمعدر. بونلردن یالکز برینه مبتلا اولان موفق اولهماز» جوابنی ویرر.

مجارلرله عثمانلیلر بودین ووارات محاصره‌سنه همان برزمانده باشلامش، وبرزمانده صرف نظر ایتمش ایدیلر. مجارلر، بودیندن چکلدکلری زمان نهر کنارینه تصادف ایدن قسمنی اللرینه کچیرمش، کهرهاردتپه‌سنی ضبط ایتمش، بلده‌نك یوقاری قسمنك دیوارلری لغملردن پك زده‌لنمش، ترکلر برچوق مجروح ومقتول ویرمش ایدی؛ موقعك امدادینه قوشوب کلمش اولان اوستونی بلغراد پاشاسی سمندرایله مرعش بکلربکی سنان پاشامقتولار میانده ایدی؛ بونلردن سنانك مأموریتی بودین بکلربکی احمدپاشایه ویرلمش وطمشوار بکلربکی‌ده احمد پاشایه خلف ایدلمشدر. سمندره بکی محمد، بوسنه بکلربکی تریاکی حسن پاشا مجروحلر ارهسنده بولونیورلردی. مجارلرك بودینی محاصره ایتدکلری صیره‌ده والی بولنان میخالیجلی احمد مدافعه ایتمه مکه قرار ویرمش ایسه‌ده ایران محاربه‌لرنده موقع امتیاز قازانان قولاقسز عثمان وقتنده یتیشه‌رك میخالیجلی احمدی فرار استعجال تمونندن واز کچیرمش و بر محله یرلشدردیکی بطاریه ایله دشمنی موقعندن چیقار. مشدر. بر طرفدن‌ده موسم مساعده سز اولدیغندن — ساطیرجینك وارات محاصره سنی رفع ایلدیکی کبی — ارشیدوق ماتیاس‌ده بودین محاصره سنی براقدی. واراتك محاصره‌سی اثناسنده افلاق وویوده‌سی میخال، تکرار دولته اطاعت ایتمش کورینه‌رك حافظ احمد پاشایی نیکبولیده بر دوزاغه چکمش ایدی. میخالك آدمی دیمو حافظ پاشانك اردوسنده کویا افندیسنك اطاعتی حقنده مذاکره ایدرکن یکرمی بیك افلاقلی، کندیلرینك عددجه آلتیده‌بری قدر اولان ترکلرك اوزرینه هجوم ایدوب برطاقمنی اعدام وقصورینی پریشان ایتدیلر. حافظ پاشا طرنوه‌یه قاچه‌بیلدی. میخال، عسکرینه اکلنجه اولق ایچون، پاشا اوروبه‌سی وباشنه قاووق کیدرمش اولدیغی برقوجه قاری‌یی اردوده کزدردی؛ بوایچه تحفلق افلاقلر آره‌سنده بربیوك نتیجه ویردی. حافظ قوهٔ جدیده ایله عودت ایده‌رك نیکبولی استحکاماتنی تجدید ایله هزار غرادده قیشلادی. پای‌تختدن حدودك مدافعه‌سنه کوندریلن دردنجی وزیر محمودپاشانك ادرنه‌یه واردیغنه دائر الدینی خبر اوزرینه قومانده‌یی کندیسنه تودیع ایتمك اوزره شمنی یه قدر ایلریلیه‌رك اورادن دردنجی وزیر صفتیله دیوانده بولنمق ایچون استانبوله کیتدی. بو سفرك نتایج فلاکتی سردار ساطیرجی پاشا ایله صدر اعظم جراح پاشانك عزلنی ایجاب ایده‌رك هر ایکی مهم مأموریت ینه ابراهیم پاشایه ویرلدی (۸ کانون اول — جمادی الاولی ۱۰۰۷). ابراهیم پاشا، اوچنجی دفعه صدارته کچنجه (۱)، مجارستان

(۱) صدر اعظملر اوزمان اوقدر چابك دکیشیردی که ۱۵۹۸ سنه‌سنده ابراهیم اوچنجی صدر

سفری قوماندانلغنده سلفی اولان ساطیرجی‌یی محو ایتمکدن باشقه برشی دوشونمدی؛ مقصدینه واصل اولمق ایچون ده یوزینه غایت سیاه برنقاب ریا چکیردی. ۲۳ مایس ۱۵۹۹ (۲۷ شوال ۱۰۰۷) ده یکی سرعسکر استانبولدن چیقدی؛ صدر اعظم قائم مقاملغی قپودان خلیل پاشایه، قپودانلق ده جیغاله‌یه توجیه ایدلدی. لام علی چلبی دفتردار، اوقجی زاده نشانجی، برهان افندی اردو دفترداری، مهدی چلبی رئیس، صوك سفرده ساطیرجینك کاتبلکنده بولنمش وقیش اورته‌لرنده استانبوله کلش اولان مورخ حسن بك زاده تذکره‌جی اولدی. خواجه سعدالدین ایله والده سلطانك اصرارلری، مصارف حربیه‌نك ایچ خزینه‌دن ویرلمسنه پادشاهی کوجلکله اقناع ایده‌بیلدی. ابراهیم، مقصدینی کتم ایتمك ایچون، ساطیرجی یه غایت التفاتلی مکتوبلر یازدی؛ درنه‌ده، ساطیرجی ایله صوك سفرده بولنمش اولان دفترداری، تصورات غدارانه‌سنده تأمین موفقیت ایچون — استانبوله یازدیغی وجه ایله — ایجاب مصلحت بهانه‌سیله اولا عزل، صوکرا بقا ایلدی. قلبه‌یه وصولنده اوکرندی که ساطیرجی سلستره ایالتی غازی گرایه ویرمشدر؛ بوده مخاطره‌لی براصول ایدی؛ چونکه خان بوصورتله طونه یالیلرنده موقع طوته بیلیردی. بونکله برابر ساطیرجینك قرارینی تصویب ایده‌رك فقط بویله یاپمغه مجبوریتی، عکسینی اجرا ایده‌جك اولورسه مهم قاریشقلقلر حدوثی قورقوسندن منبعث اولدیغنی وبو آغیر خطای سیاسی‌یی تصحیح ایچون وقتنه انتظار ایتمك لازم کلوب یوقسه ساطیرجینك حامیسی اولان غازی گرای ایله برلکده فرار ایده‌بیله‌جکنی باب همایونه بیلدردی. بونك اوزرینه پادشاه ساطیرجی‌یه شدتله انفعال ایده‌رك اونك اعدامنی متضمن اوله‌رق یکی چری اغاسی طرناقجی حسن اغا واسطه‌سیله اردویه برخط همایون کوندردی. ساطیرجی، بلغراد قربنده واقع حصارلقده — دوستی اولان غازی گرایك اخطاراتنه رغماً — طرناقجی‌یی قربان بایرامی ضیافتنه دعوت ایلدی. ضیافت اثناسنده حسن اغا کوکسندن امر پادشاهی‌یی چیقاردی؛ درحال یایا باشیلر ساطیرجینك اوزرینه دوشوب اولدردیلر؛ خزینه داری قاچدی، بو خبری تاتار اردوسنه اولاشدیردی. صدر اعظم باتوچینا ساطیرجینك اعدامی خبرینی آلنجه پك متحیر اولمش کبی کورینه‌رك برچوق کیمسه‌لرك حضورنده کمال حدتله یمین ایتدی که یکی چری اغاسی کندیسنك هیچ معلوماتی اولمقسزین رأی خودیله حرکت ایتمشدر؛ لکن — علاوهٔ مأموریت اوله‌رق جلاد باشیلق وظیفه‌سنی

اعظمدر؛ نصل که اوچ سنه مقدم، سکز آیدن دها آز بر زمان ایچنده ده سنان، ابراهیم، جغاله زاده‌نك صدر اعظم اولدقلری کورلشدر.

ده کورن — سپاهی اغاسی آلاجه محمدی ده جلب ایله دفتردارا کمکجی زاده نك شخصنی، اموالی امین بریرده بولندرمسنی امر ایتدی، وامری اجرا اولندی. صدراعظم کدخداسی، دفتردارك کندی رأی التمقسزین حبس ایدلدیکنه کوجنه رك علناً شکایت ایلدی. ابراهیم، سپاهیلر اغاسنی شو صورتله وظیفه سنی سوء استعمال ایتمسندن اصلا خبری اولمادیغنه تکرار یمین ایده رك آلاجه‌یی حضورینه چاغیرتدی ؛ جعلی برحدت ایله : « سکا دفتردارك حبسنی کیم امر ایتدی ؟ » دیه صوردی؛ آلاجه‌یی بیك درلو شتوم ایله تحقیر ایدرکن صاغ النك باش پارماغنی صول النك قپالی اولان آوجنه وضع ایده رك دفترداری زنهار براقمامسنی امر ایدردی. کدخدا چیقوب کیدنجه صدر اعظم الاجه‌یی یانه چاغیره رق اشارت ایله ویردیکی امری شفاهاً تکرار ایلدی . آلاجه « بك اعلا، لکن کدخدانك النده نصل قورتیله جغم ؟ » دیدی . صدر اعظم : « براق ، ایستدیکنی سویلسین ؛ سن بنم امریمی اجرا ایت » دیدی. دفتردارا کمکجی زاده ایسه صدراعظمه کلیتلی پاره لر وعد ایده رك بو بلادن قورتلدقدن باشقه مأموریتنه ده اعاده اولندی ؛ مؤخراً الاجه نك اموالنی مصادره ایتدیره رك صدر اعظم طرفندن برمانعه یه اوغرامقسزین انتقامنی آلدی(۱).

(۱) بو وقعه‌یی پچوی ابراهیم افندی کوزل یازمش اولدیغندن اونك افاده‌سی بروجه آتی اخذ اولنور: او زمان سپاه بلوکی اغاسی اولان الاجه(*) محمد اغا نقل ایدرکه : وقتا که ساطورجینك قتلی خبری کلدی، وابراهیم پاشایه نقل اولندی. «بویالاندر، اصلی یوقدر، بوخبری کیم کتیردی ؟ » دیه شدتلی غضب کوستردی . خبری کتیرنی بولوب کتیردیلر ؛ « سن بو خبری کیمدن ایشتدك ؟» دیه صوردی. «کیمسه‌دن ایشتمه دکل، کندم آنده بولندم» دیدی. ابراهیم پاشا «باق شوکافره! بنم حضورمده‌ده یالان سویلر! پادشاهك مبارك باشی ایچون، بونك یالان اولدیغی اکلاشیلنجه سنی الك شدتلی سیاست ایله قتل ایده‌یم » دیه‌رك حریفی حبسه ویردی ؛ کیتدکجه اغزی کوپوردی، مجنونه دوندی. اهل دیوانه خطاب ایدوب: «مسلمانلر، بونه اوله‌جق ایشدر؟ بر یکی جری اغاسی، پادشاهك اذنی یوق، بنم خبرم یوق ، پادشاهك شویله نامدار بر وزیرینی قتل ایلیه! بوکا صاقین اینانمایك، مطلقا یالاندر!» دیه کاه یمین ایدر، کاه شرط ایدر . دلی کبی سویلدیکنی قولاغی ایشتمز. بز قارشیسنده اوتوررردق؛ اشارت ایتدی، یانه واردم. قولاغمه ایتدی : « ساطورجینك دفتر داری آتمکجی زاده‌یی بیلیر میسك ؟ » — « بیلیرم » دیدم . — « ایمدی ، وار ، قانده بولورسه‌ك قالدیر، وچادریکه کوتور، صیق حبس ایت! » دیشاری چیقنجه کدخدا یرندن (**) سؤال ایتدم، « شمدی کدخدا بکك چادرینه کیردی » دیدی ؛ واردم ، و آلت یانننده اوتوردم . قهوه ایچلدی ، ساطورجینك قتلنه متعلق سوز اولدی . آتمکجی زاده قالقنجه بنده برابر قالقدم . مصاحبت ایده‌رك کیتدك . یولز آیرله‌جق

(*) متلون، وفاسز، ایکی یوزلو، هم اوطرفدن، هم بوطرفدن. (مترجم)

(**) کدخدا بکك ارباب مراجعتی قبول ایدن آدمی: شمدیکی مهردار وکاتب خصوصیلر. (مترجم)

ایشته پادشاهه داماد وصدراعظم اولان قانیژه‌لی اسقلاوون ابراهیم — که مقدما مصری یغما ودرزی بکلرینی اعدام ایتدیکنی کورمش ایدك — مدت اداره سنده منافع عمومیه‌یی [مصلحت عامه، مصلحت وقت] بهانه ایده‌رك هر درلو اجراآت خیانتکاریده بولنمشدر.

یره کلنجه «بزم چدره بیوروك!» دیدم. همان متغیر اولدی، و«سبب نه‌در؟» دیدی: «صاحب دولت (٥) اویله بیوردیلر» دیدم؛ «کدخدا بکه بر کیده‌یم!» دیدی: «یوق، سلطانم، آدم کوندرك، کندیکنز وارمق ممکن دکلدر» دیدم، و چادره کوتوروب ممکن اولدیغی قدر تسلیه یولنده مصاحبته کیریشدم. (لکن بو ممکن دکل ایدی ؛ چونکه آلاجه صدراعظملرك جلاد باشیسی مقامنده ایدی: اولهجك، اولدیریله‌جك اونك حبسنه ویریلیردی.) اتمکجی زاده‌نك آدمی محمد کدخدایه کیدنجه اوده آتش محض اولمش ؛ کندی چادرنده قالدیروب کندیسنه اشراب ایتدیکمه دارلمش؛ تمام حدت ایله پاشاسنه واروب «الاجه شویله ایتمش، سز بیوردیکنزمی؟» دیمش. پاشا یمین ایدر، «بیورمدم، خبرم یوقدر؛ بویالاندر. بربلوك اغاسی نه‌درکه سنك خبرك اولیه ، بنم خبرم اولیه ، شویله معین بر آدمی کوتوروب فضولی حبس ایده ! بو نه اوله‌جق ایشدر؟» دیر. نجه معارضه‌دن صوکره کدخدا بکك ابرامندن قورتیله‌میوب بنی(یعنی الاجه‌یی) چاغیرر: «سن نیچون بر دفتردار آدمی حبس ایتمشسك ؟ بن‌می دیدم، کدخدام‌می دیدی؟» دیه صوردی. بن ایسه طبیعتی بیلیردم ، هیچ جواب ویرمدم ؛ باشمی اکدم، طوردم . او قدر سوکدی، اوقدر تهور ایتدی که حالتی بیلمینلر « بوشمدی بونی قتل ایدر » دیرلردی. ینه اهل دیوانه خطاب ایدوب:«کورك، مسلمانلر! نه‌حاله، نه‌کونله قالمش! بربلوك اغاسی آدم علاقه‌سی یوغیکن. کندیسنه سپارش اولنمامش ایکن شویله متعین بر آدمی کوتورر، حبس ایدر! بن بونی نه سیاست ایله [یعنی نصل اشکنجه ایله] قتل ایده‌یم؟ مطلقا بونك اولومی بنم المندنز!» دیه تام برساعت دیلنه کلن شتوم غلیظه‌یی سویلدی. ینه یوزیمه باقارق «کافر! کافر!» دیوب باش بارماغنی آووجی‌ایچنه صیقاردی (٥٥)، یعنی «یك طوت!» دیه اشارت ایدردی. کدخدا نهایت «سلطانم، بیوروك ده صالیویرسین!» دیمجه «بسبتون مسخره‌لق اولور! بوساعت حبس اولسون، بوساعت صالیویرلسین ! اولورمی ؟ » دیدی . محمد کدخدا دیشاری چیقدی ؛ ابراهم پاشا ینه بنی یانه چاغیروب «بوقاغی‌یه اوردك‌می؟» دیدی؛ «یوق!» دیدم؛ «هله یك طوت، سکا سویلیورم!» دیه تکرار تنبیه باشلادی. «هی سلطانم. بن یك طوتارم؛ لکن سز بنی کدخدا بکدن نصل قورتارسکنز؟» دیدم؛ — «او یابانه سویلر — سن‌بنی دیکله» دیدی. (الاجه‌نك سوزی بوراده تام اولور). ابراهیم پاشا بلغراده کلنجه اتمکجی زاده‌یی قلعه‌یه اوردردی؛ لکن اتمکجی‌زاده صوکره فرصت بولوب دردمندالاجه‌یی تفتیشه اوغراتدی ، مالمکنی صاتدردی؛ باشنه دنیانك بلالرینی کتیردی.

(٥) او زمانلر صدراعظملره بویله دینیلیردی؛ فقط دولتك ، یعنی حکومتك صاحبی دیمك اولمایوب «دولتلی» معناسنده قولانیلیردی.

(٥٥) هامر صاغ النك باش بارماغنی صول النه قویدرمش ایدی: دوغریسی، برالنك باش بارماغنی ینه او الك آوجنه صیقشدیرمش اوله‌جقدر؛ چونکه ابراهیم پاشا، بووضعی قارشیسنده کیلردن کیزله‌مك ایستدیکندن ایکی الیله بردن اشارت ایده‌مزدی. (مترجم)

ساطیرجینك اعدامندن اون درت کون اول ابراهیم پاشا اوستریا ایمپراطورینه یازدیغی برمکتوبده (۱) (۲٤ حزیران — ۳۰ ذی القعده) ، محاربه‌نك بتون مسئولیتی سنان پاشایه عطف ایله محمد ثالثك جلوسنده حبس اولنان ایلچی هره کویچك براقلمسی حکومت عثمانیه ایچون برحسن حرکت عد ایتمکده وایمپراطورك اعادهٔ صلح ایچون برتشبثده بولنمامسی اوزرینه اکره‌نك عثمانلی اردوسنه مقاومت ایده‌میه‌رك تسخیر اولندیغی علاوه ایده‌رك کندیسنك بلغراده چکلمك اوزر اولدیغی بیان ایتمکده‌ایدی (۲). سیواس بکلر بکی محمود ایله سلحدار اغاسی، دوستی اولان ساطیرجینك قتلندن دولایی حس ایتدیکی انفعالی اونوتدرمق و کندیسنی مجارستانده آلیقویمق ایچون زومبورده بولنان غازی گرایه کوندرلدی ؛ خان ، بونلره ویانه‌دن صاحه دائر تکلیفات آلدیغنی بیان ایلدی . صدر اعظم غازی گرایه اعادهٔ زیارت ایتمك ایستیه‌رك آدونی موقعنده طونه‌یی کچدی . اشبو آدونی‌یه ترکلر بی‌اساس بر روایت قدیمه‌یه معطوفاً « جان قورتاران » دیرلر . کویا ، سلطان سلیمان ویانه‌دن رجعت ایدرکن اورایه وصولنده : « شارل کنك النده جانمی شمدی قورتاردم (۳) » دیمش . خان زومبوردن صدراعظمی استقبال ایچون نهرك صول ساحلنه کچدی . اوستونی بلغراد یکیتلری، دشمنك قلعه اوزرینه وقوع بولان برهجومنده اله کچیردکلری ایکی اغاچ طوپی اردویه کتیره‌رك بوسفراثناسنده پك چوق استعمال اولنان بونوع سلاحلره نمونه اولمق ایچون ابراهیم پاشایه تقدیم ایلدیلر . ابراهیم پاشا، اسکی بودین (٤) صحراسنده، قریم خانی ده پشته صحراسنده اردوقوردی ؛ بودین ایله پشته اره‌سنه برکوپری آتیله‌رق درت کون صوکره صدراعظم پشته‌یه کچدی، واورادن اوستورغون قربنده سن — کوکه‌رن (پارقانی٥) ده بولنان دشمن اردوسنه دوغری یورودی . وایچه‌ن (٦) محافظلری عثمانلیلرك تقربنده قلعه‌یی یاقوب چکلدیلر . ایمپراطور، قریم خانی ایله صدراعظمه برر مأمور کوندرمسیله محمد کدخدا ایله احمد اغا — برنجیسی ابراهیم

(۱) حربك اشتعالندن بری صدر اعظم طرفندن ایمپراطوره کوندریلن ایلك مکتوب بودر. Liberata la famiglia dell' Ambassador Ces. al Nro. 29 con » (۲) condizione che partino col Ambassadore d'Inghilterra chiamato al campo. » وندیك مناسباتی خلاصه‌سی ، تموز ۱۵۲٦ .

(۳) بو روایت لاتینجه « Itin. Comitis . Leslie » اثرینك ۲۰ نجی صحیفه‌سندندر ؛ حال بوکه سلطان سلیمان ویانه‌دن رجعتنده طونه‌یی آدونیدن دکل، پشته‌دن کچدی.

(٤) بودا ـ اورس، Buda— Œrs ؛ نعیماده کورز الیاس .

(٥) بزم تاریخلرده جکر دلندر . نعیما ، ص ۲۲۳ . (مترجم)

(٦) بزم تاریخلرده واچ . کذلك . (مترجم)

پاشا وایکنجیسی غازی گرای نامنه اولهرق — برمصالحهنامه مذکورهسی ایچون اوستریهٔ اردوسنه کیتدیلر. فقط برقاچ کون صوکره برشی قرارلاشدیرمقسزین کری کلدیلر (۱) نهٔوغراد محافظلری اردونك طونه بوینجه حرکتی دوچار خلل ایتمك ایستدیلرسهده طوپلرك آتشی یتشمدیکی جهتله برشی یاپهمادیلر؛ ویشغراد قارشیسندهده رهگهلی قربنده یکی پالانغه ضبط ایله طوپلری آلنهرق یاقلدی. ابراهیم پاشا، اوستورغون اوکنه اردو قورنجه اخیراً منقطع اولان مذاکراته سنت ـ آندره آطهسنده تکرار باشلانلدی. ایمپراطورك مرخصلری غران پسقپوسی یان کوتاسی، فرانسوا ناداشدی، بارتهلهمی پهزدن، پالفی ایدی؛ عثمانلی مرخصلری صدراعظم کدخداسی محمد کدخدا، قاضیعهابیل افندی، بودین یکیچری آغاسی فرهاد، قریم خانك ایلچیسی روم الکساندر پالهٔولوغ ایدی. آنجق اوستریالیلر اگره، هاتوان، سیروقوار، چهره پوار قلعهلرینی و عثمانلیلر اوستورغون، فولهك، نهٔوغراد قلعهلرینی ایستدکلرندن اویوشیله میوب مذاکره کسلدی. بودین والیسی سلیمان پاشا، آزوقت مقدم، معیتنده التمش کشی ایله اوجوارده آت ایلهتنزه ایچون دولاشیرکن پالفینك النه دوشمش وهدیه اولهرق ویانهده آرشیدوق ماتیاسه کوندرلمش ایدی. دیاربکر بکلربکی مرادپاشا، سلیمانك یرینه بودین بکلربکلکنه نصب اولندی. ابراهیم پاشانوهاوزدل، نامدیکرله اویوار اوزرینه یوریهرك آقینه آدملر چیقاردی. لکن ایمپراطور عسکرینك قومورنده طوپلاندیغنی خبر آلنجه برطرفدنده موسم ایلریلهمش اولدیغندن طونهنك صول ساحلنی تعقیب ایدهرك پشته وبودینه چکلمکه قرار ویردی. قریم خانی مملکتنهعودت آرزوسی اظهار ایدهرك صدر

(۱) بچوی، ص ۲۴۳، واوندن نقلاً نعیما. خزینهٔ اوراق ایمپراطوریده کوتاسی، مهلخیور دو رودهرن، نیقولا پالفی، پهزمن ایچون ۳۰ ایلول ۱۵۹۹ تاریخیله پیلسهنده تنظیم اولنمش بر ترخیصنامه مسودهسی واردر. اوندهشوسوزلر اوقونور: « Dantes et concedentes ipsis conjunctim ac separatum plenam omnimodamque facultatem, autoritatem et potestatem, ut videlicet pro nobis ac nomine nostro cum supra memorato Tatarorum Chano aut etiam cum dicto Ibraim Bassa — de pace ac de aliis omnibus inde dependentibus, emergentibus annexis et connexis colloquendi, agendi, tractandi, concludendi, statuendi. » سرایك اوراق خفیهسنده دخی شو عباره کورینور: « Instructio pro fidelibus nostris comiti Adolpho abAlthan et Paulo Appony de Nagy Appon ad effectuationem universarum conclusianum seu articulorum tam in Sitvatorokiana denuo confirmata quam in Viennesi recenter facta capitulatione comprehensorum destinatis Commissariis. » بو تعلیمات اون درت مادهیی حاویدر.

اعظم چکن سنه کی مجارستانده قیشلامق ایچون کندیسنی پك چوق تشویق ایتدیسه ده تأثیر ایتدیره مدی. غازی گرای ابراهیم پاشادن امین اولمادینی ایچون هیچ بروقت چادرنده زیارتنه گیتمدی؛ آنجق آت اوزرنده قونوشورلردی؛ آره لری، نعیمانك تعبیری وجه ایله ، « شکر آب »، یعنی امتزاجلری ظاهری ایدی. نهایت خان عودت ایده رك صدر اعظم گجکمه مت ، زومبور ، پاچ (۱) طریقیله رجعتنه دوام ایلدی ؛ ۱۱ تشرین ثانی (۲۲ ربیع الاخر) طونه ساحلنده ووقوار قارشیسنده اردوسنی قوردی (۲)؛ درت گون صوگره یینه واردهین کوپریسنی گچوب ۲۵ کانون اولده (۷ جمادی الاخری) بلغراده واصل اولدی . یکی چری آغاسی طرناجی حسن اوردن استانبوله گیتمك اوزره صدر اعظمدن رخصت آلدی؛ آناطولی عسکری یوردلرینه گوندریله رك روم ایلی عسکری مشتالرینه توزیع ایدلدی. ابراهیم پاشا بتون بوسفراثناسنده عسکری آره سنده انتظام تام محافظه سنه موفق اولهرق بوتدبیر وبرده گندیسنك استادی اولدیغی ریاکارلق سایه سنده کرك حدوداهالیسنك، کرك خرستیان پرنسلرتبعه سنك افکارینی قازاندی . مصر وسوریه یی یغمالریله تخریب ایتمش اولان ابراهیم ، پادشاه تبعه سنك اردویه گتیرمکده اولدقلری بوغدای چوالرندن برحبه نك بیله پاره سز آلنمسنه مانع اولدی؛ بنابرین اردوده بیه جك پك مبذول ایدی ؛ عسکرك تعرضندن شکایت همان هیچ ایشیدلمه مش برشی ایدی. سمندره وطمشوارصرب واولاحلری طاقم عثمانلی سنجاغی آلتنه گلدیلر؛ بونلری احسانه غرق ایده رك اك زیاده اوزرلرنده آرسلان رسمی اولان سلانیك سجاده لری ویردی. آرسلان، صاحب احسانك تمثالی اولدیغندن بو سجاده لر کمال محبته دلالت ایدردی . ابراهیم پاشا ریاکارانی اودرجه یه گوتوردی که یوزه غا خرستیانلری شهرده کی ترك قاضیسنی اولدردکلری زمان بو اعدامك گندی امریله واقع اولدیغنی سویلیه رك قاضینك قانی حسب القانون اراقه ایدلمش اولدیغنی متضمن اوله رق گندیلرینه برده مکتوب گوندردی ؛ بر قاچ گشی بوبابده اعتراض ایده جك اولمایله: « وقتسز برشدت ایله رعایای دشمن قوجاغنه می دوشورسك؟ » جوابنی ویردی . عسکری آره سنه آلدیغی خرستیانلری تلطیف ایده رك ، احسانلر ویروب حسن معامله گوسته رك اوتوز سنه دن بری اسقلاووندیانی تخریب ایدن هیدوکلرك دفع تعرضاتنده استعجال ایلدی .

(۱) نعیماده ، ص ۲۲۵ ، « گشکم » . « صونبور » ، « پاچ » . (مترجم)
(۲) طونه اوزرنده برموقع که نعیماده « اکری ازماق » دیه گوسترلمشدر .

ابراهیم، حدود اهالیسنك توجهنی استجلابده کوستردیکی مهارت ایله — متداخل آیلقلرینك تأدیه اولنمامسندن دولایی عصیان ایدن — فرانسز واولاح محافظلرندن ده پاپا قلعه‌سنی سلاح پاتلاتمقسزین آلمغه چالشدی (حزیران ۱۶۰۰). بونلر استونی بلغراد والیسی درویش پاشایه، آلتمش بیك دوقه‌یه بالغ اولان آلاجقلری تأدیه اولنورسه قلعه‌یی تسلیم ایده‌جکلرینه دائر خبر کوندرمش ایدیلر. درویش پاشا بوتکلیفی صدر اعظمه بیلدیره‌رك اوده همان پادشاهه عرض ایلدی؛ باب همایون، اوقدر مهم برموقعی دردست ایتمکی چوقدن بری آرزو ایلدیکندن فرانسز واولاحلره تبلیغ اولنان جوابده اون بیك دوقه‌نك همان وقصورینك ده ایلریده تأدیه اولنه‌جغی وعداولندی[۹]. عاصیلر، یمینلرینه صادق قالمق ایستین آلمان ومجارلرك سلاحلرینی آلدقدن وکندیلرینك میرالایلری ماروتایی زنجیره اوردقدن صوکره بارون آدولف دوشوارزنبه‌رغ قوماندهسنده بولنان ایمپراطور اردوسی فرقه‌سنه مدافعه ایتدیلر. ئەرلو فاتحی، موقعك محاصره‌سی اثناسنده برقورشون ایله اوریله‌رق تلف اولدی. فرانسز واولاحلر پاپاده مدت مدیده طوره بیلمکدن مأیوس اوله‌رق ایکی بیك مقدارنده اولدقلری حالده ترکلره التحاق ایتمك اوزره قلعه‌دن چیقدیلر. ناداشدینك هوسارلری وتورکك سواریلری بونلری تعقیب ایله بیکدن زیاده‌سنی پارچه پارچه ایتدیلر؛ ایچلرندن آنجق بش آلتی یوزی مجروح وبی تاب اولدقلری حالده استونی بلغراده کله بیلدیلر. باب همایون وعدینی انجاز ایله مقابله اولنان اون بیك دوقه‌یی اعطا وبونلری خدمتنه قید ایلدی. پادشاهك بویکی تبعه‌سی یکرمی سنه‌دن زیاده مدت شجاعتلری واللرینه دوشن خرستیانلر حقنده وحشتلری ایله امتیاز قازاندیلر. قانیژه محاصره‌سنده ایلك هجومه بونلر چیقه‌رق وعداولنان اچه‌نك قصورینی ده اوزمان آلدیلر. خوجم [خوتین]ك ضبطنده، اوزمانه قدر مخاطرات بی‌فاصلهٔ حربدن برحیات قاله بیلمش اولانلر قازاقلری وروسلری شیشلره کچیروب کباب ایتمکده وحشیانه بر محظوظیت بولدیلر (۱)؛ شو باربارجه معاملهلریله مجارلرك

(۱) Dieselben meistentheils spiessen, radbrechen, en die Haken werfen, die Gemecht ausschneiden, sengen, braten, Riemen aus ihren Leibern schneiden, mit Essig, Salz und Pfeffer dareinstreichen lassen, Andere mit Zündstrick brennen, mit Pech tropfen und Pulver sprengen, bis an den Hals in die Erde graben, uud mit eyserneu Kugeln umb Geit darnach schieben lassen, auch viel derselbigen zusammengekuppelt, und in einen Ring gestellt, welche wie einer nach dem anderen von dem Scharpfrichter seines Gefallens herausgenommen

والمانلرك سلاح ارقداشلرندن اسیر ایتدکلری آدملر حقنده کوستردکلری دهاقورقونج حرکتلرینك انتقامنی آلمق ایستیورکی کورینیورلردی. ابراهیم پاشا، یکی چری اغاسی طرناقچی حسنك یکی چریلرله، طوپجی وجبه جیلرله استانبولدن ورودینه وغازی گرایك اقرباسندن برینك بر قاچ بیك تاتار ایله التحاقنه قدر بلغراددده قالدی. صوك سفرك نهایتنده صدراعظم کبی خان ده — سلطان محمدك نشانهٔ تمنویتی اولهرق برمابینجی واسطه سیله بر قلیچ، قافتانلر، پاره آلمش وبالذات سفره کیتمسی ایچون کندیسنه غایت التفاتلی کاغدلر یازلمش ایسه ده پك معقول کورینه جك اعذار سرد ایله پای تخت نده قاله رق صدر اعظمك ومفتینك مکتوبلرینه ده — قلیچ استعمالنده کی قدر قلم استعمالنده ده مهارتی اولدیغی ایچون — غزللرله جواب ویردی(۱). ۱۶۰۰ تموزی نهایتنده عثمانلی اردوسی ئهسهك کوپریسنی چوب استرغونه توجه ایتدی. بارانیاوار (۲) ده برفرقه دشمنی مغلوب ایده رك فراریلری طونه یه دوکمکه موفق اولان تریاکی حسن پاشا ئهسه کده ابراهیم پاشا ایله برلشوب اوراده عقد اولنان مجلس حربده استرغونه ترجیحاً قانیژه یه هجوم ایدلسنه اکثریتله قرار ویرلدی. بناءً علیه دیار بکر بکلربکی مراد پاشا وصدراعظم کدخداسی محمد اغا شیقلوش وبابوچا اوزرینه یوریمك ایچون امر آلدیلر؛ بو ایکی قلعه نك محافظلری سربست چکلمك شرطیله تسلیم اولهرق محمد کدخدا طرفندن نه ئوغراده ایصال ایدلدیلر. روم ایلی بکلربکی لالا محمد پاشا، بودیندن بیوك چاپه بش طوپ آلهرق پاپادن قورتلش اولان فرانسزلرك آرقه سندن کلش وقوپانی یه دوغری کلیرکن بولوندوارقلعه سیله لاق پالانقه سنی ضبط ایتمش ایدی (۳). صدر اعظم بابوچادن بر زنجه یه کیدوب تاتارلره اوطرفلرده آقین ایتملرینی امر ایتدی، واغستوس ابتدالرنده قانیژه حصاری اوکنه واردی. بوشهرك محاصره سی، لغم قونلسنه وکدك آچلمسنه مانع اولان بطاقلقلردن دولایی، بوندن اولکی محاصره لرك جمله سندن مشکل اولدی. قلعه یه دوغری آنجق

« und mit manigfaltiger Pein hingerichtet worden, zuschen müssen. » مجارستان محاربه لری، ج ۳، ص ۴۷۷.

(۱) سلانیکی، ۷۴۲ و ۷۸۱، بوغزللردن برقاچنی یازار [*].

(۲) قانیژه ایلر غایت آزغین اولدقلرندن طونه ودراوه کنارینی کسوب آلمشلر ایدی؛ بعضاً بلغراد دکرمنلرندن آدم قاپارلردی. « پورنواز » پلانقه سنی ده یاقوب خسارت ویردیلر. اوزمان بودین ایالتندن معزولاً پچویده اقامت ایدن تریاکی حسن پاشا بونی طونجه معیتی ایله یتیشوب دشمنی برباد ایتدی؛ رؤساسنی، بایراقلرینی اوکنه قاتهرق سردار اردوسنه کیتدی. نعیمادن، ص ۲۳۰. (مترجم)

(۳) نعیماده « بواندوار » وه لاده » املاسنده ایسه ده یاکشدر. (مترجم)

بر آرابه کنیشلکنده اولمق وهر کون تجدید اولنمق اوزره چبوق دوشنه رك یوللر یاپلدی (۱). چوق کچمکسزین دشمن اردوسنك ورودی کورلدی. قلعه‌نی تخلیص ایچون کلن یوقوت لوره‌ن دوقه‌سی فلیپ ئامانوئل مرکور قوماندهسنده ایدی. قوماندان، ترکلرك قوای فائقه‌سیله عمومی بر محاربه‌یه کیریشمکدن احتراز ایتمك ایستیوردی؛ لکن برقاچ دفعه جنکه کیریشه‌رك بونلرده ابراهیم پاشا اون درت طوپ واوچ بیك آدم غائب ایتدی. شهرك ایچنده بیك قنطاردن زیاده باروت بولنان باروتخانه‌سی بر هوا اولمسیله محصورلرك طوپلری برقاچ کون سکوت ایتدی؛ لکن قلعه یکیدن آتشه باشلایه‌رق مرکورك عودتیله هیچ بر امید خلاص قالماینجه‌یه قدر آتشه دوام ایلدی. قرق درت کون سورن برمدافعهٔ جسورانه‌دن صوکره قلعه محافظی ژورژپاراده‌یزه‌ر، محافظلرك افواه ناریه مستثنی اولمق اوزره اسلحه واشیاسیله برابر سربستانه چیقوب کیتمسی شرطیله تسلیم اولدی. بومقاوله اودرجه‌یه قدر رعایت ایدلدی که محصورلر طاووق تونکلرینی، چوجق صالنجاقلرینی بیله آلوب کوتوردیلر. یمش التی طوپ غالبلرك النه دوشدی. ترانسیلوانیا وویوده‌سی میخالك ایلچیسیله برلکده استانبوله کوندرلمش اولان رئیس الکتاب حمزه افندی‌یه وکالت ایدن مورخ حسن بك زاده محاصره‌نك حسن نتیجه‌یه اقترانی متضمن عریضه‌نی تنظیم ایله مکافاةً برقاچ یخ برخلعت آلدی. قانیژه‌نك فتحنی اخبار ایچون عبدی افندی استانبوله کوندرلدی؛ بومناسبتله اوچ کون اوچ کیجه شنلکلر یاپلدی. یکرمی بلوك سکبان ویکی یازیلان اوچ بیك عسکر قانیژه‌ده محافظ براغلدی؛ قانیژه، ولایت [بکلربکیلك] اعتبار ایدیله‌رك تریاکی حسن پاشایه توجیه وسیکهت، ئسه‌ك، شیقلوش، پچوی وارداتی دخی ارپه‌لق نامیله اوکا تخصیص اولندی. ابراهیم پاشا یاقوه کوپریسندن دراوه‌یی کچوب ئسه‌که توجه

(۱) قانیژه محاصره‌سنك صعوبتی وانجه یول اعمالاتی نعیمانك زبرده‌تلخیص اولنان افاده‌سندن کوزل اکلاشیلیر: «قانیژه، برق نام نهرك وسطنده دوز آطه‌ده‌در؛ واروشی طوپراق طوله متین ومستحکم برقلعه‌در: ایکی طرفی نهره وارنجه‌یه قدر برر اوق آتیمی سازلق وباتاقلقدر. نهر بلاطی کولندن چیقوب تراوه‌یه آقار. اطرافی اورمانلی طاغلر. نهمتریس ایله یاقین وارمق قابل. ونه لغم ایله آتمق ممکن. نه‌قدر طوب اورسه‌نك کومولور. قالیر. سردار عنایت حقه‌توکل ایده‌رك محاصره امر ایتدی. کونده‌دردر بشر یوزدانه آتیلیردی. سیکه‌توارقاپدی طرفندن اونیدی کون دوکلدی. قارشی طرفدن دخی دوکولنك لازم کلدیکندن طوب ایریشمر بردن صوا وزرینه چبوقدن حصیر کبی چیتلر — که «لسه» تعبیر اولنور — دوشنه‌رك یالکز بر آرابه کچه‌جك یول یاپلدی. لکن بوده انجق برکون دایاندیغندن هرکون ایکی طرفدن تعمیر وتجدید اولنور، وباتاقلر دخی اودون یوکلریله دولدورلمه سی ایدیلیر ایدی» (مترجم)

ایتدی ؛ اورادن ، قیشلاسق اوزره روم ایلی بکلر بکنی پرزرینه واناطولی بکلربکنی بانیالوقه یه کوندردی ؛ کندیسی ده باغراده کیتدی ؛ یکی چری اغاسی برمعتاد استانبوله عودت ایلدی .

قانیژه محاصره سندن صوکره سیتوا توروق مصالحه سنه قدر اتی سنه مذاکره ومحاربه دوام ایتمش ایسه ده یالکز مجارستان محاربه سی صیره سنده ممالك دولتك دیکر طرفلرنده جریان ایدن حادثاتی حکایه ایتمك ایچون دکل ، اون بشنجی عصر میلادینك صوك سنه سنه مصادف اولوب محمد ثالث سلطنتیله تاریخ عثمانینك الك زیاده شایان اهمیت سنه لرندن بری اولان ۱۰۰ سال مجریسی حقنده ده جلب نظر دقت ایتمك ایچون جریان افاده مزه برفاصله ویره جکز . صوك اوچ سنه ظرفنده اجنبی دولتلریله اولان مناسبات — مجارستانده طالع حربك بی قرار اولدیغی قدر — صلح جویانه اولمش ایدی . اگرده معیت شاهانه ده بولنمش اولان انکلیز ایلچیسی بورتون استانبولده وفات ایتمشدی . دردنجی هانرینك ایاچیسی دوبره وه ، متفرقه مظهر اغانك — علامت احترام پادشاهی اولهرق تراله مرصع بر قلیچ اهدا ایتمك اوزره — ایلچی صفتیله فرانسه سرایینه اعزامنه موفق اولمشیدی (۱) . جنویز اولمق جهتیله فرانسزلرده ونديکلیره اولدیغی قدر دشمن اولان جغاله مظهرك عزیمتنه مانع اولدی ؛ دوبره وه ، اولنان وعدك کری آلنمسنه برشکل مساعد ویرمك افندیسنك برسیف شرف المقدن ایسه خرستیان اسیرلرینك براقلمدیغنی کورمکی ترجیح ایده جکنی سویلدی (۲) ؛ ونديك ایلچیسیله برلکده غرناطه اهل اسلامی لهنه توسط ، بیت المقدس کلیسا سنك جامعه تحویلنی آرزو ایدن شام والیسنك تکلیفنه قارشی مدافعه ، مفتی سعدالدین افندی تزدنده بك اوغلنده کی فرانسیسکن پاپاسلرینی التزام ایلدی ؛ پادشاه فلورانسه لی برقاچ قادرغه نك ساقیزه بغته تعرض ایتمسندن طولایی ساقیزقتولیکلرینی جزالاندرمق وبتون کلیسالرینی جامعه تحویل ایتمك ایستدیکی حالده ذات شاهانه نك بوبابه کی انفعالی برطرف ایتدرمکه موفق اولدی .

(۱) فلاسانك تاریخنده بومأموریتدن هیچ بحث اولنماز . سرای ایمپراطوری وقرالی کتبخانه سنده رانفون ال یازیلری آره سنده ، ن ۲۸ ، ق ٤۱ ، دردنجی هانرینك موسیو دوبره وه ۲۶ کانون ثانی ۱۵۹۵ تاریخلی برمکتوبی وشو عنوان ایله برمخطرهٔ سیاسیه واردر : *Della fratellanza e confederatione di Francesi coi Turchi, e per sangue e per costumi e per felettione conserva fra queste due nationi.*

Di ceva che il suo Re non haveva bisogno d'altra spada, era » (۲) ونديك مناسباتی خلاصه سی . دایلول ۱۵۹۸ - مایس ۱۵۹۹ ، «ترکلرك تاریخ عمومیسی خلاصه سی» ص ۱۵۹۱ ، ۱۵۹۲ .

براچیانو دوقه‌سی ویرژینیو اورسینو، معیتنده آمیرال مارقو انطونیو قالەفانو وجنرال بارتولومه‌ئو دومونتو اولدیغی حالده بر ضربهٔ دست ایله ساقیزی عثمانلی دولتندن آلمق ایستمش ایدی؛ لکن فائده‌سز بر محاصره‌دن وبارتولومه‌ئونك فوتندن صوکره محجوبیتله رجعته مجبور اولدی (۱). صدراعظم اسپانیا ایله عهدنامه عقدینه مساعد کورینیوردی؛ لکن مفتی سعدالدین‌واونك طرفداری اولان قپوکدخداسی غضنفر (۲) بوکا ممانعت ایچون وارقوتلرینی أستعمال ایتدیلر. لهستان، استانبوله صیق صیق ایلچی کوندەرەرك زامواسکی واسطه سیله عقد ایتدیکی مصالحه ده ثبات ایتدی. افلاق ایله مولداویه، میخائیل عصیانندن وسنانك هزیمتندن بری دولت عثمانیه ایچون غائب اولمش عداوتله بیله جکی جهتله لهستان قرالی اوچنجی سیگیسموند، بوایکی مملکتك — اوزمانه‌قدر پادشاهه ویرمکده اولدقلری ویرکی‌یی کندیسی ویرمك شرطیله — عهده‌سنه تفویضی طلب ایلدی (۳). سیگیسموندك ایلچیسی کوچك چکمجه‌یه واصل اولمش، واستانبوله رسماً داخل اولمق اوزره بولنمش ایکن برحادثه‌دن دولایی تحویل نیت ایده‌رك دیوانك انتظارینی بیهوده براقمش ایدی (ایلول ۱۵۹۷)؛ آلتی آی صوکره، یعنی شباط ایچنده، سمرقند وبخارا پادشاهی اوزبك خاندانندن عبداللهك ایلچیسنه‌ده بوحال واقع اولدی: اوزبك ایلچیسی صوك مرحله اولان ککبوزه‌ده ایکن اشیاسی چالنمش اولدیغندن بونلر بولنوب‌ده کندیسنه تسلیم ایدیلنجه‌یه قدر استانبوله کیرمیه جکنی بیان ایتدی؛ مطالبی اسعاف اولنمادیغندن وزیرلر، لهستان ایلچیسی کبی، اونی‌ده بیهوده بکلدیلر. بونکله برابر برآی صوکره اوزبك ایلچیسی پای تخته کله‌رك دیوانك اعتیادی‌وجه ایله معامله کوردی. بو سفیر اطوار درویشانه ایله متصف بر آدم ایدی؛ صدر اعظم کندیسنه

(۱) بودیه، ص ۵۹۵. نعیما، ص ۱۱۵. سلانیکی، ص ۷۸۳. یوزدن زیاده اسیرك فرانسه ایلچیسی ملعونه تسلیم ایدلش اولسندن شکایت ایدوب دیرکه: «آز قالدی که بویله دار اسلام ایچنده صراحةً فرانجه لعینی دلالتیله حالت ظهور ایلیه». ساقیز اوزرینه وقوعه کلن شو هجوم سنه‌سندن اول نه‌ری که‌راردی دولت عثمانیه ایله فلورانسه آره‌سنده بر عهدنامه مذاکره ایتدیسه‌ده موفق اولهمادی: «Arrivato il Mouteferrika da Firenze havendo condotto seco un Neri Gerardi con altri sette.– Gerardi partez 27 nov. (1598) col negozio irresoluto e disgustato. Il negozio di Toscana trattato per quel» وندیك مناسباتی خلاصه‌سی. آنجق بو متفرقه. یاخود چاشنیکیر برسرسری اولمالیدر: Ciasnegir che si servi in Francia, Firenze, Venezia del nome di persona della Porta con patente false essendo grenatino Renegato.

(۲) وندیك مناسباتی خلاصه‌سی. تشرین اول ۱۵۹۰.

(۳) کذلك، ۲۱ تشرین اول ۱۵۹۷.

خطاب ایتدیکی زمان اوتوردیغی یردن آیاغه قالقدی. محمد ثالث جلوس ومظفریاتندن دولایی عرض تبریکانه مأمور ایدی. یکی برلهستان ایلچیسی کبی (۱) اوکاده — اوزون مدت تعینات مصرفی اولمامق ایچون سفیرلرك ممکن اولدیغی قدر سریعاً اعاده لرینی امر ایدن قانون احکامنه توفیقاً — اون بش کوندن آز برمدت ظرفنده رخصت ویرلدی. سمرقند پادشاهی عبدالله بر قاچ آی صوکره وفات ایتدی؛ اوغلی عبدالمؤمن آنجق بر قاچ آی تخت نشین اولوب تولم خان نامیله مشهور اولان نورالدین محمدخان طرفندن اسقاط ایدلدی (نیسان ۱۵۹۹ — رمضان ۱۰۰۷). شاه عباس اوزبکلرك اختلافات داخلیه سندن استفاده ایله خراسانی اله کچیرمشیدی؛ مظفریتنی تشریفات مأموری [اشیك اغاسی] قره خان واسطه سیله سلطان محمده بیلدردی. قره خان (۲) اوزبکلردن آلنان یکرمی درت شهر وقلعه نك اناختارلریله برلکده استانبوله کلدی. متوفی میرزا حیدرك بابا سی قوچ قاپانك دایه سی اولوب کنج شهزاده نك مزارینی کورمك آرزو سنده بولنان «کلثم» دخی برابر ایدی؛ دایه قادین، والده سلطانه قیمتدار هدیه لر کتیردی. ایلچی یکرمی درت اناختاری التون وکموش طبقلر ایچنده پادشاهه تقدیم ایتدی؛ ایلك طبقلرده خراسان ولایتنك ایکی تختکاهی اولان مشهور هراتك مفتاحلری وار ایدی؛ دایه حرمه قبول ایدیلهرك کندیسنه زیاده حرمت کوسترلدی.

والده سلطان، دولت اوزرنده تأثیر مضرینی اجرا ده دوام کوستردی. لکن اشتغالات سیاسیه سی اسکدارده کی جامعنك انشاآتنی تعقیب ایتمکه مانع اولمادی؛ یکی چری کاتبی معرفتیله، ینه والده سلطان طرفندن یکی قاپیده انشاسنه باشلانیلان مولویخانه — که پای تختك الك مشهور مولویخانه لرندن بریدر — اوصیره ده اکمال اولندی. اسکدارده کی جامعه برمدرسه وبردارالحدیث علاوه اولنه رق مدرسلکلری مشاهیر علمادن ابوالیمن افندی ایله صاری کورزه توجیه اولندی. والده سلطان، عسکرك ایلقلرینی اوده مك، یاخود دیکر مصارف حربیه یی تسویه ایتمك ایچون زنکین خزینه سندن وقت وقت پاره

(۱) سلانیکی، ص ۷۱۶، ۱۴ شعبان ۱۰۰۶ (۲۲ مارت ۱۵۹۸). وندیك مناسباتی خلاصه سی لهستان ایلچیسنك ۸ اغستوسده کیتدیکنی یازار. موراجه دوسونه کوره دولت عثمانیه ولهستان آره سنده ایلك عهدنامه بوسنه ظرفنده عقد اولنمشدر؛ لکن بوپك یاکلشدر. وندیك ایلچیلرینك ۱۵۹۹ تموز راپورلری ده «مصطفی چاوش نامنده برایلچینك لهستاندن عودتی» وایلول ۱۶۰۰ راپورلری «برلهستان ایلچیسنك ورودینی» اشعار ایدرلر.

(۲) نعیما، ص ۱۱۵. سلانیکی، ص ۷۹۱، ۱۹۵، ۸۱۸. منشأت فارسیه ده، ن ۲۳. محمد ثالثك خراسان فتحنامه سنه جواب مندرجدر که عربکیر اولمدقولی بك طرفندن ایصال اولنمشدر.

چیقاردی ؛ لکن اوغلنه اهدا ایلدیکی کوزل جاریه‌لر نفوذ بالاترینی دها زیاده محافظه ایلردی (١) . مراد ثالث سلطنتنده کندیسندن بحث ایتدیکمز راضیه — کاوپادشاه اکثریا نصیحتنه مراجعت ایدردی — وفات ایتمش ، وبتون یتشدردیکی آدملرك تشییعی ایله بشکطاش جامعی قربنه کوتوریله‌رك دفن ایدلمش ایدی (٣٠ حزیران ١٥٩٧ — ١٥ ذی القعده ١٠٠٥) . سلطان محمد ، راضیه‌نك اوغلیله(٢)زوجه‌سی لالا محمد پاشانك وفاتندن صوکره باشقه‌لرینه وارمش بولنان دایه‌سنك اوغلنی مناصبده استخدام ایلدی . ینه اوصیره‌ده ایدی کشهزاده مصطفانك قیزی وبیوك سلطان سلیمانك حفیده‌سی اولوب محمد پاشایه وصوکره سنان پاشایه تزویج ایدلمش اولان سلطان ارتحال ایلدی . بوزمانلرده یالکز ولایات والیلکلری دکل ، صدر اعظملق ده قادینلرك نفوذی آلتنده ایدی ؛ خادم حسن وسلیمان پاشالر انجق والده سلطان سایه‌سنده نائل صدارت اولمشلردی ؛ اولا قپودان ، صوکره صدر اعظم قائم‌مقامی اولان خلیل پاشا بومأموریتلری ، پادشاهك همشیره‌سی اولان زوجه‌سنك قوتیله محافظه ایتدی . خلیل ، دونانما امیرالی ایکن هربرنده سکز کورکجی بولنمق اوزره اون التی صیره کورکدن مرکب برباشتاردهٔ ، تعبیر آخرله رکاب همایونه مخصوص برقادرغه انشا ایدرك سلیمان قانونی طرفندن تأسیس وسلیم ثانی ومراد ثالث زمانلرنده محافظه اولنان قانون حکمنه توفیقاً پادشاهك حضورنده دکیزه ایندردی . جغاله زاده ، والده سلطانك رأییله صدارتدن عزل اولنوب دهاستانبوله عودت ایدرك سعدالدین افندی وغضنفر اغانك قوتلریله قپودان پاشالغه اعاده اولندیغی زمان بویله برکمی انشا ایتدرمش(٣) ودونانما ایله مسینه یه کیتمشدر . مسینه‌دن ، والده‌سنك اقامتکاهنه

---

(١) La Sultana Valide ha la tramontana del governo, la Basch » kadun la sua familiarissima , ella presentò una giovine bellissima che partori il primogenito Selim onde in molta grazia. «La somma delle cose le piu importanti si reduce alla Regina madre » La Sultana madre ha corso gran tra- » ٦ تموز ١٥٩٦ . ایکی سنه صوکره : vaglio dicendosi che il Sign. voleva mandarla in Amasia ove il Serraglio vecchio,ma che ha promesso non ingerirsi nel Governo dimostrando esso Signor molto risoluto di riformarlo coll mezzo del primo (جراح محمد پاشا) e della pena. » ١٥٩٨ . ودیك مناسباتی خلاصه‌سی .

(٢) اوغلی مصطفی اولا حلب والیسی ، اوندن صوکره ارضروم بکلربکی ، ١٠٠٨ (١٥٩٩) ده وزیر اولدی .

(٣) I. Siga. volesse il Cigala santasse terzo Vezir nel Diwano , » ma avendo comminicato alla madre , che il Cigala doppo fatto primo

کیده‌رك اونی برابر آلمشدر. جغاله قارداشی شارلی استانبوله کتیردیکی کبی غضنفر ده یکنی استانبوله جلب ایتمش وبودلی قانلی والده‌سنی دیکلمیه‌رك مسلمان اولمشدر(۱). جغاله‌دن، خلیل پاشادن صوکره الك اعتبارلی وزیرلر صدراعظم صوقوللوسنان پاشالرك اوغللری حسن ومحمد پاشالر ایدی. صوقوللو زاده تجارستاندن عودتنده کندیسیله سنان پاشا زاده آره‌سنده تحدث ایدن تقدم مسئله سنی کندی لهنه حل ایتدرمك ایچون پادشاهه التمش بش لباس قیمتدار واون ایکی کموش آت طاقمی تقدیم ایتمشیدی(۲)؛ لکن سنان پاشا زاده، والده سلطان سایه‌سنده رقیبندن ایلری کچمش وسلطان سلیمك نسلندن پیاله پاشا قیزینی تزوج ایله تزیید نفوذ ایلمشدر. سنان پاشازاده‌نك دوکونیله صدراعظم جراح محمد پاشانك قیزینك ازدواج واوغللرینك سنت دوکونلری سور عمومی اولمشدر؛ جراح محمد پاشا، کندیسی بالذات سنتجیلك ایتمش وشمدیکی پادشاهی سنت ایده‌رك بوندن دولایی جراح عنوانی المش بولندیغی ایچون اوغللرینك سنت دوکونلری بك پارلاق ایدی. مجارستان حدودی محاربه‌لرله خراب اولدیغی وممالك دولتدن شوراده بوراده ظهور ایدن عصیانلر، اوك آیاق اولانلرك قانلریله باصلدیغی برصیرده استانبول اهالیسی یودوکونلرله وقت کچیریورلردی. پای تخت قهوه خانه‌لرنده اون ایکنجی امام مهدی اولدیغنی اعلان ایدن اختیار برمجذوب آغزمش صقالنه باقلمیه‌رق آصلمشدر؛ پای تخت جوارنده سلطان سلیمك قارداشی شهزاده سلیمان اولدیغنی ادعا ایدن برسرسری ده او جزایه اوغرادی (۱۵۹۶). بکلربکنك بولنمادیغی برزمان قره‌مان طرفلرینی یغمایه جرأت ایدن اوچ بیك طلبه‌دن اکثریسی اولدیرلدی. مطهر طرفدارلری یمنی قاریشدرمق ایستدکلرندن بوعائله‌دن یدی قله‌ده محبوس بولنانلردهاخوف اولان بوغازایچی قله‌سی زندانینه نقل اولندیلر. کندیسنه «مبارك شاه» اسمنی ویرن بر رئیس اشقیا بتون بصره وبغدادطرفلرینی یغما ایده‌رك کاربانلری ده یا اغتصاب ویاخود بدل نجاته ربط ایلدی؛ اوده مهدیلك دعواسنده بولنوب اودرجه‌لرده قوت بولدی که کوکبان وحجه بکلرینی زوم ایلیدن آلنمش عسکرله اوزرلرینه کوندرمکه مجبوریت حاصل اولدی. حلب والیسی حاجی ابراهیم، یکی چریلرك برطغیانی ایچلرندن اون یدی کشیی آصمقله باصدردی.

Vezir aveva detto che non dovesse ascoltar la madre ne là Sultana intrò (la madre) in grandissima colera, onde il Sigr.amantissimo della madre lo relegò in Erzerum. » وندیك راپورلری، ۲ حزیران ۱۵۹۷.

(۱) «وندیك راپورلری، نیسان ۱۶۰۰.

(۲) « وندیك راپورلری، کانون اول ۱۵۹۷

گورجستانده جعفر پاشا لواراسب عائله‌سنی انجا ایتدی؛ سیمون لوند ایله الکساندرك اوغلی الکساندرك باشیله برلکده استانبوله کوندردیرك بو بدبخت پرنسلر یدی قله حبسخانه‌سنده اتمام حیات ایلدیلر. شروانك صوك حکمدار مستقلی برهان الدینك ذات شاهانه‌یه عرض عبودیت ایتمك اوزره استانبوله کلمش اولان اوغلی احترام ایله قبول اولنه‌رق طرف شاهانه‌دن کندیسنه حمام پاره‌سی نامیله یکرمی بیك اقچه ویرلمشدر.

سپاهیلرك استانبولده طغیانی — حرمك اردویه تفوقنه علامت اولدیغی ایچون — ولایاتده طغیانلرندن زیاده معتبدار اولمشدر. مراد ثالثك سراینده کیلارجی صفتیله نفوذینی تصویر ایتدیکمز یهودیه کیرانك — سپاهی تیمار وزعامتلری تفویضاتنه قاریشه‌رق بوایشی سرمایهٔ تجارت یاپمش اولدیغی ایچون — شو عصیانلرده آز تأثیری اولمادی. سپاهیلر یهودیه‌نك باشنی ایستدیلر. جغاله‌نك قپودان پاشالغه تعیینندن بری صدراعظمك غیابنده استانبولی قائم مقام صفتیله اداره ایتمکده اولان خلیل پاشا، بو اطاعت بیلمز عسکرك ایستدیکنك یاپلماسی کندیسنك و والده سلطانك محوینی مستلزم اولمسندن قورقدیغی جهتله چاوش باشی‌یی کیرا ایله چوجقلرینی آرامغه کوندردی. کیرا، صدر اعظمك سراینده دیوان مردیونلرندن چیقارکن سپاهیلر هجوم ایده‌رك اوچ اوغلیله برابر کندیسنی اتلاف ایلدیلر، وهنوز تتره‌مکده اولان اتپارچه‌لرینی اونك واسطه‌سیله منصب صاتان بیوك مأمورلرك قاپیلرینه آصدیلر. کیرانك یالکز دردنجی اوغلی مسلمان اولمقله قورتیلوب آقساق مصطفی چاوش نامنی آلمشدر؛ کیرانك مصادرهٔ اموالندن بش ملیون آقچه حاصل اولدی. بوحادثه خلیل پاشانك قائم مقاملقدن عزلی ویرینه حافظ پاشانك نصبنی استلزام ایلدی. استانبولده سپاهیلرك طغیانی اناطولیده خاچاووه فراریلرینك عصیانه تصادف ایتمشدر. دها آغیر ودها مخاطره‌لی اولان بو عصیان دولت ایچون اوتوز سنه دائما قان آقار برحریحه اولمشدر. قره‌یازیجی عنوانیله شهرت بولان سکبان بلوك باشیسی عبدالحلیم، مجارستان اردوسندن قاچمش برطاقم کرد وترکمنلرك باشنه کچه‌رك روها (قدیم ئه‌ده‌سا) [شمدیکی اورفه] نی ضبط ایتدی؛ عصیاندن معلومات آلمق ایچون پادشاه طرفندن اناطولیه کوندرلمش اولان حسین پاشانی‌ده کندی طرفنه المغه موفق اولدی. قره‌مان متسلمی، یعنی بکلربکی وکیلی حسینك اوزرینه یوریدی؛ لکن آق سرای طرفنده مغلوب وقونیه‌یه رجعته مجبور اولدی. سنان پاشا زاده محمد پاشا عاصیلر اوزرینه کوندریلدیرك قره یازیجی ایله حسین پاشانك ایچنه کیرمش اولدقلری اورفه‌یی محاصره ایتدیلر (تموز ١٥٩٩ — محرم ١٠٠٨). محصورلرك مهمانی قالیوب ده قورشون

یرینه غروشلری ایده رك استعماله مجبور اولدقلری زمان قره یازیجی محمد پاشا ایله مذاکره کیریشدی ؛ کندیسنه اماسیه حکومتی ویرلمك شرطیله تسلیم اوله جغنی وحسینی ده تسلیم ایده جکنی بیلدردی . بوشرط قبول ایدیلهرك حسین استانبوله کوندرلدی ؛ کمیکلری قیریلوب شهرده برآت اوزرنده کزدیرلدکدن صوکره اعدامی بسبتون بوزلمش اولان نعشی اودون قاپیسنده تیمورچنکاله آصلدی . محمد پاشا، دیار بکرده قیشلایوب — ایلك بهاره جای حکومتی اولان اماسیه یه کیده جك یرده — سیواس طرفلرینی تالان ایتمکده اولان قره یازیجی اوزرینه یوریدی . مجارستان سفرینه کیتمك اوزره دعوت اولنان سیواس والیسی محمد پاشا، استانبولدن کچرکن عاصی یه طرفدارلق ایده رك بوندن صوکره حال سکونده طوره جغنه کفالت ایلدی . بوتأمینات اوزرینه محمد پاشا استانبوله چاغیریلهرق قره یازیجی یه چوروم سنجاغی ویرلدی . لکن قره یازیجی عصیاندن واز کچه جك یرده بغداد والیسی بولنان قارداشنك اعانه سیله دائره طغیانی توسیع ایتمکدن باشقه برشی یاپمادینی جهتله حسن و التنجی وزیر ابراهیم پاشالر قره یازیجی اوزرینه یوریمکه مأمور اولدیلر (۲۵ نیسان ۱۶۰۰ — ۱۱ شوال ۱۰۰۸). بوایکی وزیر قیصریه یه وصوللرنده یکرمی بیك عاصی قارشیسنده بولندیلر . عاصیلر محاربه یه کیریشه رك عثمانلی اردوسی همان کاملاً مغلوب اولدی . حاجی ابراهیم قورتیلوب قیصریه یه کیتمکه کوچ موفق اولدی . بو موفقیتدن اعتباراً قره یازیجی اناطولیده کندیسنی یکانه صاحب وحاکم عد ایده رك بوصفتله اوامر عالیه اصدار ایلدی ؛ بونلردن برینی عیناً نقل ایده جکز : « قیصریه سا کنلرندن اشبو حامل حکم شریف محمد نام کمسنه عثمانیان طرفندن بعنایة الله تعالی منهزم اولان سردار حاجی ابراهیم پاشا محاربه سنده بوجانبه کمال اخلاص ایله اطاعت ایتمکله جمیع تکالیف ورسومدن مطلق معاف ایلدم ، والنه بوحکم همایونی ویردم ، وبیوردم که : دست عثمانیان بوطرفلردن بالکلیه منقطع وسلطنت بلا نزاع بکا مقرر و مقدر اولدقده طرفمدن تعیین اولنان امرا اشبو حکم موجبنجه مزبوری معاف ومسامطوتوب رسوم وتکالیفدن برنسنه تکلیف ایتمیه لر . هرکیم بوحکمه اطاعت ایتمزسه جزاسی ویریلور ، وبوحکم شریفی الندهٔ ابقا ایدوب مضمون همایونی ایله عمل ایلیه لر ؛ شویله بیله لر . حرر فی اواسط ربیع الاول سنه تسع والف . (۲۴ ایلول ۱۶۰۰)»(۱). دولتك تأسیسندن بری مرور ایدن او چ عصر ظرفنده سلاطین

(۱) قره یازیجینك بوامری — که نعماده «حکم قره یازیجی» عنوانیله مندرجدر — هامه‌ردن ترجمه یرینه اصلندن آلنمشدر . هامه‌ر ، ترجمه ده « مقرر ومقدر اولدقده » عباره سنی « مقرر ومقدر اولدیغندن» صورتنده تلقی ایتمش ، وبنابرین قره یازیجینك — حدذاتنده بی ادبانه اولان — یازیسنه لزومندن زیاده اهمیت ویرمشدر . «جزاسی ویریلور» «جزاسی ویریله‌جك» اولمالیدر . (مترجم)

عثمانیه‌نك حقوقنه بوقدر متجاوزانه برتعرض وقوعه گلمه‌مشیدی. واقعا سلطان سلیمان سلطنتنك بدایتنده مصر دوامحمد پاشا بر مدت سلطان عنوانی آلمش، ومؤخراً ابراهیم پاشاده ویانه‌یی محاصره ایتدکدن صوکره کندیسنی بوعنوان ایله یاد ایده‌رك پادشاه، قولنك بوحرکت جرأت کارانه‌سنه جزا ویرمکه لزوم کورمه‌مشدر. فقط شوقایغی یازدیغمز زمانده برفرازی عسکر نفری کندی نامنه فرمانلر ویرمکده، وابراهیم پاشاقانیژه‌یی تسخیر ایدیورکن دولت آناطولیی غائب ایتمك تهلکه‌سنه دوشمکده ایدی.

١٠٠٨ سنهٔ هجریه‌سی یالکز قانیژه فتحی و آناطولیده عصیان حدوثیله دکل، مؤلفات عثمانیه‌یه شرف ویرن الك بیوك ارباب دهانك ارتحالیله‌ده شایان دقتدر؛ بویوك آدملرك ضیاعی مورخ ایچون — محمد ثالثك خالهلرندن وقیزلرندن اولوب ایکی سنه مقدم طاعوندن مصاب اولهرق مراد ثالثك یانه دفن اولنان اون آلتی سلطانك وفاتندن زیاده — مهمدر. سعدالدین که یکرمی بش سنه‌دن بری شهزاده‌لرك وپادشاهك خواجه‌سی ومراد ثالث ایله محمد ثالثك مفتی ومشاوری صفتیله کافهٔ مصالح مهمهٔ دولتك تسویه‌سنده رأی منوریله امداد ایتمش، وپادشاهی اکثری سفرنده بالذات بولنمغه اقناع ایله برابرخاچ اووه موقع حربنده ثباتی ایچون تشویق وابرام ایده‌رك تأمین مظفریت ایلمشدر؛ سعدالدین که دولتك تأسسندن سلیم اولك ارتحالنه قدر «تاریخ دولت عثمانیه» نك مؤلفی و ادبای فرسدن لارینك تاریخ عمومیسی(١) مترجمیدر؛ سعدالدین که مزین ومطمطن اسلوبنه اسلافندن هیچ بری یتیشه‌مامشدر، ١٢ ربیع الاول ١٠٠٨ (٣ تشرین اول ١٥٩٩) تاریخنده، یعنی مولدپیغمبری کونی آیاصوفیه جامع شریفنه کیتمك اوزره ایکن فجئةً ارتحال ایتمشدر(٢). جنازه‌سی، رتب عالیهٔ علمیه‌ده بولنان درت اوغلی طرفندن کوتوریله‌رك ایوب جامعی قربنده دفن ایدلمشدر (٣) التی آی صوکره، ٢٣ رمضان (٨ نیسان ١٦٠٠)ده شاعر باقی ارتحال ایتمشدر. باقی اوچ دفعه روم ایلی قاضی عسکر لکنده بولنوب فقط سعدالدینك وفاتندن صوکره دخی مفتیلك مسندینه ارتقا ایده‌میه‌رك اوخدمت صنع الله افندی یه ویرلمشدر. باقی عثمانلی شاعر رباییلرینك الك بیوکیدر؛ پك معتبر اولان شو اوچ اثری ترجمه ایلمشدر:

(١) ملالارینك بدء عالمدن عصر سلیمانی یه قدر فارسی تاریخی . عنائیدن (مترجم) .

(٢) ١٠٠٨ ربیع الاولنك اون ایکنجی پنجشنبه کونی آیاصوفیه‌ده قرائت مولد شریف جمعیتی اولدیغندن عزیمت ایچون تجدید وضویه نیت ایلدیکی صیره‌ده وفات ایتمشدر. التمش بش یاشنده ایدی . عطائیدن . (مترجم)

(٣) «تابوتی عمادین ود نیا اولان درت اوغلی طرفندن بر دوش اولنوب قصبهٔ ایوبده اعداد ایلدکلری دارالقرا حظیره‌سنده دفن اولندی.» کذلك. (مترجم)

سیر نبوی، مکه تاریخی، فضائل جهاد. مفتی صنع الله افندی جنازه نمازینی ادا ایده رك نامی ادبیات عثمانیه باقی اولدقجه باقی اوله جق اولان شاعرك دیوانندن بوحاله مناسب بر بیت(۱) ایراد ایلمشدر. باقینك وفاتنی کورن سنه دها آز قیمتلی اولان دیکر الی شاعرك ده ختام حیاتنه شاهد اولمشدر که شو نلردر: سهیلی، عارفی، بصیری، پافوس قاضیسی علمی، اسکوب قاضیسی والهی، محمد ثالث عصرینك شهنامه جیسی، یعنی موظف قصیده سراسی تعلیقجی زاده. فقط ادبیات عثمانیه ایچون مصدر فلاکت اولان بو سنه ظرفنده دولتك الك بیوك ضیاعی — اکثریا حقیقتی مکلف براسلوب بیانك صنایعی ایچنده پرده دار ایدن وخواجهٔ سلطانی اولدیغی آثارنده دائما نمایان اولان — سعد الدینك دکل، عالینك وفاتیدر که الك مستقل الافکار والك خالص البیان عثمانلی مورخلرندن بری اولوب اکرچه تاریخنده زمان وقایعجه بعض سهولر وار ایسه ده دائما عرفان پرورانه و یوکسك بر فکر تنقید ایله یازلمشدر. سلیمان سلطنتندن بری خدمت دولتده مستخدم اوله رق سرای مأموریتلرینه یاقیشیر برفکره مالك اولمامسندن دولایی — بحق لایق اولدیغی — نشانجیلق منصبنه نائل اوله مایوب بر برینی متعاقب دفتردار، یکی چری کاتبی، اماسیه سنجاق بکی، نهایت جده پاشاسی اولمشدر. منثور ومنظوم اون سکز اثر براقمشدر. آثار منثوره سندن «کنه الاخبار» عنوانی ویردیکی ودردنجی قسمنده «دولت عثمانیه» تاریخنی یازدیغی تاریخ عمومیسی جالب دقتدر. «هفت مجلس» عنوانیله یازدیغی سیکه توارفتحی، «نادرة المحاریب» عنوانیله یازدیغی محاربات اولاد سلیمانی، «ظفرنامه» عنوانی آلتنده تحریر ایلدیکی کورجستان سفری، سنت دوکونلری تفصیلاتی، اثمار التواریخ ترجمه سی، برمجموعهٔ منشأت دخی اثار نثریه سندندر. برطاقمی افسانه وادیسنده وبرطاقمی متصوفانه اولان ترکی وفارسی اشعار ربابیسی کندیسنه او قدر سرمایهٔ شان اوله جق شیلر دکلدر [۱۰]. عثمانلی مورخلرینك الك دوغری سوزلولرندن بری اولان وتاریخمزك شو قسمنه قدر بزه رهبرلك ایدن بو مورخدن تأسفسز آیرلمیورز؛ ضیاغنك آغیر اغنی شوندن دولایی ده دها زیاده حس ایدیورز که وقایعك تاریخلرنجه وتفصیلاتنجه کمال دقتی شمدیه قدر بزه بیوك برمعاونت اولان سلطان محمد ثالث تشریفاتجیسی سلانیکی دخی اره سی چوق کچمکسزین عالمیه التحاق ایتمك اوزره عالم ابدیته کیتمشدر.

(۱) قدریکی سنك مصلاده بیلوب ای باقی مطوروب الباغلایه لرقارشوکه یاران صف صف. (مترجم)

یدنجی جلدك متنك ختامی.

تذيلات

مورخك حواشی وايضاحاتی

يدنجی جلد

اوتوز يدنجی كتاب

۱، ص ۱۰ — پچوی [استانبول مطبوعی، ج ۲، ص ۱۱]، شمسينك برمنظومه سندن قزل احمد اوغلو [قزل احمدلی]، ياخود اسفنديار دينيلن خاندانك شرفنه عائد برپارچه يی درج ايدر. شمسينك، بو منظومه يی حاوی بش يوز بيتلك اثرينی، پچوی، — ابوالسعود طرفندن امضا اولنمش بولندیغی حالده — استانبوله بردلال الندن قرق اچه يه مبايعه ايتمشدر. ابوالسعودك برمنظومه يه دائر بعض تنقيداتی سزاوار دقت اولوب منظومه ده کی امضاسی اوزرينه شو کوزل عباره يی يازمش ايدی :

« قد ملك الممالك العرفانية بحكم الفضل والمهارة كما ملك الممالك السلطانية بحكم الامارة والوزارة »

[شمسی پاشانك بو اثری ، ج ۷ ، ص ۸ ، حاشيه ۲ ، بيان اولنان وقايه عنوانلی منظومه سيدر. خاندانك شرفنه عائد پارچه سی، «سلسله نامه» سيدر که بوندن مذکور حاشيه ده بحث ايدلمشيدی. ابوالسعودك امضاسی اوزرنده کی يازی يی هامه ر «ممالك سلطانی بکلر، وزيرلر ايله اداره اولنديغی کبی ممالك عرفان قوانين فضل و اهليت ايله تسخير اولنور» صورتنده ترجمه ايتمشدر. تأسف اولنور که عبارهٔ عربيه نك مأل صحيحی بو دکلدر؛ شمسی پاشانك حکم امارت ووزارت ايله ممالك سلطانيه يه صاحب اولديغی کبی حکم فضل و مهارت ايله ممالك عرفانه تصرف ايلديکنی متضمن بر ستايش عاديدن عبارتدر. هامه ر — حسن ظننه آلدانه رق و «کوزل عباره» ديه رك — بروجه محرر يا کلش ترجمه ايتمشدر. پچويدن آکلاشلديغی وجه ايله ابوالسعودك بو منظومه ده تصحيحاتی واردر: شمسی پاشا وفيه سنه «بسمله يله اولور عنايت حق؛ اسم ذاتك بزه هدايتی چوق» ديه ابتدا ايتمش؛ ابوالسعود شمسی پاشايه يازديغی برتذکره ده شويله ديور :

« بسمله يله اولور عنايت حق ؛ حمدله يله بولور سخن رونق .
اسم ذاتك بزه هدايتی چوق؛ لطف وارشادينه نهايت يوق.

دیو نظم اولنمشیکن صنعت احتباکه رعایت اولنمش: مهلهل همشیره‌سنه کوندردیکی خبر اسلوبی اوزرینه هربیتك برمصراعی یازیلوب غالبا بزی امتحان ایچون کوندرلمش اوله ، فهم اولنور . تزاحم اشغال وتراکم احوال سببیله بومقوله رموزخفیه ادراکنه قدرت وطاقت قالمامشدر. بزی تکلیف مالایطاقدن صیانته همت بیوره‌سن. کتبه‌الحقیر ابوالسعود عفی عنه »

« عفی عنه»ی اوتومیان مفتی،شمسی پاشانك عرفانه ستایش خوان اولمقله برابربو مکتوبده پاشانك بیتنده قافیه اولمادیغنی برصورت مستهزیانه‌ده تنقید ایتمشدر؛ هائمه‌رك سزاوار دقت کوردیکی تنقید بواوله‌جقدر . بچوی منظومه‌دن اوتوزقرق یرده دها تصحیح بولندیغنی، ابوالسعودك بعض کلماتی حك ایلدیکنی وبعض کلماتك املاسنی تصحیح ایتدیکنی علاوه ایدر. مترجم]

۲ ، ص۱۲ — عالی ۱۰۰۵ (۱۵۹۶) وقایعنی یازارکن غضنفر حقنده بووجه‌ایله شهادت ایدر؛ اوتاریخده غضنفر هنوز بتون نفوذینه مالك ایدی. عالینك اللی‌یه بالغ اولان آثارمنثوره ومنظومه‌سنك برقسمی غضنفرك سیاحت مشوقانه‌سیله وجودبولمشدر. احمد بن سهل بلخینك عربی جغرافیاسنی (جهانما، ص۱۳ و۱۴) ترجمه ایتدرمسندن دولایی دولت عثمانیه جغرافیا وتاریخی بو مجاره [غضنفر] چوق مدیون اولدیغی درکاردر. اشبوجغرافیانك برنسخه‌سی بولونیا انستیتوسنده موجوددر.

[جهانمانك ذکر اولنان صحیفه لرنده مندرج اولدیغی اوزره « مسالك الممالك » اسمنده اولان اشبوجغرافیا کتابی علمای رومدن شریف افندی مدرس ایکن غضنفر اغا سوقیله اگره فاتحی سلطان محمده ترکجه ترجمه ایتمشدر . لکن کاتب چلبی ، شریف افندینك « فن‌ایله علاقه‌سی اولمادیغنی بیلدرمش » اولدیغنی بیان ایتمسنه کوره اثر ایی ترجمه ایدلمه‌مش اوله‌جقدر .]

۳، ص۱۰ — وندیك بالیوزینك اوستریا خزینهٔ اوراق امپراطوری وقرالیسنده ۷۴۶نومروده موجود اولان ۱۵۷۵تاریخلی[ایتالیانجه] راپوری مراد ثالثك شخصی حقنده‌شویله‌یازار: «سلطان مراد تقریباً اوتوزاوچ یاشنده‌در؛ قیصه بویلو،اوزون بویونلو، ضعیف البنیه‌در؛ بر حیات مدیده مالك اوله‌جغنی امیدینی ویرمز؛ طبیعتی حزنه مائلدر؛ یکانه موجب محظوظیتی دینه‌واسلافنك اجرا آتی تاریخلرینه متعلق کتابلری اوقومقدن عبارتدر؛ اذواق شهوانیه‌دن پك آز خوشلانیر؛ کندی زوجه‌سیله اکتفا ایدر ، باشقه قادینلردن اجتناب ایلر؛ شراب ایچمز؛ اوچ اولادی واردرکه بری اون بریاشنده‌بر قیز ، دیکرلری محمد وسلیم اسملرنده وبرنجیسی طقوز، ایکنجیسی سکزیاشنده ایکی ارککدر ؛ تقدیم اولنان استدعالری قبول ایله کندیسنه ویرلدیکنی اشارت واستدعانك

اسعافی اراده ایدر؛ بوندن دولایی بر چوق کیمسه‌لر ایله محمد پاشا [صوقوللو] آره‌سنده منازعه‌لر ظهور ایتمشدر؛ بو حال محمد پاشانك کوزدن دوشمسنی انتاج ایتدی؛ بابالری یالکز محمد پاشانك رأیی ایله اکتفا ایتمکلری حالده بو پادشاه اصحاب مصالحی بالذات استماع ایدیور؛ ۷۰۰ سنجاغه مالکدر؛ ۱۳,۰۰۰ سواری تدارك ایدر که ۸۰,۰۰۰ نفری روم ایلیدن، و ۵۰,۰۰۰ نفری آناطولیدندر؛ ۲۰۰ قالیون و ۲۰۰ معونه اردونك قوتی تزیید ایلر. صوقوللو یتمش یاشنده‌در، غایت ملتفت برذاتدر؛ مهارت فوق العاده‌یه مالك وغایت مدبردر، کندی افندیسنك امورینه واقف اولدیغی کبی سائر حکمدارلرك احوالنی ده بیلیر.» مافه‌ی وه‌نیه‌رینك ۱۵۸۴ تاریخیله مورخ اولوب کتابخانهٔ ایمپراطوری وقرالیده ۹ نومروده موجود رانغون الیازیلری آره‌سنده بولنان [ایتالیانجه] سیاحتنامه‌سی‌نده بو پادشاه حقنده شویله سویلیور: «شیمدیکی ایمپراطور ۳۳ یاشنده برکنجدر؛ اورته بویلودر؛ تنی بیاض، فقط بر آز صاری‌یه مائلدر؛ صاچلری وصقالی صاریدر؛ صقالی چکه‌سنك آتندن کچه‌رك برشقاغندن دیکر شقاغنه قدر اوزار، وجهنك اقسام سائره‌سنده برشی یوقدر؛ بیقلری آزدر؛ دوداقلری قالین، بورونی قیوریقدر؛ کوزلری ماویدر؛ قاشلری مقوس وقیصه‌در؛ آلنی هرنه‌قدر صاریق‌ستر ایدیورسه‌ده هرحالده کنیشدر؛ محزون طبیعتلی، ایی‌بر ترکدر؛ پك متکبر دکلدر؛ خسیس و معنددر؛ بر آزشعردن بهره‌داردر.» بوسیاحتنامه‌ده براغادینونك جلادی مصطفی پاشاده‌شویله تعریف ایدلمشدر: «مصطفی ۸۰ یاشنده‌در؛ فقط قوی البنیه ودیکجدر، بویی پك اوزون دکل ایسه‌ده بتون اطوارندن غدار وخونریز اولدیغی اکلاشیلیور. قاشلری پك اوزوندر. عادتا کوزلرینی ستر ایدر؛ صاچلری سیرکدر؛ اطوار و حرکاتنده فعالیت رونمادر؛ ظاهر حالی ملایمانه‌در؛ البسه‌سی مکلفدر؛ حضاری کمال نزاکتله قبول ایدر، غایت سرعتله سلام ویرر؛ مهارتلی، مدبر، عاقل، ریاکار، فصیح وبلیغدر.» مافه‌ی واردات دولتی سکز میلیون تخمین ایله مصارفك بو مقداردن چوق زیاده اولدیغنی بیان ایدر؛ اووقت اردوده یوز قرق بش بیك کیشی ودونانماده اوچ یوز قادرغه بولنیوردی؛ اوچ بیکدن بش بیك آچه‌به‌قدر تیمار صاحبلری برر آت بسلمکه مجبور ایدیلر. بوندن زیاده اولان تیماروزعامت صاحبلرینك اومقداری متجاوزاولان مبلغك هربر آچه‌سی ایچون برآت تدارك ایتملری لازم کلیوردی. یکیچری [عجمی اوغلانلری] صفوفنه هرسنه خرستیان چوجقلری قید اولنمق اصولندن آنجق ارمنیلر مستثنا ایدیلر. عجمی اوغلانلری یکرمی بش سنه صوکره یکیچری اولورلر ایدی. [حال بوکه قوچی بك مراد

ثالث عصرندن بحث ایدرکن شویله دیور: «درگاه عالی یکی چریلری وجبه جیلری وطوپجیلری وسائر اوجاقلرده اولان قوللر عموم اوزره دوشیرمه دن اولوب غیری طائفه دن املق ممنوع ایدی. دوشیرمه دخی آرناود وبوسنه وروم وبلغار وارمنی طائفه سنه مخصوص اولوب غیری طائفه دن املق ممنوع ایدی.» «عجمی اوغلانلرینك یکی چری اوملری ایسه یکرمی بش سنه صوکره دکل، درت بش سنه صوکره اولدیغی قوجی بکك افاده سندن دخی انکلاشیلیر.]

٤، ص ١٤ — ریاضی. سلطان مراد، معاصری اولان عثمانلی شعراسی تراجم احوالنده مراد، یاخود مرادی نامیله کوسترلمشدر.

٥، ص ١٩ — سلانیکی. بو حسابه کوره او زمان اون درت بیك یکی چری وار ایدی. کوریجه‌لی قوجی بکك حساب احصائیسنه کوره بونلرك مقدار صحیحی اون اوچ بیك بش یوز طقسان طقوز نفر ایدی.

[علاوهٔ مترجم: هامه‌ر بوراده علوفه‌لی عسکر و سرای خدمه سنك او زمانکی مقدارینه دائر قوجی بکك ویردیکی معلوماتی یازمش و بو بك یکونی قوجی بکك سهواً یازدیغی کبی ٣٦١٥٢ دکل، ٣٧٢٨٨ اولدیغنی بیان ایتمشدر. حال بوکه قوجی بك رساله سنك نسخهٔ مطبوعه سنده مندرج ارقامك یکونه موافق اولدیغنی وهامه‌ر ده‌ی رقملرك برقاچ نده سهو بولندیغنی انکلاشدیغندن رسالهٔ مذکوره‌نك بو حسابی کوسترن جدولی زیرده عینا درج اولنمشدر:]

نفر	
١٢٤	درگاه عالی متفرقه‌لری.
٤٠	جماعت چاشنیکیران.
٢٩٠	چاوشان درگاه عالی.
٤	کتاب دفتر خاقانی.
٣١	کتاب دیوان همایون.
١٧	کتاب احکام مالیه.
٥١	کتاب خزینهٔ عامره.
١٠	خزینه‌دار بیرون.
٣٥٦	جماعت بوابان درگاه عالی.
٢٢١٠	جماعت ابناء سپاهیان.
٢١٢٧	جماعت سلحداران.
٤٠٠	جماعت علوفه‌جیان یمین.
٤٠٧	جماعت علوفه‌جیان یسار.
٤٠٦	جماعت غربای یمین.
٤٠٧	جماعت غربای یسار.
١٣٥٩٩	جماعت یکیچریان وسکبانان وپیادکان و زغرجیان.
٧٤٩٥	جماعت غلمان عجمیان در استانبول وادرنه وکلیبولی وحدایق خاصه.
٤٣٩٦	جماعت اصطبل عامره.
٤٨٩	جماعت مطبخ وکیلار.
٦٢٥	جماعت جبه‌جیان.
١٠٩٩	جماعت طوپجیان.
٤٠٠	جماعت عربه‌جیان طوپ.
٢٢٩	جماعت مهتران خیمه.
١٥٨	جماعت مهتران علم.
١١٥	جماعت تبرداران.
٢٧	جماعت پیکان خاصه.
١٨	جماعت سقایان.
٦	جماعت مؤذنان خاصه.
٥٢٧	جماعت اهل حرف.
٥٤	جماعت صویوجیان وقوریجی.
٢٦	جماعت اطبا وجراحان یهود.
٣٦١٥٣	جمعاً یکون.

٦ ، ص ٣١ — معلومات آتیه اووقت اوستریانك ترکیه طرفنده‌کی حدودی نه حالده بولندیغنی کوسترمکه کافیدر . یکی عقد اولنان معاهده‌یه رغماً ، پیه‌ر نوروات ، ٢٢ ایلول ١٥٧٦ تاریخنده ، عثمانلی عسکری طرفندن ایقاع اولنان کافهٔ خساراتی مبین اوله‌رق بودین پاشاسنه بردفتر اعطا ایلمشدر؛ اونغناد ١٨ تشرین اول ١٥٧٦ تاریخنده ، یولوندوارك تکرار انشاسی طلبیله برالکده ، ترکلر طرفندن صوك سنه‌لرده وقوعه کتیریلن بتون خساراتك اوزون بردفترینی ویرمشدر که خسارات مبحوث عنهانك باشلیجه‌لری شونلردر : ١٥٧١ سنه‌سنده ، ژورژ توری ایمپراطورك ممالکی ایچنده قتل اولنمشدر؛ گه‌ده قلعه‌سی فولهٔ بکی طرفندن اکسزین ضبط ایدلمشدر؛ ١٥٧٣ سنه‌سنده ، بوسنه بکلر بکنك زه‌تیم وقلوباقه قدر جولانی؛ ١٥٧٤ سنه‌سنده ، بودین کوکللو اغاسنك نصفی سواری ، نصفی بیاده سکز یوز کشی ایله توتیس اوزرینه یوریمسی؛ پالوتا بکنك ستولوایسه‌نبورغ اوزرینه وسولنوق بکنك قوزیه‌ت اوزرینه یوریمسی؛ سیکت بکی برزنچه ، سه‌گه‌سد ، بابوفچه عسکریله قاپورناق حصارینه قدر یورویوب اوراده بش کوی یاقمشدر؛ بیك بش یوز ترك ستانیخیاق وبوداخکی اره‌سنده‌کی یرلری کاملاً خراب ایتدیلر؛ غران بکی سه‌ن ــ به‌نه‌دیقت اوزرینه یورویه‌رك قصبه‌یی یغما وقلعه‌یه اوچ کون هجوم ایلدی؛ ١٥٧٥ سنه‌سنده ، قوپان بکی سکز کون فونود قلعه‌سنی محاصره ایتدی ؛ غران بکی سوموسقوبی ضبط ایلدی ؛ قلیمان ، صوقولی ، پتروویچ ، غلینا قله‌لری احراق ایلدی . قلادوس ، بابلینوواچ ، بوویچ قلعه‌لرینه هجوم اولنه‌رق طقوزیوز کشی اسیر کوتورلدی؛ سه‌چه‌ن ، قوپان ، سه‌گه‌سد ، برزنچه بکلری چاقانی ، که‌ته‌لی ، قونووار قلعه‌لرینی ضبطه چالشدیلر ؛ نه‌ئوغراد بکی قارپفن و زابراق حصارلرینه قدر کیتمش ایسه‌ده رجعت ایتدیرلدیلر؛ اوندن صوکره طوپچیسیله شه‌منیچ اوکنه کیدوب که‌رینیادن ایکی یوز آت کوتوردی؛ پشته الای بکی درت بیك کشی ایله اگری پیشکاهنه قدر کیتدی؛ ایوانیچ قربنده ده‌لیپوپ اسیر ایدلدی؛ خروا تستانده عثمانلیلر ستورلیچا قلعه‌سنی وقانیژه‌نك آلت طرفنده پولوسکه‌فه‌ی ، دوسناق ، کیشفالود قلعه‌لرینی واوندن صوکره بعض اصیلزادکانه عائد سنتبالاش ، هاهوت ، شویتور قلعه‌لرینی وکه‌گه قلعه‌سنی یاقدیلر؛ ده‌وه‌نی وکه‌کو قلعه‌لرینی ضبط ایله‌قونودوسوموسقوبی تحت تصرفلرینه کچیردیلر . ١٥٧٦ سنه‌سنده ، سیگت ، قوپان ، قونفکیرهه‌ن بکلری قانیژه اوستنده اون ایکی کوبی احراق ایلدیلر؛ اوستورغون بکی یرنج تاجرلرینك اموالنی الله کچیرمك ایچون بالدفعات قلعه‌سندن چیقمش ، ونه‌ئیتراء قله‌وانچه‌ایله طاغ شهرلرینه قدر ایلریله‌مشدر . بوسنه بکی توپولسقا مناستری وهوتینسکی

قلعه‌سنی یاقمشدر؛ غره‌دا وروزاچ قلعه‌لری‌ده اوحاله اوغرادیلر؛ سیگه‌ت وفونفکیر. همن بکلری قانیزه اوزرینه یورویوب اورادن طقوز یوز اسیر کوتوردیلر . بودین عسکری کیمه‌ش آلتنده فورغاچه عائد بر قلعه‌یی یاقدیلر ؛ صوکره غلیما اوزرنده باتنا وستانغوواچ قله‌لرینی وخوراچ قربنده قونت دوسلونك قلعه‌سنی احراق وپیریسقایه هجوم ایتدیلر؛ سیگه‌ت بکی مولناری قله‌سنه هجوم ایتدی ؛ بوسنه، نه‌ئوغراد ، قروپ بکلری قتیاء، قاستانوویچ ، دوبیچا ، غوتیما قلعه‌لری اوزرینه برهجوم یاپدیلر؛ او چبیك ترك کوپادن کچه‌رك قارنیوله‌نك متعدد کویلرینی خراب ایتدیلر ؛ بوسنه و ایستیریا حدودنده درت بیك آلتی یوز آلتمش کشی اسیر کوتورلدی . بتون بوجولانلر ۱۵۷۶ ده عقداولنان متارکه‌دن اول وقوع بولمشدر. ایدیلن یمینه مخالف اوله‌رق ترکلر طرفندن ایقاع اولنان خساراته دائر تنظیم و ۱۵۷۷ سنه‌سنده باب‌هایونه تقدیم اولنان بردفتره [ایتالیانجه] شویله اوقونیور: « درت قلعه، یعنی: دیوه‌نی، کوکو، سومووسقو، فونود عهد نامه موادینـه مخالف اوله‌رق ضبط اولنمشدر . گه‌میش جوارنده ستریغونیا قلعه‌سی احراق ایدلمشدر . پوژه‌غا ، سیگه‌ت ، قوپان ، سه‌چه‌ن، پوقریچ بکلری درت بیك کشی ایله قاپرونچایه کلوب اوراسنی یاقمشلردر؛ بوسنه بکی غلینا، بوژه‌غا، پوقریچ بکلریله برلکده اوچ بیك کشی ایله خروانستانه کیرمشلردر. آئوسپه‌رغ (آئوئه‌رشپه‌رغ ۱۵۷۵) سینیوری التمش سواری واو سقوقلرله برابر اتلاف اولنمشدر . ستانیسناق وقامانسکی سنجاق بکلری بیك ایکی یوز کشی اسیر ایتمشلردر. سیگه‌ت، قوپان، پەچه‌ن بکلری قانیزاجوارنده اگه‌رسه‌که واگه‌رواره قدر کلوب اون التی شهری یاقمش وبیك کشی کوتورمشلردر. پوقریچ وپوژه‌غا بکلری بیك سواری ایله ایوانیچه کله‌رك آپاته‌ن قصبه‌سنی یاقمشدر. ایستریغونیا بکی اویواره وستومبه‌لیغراد [اوستونی بلغراد که آلمانجه‌سی ستولوایسه‌نبورغ] بکی پالوتایه تعرض ایتمشلردر، سه‌گه‌سدوسیگه‌ت بکلری قوتاری تضییق وقوتاروبایتوتفه‌لد شهرلرینی احراق ایلمشلردر. قومارونیاوتاتا بیله مصون قالمامشدر. ژان آئوئه‌رشپه‌رغ ۱۷ تموز ۱۵۷۵ تاریخلی برمکتوبنده قارنیوله‌نك برتقاضاسی قومیسرلرینی ساسینانك ضیاعندن خبردار ایدیور؛ ۱۲ اغستوسده ینه بوقومیسرلرارشیدوق شارله ویهیچك ترکلر طرفندن محاصره‌سنی ، دوبوناچ وموتلینغك استیلاسنی ، نوویغرادك احراقنی خبرویریورلر . اوستروزینچ حاکمی بوغدانیچ آرشیدوقك رجالرینه وتهدیداتنه رغماً، بوسه‌ن وساسه‌ن موقعلرینك ضبطندن دولایی کسب اهمیت ایتمش اولان اوستروزینچ موقعنه کلمکدن امتناع ایتمشدر . قارنیوله‌ده سباستیه‌ن دولومبه‌رغ و قانیزه‌ده روبه‌ر قومانده ایدیوردی . ۸ مارت ۱۵۷۸ ده آرشیدوق ارنست بودین پاشاسنه اسکی ویکی شکایاتك [لاتینجه]

بردفترنی کوندردی : « Anno 76. in Croatia Buzin et Sasina, Gorsais (Gorschaky), Gradacz subrepta castella: S. Jacob (Szent Jacob) et And (?) prope Canisam exusta. Cum Solnokenses Turcae 5 pagos prope Zatmar (Szathmár) diripuissent nundinas in Sixo (Szikazo) depraedassent, castellum Zedteor (Sujtor) prope Canisam exussere. Recenter Begas sygensis, copanensis et quinqueecclesiensis 19. Febr. cum 28 vexillis supra Canisam villas 8 depraedati, oppidum Also Lyndwa (Also Lendva) exussere, 22. Febr. Begus Sechenensis (Szecsén) cum 500 equitibus et magno peditatu usque ad castellum Zasy penetravit, altro die apud Bakabaniam irruere. ۲۵ کانون ثانی ۱۵۷۹»

اولغناد دیوانه برمخطره تقدیم ایتدی که بونده شو قلعه‌لره تعرض ایدلدیکندن شکایت اولونیوردی : بوداخکی ، باروچ ، دوبوواچ ، لهوا ، توپوسقا ، قوپرونچا ، سهن ـ به‌دیقت ؛ کذلك شو قلعه‌لرك ضبطندن شکایت ایدیلیوردی : اوسسا ، دیوه‌نی ، کوکو ، فونود ، ساموسقو ، پروویه‌ست ، اوستروواچ ، آند ، سقوتوه‌چ ، سه‌رین ، بوسه‌ن ، ساسه‌ن ، گه‌رسیچ ، غراداش ، قوردانسکی ؛ قنین ، ودلیقا ، غلادوش ، بوغان ، پوچ ، سته‌لیچا ، زراهیرا یقلمش ایدی. ٥ نیسانده ترکلر راسه‌نی وقاوچیناق یاقوب اوخوا وایلاینغ اسمنده ایکی قصبه‌یی یغما وکروچ ویه‌له‌نسقایه هجوم ایتدیلر . (ترکلرك ۱۵۷٦ سنه‌سی جولانلری حقنده گه‌رلاخك روز نامه‌سنه مراجعت ، ص ۲۸٦ — ۲۹۱) .

۷ ، ص ۳۳ — زینزاندورف بوسفارتدن متعدد ترك وزیرلرینك تصویرلریله قبریس فاتحی مصطفی پاشانك قبریسدن کتیرمش اولدیغی برطاش کاسه‌یی مصور برلوحه کتیرمشدر ؛ بوکاسهٔ جلیله ده واقع ارض کنعان کاسه‌لرندن اولمق اوزره معروف ایدی. لوحه‌نك زیرنده شوعباره [لاتینجه] اوقونیوردی : « Unam ex sex lapideis hydriis in Cana Galileae nuptiis, aqua ad summum impletis, in quibus Christi primo miraculo aqua vinum facta est. Cum Cyprii et omnes in Oriente Christiani Famagostae in aede S. Mariae sacra, vulgo Beat. Virgo ad hydriam vocata, per multa saecula religiosissime conservassent, hanc Mustafa Bassa cum Cyprum insulam armis potentiaque Turcarum 1571 occupasset, a Christianis oblatum praetium 700 aureorum pro hydria recusasset, puroque auri ad summum usque impletam non obtinuisset, Constantinopolim sua triremi detulit, post cujus obitum multa circumvectione disruptam Joachimus a Sinzendorf Rudolphi II. imp. Rom. Consiliarius Imperialis Aulicus et apud Amurathem III. Turcicum imperatorem e tempore Byzantii Orator Magnus suis sumptibus acquisivit, inscriptas litteras interpretari et Viennam Austriae

develi curavit. Mathias de Faro Rom. Imp. Byzan ii Turcicus Interpres inscriptas litteras sic est interpretatus: Ego pauper, et Tu qui donas tempus et cito non punis, tu es Dominus benevolus,dirigas et finias in bonum opera mea.» لوحه‌نك آلتنده آز اوقونور بر كتابهٔ عربیه‌ده «انا الفقیر... (بوراده موجود اولمسی لازم‌كلن اسم اكلاشیله‌میوردی) «سوزلرندن صوكره «انت‌الولی الرحیم «عباره‌سی وار ایدی. گه‌رلاخ، ص۴۳۸، زینزاندورفك بودین‌پاشاسنه‌وصدراعظمه‌اعتمادنامه‌سنی درج ایدر. شواره‌دخی مراجعت: «*Henrici Porsii, et sacr. caes. Maiestatis ab epistolis in camera aulica, nec non professoris poeseos in Archigymnasis Viennensi, Iter Byzantinum.* ۱۵۸۳» ده فرانقفورتده باصیلان بر اثرده ایران محاربه‌سنك بر خلاصه‌سی‌ده واردر.

۸، ص ۴۰ — لهستان قرالنك مألی متنده حكایه اولنان مكتوبنك اصلی بودر: Tempore Sigismundi non latrones aliqui, sed Lasky et Visnicovsky» Palatini Podoliae Voivodam in Valachia creant; imo Antonius Siculus bello Caes. Christ. despotam induxit,etSuleimanus Magnus vexillum ei dedit, ab annis centum aut pluribus. Cosaki solitud nes incolunt, amicitia nunquam interrupta fuit; nunc a me (سته‌فاتو باتوری) petitur, ut campos vastos purgem, ita ut nulli fures inveniantur. Sapientes judicent an hoc fieri possit. Certe non eo fine caput meum in sinum Caesaris potentissimi inclinaveram, ut tam tenuem habeam susceptum, aut ut tam leviter benevolentia Caesaris potentissimi erga me stes.» ۲۲ ایلول۱۵۷۸ تاریخیله مورخ اولان اشبو مكتوبك صورتی‌ویانه‌ده كتبخانهٔ ایمپراطوری‌وقرالیده موجوددر. [متنده مبحوث‌عنه اولان «سلیم ثانی»نك سلیمان اول اوله‌جغی بو وثیقه‌دن‌اكلاشلمقده‌در. مترجم]

۹، ص ۴۱ — «سه‌به‌نیقوده سلطان سلیمانك بر اراده‌سنی بولدم كه خرستیان وصیتنامه‌لرینك اسلام وصیتنامه‌لری مثللو قبولنی آمر ایدی؛ اوندن باشقه سه‌به‌نیقو سپالاترو خطه‌لرنده، قدیماً مجار قرالریله منعقد معاهداتده‌كی امتیازاتك جریانته مساعده‌یی متضمندر. ۱۷ نیسان ۱۵۷۶، وندیك مناسباتی خلاصه‌سی. اشبو خلاصه‌ده سقاردوناتك، سه‌به‌نیقونك، زاره‌نك تحدید حدودینه دائر ۹۸۴ (۱۵۷۶) تاریخندن اوراق واردر.

۱۰، ص ۴۱ — صفیه سلطانك (بافا) وندیك بالیوزینه وندیك لساننده محرر تذكره‌سی: «(قطیفه) La sapra come estata riceputa la presa de raso, che ci havete mandato per la Chiera nostra schiava, del che la impartiamo, e piacendo a Dio non sara persa. La madre del' Imperator et Conservatore della fede Sultano Moamet Kan.» ترجمه‌سی: «معلومكز

اولسون که کیرا جاریه‌مز ایله کوندردیککز قطیفه واصل اولمشدر . بوندن دولایی سزه متشکرز، ان‌شاء الله بوهدیه‌کز ضایع اولمیه‌جقدر. شهنشاه وحافظ دین سلطان محمد خانك والده‌سی.» یونك اصلی وندیك خزینهٔ اوراقنده‌در. عن‌اصل آلمان اولان یهودی طبیبنك مکتوبی ویانه‌ده خزینهٔ ایمپراطوری و قرالیده وندیك اوراقی آره‌سنده‌در . بوراده وندیك خلاصه‌سنك — طبیبك فکر حیله‌کارانه‌سنی کوسترن — برفقره‌سنی درج ایده‌جکز: « Rabi Salomon dice che , assendolo pregato l'Ambassadore del Imperatore che sua C.M.sia invi a.a alla circumcisione , desiderava saper se sua Signoria havesse avuto caro di es - ser invitata. (۲۲ کانون اول ۱۵۷۷) » سنت دوکونته دعوت ایدلك شرفنه مظهر اولمق اوزره ایمپراطورك مراجعتده بولندیغی دوجه ظن ایتدرمك ایستیورکه مقصدی وندیك رئیس حکومتی اویولده بر حرکت متذللانه‌یه اقناع ایتمکدر .

اوتوز سکزنجی کتاب

۱، ص ٥٤ — شاه طهماسبك نهایت سلطنته دوغرو ونسانزو ده‌غلی آله‌ساندری وندیك سفیری صفتیله ایرانه کیتمشدر ؛ مأموریتی یکرمی بر آی دوام ایتدی . شاه طهماسبك اون بر اوغلی، اوچ قیزی وار ایدی. ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرا - لیسنده ۷٤٦ نومروده مقید راپورنده ونسانزو بوحکمدار حقنده شویله بیان‌افکار ایدر: «شاه ٦٤ یاشنده‌در؛ ۱۳ یاشنده تخته جلوس ایتدیکندن سلطنتنك اللنجی سنه‌سنده‌در؛ بویی متوسط وبنیه‌سی سالمدر؛ چهره‌سنك رنکی قویو، دوداقلری قالینجه‌در؛ صقالی اوزون ایسه‌ده پك آق دکلدر . مزاجی مائل حزندر (۱). قوهٔ شهوانیه‌سی آرتیرمق ایچون زیاده معجون استعمال ایدر. خستلیدر . هندستاندن کلن کاربانلره ایلیشلمه‌مك ایچون اوزبك درت یوز تومان یعنی سکز بیك اسقودی التونی ویرمکه مجبور اولمشدر .» راپورصاحبی، ق ۳٦۸ ، شاهك اوغللری حقنده بویله سویلر : « خدا بنده قرق بش یاشنده‌در ؛ طبیعتی ساکندر ؛ امور دنیویه ایله پك چوق اوغراشماز؛ خراسانده‌کی ملکیله اکتفا ایدر. ایکنجی اوغلی اسماعیل قرق بریاشنده‌در؛ بنیه‌سی متین وطبعاً قویدر؛ جسور وجنك‌جودر؛ عثمانلیلر له وعلی الخصوص ارضروم

(۱) خلقك عظیم خشونتسزلغی موجب اولق اوزره التی سنه‌دن بری سرایندن چیقمامش ایدی .

پاشا سیله واقع اولان محاربه‌ده اثبات مزیت ایلمشدر (۱). اوچنجی اوغلی سلطان حیدر میرزا اون سکز یاشنده‌در؛ بابا سنك یاوریدر؛ بویی قیصه، چهره‌سی غایت کوزلدر.» طلاقت لسانندن و ممارسات عسکریه‌ده مهارتندن دولایی شاه کندیسنی بالخاصه سوردی. «سلطان مرتضی، امیر خان، شه‌میت (۲) میرزا جمله اون درت اون بش یاشلرنده‌درلر؛ اخلاق حسنه‌یه مالکدرلر؛ تحصیل ایچون خراسانده بولنیورلر.» ونسانزو نخجوان ارمنی پستوسنده اسلافنك متعدد پاتنه‌لرینی [تابعیتی متضمن ویریلن کاغد] بولور: کاتب ته‌سقونك ۱۶ حزیران ۱۵۶۱ وایاجی لوره‌دانونك ۲۳ نیسان ۱۵۶۹ تاریخلی ورقه‌لری. خرستیانلره طرح اولنان ویرکی خانه باشنه بش دوقه‌وقرق حیوان ایچون یکرمی «بستی»، ایتالیان اقچه‌سی حسابیله اوچ لیرا واون بش سولدی ایدی. شاهك وارداتی اوچ بیك عدد التونه بالغ اولوردی؛ مصارف پك چوق‌دکل ایدی. یالکز بش بیك قوروجی، یعنی عساکر خاصه منتظم آیلق آلیردی. شاهك اون بر اوغلندن هربرینك برسرایی وارایدی. حرب زمانننده، هر بری بش یوزدن ایکی بیکه قدر سواری چیقاران اللی سولتان یتمش بیك سواریلك بر اردو تشکیل ایدرلردی؛ یدی قاریش اوزونلغنده‌کی توفکلری اوچ اونچه‌لق قورشون آتاردی.

۲، ص ۵۷ — جنابی، ص ۱۳۷. مالقوم بوراده زبدة التواریخ ایله متفق الکلام دکلدر؛ مع هذا ایکی روایت تألیف ایدیله‌بیلیر، چونکه [مالقومك روایتنه کوره] افیون سرخوشلغندن آیلش وشاه اسماعیلك جسدی یانندن بولنمش اولان شکرجینك بوقتلده مدخلی اولمسی ممکندر. مالقومك کوستردیکی ۱۳ رمضان تاریخی شبهه‌سز که جنابینك کوستردیکی ۳ رمضان تاریخندن دها دوغرودر.

۳، ص ۶۶ — عالی، نصرتنامه، ق ۸۸ اوله‌رق عجملرك ضایعاتنی یکرمی بیك تعیین ایدر؛ لکن عثمانلی اوردوسنك قورنهرندن کچرکن ضایعاتیله اوراق بیچمکه کوندریلن اون بیك کیشیدن وقوع بولان تلفات حقنده اختیار سکوت ایدر.

۴، ص ۶۸ — عالی، تاریخنده، ق ۴۰۲، شروانك اون درت سنجاغی اسملرینی یازار: لاهنیج، آق طاش، قباله، سالینه، درداو، شکی، باکو، اولتی، هاوز، سادر، میرهان، آخانی، آرش، محمود آباد. طاغستانك یدی سنجاغی شونلردر: دربند وخابورانی، اوختی، قوبا، مسکر، قوره، چاپراق، رسته.

(۱) بو جولالرندن دولایی محبوس اولمش ایدی.

(۲) Chemit املاسنده اولان بواسم ایچون هامه‌ر استفهام اشارتی قویمشدر. «جمشید» اولمسی احتمالی خاطره کلیر. (مترجم)

۵ ، ص ٦۹ — « ایتیل » یاخود « اتّه‌ل » کلمه‌سی خیلی وقتدن بری اوروپاده « آتیلا » ، یاخود « اچه‌ل » ك اسمی اولمق اوزره معروفدر. آنجق عجبا آتیلا، بو اسمی اواقوام سبیله‌می آلمشدر، یوقسه قافقاسیه‌ایتیللری هونلرك بقیه‌سیمیدر، بوراسی جای تدقیقدر .

٦، ص ۷۰ — عالی، نصرتنامه، ق ۱۱۵، بو یوزاوتوز بش مرحله‌نك اسملرینی یازار.

۷، ص ۷۰ — استانبولده کی اوستریا ایلچیسنه بردوستی طرفندن تبلیغ اولنان بو معلومات عثمانلی مورخلرینك ویردکلری معلومات ایله تماماً متوافقدر: « ایرانك درت اردوسی اولوب برنجیسی صولا کوسا (صولاق حسین) قوماندەسنده قرق بیك ؛ ایکنجیسی طوقاق سولتان قوماندەسنده یکرمی بیك؛ اوچنجیسی ایران شاهنك قارداشی قوماندەسنده اوتوز بیك ؛ دردنجیسی بالذات شاهك قوماندەسنده یوز بیك کشیدن مرکبدر . »

۸، ص ۷۱ — عادل کرایك ورودیله مظفریتك عثمانلیلرده تجلیسی اوستریا ایلچیسنك راپورنده شو افاده ایله کوسترلمشدر: « 5000 Tatarorum Syrvano appro- pinquantes sonitum tormentorum audierunt, quo audito e ferius pergunt, sex persicis domatis occurunt, quorum unum vivum capientes, pugnari, in Syrvan intellexerunt, quem statim Adilgirei Sulthano vivum Mittentes rem significaverunt, quo audito Adilgirei Sulthân statim equo insidens bellum instruxit et recta Syrvan versus iter suum direxit, quo perveniens ex equo Ozmanum salutavit, et statim manus cum Persis conseruit. » عادل کرایك قارداشلرینك اسمی بوندە مذکور دکلسه‌ده نصرتنامه‌ده مندرجدر ، ق ۱۱۸.

۹ ، ص ۷۱ — عثمانلیلرك مغلوبیتی و عادل کرایك اسارتی اوستریا ایلچیسی ۲۱ تشرین ثانی تاریخیله بویله یازار : « Carahamus Beglerbegus Principis Persarum et Begus item Syrvaniensis 20 vel 30 millibus hominum Syrvanum invadens duos dies et totidem noctes cum Osman Bassa pugnavit, et magnam vim hominum nostratium fudit, uti duo etiam Beglerbegi nostri ceciderunt, Mustafazade nempe Beglerbegus Marasensis (مرعش) et Quitas Beglerbegus Syrvaniensis, et nostrates in inhilum redacti fuissent, si de Tatarorum superventu confirmati non fuissent, sed frater Principis Tatarorum 30,000 Tatarorum superveniens et Ozman Bassam salutans statim pugnam coegit. » ایلچی

زینزاندورفك محرمی اولان کیمسه‌نك ۳۱ کانون اول ۱۵۷۸ تاریخلی راپوری کندی راپورینه علاوه‌اولنمشدر .

۱۰، ص ۷۲ — اولیا ، ج ۲، ص ۳۷۸ ، آیری آیزی اوچ قارص اولدیغنی اوکره‌دیر: ۱ ، سلفکه قربنده قره طاشلق قارصی؛ ۲ ، مرعش قربنده‌کی قارص [قارص ذوالقدریه] ؛ ۳ ، ایران حدودنده‌کی قارص استحکامی. اوستریا ایلچیسی ۱۵۷۹ تاریخلی راپورنده قارص استحکامی حقنده: « برطاغك تپه‌سنده بنا اولنمش واوچ دیوار ایله احاطه‌ایدلمش برقلعه‌در که غلطه قلعه‌سی بیوکلکنده بر مربع تشکیل ایدر» دیور. قنوللهس ۱، ص ۶۶، بوبنانك یکرمی بش کون ایچنده اتمام اولندیغنی زعم ایدر.

۱۱، ص ۷۳ — بو اوچ فتوی پچوی وعالیده مندرجدر . [بونلر هائمه‌رك ترجمه‌سندن ترجمه یرینه پچویدن، ج ۲ ، ص ۵۸ ، بروجه آتی نقل اولنور : ۱ ، (مسئله) ارمنی الاصل اولان زیدك قول اولوب شرعاً استخدامی جائز اولورمی ؟ (الجواب) جرمی اولیجق (۱) اولور. ۲ ، (مسئله) مرتده اولان عورتی دارالحربه لاحق اولمدین اسیر ایتمك جائز ایدوکنه امام اعظمدن نقل اولنان روایته بناءً قزلباش عورتلری اسیر ایدلمك ایله عسکر اسلامه کمال قوت وشوکت کلوب اعدایه تمام ضعف وذلت کلور اولسه اول روایت ایله عمل اولنمق شرعاً جائز اولورمی؟ (الجواب) جائزدر. ۳، (مسئله) اسیر اولان عورتلرك دینی تعقل ایلمین اولاد صغاری دخی انالریله اسیر ایدنمك شرعاً جائز اولورمی؟ (الجواب) اولور.]

۱۲، ص ۷۶ — وندیك ایلچیسنك ۱۵۸۰ سنه‌سی راپورلرنده بوسفر حقنده بر وندیکلی مهتدی طرفندن احباسندن بر المان مهتدیه یازلمش بر مکتوب واردرکه شو فقره سی جالب دقت اولمقدهدر : « احمد وه‌روناسقودن احمد بك توده‌سقویه . ارضروم‌ده توقفمزدن صوکره حرکت ایدوب ۱۷۰ قطعه طوپ ایله اولا حسن قلعه‌یه، صوکره قارصه، دها صوکره تفلیسه واصل اولدق. ذخیره‌مز یوقدر، آرپه‌نك کیله‌سی یکرمی اوچ دوقه و دقیقك اون اوقه‌سی بر دوقه ایدر . اردوده ایکی یوز بیك کشی واردر، برمقداری ده سواریدر؛ گورجستان قطعه‌سنك بعض محللرینی خراب ایتدك؛ لکن مقدما کورجی اولوب مؤخراً مسلمان اولان مصطفی پاشانی (۲) مغلوب ایده‌مدك.

(۱) جرمی وار ایسه دیمکدر . بوجرم ایسه اسلام علیهنه سلاح چکمك کبی افعال اوسی خطره‌کلیر، نصل که هائمه‌ر دخی اویله آ کلامش. اویله ترجمه ایتمشدر . (مترجم)

(۲) مؤخرا ارتداد ایتدیکی متنده مندرجدر. (مترجم)

۱۵ ایلول تاریخنده (۱۵۸۰) بولندیغمزی ظن ایدرم. سلیمان آغا عموم المانلره عرض اخلاص ایدر.»

۱۳، ص ۸۱ — حلبده برنجی دفعه ۱۵۷۷ سنه‌سنده وایکنجی دفعه ۱۵۸۳ سنه‌سنده اقامت ایدن وندیك قونسلوسی جیووانی میشه‌لینك راپوری کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالیده رانغون ال یازیلرنده ۹ نومروده، ق ۱٦۵ — ۲۰۵، موجوددر. راپورك صاحبی سنهٔ مرقومه‌ده انشا اولنان روان استحکاماتی حقنده شویله دیور: «۸۳ سنه‌سنده فراد جنرال (سردار فرهاد پاشا) کوندرلدی؛ معیتنده ایکی یوز بیك عسکر بولندیغی حالده روانه کلدی. روان کوچك و اهالیسی آز بر قصبه‌در؛ ارس نهری ساحلنده وتوریسك جنوبنده درت کونلك مسافه‌ده واقعدر. جنرال، بتون خانه‌لرك طاشلرینی آلدیره‌رق قرق کون ظرفنده قصبه‌نك شکلنه کوره مدور بر استحکام انشا ایتدرمشدر؛ استحکام داخلنده‌ده بر قلعه یاپدرمشدر. ایکی پاشا طرفندن مهم معاونت تقدیه آلمشدر که بری چیقاله‌نك اوغلیدر. بو قصبه ظوغماش [طوقماق] سولتانك ممالکندن اولوب ترکلری دائما اشغال ایدرسه‌ده کندی حکمدارندن اثر حمایت کورمه‌مشدر؛ یالکز سیمون بك ایله سیمون بكك زوجه‌سی ده‌سده میتك کورجیلری طرفندن مدافعه اولنمشدر.»

قارص استحکاماتی حقنده‌ده شویله یازیور: «قارص وروان آره‌سنده برچوق انشآت وقوع بولمشدر. شیطان قلعه‌سی وکیلدیرم (چلدر) موقعلرنده ایکی قلعه انشاسی ایچون جنرال استانبولدن امر ویرلمشدر. بو قلعه‌لرك بری نخجوان ودیکری تومانیسده اولوب تفلیسه ایکی کونلك مسافه‌ده واقعدرلر. بونلر ترکلرك اداره‌سنه کچنجه‌ده‌سده میت استانبوله ایلچی کوندرمشدر. دمیر قاپی، تفلیس، قارص، روان، کیلدیرم، شیطان قلعه‌سی، قائوردار جملهً بو محاربه اثناسنده یاپلمشدر. صوفینك [ایران شاهنك] نامنه اولمق اوزره بری نخجوانده آنال قلعه‌سی اسمیله دیکری ناقابل تسخیر برقیالقده ایکی قلعه‌ده انشا اولنمشدر.»

۱٤، ص ۸۳ — عالی، ق ٤۳۳. شوشاد سنجاغنده واقع شائین قلعه‌سنه التمش سکز محافظ قونلدی؛ لوانه سنجاغنده شابرین قلعه‌سنه اللی کشی؛ ماجیل سنجاغنده وارسیانه اوتوز کشی؛ امیرهویه یکرمی درت؛ سالینجه‌یه قرق طقوز؛ لوری‌یه بیك بش یوز سپاهی اوغلی، بیك یرلی محافظ، ایکی یوز اوتوز عزب، یکرمی اوچ جبه‌جی، قرق اوچ طوپجی؛ یکون: ۳۰۱۷؛ سینادوانك، ص ۲۲۹، دیدیکی کبی سکسن بیك دکل. اشبو مختلف کورجستان قلعه‌لری محافظلرینك سنوی علوفه‌سی درت یوز اللی یدی

بیك بش یوز آلتمیه بالغ اولوردی . تومانیسه محافظ اولهرق بش یوز سپاهی ، بیك سپاهی اوغلی ، ایکی یوز اوچ یرلی محافظ ، ایکی یوز اوچ عزب ، یکرمی اوچ جبه جی قونلدی ؛ بونلرك علوفه‌سی اتی ملیون درت یوز اللی یدی بیك بش یوز اللی آقچه ایدی . لوریسه درت یوز یتمش بر پیاده ، یوز درت سواری ، درت یوز اون ایکی سپاهی اوغلی ، اوچ یوز التمش یرلی محافظ وضع ایدلدی .

اوتوز طقوزنجی کتاب

۱ ، ص ۱۰۰ — ۱۳ تموزده گیولا بکی یکرمی یدی اسیروخیلی باش کوندردی ؛ حزیران آینده پالوتا یاقلمش ایدی ؛ هاتوان واگره بکلری تالیا ، ماقلار . فه‌نه‌مه‌ت قلعه‌لرینی آگسزین ضبط ایتمشلردی ؛ ۱۷ تموزده ساسوار (ثهسوار) بش یوز آدم واتی بیك حیوان اسیر آلمش ایدی ؛ ۱۹ تموزده قروپا بکی بیك حیوان واوچ یوز اسیر آلمش ایدی . ۲۷ تموزده بش یوز ترك اونا ساحلنده‌کی خطه‌یی تخریب ایتدیلر .

۲ ، ص ۱۰۲ — دولت عثمانیه وانکلتره‌یه‌سنده‌کی ایلك مناسبات دوستانه ۱۵۸۱ سنه‌سندندر ؛ انکلتره پارلامنتوسنك ۲۹ کانون ثانی ۱۸۲۸ اجتماعنده بریتانیای کبیرك دولت عثمانیه ایله اوچ عصردن بری مناسبات شفاهیه‌ده بولنمش اولدیغی بیانیله بو مناسباته دائر لورد سترانفغورد طرفندن واقع اولان افادات تماماً سهو ایله مالیدر . بو بابده لورد سترانفغورد ایله لورد هولاند آره‌سنده جریان ایدن مباحثه‌ده هر ایکی خطیب انکلتره‌نك بورتون نامنده‌کی ایلچی واسطه‌سیله دولت عثمانیه ایله ایلك عقد ایتدیکی قاپیتولاسیونی ذکر ایتمه‌مشلردر . بوعهد نامه انکلتره‌نك مورخلریله رجال دولتجه بیله پك آز معروف اولدیغندن الیزابتك پادشاهه برنجیسی ۱۵ تشرین ثانی ۱۵۸۲ وایکنجیسی ۲۰ کانون اول ۱۵۸۷ تاریخلی ایکی مکتوبیله انکلیز ایلچیسی معرفتیله باب همایونه تودیع اولنان دیکر ایکی وثیقه‌یی عیناً درج ایده‌جکز . بو وثیقه‌لرك برنجیسی ۹ تشرین ثانی ۱۵۸۷ وایکنجیسی ۳۰ تشرین ثانی ۱۵۸۸ تاریخیله مورخدرلر . اشبو مکتوب ووثیقه‌لرك صورتلری پرهینه‌رك استانبولدن ۲۴ نیسان تاریخیله محرر راپورلریله به‌زمنك ۱۵۸۳ ، ۱۵۸۷ ، ۱۵۸۸ راپورلرینه علاوه اولنمشدر .

Elisabetha Dei optimi Maximi mundi conditoris et rectoris unici clementia Angliae, Franciae et Hiberniae Regina verae fidei contra idololatras falso Christi nomen profitentes invicta et potentissima

propugnatrix Illmo. viro Mehemetho Magno Turcarum Imperatoris Vesiro Salutem: Scire arbitramur Amplitudinem Vestram priviiegia quaedam a magnoCaesare subditis Nostris Anglis nuper concessa,quibus tuto et libere in omnibusOttomanici Imperii provenciis negociare et mercaturam exercere possint, eadem plena libertate, quam Franci, Poloni, Veneti, Germani aliique magni Regis Confoederati in illis ditionibus se gerere et negociare consueverint. Cum igitur Guilielmus Harborne famulum nobis dilectum ex corporis Nostri custodibus unum et virum multa virtute vinctum pro Agente Nostro ad inclitam Magni Caesaris Portam mittimus, operae pretium fuisse duximus eum de meliore nota Vestrae Excellentiae commendare, orantes ut eundem cum apud Magnum Caesarem, tum apud Illm. Vice Regem Siausum gratia et auxilio juvetis, Anglorumque subditorum Nostrorum patrocinium ita suscipiat, ut eorum honestae caussae et negocia auctoritate Vestra perducantur ad optatos exitus. Multum illi Vae. Exitae ob hanc operam navatam debebunt et grati homines erunt, apud quos beneficium dep suisse Vam.Excellam.nunquam poenitebit. Magnam praeterea a Nobis gratiam inieritis pro Vestra in Nostros benevolentia, quam omni ratione compensare studebimus, si quovis modo Nobis liceat rebus Vestris vicissim commodare Altissimus Deus orbis conditor Vam. Excellentiam servet incolumem. Datum e Castro Nostro Vindsorii die mensis Novembris 15. anno Jesu Chr. Servatoris Nostri. 1582. Regni Nostri 24. Elisabetha Regina Illmo. Viro Mehemetho Bassae magni Turcarum Imperatoris Veziro.

Exemplum libelli supplicis,quem Bailus Angelus ad Sulthanum scripsit

Placuit Deo Optmo. Maxmo. me principale instrumentum sanctissimi foederis inter Dominam meam Sermam. Angliae Reginam et Vestram Caesam. Majem esse, quod ego eo fidelius et libentius jam octo annorum spatio sum aggressus,quo ad majorem gloriam ipsius omnes idololatrae, maledicti nostri communes inimici, per maximam potentiam vobis concessam penitus extirparentur. Cum igitur a Consiliariis Vestrae Celsdis. ante quatuor praeteritos annos solenniter jusjurandum accepissem, quod si mea Domina, quae in summa pace vitam cum Hispano omnium idololatrarum capite degebat, bellum ex illa parte moveret contra Hispanum; Celsitudo quoque Vestra ex parte ista faceret, nunquam ego Dominam meam orare et exorare cessavi, donec ipsa foedus antiquum exeutiebat, et attrocissimum bellum terra marique contra Hispanum movebat. Et cum hactenus spatio trium annorum feliciter bellum Dominae meae processisset, Hispanus variis et iniquis conditionibus pacem a Domina mea postulans

nunquam Domina mea concessit, eo quod ego semper et contrario eam sim dehortatus, per litteras promittens, Caesam. Mem. Vam. juxta pristinum promissum non plus tardare, sed ex ista parte contra illum tremendam suam protestatem praeparare, quod cum jam perdiu Domina mea expectavit, nunc prorsus de fidelitate mea dubitare coepit, cum sint multi mei malevoli, affirmantes Dominae meae,Celsem.Veam.illud facere nolle,ita ut quotidie expectem litteras Dominae meae,me revocantes,*et plecti capite cum domum ivero.*VideatCelsdo.Va. qualepremium iniquum summi mei laboris et fidelitatis erga utramque Item. expecto. Propter Deum Omnipotentem Celsnem. Vam. oro, pareat innocentiae meae, et saltem si non totales vires suas tremendas in istum Idololatram mittere, saltem sexaginta vel actuaginta triremes, in illius detrimentum mittat in partes istas vicinas, ex quibus abstulit totam solitam militiam contra Dominam meam, quae cum nudae sint, facillime depopulantur et subjiciuntur Imperio Celsnis. Vs. Provideat obsecro hoc tempus in suam gloriam et Imperii sui augmentum, cum mea Regina meo exortatu, et Celsnis. Vae. jussu prompta, ita ipsum perstringit, ut nequeat respirare, et non sinat tempus hoc incassum transire, ne Deus, qui Te creavit strenuum virum et omnium principum mundanorum maximum, ad delendum idololatras, si spernis ejus mandotum, quod Domina mea sexu imbecillis mulier strenue exequitur, maxime Tibi irascatur; et praeterea totus mundus juste accusabit Te maximae ingratitudinis, si deseruer̃is fidelissimam Tuam collegam in necessitate sua, quae confisa Celsnis. Vae. amicitiae et promisso, vitam suam Imperiumque suum posuit in tanto periculo pro Celsne. Va. quo majus in hoc mundo esse non potest. Num est nunc Hispani animus, eo quod Domina mea recusavit illi pacem, fretus auxilio maximo Papae, et omnium principum idololatrarum ipsam penitus opprimere: Et postea cum nullum maneat in Christianitate aliud obstaculum, vires suas insuperabiles in Tui et Imperii Tui exitium diriget et solus Monarcha fiet, Cum Papa variis suis prophetiis mendacibus illi persuadere non cesset, qui Deus terrestris ab illis creditur, illum facere posse et fore. Sed si Tua Celsiduto simul cum Domina mea sapienter et fortiter, sine procrastinatinatione bellum nunc mari miserit, (quod Deus potentissimus, fides data, oportunum tempus, fama gloriosae suasOttominacae suas progenies, unica salus Imperii secure suadent) superbus Hispanus et mendax Papa, cum eorum sequacibus non solummodo a spe conceptae victoriae dejicientur, sed temeritatis suae poenas persolvent. Cum Deus solus suos protegat, hos idololatras per nos ita puniet, ut qui superstites erunt, exemplo eorum convertentur, una Nobiscum verum colere Deum, et Vos pro sua gloria militantes, victoria et omnibus caeteris bonis rebus cumulabit. 9 novemb. 1587.

Exemplum litterarum Reginæ Angliæ ad Cæsarem Turcarum datarum.

Elisabetha, Dei Optimi Max. Mundi Conditoris et Rectoris Unici clementia, Angliae Franciae et Hiberniae Regina, verae fidei contra Idololatras, falso Christi nomen profitentes, Invicta et potentissima Propugnatrix, Augustissimo Invictissimoque Principi Sulthan Murath Chan, Musulmanici Regni Dominatori Potentissimo, Imperiique Orientis Monarchae soli supremo, Salutem cum summa rerum omnium optimarum affluentia precamur. Augustissime Invictissimeque Caesar! Cum aliquot jam annos Generosus Guilielmus Harbron (Harborne) fidelis et prodilectus famulus noster, apud Implem. Majestatem vestram Legati munere, summa cum laude functus sit, petatque a nobis hoc tempore, ut in Angliam reverti possit, nos ejus postulationi pro summis in nostro obsequio impensis laboribus non gravatim annuimus. Ac primum quidem Imperatoriae Vestrae M. maximas gratias agimus pro summa Vestra in Legatum Nostrum clementia et benignitate toto tempore, quo apud publicam Vestram Portam commoratus est. Deinde rogamus summopere, ut ejus Secretarium, istic ad res nostras agendas relictum, regali favore complecti et protegere dignetur, quo negotia istic felicius administrare possit, donec nos alium illuc legatum mitamus, quod statim, ubi Oratorem huc nostrum reversum de rebus, de quibus cupimus edoceri, alloquutae fuerimus, facere destinamus. Postremo, cum mutuam sane inter Nos amicitiam et inter Regna et subditos nostros inceptum commercium, non solum continuari, sed augeri et amplificari summopere et verifice expetimus, ad Imperatoria vestra M^te. summo studio petimus, ut subditi nostri, qui etiamnum a tempore Hassan Bassae, Algyrae Gubernatoris, in illo Regno captiui detinentur, liberari jubeat, quemadmodum nos multos Vestros subditos, a Hispanis captos, et durissime tractatos pluribus eorum expugnatis et captis civitatibus, liberari, ac in Regna vestra liberaliter remitti jussimus. Tum, ut quod Legatus hic noster, ad augendam inter Nos amicitiam afferre, et particulatim declarare voluerit, benigne intelligere, eique omnem fidem accommodare velit. Ita haec inter Nos amicitia (quod Nos summe cupimus) in dies augebitur, et commerciorum inter Nos et subditos Nostros necessitudo perpetuo florebit. Deus optimus Maximus Mundi Opifex et Rector unicus Impem. Vm. Mtem. in omni florente felicitate quam diutissime servet incolumem. Datum in Regia Nostra civitate Londini, die mensis Decembris. 20. Anno Christi Servatoris nostri 1587. Regni Vero Nostri trigesimo.

Exemplum Libelli supplicis Vice legati Reginæ Angliæ.

Clementissime ac Potentissime Sulthane!

Ternis jam Reginae meae per litteras Celsitudo Va. promisit, quod scilicet bellum navale Suum praepararet, et in auxilium Reginae meae contra RegemHispaniarum mitteret. Cujus promissionis spe Regina mea, quamvis per legatos a Rege Hispaniarum inire voluit, expectans Celstudinem vestram promissis suis satisfacturam. Nullum autem indicium promissionis ad hoc usque tempus apparuit.Quotiescunque Consiliarios Celsnis. Vrae. adjuverimus, deque promissione vestra communefecerimus:Capitaneum aptum non habemus, inquientes relationem dederunt. Nunc autem laus sit Creatori, Celsdo. Va. Capitaneum nacta est,quo aptiorem,sapientiorem, sagatioremque natio Turcica nunquam habuit.Educatus in mari hic Capitaneus est,naturam et mores hominum loca invadendi novit optime,tempus autem praesens est optatum,et a multis seculis expectatum, siquidemCelsni. Vae est notum, quid ReginaMea sola,hostibus suis tantis fecerit; quomodo apparatum quatuor annorum tanti principis, utpote Regis Hispaniae, qui isto aevo omnium principum Christianorum est mayimus parvo apparatu dissolverit et confuderit; quamvis nullum autem auxilium Regina mea ex parte hac habuisset, procul dubio non solum apparatum illius delapasset, sed etiam Regina plurima illi eripuisset. Quare Celsni. Vae, supplico humillime, ne tempus hoc optatum et occasionem nactam Celsdo. Vra. in vanum transire patiatur; sed instructis non pluribus, quam centum triremibus a state futura, Capitaneum strenuum emittere dignetur, quo fiet, cum Hispanus in partes duas bellum suum dividere nequeat, milites Celsnis. Vae. praedam infinitam reportabunt, Celsitudoque Va. Regnis multis potietur. Quid clementia Celsdis.Vae.declarare velit, manifeste mihi, mancipio suo, significare dignetur,ut ego quoque Reginam meam certiorem reddere queam; ex parte autem Reginæ meae ego in me recipio, certissimeque promitto, si modo exiguum auxilium ex parte Celsnis. Vestrae intelliget, nulla ratione, nullisque conditionibus foedus cum Hispano initura sit. Ultima die Novemb. 1588.

Necessarium est secundum ve- ٣٠ص ١٠٤—پادشاهدن لهستان قرالنه

teris et sanctissimi foederis tenorem et eam obedientiam, quam semper ad hoc tempus subliti V. Majestatis regiae erga meam Portam excelsam declaravere, et vicinitatem, ut Serenissimi Alpgirai et Selamegirai fratres Principis Tatarorum Mohammet tradantur. ايلچينك

راپوری علاوه‌سی. خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالی.

٤، ص ۱۰٤ — لهستان قرالندن سنان پاشایه (۲٦شباط ۱۵۸۲) «Queritur de litteris inhonestis a se datis, quod causa latrociniorum in Moldavia et Valachia putaretur. Tempore Sigismundi ipse Rex Palatinos suos adjungens Voivodam in Moldaviam misit. Antonius Sekel bello Regis Germaniæ despotam Moldaviæ infûlit, cui S. Sulcimanus vexillum misit, cum hostibus meis, qui sunt et Sultani, bellum sit gerendum, an Moldavia defendenda nescio.» خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالی.

٥، ص ۱۰٦ — او زمان حلب دفترداری بولنان عالی دیکر دفتر دارلر مثللو خصوصی نامه بر ایله بر دعوتنامه آلمش و بونی جوابیله برابر تاریخنه درج ایلمشدر (۱۹نجی وقعه، ق ٤۲۰). بو دعوتنامه‌لردن برینك موراجه دوسونده ترجمه‌سی واردر (۲، ص ۲۹٦). عالی بوندن باشقه «جامع الحور فی وصف السور» عنوانلی بر اثریله دوکونی تعریف ایتمشدر. دوکونك تعریفی ایچون له‌وانقلائویه‌ده مراجعت، ق ۲٤، خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالی.

٦، ص ۱۱٦ — سنت دوکوننك تعریفاتنه دائر اسمی نامعلوم برمؤلف طرفندن یازیلان اثرده (بو اثرك بنده‌کی نسخه سی عثمان پاشانك قفقاس مملکتنده کی سفری تاریخیله برلکده تجلید اولنمشدر) استانبول اصنافی — کرك آلای کوستردکلری تاریخلرده، کرك اصنافك اعدادنجه له‌وانقلائویه غیرموافق اولمق اوزره — شو وجه‌ایله عرض وجود ایتمشلردر:

۱. تقیه‌جیان [هامه‌رك فرانسزجه‌سنده قادین تقیه‌جیلری اولمق اوزره ترجمه اولنمشدر]؛ ۲. خیاطان [ترزیلر]؛ ۳، سقایان؛ ٤، طباخان [آشجیلر]؛ ٥. چیزمه‌جیان؛ ٦، مستجیان؛ ۷. سربازان وجانبازان؛ ۸، پنبه‌جیان [حلاجلر]؛ ۹. آبکینه‌کاران [جامجیلر]؛ ۱۰، سیمکشان؛ ۱۱. حلواثیان؛ ۱۲، طاسبازان [صویتاریلر]؛ ۱۳، بهارفروشان؛ ۱٤. میوه‌جیان؛ ۱٥. خطیبیان؛ ۱٦. امامان؛ ۱۷. غزازان؛ ۱۸، سراجان؛ ۱۹، جلاهان [چولحه‌لر]؛ ۲۰. ایپکیان [ایپکجیلر]؛ ۲۱. ازهار فروشان؛ ۲۲. رشته‌کاران [ایپلکجیلر]؛ ۲۳، پشمالبازان؛ ۲٤. بزازستان عتیق صنافی؛ ۲٥، مویتابان؛ ۲٦. بوریابازان [حصیرجیلر]؛ ۲۷، غلطه اصنافی؛ ۲۸. کلیدجیان؛ ۲۹. مهره‌جیان؛ ۳۰. یورغانجیان؛ ۳۱. شانه‌فروشان [طراقجیلر]؛ ۳۲، آینه‌سازان؛ ۳۳. تیرکاران [اوقجیلر]؛ ۳٤. افعی کیران [یپلان طوتیجیلری]؛ ۳٥، چینی‌فروشان [ازنیق چینی‌ایشی صاتانلر]؛ ۳٦. بخورکاران؛ ۳۷، بویاجیان؛ ۳۸. نیزه‌کاران؛ ۳۹، قفتانجیان؛ ٤۰. چاقشیرجیان؛ ٤۱، سمرجیان؛ ٤۲. صندوقکاران [صندقجیلر]؛ ٤۳، ساعتجیان؛ ٤٤. شمعدانکاران؛ ٤٥، صیادان ماهی [بالقجیلر]؛ ٤٦، کورکجیان [صندال وقایق کورکجیلری]؛ ٤۷، ایلیکجیان؛ ٤۸. فلفاتجیان؛ ٤۹، کمانکاران؛ ٥۰. کتان فروشان؛ ٥۱. اتمکجیان؛ ٥۲، بسترجیان [دوشکجیلر]؛ ٥۳. دلالان؛ ٥٤. شمعکاران

[بال‌موجيلرى] ؛ ٥٥، شكرفروشان ؛ ٥٦. عطاران؛ ٥٧ ، مصر چارشيسى اصنافى ؛ ٥٨، ايكنه‌جيان؛ ٥٩. كچه‌جيان ؛ ٦٠، ميوه فروشان؛ ٦١. دستمال فروشان؛ ٦٢، عبافروشان؛ ٦٣، بنايان [بنا پاچيلرى] ؛ ٦٤، دباغان ؛ ٦٥، يچاقچيان؛ ٦٦، ركابكاران ؛ ٦٧ ، غاشيه دوزان [غاشيه‌ديكيجيلر]؛ ٦٨، خيمه دوزان؛ ٦٩، بوغاسيان [بوغاسى دينيلن قماش صاتانلر]؛ ٧٠. نعلبندان ؛ ٧١، سوپوركه‌جيان؛ ٧٢. بزازستان جديد اصنافى؛ ٧٣ ، بوزه‌جيان؛ ٧٤، دستاركاران [صاريقجيلر]؛ ٧٥، دلاكان؛ ٧٦، كشتى كيران [پهلوانلر]؛ ٧٧، حقه‌بازان؛ ٧٨، قاطيرجيان ؛ ٧٩. نعلچه‌جيان؛ ٨٠، كله‌پوش كاران [كله‌پوش دينيلن باش كسوه‌سنى ياپانلر] ؛ ٨١، عرقچين دوزان ؛ ٨٢. قاووقچيان ؛ ٨٣، قوطوجيان ؛ ٨٤، صابون مسكى كاران [مسك صابونى ياپانلر]؛ ٨٥، چفتجيان [زراع]؛ ٨٦، حدادان [تيمورجيلر]؛ ٨٧، باصمه‌جيان؛ ٨٨، غربال كاران [قالبورجيلر] ؛ ٨٩، شربتجيان ؛ ٩٠ ، بات بازاريان ؛ ٩١. يلپازه‌كاران؛ ٩٢، ساختيان فروشان ؛ ٩٣ . پاشماق بازان ؛ ٩٤ ، اهن كهنه فروشان [اسكى تيمور صاتيجيلر] ؛ ٩٥، جامه‌شويان؛ ٩٦، قزغانجيان؛ ٩٧، دلو فروشان [قوغه‌جيلر] ؛ ٩٨. ناطران؛ ٩٩، طباخان؛ ١٠٠، محتسبان؛ ١٠١، سبزه‌فروشان؛ ١٠٢، قرطاسكاران؛ ١٠٣، قونداقكاران؛ ١٠٤، پالوذه‌جيان؛ ١٠٥، قصابان؛ ١٠٦. زرهكاران؛ ١٠٧، كبكب بران [كبكلك صاتانلر]؛ ١٠٨. مقراصكاران؛ ١٠٩، لكامكاران [ديزكين ياپانلر]؛ ١١٠، كليدكاران؛ ١١١، ريسمانكشران؛ ١١٢. جانبازان رسن؛ ١١٣ طاسبازان [حقه‌بازلر] ؛ ١١٤، رقاصان؛ ١١٥. دست چوب بازان [باستونجيلر] ؛ ١١٦ ، تيشه‌كاران ؛ ١١٧ ، دواتكاران ؛ ١١٨، مرغبازان ؛ ١١٩، حاميان؛ ١٢٠، صاريقجيان؛ ١٢١، ساغيرجيان [سختيان اعمال ايدنلر] ؛ ١٢٢، غنم جلبان؛ ١٢٣، ترشيجيان؛ ١٢٤، باصمه‌جيان حلكارى؛ ١٢٥، نقل فروشان [نقل دينيلن شكر صاتيجيلرى]؛ ١٢٦، توت فروشان؛ ١٢٧ ، مؤذنان؛ ١٢٨، ميان بند [قوشاق] كاران؛ ١٢٩، كبابجيان؛ ١٣٠. كمخا بازان [كمخا، برنوع قماش]؛ ١٣١، كريپيچ كاران؛ ١٣٢، سرغوچ كاران؛ ١٣٣، عربه‌جيان؛ ١٣٤، حمالان؛ ١٣٥، ماكيان فروشان؛ ١٣٦ ، قهوه فروشان؛ ١٣٧، سپد كاران؛ ١٣٨، حكاكان؛ ١٣٩، كيرچيجيان؛ ١٤٠. خراسانجيان؛ ١٤١، صرافان؛ ١٤٢، ديك كاران [چوملكجيلر]؛ ١٤٣، مركبجيان [يازى مركبى] ؛ ١٤٤، نعلين كاران؛ ١٤٥، قلمكاران؛ ١٤٦، بهار فروشان مصر؛ ١٤٧، بازركانان بروسه؛ ١٤٨ بازركانان عربيان .

٧، ص ١١٧ — عطائيده جعفر ، حيدر ، عزمى ترجمهٔ حالارينه مراجعت . عزمينك اوغلى — كه عزمى زاده حالتى اسميله معروفدر — ٢٦ شعبان ١٠٣١ (٦ تموز ١٦٢٢) ده ارتحال ايتمشدر . درت بيك جلدى حاوى بر كتبخانه‌سى قالمشدر. ابن ملكك مناريته ، ابن خسروك دررغرريته حواشى، مغنى اللبيبه شرح ، هدايه ومفتاح شرحنه علاوه وديكر اثرلر يازمشدر . عطائيده ترجمهٔ حالى ، ن ٩٤٥ .

٨، ص ١١٨ — محمد بن يوسفك مصر واليلرى تاريخى ، ق ٧٨ ؛ سهيلى ، ق ٥٧ ؛ المنح الرحمانيه ، ق ٦٠؛ نزهة الناظرين ، ق ٦١ ؛ المنح الرحمانيه مؤلفى محمود ابن ابى السرور مراد ثالث سلطنتى بدايتنده مصر مشايخنك اك مشهورلرندن اولان

بکری عائله‌سی حقنده معلومات غریبه ویریور. بو عائله اعقابندن بری، قیزینك — مصرك جمهور عسکری طرفندن اشغالی صیره سنده — متعدد فرانسز لرله معاشقه سندن دولایی مشهوردر. فرانسز لرك عودتنده بو بدبخت قیز قاهره ده قالمسیله ابوینك مسامحه سنه وکندیسنك اصالتنه مغرور یتنك قربانی اولهرق قاهره نك تخلیه سندن برقاچ کون صوکره ایکی عموجه‌سی طرفندن بوغلمشدر. یکنلرینك قتلنی تعقیباً بوایکی عموجه‌نك — اخذ ثاره تشبثلری نتیجهٔ مسعوده‌سنی خبر ویرمك اوزره — بنده حاضر اولدیغم حالده اوسترپا جنرال قونسلوسی روزه‌تی نی زیارتلرینی هیچ اونوده‌میه‌جغم. «ده‌نون» اسمنده بر صاحب قلم بوحادثه‌دن برکوچك حکایه یاپمشدر.

۹، ۱۱۹ — اوزمان مارداییلر انطالیه جوارینه قدر امتداد ایدیورلردی. شواثره مراجعت: «Constantinus Porphyrogeneta de adam. Imperii apud Banduri.» ص ۱۸۸. کندی اصلنی مارداییتلره ایصال ایدن ابراهیم الکلنسیس، ص ۱۵۶، مارداییلرك خرستیان عرب اولدقلرینی یازار؛ «Cognatio Maraditarum ita dicta a Mahrad filio Chaplani, qui regionem Syriæ inpabita.» انجق مارداییتلر، یاخود ماردلر دها اسکی بر زمانده برعجم عشیرتی اولمق اوزره بحر خزرك سواحل جنوبیه‌سنده بولنورلر. لبنان مارداییتلرینك جولانلرینی توقیف ایتمك ایچون خلیفه عبدالملك روم ایمپراطوری تئوفانه‌سه برایلچی کوندرمشدر؛ لبنانه ۶۷۷ تاریخنده استیلا ایتمشلردی. قسطنطین بونلردن اونایکی بیکنی ۶۸۶ سنه‌سنده یرلرندن نقل ایتمشدر. تئوفانه‌س، ص ۲۹۵ و ۳۰۲.

۱۰، ص ۱۱۹ — ماقدونالد کینه‌ئیرك سیاحتنامه‌سی، ص ۴۳۴؛ ژورنال آزیاتیقده دوپون ایله کوئی‌یه مراجعت، ج ۵، ص ۱۲۹ ج ۹، ص ۳۰۶. جبل لبنان یزیدیلریله ماسیس طاغلری یزیدیلرینك اعتقادات خفیه‌سی آره‌سنده نظر دقته چارپان مطابقت کلهجك سیاحلرك تدقیق واعتناسنه شایاندر؛ بعض مورخلر بونلرك کیجه واقع اولان جمعیتلرینه ایلك خرستیانلرك یرآلتی طوپلانیشلری حقنده روایت اولنان شنایعی اسنادایدرلر. ناپولی زیرزمینلرنده مخروطی الشکل برآبده واردرکه یازیسنك یاریسی رومجه، یاریسی عبرانیدر: ΠΡΙΑΠΟΣ

۱۱، ص ۱۲۵ — ایچینغك ۲۹ کانون ثانی ۱۵۸۵ تاریخلی راپوری. آرشیدوق ارنست، پروتستانلرك سفارتده استخدام اولنلرندن دولایی ۱۵ شباط ۱۵۸۵ ده ایمپراطور رودولفه یازیورکه: «بویله برسفارتده مذاهب معتزله اصحابی یرینه برقتولیك

قوللانمق دها مناسب اولور. ذات حشمتلرینه معلوم اولدیغی اوزره شو زمانده بو مثللو ذواتك عدم وجودی شایان دقت اولوب مطلوب اولان عیارده احتیاجه متناسب بر ایلچی بولنمسی نه قدر کوچدر.» قتولیك اولان ستراسولدو یرینه دوقتور پهزنی تکلیف ایتمشدر.

۱۲. ص۱۲۸ — ۱۵۶۸ سنه‌سندن بری ایمپراطورك باب همایونه کوندریکی هدیهٔ سنویه‌نك اون یدنجیسی ایدی: ۱، ۱۵۶۸ ده مینکه‌ویچلی غاسپارد واسطه‌سیله؛ ۲، ۱۵۶۹ ده شارل ریم؛ ۳، ۱۵۷۰ ده غاسپارد؛ ٤، ۱۵۷۲ ده داوید اونغناد، ۱۵۷۱ سنه‌سی ایچون؛ ۵، ۱۵۷۳ ده اونغناد؛ ٦، ۱۵۷٤ ده بروکسللی فیلیپ؛ ۷، ۱۵۷۵ ده بارون پرهینهر؛ ۸، ۱۵۷٦ شیمیخ؛ ۹، ۱۵۷۷ ده زینزاندورف؛ ۱۰، ۱۵۷۸ ده کوینسبرغلی اولریق؛ بودین بکلربکی مصطفی پاشانك اعدامی ایلچینك استانبوله ورودینی ۱۵۷۹ سنه‌سنه قدر تأخیر ایتمشدر؛ ۱۱، وولف ده یچینغ ۱۵۷۸ سنه‌سی ایچون تعیین اولندیغی حالده آنجق ۱۵۸۰ ده واصل اولمشدر؛ ۱۲، بارون دوپرهینهر ۱۵۷۹ سنه‌سی ایچون تعیین اولندیغی حالده آنجق ۱۵۸۱ ده وارمشدر؛ ۱۳، نیاری، ۱۵۸۰ سنه‌سی ایچون؛ ۱٤، پول ده یچینغ، ۱۵۸۱ سنه‌سی ایچون تعیین اولنه‌رق ۱۵۸۲ ده وارمشدر؛ ۱۵، لیختانستاینلی هانری، ۱۵۸۲ ایچون، ۱۵۸٤ ده واصل اولمشدر؛ ۱٦، یوهانس هوفمان ۱۵۸۳ سنه سی ایچون، ۱۵۸۵ ده واصل اولمشدر؛ ۱۷، ۱۵۸۷ سنه سنده پهزدن. — پهزدن صوکره هدیهٔ سنویه موصللری شونلردر: ۱۸، ۱۵۸۸ ده مالطه شوالیه‌لرندن تهتائوئهر؛ ۱۹، ۱۵۸۹ ده موللارد؛ ۲۰، ۱۵۹۰ ده شوارزناتو سینیوری ئهرین رایخشتاینلی سیترهینس؛ ۲۱، ۱۵۹۱ ده هرکویچ؛ ۲۲، ۱۵۹۳ ده لوبقوویچلی بارون پوپهل. شوصورتله یکرمی سنه ظرفنده آلمانیا ایمپراطورلری باب همایونه آلتی یوز طقسان بیك دوقه آلتونی تأدیه ایتمشلر درکه وزرا وسائر امرایه کوندریلن هدایا دخی علاوه اولنور سه بر میلیون دوقیه بالغ اولور. پادشاهه مخصوص هدیه سنوی اوتوز بیك دوقه، یاخود قرق بش بیك ئهکو [اوزمانك غروشی] ایدی؛ وزیر اعظمك اوچ بیك، دیکر وزرانك درت بیك ئهکو؛ یکیچری آغاسی اوچ بیك، اوجاق ارکانی بیك بش یوز، ترجمانلر بیك سکز یوز، بودین پاشاسی اوچ بیك، معیتی آلتی یوز ئهکو آلیرلردی؛ اوستورغون بکی اوچ یوز؛ جمعاً یتمش بیك ئهکو.

۱۳، ص۱۳۸ — استانبول معتزله پطریقی [یعنی قتولیك اولیان ارمنی پطریق؟] طرفندن تضییق اولنان ارمنی قتولیکلری طرفندن ۱۷۵۹ [؟] تاریخیله تنظیم اولنوب لهستان

ایلچیسی قونت دوپوتوکویه اعطا اولنان عریضه‌ده — شرق کلیسای تاریخی محرر-لرینك جمله‌سنجه شمدیه قدر مجهول اولان — اشبو بت پرست لیتوریا آیینندن بحث اولنیور. پولاوی کتبخانه‌سنه موضوع اولان اشبو وثیقه‌ده (اوسفارته عائد اوراق رسمیهٔ ترکیه) ارمنیلرك بطریقلك کندیلرینی خصوصات آتیه‌ده اجبار ایتمك ایستمسندن شکایت ایدیورلر. اولا، کتب مقدسه‌دن برچوق فقره‌لرك تحریفنه؛ ثانیاً خالکیدونیا مجلس رهابینی محکوم ایتمکه؛ ثالثاً جحیم تطهیری انکاره؛ رابعاً، اللهك کونده طقوز دفعه تولدیکی اعتقادینك قبولنه؛ خامساً، فائضك مشروع اولدیغنه اینانمغه؛ سادساً، میلاد عیسی یورطیسنك ٦ کانون ثانیده اجراسنه، سابعاً تعداد اولنان بت پرست آیینلری ایله برلکده بوغا قربانی تقدیمنه. بوخصوصده «میترا مذهبی حقنده مخطره» اثرینه مراجعت؛ پارس ۱۸۲۸.

قرقنجی کتاب

۱، ص ۱۵۱ — رئیس الکتاب صاری عبدالله افندینك مجموعه‌سی بغداد والیسنك اون ایکی مکتوب وراپورینی حاویدر: ۱۰۷ و ۱۰۸، دیز فولك فتحنی متضمن ایکی مکتوب؛ ۱۰۹، اختلاله تشویق ایچون ترکمن رؤساسنه محرر مکتوب؛ ۱۱۰، اوزبك حکمداری عبداللهك خراساندن رجعتندن صوکره مشهدك شاه‌عباس طرفندن تکرار ضبط اولندیغنه وشاهك قریباً قزوینه کله‌جکنه دائر جغاله‌زاده‌نك راپوری؛ ۱۱۱ و ۱۱۲، مکه حجاجنه ونجف وکربلا صو یوللرینه دائر ایکی راپور؛ ۱۱۳، جغاله زاده‌نك ۱۷ صفر ۹۹۸ (۱٦ کانون اول ۱۵۸۹) تاریخلی مکتوبی که درتنك والیسنك خیانتنه مبنی پیلورك غائب ایدلمسندن دولایی شکایتی وبوخیانتك وزیر اعظم سیاوش پاشانك حمایه‌سیله جزاسز براقلدیغنی متضمندر؛ ۱۱٤، محاربه‌ده دوام ایله اردبیل وقزوین اوزرینه یوروتلمسنده‌کی منافعه دائر جغاله زاده نك مکتوبی؛ ۱۱۵، معیتندن برینه تیمار توجیهی تکلیفنه دائر جغال اوغلنك مکتوبی؛ ۱۱۷-۱۲۰، ایالتنه امور اداره‌سنه وکندی علیهنه اولان صلح عهدنامه‌سنك انعقادینه مخالفت ایده‌جکنه دائر جغاله‌زاده‌نك مفتی‌یه مکتوبلری.

۲، ص ۱۵۷ — استانبولك حین فتحنده عزیز پترو وعزیز پاولوس کلیسای، بطریقخانه کلیسای ایدی. بطریقخانه اورادن Παμμακαρίστον (بامماقاریستون) مناسترینه نقل اولنمشدر. (قروسیئی نام مؤلفك ترك-روم تاریخنده ص۱۵) بوکلیسا

وپصریقخانه لیمانك نهایتنده بلاهه رن محله سنده ایدی؛ یاقووا کی ریزونك «شمدیکی روجه ادبیات درسلری» کتابنده ظن ایتدیکی کبی غلطه نك قارشیسنده کل جامعنده دکل. کل جامعی مقدما ارگیروپیلوس تریا قونتافیلوس کلیسا سی ایدی. «استانبول و بوغاز ایچی» اثرینه مراجعت، ۱، ص ۳۸۲.

مکرر ۲، (۱۵۹ نجی صحیفه ده «تغشیش سکه» سوزلرینه عائددر) — عثمانلی مورخلری بوراده برنجی دفعه اولهرق سکه نك بوزولمسندن بحث ایلدکلری جهتله اون التنجی عصر ایله اون یدنجی عصرك نصف اولنده ترك سکه سنك قیمت ذاتیه سنه [معدن اعتباریله حائز اولدیغی قیمت] دائر اوروپانك اوزمانلر ارباب قلمی طرفندن یازیلان معلومات مختلفه یی درج ایتمکی مناسب کوردك. «بیزانس آقچه لری» (ἀσπρα ἐπτὰ) و دها زیاده قیمتلی التون و کموش بیزانس مسکوکاتی حقنده تفصیلاته کیریشمکسزین (νομίσματα، دوقاسده ۱۲۰، ص ۹۰) مناوینودن باشلایه جغزکه بوبابده یازان اك اسکی مؤلفدر. Dei Cammarieri del gran Turco، یعنی بایزید ثانینك خادم اغالری رئیسی [دارالسعاده اغاسی] حقنده کی بابده شویله دیور: «کندی اداره سی ایچون کونده یوز التمش آسپرو آلیرکه بزمپاره مزحسابیله اوچ بیوك آلتون دوقه دن فضله در.» شوحالده بیوك آلتون دوقه اللی اوچ آسپر [آقچه] ویر ثابت دکرنده ایدی. ترکلرك عاداتی حقنده قاردینال ریدولفی یه خطاباً یازیلان راپورده (سانسوویونك تاریخ عمومیسنده، ج ۱، ص ۷۷) اوقونیور: «بر آسپرو بزم پاره مزدن یدی بچق قواتریتی قیمتنده اولوب رومانك بایوقو، یاخود وندیکك اسکی مارکه تو سکه سنه مشابه، فقط براز دها قالیندر. اشبو اسپرولردن برترك، یاخود برونديك دوقه سی [التونی] مقابلنده التمش عدد ویریلیر.» صولاق زاده نك ۱۵۱۲ ده سلطان سلیم اولك جلوسنده یازدیغی شو فقره: «چونکه اول تاریخده آلتون آلتمش اقچه یه وغروش قرقه کچردی» افادهٔ سالفه ایله تماماً موافقدر. سلطان سلیمان اولك بتون مدت سلطنتنجه بو قیمت ثابت قالمشدر؛ ابراهیم پاشانك زاپولیا ایلچیسیله مکالمه سنده دوقه یی اللی التون تخمین ایتمسنه کلنجه یا ابراهیم پاشا آلدانمشدر؛ یاخود ایلچی لاچکی «قوروناتوروم»، یعنی قرون سکه سی یرینه سهواً «دوقاتوروم»، یعنی دوقه یازمشدر؛ واقعا التی لیوره لق بر کولر [یعنی قرونلر] اوزمان اللی اقچه طوتاردی. قاتونا، ج ۲۰، ص ۳۰۲، شویله یازیور: «XXVIII argenti summas, ad rationem vestram fecit hoc 56 millia ducatorum.» قاتونانك سوزی (بارکیر حمولهسی)

دیدیکی، ترکلرك یوکی، یعنی یوز بیك اقچه‌دن عبارت اولان بر بارکیر یوکیدر؛ عبارهٔ منقوله‌یه کوره یکرمی سکز یوك اللی التی بیك دوقه طوتمسی جهتیله ینه هر دوقه اللی اقچه اولمش اولور. بوسبه‌ك (برنجی مکتوب ، ۱۵۵۵) : « Aspri L coronatum constitunut.» دیور؛ یعنی اللی اقچه آلتی لیوره‌لق بر قرونا طوتدیغنی بیان ایدیورکه اشبو قرونا آلتمش آقچه دکرنده اولان بر دوقه‌دن سدس نقصانیله جاری ایدی. ینه بوسبه‌ك ، دردنجی مکتوب ، ص ۲۲۹: «Erant mihi in numerato quinque millia ducatorum quos vocant, ea sex millia coronatorum conficiunt. افاده‌سیله بش بیك دوقه‌نك التی بیك قرون طوتدیغنی بیلدیریور. اوزمان مجار دوقه‌سی ایکی فلورین اون بش قره‌یچر (درت فرانق طقسان طقوز سانتیم) طوتاردی؛ بوندن دولایيدرکه ایمپراطورك باب همایونه کوندردیکی هدیه‌یی تشکیل ایدن اوتوز بیك دوقه‌نك بتون آثار تاریخیه‌ده قرق بش بیك ئه کو تخمین اولندیغی کوریلور؛ ازجمله «*Speci-ficatio honorariourum* ، سنه ۱۵٦۷ » نام المانجه اثرده (میله‌ر، فردیناند مکتوب، ۱ ؛ پشته ۱۸۰۸ ، ص ۳۸۳) شوعباره مندرجدر : « ئه‌رستلیخه‌ن ترك ایمپراطورینه اوتوز بیك دوقه هدیه کتیردی ؛ بر دوقه قدیم بر بچق تالر قیمتنده‌در » بوسبه‌کك آرقه‌داشی وه‌رانتیوس ایمپراطوره ۱ مارت ۱۵۵٤ تاریخیله یازدیغی برمکتوبده (قاتونا ده ۲۲ ، ص ۵۵۷) شویله یازیور : « بورادہ مجار دوقه‌سی ۱٤۰ دینار طوتیور (ایکی فلورین اون بش قره‌یچر یرینه ایکی فلورین یکرمی قره‌یچه‌ر، یاخود بش فرانق یکرمی برسانتیم)؛ ۱۱۲ دیناردہ علی العاده ۵٦ اقچه دکرنده‌در.» لکن بو، قیمت حقیقیه‌نك فوقنده ایدی؛ چونکه التی لیوره‌لق ئه کو اللی اقچه طوتدیغنه کوره دوقه آلتمش اقچه طوتمق لازم کلیردی . سکز سنه صوکره وندیك ایلچیسی نیسان ۱۵٦۲ تاریخلی راپورنده شویله معلومات ویرر : « پادشاه ، برابرلرنده اوچ یوز بیك آسپرو ، یعنی التی بیك سقودی بولنان ایران ایلچیلرینه بورایه قدر رهبرلك ایتمك ایچون پاشالردن برینی عجم حدودینه کوندرمکه قرار ویردی.» دیمك اولورکه او وقت سقوده اللی آسپر ، یعنی اللی اقچه ایدی. وه‌رانتیوسك ۱۵٦۸ سنه‌سی سفارتنده کاتبی بولنان پیغافه تابویله یازار: « یوز اللی یوك اقچه (۱۵,۰۰۰,۰۰۰) یوز بیك سلطانیه دوقه‌سنه معادلدر.» بورادہ موضوع بحث اولان دوقه، وندیك دوقه‌لری قیمتنده بولنان بیوك ترك التونی اولمایوب برسقوده ، یاخود التی لیوره‌لق برئه کو قیمتنده بولنان دها کوچوك التونلردر. اونغادك ۱۵۷۵ سفارتنامه‌سنده (کرلاشك ژورنالی، ص ۹۸) شوسوزلر کوریلور : « اوچ

يوز اڭچه يدى بچق ئه كو ايدر ؛ » بناءً عليه اوزمن نه كو — التمش اوچ سنه اول اولدينى كبى — قرق اڭچه طوتاردى. مع هذا، بو افاده ٢١٤ نجى صحيفه‌ده مندرج اولان شو : « يوز بيك اڭچه ايراد سنوى يه مالك ايدى كه ايكى بيك ئه كو طوتار » سوزيله متناقض كورينور؛ لكن بورادە مقصود، التى ليوره‌لق ئه كودر؛ چونكه، ص ٣٣٠، صريحاً سويليور كه : « التى ليوره‌لق برئه كو اللى اڭچه طوتار . » قروسيوس، «ترك ويونان » اثرنده، ص ٦٤ ، براڭچه‌نك قيمتى حقنده تفصيلات آتيه‌يى ويريور: Man-gur cuprea octava pars asperi. Asper valens apud nos 2 circiter cru-ciatis. « ١٩٨ نجى صحيفه‌ده دخى شويله يازيور : Ἄσπρα χιλιάδες ἑκατόν» ἑγδοήκοντα sunt 6 millia florenorum quindenis Baciis, aut 60 Cruciatis nostræ monetæ Constantium aut 5294 Taleri, denum septenum Baci-orum.(آڭچه ايكى قره‌يچه‌ر، ياخود تقريباً اون‌سانتيم تخمين اولنمش).» سورانلرو بويله يازار : « بر آسپرو يكرمى درت مانغورى [مانغير] قيمتنده‌در؛ مانغورى تونجدن بر سكه اولوب اسكى نومولويه معادلدر. بش آسپرو بر درهم آغير لغنده‌در. اون ايكى درهم بر تاله‌رودر ؛ بربچق تاله‌رو بروندك زه‌كينوسنه ، بوده برترك سلطانيه‌سنه معادلدر. سلطانيه التون بر سكه اولوب تركلرك الك قيمتلى سكه‌سيدر . » بوندن آ كلاشيليوركه سليم اولك جلوسندن سليم ثانينك خاتمهٔ سلطنتنه قدر برئه كو [غروش] قرق اڭچه طوتاردى ؛ سلطانيه دوقه‌سى ، يعنى سقودو ، تعبير اخرله التى ليوره‌لق ئه كو اللى آڭچه ، مجار دوقه‌سى ايسه ايكى فلورين اون بش قره‌يچه‌ر، ياخود آلتمش اڭچه قيمتنده ايدى ؛ اڭچه تقريباً ايكى قره‌يچه‌ره كچردى . ٩٩٦ (١٥٨٧) سنه‌سنه قدر مسكوكات عثمانيه بوحالده ايكن اوزمان سلانيكينك ، ص ٢٢٨ ، بيان ايلديكى وجه ايله سكده اوقدر چوق مغشوشيت وقوعه كلمشدر كه قيمت حقيقيه‌سى قرق اڭچه‌دن عبارت اولان غروش اللى اڭچه‌يه و دوقه يوزيكرمى اڭچه‌يه كچردى . ايايچى وراتيسلاوك ١٥٩١ سياحتنامه‌سنده بر محبوسك معيشت يوميه‌سنه مخصوص اولان اوچ آڭچه‌نك آنجق درت بوهميا قره‌يچه‌رى طوتديغنى، حال بوكه مقدما اڭچه ايكى قره‌يچه‌رو بر ربع قيمتنده بولنديغى اوقونيور ؛ مؤلف، بوندن باشقه يكرمى التى محبوسه تقسيم اولنان سكز دوقه‌دن هر برينك قرق اڭچه آلديغنى بيان ايتمكده‌در؛ شوحالده دوقه‌يى التمش اڭچه برينه يوزاوتوز اڭچه تخمين ايديوردى ديمكدر. اوزمانلر بعضاً سوريه‌ده وبعضاً استانبولده بولنان روويغولى طبيب ميناوادن اوكره‌نيورزكه دوقه استانبولده سكسان بش اڭچه يه كچركن قاهره‌مال صندوقنه قرق اوچ اڭچه‌دن زياده‌سنه قبول اولنمامشدر. بوبابده‌كى افاده‌سى عيناشودر:

Amurat — riscotendo nella città del Cairo il zecchino d'oro per maidini quaranta tre , io spende poi in Costantinopoli nelle paghe de Capigi et Gianizari per maidini ottanta cinque. » (مینادوا ، ایران محاربه‌سی، ص ۷۵) » . حکومت عثمانیه‌نك مصر اهالیسنی دوقدنی قرق اوچ آقچه‌یه قبوله اجبار ایتمسی شوندن دولایی دهاتعدیکارانه‌اولمشدرکه بوسکه‌استانبولده آلتمش آقچه‌یه کچرکن قهره‌ده سکسان اقچه‌یه قبول اولنمقده‌ایدی. عرب مورخی دیورکه: « الیوم ایکی درهم وایکی قیراط ثقلتنده اولان دینار پادشاهی استانبولده التمش عثمانی [آقچهٔ عثمانی] رایجنده ایکن مصرده سکسان عثمانی‌یه تداول ایلکده‌در (پارسده کتبخانهٔ ملینك ال یازیلری ایضاحات ومستخرجاتنده ، ج ٤، ص ٤٥٤، مراجعت). » عثمانی ومائیدینی، اقچه‌وآسپرك نامدیکریدر. قرق اقچه‌بر پیاستر، یعنی بر غروش، تعبیر آخرله برئه کوایدی؛ لکن سکه‌قیمت حقیقیه‌سنه نسبتله ایکی وحتی اوچ مثلنه چیقه‌حق درجه‌ده مغشوشیت پیدا ایدنجه شمدیکی پاره‌لر [مورخك زماننده جریان ایدن اسکی بر پاره‌لقلر] آقچه یرینه قائم اولمشدر ؛ بر پاره اوچ آقچه، بر غروش ده قرق پاره‌ویوزیکرمی آقچه قیمتنده‌در. سچلیالی اوتاویو سایپه‌نجیا « Nueuo Tradado de Turauia » نام اثرنده، مادرید ۱٦۳۲، ق ۲۸، اون التنجی عصر ابتداسنده مسکوکات عثمانیه‌نك احوالنه دائر شویله اعطای معلومات ایدیور : « شرق طرفلرنده مسکوکات پادشاهیدن بر طاقمنك اسمی آسپرو [آقچه] ، بر طاقمنك پاره، بر طاقمنك یمن [؟] در ؛ بونلر کموشدن ایسه‌ده اکثریسی مغشوش ، یعنی کموش ایله تیموردن ، وبر قسمی باقیردندر؛ اشبو صوك قسمه مانغوری [مانغیر] تعبیر اولنوب اون ایکی عددی بر آسپرو واون آسپرو بر ریال قیمتنده‌در ؛ بر پاره اوچ آقچه و بر یمن بش آقچه‌در . التوندن معمول دیکر سکه‌لرده واردرکه بونلره سولتانینو [سلطانیه] دینیلیر؛ برسلطانیه یوز اوتوز آسپرودر. صورت عمومیه‌ده متداول اولان مسکوکات مذکوره‌دن باشقه التون وکموش اجنبی سکه‌لرینك دخی وزنلری اعتباریله قیمتلری اولوب ممالك شاهانه‌نك هرطرفنده جاریدر. اسپانیول ریالی دیکر حکومت و پرنسلکلرك ریاللرندن سکز آسپرو فضله طوتار.» اشبو افاده‌دن مستبان اولورکه اوزمان دوقه‌نك قیمتی ایکی مثلنه چیقمش ایدی؛ چونکه التمش اقچه طوته‌جق ایکن یوز اوتوز اقچه‌یه کچیوردی . اووقتك اقچه‌سی اون ایکی مانغیر (دینار) طوتیوردی؛ حل بوکه سورانزو یکرمی درت ، قروسیوس ایسه (ترك روم تاریخی) یاکنز سکز دینار حساب ایدر. سایپه‌نجیا، ص۳۳، بریوك، یعنی یوزبیك اقچه‌یی بیك دوقه تخمین ایدر؛ بوحسابه کوره یوز اقچه تخمین اولنان بردوقه التمش اقچه‌دن عبارت اولان قیمت

ابتدائیه سیله سکه‌نك مغشوشیتندن صوکره طوتدیغی یوز اوتوز اقچه آره‌سنده برقیمت طوتیوردی. بومؤلف، دهاصوکره یکی چریلرك مخصصات یومیه‌سندن بحث ایدرکن برنفرك قاستیلیا سکه‌سنه کوره اون ایکی اقچه آلدیغنی یازار. ۱۰۰۶ (۱۵۹۷) سنه‌سنده دولت عثمانیه مسکوکاتك اصلاحنی تصور ایدنجه سلیمان قانونی زمانندهٔ بش اقچه‌و مراد ثالث زمانندهٔ اون ایکی اقچه‌یه تداول ایدن بر درهم کموشك بعدما انحق سکز اقچه‌یه کچمسنی امر ایتمشدر (سلانیکی، ص ۷٤٤). لکن بوتدابیر اجرا اولنمادی؛ بالعکس سکه برقات دها مغشوشیت پیدا ایلدی؛ زیرا بردوقه متعاقباً یوزسکسان اقچه‌یه چیقدی (سلانیکی، ص ۷٦٤). سلیمان قانونی زمانندهٔ کی سکه رایجنه کوره (او زمان دوقه التمش اقچه ایدی) بر آلتون سکه اون ایکی درهم کموش قیمتنده اولوب عربلرك اسکی اصول مسکوکاتندن پك فرقلی دکل ایدی؛ چونکه عربلرده بردینار [یعنی بر آلتون] اون اوچ بچق درهم [کموش] طوتاردی. دیمك اولورکه اقچه (آسپر)، اوزمانلر، یعنی سکه‌نك هنوز بوزولمامش بولندیغی وقتلك کوچك آلتون سکه‌سنك اون ایکیده برینه مساوی ایدی (۱). ینه اوزمانه دوغرو، سکزنجی هاتریك جلوسنده التونك اونچه‌سی وکموشك لیوره‌سی انکلتره‌ده قرق شیلین طوتاردی. (لینیارد، ٤، ص ٤۳۲)؛ یعنی التونك لیوره‌سی کموشك لیوره‌سندن اون ایکی قات قیمتلی ایدی. بوکا نظراً کموشك درهمی (براونچه‌نك ربعی) اوزمان قرق شیلین، یاخود بش پنسك طقسان آلتیده بر قسمنه معادل ایدی که بش اقچه طوتان کموش درهمنه مساویدر.

۴۳، ص ۱۷۲ — اولجه سویلدیکمز سفیرلردن ماعدا. قونت ستانیسلاس رزووسکینك بکا کوندردیکی دفتر دیکر اسملری حاویدر: پلوق پالاتینی لاچکی - میسقووسکینك آژان دیپلومانیك صفتیله بولندیغی صیره‌ده — مأموراً استانبولده‌ایدی؛ سفیر براندوتا دونیه‌زنیا دزیه‌ره‌سك که ۱۵۷۹ و ۱۵۸۹ سنه‌لرنده مأموراً استانبولده بولنان قریستوف دزیه‌ره‌سکدن باشقه‌در؛ ترجمان رومی دزیه‌رسك که‌چه‌قورا محاربه‌سنده تلف اولمشدر.

باب همایونك نهستان اوزرنده حق حاکمیتنه دائر مدعیاتنی دها ایی کوسترمکده اولان اوچ مکتوبی درج ایده‌جکز.

[مترجم: بومکتوبلرك ایکیسی ترکچه‌دن مترجم اولوب منشأت فریدونده اصلری بولنه‌مادیغندن وینه کتبخانه‌سنی واو کتبخانه‌ده هامه‌ر طرفندن مودوع کتب ووثائقی برزیارت ایده‌مدیکمز

(۱) اوزمان برآچه‌نك قیمتی التونك التمشده برینه معادل اولدیغندن بوراده موضوع بحث اولان سکه اووقته کوره واحد قیاسی دیمك اولان التون دکل، اونك خمسی قدر اولق اقتضا ایدیور که «کوچك» تعبیری ده بونی کوسترر. (مترجم)

حالده بوکا موفق اولهجق اصحاب همتك لطفنه انتظاراً تمامیله شایان اعتماد کورنمین ترجمه لرندن ترجمه یرینه خلاصه لرینی زبورز :

برنجی مکتوب سلطان مراد ثالث طرفندن ایمپراطور ایکنجی ماقسیملیانه محرر و ۱ جمادی الاولی ۹۸۴ (۲۷ تموز ۱۵۷۶) تاریخیله مورخدر . مآلی : « طرف شاهانه مزدن لهستان قرالغنه اقعاد اولنان الچیمن باتوری بعض ارباب فسادك لهستان قرالغنه ایراد خسارایتك تصور نده اولدقلرینی یازیور . بو حکومت ممالك محروسه مزدن واهالیسی سائر تبعه مز کبی تبعهٔ شاهانه مزدندر . بر قبضه طوپراغنه تعرض اولنمسنه رضامز یوقدر . ذاتاً سزکله منعقد عهدنامه لرده اردل و لهستان حدودینه تجاوز اولنیهجنی مصرحدر . اکر دائما لهستانه کوزدیکن موسقوف قرالی سزکله بالاتفاق بر اردو کوندره جك اولوب ده سزا کا معاونت ایده جك ایسه کز عهوده مغایر و نامشروع حرکتدر . برحکمدار صفتیله سزه لایق اولان عهود و مواعید رعایت و هر وقت ویریدیککز ویرکی یی اینجیلرله ارساله مسارعت ایلکدر . ویرکینك هنوز کوندرلمسی انقطاع صلحی مستلزم دکلدر . شو مکتوبك وصولنده ویرکی یی کوندرملیسکز . حدوده کی نوماندانکزه ده کیمسه نك دائرهٔ وظیفه دن خارجه تعدیسنه مساعده ایتمه مك ایچون امر ویرملیسکز . صلحك و مناسبات حسنه نك بقاسی آرزو سنده ایسه کز اردل و لهستان حقنده کی ادعالریکزدن واز کچوب ویرکی یی کوندربکز . باشقه برتصوریکز وار ایسه بیلدیریکز که حاکم عالم اولان حمایهٔ شاهانه مزی اجرا ایده لم . »

صوقوللو طرفندن دخی برابر برمکتوب کوندرلش واونك مهری اوزرنده « توکلت علی خالق » وبونك اطرافنده : « الهی ، مبادا جدا ، محمد زلطف رسول خدا » بیتی مندرج بولنمش اولدیغنی هاممر علاوه ایدر . حال بوکه ایکی مصراع متوازن اولمادیغندن بیت .

الهی مبادا محمد جدا ، زلطف محمد رسول خدا

ویاخود « محمد » لفظ شریفی اورته ده قالدرق :

الهی مبادا جدا ، زلطف رسول خدا

اولق لازم کلیر .

ایکنجی مکتوب سلطان مراد ثالث طرفندن ایمپراطور ایکنجی رودولفه محرر و ۱ ذی القعده ۹۹۰ (۳ تشرین اول ۱۵۸۷) تاریخیله مورخدر . بونده رودولفه « ویانه ایله النانیان و رومانیان ایمپراطوری » عنوانی دخی مندرجدر . مآلی : « لهستان قرالمری هروقت استانهٔ سعادتدن نصب اولندیغی کبی متوفی قرال دخی طرفمزدن تعیین اولنمشیدی . اونك وفاتنده کوچك بیوك کافهٔ اهالی طرفندن بر قرال نصبی حقنده واقع اولان مراجعت اوزرینه بکلره و بویارلره یازیلان خط شریفمزده ایچلرنده قرالغه سزاوار برکیمسه اولدیغی حالده انتخاب واشعار اولنمسی بیلدیرلمشدی . بك و بویارلر اوجه مساعده ایدلدکدن صوکره اسوچ قرالنك اوغلنی انتخاب ایتملریله موافقت همایونم وقوع بولمش . واو قرال اولمشدر . متعاقباً سزك قارداشکز ماقسیملیه نك قرالغه انتخابی یولسز اولدیغندن عهود و مسالمتك بقاسی مطلوبکز ایسه قارداشکزی بوایشدن چکوب یانکزه آلیکز ، تاکه اوجه انتخاب اولنان قرال مقامنده بولنسون ؛ عکسی حالده صلحی بوزمش اولورسکز . دوشونیکز . وجوابنی سریعاً بیلدیریکز . »

بو دفعه دخی وزیر اعظم سیاوش پاشانك بر مکتوبی برابر اولوب اونك مهرنده « زدرکاه خدای خطا پوش ، مغفرت دارد بندهٔ سیاوش » بیتی اوقونیور اولدیغی هاممر یازیور . بوده بیت اولهبیلمك ایچون شویله اونسه کرکدر :

زدرکاه خداوند خطا پوش ، امید مغفرت دارد سیاوش .

اوچنجی مکتوب طرف شاهانه‌یه لهستان قرالی طرفندن محرر وقره‌قوویدن ۱۳ مایس ۱۵۸۸ تاریخیله مورخدر. [لاتینجه‌سی بودر] .

Exemplum literarum Rogis Poloniæ ad Sulthanum datarum.

Serenissimo ac Potantissimo Principi, Sulthano Chan, imperatori Maximo Constantinopolitano, Assyriæ, Europæ, Persarum, Arabum, Syriæque, ac Ægypti Domino et amico et Vicino nostro carissimo Sigismundus Tertius, Dei gratia Poloniæ Rex, Magnus Dux Lythuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Massoviæ, Samogitiæ, Lyvoniæque, nec non eadem gratia designatus Rex Sueciæ, Magni Ducatus Finlandiæ princeps, Salutem ac perpetuam felicitatem nostrique mutui amoris continuum incrementum. Serenissime et Potentissime Princeps; Domine amice et vicine noster charissime! Cum jam hoc tempore majorem Legatum Nostrum, propter vetustum illud sanctissimum fœdus, quod a majoribus traditum, Serenitati Væ. cum hoc Regno intercedit, confirmandum veteraque pacta novo jurejurando sancienda atque corroboranda, mittere constitutum haberemus, præmittendum existimavimus hunc Legatum, Generosum Joannem Samoyski, Aulicum et Secretarium nostrum, qui et de adventu ac nomine Legati nostri majoris Serenitati Væ. nunciaret, et nonnulla etiam alia, sibi a nobis commissa, ad Serenitatem Vam. perferret quid post inaugurationem, coronationemque Nostram felicem, ac suscepta a Nobis Regni, more et instituto majorum Regni hujus, sceptra et gubernacula, in Regno Nostro sit subsecutum, quique prœlio supremo exercitus Nostri Duce, Illustri viro Joanne Samoyski, cum Maximiliano Archiduce Austriæ, æmulo Nostro, commissi eventus fuerit, non dubitamus Serenitatem Vam. nonnihil intellexisse ex iis literis nostris, quas Generoso Durguth Chyausio ad Serenissimam Vestram Portam perferrendas die 13. Februarii dedimus. Cessit nobis, Deo opto. Max. justissimam nostram causam adjuvante, victoria eo insignior, quod non tantum æmulus et adversarius noster Regno Nostro depulsus sit, ac illius exercitus ultra Regni Nostri fines, in Silesia, Cæsaris Germanorum provincia, novorum Hungarorum et Germanorum auxiliorum adventu auctus, at ideirco spei et fiduciæ plenus, opportunoque loco instructa acie, in Nostros superbe signa inferens in acerrimo conflictu, fortissime constantissimeque Nostris depugnantibus, magna cæde, non solum profligatus, verum etiam ipse, amissis tormentis, fuga cum reliquis in infaustæ pugnæ oppidum Bicinam illapsus, admoto exercitu nostro ad muros, potestati Nostræ sese dediderit, atque cum eo etiam plerique ii subditi Nostri, qui Regnum hoc turbaverant, et illi pertinaciter adhærebant, Nobis autem adversabantur. Agimus itaque

gratias Deo, qui Nobis felicitatem hanc, et tam præclaram de adversariis Nostris victoriam tribuit. Cum autem majorum Nostrorum familiæ Jagellonicæ, Poloniæ Regum exemplo, juxta sanctissimi fœderis vinculum amicitiam cum Serenitate Va.bonaeque vicinitatis studia colere, constitutum habeamus, mandavimus etiam præfectis et subditis Nostris omnibus, qui Serenitatis Væ. provinciis sunt vicini, ut quamvis nondum per Legatum Nostrum pacta, cum Serenitate Va. confirmata sint, nihilominus tamen fœderis sanctissimi inviolabiles et integras rationes conservent, et omni studio pacate et tranquille vicinitatis officia a sua parte præstent. Cætera hic Internuncius noster, Joannes Samoiski, Serenitati Væ. exponet, cui ut plenam adhibeat fidem; rogamus, atque Serenitatem Vam.bene et feliciter valere cupimus. Datum Cracoviæ die 13. Maji 1588. Regni vero nostri anno primo. Ex Commissione Regiæ Mtis. propria. کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالیده

(تاریخ ملکی مجموعه‌سی، ن ۱۳۸، ج ۸) بوندن اول سیگیسموندك ۱۸ تشرین اول ۱۵۸۷ تاریخیله دانچیغدن یازدیغی وذات شاهانه‌یه ایلچی ساموا سکینك تقدیم ایلدیکی بر مکتوب دها واردر.

٤، ص ۱۷۸ — بوعرض حالك حاوی اولدیغی باشلیجه شکایتلر شونلر ایدی: ایمپراطورك لهستان و ترانسیلوانیا ایشلرینه قاریشمقده کوستردیکی شدت؛ زائو به‌رك هاتوان اوزرینه تشبثی؛ تورپازارینك یغماسی؛ قوپان بکنك اسارتی که‌اوراده آلای بکی زوجه‌لری وچوجقلریله برابر خانه‌سنك مخزنده دیری دیری آتشه یاقلمش ومتعدد امام وشیخلر اتلاف اولنمشدر؛ بیك کنج قیزك جبراً آلنه‌رق اسارتله صاتلمسی؛ سن‌مارتونك احراقی؛ سیمونتورنا قریه‌سنده برقلعه‌نك یغما ایدلمسی؛ که کومو قعی استحکامات خارجیه‌سنك ضبطی؛ وسپریم وتاتارك استیلا ایدلمسی که بوقلعه‌لر وقتیله ترکلره عائد بولندیغی حالده نامهٔ پادشاهیده خرستیان «طوموزلری» طرفندن پامال ایدلدیکی وخرستیانلرك دائرهٔ استیلاسنك هر بری بتون عجمستانك فتحندن دها قیمتدار اولان بلاد جباله‌یه امتداد ایتمکده بولندیغی بیان اولنمشدر. بوکا دائر اولان عباره‌نك لاتینجه‌یه ترجمه‌سی: «In Persia quanta regna Celsitudo Vestra cepit utilitate una fodina omnibus illis prævalet, facillime autem fodinæ capiuntur; fodinæ autem sunt 13 civitates Adrianopoli similes: Zolium, Novumzolium, Selmetzbana, Kormizbana, Bakabana, Zamakonbana aliæque ad formam harum civitatum appellatæ. Inter civitates prædictas 1700 sunt pagi quorum singuli 700 aut 1000 domos habent fodinarum, etc.

٥، ص ۱۷۹ — «سلطان زاده»، بر سلطانك [یعنی پادشاه قیزی] کریمه‌سنك

اوغللرینه ویریلیر عنواندر. معاصر مورخلر برسلطانك [یعنی پادشاه قیزینك] حفیدلریله اوغللرینی تفریق ایتمزلر؛ آنجق بونلرك اوغللری طوغدقلری وقت اولمکه محکومدر (۱)؛ چونکه قانون، کوبك حیاتك کسلمه‌سنی امرایدر. بنابرین ایستوانفی: «Mehmetes prefectus Herzegovinæ e Turcici principis sorore genitus; » دیمکله آلدا نیور؛ زیرا محمد بك مراد ثالثك خاله‌سنك کوچك اوغلی اولوب پادشاهك همشیره‌سندن تولد ایتمش دکل، ذکر اولنان خاله سلطانك قیزندن طوغمش ایدی. نعیما، ص ٤٤. قامپسانا، « *Compendio historico delle guerre fin all' anno 1597, venezia* » اثرنده کلیس بکی مصطفی بکی Hazanet Begi di Clissa دیه یاد ایدر. پچوی، ص ۲۰٦ و ۲۰۷، بومناسبتله پچویلی درویش ادریس بابانك برکرامتی وحسن پاشانك برقاچ رؤیاسنی نقل ایدر. بومظفریت حقنده ویانه‌ده مطبوع وشوعنوانی حاوی اثرده دخی [آلمانجه] مراجعت: «اوستریا آرشیدوقی فخامتلو پرنس ارنست حضرتلرینك اداره‌سنده اولهرق خرواتستان ایله و ندیشه‌ن حدودنده کائن سیسه‌ك موقعنده جناب حقك عنایت خارق العاده‌سیله بزمکیلر طرفندن خرستیانلغك دشمن ارثیٔ ظالمی اولان ترکلر اوزرینه اشبو ۱۵۹۵ حزیرانك یکرمی ایکنجی کونی احراز اولنان مظفریت صحیحه‌نك وقایعنامهٔ جدیدی. »

٦، ص ۱۷۹ — سنان پاشانك تاریخ تعیینی وندیك وایمپراطور سفیرلری راپورلرینك مقابله‌سیله تعیین اولنه‌بیلیر. نعیما، ج ۱، ص ٤٥، سنان پاشانك استانبولدن خروجی سهواً ۱۲ شوال (۱۲ تموز) پنجشنبه کونی اولمق اوزره کوسترر؛ چونکه ۱۲ شوال پازار ایرته‌سنه مصادف ایدی. ینه بومورخ، عسکرك عزیمتنی ۱۸ تموزده کوسترمکله خطا ایدر؛ زیرا ایلچینك راپورینه کوره بونلر انجق ۲۹ تموزده حرکت ایتمشلردر. وندیك مناسباتی خلاصه‌سنك ۳ تموز تاریخنده بویله یازیلیور: « *Il generale Sinan si è levato alli 29 Luglio con 25 o 30,000 persone, affretttando la partenza.* ». وندیك خلاصه‌سی، ۳ تموز. [علاوهٔ مترجم: واقعانعیماده ومأخذلرندن اولان کاتب چلبی فذلکه‌سنده، ۱۲ شوال پنجشنبه» دینلمشدر؛ پنجشنبه کونی ایسه آیك اون ایکیسنه تصادف ایتمز؛ چونکه ۱۰۰۱ شوالنك غره‌سی تقویم حسابیله پنجشنبه‌در. سنان پاشانك یوم حرکتنك دوغروسی شوالك یکرمی ایکیسی، واردونك حرکتی شوالك یکرمی سکزی اولسه کرکدر؛ زیرا غرهٔ ذی القعده‌ده قره‌مان بکلر بکنك قرق کیساده اردوی

(۱) مورخك بوافاده‌سی کندی وقتنه قدر اولان زمانه عائددر. (مترجم)

همایونه ملاقی اولدیغی فذلکه ده مندرج اولوب قرق کلیسایه قدر اولان مسافه آنجق اوچ کونلك قدردر. فذلکه ونعیماده کی ۱۲ شوال «۲۲ شوال» اوله رق تصحیح اولندقده پنجشنبه یه تصادف تحقق ایدوب وندیك ایلچیسنك رابوریله ده یالکز برکون اختلاف قالیر.]

۷، ص ۱۸۱ — بو مواقعك ضبطی ویانه پسقپوسنك مواعظنده دخی مذکوردر. «خرستیان مواعظی» نامیله لئونار فورمیقا معرفتیله طبع اولنان بر رساله ده [المانجه]، ص ۶۵، شویله مندرجدر: «مسلمان سلطانی جلاد، قاتل، قانه صوصامش کوپکدر. اطرافی اعدام ایله، کمند آتدیره رق اخناق ایله، جلاد وقاتللره مخصوص افعال ایله زیاده محاط اولوب طاغلمقده بولنان سلطنت دنیویه سنك محافظه سی ایچون جسم ودمنی صاقلمادیغندن وقارداشلرینك، بابالرینك دخی خونریز لکده امساکی ومرحمتی مفقود اوله رق زهر وکمند ایله اعدام ایتدرکلرندن دولایی یوقاریده ذکر اولنان اوصاف درجهٔ کافیده عیاندر.» [مترجم: کوریلیورکه بزم تاریخلرده تصادف اولنان بعض تعبیرات تعصبیه اوعصرده اوروپالیلرك قوللاندیغی لسانه نسبتله پك خفیف قالمقدهدر.] مؤلف رساله، سابقاً نك ضبطی ۱۶ تشرین ثانیده کوستر. شواثره دخی مراجعت. «*De expugnatione Filleci et aliorum castrorum narratio.*» سیندرو موسده، ص ۲۰۳ و ۲۰۸.

۸، ص ۱۸۳ — عالی، فذلکه، نعیما، پچوی قریم خانلرینك سلطان سلیمان زمانندهصورت قبوللرندن وصدراعظمك یایان اوله رق خانك استقبالنه کیتمسندن برچوق تفصیلات ایله بحث ایدرلر. صدراعظم، خانی استقبالدن صوکره خانك قولتغنه کیروب حضور همایونه چیقارر، وعودتنده دخی بویله یاپاردی. لکن پچوینك زمانندهخانلرك حیثیتی اودرجه لرده آزالمشدرکه صدراعظمك اتکنی اوپمکه مجبوراولمشلردر. دیه زال یازیلری مجموعه سنده، ۱۷، ص ۳۹، موجود اولان نشایه نظراً قریم خانی اوقدر کوزل تجهیز اولنمش براردوده نیم عریان تاتار عسکرینه احتیاج کورلمسنه تعجب ایلمشدر.

۹، ص ۱۸۳ — کتبخانهٔ ایمپراطوریده شواندتنه رال یازیلری آره سنده، ن ۸۷۵، افواه ناریه ومهماتك برحسابی واردر؛ ۵ کانون ثانی ۱۵۹۵ تاریخیله مورخ اولان بوورقه طوپجی مخزنی محافظی ژورژ تاشرك امضاسنی حاویدر. اك کوچکندن اك بیوك چاپه قدر ایکی یوز طقسان افواه ناریه، ایکی یوز قنطار باروت، ایکی یوز قنطار قورشون، یکرمی بیك ذراع لغم فتیلی، التمش التیشر لیوره لق ایکی یوز اللی، قرقرلیوره لق درت یوز، اوتوزدرت لیوره لق اوچ بیك بر، اوزبشر لیوره لق ایکی یوز، اونبر لیوره لق، یوز اللی، التیشر لیوره لق اوچ یوز، ایکیشر لیوره لق درت بیك کوللهارائه ایدیور.

قرق برنجی کتاب

۱ ، ص ۱۹۷ — سلانیکی یالکنز بکی خزینه‌دن چیقان ،مبالغدن بحث ایدیور ؛ اوزمان یکی چری کاتبی اوتوب بتون حساب وپاره‌لر کمدی الندن کچن عالی توزیع اولنان اچقه‌یی بویله تعداد ایدر: یکی چری اغاسی اون بیك اچقه؛ سکبان‌باشی اوتوز بیك؛ زغرجی باشیلره اوچر بیك؛ کاتبلره طقوزر بیك اچقه؛ ارضروم وبغداد دفتدارلقلرنده بولنمش اولان عالی بو پاره‌یی حیثیتنه موافق کورمیه‌رك رد ایتمشدر ؛ عالی ، او زمان موقتاً یکی چری کاتبلکنی ایفا ایدیوردی. بنابرین اللی بیك اچقه آلمشدر . استانبول بوستانجی باشیسی اللی بیك اچقه؛ ادرنه بوستانجی باشیسی یدی بیك؛ استانبول باغچه‌سی کدخداسی ایکی بیك؛ ادرنه باغچه‌سی کدخداسی بیك بش یوز؛ یکی چری کدخداسی یدی بیك؛ کلیبولی واستانبول عجمی اوغلانلری اغاسی التیشر بیك؛ روملی واناطولی اغالری بشر بیك ؛ یوزباشیلر اوچر بیك ؛ سواری سکبانلر اوچر بیك یوز قرق ؛ هر یکی چری اوچ بیك اچقه ، یعنی یکرمی بش دوقه (اوزمان دوقه اللی یرینه یوز یکرمی اچقه‌طوتیوردی.) عالی ،جلوس پادشاهی مناسبتیله اعاظم دولته وبریلن هدایایی ده تعداد ایلر: صدر اعظمه اوچ یوز بیك اچقه؛ دیکر وزیرلره ایکیشر یوزبیك؛ مفتی‌یه اوتوز بیك؛ ایکی قاضی عسکره یکرمیشر بیك؛ ملالره اون بشر بیك ؛ کبار مدرسینه اونر بیك ؛ دیکر مدرسینه اوچر بیك ؛ کبار مشایخه اوچر بیك ؛ کوچك مشایخه ایکیشر بیك؛ دیکر شیخلره بیکر؛ دفتدار ونشانجیلره قرقر بیك؛ سلحداره وسپهیلر کدخداسنه اون بشر بیك ؛ رکاب اغالرینه اونر بیك ؛ دفتر امینه بش بیك؛ رئیس افندی‌یه یدی بیك ؛ روزنامه‌جی و محاسبه‌جیلره بشر بیك ؛ خزینه اوطه‌سی باش کاتبلرینه اوچر بیك؛ جمله‌سنه پاره‌دن باشقه خلعت‌ده توزیع اولنوردی که بونلرك اك قیمتداری ایکی اوچ بیك آچقه طوتاردی .

۲ ، ص ۱۹۸ — «شرق ال یازیلری انجمن دانش ایمپراطوری وقرالیسنده » ، ن ٦ ، بودین والیسی صدر اعظم ، سنان پاشا زاده محمد پاشا طرفندن سلطان محمد ثالث جلوسنی متضمن آرشیدوق ماتیاسه محرر برمکتوب ایله، ن۷، ماتیاسك جوابی واردر. بوایکی وثیقه، طرفینك بربرینی محاربه‌یه‌دعوتنه دائر عجیب فقره‌لری حاویدر. محمد پاشا ارشیدوقه بیلدیریورکه استانبول فاتحنك نامداری اولان پادشاهجی عسکر قوللرینی ویانه فتح متصورینه اغرا ایچون کندیلرینه اللی ملیون آچقه (بش یوز بیك

دوقه) توزیع ایتمشدر . ماتیاس جوابنده ، دیکر شیلر صیره‌سنده، محمد پاشایه سؤال ایدیورکه استانبولی قسطنطین اسمنده بر حکمدار تأسیس ایده‌رك بو اسمده دیکر بر حکمدار غائب ایتمش اولدیغی کبی بر سلطان محمد طرفندن فتح اولنان دولت عثمانیه پای تختی خرستیانلرك سلطان محمد ثالثدن آله جقلرینی بیلمیورمی ؟ علاوه ایدیورکه محمد ثالثك تخته چیقدیغی کون ایمپراطور ، سلاحلریله فتح اولنان اون سکز قلعه‌نك رؤساسنی قبول ومولداویه، اولاخیه، ترانسیلوانیا پرنسلرینك عبودیتلرینی تلقی ایلمشدر.

٣ ، ص ٢٠٥ — پچوی [استانبول طبعی، ج ٢ ، ١٨٢ — ١٨٨]. اوستورغونك تسلیمی مذاکره‌سی بر مجار جنرالنك مزاری قربنده وقوع بولمشدر (١) . پچوی ، پالفی ایله مکالمه‌سنی عیناً نقل وکندیسیله شمسی پاشازاده‌یه ویریلن ضیافتی تعریف ایدر . پالفی تشبیهات ایله سوز سویلکی سورایمش؛ پچوی بونلردن برینی حکایه ایلیور : « بز ، دیدی ، مسلمان قومنی بر قوطی یه بکزه‌دیرز که اسلافمز بونی آچمغه جرأت ایتمه‌مشلر؛ «بونك ایچنده نه‌وار» ؟ دینلره « بو طوب طولو ییلان، چیان، عقربدر؛ اکر بو قوطی آچیلیرسه بونلر مملکتمزه منتشر اولور، وخلقی صوقارلر، اولدیررلر » جوابنی ویررلر ایمش . بری برندن تسامع ایله اواعتقاده کیتمشلر . بو قوطی آچلماسین، عالم بنم زمانمده خراب اولماسین، دیه‌هر چاسارتمز برکلیددها اورمش . شمدی بالاقتضا قوطی یی آچدق؛ مکر بوم بوش ایمش . حیف، او اعتقاد ایله کچن عمریمزه ! » پچوی جواباً دیمش که : « یاشمدی سز اواعتقاددهیسکز که اسلافکز بونی بیلمه‌مشلر، وخطا ایتمشلر ؟ » . « — اعتقادیمز اودر . — اسلافکز خطا ایتمه‌مش؛ خطا سزده‌در : سز هنوز قوطینك اوزرنده‌کی ظرفی آچدیکز ؛ قوطینك قپاغنی اچمادیکز ؛ بوندن صوکره آچیلیرسه اوصوقیجی مخلوقك ضررینی کوررسکز ! » پچوی، اکر نه‌نك فتحی ودشمن اردوسنك هزیمتی اوزرینه پالفینك بو مکالمه‌یی تخطر ایتمش اولمه‌جغنی علاوه ایدر .

٤، ص ٢٠٩ — عالی، سنان پاشایی بدخوی، بدکوی، بدروی اولمق اوزره تصویر ایدر . اوروپالی مورخلر ، قاردینال غرانوه للایه پك بکزه‌دیکنی یازارلردی . صدر اعظم اولنجه دیوانك قاپیسی اوزرینه «لعن الله الراشی والمرتشی» کتابه‌سنی یازدرمش ایسه‌ده کندیسی‌ده ارتشایه سالك اولنجه بو کتابه‌یی بوزدرمش اولدیغنی و « من طمع

(١) استرغون امراسندن [مجار] بر متوفانك اوزرینه درت مرمر دیرکله برتربه یاپمشلر ؛ اطرافنه مختصر دیوار چکمشلر ؛ انك ایچنه کیردك ؛ مزار اوزرینه اوتوردیلر [اوته‌کی طرف] ؛ بزده بری بریمزك یانده مابینلرنده اوتوردق . پچویدن . (مترجم)

ذل » کتابه‌سنی یازدرمش اولسه دها مناسب حرکت ایتمش بولنه‌جغنی عالی علاوه‌ایدر.

۵، ص ۲۱۰ — « چیشته گیر (چاشنیگیر) وندیکدن استانبوله واصل اولدی » ، وندیك مناسبات سیاسیه خلاصه‌سی، تموز ۱۵۹۵. «حسین، تبلیغ جلوس ایچون»، وندیکه کوندریلن ذوات دفتری . سلطان مراد زمانندهکی یدی مأمور شونلر ایدی : « ۱، ۸، ۱۵۷۶ حزیران حسن چاوش ، مصالح خصوصیه ایچون ؛ ۲، ۱۵۸۰، ۱۰ تموز ینه اونك خصوص مذکور ایچون عودتی. پادشاهك دونادونك اعتماد نامه‌سنه جوابی «محررات ترکیه» میانده‌در؛ ۳، ۱۵۸۱، ۲ ایلول ، پادشاهك فرانسه قرانه سفیری که جمهوره توصیه مکتوبی کتیرمشدر؛ ٤ ، ۱۵۸۱، ١٤ تشرین اول، دوج حضرتلرینی سنت دوکونته دعوت ایچون سفیر؛ ٥، ۱۵۸۱، اشیا مبایعه‌سی ایچون یکی چری اغاسی طرفندن بلوك باشی؛ ٦، ۱۵۸۹، غایهٔ اغستوس، ایکی بیك ذراع التون زنجیر مبایعه‌سی ایچون سپاهی؛ ۷، ۱۵۸۹، ۲۸ کانون اول، مصالح خصوصیه ایچون پادشاهك خزینه‌داری.

٦ ، ص ۲۱۷ — مجار وعثمانلی مورخلری ٥ ربیع الاول (۲٦ تشرین اول) تاریخنده متفقدرلر؛ بوتوافق تاریخ — کهمسلمان وخرستیان مورخلرینك مقابله‌سیله اکثریا مشاهد اولور — «تدقیق تواریخ صناعتی» اثرینك کوستردیکی ۱٦ تموز ٦۲۲ تاریخنك یاکلش اولدیغنده ودهکینك ۱۵ تموز تاریخنك وضعیله یاکلمش بولندیغنده اصلا شبهه یوقدر .

۷، ص ۲۱۹ — پچوی واوندن نقلاً نعیما، میدان حربده پادشاه ایله خواجه‌نی مصور برآلمان باصمه رسمنك او زمانلرده وجودندن بحث ایدرلر. خواجه اللهدن مظفریت استدعاسی ایچون النی کوکه قالدیریوردی . بو ایکی مورخ ، شو مناسبتله ، کثرته مغروریتك نه‌قدر مشئوم بولندیغندن بحث ایدیورلر؛ چونکه ، دیور پچوی ، عثمانلیلر کبی آلمانلرده اردولرینك بیوکلکنه اعتماد ایتمش و بو اعتماد هرایکیسنی هم غالب ، هم مغلوب یاپمشدر. پچوی عثمانلی اردوسنك مقدارینی یوزبیك اوله‌رق تعیین ایدر : عساکر منتظمه [قپوقولی] اللی بیك، عساکر غیرمنتظمه [ولایات عسکری، تاتارلر] اللی آلتمش بیك .

۸، ص ۲۲۱ — استانبولده قائم مقام حسن پاشایه کوندریلن کرستش (اگری) فتحنامه‌سی سلانیکیده و « محررات ترکیه » ده ، ج ٥ ، کاملاً مندرجدر ، کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالی . بونده بعض آیات قرآنیه درج اولندقدن صوکره ئه‌رلوقلعه‌سی

شویله تعریف اولنمشدر؛ بو برقلعه در که حصارلری دماوند، قفقاس، الوند (اورونت)، قاف طاغلری قدر یوکسك و ناقابل دخولدر؛ اساسی کرهٔ ارضك اوزرنده بولندیغی اوکوزك آیاقلری قدر متیندر؛ قلهلری آقتوروسك مزراغی کیبدر؛ بونلر، بکرکبی ال دکمه مشدر.»

[علاوهٔ مترجم: منشأت فریدونده کی اکری فتحنامه سنده «قلعهٔ مزبوره یه کلنجه اولا مسافهٔ بعیده دن همچو کوه دماوند ومثال جبال البرز والوند برقلعهٔ بی مثل ومانند مشاهده اولنوب بعده یقین وارلدقده کوه قاف کبی برحصن حصین و بر قلعهٔ متین کورندی که قلل وبروجی فلك البروجه همسر وبنیان مرصوصی تحت فرشده ثوروماهی یه برسر وپایهٔ اساس حماسی سرسمك وفرق قلهٔ بالاسی برابر سماك فلك (۱) اولوب عنقای قاف رفعت یانندن کچسه هیبتندن قنادین بوکردی، وهمای اوج عزت اوزرندن پرواز ایتسه دهشتندن بال وپرین دوکردی» عباره سی کوریلور؛ ایلك فقره لری هامه رك ترجمه سنه موافق ایسه ده صوکی باشقه اولدیغی کبی فریدونده کی فتحنامه (متن تاریخه مخالف اوله رق) جغال اوغلنك اسمنی حاوی اولمادیغندن ایکی فتحنامه آیری اولمق اقتضا ایدیور.

۹، ص ۲۳۸ — کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالیده پاپا قلعه سنك تسلیمنه دائر متعدد وثائق غریبه واردر؛ اولا سلطان محمد ثالثك قلعه نك تسلیمی اوزرینه ویردیکی عهد نامه [فرمان]؛ اوندن صوکره صدراعظمك برمکتوبی، واوته طرفه [یعنی پزم طرفه] کچن فرانسز لرك ایمپراطور خدمتنی خدمت سلطانی ایله مبادله ایتملرینه دائر وطنداشلرینه یازدقلری مکتوبلر.

[بوراده هامه رفرمان همایونك ترجمه سنی یازمش ایسه ده اصلی منشأت فریدونده بولنه مادیغندن بروجه زیر خلاصه سی درج ایدیله جکدر.]

خلاصهٔ فرمان: ضابطلریکزدن پیرماقلو (؟)، فرانچو (فرانسوا)، لابلانچ (لابلانش) ایله کوندردیککز عریضه کلدی. عسکر اسلام علیهنه جنکدن ندامت ایتدیککزی اشعار وفرانسه پادشاهیله اجداد عظامم آره سنده کی مخالصتی اخطار ایله ضابطانك، وویوده لرك بالاتفاق باب همایونم خدمتنه دخالته قراروبردکلرینی بیلدیریوسکز. یوزللی مسلمان اسیرینی برشی ایستمکسزین براقدیغکز کبی پاپا قلعه سنی ده تسلیم ایتمك ایستیورسکز. کندی عاداتکزودینکز اوزره پاشامق آرزوسنده بولنه رق ضابطلریکزه شمدیه قدر ویانه قرالنك ویردیکی تخصیصاتی طلب ایدیور. سکز: سکز یوزباشی به آیده یوز دوقه؛ سکز علمداره اللی دوقه؛ دیکر ایکیسنه اون سکز دوقه؛ التی وویوده یه (ملازم) اللی دوقه؛ اون التی ضبطجی یه (ملازم ثانی) اون التی دوقه؛

(۱) کتاب وزننده سماك ایکی پارلاق بیلدیزدر، یاخود [فلکده کی] اسد صورتنك بوغازی جنبرینه دوغری کوکسنه کلنش آیاقلریدر (قاموسدن). تخمیناً، یوقاریده کی آقتوروسك Acturus مزراغی «سماك» اوله جقدر. (مترجم)

کدخدایه‌للی دوقه، میرآلایه یوزدوقه، تداخلده‌کی مخصصاتکزی، وبرده الکزده‌کی آلمان ومجار اسیرلرینك اموال و ذخائریله سزه عائد اولمسنی ایستیورسکز . پاپانك تسلیمنه متفقاً قرار ویرن ایکی یوز کشی‌یه‌ده یکرمی بیك دوقه طلب ایدیورسکز . یالکزبز وصدراعظمك معیتنده حرب ایده‌جکسکز؛ باشقه محاربه‌لرده قوللانلیه‌جقسکز . وآره‌کزه تاتارکیره‌میه‌جك. بواستدعالریکز کاملاً اسعاف اولنمشدر . پاپا بکاربکلکنه تعیین ایتدیکمز استونی بلفراد بکی حسن‌ایله اون‌بش بیك دوقه کوندرلمشدر . پاپا قلعه‌سنی کما کان محافظه ایدیکز. اواسط ذی الحجه ۱۰۰۸ (۲۷ حزیران ۱۶۰۰). هامه‌رك علاوه ایلدیکی ایضاحاته نظراً مأنی بوکا قریب اولان صدر اعظمك مکتوبنده فرانسزلره یکرمی بش التون زنجیر کوندرلدیکی یازلمش وبونلردن ایکیسی مکتوب کتیرنلره وبقیه‌سی پاپاقلعه‌سی قوماندانلرینه ویرلمشدر: مکتوبك مهری «ان‌ابراهیم...» در(۱). پاپا قلعه‌سنده‌کی التی طاقمك میرالایی موسیو دورامه‌یه سمندره والیسی علی پاشا طرفندن کوندریلن مکتوب ۱۶۰۳ وسمندره بکی ابراهیم‌بك طرفندن کوندریلان مکتوب ۱۶۰۴ تاریخیله مورخدر: برنجیسنك مهرنده علی اسمیله ایکی شقلی ذوالفقار علی و دیکرنده «راجیٔ لطف خدا ابراهیم» منقوشدر؛ فرانسزلردن مونقلاسك وطنداشلرینه یازدینی مکتوبلرده خدمت شاهانه‌یه کیردکلری حالده پك چوق عواطفه مظهر اولدقلری مذکوردر .

۱۰، ص۲۴۹ — «عالی» مخلصنی آلمش اولان کلیبولیلی مصطفی ۹۴۹(۱۵۴۲)ده طوغمشدر ؛ چونکه انشاسنك ۹۹۱ (۱۵۸۳) تاریخیله مورخ اولان مکتوبنده قرق ایکی یاشنده بولندیغی مندرجدر. هنوز طقوز یاشنده ایکن لسانیٔ شهیر سروریتك و۹۶۰ (۱۵۵۲) سنه‌سنده محیی‌الدین کافیه‌جینك درسلرنده بولنمشدر (عالی تاریخی، ق ۶۷ و۳۰۷). ۹۶۵ (۱۵۵۷) ده مهروماه اسمنده‌کی شعر حکائیسنی شهزاده سلیم‌نامیله تصدیر ایتمشدر؛ بوندن دولایی کاتب خدمتنه آلنمشدر . سلیمك لالاسی مصطفی پاشایه انتساب ایده‌رك اونکله برابر سوریه‌یه کیتمشدر. بیوك یانغین زمانی استانبولده بولو- نیوردی؛ اوچ‌سنه صوکره کلیسده، بوسنه والیسنك دیوان کاتبی صفتیله، ۲۴ رمضان ۹۸۳ (۷ کانون ثانی ۱۵۷۵) تاریخنده اوئه‌رسپه‌رغ اوزرینه قازانیلان مظفریتك پادشاهه تقدیم اولنان مطنطن عریضه‌سنی یازدی. بنه اوسنه ایزوورنیقده سنجاق بکنی وبرچوق حکایات ناظمی شاعر یحیی بکی کوردی . ۱۵۷۶ ده بوسنه سرحد بکی مالقوچ بالی بکله پوزه‌غا بکنك یانینده ایدی. ۱۵۷۸ ده لالا مصطفی پاشانك عجم اردوسی سردارلغیله استانبولدن عزیمتنده عالی بتون سفر مدتجه اونك کتابتنده بولنمش ، وختام سفرده خدماتنه مکافاةً حلب تیمار دفتردارلغنه تعیین قلنمشدر. حامیسی مصطفی پاشانك وفاتنده عالی بسبتون اونودلمش کورینیوردی . مصطفی پاشانك عدو شخصیسی اولان صدر اعظم صوقوللوپاشاء عالینك نه خدمات سابقه‌سنی، نه‌ده صاحب قلم ومورخ صفتیله اولان اهلیتی نظر اعتباره آلمادیغندن عالی ، انشاسنده مندرج بر چوق مکتوبلرده بوندن

(۱) بویازی هامه‌رده یاکلش ضبط اولنمشدر. غالبا «ان‌ابراهیم لاواه حلیم» اوله‌جقدر. (مترجم)

دولایی آجی شکایتلرده بولنمشدر. نهایت، شهزاده‌لرك سنت دوکونی تصویراً یازدیغی «جامع البحور» عنوانلی اثر کندیسنه ایی برخدمت ویرلمسنی موجب اولمشدر. فرق ایکی یاشنده واون یدی اثر صاحبی اولدیغی حالده ۱۵۸۵ده ارضروم دفترداری اولمش، برسنه صوکره بغداد خزینه‌سی دفتردارلغنه کوندرلمشدر. ۱۰۰۰ (۱۵۹۱) سنه‌سنده یکی چری کاتبی، مؤخراً دفتر امینی اولدی؛ اون‌سنه صوکره ینه یکی چری کاتبلکنه عودت ایلدی. مراد ثالث جلوسنده عالی برشعر تقدیم ایده‌رك ترقیه وایکی یوزبیك اقچه (؟) وارداته نائل اولمشدر؛ مع‌هذا، کنه‌الاخبار نامنده‌کی اثر تاریخیسنی یازمغه وقت بولمق اوزره، والده سلطانه برعریضهٔ منظومه سنده مصر دفتردارلغنی ایستدی؛ سلطان محمد درحال اسعاف مسئول ایلدی؛ آنجق وزرانك مخالفتنه مبنی سنجاق بکی پایه‌سیله اماسیه دفتردارلغنه کوندرلدی. درت سنه صوکره اللی سکز یاشنده ایکن جده پاشالغنده وفات ایتدی (رضاورضائی، تراجم احوال شعرا، ۱۵۱نجی و۲۰۳ نجی). جریدهٔ آسیائیه‌یه‌ده مراجعت، ج۱، ص۱۴۲. عالینك، انشاسنده تعدادایلدیکی اوزره، آثاری شونلردر: ۱، انیس القلوب؛ ۲، حلیة الرجال؛ ۳، تحفة الصلحا؛ ٤، راحة التفوس؛ ٥، زبدة التواریخ؛ ٦، هفت مجلس (سیگه‌توار فتحی)؛ ۷، نادرة المحاریب (سلیم ثانی ایله قارداشی آره‌سنده‌کی محاربه)؛ ۸، نصرتنامه (۱۵۷۸ گورجستان سفری تاریخی)؛ ۹، منشأ الانشا؛ ۱۰، جامع البحور (۱۵۸۲ سنت دوکونك تصویری)؛ ۱۱، مناقب هنروران (خطاطلر ترجمهٔ حالی)؛ ۱۲، کنه‌الاخبار، بواثرحیاتنك صوك یدی سنه‌سنی اشغال ایتمشدر. آثار منظومه‌سنك عنوانلری: ۱، تحفة العشاق؛ ۲، ریاض العرفان؛ ۳، مهر وماه؛ ٤، مهر ووفا؛ ٥؛ دیوان فارسی وعربی.

یدنجی جلدك مورخ تذییلاتنك ختامی